

นันทิพัฒน์ นวัตกรรม ฉบับปัญญาพัฒนา

ผู้เขียน ศาสตราจารย์ ดร.นุสิทธิ์ นุค่างะโอบ

๑ ทศวรรษเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล วิจัย บริการวิชาการแก่สังคม
บริการวิชาชีพ แก้ไขความยากจน บริหารการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

ISBN: 978-616-568-312-8

นวัตวิถี

วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิต ภูคำชะโนด

ISBN: 978-616-568-312-8

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง 500 เล่ม (2563)

ราคาเล่มละ 350 บาท

จัดทำโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิต ภูคำชะโนด
81/7 หมู่ 4 Icondo SALAYA ซอยตั้งสิน ถนนศาลายา ตำบลศาลายา
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
มือถือ 0-8317-75973 E-mail: phusit.ph@ssru.ac.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ภูสิต ภูคำชะโนด.

นวัตวิถี วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์.—กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ดี วิทย์, 2563.

414 หน้า

1. การใช้ชีวิตแบบพอเพียง 2. เศรษฐกิจพอเพียง. I. ชื่อเรื่อง.

330.9593

ISBN 978-616-568-312-8

ลิขสิทธิ์เป็นของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิต ภูคำชะโนด
(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย)

จัดพิมพ์โดย โรงพิมพ์ดี-วิทย์ 589/1091 ถ.เจริญสุขนิทวงศ์แขวงบางอ้อ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร 10700 โทรสาร 02-101-1072 โทรศัพท์ 081-1321651
E-mail: divesprinting@gmail.com

คำนำ

หนังสือ “นวัตวิถี วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์” ผู้เขียนได้ทำการรวบรวมเรียบเรียงและเขียนใหม่โดยใช้เวลากว่า 10 ปีในการพิสูจน์ต่อการปฏิบัติตามแนวทางความพอเพียง ทำการสอนหนังสือวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริให้นักศึกษามากกว่า 1,000 คนที่จบการศึกษาและกำลังเรียนอยู่ ณ ปัจจุบัน วิจัยความพอเพียงและการบริหารการพัฒนาสังคมมากกว่า 10 เรื่อง การลงพื้นที่ถ่ายทอดศาสตร์พระราชาพัฒนาท้องถิ่น 5 พื้นที่หลักของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ทั้งชุมชนเมือง หมู่บ้านชนบท ป่าเขา ลำเนาไพร ที่เป็นโครงการเพื่อพัฒนาคน สร้างรายได้ดูแลครอบครัวเพื่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับครัวเรือน กว่า 50 โครงการ เป็นงานวิชาการรับใช้สังคมในบทบาท “ราชภัฏคนของพระราชา” พัฒนาไปที่ละขั้น ลองผิดลองถูกไม่ถอย จนบรรลุผลสำเร็จทีละก้าว เดินไปที่ละก้าว กินข้าวทีละคำ ทำทีละอย่าง สร้างทีละจุด หยดความสุขที่พอเพียงให้มันคงย่อมได้องค์ความรู้เพื่อความหลุดพ้นจากความยากจนอย่างยั่งยืน ซึ่งวิธีคิดสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นวิธีคิดในศตวรรษที่ 21 สำคัญ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการสำคัญกว่า วิธีคิดแบบองค์รวมของในหลวงรัชกาลที่ 9 สำคัญที่สุดในการออกแบบนวัตวิถีใหม่ ๆ วิธีการดำรงชีวิต วิถีพัฒนา โดยใช้องค์ความรู้คู่กับภูมิปัญญา ที่เรียกว่า ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ จนสะท้อนฉากทัศน์ในอนาคตเพื่อเข้าใจปัจจุบันอย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ปัจจุบันสำคัญกว่าอนาคต อนาคตต้องเรียนรู้ปัจจุบัน รู้ผลย้อนเหตุ สืบเหตุไปหาผล

เนื้อหาความรู้ที่อยู่ในหนังสือประกอบด้วย 7 บทสำคัญ ได้แก่ บทที่ 1 ฉากทัศน์แรก กระบวนวิธีคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บทที่ 2 ฉากทัศน์ที่สอง 7 ปรากฏการณ์ของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 บทที่ 3 ฉากทัศน์ที่สาม อดีต ปัจจุบัน ฉาย 7 ภาพอนาคตประเทศไทย บทที่ 4 ฉากทัศน์ที่สี่ 7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก บทที่ 5 ฉากทัศน์ที่ห้าวิถีพอเพียง วิธีพอเพียง นวัตวิถีวิถีพอเพียง บทที่ 6 ฉากทัศน์ที่หกภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ ราชภัฏพัฒน์ท้องถิ่น บทที่ 7 ฉากทัศน์บทส่งท้าย 7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์ ประมวลทั้ง 7 บทเป็นภาพฉากสุดท้ายที่สะท้อนนวัตวิถีวิถีพอเพียงตามการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ยังเป็นการเชิดชูแนวคิดการพัฒนาประเทศไทยด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ยังคงทันสมัยกับทุกยุคทุกสมัยไม่เปลี่ยนแปลง

หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสมกับประชาชนทั่วไป นักพัฒนาชุมชน นักวิจัย นักเรียน ครูอาจารย์ นักศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก

ผู้เขียนขอแสดงความดีใจในความสำเร็จของการเขียนหนังสือแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ทำงานร่วมกันในชุมชนกว่า 10 ปีในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร นครปฐม สมุทรสงคราม อุตรธานี และระนอง ที่สำคัญคือ คุณภูกำน้อย ภูกำชะโนดและเด็กหญิงภูกพลอยฟ้า ภูกำชะโนด “ครอบครัวภูกำชะโนด” ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จอย่างยิ่ง ทั้งนี้หากส่วนใดส่วนหนึ่งในหนังสือ นวัตกรรม วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์มีความผิดพลาดและบกพร่อง ผู้เขียนขอน้อมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ไว้เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขในฉบับถัดไป

ภูกำชะโนด

2563

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือ “นวัตกรรม วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์” เป็นงานเขียนที่รวบรวม เรียบเรียง เขียนใหม่ ตามกรอบแนวคิดของการประเมินผลความคิด วิธีคิด ฉายภาพให้เห็นฉากทัศน์อดีต มาปัจจุบัน สู่อนาคต เริ่มจากกระบวนการวิธีคิดศตวรรษที่ 21 ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้คิด ภาพการทำนายสะท้อนวิธีคิดเห็นและการมองภาพอนาคตทางพุทธศาสนา การเชื่อมวิธีคิดกับการทำงานจริงตัวแบบในหลวงรัชกาลที่ 9 ภาพอนาคตที่ผู้เขียนใช้คำว่า “ฉากทัศน์” สะท้อน วิธีคิด ผสมความจริง บูรณาการกับข้อเท็จจริง จนสู่การพัฒนาในวิธีคิดของราชภัฏกับการพัฒนา ท้องถิ่น ส่งท้ายด้วยสิ่งที่เป็นปัจจุบันสำคัญที่สุด 7 สิ่งประเทศไทยโชคดีในแนวคิดของผู้เขียน ความสำเร็จของงานเขียนใช้เวลา 1 ปีเขียนและเรียบเรียงให้เกิดความเหมาะสมพร้อมให้ใช้กับการเรียนการสอนในเชิงทฤษฎีทางสังคมของรายวิชาการกระบวนการทัศน์พัฒนาสังคมพื้นฐานได้ด้วย ดังนั้นความสำเร็จที่เกิดขึ้นมาจากการทำงานบริหารของการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงานบริการวิชาการ งานวิจัย การบริหารจัดการ การออกแบบแนวคิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อความเหมาะสมจนสำเร็จ ในงานเป็นอย่างดี

ผู้เขียนจึงขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้แนวคิด แนวทางการทำงาน การบริหาร และงานวิจัย รวมถึงวิธีคิดใหม่โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสงวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยมหิดล รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน ผู้ทรงคุณวุฒิจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและรองศาสตราจารย์ ดร.ฤเดช เกิดวิชัย อธิการบดีมหาวิทยาลัย ราชภัฏสวนสุนันทา สำคัญที่สุดผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวีร์ ยอดฉิม ผู้อำนวยการสถาบัน วิจัยและพัฒนา ที่ได้เปิดโอกาสให้ทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่าย บริการวิชาการ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา รวมทั้งผู้ถ่ายทอดองค์ ความรู้ประจำศูนย์ภูมิพัฒน์ ศูนย์การเรียนรู้ วิจัยและบริการวิชาการแก่สังคมทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ภูมิพัฒน์คำชะโนด ศูนย์ภูมิพัฒน์ทะเลบัวแดง จังหวัดอุดรธานี ศูนย์ภูมิพัฒน์สารภี และภูมิพัฒน์ตลาดน้ำบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม ศูนย์ภูมิพัฒน์ระนอง และที่สำคัญคือศูนย์ ภูมิพัฒน์วัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ท้ายสุดนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านอีกครั้ง และขอมอบความสำเร็จทั้งหมดจาก การทำงานหนังสือในครั้งนี้แด่สาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม แขนงวิชาการจัดการ พัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พร้อมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งสนับสนุนงบประมาณการวิจัย สถานที่ และ

กระบวนการทำงานจนประสบผลสำเร็จด้วยความสมบูรณ์ รวมถึงความสำเร็จทั้งหมดจากการ
ทำงานเขียนหนังสือมอบแด่คุณย่าสมร ชันติกุล คุณณุกำน้อย ภูคำชะโนดและคุณภพลอยฟ้า
ภูคำชะโนด “ครอบครัวภูคำชะโนด” ผู้ซึ่งเป็นกำลังใจและคอยเสริมสร้างกำลังใจในการ
ทำงานเขียนหนังสืออย่างดียิ่งมาโดยตลอดมา

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

2563

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(5)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(13)
บทที่ 1 ฉากทัศน์แรก: กระบวนวิธีคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	2
1.1 การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21	3
1.2 กระบวนวิธีคิดเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21	14
1.3 กระบวนวิธีคิดหลากหลายในศตวรรษที่ 21	22
1.4 กระบวนการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	32
บทสรุป	49
เอกสารอ้างอิง	54
บทที่ 2 ฉากทัศน์ที่สอง: 7 ปรากฏการณ์ของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21	59
2.1 ปรากฏการณ์ที่หนึ่ง: ความเหลื่อมล้ำสมบูรณ์	60
2.2 ปรากฏการณ์ที่สอง: คนไทยอ่อนแอ	75
2.3 ปรากฏการณ์ที่สาม: วิฤติสถาบันการศึกษา	84
2.4 ปรากฏการณ์ที่สี่: สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์	92
2.5 ปรากฏการณ์ที่ห้า: การเมืองร้อนระอุของช่วงวัย	96
2.6 ปรากฏการณ์ที่หก: เศรษฐกิจเริ่มเผาจริง	100
2.7 ปรากฏการณ์ที่เจ็ด: อีสานกำลังศิวิไลซ์	102
บทสรุป	106
เอกสารอ้างอิง	108

	หน้า
บทที่ 3 ฉากทัศน์ที่สาม: อดีต ปัจจุบัน ฉาย 7 ภาพอนาคตประเทศไทย	114
3.1 ย้อนอดีตฉายภาพอนาคตจากพุทธทำนายของพระพุทธเจ้าเมื่อ 2,600 ปี	115
3.2 ปัจจุบันกำลังฉายภาพอนาคตของเศรษฐกิจ สังคมและคนไทย	125
3.3 ภาพอนาคตจะเกิดอำนาจ 7 ศาสดา	131
3.4 7 ภาพอนาคตประเทศไทย ณ กาลจากนี้ไป	134
สรุป	138
เอกสารอ้างอิง	139
บทที่ 4 ฉากทัศน์ที่สี่: 7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก	141
4.1 แก่นแกนของการดำรงชีวิตตามรอยพ่อหลวง ร.9	143
4.2 ทฤษฎีใหม่ และ 23 หลักการทรงงาน	174
4.3 หนึ่งไร่สองแสน	181
4.4 7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก	190
บทสรุป	193
เอกสารอ้างอิง	195
บทที่ 5 ฉากทัศน์ที่ห้า: วิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง	200
5.1 วิถีพอเพียงของประชาชนในเมือง	201
5.2 วิถีพอเพียงของประชาชนในชนบท	227
5.3 วิถีพอเพียงของประชาชน “สปป. ลาว”	235
5.4 วิถีพอเพียงของประชาชนในชนบท 3 จังหวัดยากจนโชนภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน	244
5.5 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดสภายดีอีสาน	252
5.6 เศรษฐกิจพอเพียงกับผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง	261
5.7 การนำแนวคิดเชิงประยุกต์ใช้ “นวัตกรรม วิถีพอเพียง”	264
5.8 3 รูปแบบมหัศจรรย์การก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน”	279
บทสรุป	285
เอกสารอ้างอิง	286

	หน้า
บทที่ 6 ฉากทัศน์ที่หก: ภูมิปัญญาภูมิทัศน์ ราชภูมิทัศน์ท้องถิ่น	289
6.1 ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน สู่ “การไปไม่ถึงพอยู่พอกิน แต่ขอให้มือผู้มีกินก็พอ”	290
6.2 มโนทัศน์การแก้ไขปัญหาคความยากจน	293
6.3 ภูมิปัญญาภูมิทัศน์ (องค์ความรู้คู่ภูมิปัญญา)	296
6.4 ราชภูมิทัศน์ท้องถิ่น	314
6.5 พื้นที่การปึกหมุดพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	325
6.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น	333
6.7 องค์ความรู้ที่นำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน	336
บทสรุป	343
เอกสารอ้างอิง	344
บทที่ 7 ฉากทัศน์บทส่งท้าย: 7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์	346
7.1 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 1: ชาตไทย	348
7.2 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 2: ปิยะราชา	349
7.3 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 3: ศาสตร์พระราชา	353
7.4 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 4: ศาสนาสามัคคี	355
7.5 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 5: พระอรหันต์	357
7.6 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 6: คนไทยใจสูง	359
7.7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 7: สิ่งศักดิ์สิทธิ์	360
บทสรุป	361
เอกสารอ้างอิง	363
ภาพฉากสุดท้าย “นวัตกรรม วิถีพัฒนาภูมิปัญญาภูมิทัศน์”	366
บรรณานุกรม	368
ดัชนี	381
ประวัติผู้เขียน	384

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 การเปรียบเทียบหลักคิดและหลักคาคการณ์	24
4.1 แนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ	167
4.2 ประยุกต์ 23 หลักทรงงานใน 3 ระดับ/สถานะ	181
5.1 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน	203
5.2 ระดับการปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	206
5.3 ระดับการประยุกต์ใช้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	207
5.4 ระดับการปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	231
5.5 ระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและ ครัวเรือน	232
5.6 ระดับการปฏิบัติกิจกรรมการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและ ครัวเรือน	238
5.7 ระดับการประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและ ครัวเรือน	239
5.8 ระดับการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน	246
5.9 ระดับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและ ครัวเรือน	247
5.10 ระดับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัว	254
5.11 ระดับวิถีพอเพียง	265
5.12 ระดับวิถีพอเพียงด้านสังคมวัฒนธรรม	265
5.13 ระดับวิถีพอเพียงด้านเศรษฐกิจ	266
5.14 ระดับวิถีพอเพียงด้านจิตใจ	267
5.15 ระดับวิถีพอเพียงด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	268
5.16 ระดับวิถีพอเพียง	269
5.17 ระดับวิถีพอเพียงด้านความประหยัดมัธยัสถ์	269
5.18 ระดับวิถีพอเพียงด้านการลดรายจ่าย	270
5.19 ระดับวิถีพอเพียงด้านการเพิ่มรายได้	271

ตารางที่ (ต่อ)	หน้า
5.20 ระดับวิธีพอเพียงด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	271
5.21 ระดับวิธีพอเพียงด้านการเอื้ออารีต่อกัน	272

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ภาพสรุปปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในศตวรรษที่ 21	13
1.2 สรุปการคิดแบบโยนิโสมนสิการเชิงพีรามียอตความคิดปรัชญาณ	21
1.3 การเปรียบเทียบการคิดเชิงบูรณาการภาพพีรามีด	27
1.4 สรุปการคิดนอกกรอบด้วยพื้นฐานการคิดดีมีคุณธรรม: สัมมาทิฎฐิ	29
1.5 กระบวนวิธีคิดหลากหลายในศตวรรษที่ 21 จากอดีตถึงปัจจุบัน	31
1.6 กรอบแนวคิดของประเทศสิงคโปร์	34
1.7 3Rs + 8Cs + 2Ls คือ Learning & Leadership	37
1.8 หลักการทรงงานเหมือนหยดน้ำที่หล่อเลี้ยงทวยราษฎร์	44
1.9 หลักการทรงงานเหมือนวงล้อแห่งซึ่งข้าสวรรค์นำพาชาวประชาร่มเย็นเป็นสุข	45
1.10 หลักการทรงงานเหมือนพีระมิดแห่งราชาชาวประชามั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน	46
1.11 หลักการทรงงานเหมือนบอลลูกแห่งราชานำพาปวงประชาก้าวหน้าร่มเย็น	47
1.12 หลักการทรงงานเหมือนร่มโพธิ์แห่งราชูปถัมภ์ประชามั่นคงถาวร	48
2.1 เกณฑ์รายได้สูงสุดของกลุ่มประชากร ปี 2560	61
2.2 การบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ	65
2.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา	66
2.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน	67
2.5 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ	68
2.6 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์	69
2.7 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมรับผิดชอบ	70

ภาพที่ (ต่อ)	หน้า
2.8 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล	71
2.9 ชนชั้นในสังคมไทย	73
2.10 เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร	103
2.11 เขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย	104
2.12 เขตเศรษฐกิจพิเศษนครพนม	105
3.1 20 ปีปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไขความล้มเหลว	130
3.2 7 อำนาจอุปมาอุปไมยคัมภีร์และลูกศร	133
3.3 7 ฉากทัศน์แห่งอนาคตที่ 1 ชั่วอายุคน	134
4.1 สรุปผังการปฏิสัมพันธ์หลักการของในหลวงรัชกาลที่ 9	142
4.2 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	155
4.3 การดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านโมเดล”	156
4.4 รูปแบบ 3 ประสาน 4 เสา 9 บุรณาการ 1 ฐานราก:เงื่อนไขภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	166
4.5 แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” พื้นที่ 15 ไร่ สูตร 30 - 10 - 30 - 30 คือ 30% ขุดสระ 10% สร้างบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวก 30%+30% พื้นที่เพาะปลูก	177
4.6 การสังเคราะห์การบริหารการพัฒนาตามหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9	180
4.7 การลงพื้นที่ถอดบทเรียนในการออกแบบ 1 ไร่สองแสน ด้วยการใช้หลัก 7 ขั้นตอนในการพัฒนาท้องถิ่น	182
4.8 พื้นที่บริหารจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ขั้นต้นโดยคุณสุชล สุขเกษม ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม	183
4.9 แบ่งพื้นที่จัดทำเป็นฐานการเรียนรู้ในการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เลี้ยงชีพในชีวิตประจำวัน	184
4.10 จัดทำฐานการเรียนรู้กึ่งตระกร้าเพื่อการค้าขายในชุมชนท้องถิ่น	184

ภาพที่ (ต่อ)	หน้า
4.11 ภาพสรุป 1 ไร่สองแสน	186
4.12 รายได้ที่เกิดขึ้นจริงใน 1 ไร่: 1 ปี	187
4.13 การสังเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงชีวิตอย่างยั่งยืน	189
4.14 สรุปจำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	192
5.1 คนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่อาศัยอยู่ระหว่างวันในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	201
5.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	202
5.3 การประหยัดไฟฟ้าเป็นการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียงด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	205
5.4 จิตใจสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	206
5.5 การเข้าอบรมและการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ	208
5.6 การปฏิบัติกิจกรรมและการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสมือนภาพของคนใช้จักรยานเป็นพาหนะ	212
5.7 การเริ่มปฏิบัติตัวตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมือง	213
5.8 การมีส่วนร่วมของทุกเครือข่ายในท้องถิ่นสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาผลกระทบนาเกลือนาข้าว	228
5.9 ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีครอบครัวเลี้ยงลูกอยู่บ้านเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม	229
5.10 ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีความฮักแพงกัน	230
5.11 ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนิยมเข้าวัดทำบุญ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	230
5.12 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงด้านจิตใจประชาชนในพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยสูงสุด	231
5.13 การเป็นเจ้าของบ้านและเจ้าของที่ดินมีนัยสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน	233
5.14 3 ประสาน 4 เสา 9 บุรณาการ 1 ฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	234
5.15 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว	236

ภาพที่ (ต่อ)		หน้า
5.16	ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ต้องทำอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ	237
5.17	ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ประยุกต์ใช้ด้านจิตใจสูงสุด	238
5.18	ผังระดับการดำรงชีวิตแบบพอเพียงของประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว	240
5.19	ชีวิตพอเพียงประจำที่บ้านพักมีการปลูกผักเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่พักในเมืองหลวง	241
5.20	ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย	244
5.21	ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือมีการประยุกต์ใช้ด้านจิตใจมากที่สุด	246
5.22	รูปแบบคันทนาผืนผ้าแห่งความพอเพียง	251
5.23	ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดเป็นผู้หญิงอายุไม่เกิน 50 ปี	252
5.24	ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดไม่ค่อยจัดทำบัญชีครัวเรือน	253
5.25	ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในครอบครัวมากที่สุด	261
5.26	ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่มากที่สุด	263
5.27-30	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดหนองบัวลำภู	274
5.31-32	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดอุดรธานี หนองคาย	274
5.33-34	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดบึงกาฬ และเลย	275
5.35-38	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู	276
5.39-40	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดหนองคาย	276
5.41-42	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดบึงกาฬ และเลย	277
5.43-46	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู	278
5.47-50	ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดหนองคาย บึงกาฬ และเลย	279

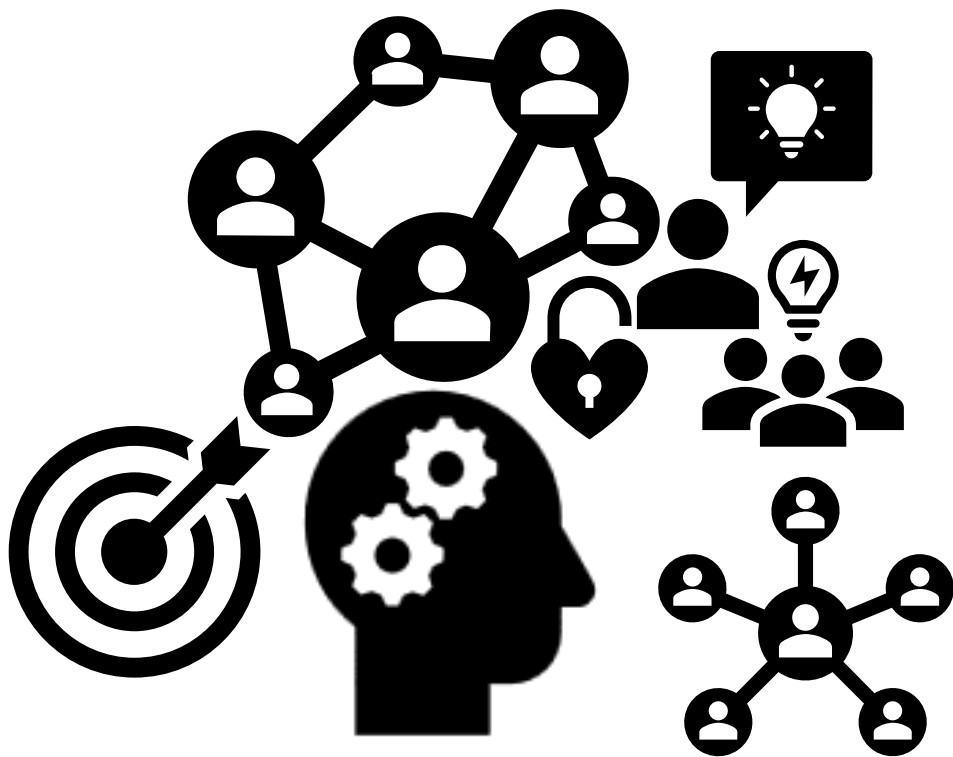
ภาพที่ (ต่อ)	หน้า
5.51 ภาพสรุปแนวคิดวิธีวิถีพอเพียง	280
5.52 ขั้นตอนก้าวพ้นจากความยากจน “ทำมาหากิน ๑ สู้ทำก่อนจึงสอน ๑ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”	281
5.53 ภาพสรุป “วิถี-วิธีพอเพียง”	284
6.1 โมเดลชาวบ้าน “พาข้าวหักแพง-สบายดีอีสาน”	291
6.2 ผลลัพธ์ของโมเดลชาวบ้าน “พาข้าวหักแพง-สบายดีอีสาน”	292
6.3 แผนภาพการบูรณาการลงสู่คณะ (1 คณะ 1 จังหวัด 1 หมู่บ้าน 8 ครัวเรือน)	293
6.4 การเงินและงบประมาณสำคัญต้องตรวจสอบให้โปร่งใสที่สุดต้องซื่อสัตย์สุจริต	296
6.5 การปิดกั้นพัฒนาเชิงพื้นที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืน	296
6.6 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตั้งอยู่ที่วัดประหาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้ดูแล 3 ท่าน ได้แก่ ป้าต๋ม ป้าเทียบ ป้าอ้อด	297
6.7 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตั้งอยู่ที่บ้านลุงสขล สุขเกษม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นศูนย์การเรียนรู้แห่งแรกของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	300
6.8 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตั้งอยู่ที่บ้านตลาดน้ำบางน้อย จังหวัดสมุทรสาคร ต่อยอดการนำผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม	303
6.9 ส่วนผสมสำคัญของน้ำมันเหลืองตำรับวังสวนสุนันทา	305
6.10 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ท้องถิ่น ชุมชนคำชะโนด จังหวัดอุดรธานี ผู้ถ่ายทอดความรู้คุณย่าสมร ชันติกุล และคุณชัชฎาภรณ์ มณีรัตน์	307
6.11 ครั้งในประวัติศาสตร์ที่คำชะโนด คือ การรวมศรัทธามหาชน ปลุกต้นชะโนดกลางเมืองนาคา ในป่าคำชะโนด เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2557 ณ คำชะโนด จังหวัดอุดรธานี	308
6.12 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม	310
6.13 ภูมิทัศน์	317
6.14 พื้นที่กิจกรรมเป้าหมายการพัฒนา และเป้าหมายส่งเสริมทั้ง 5 จังหวัด	324

ภาพที่ (ต่อ)	หน้า
6.15 พื้นที่จัดกิจกรรมพัฒนาครัวเรือนสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลัก	325
6.16 2 เขตพื้นที่ร่วมพัฒนาในกรุงเทพมหานคร	326
6.17 3 ตำบลในพื้นที่จังหวัดนครปฐม	327
6.18 4 ตำบลปึกหมุดในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม	329
6.19 กิจกรรม 3 อำเภอปึกหมุดพัฒนาในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี	331
6.20 กิจกรรม 3 ตำบลในพื้นที่จังหวัดระนอง	332
6.21 กระบวนการบูรณาการลงสู่พื้นที่ครัวเรือนยากจน	335
6.22 บรรยากาศการนวดกดจุดฝ่าเท้าที่มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการในทุกวัน	336
6.23 ยาหม่องน้ำมันพญาวาน	337
6.24 การทำยาหม่องน้ำมันพญาวาน ผลิตภัณฑ์สำหรับการนวดแผนไทย	337
6.25 บัญชีนวดไทย	337
6.26 บัญชีการขายยาหม่องน้ำมันพญาวานผลิตภัณฑ์สำหรับการนวดแผนไทย	337
6.27-28 ไอศกรีมมะม่วงหาวมะพร้าวหวานตลาดน้ำบางน้อย	338
6.29-35 กิจกรรมการทำบายศรีคีติชนคำชะโนด	339
6.36-39 กิจกรรมลงพื้นที่และการทำไม้กวาดดอกอ้อของครัวเรือนที่มีรายได้น้อย	341
6.40 กรอบแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนในปิงปประมาณ 2563	342
7.1 สรุปล 7 สรรพสิ่งไทยแลนด์	347
7.2 รากเหง้าความเป็นชาติไทย	349
7.3 คุณลักษณะเด่นขององค์ปิยะราชา	352
7.4 สรุปรัชฎาเศรษฐกิจพอเพียง	354
7.5 การนับถือศาสนาในยุคสมัยของสังคมไทย	357
7.6 การนับถือศาสนาในยุคสมัยของสังคมไทย	358
7.7 องค์พระสยามเทวาธิราช	361
สุดทาง คนดีในสังคมมีน้อยต้องแสกนให้ถ้วนถี่ต้องมีนวัตกรรมที่ดีงาม	366
สุดท้าย 3 ลักษณะขององค์ความรู้ที่เป็นแบบตั่งรับ แบบเผชิญหน้า แบบวิ่งหนี วิธี	367

คนศตวรรษที่ 21 เป็นเช่นไร?

คนคิดดี ○ คิดเก่ง ○ ทำดี ○ ทำเก่ง

“เก่งคิด เก่งเรียนรู้ เก่งทำ เก่งกล้า เก่งอาชีพ เก่งภาวนารักษาใจ”

นวัตกรรม

เป็นกระบวนการคิด การใช้เหตุผลใหม่ ขั้นตอนใหม่ คิดใหม่
ออกแบบใหม่ ทำใหม่ สร้างหลักวิชาการใหม่ ๆ ไม่ทำลายรากเหง้า
เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับคน ชุมชน ท้องถิ่น สังคมประเทศ

บทที่ 1

ฉกทศน์แรก: กระบวนวิธีคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จุดเริ่มต้นของงานเขียน “นวัตวิถี วิถีพัฒนา ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์” ได้ถูกถักถอร้อยเรียงเริ่มด้วยการกำหนดเป้าหมายอย่างมีทิศทางว่า ต้องอยู่ที่พื้นฐาน “นวัตวิถี” ด้วยการจุดประกายกระบวนความคิดจากความหลากหลายซึ่งเรียกว่า พหุวิถี พหุวิถี พหุปัญญาวิชาการที่เชื่อมโยงด้วยทักษะ กระบวนวิธีใหม่ ทั้งวิธีคิด วิธีชีวิตแบบคนไทยในกระแสแห่งการพัฒนาสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปยุคไทยแลนด์ 4.0 หรือในสังคมศตวรรษที่ 21 ภายใต้การพัฒนาวิธีคิด กระบวนทัศน์แนวทาง วิธีการพัฒนา ภูมิปัญญาสังคมเดิมที่อยู่ภายใต้ฐานรากของความเป็นสังคมท้องถิ่นไทย ฉกทศน์แรกที่ต้องทำความเข้าใจอย่างเป็นพื้นฐานคือ กระบวนวิธีคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 รู้ว่า ณ ปัจจุบันมีปัญหาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม ต้องเข้าใจด้วยการเปลี่ยนแปลงสังคม ปัจจุบันยังคงอยู่ภายใต้กระบวนวิธีคิดเชิงพุทธ เพราะคำสอนทางพุทธศาสนาสอนวิธีคิดที่สะท้อนความจริงที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างทันสมัยอยู่เสมอไม่เสื่อมคลาย แม้จะเกิดวิธีคิดกว่าสองพันปีแล้วก็ตามยังคงใช้วิธีคิดแบบทันสมัยกับยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้วิธีคิดเดียวมีอาจนำพาความสำเร็จสู่ตนเองได้ต้องอาศัยความหลากหลายของความคิดที่ทันสมัยแล้วได้รับการยอมรับในภาวะปัจจุบันสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมศตวรรษที่ 21 อีกทั้งความรู้แจ้งต้องอาศัยการสืบเสาะเรียนรู้อย่างเข้มข้นที่ละขั้นตอนในกระบวนการแห่งความรู้ในยุคสมัยของผู้คนในสังคมด้วย ซึ่งนั่นคือเป้าหมายสำคัญในฉกทศน์แรกเมื่อรู้จริง รู้แจ้งในวิธีคิดต่าง ๆ ย่อมรู้การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่แม้จะใหม่ก็ต้องไม่เปลี่ยนวิถีชีวิตเดิมของผู้คน นั่นหมายความว่า นวัตวิถี ในฉกทศน์แรกเป็นการศึกษาตามติดในการเกิดความรู้ในเส้นทางของกระบวนวิธีใหม่ แล้วให้เติมเต็มวิธีใหม่เพื่อมองภาพอนาคตได้ว่า ชีวิตมีกระบวนทัศน์ที่เป็นนวัตวิถีวิถีเดิมแต่ชีวิตใหม่ภายใต้สังคมตามยุคสมัย มิใช่เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่โดยไร้ทิศทางแต่มีกระบวนวิธีที่มีเป้าหมายกำหนดในชีวิตนั่นเอง การชี้ชัดในภาพรวมของกระบวนวิธีคิดเชิงพัฒนาสังคมในศตวรรษที่ 21 พิจารณาจากประเทศไทย ต้องกำหนดรู้ปัจจุบันว่ากำลังอยู่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงด้วยกระบวนทัศน์การพัฒนาประเทศไทยใหม่บูรณาการผสานนวัตกรรม วิจัย เทคโนโลยี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ ที่กำหนดให้มีวิสัยทัศน์ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง จะ

เกิดขึ้นจริงด้วยนวัตกรรมวิธีใดจะเพื่อคนไทยทุกคนมีความสุข จึงจำเป็นที่ทุกคนในสังคมต้องเห็นฉาทัศน์ที่เป็นสถานการณ์ปัจจุบันจริง ๆ ในสังคมไทยภายใต้สังคมโลกที่เล็กลง ติดต่อสื่อสาร รับรู้ถึงกันและกันได้อย่างรวดเร็ว ผ่านกระบวนการคิดที่หลากหลาย ผ่านกระบวนการเทคโนโลยีที่ก้าวล้ำลุดหน้าอย่างมีนัยสำคัญกับชีวิต จนปัจจุบันนวัตกรรมวิธีในเทคโนโลยีได้ลุดชีวิตคนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมดิจิทัลไปเรียบร้อยแล้ว ความเข้าใจที่ดีที่สุด จึงต้องเริ่มต้นในสังคมไทยกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาวะปัจจุบันบนโลกศตวรรษที่ 21 ย้อนสืบหากระบวนการวิคิดดั้งเดิมในเชิงพุทธศาสนา เพื่อเชื่อมโยงนวัตกรรมวิธีที่หลากหลายของกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสำหรับผู้คนในสังคมไทยท่ามกลางยุคสมัยศตวรรษที่ 21 ดังมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

สังคมไทย ณ ปัจจุบันนี้ไม่อาจปฏิเสธผลกระทบการเปลี่ยนแปลงทุกสรรพสิ่งอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโลกใบนี้ได้ นั่นหมายความว่า เราอยู่โลกใบเดียวกันแม้ว่าคนละมุมของโลกแต่ทุกสิ่งเชื่อมโยงกันไม่อาจปฏิเสธได้ อาทิ การสื่อสาร การคมนาคม ภัยพิบัติ โลกร้อน โรคระบาด ดังนั้นไม่เพียงแต่ความเจริญที่เราได้รับผลกระทบ ผลเสียหายพวกเราทุกประเทศได้เผชิญไปพร้อม ๆ กัน สิ่งที่มนุษย์ทำได้ คือ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงและฉลาดในการดำรงชีวิตของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 นั่นเอง

เมื่อกล่าวถึง “ศตวรรษที่ 21” ถูกลบอย่างเป็นการเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2001 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 2100 เรียกว่า ยุค 2001 เป็นการเรียกตามปีเริ่มต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 ดังนั้นเวลาเฝ้ามองสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละวันจึงต้องสังเกตกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสิ่งที่สัมผัสได้จากอายตนะทั้งหก ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจและมองเห็นได้ในปัจจุบันขณะนี้ ตัวมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ การเรียนรู้ การศึกษา เทคโนโลยี วิถีชีวิต การสื่อสาร คมนาคม การแพทย์ สาธารณสุขและสรรพสิ่งทุกอย่างอย่างล้วนต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา พร้อมกับสิ่งที่มนุษย์รับรู้สัมผัสได้ เห็นได้ ได้มีโอกาสอยู่ในการเปลี่ยนปลงนั้นด้วย อาทิเช่นการเปลี่ยนแปลงจากรถม้า สู่รถไฟ จากระถมยนต์ สู่รถไฟความเร็วสูง จากเครื่องบิน สู่อวกาศ จากโลกสู่ดวงจันทร์ จากดวงจันทร์สู่ดาวอังคารและทางช้างเผือก เป็นต้น

สิ่งที่เราเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 คือ “พลังอำนาจของเทคโนโลยี” ที่ทั้งความเป็นอดีตไปอย่างรวดเร็ว นั่นหมายความว่า วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี หากไม่ติดตามศึกษาค้นคว้าแม้เพียง

วันเดียว สัปดาห์เดียว เดือนเดียว สิ่งเหล่านั้นอาจกลายเป็นอดีตไปแล้วก็เป็นได้ ด้วยคำว่า “ก้าวหน้า” จึงทำให้เราสามารถสัมผัสได้ว่า จากสิ่งใหญ่ในอดีตมาสู่สิ่งเล็กที่มีพลังอำนาจสูง” ไม่ต่างจากที่เมื่อโลกสันตะสนธิ ย่อมสะท้อนถึงสังคมไทยด้วยนั่นเอง เหตุเพราะความก้าวหน้าในทุกทิศทางของสรรพสิ่งบนโลกใบนี้ ความรู้คนมีศักยภาพสูงขึ้น ภูมิปัญญาของคนถูกลิ้มเลือนหายไป การเรียนรู้จึงกว้างขวางขึ้น ทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับศตวรรษที่ 21 จึงต้องศึกษาและวิจัยไว้รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสิ่งที่สังคมไทยต้องปรับตัวให้ทันการตื่นตัวของคนทั่วโลก ซึ่งผู้เขียนเรียกว่า “กระแส” หมายถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงไปขององค์ความรู้ที่มนุษยชาติได้สร้างเป็นนวัตกรรม เทคโนโลยี อาชีพ ทักษะชีวิตใหม่ การที่คนไทยต้องเตรียมตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีที่กำลังเกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงของบริษัทข้ามชาติในประเทศมหาอำนาจทางเทคโนโลยีป่วนโลก ทั้งสหรัฐอเมริกา เยอรมัน รัสเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย และจีน จาก 3G 4G 5G จนวันนี้ประเทศจีนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อโลกาภิวัตน์สู่ยุคบูรพาภิวัตน์ รวมถึงยุคเศรษฐกิจดิจิทัล การเข้าสู่ระบบ “สังคมไร้เงินสด” รวมถึงสังคมเศรษฐกิจออนไลน์ เป็นต้น

ดังนั้นสังคมไทยจึงต้องพัฒนาอย่างรวดเร็วในการก้าวให้ทันยุคกระแสดิจิทัล ซึ่งก้าวของการพัฒนาประเทศต้องก้าวที่ยาวและเร็วขึ้น ไม่เพียงต้องก้าวพ้นจากความยากจนต้องก้าวยาวให้พ้นจากกับดักของรายได้ปานกลางไปพร้อมกันด้วย โดยเมื่อย้อนไปในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยได้รับการยกฐานะทางเศรษฐกิจจากระดับประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นต่ำ (Lower middle-income country) ขึ้นมาเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นสูง (Upper middle-income country) นับเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในระดับหนึ่งแล้ว จนก่อรูปให้เกิดคุณภาพสังคมของประเทศในปี พ.ศ. 2561 ไทยอยู่ในอันดับ 46 จาก 150 ประเทศ ดัชนีชี้วัดเสรีภาพทางศีลธรรมของไทยอยู่ในลำดับ 130 จาก 160 ประเทศ ภาวะสังคมไทย ณ ปัจจุบันจึงกำลังเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายอย่างใหญ่หลวงที่ส่งผลกระทบต่ออนาคตคนไทย การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์การเมืองไทย การขยายตัวเศรษฐกิจใหม่คือภาคท่องเที่ยว การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคอีสานตามมาซึ่งความท้าทายสังคมไทย ได้แก่ การเข้าสู่สังคมสูงวัย ความเหลื่อมล้ำพลังงาน การศึกษา การคอร์รัปชัน การกระจายอำนาจ แรงงานต่างด้าว การร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการฉายภาพอนาคตชีวิตคนไทยได้อย่างดียิ่ง การตัดสินใจสำคัญในกระบวนการวิคิดที่จะทำให้ประเทศไทยจะก้าวข้าม “กับดักรายได้ปานกลาง” ที่หมายถึงปรากฏการณ์ของประเทศที่เคยยกระดับรายได้จากประเทศที่ยากจนมาเป็นประเทศรายได้ปานกลาง ทำให้ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกลับชะลอตัวลง ไม่สามารถก้าวขึ้นมาเป็นประเทศ

รายได้สูงได้จึงเปรียบเสมือนการติดอยู่ในกับดัก จนไม่สามารถก้าวข้ามไปเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้หรือไม่เพียงใด (มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2557) ซึ่งให้เห็นว่า สภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันกำลังก่อปัญหาอย่างให้คนไทยยากจนลง ตกงานมากขึ้น มีหน้าซำยังสร้างกระแสก่อตัวขึ้นของปัญหาสังคม การเมืองที่ฝังรากลึกกับโครงสร้างสังคมชนชั้น ระบบอุปถัมภ์ ความไม่เป็นธรรม การตกงาน ความขัดแย้งทางการเมือง อาชญากรรม ระบบการศึกษา ความเหลื่อมล้ำ การใช้เทคโนโลยีที่ไร้ประโยชน์ ปัญหาวัยรุ่นสังคมดิจิทัล ปัญหาครอบครัว ปัญหาของคนขาดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยจึงเข้าสู่การหยุดชะงักทุกอย่างจึงต้องเร่งเรียนรู้พร้อมกับการกระทำให้แบบไม่เร่งรีบ ค่อยเป็นค่อยไปทำทีละขั้นตอน ใช้กระบวนการเชิงบูรณาการองค์ความรู้ในการพัฒนาคน วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมชุมชน สร้างสังคมเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ให้คนมีรายได้ มีอาชีพที่มั่นคง ประชาชนมีความมั่งคั่ง วิถีชีวิตที่เป็นสุขอย่างยั่งยืน

เมื่อกล่าวถึงปัญหาของการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย มักเป็นรูปแบบจุดเดิมสู่จุดใหม่หมุนวนจุดเดิม สรุปคือ “ไม่ไปไหน” เป็นรูปแบบใหม่ในพื้นที่การเปลี่ยนแปลงเดิมจึงมิใช่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนา แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อผลประโยชน์ของระบบชนชั้นทางสังคมไทย ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ หรือ ออกแบบโครงสร้างใหม่ให้ดีเพียงใดก็ตาม เมื่อผลประโยชน์ไม่ลงตัว ถึงเวลากำหนดแผนพัฒนาจะขายฝันในกระดาษ แต่ขาดกระบวนการที่เป็นธรรมนำสู่ความสำเร็จ เพราะระบบอุปถัมภ์ ประโยชน์ทับซ้อน ซ่อนอยู่ในระดับอนุของโครงสร้างทางสังคมไทย ซึ่งผู้เขียนเรียกว่า “กิเลส” ดังนั้นกับดักที่ก้าวข้ามได้ยากที่สุด คือ “กับดักใจมนุษย์ที่มีความอยากที่เต็มไปด้วยกิเลส” แต่ทั้งนี้สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เราเห็นว่าประเทศไทยมีการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุนิยมที่ดี บ้านเมืองเจริญขึ้น แต่นั่นเป็นความเจริญที่เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของทั้งแผนการพัฒนาที่หลุดรอดทำให้เราเจริญขึ้น “เจริญแบบค่อยเป็นค่อยไป” สังคมไทย คนไทยในศตวรรษที่ 21 รับรู้ทุกอย่างที่โลกใบนี้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ สิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ในที่ใดในโลก คนไทยรับรู้ใหม่แต่ขาดการเตรียมพร้อมในการรับมือสิ่งเหล่านั้น ซึ่งเป็นเพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุด อิสระเสรีภาพ อุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่เกิดจนตายมีการรองรับช่วงวัยของคนไทยหมดแม้ไม่ดีแต่มีให้ตลอดนั่นเอง จนทำให้คนไทย “ไม่เรียนรู้ พร้อมอยู่กับความสุขในโซนนิ่งของตัวเอง” ไปตลอดช่วงชีวิต สิ่งที่สำคัญทำให้ไทยไปช้า คือ “คนไทยขาดวินัยชาติ” เป็นข้อสรุปว่า การขาดวินัยของคนในชาติเป็นวิกฤตการณ์ในสังคมไทยที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539) นอกจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากพฤติกรรมของคนแล้วการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสภาวะใหญ่ของโลกเมื่อ 20 ปีที่แล้วแนวคิดของอัลวิน ทอฟเลอร์ (2539;

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของอารยธรรมโลกเหมือนกับ คลื่นลูกที่สาม (The Third Wave) ซึ่งคลื่นลูกที่ 1 สังคมเกษตรกรรม คลื่นลูกที่ 2 สังคมอุตสาหกรรม และคลื่นลูกที่ 3 สังคมแห่งเทคโนโลยี เป็นยุคปัจจุบันแห่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ได้รับการต่อยอดทางความรู้อย่างสูง มีการพัฒนาคอมพิวเตอร์ เครือข่ายการสื่อสารและการคมนาคม ทำให้ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว เครื่องมือที่ชี้วัดความยิ่งใหญ่และความมั่งคั่งของประเทศ คือความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศและอำนาจในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกลับการวิเคราะห์สภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกเกิดขึ้นตามที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) ได้อธิบาย 5 บริบทการเปลี่ยนแปลงกล่าว คือ การเปลี่ยนแปลงที่ 1 บริบทด้านการรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับทวีปาคี ภูมิภาคและพหุภาคีเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่ 2 บริบทด้านเทคโนโลยี ขับเคลื่อนด้วย 3 เทคโนโลยีหลัก เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี ทั้งนี้ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำสูง ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการรับ การประยุกต์ใช้ และการพัฒนาเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงที่ 3 บริบทด้านสังคม การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ภาวะความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นและมีการย้ายถิ่นสูง เป็นยุคสมัยโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจรวดเร็วและรุนแรงเพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่ 4 บริบทด้านสิ่งแวดล้อม อุณหภูมิโลกร้อนขึ้น ภาวะสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายเสื่อมลง น้ำขาดแคลน และขยะของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อสัตว์สิ่งแวดล้อมทางทะเลเพิ่มสูงขึ้น และการเปลี่ยนแปลงที่ 5 บริบทด้านพฤติกรรมผู้บริโภค วิถีชีวิตความเป็นเมืองจะขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเมืองส่งผลต่อการผลิตและบริการที่เปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การเปิดรับเทคโนโลยีที่ทันสมัยผู้บริโภครับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อใหม่เพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ วัน

ชี้ให้เห็นชัดเจนถึงสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงของโลกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้ทำการวิเคราะห์ประเมินสภาพแวดล้อมการพัฒนาประเทศใน โดยแบ่งเป็น 2 สถานการณ์ คือ สถานการณ์และแนวโน้มภายนอก สถานการณ์และแนวโน้มภายใน โดยสถานการณ์และแนวโน้มภายนอก ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจต่อประเทศไทยอย่างแน่นอน เศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญอันดับ 1 ของประเทศเพราะเมื่อเศรษฐกิจถูกกระทบย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมและผู้คนในประเทศไปด้วย ดังนั้นเศรษฐกิจโลกผันผวนย่อมส่งผลเรวนให้เศรษฐกิจไทยอย่าง

หลีกเลี่ยงไม่ได้ การวางแผนในการรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจัยภายนอกมีโอกาสส่งผลกระทบต่อประเทศเชิงเศรษฐกิจ อาทิ ตลาดเกิดใหม่มีบทบาทสูงขึ้น ตลาดการเงินโลกไร้พรมแดน เช่น แอปพลิเคชันทางการเงิน Crowd Funding และ Financial Platform เป็นต้น การเปิดเสรีมากขึ้นของอาเซียนภายหลังปี 2558 ทั้งนี้ในสถานการณ์ภายนอกมีแนวโน้มด้านการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดเป็นกุญแจสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตของคนในทุกสังคม ทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งคำว่าที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นี้ บ่งชี้ชัดว่า

“ในอนาคตองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานแขนงใหม่ เช่น วิทยาการรับรู้ ซึ่งเป็นการทางระหว่างสมองและจิตใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความคิด อารมณ์ และการกระทำ มีความสำคัญต่อ การสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ที่จะส่งผลให้เกิดการพลิกโฉมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิตของมนุษย์แบบก้าวกระโดด โดยมีแนวโน้มว่าเทคโนโลยีพื้นฐานใน 4 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีชีวภาพ นานาเทคโนโลยี เทคโนโลยีวัสดุศาสตร์ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และดิจิทัล จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ 12 ด้าน ได้แก่

- (1) อินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่
- (2) โปรแกรมอัจฉริยะที่สามารถคิดและทำงานแทนมนุษย์
- (3) อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่งทุกอย่าง
- (4) เทคโนโลยีคลาวด์
- (5) เทคโนโลยีหุ่นยนต์ขั้นก้าวหน้า
- (6) ยานพาหนะไร้คนขับ
- (7) เทคโนโลยีพันธุกรรมสมัยใหม่
- (8) เทคโนโลยีการเก็บพลังงาน
- (9) การพิมพ์แบบสามมิติ
- (10) เทคโนโลยีวัสดุขั้นก้าวหน้า
- (11) เทคโนโลยีการขุดเจาะน้ำมันและก๊าซขั้นก้าวหน้า
- (12) เทคโนโลยีพลังงานทดแทน”

ดังนั้นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นกับคนไทย โครงสร้างสังคมไทย ระบบเศรษฐกิจไทย และการเมืองไทยเป็นสิ่งที่เกิดแน่นอนคือ การเกิดคนแบบใหม่ สังคมแบบใหม่ การเกิดวิชาใหม่ งานอาชีพใหม่ การแลกเปลี่ยนสินค้า เงินตราแบบใหม่ อุตสาหกรรมและบริการใหม่ ที่ผสมผสานการใช้เทคโนโลยี

สมัยใหม่หลากหลายสาขา มนุษย์จะสามารถเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัด การแข่งขันแรงงานที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีระดับสูงมีความสามารถเฉพาะทางหรือมีทักษะหลายหลายเป็นพหุลักษณะในตลาดแรงงานสูงขึ้น และเกิดความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ การเร่งสปีดการพัฒนาของการพัฒนาสังคมมากขึ้นโอกาสมากขึ้นสำหรับคนที่ก้าวทันองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่จะสปีดแบบถอยหลัง เหมือนจะหมุนไปข้างหน้าแต่กลับรู้สึก “อยู่กับที่” เหมือนสถานการณ์การพัฒนาของสังคมไทยยุค 4.0 นี้” แต่อย่างไรก็ตามทุกการขยับของคลื่นเวลาเราต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน นั่นหมายความว่า “เมื่อกาลเวลาก้าวจากอดีตไปปัจจุบันหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคตโลกก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยแบบไม่หยุดยั้งตราบสิ้นการแตกดับของมวลมนุษยชาติ” คนไทย สังคมไทย เศรษฐกิจไทย การเมืองไทย ย่อมหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางกายภาพและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ไม่ได้แน่นอน

การเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยนอกจากมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ต้องประเมินพัฒนาทุก ๆ 5 ปี ยังพบว่าประเทศไทยมีฉากทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่นับว่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีวิสัยทัศน์ **“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** ที่สะท้อนว่า แนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด จะก่อให้เกิดนวัตกรรมอย่างพลิกผัน อาทิ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่ง การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ หุ่นยนต์และโดรน เทคโนโลยี พันธุกรรม สมัยใหม่ และเทคโนโลยีทางการเงิน การเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดในปี 2574 การแข่งขันแรงงานมีความรุนแรงมากขึ้น ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคาดว่าจะมีความรุนแรงมากขึ้น หลายอาชีพอาจหายไปจากตลาดงานในปัจจุบันและบางอาชีพจะถูกทดแทนด้วยระบบอัตโนมัติโดยเฉพาะอาชีพที่ต้องการทักษะระดับต่ำ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีพลวัตสูง และมีความซับซ้อนหลากหลายมิติ (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก 13 ตุลาคม 2561) การระบุแนวโน้มองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศไทยไว้อย่างชัดเจนทำให้คนไทยหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หลีกเลี่ยงการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของประเทศไทยได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญคิดว่า “เมื่อพัฒนาแบบก้าวกระโดด ย่อมสะดวกได้ง่าย กว่าพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตามวิถีไทยแบบในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่พระราชดำรัสไว้ให้กับคนไทย **“...การพัฒนาประเทศต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ตามหลักวิชา...”** อย่างไรก็ตามขอหยิบจับคตินิพนธ์ประเทศ

ไทยในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีว่า จากนั้นไปประเทศไทยจะเป็นอย่างไรในคตินัยที่เป็นภาพอนาคตข้างหน้าที่ยังมาไม่ถึงจะเป็นอนาคตที่สดใส หรือ อนาถที่อนาถแท้ ย่อมต้องขึ้นอยู่กับคนไทยทั้งชาติช่วยกัน “ไทยช่วยไทย” โดยมีคตินัยประเทศไทยว่า (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก 13 ตุลาคม 2561)

“คตินัยประจำชาติว่า **“มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”** เพื่อสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย การดำรงอยู่อย่างมั่นคง และยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติและประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคงทางสังคมท่ามกลางพหุสังคมและการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเจริญเติบโตของชาติ ความเป็นธรรมและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษา ผลประโยชน์ของชาติ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ และการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ ประสานสอดคล้องกันด้านความมั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ทั้งนี้มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน”

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถฉีกกักลั่นเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียง กับการดำรงชีวิต มีการออมสำหรับวัยเกษียณ ความมั่นคงของอาหาร พลังงาน และน้ำ มีที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน

ความมั่งคั่ง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุขได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ในภาวะความยากจนเศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศเพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจาก

ภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาค ทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญาทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน”

สรุปจากคติพจน์ของชาติพบว่า เป็นแนวคิดการพัฒนาที่สร้างประเทศไทยให้สมบูรณ์แบบถ้าทำได้จริงเพราะเริ่มสร้างจากความมั่นคงเกี่ยวกับชีวิตคน ถ้าคนมั่นคงมีความเป็นปึกแผ่นแล้ว ย่อมสร้างความมั่นคงในชีวิต คนมีอยู่มีกิน คนมีความดีงาม คนมีสันติสุข คนมีสติปัญญา คนพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันที่ดีได้ ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในสังคม เศรษฐกิจจากฐานรากสู่ระดับประเทศได้ ยิ่งยึดมั่นปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วไซ้ร้ ย่อมดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขเป็นที่สุดแล้ว ในทัศนะของผู้เขียนคิดว่า “ทำได้ใน 20 ปีทุกเรื่อง แต่ไม่ทุกอย่าง อาจได้มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเพียงบางเรื่องเท่านั้น ถ้าคิดเป็นร้อยละคาดหวังความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพียงร้อยละ 10 แต่ละเรื่องเท่านั้น” นั่นเป็นเพราะว่า สถานการณ์จริงยิ่งซับซ้อนแก้ไขไม่ได้ถ้าขาดเสถียรภาพของรัฐบาลและขาดความจริงใจในการพัฒนา ยิ่งต้องเจอสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ใหม่ ที่ภูมิปัญญาใช้ไม่ได้ วิธีคิดใหม่ ที่เปลี่ยนไป จะอาศัยวิธีคิด รูปแบบ ขั้นตอน ทฤษฎี ตัวแบบเก่า จะใช้ต่อไปอีกไม่ได้แล้ว ปรากฏการณ์ใหม่เกิดขึ้นทุกวัน ปรากฏการณ์ใหม่กำลังจะถาโถมเข้าสู่สังคมไทยในปัจจุบันมากขึ้นการพัฒนายังยากและซับซ้อนมากขึ้น จึงทำให้ประเมินแล้วว่า ภายใน 20 ปียากที่จะสำเร็จได้ในทุกประการ แต่

ชื่นชมนักคิดที่มีวิสัยทัศน์ไว่ก่อนเพื่อเป็นทิศทางให้สังคมเดินทางตามมูลรากฐานชีวิตสังคมไทย ไม่เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือด้วยการรับวัฒนธรรม วิคิดจากต่างชาติมาทั้งหมดนั่นเอง

อนึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นในภาวะการณ์ที่เป็นปัจจัยโลกส่งผลต่อประเทศไทยด้วยการเชื่อมโยงคนให้เป็นหนึ่งเดียวเสมือนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน (Global Village) สะท้อนปัจจัยโลกและปัจจัยภายในจะส่งผลต่อสังคมไทยในหลายด้านทั้งการค้า การเงิน การลงทุน การเมือง สังคมวัฒนธรรม ความรู้ แนวคิด ค่านิยม และพฤติกรรม ที่ไหลบ่าของระบบสารสนเทศและสื่อสารมวลชน การถ่ายโอนสินค้าข้ามพรมแดนภูมิศาสตร์อย่างอิสระย่อมมีอิทธิพลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนไทย อาทิ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีขั้นสูง การแพร่กระจายและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสนเทศ การแข่งขันที่รุนแรง การเพิ่มบทบาทและความสำคัญของความรู้ในสังคม การเชื่อมโยงถึงกันเป็นเครือข่าย การขยายตัวของกระแสประชาธิปไตย การแพร่กระจายของวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลก กระแสการตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การแสวงหาการเติมเต็มในจิตใจ ที่เป็นปัจจัยโลก ส่วนรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย วิถีคุณธรรมจริยธรรม การเปลี่ยนโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในอนาคตที่ประชากรวัยสูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การปฏิรูปการศึกษาที่เปิดกว้างมากขึ้นให้กับประชาชนมีส่วนร่วม และการปฏิรูปสุขภาพ ซึ่งสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตประเทศที่ยากจนร่ำรวยจะไม่ถูกวัดด้วยฐานะแล้วแต่จะถูกวัดด้วยฐานความรู้ เพราะความรู้จะกลายเป็นตัวกำหนดระดับความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับบุคคล ระดับหน่วยงาน และระดับประเทศ จนในที่สุดจะไม่มีใครเรียกประเทศไหนว่าเป็นประเทศยากจนอีก แต่จะเรียกว่า “ประเทศที่ไม่รู้” แทน ดังนั้นบุคคลที่ทรงความรู้อย่างหลากหลาย และมีความสามารถในการจัดการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ได้ จะกลายเป็นคนกลุ่มใหม่ที่ทรงพลังในสังคมอนาคต (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) อย่างไรก็ตามสังคมไทยในปัจจุบันอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่มีความเท่าเทียม ยอมรับความแตกต่าง แต่ด้วยรากฐานสังคมไทยที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นสังคมปิดที่สังคมไทยยังคงรูปแบบโครงสร้างเดิมไว้ แม้ว่าเวลาผ่านไปกว่า 1,000 ปีแล้วก็ตามยังคงชี้ชัดว่า (1) สถานะดั้งเดิมเป็นสังคมไพร่ฟ้า (2) โครงสร้างดั้งเดิมเป็นสังคมอุปถัมภ์ซึ่งเป็นสายใยสัมพันธ์หลักของสังคม (3) รากฐานดั้งเดิมเป็นสังคมเครือญาติ มีครอบครัวและวงศ์ตระกูลเป็นฐานอ้างอิง (4) วัฒนธรรมดั้งเดิมเป็นวัฒนธรรมแบบชนชั้น (5) ความคิดดั้งเดิมเป็นความคิดที่จำกัดกรอบในกฎแห่งกรรมแบบพรหมลิขิตเป็นกระแสหลัก (6) กระแสการปฏิวัตินำการเปลี่ยนแปลงกระแสการวิวัฒน์ (7) ผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยนำไปสู่การเปลี่ยนเหี้ยมมากกว่าผู้ล่า และ (8) การเปลี่ยนแปลงบั้นปลายของสังคมไทยเปลี่ยนจากสังคมปิดสู่สังคมเปิดแบบจำกัด

เป็นสังคมเสรีที่ไม่มีอิสระ การช่วงชิงอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นนำและทำให้อำนาจและผลประโยชน์ของชนชั้นนำได้รับการแต่งตั้งสืบสืบทอด รากของการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยนี้ยังอิงอาศัยปัจจัยการเปลี่ยนแปลงภายในให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหลักที่ว่า ควบคุม จำกัด ผูกขาด รวมศูนย์ เบ็ดเสร็จ นี่คือการที่สร้างการเปลี่ยนแปลงไว้ในระดับบนของรัฐที่เป็นชนชั้นปกครอง ผูกขาดผลประโยชน์ อำนาจ และความมั่งคั่งและปัจจัยภายนอกเป็นระดับสากลถูกกำหนดโดยกลุ่มทุนข้ามชาติที่อาศัยพลังตลาดการค้าเสรี ค่านิยมประชาธิปไตยแบบเสรี สิทธิมนุษยชน ลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาด้วย ซึ่งมีอยู่ 3 แนวทาง ได้แก่ (1) แนวทางปฏิรูป (Reform) (2) แนวทางการปฏิวัติ (Revolution) และ (3) แนวทางแบบค่อยเป็นค่อยไปใช้การวิวัฒนาการ (Evolution) ซึ่งอาจก่อรูปให้เกิดขึ้นด้วยการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอยู่เป็นนิจได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เมื่อเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมักจะเกิดจากกระบวนการวิธีที่มีลักษณะแตกต่างกันแต่มีเป้าหมายเดียวกันตามมา (1) การค้นพบ (Discovery) (2) การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) (3) การแพร่กระจาย (Diffusion) และ(4) การปรับตัว (Adjustment) ยังรวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วย อาทิ การขยายตัวทางวิทยาการ การขยายตัวของสังคมเมือง ลักษณะวัฒนธรรมพื้นฐานที่เป็นค่านิยม คติความเชื่อที่สมาชิกปลูกฝังถ่ายทอดกันมา บทบาทผู้นำในการเปลี่ยนแปลง และอิทธิพลของสื่อมวลชน เป็นต้น (Horton, P.B. and Chester L. Hunt., 1972; เอกสารการสอนชุดวิชา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, 2533; บรรพต วีระสัย และคณะ, 2539; เซวานะ ไตรมาศ, 2543; พระครูปริยัติกิตติธำรง (ทองขาว กิตติธโร), 2556)

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทยในปัจจุบันเกิดขึ้นจริงจากความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ เทคโนโลยี นวัตกรรมล้ำหน้าที่คิดค้นขึ้นมาแก้ไขปัญหามนุษย์อย่างต่อเนื่อง ที่มีคุณภาพสูงรวดเร็ว ฉับพลัน กว้างไกล ความเจริญก้าวหน้าของการศึกษา การสื่อสาร การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มี การเข้าถึงประชาชน มากขึ้น แม้ในพื้นที่ยากลำบาก การคมนาคม การสัญจรของประชาชนที่ สะดวกสบายมากขึ้นทำให้รับนวัตกรรม ความรู้ใหม่ ๆ มากขึ้น สังคมไทย คนไทยเปลี่ยนแปลงไป และยังมีความจริงในธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วยภาวะน้ำท่วม ภัยแล้งและอยู่นาน แห้งแล้งขยายวงกว้าง การทำลายสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ มนุษย์ สุดท้ายคือ โจมหนุ่ยที่มีกิเลส ที่สร้างความเหลื่อมล้ำ เอาเปรียบคน คนรวยไม่แบ่งปัน คนจนไม่ขยัน สังคมแบ่งชนชั้น ย่อมถึงจุดแตกหักของมนุษย์สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลง สังคมไทยเช่นกัน ผู้เขียนจึงสรุปเป็นภาพการเปลี่ยนแปลงเป็นภาพดังนี้

ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยในศตวรรษที่ 21				
กระแสโลก	กระทบบสังคมไทย			เปลี่ยนแปลงไปสู่อนาคตใหม่
	รากสังคมไทยในอดีต	ยุคปัจจุบัน	อนาคต	
- สังคมประชาธิปไตย - เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร (ผ่านคอมพิวเตอร์ ดิจิทัล อิเล็กทรอนิกส์) - เทคโนโลยีการสื่อสาร (เครื่องมือไร้สาย สังคมออนไลน์) - เทคโนโลยีการคมนาคมขนส่ง (รถไฟความเร็วสูง รถยนต์ เรือเครื่องบิน ผ่านการใช้แอปพลิเคชัน) - ความก้าวหน้าทางการแพทย์ เครื่องมือแพทย์ การผลิตยารักษาโรคใหม่ - นวัตกรรมการค้า การเงิน การลงทุนใหม่ การเชื่อมโยงคนเสมือนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน (Global Village)	- สังคมพ่อปกครองลูก - สมบูรณาญาสิทธิราชย์ - ไฟฟ้า - สังคมอุปถัมภ์ - สังคมเครือญาติ - วัฒนธรรมแบบชนชั้น - กฎแห่งกรรมเน้นความเชื่อ - สังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข - เกวียน ช้าง ม้า รถไฟ รถจักรยาน - ภูมิปัญญาท้องถิ่น - แพทย์แผนไทย-ประยุกต์ - Thailand 1.0-3.0 (สังคมที่มีพึ่งพาธรรมชาติ สู่การเป็นสังคมเกษตรอุตสาหกรรม เครื่องจักรหนักมากขึ้นสร้างผลผลิตมากขึ้น	- สังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข - ประเทศไทย 4.0 เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดการก้าวไปสู่การเป็น ‘ประเทศที่มีรายได้สูง’ ด้วยนวัตกรรม และการวิจัยพัฒนามากขึ้น - คนไทย 4.0 (เน้นทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต รู้จักการบูรณาการหลากหลายศาสตร์ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น) นอกจากนี้คนไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบเต็มขั้น	ประเทศไทยสู่ยุคเทคโนโลยีชีวภาพ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีวัสดุศาสตร์ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และดิจิทัล เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ (1) อินเทอร์เน็ตเคลื่อนที่ (2) โปรแกรมอัจฉริยะที่สามารถคิดและทำงานแทนมนุษย์ (3) อินเทอร์เน็ตในทุกสิ่งทุกอย่าง (4) เทคโนโลยีคลาวด์ (5) เทคโนโลยีหุ่นยนต์ขั้นก้าวหน้า (6) ยานพาหนะไร้คนขับ (7) เทคโนโลยีพันธุกรรมสมัยใหม่ (8) เทคโนโลยีการเก็บพลังงาน (9) การพิมพ์แบบสามมิติ (10) เทคโนโลยีวัสดุขั้นก้าวหน้า (11) เทคโนโลยีการขุดเจาะน้ำมันและก๊าซขั้นก้าวหน้า (12) เทคโนโลยีพลังงานทดแทน - คนไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุเต็มขั้น	- คนไทยมีช่องว่างระหว่างวัย ระหว่างรุ่นมากขึ้น (ยุคของคนกับยุคคนรุ่นใหม่ หรือเด็กยุคดิจิทัล) - สังคมไทยใช้ออนไลน์มากขึ้น ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง - เน้นเรื่องเศรษฐกิจปากท้อง อาหาร คุณภาพชีวิต สุขภาพมากขึ้น - ยุคแห่งสังคมเศรษฐกิจพอเพียง โดยเศรษฐกิจมหภาคอาจเริ่มสลายในระบบทุนนิยมทุกคนจะหันมาสู่ยุคพอเพียง

ภาพที่ 1.1 ภาพสรุปปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

1.2 กระบวนการวิคิดเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21

กระบวนการวิคิดมีคำอยู่ด้วยกัน 3 คำ คือ กระบวนการ วิธิการ ความคิด ซึ่งคำ 3 คำมีความหมายเฉพาะและใกล้เคียงกันโดยคำว่า “กระบวนการ” หมายถึง ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงอย่างมีระเบียบ ไปสู่ผลอย่างหนึ่ง เช่น กระบวนการเจริญเติบโตของเด็ก กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง เช่น กระบวนการเคมีเพื่อผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนคำว่า “วิธิการ” หมายถึง วิธีปฏิบัติตามหลักการเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ เช่น วิธิการที่รัฐให้สวัสดิการแก่ประชาชน วิธิการสอนวิทยาศาสตร์มีหลายวิธี และคำว่า “คิด” หมายถึง (1) ทำให้ปรากฏเป็นรูปหรือประกอบให้เป็นรูปหรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ (2) ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง เช่น เรื่องนี้ยากยังคิดไม่ออก (2) ก. คาคคเน เช่น คิดว่าเย็นนี้ฝนอาจจะตก (4) คำนวณ เช่น คิดเลขในใจ (5) มุ่ง จงใจ ตั้งใจ เช่น อย่าคิดร้ายเขาเลย (6) นึก เช่น คิดละอาย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อเล็กทรอนิกส์, 2563) เมื่อรวมกันทั้ง 3 คำ ผู้เขียนใช้เป็นคำว่า “กระบวนการวิคิด หมายถึง ภาพที่ปรากฏขึ้นอย่างจงใจไตร่ตรองแบบยลมีกรรมวิธีที่เป็นลำดับขั้นตอนจากเริ่มต้นสู่ความสำเร็จเป็นแบบแผน กล่าวถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการคิดต้องจับต้องได้สัมผัสได้อย่างชัดเจน แม้ไม่เข้าใจในตอนแรกแต่มีแนวคิดสามารถเชื่อมโยงต่อไปได้ และที่สำคัญการคิดเป็นการกำหนดวิถีชีวิตและการกระทำกำหนดชะตากรรมของเรา ” คนเราส่วนใหญ่ไม่ค่อยคิดมักใช้แต่อารมณ์ ความรู้สึกเป็นตัวนำทางได้ดราม่า (Drama) ไม่ค่อยใช้ดาต้า (Data) ในการคิด จึงทำให้ชีวิตมีความผิดพลาดเสมอ น้อยคนนักที่รู้จักการคิดเป็น ส่วนใหญ่คิดไม่เป็น และไม่คิด มนุษย์จำเป็นต้องคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง และแก้ปัญหา ซึ่งการคิดอาจเกิดทั้งจากสมอง และจิตใจ โดยการคิดที่เกิดขึ้นจากสมองมีกระบวนการวิคิดเป็นแบบวิทยาศาสตร์ที่จับต้องได้มักพิสูจน์ได้ แต่การคิดที่เป็นพลังของจิตใจมักจะมีกระบวนการวิคิดแบบโยนิโสมนิกการที่แบบคายละเอียดลึกซึ้ง

แนวคิดปรัชญาตะวันตกที่กล่าวถึง พลังของจิต (Power of mind) เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง เป็นสสารที่มีลักษณะของตนเอง คือ จิตที่มีหน้าที่รับรู้และจิตสำนึก จิตเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ที่รู้จักคิดมีสภาวะเป็นอมตะ และเป็นฐานทางความรู้ทั้งหลายทั้งปวง ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้กำหนดรู้ทุกข์โดยอาศัยปัญญาคือการ พิจารณาให้รู้เท่าทันตามความจริงว่า ทุกสรรพสิ่งล้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์มีความผันแปรเป็นธรรมดา เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้จะต้องเสื่อมไปเป็นธรรมดาจนจิตใจสงบเป็นสมาธิที่เอื้อต่อการพัฒนา จิตอันไม่หวั่นไหวลุ่มหลงคล้อยไปตามสภาวะทุกข์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับกับ การรับรู้ ความคิด ความรู้สึก การพิจารณา รู้คิดนึก โดยจิตเป็น

นามธรรมมีกระบวนการในการตื่นรู้มีพัฒนาการด้านปัญญาและเป็นอมตะ การพัฒนามนุษย์ให้มีความสุข 3 แบบ คือ (1) ชีวิตมีสุข (2) ชีวิตที่ดี (3) ชีวิตที่มีความหมาย ซึ่งการพัฒนาอำนาจจิตย่อมส่งผลต่อการพัฒนาความสุข ความสำเร็จในชีวิตของมนุษย์ นับเป็นการพัฒนาความดีเลิศเพื่อเข้าถึงความสุขที่ประณีตสูงขึ้นไปตามลำดับ คือ กามสุข สมာธิสุข ฌานสุข วิปัสสนาสุข และ นิพพานสุข แนวทางการมีสติอยู่กับลมหายใจเข้าออกสามารถฝึกได้ทุกวัน ทุกสถานที่ทันทีที่ต้องการ เมื่อฝึกแล้วเราสามารถบังคับและเปลี่ยนแปลงจิตให้เป็นสภาพจิตที่ตั้งงามเป็นกุศล คือ ปราโมทย์ ปิติ ปัสสทธิ สุข และสมามิ สามารถข่มและละกิเลสอกุศล คือ นิวรณ์ 5 หลังจากนั้น เราสามารถมีความสุขที่สร้างได้ด้วยตัวเองและอาจจะพัฒนาต่อไปเป็นความสุขสูงสุดคือ นิพพาน (พระวัชรินทร์ ปิยธมโม (ภาสิต), 2557; ปณณวิชัย พิบูลธนาภิรมย์, 2561) ดังนั้นคำว่า พลังของจิต คือการตื่นรู้ของความจริง ณ ปัจจุบัน รู้ เข้าใจ เข้าถึงกับจิตที่ไม่นิ่ง เมื่อจิตนิ่งจะพบความสุขที่เรียกว่า “ความสงบ” ของจิต ที่จะส่งผลต่อความคิดด้วย จิตจึงต้องถูกฝึกให้นิ่งสงบ อาจด้วยกระบวนการที่เรียกว่า บังคับ ข่ม ควบคุม กำหนดให้จิตสงบและถูกพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จะพบกับคำว่า ปัญญา ได้ในที่สุด

ปัจจุบันมีงานเขียนที่ได้กล่าวถึง “พลังแห่งจิตปัจจุบัน: ทางสู่การตื่นรู้และเยียวยา (The Power of Now: A Guide to Spiritual Enlightenment) โดย เอ็กท์ฮาร์ท โทลเล ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ปัญญาอยู่เหนือความคิด ความคิดเป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้ทำงาน พอเสร็จก็วางลง หากเราคิดตลอดเวลาไม่หยุดเลยจะถือเป็นการเสพติดอย่างหนึ่ง ถ้าไม่หยุด ความคิดจะมีอำนาจเหนือเรา ปัจจุบันคือกุญแจแห่งอิสรภาพ แต่ตราบใดที่ผูกติดตัวเองกับโลกความคิด คุณจะไม่มีทางเข้าถึงปัจจุบัน “ปัญญาหรือการตื่นรู้หมายถึงการอยู่เหนือความคิด” ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นได้เพราะคุณคิด นิ่ง คิด นิ่ง คิด นิ่ง คตินิ่งสลับกันไปมาระหว่าง “จิตที่คิด” กับ “จิตที่ไร้ความคิด” หรือจิตว่าง (มีสติรู้ตัวและไม่ได้คิด) วิธีนี้เท่านั้นถึงเป็นไปได้ที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ เพราะวิธีนี้เท่านั้นที่ความคิดจะมีพลังอย่างแท้จริง ความคิดที่ขาดสติรู้ตัวรังแต่จะไร้ประโยชน์ วิปัสสนา และบ่อนทำลาย ทั้งนี้ความคิดเป็นกลไกในการเอาตัวรอดจากการโจมตีหรือป้องกันตัวจากความคิดอื่น ความเก่งในการรวบรวมข้อมูลและคิดวิเคราะห์แต่ไม่ใช่คิดสร้างสรรค์เลย เปรียบได้กับศิลปินที่แท้จริงล้วนสร้างสรรค์ผลงานในเวลาจิตนิ่ง สามารถสร้างผลงานได้อย่างล้ำค่ายิ่งนัก ดังนั้นพลังแห่งปัญญาจึงเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ไพศาลกว่าความคิดที่ลึกซึ้งมากเช่นกัน หากเราตระหนักว่า พลังแห่งปัญญาที่อยู่ภายในตัวเรานั้นยิ่งใหญ่มากแค่ไหน และสิ่งที่เรารับรู้จึงเข้าใจว่าน้อยนิดเพียงใด หากความคิดสามารถเชื่อมโยงกับพลังแห่งปัญญาได้ มันจะกลายเป็นเครื่องมือที่วิเศษสุดและมีประโยชน์ยิ่งใหญ่มากกว่าตัวมันเอง (พรธณี ชูจิรวงศ์, 2557) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ข้อเขียนของเอ็กท์ฮาร์ท โทลเล มีความ

สอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนาที่ได้กล่าวอ้างถึงคำสอนของพุทธเจ้าไว้ว่า “การตื่นรู้” หรือจิต ปัญญาแท้รู้ในความจริงแล้วปล่อยว่าง เกิดขึ้นด้วยจิตรวมจิตว่างเป็นการหยั่งรู้ทั่วพร้อมมากกว่าการใช้ความคิด จึงกล่าวได้ว่า ปัญญาที่แท้จริงมักอยู่เหนือความคิดที่ชาญฉลาด เพราะปัญญาแท้ก็รู้ทั่ว ในความเป็นจริง เกิดด้วยความคิดสร้างสรรค์มิใช่การสร้างสรรค์ หรือ ปัญญาแท้ก็เกิดขึ้นขณะจิตว่างมักจะรังสรรค์งานที่เป็นจริงและมหัศจรรย์ที่สุด จากวิจิตติของเอ็กท์ฮาร์ท โทเลเลพบว่า พลังแห่งปัญญา มีความเหมือนกับคำสอนทางพุทธศาสนา คือปัญญาจะเกิดขึ้นเมื่อจิตว่าง จิตรู้อยู่เหนือความคิดมีคุณค่าสำคัญกว่า ความคิดที่ลึกซึ้ง ถ้าใช้ปัญญาในการคิดสร้างสรรค์ผลงานนั้นจะละเอียดละมัยมีคุณค่ามากกว่าเพราะความคิดที่ลึกซึ้งสร้างคนให้ฉลาด แต่พลังปัญญาสร้างคนให้เป็นนักปราชญ์ นั่นเอง

เมื่อกล่าวถึงเรื่อง “จิต” ในอดีตกาลคำสอนของพระพุทธเจ้า ศาสดาเอกของศาสนาพุทธ นับเป็นผู้บรรลุในคำสอนถือว่าผู้เชี่ยวชาญสูงสุดในโลกที่การกล่าวถึงเรื่องจิตได้อย่างลึกซึ้งยิ่งนัก โดยผู้เขียนได้ค้นหาคำสอนของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในพระไตรปิฎก มีการรวบรวมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาแต่ครั้งพุทธกาลแล้ว ที่น่าสนใจในพระไตรปิฎกเล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ธรรมบท จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต เมฆิยเถรวัตถุ เรื่องพระเมฆิยเถระ ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่พระเมฆิยเถระ ไว้ว่า จิตที่ตื่น (1) กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก ผู้มีปัญญสามารถควบคุมให้ตรงได้ เหมือนช่างศรดัดลูกศรให้ตรง ฉะนั้น ...จิตนี้ย่อมตื่นไปมา (2) เหมือนปลาที่ถูกยกขึ้นจากน้ำโยนไปบนบก ฉะนั้น ดังนั้น ผู้มีปัญญาจึงควรละบ่วงแห่งมาร (3) มีข้อมูลข้ออธิบายไว้เป็นเชิงอรรถไว้ว่า (1) ตื่น หมายถึงตื่นไปในอารมณ์ทั้ง 6 มี รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมที่เป็นอารมณ์ กวัดแกว่ง หมายถึงหวั่นไหว ไม่อาจจะตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวได้นาน จิตที่ตื่นไม่อาจทรงตัวอยู่ในอิริยาบถเดียวได้นาน ฉะนั้นรักษายาก หมายถึงให้ดำรงอยู่ในอารมณ์ธรรมที่เป็นสัปายะได้ยากห้ามยาก หมายถึงห้ามหรือกั้นมิให้เข้าไปในวิสภาคามณเฑียรได้ยาก (2) ตื่นไปมา หมายถึงยินดีในกามคุณ 5 เมื่อถูกพรากจากกามคุณ 5 ให้หยุดนิ่งอยู่ในวิปัสสนากัมมัฏฐานก็จะตื่นไปมา ไม่อาจจะตั้งมั่นอยู่ได้ (3) บ่วงแห่งมาร ในที่นี้หมายถึงกิเลสวัฏ (วงจรกิจ) ประกอบด้วยอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน นอกจากนี้ในหนังสือพระไตรปิฎกในหมวดว่าด้วยการฝึกจิต จิตตหัตถเถรวัตถุ เรื่องพระจิตตหัตถเถระ ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย กล่าวไว้ว่า “ผู้มีจิตไม่มั่นคง ไม่รู้แจ้งสัทธรรม มีความเลื่อมใสเลือนลอย ย่อมไม่มีปัญญาสมบูรณ์ ผู้มีจิตไม่ชุ่มด้วยราคะ ไม่ชุ่มมัวด้วยโทสะ ละบุญและบาปได้แล้ว มีสติตั้งอยู่ย่อมไม่มีภัย ซึ่งในคำอธิบายเชิงอรรถ ไว้ว่า ไม่มีภัย หมายถึงไม่มีภัยคือกิเลส ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสถึงคุณสมบัติของ

พระชินาสพ ยังมีอธิบายไว้ในพระไตรปิฎกในหมวดว่าด้วยการฝึกจิต โสเรยวัตถุ เรื่องพระ โสเรยเถระ ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสพระคานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ไว้ว่า จิตที่ตั้งไว้ชอบ ย่อมอำนวยให้ได้ผลที่ประเสริฐยิ่ง ที่มารดาบิดาก็ทำให้ไม่ได้หรือแม่ญาติเหล่าอื่นก็ให้ไม่ได้ ในเชิงอรรถได้อธิบายคำว่า จิตที่ตั้งไว้ชอบ หมายถึงจิตที่มุ่งมั่นประพฤติตามกุศลกรรมบถ 10 ประการ หรือการกระทำที่อันเป็นกุศล ได้แก่ สุจริตทางกาย 3 ประการ ประกอบด้วยการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การงดเว้นจากการลักทรัพย์ การงดเว้นจากการประพฤตินิดในกาม สุจริตทางวาจา 4 ประการ ประกอบด้วยการงดเว้นจากการพูดเท็จ การงดเว้นจากการพูดคำหยาบ การงดเว้นจากการพูดส่อเสียด การงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ สุจริตทางใจ 3 ประการ ประกอบด้วยการไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของผู้อื่น การไม่พยายามหาปองร้าย และสัมมาทิฐิ (ความเห็นถูกต้อง) (โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 25, 2563) ผู้เขียนมั่นใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า จิตเป็นนายกายเป็นบ่าว นั่นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะหลุดพ้นได้เพราะจิตใจพ้นจากกิเลสตัณหาอุปาทานทั้งหลาย จิตที่ดีสร้างความสุขให้ทั้งกายและใจมีความสุขไปด้วย จิตที่ดีของเราสร้างความสุขให้คนรอบข้างมีความสุขไปด้วย จิตที่ดีทำให้สังคมดีไปด้วยเช่นกัน จิตเป็นดวงเดียวเท่านั้นที่ต้องขัดเกลา เริ่มต้นที่จิตใจสิ้นสุดด้วยจิตใจเช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อจิตที่ฝึกดีแล้ว ให้มีความสุขสะอาด สว่าง และสงบ โดยการภาวนา “พุทโธ” ตลอดเวลาที่นึกได้ฉันใด จิตเราจะปิดอบายมุขในขณะเวลานั้นฉันนั้น

ยุคปัจจุบันพระอริยสงฆ์ของประเทศไทยได้เรื่องของจิตที่ได้ร่ำเรียนยึดถือปฏิบัตินอกจากในพระไตรปิฎกแล้ว พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยึดมั่นในโอวาทธรรมของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต มหาเถระของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการบันทึกธรรมไว้โดยหลวงปู่หลุย จันทสาโร เมื่อปีพ.ศ. 2483 ณ วัดป่าโนนนิเวศน์ จังหวัดอุดรธานี มีคำสอนที่เกี่ยวกับจิตและคำสอนที่น่าสนใจดังนี้ (มั่น ภูริทัตโต, 2563)

“...ให้เห็นปัจจุบันธรรม อย่าส่งจิตอนาคตและอดีต ..ธาตุ 84,000 ธาตุออกมาจากจิตหมด ..มรรค 8 นั้น สมาธิมรรคเป็นองค์ 1 นอกนั้นเป็นปริยาย ..ถ้าส่งจิตใจต้องเด็ดเดี่ยวกล้าหาญที่สุดจึงจะรู้ธรรมเห็นธรรม ..ต้องทำจิตให้เป็นเอก ต้องสงเคราะห์ธรรมให้เป็นเอกเสมอ ..บุคคลรักษาจิต ได้แล้วทั้งศีล แม้รักษาทางปัญญา ได้แล้วทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา ดุจข้าวสุกที่สำเร็จแล้ว เราจะดวงกิน ไม่ต้องไปกังวลทำนาเก็บเกี่ยว และข้าวเปลือก ข้าวสารเลย กินข้าวสุกแล้วก็ป้อนนี้ ก็ฉันได้ เป็นสถานที่สำรวม ..พระอานนท์ เป็นคลังแห่งพระธรรม อะไรท่านรู้หมด ทำเนิ่นช้า เพราะท่านติดพระสูตร พระอภิธรรม ไม่น้อมลงมาปฏิบัติ จึงสำเร็จช้าอายุ 80 ปี หลังพุทธปรินิพพาน 3 เดือน ..ฝึกหัดจิตดีแล้ว จิตเข้มแข็งมีอำนาจมาก ย่อมกระทำจิตสารพัดได้ทุกอย่าง เมื่อเห็นอำนาจของจิตแล้ว แลเห็นกายเป็นของอ่อนจิตบังคับกายได้ ..มนุษย์เป็นสัตว์เลิศ เป็นที่ตั้งพระพุทธานุภาพทั้ง 3 ก็เป็นมนุษย์ เช่น อุดร กุรุทวีป แต่ไม่สมบูรณ์ พระองค์ไม่โปรดตั้งศาสนา เทวดาก็

เหมือนกัน มนุษย์ที่มาเกิดในชมพูทวีปเป็นมนุษย์วิเศษ รักรัชทายาท ..อินไตย เกิดความรู้ ความฉลาด นั้นหาประมาณมิได้ ..จิตเป็นธรรมที่บริสุทธิ์ หมดจดทุกอย่าง มนุษย์ เทวดา ไม่มีที่ครหาเลย ..**ทำจิตให้สว่างโพล่ง กำหนดรู้จิตธรรม นั้นเรียกว่าปัญญาโดยแท้** ..จิตที่ไม่ติดพันในอารมณ์ทั้งปวง เรียกว่า บริสุทธิ์...”

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า คำสอนที่เกิดขึ้นจากหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ย่อมเป็นคำสอนตามหลักคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นความจริงทุกประการ จิตต้องฝึกไม่ให้พัวพันกับกิเลสทั้งปวง จิตเหมือนลิง ที่ไม่หยุดนิ่ง เราจึงฝึกให้สงบ และขัดเกลายู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีความตื่นรู้ มีสติอยู่เสมอ เพื่อยกระดับจิตของมนุษย์ให้สูงขึ้น เมื่อจิตดี จิตรู้ทั่วพร้อมแล้วไม่ยึดสิ่งรู้ให้ปล่อยวางสิ้น

นบกาล ณ ปัจจุบันเป็นที่ยืนยันเรื่อง “จิตมีพลังอำนาจยิ่งใหญ่” คือ โดยพระธรรมมงคลญาณ หรือหลวงพ่อดาวรุ่ง สิริธโร ซึ่งเป็นคำเทศนาที่คุณสุพิน โรจนพฤษ์ ได้รวบรวมจัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ **“ความหมาย”** เมื่อวันที่ 7 มกราคม พ.ศ 2559 ที่มีส่วนหนึ่งที่หลวงพ่อดาวรุ่งได้เทศนาไว้ว่า สมานนั้นเป็นหนทางที่ทำให้เกิดพลังจิตเมื่อเกิดพลังจิตขึ้นมาแล้ว ก็สามารถควบคุมจิตใจได้ เมื่อบุคคลสามารถควบคุมจิตใจได้แล้ว ความขัดแย้งใหญ่โตมหินทรที่เกิดขึ้นก็สามารถลดระดับลงพันชิตอันตรายด้วยอำนาจของพลังจิตที่เกิดขึ้นจากสมาธิ ก็เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว เป็นประโยชน์ต่อสังคมเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ เป็นประโยชน์ต่อโลก การสะสมพลังจิตนี้เมื่อมากขึ้นจะเป็นสติปัญญา ก็ได้ จะเป็นพละ 5 ก็ได้ จะเป็นอินทรีย์ 5 ก็ได้ จะเป็นโพชฌงค์ 7 ก็ได้ จะเป็นมรรค 8 ก็ได้ สามารถไต่ระดับกันไปเรื่อย ๆ นี่คือนิพพาน หมายความว่าผู้รู้แล้ว ถ้าหากว่ายังไม่ได้เข้ามาในหนทางกลางมัชฌิมาปฏิปatti ท่านยังไม่ได้เป็นผู้รู้ แต่เมื่อเข้ามาหนทางปฏิบัติแล้ว ปฏิบัติสมาธิ สัมมาสมาธิแล้ว ท่านจะได้เป็นผู้รู้ เรียกว่า เปิดหู เปิดตา รู้แล้วว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก เมื่อเป็นเช่นนั้นชีวิตของท่านก็จะเกิด **ความหมาย** ขึ้น ที่สุดเมื่อจิตเป็นสมาธิแล้ว ก็สามารถผลิตพลังจิตได้ เมื่อผลิตพลังจิตสะสมมากเข้าแล้ว พลังจิตนี้ก็จะมาเป็นองค์ของการที่จะส่งเสริมให้สติปัญญาขึ้นมา เมื่อเป็นสติปัญญาเกิดขึ้นมาเมื่อไหร่ การพิจารณากายก็แจ่มชัด ถ้ายังพิจารณากายไม่แจ่มชัด ก็ถือว่ายังไม่เป็นตัวสติปัญญา การที่จะแจ่มชัดได้นั้น เราต้องมีพลังจิตขั้นสูง เมื่อมีพลังจิตขั้นสูง พลังจิตนี้จะเป็นกระแสจิตอีกทีหนึ่ง กระแสจิตนี้จะเกิดขึ้นจากพลังจิต (วิริยงค์ สิริธโร, 2559) ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า สมาธิ มีการเกิดขึ้นด้วยกระบวนการวิจิ อานาปานสติ การกำหนดลมหายใจเข้าออก รวมถึง การภาวนาบริกรรมคำว่า “พุทโธ” การเดินจงกรม เป็นกระบวนการทำให้จิตสงบ เป็นสมาธิ เมื่อจิตสงบแล้วจิตย่อมมีพลังตื่นรู้ที่ก่อรูปเป็นปัญญาให้ยกระดับจิตของเราให้สูงขึ้นตามลำดับไปจดสุดทางแห่งความหลุดพ้นทุกข์ เข้าสู่ภาวะบรมสุข คือ พระนิพพาน ได้ในที่สุด มนุษย์เราจึงต้องตั้งมั่นปรารถนาความหลุดพ้นไว้ให้สิ้นสุดในชาตินี้ ครั้นหากเปรียบเทียบกับเป้าหมายแรงปรารถนานิพพานอยู่ที่ปลายยอดไม้ แม้

เราตั้งใจแล้วชาตินี้ไม่สำเร็จดังแรงปรารถนาเรายังอยู่ท่ามกลางกึ่งก้านสาขานต้นไม้เข้าใกล้พระนิพพานที่เป็นยอดไม้ด้วยนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการวิคิดเชิงพุทธในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการวิคิดแบบพุทธปัญญาที่เชื่อมระหว่างความคิดที่ใช้สมองกับพลังจิตที่ใช้ความสงบผสมผสานกันให้เกิด “พลังแห่งจิตปัญญา”

เมื่อนับย้อนสู่พุทธกาล วิคิดของพระพุทธเจ้ายังทันสมัยเช่นเดิม หากลองคิดย้อนหวนกระบวนการวิคิดดั้งเดิมที่ผู้เขียนเชื่อมั่นและให้ความสำคัญที่สุดตั้งแต่ได้บวชเรียนเขียนอ่านได้ร่วมผ้ากาสาวพัตร์ ได้หยิบวิคิดแบบพุทธศาสนา มาศึกษาค้นคว้าตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า คือ **การคิดแบบโยนิโสมนสิการ** ซึ่งในพระไตรปิฎกเล่มที่ 19 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 11 สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค โยนิโสมนสิการสัมปทาสูตรที่ 2 โยนิโสมนสิการเป็นนิมิตแห่งอริยมรรค โดยระบุไว้บรรทัดที่ 768-794 ดังนี้ (โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 19, 2563)

สาวตถินทาน ดูรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นก่อน สิ่งที่เป็นนิมิตมาก่อน คือ **แสงเงินแสงทอง** เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตมาก่อนเพื่อความเกิดแห่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 ของภิกษุ คือ **ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย** ฉะนั้นเหมือนกัน ดูรภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้ถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย พึงหวังได้ว่า จักเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8

ดูรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ย่อมเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 ย่อมกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 อย่างไรเล่า? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาทิฐิ มีอันกัจจราคะเป็นที่สุด มีอันกัจจโทสะเป็นที่สุด มีอันกัจจโมหะเป็นที่สุด ฯลฯ ย่อมเจริญสัมมาสมาธิ มีอันกัจจราคะเป็นที่สุด มีอันกัจจโทสะเป็นที่สุด มีอันกัจจโมหะเป็นที่สุด ดูรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ย่อมเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 ย่อมกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8 อย่างนี้แล.

หลักการวิคิดโยนิโสมนสิการเป็นแนวทางที่ถูกต้องว่า ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย หมายความว่า คิดดีมีเหตุผล พึงระลึกเสมอ กระทำด้วยความถูกต้องถึงถ้วนไร้ออกันอย่างแจ่มแจ้งด้วยปัญญา ซึ่ง ได้อธิบายนิยามคำว่า โยนิโสมนสิการ ได้อย่างดีเยี่ยมว่า โดยรูปศัพท์ โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญา อุบาย วิธี ทาง ส่วนคำว่า มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนี้ ถึง สิ้นใจพิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ ท่านแปลสืบ ๆ กันมาว่า การทำในใจโดยแยบคาย นอกจากนี้คำอธิบายนิยามคำว่า โยนิโสมนสิการ ว่าคิดเป็น คิดเป็นระบบ คิดเป็นเรื่องเป็นราว ถ้า

คนเราฝึกให้เป็นคนหัดคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้งถือเป็นรางวัลที่ประเสริฐรางวัลหนึ่งในชีวิต ซึ่งมี 4 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คิดอย่างมีวิธี คิดถูกวิธีให้เข้าถึงความจริง ประการที่ 2 ปณณสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คิดต่อเนื่องเป็นลำดับ มีลำดับขั้นตอน คิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล ประการที่ 3 การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล และประการที่ 4 อุปปาทมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล เล็งถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความง่ายในการไขความทั้ง 4 ข้อเป็นเพียงลักษณะของความคิดที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ รวมเรียกสั้น ๆ 4 คำ ว่า **“คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล คิดเร้ากุศล”** นั่นเอง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2556; วติน อินทสระ, 2554) ซึ่งผู้เขียนสรุปได้ว่า การคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการคิดถูก คิดดี คิดมีเหตุผล คิดแยบยล คิดแบบวิจัย มีเป้าหมายที่ชัดเจนเห็นผลสำเร็จ และที่สำคัญที่สุดความคิดเป็นเหตุเป็นผล เป็นความคิดที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ทำร้ายตนและผู้อื่น ๆ ไม่เอาเปรียบตนและผู้อื่น ๆ ไม่สุดโต่ง ไม่หย่อนยาน เป็นความคิดรอบรู้รอบทั่วพร้อมเป็นธรรม “กระบวนการวิคิดแบบโยนิโสมนสิการ” มี 10 วิธีดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555)

- 1) วิคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิคิดแบบอัทปปัจจยตา คิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท คิดค้นหาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์สืบทอดกันมา
- 2) วิคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและรู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง
- 3) วิคิดแบบสามัญลักษณะ หรือวิคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา ยอมรับความจริง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
- 4) วิคิดแบบอริยสัจ คิดแบบแก้ปัญหา วิธีแห่งความดับทุกข์ จัดเป็นวิคิดแบบหลักอย่างหนึ่ง เป็นวิคิดตามเหตุและผล เป็นไปตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้ว แก้ไข และทำการที่ต้นเหตุ เป็นวิคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้องปฏิบัติ ต้องเกี่ยวข้องของชีวิตใช้แก้ปัญหา ไม่ฟุ้งชานออกไปในเรื่องฟุ้งเฟ้อ
- 5) วิคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ คิดตามหลักการ ความมุ่งหมาย เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือ หลักการ กับ ความมุ่งหมายเป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก
- 6) วิคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก พิจารณาให้เห็นครบทั้งอัสสาทะ อาทีนวะ นิสสรณะ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง เน้นการยอมรับความจริงทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และเป็นวิคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก
- 7) วิคิดแบบรู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม ซึ่งคำว่า คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้

แก้ปัญหาของตน เพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเอง และผู้อื่น ส่วนคำว่า คุณค่าพอกเสริม หรือ คุณค่าเทียม หมายถึง ความหมาย คุณค่า ประโยชน์ ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกเพิ่มให้แก่สิ่งนั้นเพื่อปรนเปรอการเสพส่วยเวทนา หรือเพื่อเสริมราคา เสริมความมั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้

8) วิคิดแบบรู้เร้ากุศล เป็นวิคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม หรือคิดแบบกุศลภานา เป็น วิคิดในแนวสกดกันหรือบรรเทาและขัดเกลادت้นหา เป็นข้อปฏิบัติระดับต้นสำหรับส่งเสริมความ เจริญงอกงามแห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ

9) วิคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน วิคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ เป็นวิคิดแบบ เป็นอยู่ในขณะปัจจุบันรวมอยู่ในสติปัฏฐาน 4 ในองค์มรรคข้อที่ 7 คือ “สัมมาสติ” มีสติสัมปชัญญะ เป็นวิคิดแบบรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอ โดยมีนัยให้รู้อดีต ปัจจุบันและอนาคต

10) วิคิดแบบวิรัชขวาท คำว่า วิรัชขวาท มาจาก วิรัชช และ วาท “วิรัชช” แปลว่า แยกแยะ แบ่งออก จำแนก หรือแจกแจง ไกลกับคำที่ใช้ในปัจจุบันว่าวิเคราะห์ “วาท” แปลว่า การ กล่าว การพูด การแสดงคำสอน ระบบคำสอน ลัทธิ วิรัชขวาทก็แปลว่า การพูดแยกแยะ พูด จำแนก พูดแจกแจง ระบบการแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของความคิดและการพูด แบบนี้ คือ การมองและแสดงความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่ละด้าน ครบทุกแง่ทุกด้าน

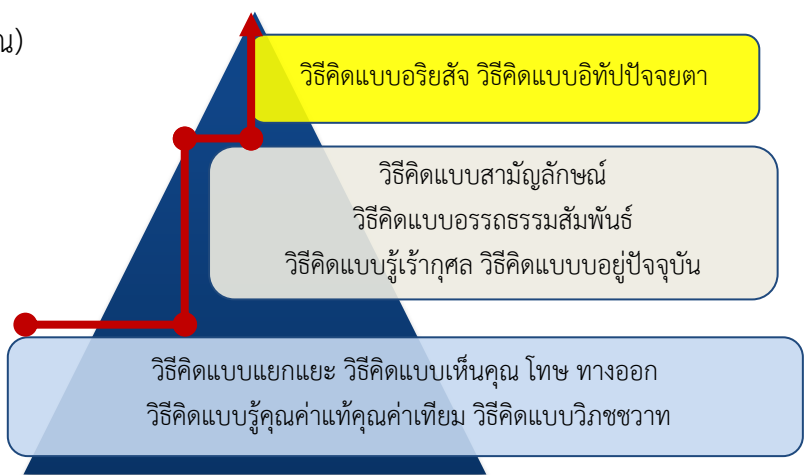
ผู้เขียนคงความเชื่อมั่นในวิคิดตามหลักโยนิโสมนสิการเช่นเดิม นั่นด้วย 10 วิคิดชี้ชัดว่า มนุษย์เราหากคิดด้วยเหตุปัจจัยที่ดี แยกแยะได้รู้เท่าทันสิ่งที่ป็นจริง ตามเหตุผล มีความสัมพันธ์เชิง หลักการกับความมุ่งหมาย รู้ถึงด้านดีด้านเสีย เข้าใจคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม คิดให้จนถึงขั้นขัดเกลา ต้นหา ถึงพร้อมด้วยสัมมาสติ ตามความจริงรอบด้าน ครั้นคิดได้แบบนี้มนุษย์ย่อมเป็นบัณฑิตเป็นผู้ ประเสริฐอย่างแท้จริง ซึ่งการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มี 3 ลักษณะเชิงพีรามิด ดังภาพต่อไปนี้

คิดแบบบรรลุ (ปรีชาญาณ)

คิดแบบเข้าถึง (ปัญญา)

คิดแบบเข้าใจ (ฉลาด)

(ความคิดที่เป็นพื้นฐาน)

ภาพที่ 1.2 สรุปรูปการคิดแบบโยนิโสมนสิการเชิงพีรามิดยอดความคิดปรีชาญาณ

1.3 กระบวนการวิคิดหลากหลายในศตวรรษที่ 21

กระบวนการวิคิดในยุคปัจจุบันที่กล่าวว่าเป็นยุคศตวรรษที่ 21 เป็นโลกยุคใหม่จึงเกิดวิคิดใหม่ที่มีความหลากหลาย แต่ไม่หมายถึงจะไม่ใช้วิคิดแบบดั้งเดิมเลย นั่นไม่ใช่เพราะมีมนุษยชาติจำนวนมากที่ยังใช้วิคิดแบบโยนิโสมนสิการตามคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่เช่นเดิม ครั้นเวลาล่วงผ่านไปหลายพันปี ถึงยุคปัจจุบันวิคิดหนึ่งที่ถูกเขียนได้ศึกษาอย่างเข้าใจเข้าถึงและชื่นชอบนั่นคือวิคิดวิธีทำแบบพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) นั่นเอง ซึ่งเพียงพระปฐมราชโองการเมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ.2493 ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง และเป็นอมตวาจาของพระองค์ที่ตรัสไว้แก่ประชาชนชาวไทยว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ซึ่งเป็นอมตวาจาอย่างแท้จริงเป็นสัจจะวาจาที่ยิ่งใหญ่มากซึ่งในยุคปัจจุบันไม่มีผู้นำประเทศหรือพระมหากษัตริย์ของประเทศใดในโลกจะทำได้ดังเช่นพระองค์ สมดังที่กล่าวว่า “พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ของโลก” ซึ่งจากพระปฐมบรมราชโองการนี้ทำให้ชี้ให้เห็นว่า พระองค์ทรงคิดเพื่อส่วนรวม ทำเพื่อมนุษยชาติอย่างแท้จริง ผู้เขียนจึงให้ความคิดนี้ว่า “คิดแบบเมตตา” วิคิดแบบนี้เป็นการใช้ใจคิดเป็นสำคัญ ซึ่งหลักเมตตาอยู่ในคำสอนของพุทธศาสนาในหลักธรรมพรหมวิหาร เป็นหลักธรรมของผู้นำแห่งการรู้จักจริง การรู้จักจริงนั้นมักเกิดขึ้นจาก “กระบวนการเรียนรู้ผ่านหัวใจ” ด้วยการลงมือปฏิบัติลองผิดลองถูกทั้งสิ้น และสิ่งที่ผู้เขียนชื่นชอบมากที่สุด คือ “ทำแบบคนจน” เป็นการเรียนรู้ที่ต้องลงมือทำจริงมากกว่าการยัดตำรา แต่ถ้าเรายึดตำราแบบ “คนจน” ให้ใช้ความอะลุ่มอล่วยกันตำรานั้นไม่จบ เราจะก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เราจะไม่ติดกับทฤษฎี ตำรานั้นสุดท้าย แต่จะพัฒนาก้าวต่อไปข้างหน้าเสมอ ครั้งหนึ่งมีชาวต่างชาติเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานคำแนะนำในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ครั้งนั้นพระองค์ทรงแนะเขาว่า “ต้องทำแบบคนจน” (ดนัย จันทรเจ้าฉาย, 2554) ดังใจความที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชดำรัสว่า

“...เราไม่เป็นประเทศที่ร่ำรวย เราพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศที่ก้าวหน้าอย่างมาก ก็จะมีแต่ถอยหลัง ประเทศเหล่านั้นเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีวิธีบริหารแบบที่เรียกว่า แบบ “คนจน” แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญศึ้นนั้นแหละคือเมตตา กัน ก็จะอยู่ได้ตลอดไป...

ไม่เหมือนคนที่ทำงานตามวิชาการ จะต้องดูตำรา เมื่อพลิกไปหน้าสุดท้ายแล้ว ในหน้าสุดท้ายนั้นเขาบอก

“อนาคตยังมี” แต่ไม่บอกว่าให้ทำอะไรก็ต้องปิดเล่มคือปิดตำรา ปิดตำราแล้วไม่รู้จะทำอะไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกใหม่ เปิดหน้าแรกเริ่มต้นใหม่ถอยหลังเข้าคลอง

ที่สุดแห่งพรหมจรรย์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร คือ การเป็นผู้นำ ต้องเป็นคนช่างสังเกต เก็บรายละเอียดที่สำคัญอย่างถี่ถ้วนเพื่อนำมาใช้สังเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม โดยนิยามคำว่า โยนิโสมนสิการ คือ การสังเกต สังเกต สังเกต พิจารณาอย่างแยบคายในใจ ผู้เขียนเชื่อมั่นในแนวคิดแนวทาง แนวปฏิบัติของในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่า เป็นแนวคิด แนวทาง แนวปฏิบัติ ที่ถูกต้องเป็นมงคลชีวิตเพื่อความเจริญงอกงามแก่ตน คนอื่น และประเทศชาติส่วนร่วม เป็นรูปแบบวิธีคิดที่ถูกต้อง ต้องให้ประชาชนคนไทยและทั่วโลกได้มีโอกาสคิดแบบในหลวงรัชกาลที่ 9 โลกเราย่อมนำความสุขความร่มเย็นมาให้อย่างแน่นอน แล้ว “คิดแบบในหลวงรัชกาลที่ 9” คิดแบบไหน ยังยืนยันเช่นเดิม คือ **คิดแบบโยนิโสมนสิการ** นั่นเอง

นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีคิดที่น่าสนใจในยุคปัจจุบันจากนักวิชาการไว้ต่าง ๆ ที่ได้อธิบายกระบวนการวิคิดของมนุษย์ไว้หลากหลาย ให้เหมาะสมกับสิ่งที่กำลังศึกษาค้นคว้า หรือหน้าที่การงานที่ต้องทำ หรือบทบาทที่ต้องเป็นตามสถานการณ์ อาทิ คนที่มีอาชีพอะไร ย่อมคิดค้นหาวิธีเฉพาะให้อาชีพ หรือบทบาทหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี วิธีคิดจึงมีความหลากหลายตามแต่ละบทบาทของคนที่หยาบไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และวิธีคิดที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันมากที่สุด มีอยู่ 5 วิธีคิดที่น่าสนใจพอสรุปได้ดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553; 2554; 2555)

1. การคิดเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่สู่ความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีกระบวนการ 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ขั้นกำหนดเป้าหมายการคิด ขั้นการแสวงหาแนวคิดใหม่ และขั้นการประเมินและคัดเลือกแนวคิด การคิดสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จที่ต้องประกอบด้วยเรื่อง การคิดเป็นหลักแล้ว ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานการคิดด้วย เพื่อให้สิ่งที่คิดสร้างสรรค์ขึ้นมาได้นั้นไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น และส่วนรวมแต่จะก่อประโยชน์แก่สังคมและมนุษยชาติมากที่สุด ชี้ให้เห็นการคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นการนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดโทษภัยกับผู้ใดหรือสังคม แต่เป็นการก่อประโยชน์สูงสุดซึ่งความสุข ความสันติแก่ตนเองและมนุษยชาติอย่างยั่งยืนนั่นเอง ดังนั้นการคิดเชิงสร้างสรรค์ต้อง “คิดดี ทำดี มีประโยชน์แก่

ปวงชน” เป็นฐานจนก่อรูปเป็นการคิดดีใหม่ ทำดีใหม่ สร้างประโยชน์เพิ่มพูนใหม่ ๆ แก่ส่วนร่วมถึงจะเรียกว่า การคิดเชิงสร้างสรรค์

2. การคิดเชิงอนาคต คือความสามารถในการฉายภาพแนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้หลักการคาดการณ์ที่เหมาะสม คำว่าอนาคต (Future) หมายถึง เวลาที่ยังมาไม่ถึง หรือเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งหมายความว่า "ไม่มีสิ่งนั้นอยู่เลย ที่เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ความว่างเปล่า แต่ถ้าจำกัดให้แคบลงคือ ภาพในอนาคต (Scenario Building) จะเป็นภาพที่มนุษย์มีความหวัง ความคาดการณ์ แนวโน้มที่อยากจะให้เกิดขึ้นได้ในเวลาที่ยังมาไม่ถึง" อย่างไรก็ตามอนาคต คือ ความไม่แน่นอน ยิ่งอนาคตไกลสักแค่ไหนยิ่งไม่มีความแน่นอนมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งภาพในอนาคตจะสามารถเกิดขึ้นได้ 3 ภาพ ดังนี้

1) ภาพที่หนึ่ง อนาคตที่คาดว่าจะ "เกิดแน่ ๆ" หรือ อนาคตที่ "จะเกิดขึ้น" ค่อยข้างแน่นอน (Probable futures) หมายถึง ภาพอนาคตที่เราค่อนข้างมั่นใจว่ามีความเป็นไปได้สูงที่จะเกิดขึ้น รู้แน่ๆว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้น

2) ภาพที่สอง อนาคตที่ "อาจจะเกิด" หรืออนาคตที่มี "ความเป็นไปได้" ว่าจะเกิดขึ้น (Possible futures) หมายถึง ภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขหรือปัจจัยสภาพแวดล้อมที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งนั้นในอนาคต

3) ภาพที่สาม อนาคตที่ "อยากให้เกิด" หรือ อนาคตที่ "พึงปรารถนา" (Preferable future) หมายถึง ภาพในอนาคตที่เราปรารถนาให้เกิดขึ้น เรามักจะมีภาพอนาคตลักษณะนี้เกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งมักเริ่มต้นในลักษณะของความใฝ่ฝัน อันจะกลายเป็นความตั้งใจ การตั้งเป้าหมายเพื่อดำเนินการให้เป็นจริงต่อไป เรียกว่าเป็นอนาคตที่เราสร้างขึ้น โดยการคิดเชิงอนาคตต้องมีหลักคิดและหลักคาดการณ์ เป็นการทำงานควบคู่กันและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานการณ์จริง ดังนี้

ตารางที่ 1.1 การเปรียบเทียบหลักคิดและหลักคาดการณ์

หลักคิด	หลักคาดการณ์
สรรพสิ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์	พิจารณา "ปัจจัยขับเคลื่อนอนาคต" อย่างองค์รวม
เวลาและพื้นที่มีความต่อเนื่อง	วิเคราะห์อดีต เข้าใจปัจจุบัน เพื่อฉายภาพอนาคต
สรรพสิ่ง "ส่วนใหญ่" เปลี่ยนแปลง อย่างมีแบบแผน	- ศึกษารูปแบบก่อนคาดการณ์ - เทียบเคียงแบบแผน
สรรพสิ่งมีแนวโน้มเคลื่อนสู่ "ภาวะดุลยภาพ" (Equilibrium)	เข้าใจภาวะดุลยภาพของเรื่องที่คาดการณ์
จินตนาการของมนุษย์ไม่สิ้นสุดและเป็นจริงได้	ใช้วงจรเกิด-ดับของจินตนากรเพื่อคาดการณ์สิ่งใหม่

ที่มา: เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2555)

มนุษย์เราควรฝึกฉายภาพในอนาคตเป็นประจำ ฝึกทักษะการคิดนี้ให้เป็นประจำ เช่น ใช้เทคนิคคิดอนาคตครบ 4 ด้าน คือ อนาคตที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน อนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น อนาคตที่ไม่เกิดขึ้นแน่นอน และอนาคตที่อาจจะไม่เกิดขึ้น โดยอาจใช้เทคนิคสร้างตารางทางเลือก (Morphological) ใช้เทคนิควาดผังต้นไม้ (Relevant Tree) ใช้เทคนิควาดผังตามภารกิจ (Mission Flow Diagram) ใช้เทคนิควาดตารางผลกระทบแบบไขว้ นอกจากนี้ควรฝึกทักษะการคาดการณ์อนาคตไว้เช่นกันเพื่อความแม่นยำ เช่น เทคนิคโยนก้อนหินลงน้ำ วงล้ออนาคต (Future Wheels) ตะแกรงช่วงเวลา (Time-space Grids) การเล่นเกมบทบาทสมมติ การตั้งชุดคำถาม (Checklist) การระดมสมอง (Brainstorming) ใช้กระบวนการสร้างฉากทัศน์ (Scenarios) การใช้เทคนิคใด ๆ ให้เกิดความคล่องแคล่วจะต้องฝึกอย่างสม่ำเสมอและต้องพัฒนาทัศนคติ นิสัยนักคิดเชิงอนาคตให้เกิดขึ้นบ่อย ๆ ดังนี้

- 1) เชื่อว่ามีหลายเรื่องที่เราสามารถกำหนดอนาคตได้
- 2) ก่อนทำอะไรต้องคิดถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา
- 3) อย่าเรียนรู้จากอดีตเท่านั้น
- 4) ถ้าทำลายต่อภาพอนาคตที่ไม่แน่นอน
- 5) ฝึกคิดและวางแผนอนาคตให้เป็นนิสัย

สรุปได้ว่า การคิดเชิงอนาคต ผู้คิดต้องกล้าที่จะคิดใหม่ ทำใหม่ และวางแผนอย่างเป็นระบบแบบแผนให้อยู่ภายใต้การใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่คาดการณ์ว่าจะสำเร็จผลได้ในอนาคตที่จะมาถึง และสำคัญควรอยู่ภายใต้การศึกษาข้อมูลให้มากเพียงพอ

3. การคิดเชิงมโนทัศน์ คำว่า มโนทัศน์ มีความหมายเดียวกับคำว่า คอนเซปต์ (concept) ในภาษาอังกฤษ มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า conceptus หรือ concipere (conceive) หมายถึง การคิดถึงหรือจินตนาการถึงบางสิ่ง การเกิดแนวคิดหรือเกิดความเข้าใจต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งในความคิดของเรา ทั้งนี้มโนทัศน์ ยังหมายถึง ภาพในความคิดที่เปรียบเสมือน “ภาพตัวแทน” หมวดยุทธ์ของวัตถุ สิ่งของ แนวคิด หรือ ปรากฏการณ์ ซึ่งมีลักษณะทั่ว ๆ ไปคล้ายกัน (Medin, D.L.,1989) ส่วนคำว่า “การคิดเชิงมโนทัศน์ หมายถึง ความสามารถในการประสานข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่ เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดอย่างไม่ขัดแย้ง เพื่อสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ดังนั้น การคิดเชิงมโนทัศน์เป็นการคิดเพื่อฝึกฝนความสามารถในการอธิบาย การทำความเข้าใจสิ่งที่รับรู้ การเพิ่มพูนมโนทัศน์ ใหม่ ๆ และการฝึกเล่นสื่การมองโลกและชีวิตด้วยสายตาที่เฉียบคม มีเหตุมีผลมากขึ้น ผลผลิตที่ได้จากการคิดเชิงมโนทัศน์จะเปรียบเสมือนเป็น “คลังความรู้และความเข้าใจ” ที่

การคิดมิติอื่น สามารถหยิบยืมไปใช้ประโยชน์ มโนทัศน์ที่คมชัดจะช่วยให้สามารถวิพากษ์ได้อย่างเฉียบคม สามารถวิเคราะห์ได้อย่างสมเหตุสมผล สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เพิ่มได้มากมายรวมทั้งการคิดมิติอื่นได้ด้วย สรุปได้ว่า การคิดเชิงมโนทัศน์ จึงเป็นการคิดที่แหลมคมผนวกความคิดอยู่ได้ตลอดเวลาเพื่อคิดแสวงหาความรู้ใหม่ บนพื้นฐานของเหตุผลที่ไม่ใช่เข้าใจไปเองของเรา และเสมือนหนึ่งภาพเหมือนจริงในการคิดที่เชื่อมโยงถึงฉากทัศน์ใหม่ที่ต้องการร่อนความคิดเอากระป๋องออกให้เหลือแก่นความรู้ แก่นความคิด แก่นแกนของปัญญาเท่านั้น

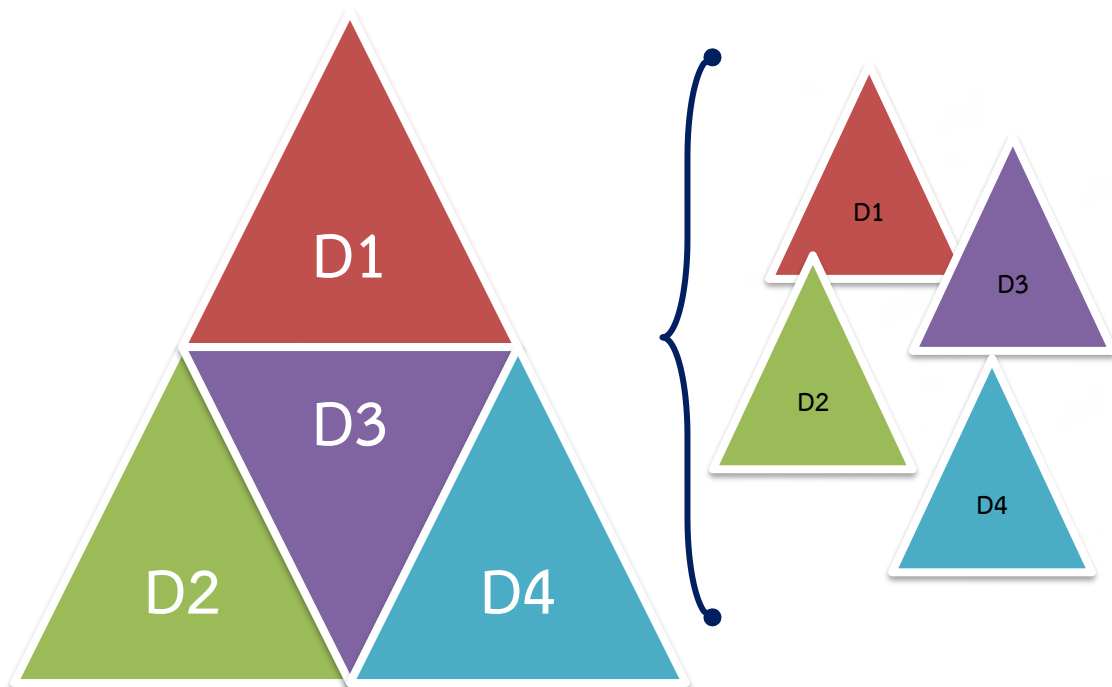
4. การคิดเชิงประยุกต์ หมายถึง ความสามารถในการนำบางสิ่งมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมและเวลาในขณะนั้น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้การพัฒนาวิคิดเชิงประยุกต์จะเน้นการพัฒนาความสามารถในการนำมาใช้อย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจากบริบทขณะนั้นเป็นสำคัญ ส่วนการพัฒนาทัศนคติและนิสัยนักคิดเชิงประยุกต์ต้องมีลักษณะที่หนึ่งการเป็นนักพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่ง ลักษณะที่สองการเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลักษณะที่สามใช้ความรู้คู่การเรียนรู้ ลักษณะที่สี่ต้องรู้จักยืดหยุ่นและคิดในแง่บวก ลักษณะที่ห้าต้องมีความสามารถคิดในมิติอื่นด้วย และลักษณะที่หกรอบคอบแต่กล้าเสี่ยง ทั้งนี้การคิดเชิงประยุกต์เป็นการคิดเพื่อดีความสามารถในการนำบางสิ่งมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท สภาพแวดล้อมและเวลาในขณะนั้น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผลผลิตที่ได้จากการคิดเชิงประยุกต์จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง ช่วยทำให้เราสามารถปรับตัวและปรับใช้สิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสม เข้ากับยุคสมัยที่บริบทแวดล้อมเปลี่ยนไป ทำให้เราสามารถแก้ปัญหาในวิถีทางที่ถูกต้องได้ และช่วยให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่ใช้การได้เพิ่มขึ้นจำนวนมาก การพัฒนาทักษะการคิดเชิงประยุกต์จึงเหมาะสมสำหรับทุกกลุ่มคน ทุกเพศ และทุกวัย” ดังนั้นการคิดเชิงประยุกต์ เป็นการคิดที่ต้องการสร้างสิ่งที่ใช้ประโยชน์หรือแก้ไขปัญหา ณ เวลานั้นให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่นั้นเองและบรรลุเป้าหมายของตนเอง ชุมชนท้องถิ่นนั่นเอง

5. การคิดเชิงบูรณาการ ซึ่งคำว่า การบูรณาการ มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า integration มีรากศัพท์จากภาษาละติน integrat- หมายถึง การทำให้รวมกันได้ทั้งหมด ไม่มีส่วนใดหายไป ซึ่งมีคำว่าที่เกี่ยวข้องและใช้เหมือนกัน อาทิ การเชื่อมโยง การประสาน การผสมผสาน การรวมกัน ร่วมกัน การผนวก การเติมเต็ม รวมถึงการผนึกเข้าด้วยกัน ดังนั้นการคิดเชิงบูรณาการ หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร มุมมองหรือแนวคิดที่แยกส่วนหรือมีความแตกต่างกัน ให้เข้ากับเรื่องที่เป็นแกนหลักได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เรื่องที่เป็นแกนหลักนั้นสมบูรณ์และมี

เอกภาพ บุคคลต้องฝึกให้เป็นคนมีทัศนคติและลักษณะนิสัยการคิดที่ควรพัฒนาเพื่อให้การคิดเชิงบูรณาการมีประสิทธิภาพ ต้องฝึกลักษณะดังนี้

- 1) มองให้ครบ มองลึก มองกว้าง มองไกล
- 2) รักเรียนรู้ รู้อย่างสหวิทยาการ
- 3) สลัดความเคยชิน ตื่นตัวรับรู้สภาวะแวดล้อม
- 4) คิดแง่บวก อุปสรรคเป็นสิ่งที่ท้าทาย
- 5) รักความสมานฉันท์ ลบอคติจากใจ
- 6) เพิ่มพูนจิตสาธารณะ เลิกความเห็นแก่ตัว

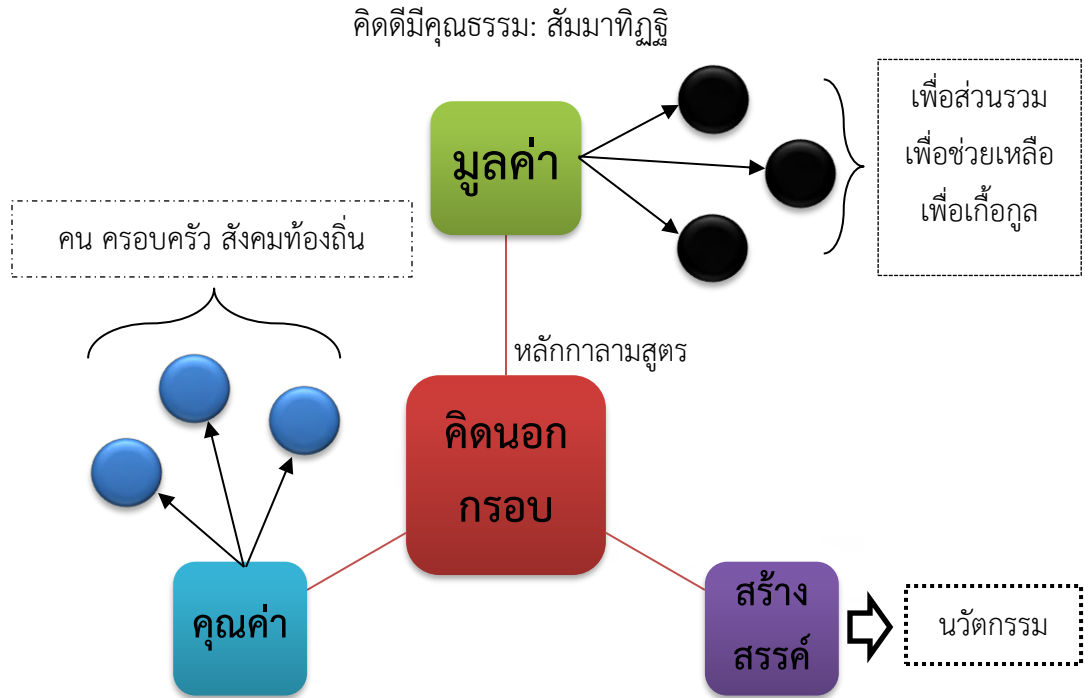
ทั้งนี้นักคิดเชิงบูรณาการจะตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผลและมีผลกระทบระหว่างกัน การแก้ปัญหา จึงจำเป็นต้องมองให้ครบทุกมุมอย่างครบถ้วน มิเพียงมุ่งหวังประโยชน์แก่ตนเท่านั้น ทำให้การตัดสินใจใดก็ตามเกิดประโยชน์สูงสุดและเรียกได้ว่าเป็นวิธีคิดแบบมีผู้ชนะทุกฝ่าย ซึ่งเป็นมิติการคิดที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน” ดังนั้น การคิดเชิงบูรณาการ จึงหมายความว่า การเชื่อมโยงความคิดให้เกิดประโยชน์ในตนเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การไม่ตัดทิ้งความคิดใดแต่ให้นำทุกความคิดมาเป็นการผสมผสาน ผนึก ประกอบเข้าหากันอย่างกลมกลืนและเป็นภาพเดียวกัน ดังภาพตัวอย่างต่อไป

ภาพที่ 1.3 การเปรียบเทียบการคิดเชิงบูรณาการภาพพีรามิด

การได้สะท้อนร่องรอยและเส้นทางของความคิดที่เริ่มต้นจากการใช้หรือการทำงานของสมองของมนุษย์ กล่าวคือ สมองซีกซ้าย คิดคำนวณ สมองซีกขวา จินตนาการ ศิลปะ ทำให้การใช้ความคิดได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการคิดให้เป็นคนคิดเป็นจึงจะทำให้เราประสบความสำเร็จได้ ซึ่งเรียกว่า ลายแทงนักคิด (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2544) ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่า กระบวนการคิด วิธีคิดของการคิดอย่างเป็นระบบ ต้องถูกปลูกฝังให้ฝึกคิดอย่างมีเหตุผลที่ดีและต้องคิดอยู่เป็นนิจ ครั้นเมื่อหากถอดลายเส้นทางของความคิดจะกลายเป็นลายแทงหรือเอกลักษณ์ของผู้เขียน นักคิดเฉพาะตนของผู้นั้นได้เช่นกัน

อีกหนึ่งวิธีการคิดน่าสนใจ คือ “การคิดนอกกรอบ” (Out of Our Minds) ที่ Sir Ken Robinson, PHD. ได้เขียนไว้ในหนังสือ OUT of OUR MINDS: The power of being creative เป็นการคิดใหม่ที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ 3 แนวความคิด เป็นการนำมาซึ่งวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมประกอบด้วย (1) จินตนาการ เป็นกระบวนการคิดที่ไม่มีอยู่จริงมาสู่การรับรู้ของเรา (2) ความคิดสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการพัฒนาความคิดตั้งต้นที่มีคุณค่า และ (3) นวัตกรรม เป็นกระบวนการทำให้ความคิดใหม่ ๆ กลายเป็นเรื่องจริง โดยการจินตนาการ คือ ความสามารถในการนำเหตุการณ์และความคิดที่ยังไม่เป็นรูปเป็นร่าง เข้าสู่การรับรู้ของเรา ความคิดสร้างสรรค์ คือ ไอเดียแปลกใหม่ที่มีคุณค่า และนวัตกรรม คือ การนำความคิดแปลกใหม่มาลงมือทำ และที่สำคัญมีคำกล่าวว่า “การสร้างวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมจะได้ผล ก็ต่อเมื่อมีการริเริ่มมาจากตำแหน่งสูงสุดขององค์กรเท่านั้น หากต้องการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมการสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของผู้นำนั้นเป็นสิ่งสำคัญ” (Robinson, K., 2561) ซึ่งให้เห็นว่า ความคิดนอกกรอบต้องสร้างสรรค์สร้างให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ เพิ่มคุณค่าคู่ขนานกับคุณค่าให้กับชีวิต ชุมชน สังคม ได้ตามความเป็นจริงและอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่า การคิดนอกกรอบต้องมีหลักคิดของความคิดเป็นฐานการคิด คำว่า หลักคิดของความคิด คือ การคิดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม คิดเพื่อให้ คิดเพื่อช่วย คิดเพื่อเกื้อกูล ไม่คิดเพื่อเห็นแก่ได้ ไม่คิดเพื่อเห็นแก่ตัว มีฐานการคิดด้วยหลักของคุณค่า และมูลค่าแก่ส่วนรวม โดยผู้เขียนสรุปเป็นภาพดังนี้

ภาพที่ 1.4 สรุปการคตินอกกรอบด้วยพื้นฐานการจิตตีมี่คุณธรรม: สัมมาทิฏฐิ

บนพื้นฐานสำคัญของการคิดสมัยใหม่ ต้องอิงอาศัยหลักความจริงจะทิ้งหลักสมัยเก่าไม่ได้ จำเป็นต้องยึดไว้เป็นหลักเพื่อไม่ให้เกิดความฟุ้งซ่านของการคิดที่ไร้เหตุผลของมนุษย์ต้องอิงอาศัยหลักคิดเมื่อ 2,600 ปีที่ผ่านมาสมัยพุทธกาลโดยกระบวนการแห่งความเจริญของปัญญา หรือการพัฒนาปัญญา ได้กำหนดขั้นตอนก่อนก้าวสู่ปัญญา ไว้ดังนี้

- 1) สร้างทัศนคติที่มีเหตุผล
- 2) เป็นผู้คุ้มครองสัจจะ (สัจจานุรักษ์)
- 3) เห็นด้วยปัญญาของตนว่า เป็นสิ่งมีเหตุผล เป็นผู้มีความจริงใจ ไม่ลำเอียง
- 4) ขบคิดทดสอบด้วยเหตุผล
- 5) ถ้ามีความเคลือบแคลงสงสัย รับผิดชอบต่อใจบริสุทธิ์ มุ่งปัญญา มิใช่ด้วยอหังการมมังการพิสูจน์เหตุผลให้ชัดเจน

ภายใต้ 5 ประการที่เป็นหลักในการพัฒนาปัญญาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เทศนาให้กับชาวกาลามะ จนเกิดเป็นกาลามสูตร ไว้ว่า “ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จจาริกถึงแคว้นปุตตนิคมของพวกกาลามะ ในแคว้นโกศล ชาวกาลามะได้ยินกิตติศัพท์ของพระองค์ จึงพากันไปเฝ้า

แสดงอาการต่างๆ กัน ในฐานะยังไม่เคยนับถือมาก่อน ซึ่งพระพุทธองค์ ทรงตอบคำถามของชาว
กาลามะว่า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555)

กาลามชนทั้งหลาย เป็นการสมควรที่ท่านทั้งหลายจะเคลือบแคลง สมควรที่จะสงสัย
ความเคลือบแคลงสงสัยของพวกท่านเกิดขึ้นในฐานะ กาลามชนทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

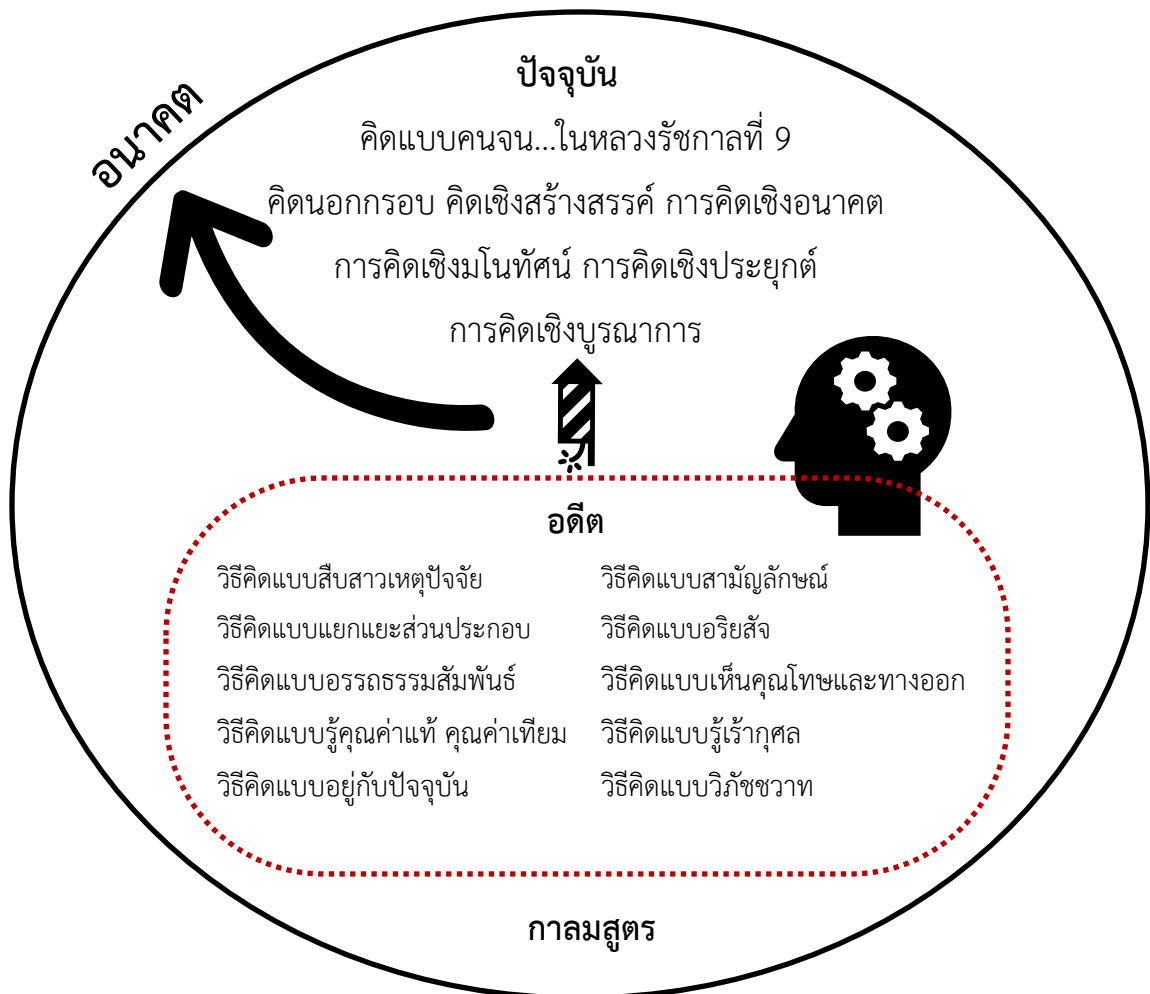
- อย่ายึดถือ โดยการฟัง (เรียน) ตามกันมา (อนุสสวะ)
- อย่ายึดถือ โดยการถือสืบๆ กันมา (ประเพณี)
- อย่ายึดถือ โดยการเล่าลือ (อติกิรา)
- อย่ายึดถือ โดยการอ้างตำรา (ปิฎกสัมปทาน)
- อย่ายึดถือ โดยตรรก (ตักกะ)
- อย่ายึดถือ โดยการอนุมาน (นยะ)
- อย่ายึดถือ โดยการคิดตรองตามแนวเหตุผล (อาการปริวิตักกะ)
- อย่ายึดถือ เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีของตน (ทฤษฎีนิษฌานักขันติ)
- อย่ายึดถือ เพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าเชื่อ (ภัพพรูปตา)
- อย่ายึดถือ เพราะนับถือที่ท่านสมณนี้ เป็นครูของเรา (สมโณ โน ครูติ)

หลักการคิดเพื่ออนาคตที่ผู้เขียนและหลายคนที่ประสบปัญหาในการอธิบายให้คนเข้าใจ
อย่างแท้จริง คือ การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตามหลักคิดของในหลวงรัชกาลที่ 9 คือ หลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง จะสอนชาวบ้านให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า “แบบนี้คือการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง
เป็นพื้นฐานแล้ว” จะต้องอธิบายอย่างไร จนปัญหานั้นได้กระจ่างเมื่อพบว่า พระบาทสมเด็จพระ
บรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ได้ระบุไว้
อย่างชัดเจนว่า (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2557)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง**เข้าใจถึงสภาพสังคมไทย** ดังนั้นเมื่อได้พระราชทาน
แนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่าง ๆ จะทรง**คำนึงถึงวิถีชีวิตสภาพสังคมของ**
ประชาชนด้วย **“เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทาง**
ปฏิบัติได้” จึงทรงกำหนดแนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงไว้ดังนี้

- 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการใช้ชีวิต
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการค้าแบบต่อสู้กันอย่าง
รุนแรง
- 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หา
ความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
- 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

นี่คือ “การคิดเผื่ออนาคต” ว่าสักวันหนึ่งถ้าผู้รู้จริงหรือผู้คิดค้นไม่มีชีวิตอยู่แล้วจะต้องไม่เกิดการตีความผิดไปจากเจตนาของผู้คิดค้น ซึ่งผู้เขียนได้ศรัทธาในแนวคิดของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นที่สุด เพราะเป็นหลักคิดง่าย ๆ สอดคล้องกับชีวิตจริงที่ปฏิบัติได้ ไม่ต้องซับซ้อน ดังนั้นจึงเขียนให้สั้นเพื่อความจำได้หมายรู้ คือ 5 ล. **“ลด ละ เลิก หลุดพ้น ลงมือทำ”** ดังนั้นการคิดในศตวรรษที่ 21 ต้องคิดเพื่อเชื่อมโยงหลักคิดจากอดีตสู่ปัจจุบันเผื่ออนาคต เป็นการคิดเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีความสุข การคิดไม่ว่าจะเป็นการคิดแบบไหนก็ตามจะต้อง **“คิดดี คิดรอบคอบ คิดลึกซึ้ง คิดกว้าง คิดไกล คิดเผื่อไว้ คิดในกรอบ คิดนอกกรอบ คิดใหม่ คิดสร้างสรรค์ คิดแบบองค์รวม คิดออกแล้ว คิดแบบ 360 องศา คิดแบบโยนิโสมนสิการ”** ทุกความคิดต้องอยู่บนพื้นฐาน **“สัมมาทิฐิ”** ตามหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสำคัญที่สุด

ภาพที่ 1.5 กระบวนวิคิดหลากหลายในศตวรรษที่ 21 จากอดีตถึงปัจจุบัน

1.4 กระบวนการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ประเทศไทยกำลังถูกท้าทายด้วยปัญหาของโลกมนุษย์เพราะโลกยุคนี้เริ่มเล็กลง นั่นหมายถึงเมื่อเกิดสิ่งใดขึ้นในโลกใบนี้ ประเทศไทยแม้เป็นเพียงพื้นที่เล็กยังได้รับผลกระทบกับโลกใบนี้ไปด้วยกันกับประเทศอื่น ๆ กว่า 193 ประเทศ สิ่งที่ทำให้โลกเราเล็กลงในศตวรรษที่ 21 เป็นด้วย “พหุวิถี” นั่นหมายถึงความหลากหลายของวิถีทางต่าง ๆ ที่จะสามารถสื่อสารถึงกันได้ รับรู้การเกิดขึ้นของกันและกันในแต่ละประเทศทั่วโลกไปด้วยกัน มีวิธีการเดินทางถึงกันและกันได้ อย่างหลากหลายวิธี อาทิ การเชื่อมโลกเข้าด้วยกันด้วยวิถีทางการสื่อสารโทรศัพท์ โทรทัศน์ ระบบดิจิทัล ออนไลน์ การเดินทางโดยรถ รถไฟ เรือ เครื่องบิน ดังนั้นเมื่อเทคโนโลยีของมนุษย์สูงขึ้นเท่าไรยิ่งทำให้โลกเราแคบลง เล็กลงไปทุกที สิ่งที่ดีก็ดี สิ่งที่ไม่ดีอาจจะขยายผลเร็ว ไม่สามารถควบคุมได้ เช่นโรคระบาดโคโรนา-19 แพร่ระบาดจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ไปสู่ประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมันนี รัสเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ประเทศไทยเป็นต้น ซึ่งคนที่มีความเสี่ยงเพราะด้วยคนที่ไปเที่ยวเป็นพาหนะนำไปแพร่ระบาดไปยังประเทศต่าง ๆ ซึ่งช่วงแรกเป็นการติดเชื้อไวรัสจากสัตว์สู่คน วันนี้ไวรัสโคโรนา-19 ได้แพร่ระบาดจากคนสู่คนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงต้องเข้มงวดในการดูแลป้องกันตนเองตลอดเวลา ดังนั้นในยุคดิจิทัลนี้สำคัญอยู่ที่ความเร็วของการเดินทางในการสื่อสาร ในการแพร่ระบาด ในการแผ่ขยาย ในการรับรู้อย่างรวดเร็ว และยังมีขนาดเล็กลงไปเรื่อย ๆ ยังมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น นี่คือหลักของการเรียนรู้ เข้าใจ เข้าถึงกระบวนการวิธีการเรียนรู้ของคนในยุคปัจจุบัน

1) ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ทักษะ (Skill) อธิบายได้ว่า ทักษะคือความถนัดเชี่ยวชาญเฉพาะตนในสิ่งที่ทำเป็นผู้เชี่ยวชาญ ชำนาญ เก่ง ซึ่งในทางพุทธศาสนา เรียกว่า “เป็นเอตทัคคะในด้านนั้น” ดังนั้นแต่ละคนจะมีทักษะ หรือ ความถนัด ความเชี่ยวชาญ ชำนาญแต่ละคนต่างกันไปตามเฉพาะตน ด้วยคำว่า ทักษะ ผู้เขียนจึงให้นัยสำคัญเทียบกับคำว่า เอตทัคคะ ในคำพุทธศาสนาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ยกย่องพระสงฆ์สาวกที่เป็นพระอรหันต์ในครั้งต้นพุทธกาลเป็นการประกาศให้กับพระสงฆ์สาวก อุบาสก อุบาสิกาในชมพูทวีปได้รับรู้ว่า พระอรหันต์ชื่อนั้นถนัด เก่งหรือเชี่ยวชาญชำนาญในด้านนั้นมากกว่า 41 พระอรหันต์เอตทัคคะ รูปแรก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ เอตทัคคะในทางรัตตัญญู ซึ่งทั้งหมด 41 องค์ที่เป็นเอตทัคคะยังเป็นเฉพาะพระอสีติมหาสาวก หรือพระสาวกผู้ใหญ่มีจำนวน 80 องค์เฉพาะที่พระพุทธเจ้าได้ยกย่องไว้เท่านั้น ดังนั้นคำว่า เอตทัคคะ จึงเป็นตำแหน่งที่พระบรมศาสดาได้ประทานให้พุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความรู้ความสามารถเด่น

กว่าท่านอื่นซึ่งมีเพียงพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่ประธานตั้งได้ โดยมีเหตุผลสำคัญ 4 ประการ คือ อัตถูปปัตติโต เป็นการยกย่องตามเรื่องที่เกิดขึ้น อาคมันโต เป็นการยกย่องตามบุญที่สะสมมาในอดีตชาติ จินณวลีโต เป็นการยกย่องตามความเชี่ยวชาญชำนาญเฉพาะเรื่อง คุณาติเรกโต เป็นการยกย่องตามความสามารถเหนือผู้อื่นที่มีความสามารถเดียวกัน โดยเอตทัคคะในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็นหมวดสรุปได้ดังนี้ (พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กลียาณธัมโม), 2549)

1) เอตทัคคะในภิกษุ 41 องค์ ในที่นี้ยกตัวอย่างเฉพาะองค์ที่สำคัญและคุ้นชินกับนักการศึกษา อาทิ พระอัญญาโกณฑัญญะ เอตทัคคะในทางรัตตัญญู พระอรุเวลกัสสปเถระ เอตทัคคะในทางผู้มีบริวารมาก พระสารีบุตรเถระ (อัครสาวกฝ่ายขวา) เอตทัคคะในทางผู้มีปัญญา พระมหาโมคคัลลานเถระ (อัครสาวกฝ่ายซ้าย) เอตทัคคะในทางผู้มีฤทธิ์ พระปุลณณมันตานีบุตรเถระ เอตทัคคะในทางผู้เป็นพระธรรมกถึก พระราหุลเถระ เอตทัคคะในทางผู้ใคร่ในการศึกษา พระอานนท์เถระ เอตทัคคะในทางผู้เป็นพหูสูตร ผู้มีสติ ผู้มีคตติ ผู้มีความเพียร และเป็นพุทธอุปัฏฐาก พระสิวลีเถระ เอตทัคคะในทางผู้มีลาภมาก พระมหากัสสปเถระ เอตทัคคะในทางผู้ทรงธุดงค์ พระปิลินทวัจฉเถระ เอตทัคคะในทางผู้เป็นที่รักใคร่ของเทพยดา เป็นต้น

2) เอตทัคคะในภิกษุณี 13 องค์ ในที่นี้ยกตัวอย่างเฉพาะองค์ที่สำคัญและคุ้นชินกับนักการศึกษา อาทิ พระมหาปชาบดีเถรี เอตทัคคะในฝ่ายผู้รัตตัญญู พระเขมาเถรี เอตทัคคะในฝ่ายผู้มีปัญญา พระอุบลวรรณาเถรี เอตทัคคะในฝ่าย ผู้มีฤทธิ์ พระปฐาจาราเถรี เอตทัคคะในฝ่าย ผู้ทรงพระวินัย พระธรรมทินนาเถรี เอตทัคคะในฝ่าย ผู้เป็นธรรมกถึก พระภัททกาปิลาณีเถรี เอตทัคคะในฝ่ายผู้มีพุพเพนิวาสานุสสติญาณ เป็นต้น

3) เอตทัคคะใน 10 อุบาสก ในที่นี้ยกตัวอย่างเฉพาะองค์ที่สำคัญและคุ้นชินกับนักการศึกษา อาทิ ตปุสสะ-ภัลลิกะ เอตทัคคะในฝ่ายผู้ถึงสรณะก่อน อนาถปิณฑิกเศรษฐี เอตทัคคะในฝ่ายผู้เป็นทายก จิตตคฤหบดี เอตทัคคะในฝ่ายผู้เป็นธรรมกถึก ชิวโกโกมารภัก เอตทัคคะในฝ่ายเป็นผู้เลื่อมใสในบุคคล เป็นต้น

4) ส่วนเอตทัคคะใน 10 อุบาสิกาในที่นี้ยกตัวอย่างเฉพาะองค์ที่สำคัญและคุ้นชินกับนักการศึกษา อาทิ นางสุชาดา เอตทัคคะในฝ่ายผู้ถึงพระรัตนตรัยก่อน นางวิสาขา เอตทัคคะในฝ่ายผู้เป็นทายิกา นางขุชชุตตรา เอตทัคคะในฝ่ายผู้แสดงธรรม นางสาววดี เอตทัคคะในฝ่ายผู้อยู่ด้วยเมตตา เป็นต้น

ชี้ให้เห็นว่า คำว่า “ทักษะ” มิใช่เพิ่งเกิดมาในยุคศตวรรษนี้แต่มีมาแล้วกว่า 2,600 ปีที่มีหลักฐานปรากฏอยู่ในประวัติของพุทธศาสนา แต่สิ่งที่ต้องเข้าใจวันนี้คือ “ทักษะที่เหมาะสม” กับ

ศตวรรษที่ 21 ว่า “เราต้องมีทักษะอะไรบ้างที่สำคัญกับการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียืนยาว” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ทักษะการเอาตัวรอดของชีวิตปัจจุบัน” ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่า **“ต้องมีทักษะแห่งการบูรณาการศาสตร์”** คงอาศัยความรู้เดียว ศาสตร์เดียวไม่ได้เหมือนในอดีต อาจต้องเก่งอย่างหนึ่งให้จริง อีกอย่างต้องเก่งบูรณาการด้วย ซึ่งมีงานเขียนเกี่ยวกับทักษะแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเฮาเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ผู้เขียนทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of multiple intelligences) ที่อธิบายถึงทักษะแห่งอนาคตต้องมี 5 จิตลักษณะเป็นฐานสำคัญ คือ จิตเชี่ยวชาญ (Disciplined Mind) อาจต้องใช้การฝึกตัวศึกษามากกว่า 10 ปีในสาขานั้น ๆ จนเป็นจิตใจที่มีความเชี่ยวชาญจริง จิตรูสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) ซึ่งเมอร์เรย์ เกลล์-แมนน์ (Murray Gell-Mann) เจ้าของรางวัลโนเบลสาขาฟิสิกส์กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 21 จิตใจที่มีคุณค่ามากที่สุด คือ จิตรูสังเคราะห์ คือจิตที่สำรวจแหล่งข้อมูลหลากหลาย รู้ว่าอะไรสำคัญแก่ความสนใจ และนำข้อมูลมาผสมกันอย่างมีเหตุผลสำหรับตนเองและผู้อื่น จิตสร้างสรรค์ (Creating Mind) เป็นนักสร้างความคิดนอกกรอบ เป็นผู้รู้จักแผ้วถางหนทางใหม่ขึ้นมา เป็นบุคคลหาได้ยากในสังคมยุคนี้เพราะเค้าเป็นนักสร้างนวัตกรรมเปลี่ยนแปลงแนวคิดและแนวปฏิบัติของเพื่อร่วมอาชีพ จิตรู้เคารพ (Respectful Mind) ต้องเป็นผู้ที่สามารถเปิดใจรับความแตกต่างของบุคคลและกลุ่มที่หลากหลายได้ หรือเป็นบุคคลมีความเป็นสากลนิยม สุดท้ายคือ จิตรู้จริยธรรม (Ethical Mind) รู้ดีชั่ว รู้รับผิดชอบต่อตัวเองและผู้อื่น รับผิดชอบทั้งสิ่งที่ทำและไม่ได้ทำ (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์, 2562) นอกจากนี้ วิสัยทัศน์ของสิงคโปร์ที่เป็นกรอบวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา คือ “สอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากขึ้น” (Teach Less, Learn More) ซึ่งโรบิน โฟการ์ตี และไบรอัน เอ็ม. ปีท (Robin Fogarty and Brian M. Pete) ได้เขียนไว้เป็นกรอบแนวคิดของประเทศสิงคโปร์ไว้ดังภาพต่อไปนี้

วิสัยทัศน์ที่ 1	วิสัยทัศน์เพื่อชาติ: โรงเรียนนักคิด ประเทศแห่งการเรียนรู้
วิสัยทัศน์ที่ 2	วิสัยทัศน์เพื่อการศึกษา: สอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากขึ้น
วิสัยทัศน์ที่ 3	วิสัยทัศน์เพื่อการปฏิบัติ: ตั้ง หย่อน ตั้ง
วิสัยทัศน์ที่ 4	วิสัยทัศน์เพื่อความร่วมมือ: ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ภาพที่ 1.6 กรอบแนวคิดของประเทศสิงคโปร์

ที่มา: วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์ (2562)

นอกจากนี้ทักษะสำคัญของกระบวนการวิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ได้อธิบายเกี่ยวกับนักเรียน นักศึกษาที่เป็นลูกศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีหลักการหรือปัจจัยสำคัญด้านการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ 5 ประการดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

1) Authentic learning เป็นการออกแบบการเรียนรู้ให้ศิษย์เกิด “การเรียนรู้ที่แท้” (authentic learning)

2) Mental model building เป็นการเรียนรู้ในระดับสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ เป็นการเรียนรู้วิธีการนำเอาประสบการณ์มาสังสมจนเกิดเป็นกระบวนการทัศน์ (หรือความเชื่อ ค่านิยม) เป็นการเรียนรู้ (how to learn, how to unlearn/ delearn, how to releant) พร้อมกัน

3) Internal motivation เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงขับเคลื่อนด้วยฉันทะ และได้รับการส่งเสริมที่ถูกต้องจากครู วิทยะ จิตตะและวิมังสา (อิทธิบาทสี่) เป็นการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและเชื่อมโยงกัน

4) Multiple intelligence เป็นการจัดการเรียนรู้แบบพหุปัญญาจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายตามความต้องการของบุคคล

5) Social learning เป็นการเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม

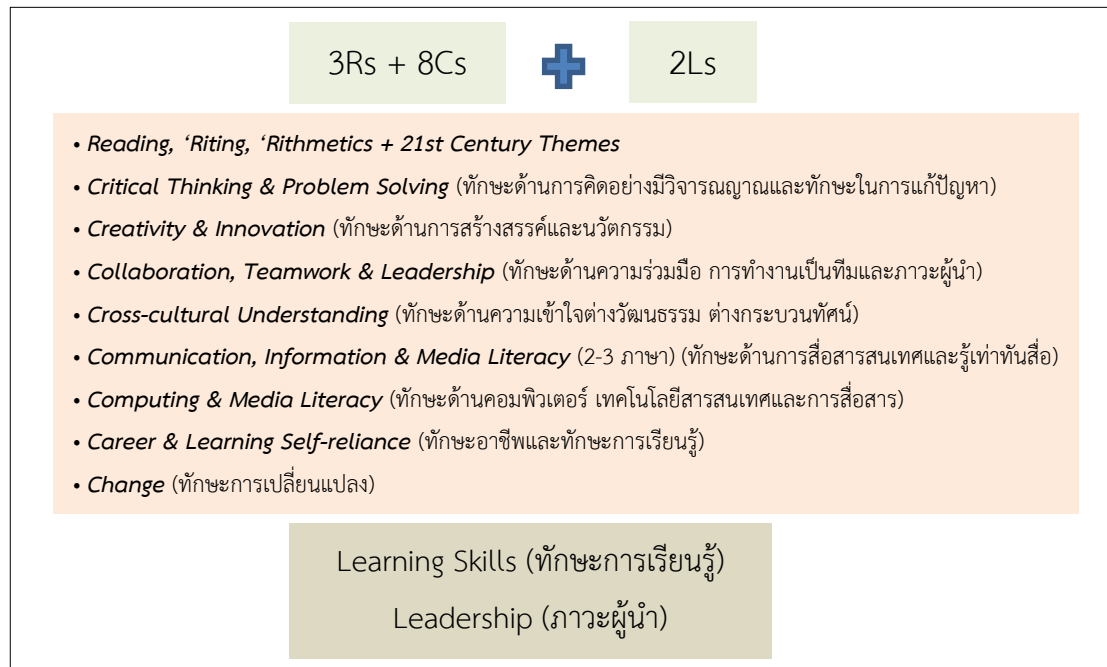
ทั้งนี้ไม่เพียงแต่ทักษะการเรียนรู้เท่านั้นยังพบว่าได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ซึ่งคุณครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก (facilitate) การเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ หรือปฏิบัติแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) นอกจากนี้ท่านยังระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เป็นทักษะพื้นฐานที่มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ทุกคนต้องเรียน สิ่งสำคัญคือสิ่งที่เราต้องเรียนรู้จากผลการวิจัยในยุคปัจจุบันคือ จำได้ (remember) เข้าใจ (understand) ประยุกต์ใช้ (apply) วิเคราะห์ (analyze) ประเมิน (evaluate) และสร้างสรรค์ (create) รวมถึงทุกคนต้องมีกระบวนการเรียนรู้ทักษะในการเรียนรู้ (learning how to learn หรือ learning skills) ยังต้องอิงอาศัยทักษะ 3 ด้าน คือ ด้านสารสนเทศ (information) ด้านสื่อ (media) และด้านดิจิทัล (digital literacy) ประกอบด้วยและเรียนรู้ทักษะในการสร้างการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น (นวัตกรรม) ประกอบด้วยทักษะย่อย ๆ สำคัญ ได้แก่ 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem solving) ซึ่งหมายถึง การคิดอย่างผู้เชี่ยวชาญ (expert thinking) 2) การสื่อสาร (communication) และความร่วมมือ (collaboration) ซึ่งหมายถึง การสื่อสารอย่างซับซ้อน (complex communicating) และ 3)

ความริเริ่มสร้างสรรค์ (creativity) และนวัตกรรม (innovation) ซึ่งหมายถึง การประยุกต์ใช้จินตนาการและการประดิษฐ์ นอกจากนี้ยังพบว่า ทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นของมนุษย์ที่ต้องเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่น่าสนใจ ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information, Media, Technology Skill) ทักษะด้านความเป็นนานาชาติ (internationalization) ทักษะอาชีพและทักษะชีวิตนั้นจะต้องเรียนตั้งแต่ชั้นประถม (หรืออนุบาล) ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural Skills) ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือครูมีความสำคัญต่อศิษย์ จึงต้องใช้เทคนิค PLC สู่ TTLC หรือชุมชนครูเพื่อศิษย์ ซึ่งคำว่า PLC ย่อมาจาก Professional Learning Community หมายถึง ชุมชนนักปฏิบัติ (CoP) วิชาชีพครู เรียกว่า ชุมชนครูเพื่อศิษย์ หรือ ชุมชนเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (ชร. คศ.) สุดท้ายสิ่งที่ต้องเน้นที่สุดในสภาพแวดล้อมของประเทศไทย คือ “ส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Project-Based Learning (PBL) โดยส่งเสริมให้มี PLC ของครูที่เน้นจัดการเรียนรู้แบบ PBL ให้รางวัลและยกย่องครูที่จัด PBL ได้เก่ง เพราะ PBL เป็นเครื่องมือให้นักเรียนเรียนรู้ในมิติที่ลึกและซับซ้อน ตามแนวทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” ซึ่งผู้เขียนเชื่อว่า “ทักษะที่ต้องใช้ในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก ฝึกฝนตั้งแต่แรกเกิดเก็บสะสมองค์ความรู้ ประสบการณ์ กระบวนการคิดใหม่ ไว้เพื่อส่งทอดต่อไปยังอีกรุ่นหนึ่งในสิ่งที่เป็ความจริง เพราะความจริงไม่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ยังคงใช้ทักษะนั้นได้เช่นเดิมไม่ว่าจะศตวรรษใดก็ตาม กระบวนการคิดโยนิโสมนสิการของพระพุทธเจ้า ยังคงใหม่เอี่ยมกับทักษะในศตวรรษที่ 21 นี้เช่นกัน เพื่อเติมความคิดให้แหลมคม ทักษะที่บูรณาการใช้อย่างชำนาญ จึงต้องเพิ่มทักษะอื่น ๆ ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพบริบทปัจจุบันที่ดำรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก ๆ เข้าสู่วัยเรียน ครูมีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้ให้เด็กมีศักยภาพเป็นเฉพาะตน ซึ่งทุกคนไม่จำเป็นต้องเก่งเหมือนกัน หรือฉลาดเหมือนกันต้องเป็น พหุลักษณ์ พหุปัญญา “พหุวิถิ พหุวิธี” ให้เด็กฉลาดในชีวิตเพื่อดำรงอยู่อย่างมีความสุขในสังคมที่พหุลักษณ์หลากหลายสังคมและวัฒนธรรมได้ ผู้เขียนยืนยันว่า “ทักษะการบูรณาการเป็นทักษะสำคัญที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21”

2) บทเรียนสำคัญของศตวรรษที่ 21

บทเรียนที่ 1 การเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดของคุณหมอวิจารณ์ พานิช ที่กล่าวว่า “สัจธรรมของการเรียนรู้สมัยใหม่ก็คือว่าคนเราจะเรียนได้ต้องลงมือทำด้วยตนเองเท่านั้น” ดังนั้นการฝึกลงมือทำ Learning by Doing and Thinking ด้วย เพื่อที่จะให้เกิดทักษะ 3 ด้าน คือทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี

ซึ่งทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ตามรูปสามารถแจกแจงออกได้เป็น 3Rs + 8Cs + 2Ls คือ Learning กับ Leadership ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.7 3Rs + 8Cs + 2Ls คือ Learning & Leadership
ที่มา: วิจารย์ พานิช (2556)

ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบ 3Rs + 8Cs + 2Ls นับเป็นแนวคิดที่ดีและเหมาะสมกับการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ให้ครู อาจารย์ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน นักศึกษาที่เป็นเยาวชนของชาติได้มีโอกาสออกแบบความคิด ความต้องการให้เหมาะสมกับตนเอง ให้เกิดความหลากหลาย ครูต้องปรับบทบาทใหม่ในการเรียนการสอน เป็นเพียง “ผู้เรียนรู้ ร่วม รับ กระตุ้น สนับสนุน” เท่านั้น สำคัญคือ การเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกคิด ฝึกตั้งคำถาม ฝึกออกแบบ เปิด “การมีส่วนร่วมในการอยากได้ความรู้มากกว่าอยากเรียนหนังสือ”

บทเรียนที่ 2 การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เขียนหยิบยกมาเป็นบทเรียนที่สองยังเป็นแนวคิดที่อยู่ในเรื่อง การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 มีคำกล่าวที่ว่า “บทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ครูจะไม่ตั้งตนเป็นผู้รู้ ไม่ใช่ Content Expert” โดยนักเรียนเรียนจากการลงมือปฏิบัติ – PBL (Project-Based Learning) และครู/อาจารย์ เรียนจากการลงมือปฏิบัติ – PLC (Professional Learning Community) ซึ่งบทบาทครูในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ (วิจารย์ พานิช, 2556)

- ไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่เป็น “ผู้เรียนรู้” เรียนพร้อมกับศิษย์กล้าสารภาพว่าไม่รู้ เพื่อย
ให้ศิษย์ค้นคว้า

- เรียนรู้พร้อมกับเพื่อนครู PLC เรียนรู้จากการปฏิบัติการทำหน้าที่ “ครูฝึก” กำหนดให้
มีการออกแบบการเรียนรู้

- สร้างความรู้ขึ้นใช้เอง เพื่อทำหน้าที่ “คุณอำนวย” และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนครู
และเผยแพร่เป็นผลงานวิชาการ

- เรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโลก เรื่องการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

- เป็นนักรุกออกไปใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ในชุมชนในสถานประกอบการและในโลก

- จัดให้ศิษย์เรียนรู้จากชีวิตจริง PBL เรียนรู้จากการปฏิบัติ เรียนรู้จากความซับซ้อนและ
ไม่ชัดเจน

- ส่งเสริมให้ศิษย์สร้างความรู้ขึ้นใช้เอง

- ส่งเสริมให้ศิษย์เรียนรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโลก

- เป็นตัวอย่างและเสวนากับศิษย์เรื่องความดี คุณธรรมจริยธรรม เชื่อมโยงกับเหตุการณ์

จริง ชีวิตจริง

ดังนั้นครูจึงต้องมี Mindset ที่ถูกต้องตามยุค ดังนี้

1) ไม่เน้นสอนครอบคลุมตามหลักสูตร เน้นจัดการเรียนรู้ทักษะ & ความรู้ที่จำเป็น

2) นักเรียนต้องเรียนให้รู้จริง (Mastery Learning)

3) เน้นเรียนโดยลงมือปฏิบัติ (Action Learning)

4) เลยเรียนเพื่อสอบ ต้องเรียนเพื่อพัฒนาเต็มศักยภาพ

5) เน้นประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment)

6) ครูต้องเรียนรู้จากการทำงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติ

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นมีทิศทางเดียวกับงานวิจัยหลาย ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาครูใน
ศตวรรษที่ 21 อาทิ นวพร ชลารักษ์ (2558) บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่
ครูต้องเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ปฏิบัติ สร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน จะไม่เพียงเป็นผู้รับ
(Passive Learning) แต่ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) ครูใน
ศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กันกับผู้เรียน ดังนั้น
คุณครูในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ต้องมีเปลี่ยนวิธีคิดปรับวิธีสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป
อย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้ที่สามารถเรียนรู้นอกชั้นเรียนได้มากกว่า เข้าใจสังคมมากกว่า เข้าใจคนอื่น เข้าใจ

วิธีคิด รู้จักออกแบบวิถีวิธีที่หลากหลายและมากกว่าคนอื่น ๆ ย่อมมีโอกาสเข้าถึงความสำเร็จได้ก่อนคนอื่น ๆ เสมอ

คำว่า “นักเรียนเป็นศูนย์กลาง” ในการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันนี้อาจใช้ไม่ได้ทั้งหมด เพราะ “นักเรียนและครูย่อมเป็นศูนย์กลาง” การของการเรียนร่วมกันในสถานการณ์ยุคใหม่นี้ ครูและนักเรียนต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ให้การเรียนการสอนมีองค์ความรู้มากขึ้น อาจเป็นทั้งผู้ตั้งรับ ปรับ กระตุ้น สนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยให้นักเรียนเกิดความคิดเป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งผู้เขียนเรียกว่า “คิดออกแล้ว” (Get Idea) ต้องเกิดคำนี้ขึ้นให้ได้

บทเรียนที่ 3 คือ IBL (Inquiry-Based Learning) เป็นแนวคิดของคุณหมอวิจารณ์ พานิช ที่เขียนไว้ในหนังสือ วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นลักษณะของการเรียนรู้แบบตั้งคำถามเป็นการเรียนแบบที่เรียกว่า Open Learning คือ ไม่มีคำถามและคำตอบตายตัว เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนได้ฝึกฝนความริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ ซึ่งคุณครูกับนักเรียนต้องเรียนรู้การ “ถอดบทเรียน” (reflection หรือ AAR) (วิจารณ์ พานิช, 2555) ผู้เขียนเชื่อว่า “สิ่งสำคัญที่สุดของการเรียนรู้แบบ IBL คือ การคิดเพื่อตั้งคำถามแลกเปลี่ยน ถอดบทเรียนในทันที” ซึ่งไม่ควรปล่อยเวลาทิ้งไป หรือให้การบ้าน (Homework) ไม่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการเพิ่มขึ้น เพราะพื้นที่ชีวิตหลังเลิกเรียนเป็น “การพัฒนาทักษะชีวิตแบบสถานการณ์จริง” ที่เด็ก ๆ จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่กับมันให้มีความสุข

บทเรียนที่ 4 “ทักษะชีวิต” ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย และ Right to Play Thailand Foundation (2560) ได้ระบุไว้ในหนังสือชื่อว่า “ทักษะชีวิต รหัสศตวรรษที่ 21” กล่าวว่า “ทักษะชีวิต (Life Skills) หมายความว่าความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต” ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น 2) การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 3) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และ 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งมีแนวคิดในการพัฒนาทักษะชีวิตผ่านกระบวนการ R – C – A ที่ย่อมาจากคำว่า R : Reflect (สะท้อน) เป็นคำถามเพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกหรือมุมมองของตน C : Connect (เชื่อมโยง) เป็นคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิดเชื่อมโยง และ A: Apply (ปรับใช้) เป็นคำถามเพื่อการปรับใช้หรือประยุกต์ แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า การพัฒนาทักษะชีวิตต้องเกิดขึ้นด้วยกระบวนการฝึกฝนตนเอง รู้เข้าใจ

ศักยภาพ เข้าถึงความสามารถและพรสวรรค์บวกพรแสวง “คิดเร็วทำไวไวใจมั่นคงมุ่งพัฒนาคุณค่าในตัวเอง” แล้วเรียนรู้ อยู่ได้กับผู้อื่น ๆ เชื่อมต่อกับชุมชน สังคม ประเทศได้อย่างยั่งยืน

บทเรียนที่ 5 การศึกษา: ความเปลี่ยนแปลงคือสิ่งเดียวที่แน่นอน (Education: Change is the Only Contrast) เป็น 1 ในบทความจากงานเขียนเรื่อง “21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 (21 Lessons for the 21st Century) ของ ยูวัล โนอาห์ แฮรารี (Yuval Noah Harari) แปลโดย ดร.นำชัย ชีววิวรรธน์ และธิดา จงนิรามัยสถิต ที่ระบุไว้ว่า เราจะสอนอะไรให้ลูกหลานเราเมื่อถึงศตวรรษที่ 22 (ค.ศ. 2050) AI เพื่อเขียนซอฟต์แวร์ได้ดีกว่ามนุษย์ หรือการสื่อสารจะใช้เครื่องมือเดียวกันก็สนทนากันได้โดยไม่ต้องเรียนรู้จนไม่รักษาภาษาวัฒนธรรมของตนเอง โรงเรียนควรเปลี่ยนไปสอน “4C” คือ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) การสื่อสาร (Communication) การประสานร่วมมือกัน (Collaboration) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) (แฮรารี, ยูวัล โนอาห์, 2562) ผู้เขียนยังพบว่า สิ่งหนึ่งแม้ว่า AI จะก้าวล้ำไปมากน้อยเพียงใดต้องห้ามลืม C ตัวที่ 5 คือ ชุมชน (Community) มนุษย์จำเป็นต้องใช้ AI มาใช้แก้ไขปัญหาหรือเติมความสุขให้กับมนุษย์ในชุมชนแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในทุกมุมโลกนั่นเอง

บทเรียนที่ 6 เทคโนโลยีลึกลับ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2557) ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง ฉากทัศน์: ชีวิตคนไทยพุทธศักราช 2576 น่าสนใจว่า เทคโนโลยีสารสนเทศต้องมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในการเป็น 1) เทคโนโลยีเฝ้าติดตาม (Surveillance) กลุ่มเป้าหมาย 2) เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลขนาดยักษ์ (Big data) และ 3) เทคโนโลยีสมองกล และที่สำคัญที่สุดคือ เทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบร่างกายของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้ เช่น Google Glass, มนุษย์สมองกล, ตัดแต่งพันธุกรรมให้มนุษย์เหนือมนุษย์, สร้างพลังงานดวงอาทิตย์ใหม่ให้โลก สร้างยารักษาสำหรับมวลมนุษยชาติแค่เม็ดเดียวสามารถรักษาได้ทุกโรค อาจเกิดขึ้นใน 20 ปีข้างหน้า นอกจากนี้มนุษย์ต้องรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อรู้เท่าทันอนาคตได้ว่า วันนี้นุ่นยนต์เริ่มเข้ามามีบทบาทแทนที่มนุษย์แล้วเพราะมนุษย์มีอายุยืนขึ้นทำให้มีผู้สูงอายุมากขึ้น คนเกิดน้อยลงทำให้ขาดแรงงานจึงต้องสร้างหุ่นยนต์มาแทนที่ ซึ่งประเทศที่กำลังออกวิ่งก่อนคนอื่นอยู่ในชื่อ “Big Five” ห้าขาใหญ่ โดยที่ญี่ปุ่น อเมริกา และเยอรมนี เน้นหุ่นยนต์อุตสาหกรรมและการแพทย์ขั้นสูง ส่วนเกาหลีใต้กับจีนผลิตหุ่นยนต์ผู้บริโภค แม้ญี่ปุ่นจะมียอดขายหุ่นยนต์สูงที่สุด แต่ตลาดจีนโตเร็วที่สุดมียอดขายเพิ่มขึ้นปีละ 25% ของทุกปี และทุกวันนี้เงินกับธนาคารเป็นดิจิทัลเป็นส่วนใหญ่แล้วออนไลน์แบงก์กิ้ง (ธนาคารออนไลน์) แทบเป็นเรื่องธรรมดาในประเทศที่พัฒนาแล้ว วันนี้นประเทศไทยส่วนใหญ่จะเริ่มใช้ธนาคารออนไลน์แล้ว ทำให้หลายธนาคารลดสาขาลงจำนวนมาก ธนาคาร

ผ่านมือถือทำให้เครื่องเอทีเอ็มไม่จำเป็นอีกต่อไป ตอนนี้เราสั่งของออนไลน์แล้ว เรามีตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์คู่ขนานกันไปตลอด และสิ่งสำคัญที่สุดความก้าวหน้าต่าง ๆ ทั้งหุ่นยนต์ที่จะมาดูแลเราเมื่อแก่ตัว การโจมตีบ้านของเราทางไซเบอร์ การซบเซาชีวิตสัตว์ที่สูญพันธุ์ไปแล้ว หรือ เซ็นเซอร์ที่จะทำให้ความเป็นส่วนตัวหายไป ทั้งหมดไม่ได้แค่น่ากลัวแต่จะทำให้ชีวิตปั่นป่วน (Alec J. Ross, บดินทร์ พรพิลาวัณย์, แปล, 2559) ผู้เขียนจึงสรุปว่าในอนาคตอันใกล้เทคโนโลยีจะเข้ามาเป็นอวัยวะส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้ นั่นเอง เป็น “ปัจจัยตัวที่ 6” ของมนุษย์ จากปัจจัยที่จำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เงิน และเทคโนโลยี

บทเรียนที่ 7 เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ได้พระราชทานความหมายที่เป็นทางการคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยได้ทำการประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า (สศช., 2544, 2550, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550; 2557)

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ราษฎรมีความสุขที่ยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความพอประมาณที่เป็นความพอดีต่อความจำเป็น ความมีเหตุผลที่เป็นการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการหลักกฎหมายและคุณธรรม การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง โดยมีเงื่อนไข

ความรู้หลักวิชา คุณธรรม (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2557; สศช., 2554) หลักการทรงงานของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เป็นหลักการที่พระองค์ทรงงานตลอดระยะเวลาการครองราชย์ที่พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ กับพสกนิกรของพระองค์เองต่อสู้กับความยากจน เพื่อให้ราษฎรของพระองค์มีความกินดีอยู่ดี มีความพอเพียง อิ่ม खुตัวเองได้ โดยนับตั้งแต่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในปี 2489 ทรงทุ่มเท พระวรกายตรากตรำและมุ่งมั่น เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่พสกนิกรทุกชาติศาสนาทุก ทย่อท้อ ทรงคิดค้นแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างแยบยล ซึ่งหลักการทรงงาน ในพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) รวบรวมไว้มีความหลากหลายถึง 23 หลักการ ซึ่งปวงชนชาวไทยสามารถน้อมนำไปปฏิบัติใน วาระและโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม ได้แก่ ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ระเบิดจากข้างใน แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ทำตามลำดับชั้น ภูมิสังคม องค์รวม ไม่ติดตำรา ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์ สูงสุด ทำให้ง่าย การมีส่วนร่วม ประโยชน์ส่วนรวม บริการรวมที่จุดเดียว ทรงใช้ธรรมชาติ ช่วย ธรรมชาติ ใช้ธรรมชาติปราบปรามธรรมชาติ ปลุกป่าในใจคน ขาดทุนคือกำไร การพึ่งตนเอง พออยู่พอกิน เศรษฐกิจพอเพียง ความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกัน ทำงานอย่างมีความสุข ความเพียร : พระ มหาชนก และรู้ รัก สามัคคี (สศช., 2554) ซึ่งทั้งหมดของหลักการทรงงานที่พระองค์ทรงทุ่มเทพระ วรกายเพื่อให้ประเทศไทย “พัฒนา” โดยพระองค์มีพระบรมราโชวาท พระราชทานแก่คณะที่ ปรีกษาเยาวชนและเยาวชนดีเด่น ณ ศาลาภักดิ์มัย 7 พฤษภาคม 2513 (สศช., 2554) ว่า “...คำ ว่า “พัฒนา” ก็หมายถึงทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้าการพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมืองมั่นคงมีความ เจริญความหมายของการพัฒนาประเทศนี้ก็เท่ากับตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละคนมีความปลอดภัย มีความเจริญ มีความสุข ฉะนั้น จึงเข้าใจได้ว่า การพัฒนาทุกอย่างเป็นสิ่งที่ดีเพราะว่าจะนำมาซึ่ง ความสุขความเจริญ และความพอใจของแต่ละบุคคลในประเทศ...” อย่างไรก็ตามในการวิจัยตลอด ระยะเวลา 7 ปี ผู้เขียนได้สรุปไว้ใน ปี 2555 ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การดำรงชีพด้วยความ พอมีพอกิน ไม่สุดโต่ง ไม่เกินกำลังของตนเอง รู้จักวิถีความพอดีและรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมื่อมีเกินไป หรือให้ รู้จักศักยภาพของตนเองที่อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง) หรือต้องเป็น “Self-Sufficiency of Economy” นั่นเองหากประชาชนคนไทยทุกคนได้ดำรงตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็ถือ ได้ว่า “เราได้เดินทางตามรอยพ่อ ตามคำพ่อสอนแล้ว” ในปีพ.ศ. 2559 คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การครองชีวิตให้อยู่บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ทางสายกลาง “มัชฌิมาปฏิปทา” ให้รู้ เข้าใจ เข้าถึงตัวเอง วิถีชีวิตของตนเอง รากเหง้าสังคม วัฒนธรรมของตนเอง

รู้จักพึ่งตนเองเป็นลำดับแรก รู้จักเผื่อแผ่คนอื่นถ้ามีมากเกินไป และปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้ดำรงอยู่อย่างไม่เบียดเบียนคนอื่นนั่นเอง ให้รู้จักคำว่า “พอดี” ทุกครั้งที่คิด ทำ เท่านั้นที่เข้าถึงความเป็นหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ในปีพ.ศ. 2560 ซึ่งให้เห็นว่า นิยามของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ความพอเพียง เป็นปรัชญาชี้บอถึงทฤษฎี และแนวปฏิบัติที่นำคนให้พ้นจากความยากจน พออยู่ พอกิน อิ่มชู้ตนเองได้ ไม่เบียดเบียนใคร แก้ปัญหาทั้งเฉพาะได้ดี บ่งชี้ความมั่นคง ยั่งยืน มีความสันติสุขและดำรงชีวิตอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริง และในปีพ.ศ. 2561 ซึ่งจัดในนิยามของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ความพอเพียง คือ ความสุขความดีงามเดียวของชีวิต (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555; 2559; 2560; 2561) เศรษฐกิจพอเพียง คือ การทำมาหากินในง่าย อยู่ ง่าย กินง่าย พักผ่อนง่าย มีเก็บหอมรอบริบ ใช้ชีวิตไม่ประมาท ให้คุณค่าในชีวิตมากกว่ามูลค่าที่จะเกิดขึ้นในชีวิต แค่ว่า พอกับทุกอย่างย่อมพบความสุขที่พอดีในชีวิต

บทเรียนสุดท้าย คือ การเรียนรู้กับการวิจัย เป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ต้องศึกษาให้เข้าใจเพราะกระบวนการใช้ชีวิตที่มีคุณค่า คือกระบวนการเรียนรู้วิจัยในชีวิต โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นปรากฏการณ์วิทยาเน้นความจริงมากกว่าความเห็น ในวิธีคิดแบบวิจัยมีกระบวนการที่สาคัญคือ เน้นการค้นหาคำว่าที่ เป็นความจริงจากแหล่งรากเหง้าของข้อมูลที่เป็นปฐมภูมิ โดยการให้ ความสำคัญที่ล้าลึกของศาสตร์ที่ต้องเป็นญาณวิทยาที่มีความสืบ ค้นอย่างจริงจังกฎต้องแม่นยำตรงและ ทำความเข้าใจแบบ 360 องศา รอบด้านรอบคอบเสมอ ซึ่งหลักการที่เป็นกระบวนการรวบรวม ข้อมูลให้เกิดการเรียนรู้อย่างจริงจัง คือ ให้ความสำคัญอยู่กับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ความจริง สาคัญกว่าความเห็น สามารถยืดหยุ่นได้ ไม่ยึดติดกับวิธีใด วิธีหนึ่ง ปรับตามสถานการณ์ แต่ต้องให้ ได้ความรู้ที่เป็นความจริงจากแหล่งรากเหง้าของข้อมูล (โยธิน แสงวดี, 2558) ผู้เขียนสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สิ่งทีหนึ่งทุกคนต้องมีไว้คือ การเสาะแสวงหาความจริงที่เป็น จริง จึงเชื่อมั่นกับข้อมูลที่รับรู้ สอดคล้องกับหลักทางพุทธศาสนา คือ กาลามสูตร ซึ่งให้เห็นว่า ความจริงเป็นสิ่งที่ผู้แสวงหาต้องการมากกว่าความเห็น คำว่า การวิจัยเชิงคุณภาพจึงให้ความสำคัญกับ ปรากฏการณ์วิทยา หาความจริง ในที่เป็นจริงสำคัญที่สุด

ภาพรวมของกระบวนการคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้เขียนได้นำวิธีคิดเชิงการฉายภาพ มาเป็นตัวอย่างเพื่อการสรุปออกเป็นภาพประยุกต์ในรายวิชาการกระบวนการทัศน์พัฒนาสังคมพื้นฐาน รายวิชาหลักการจัดการสังคมและวัฒนธรรม และรายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ โดยมีหลักการให้นักศึกษาคิดออกแบบความคิดด้วยการสรุปเป็นภาพ 1 เดียวด้วยหลักทรงงานของ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ทั้ง 23 ประการ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ภาพ ได้แก่

ภาพที่ 1 หลักการทรงงานเหมือนหยดน้ำที่หล่อเลี้ยงทวยราษฎร์

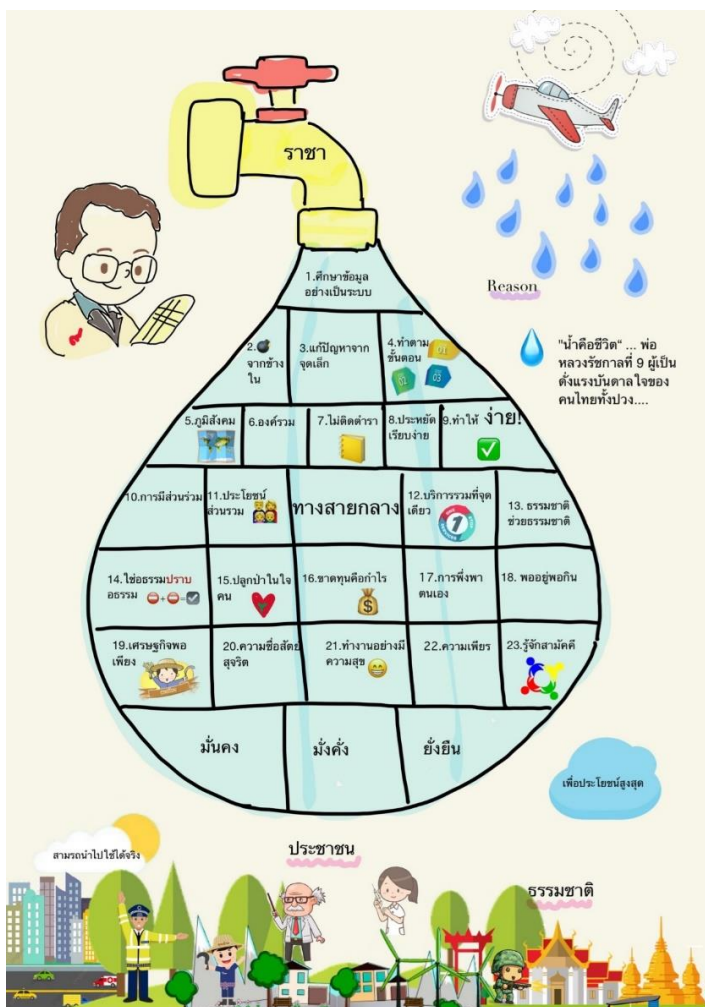
ภาพที่ 2 หลักการทรงงานเหมือนวงล้อแห่งซึ่งข้าสวรรคนำพาชาวประชาร่มเย็นเป็นสุข

ภาพที่ 3 หลักการทรงงานเหมือนพีระมิตแห่งราชาชาวประชามั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ภาพที่ 4 หลักการทรงงานเหมือนบอลลูนแห่งราชานำพาปวงประชาก้าวหน้าร่มเย็น

ภาพที่ 5 หลักการทรงงานเหมือนเพชรราชาปวงประชามั่นคงถาวร

มีนำเสนอแต่ละภาพดังต่อไปนี้

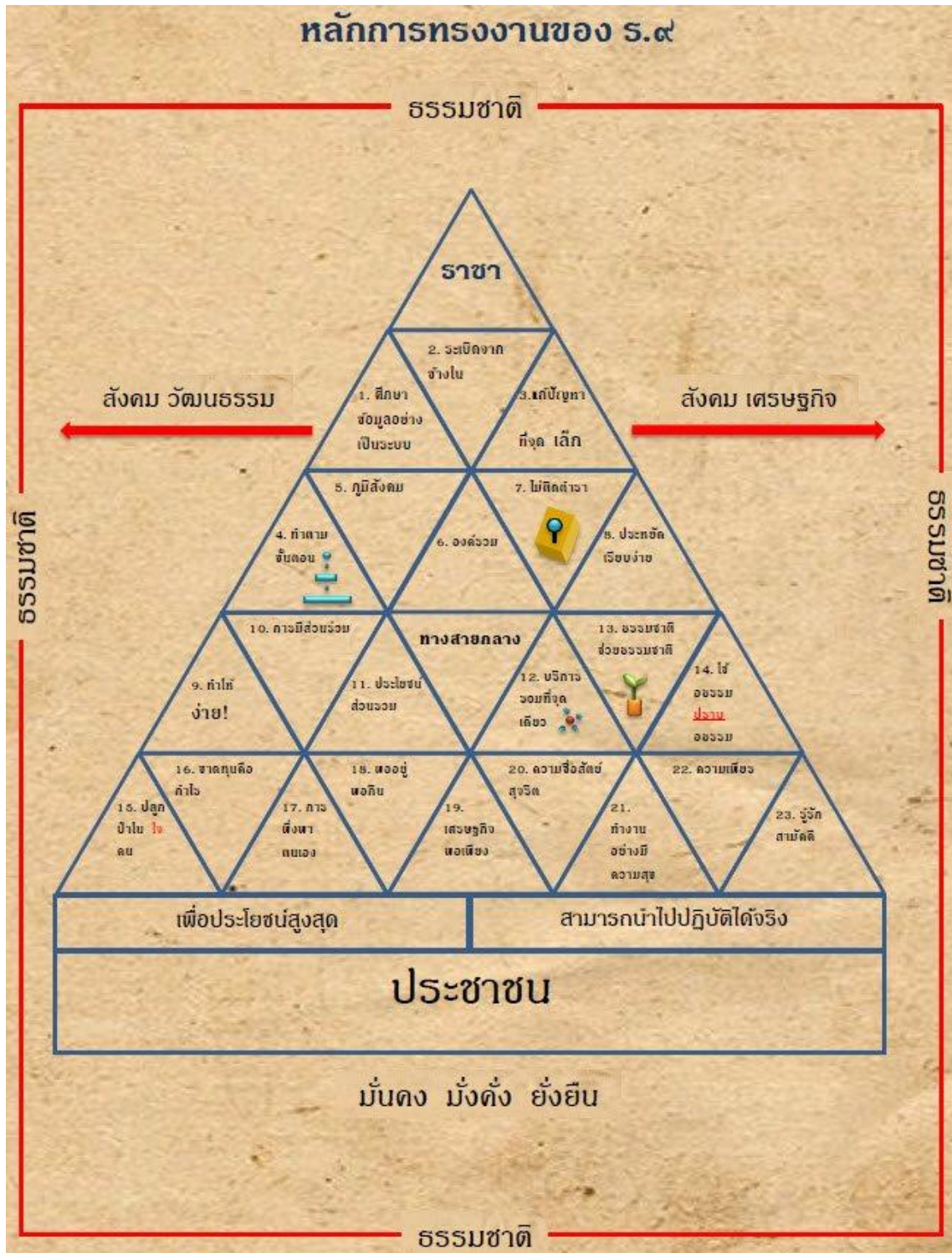

ภาพที่ 1.8 หลักการทรงงานเหมือนหยดน้ำที่หล่อเลี้ยงทวยราษฎร์

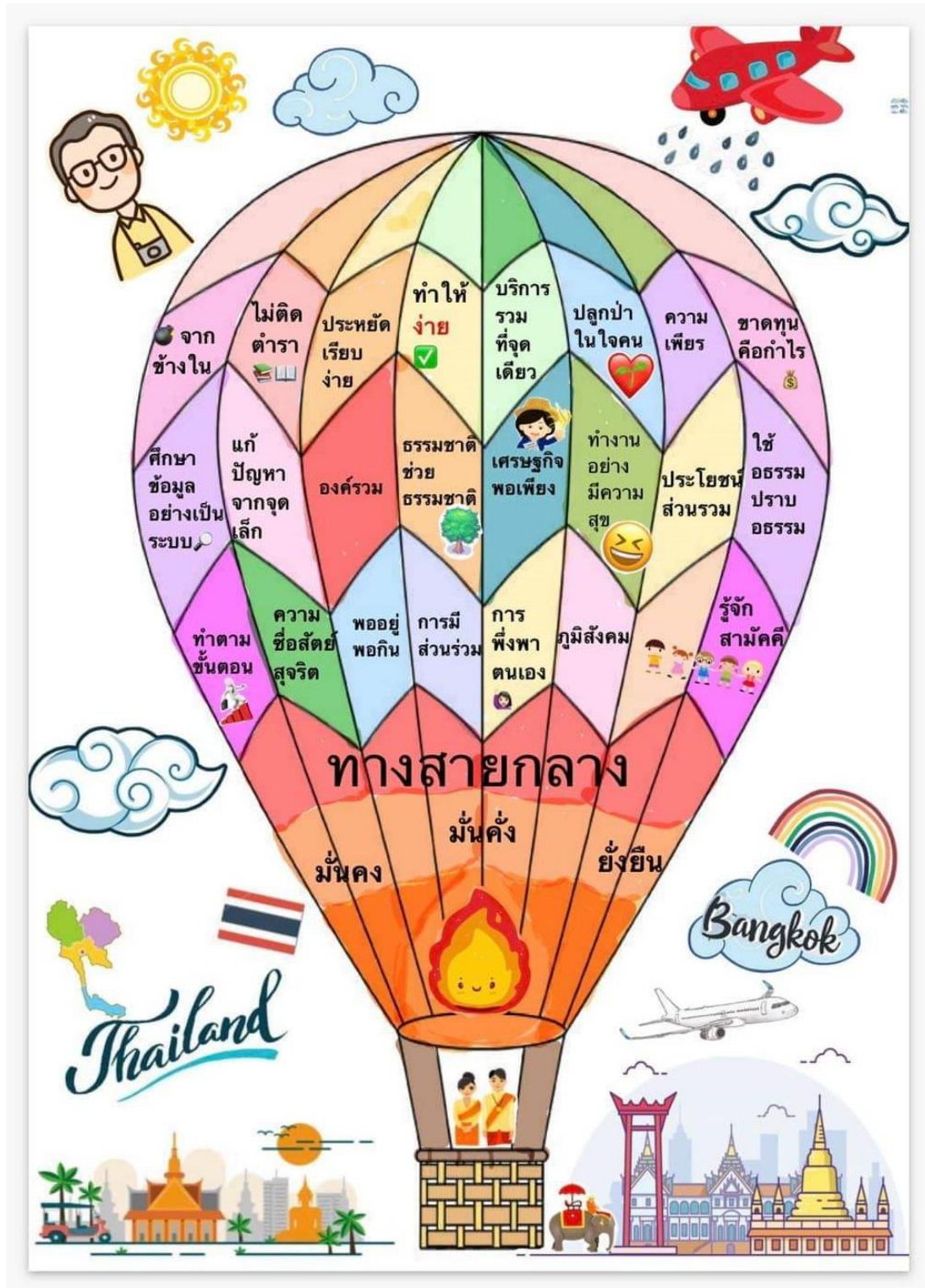
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2562

ภาพที่ 1.9 หลักการทรงงานเหมือนวงล้อแห่งช้างสารนำพาชาวประชาร่มเย็นเป็นสุข
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2562

ภาพที่ 1.10 หลักการทรงงานเหมือนพระมิตแห่งราชาวาประชามนคง มั่งคั่ง ยั่งยืน
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2560

ภาพที่ 1.11 หลักการทรงงานเหมือนบอลูนแห่งราชานำพาปวงประชาก้าวหน้าร่มเย็น
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2562

ภาพที่ 1.12 หลักการทรงงานเหมือนเพชรราชูปวงประชามั่นคงถาวร
นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2562

ทุกภาพมีการออกแบบที่แตกต่างกันไปตามปรากฏการณ์ที่ผู้เรียนได้ไปสัมผัสหรือมีประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้า หรือเสาะแสวงหา รวมถึงการแบ่งปันความรู้ของเพื่อน กลุ่มเพื่อน พ่อแม่ ญาติพี่น้อง สามารถนำมาตีโจทย์เพื่อสร้างภาพที่เป็นรูปธรรมให้กับกับนามธรรมในแต่ละหลักการทรงงานทั้ง 23 หลักที่ตั้งไว้เป็นโจทย์เพื่อสร้าง “ภาพจำ” ให้นักศึกษาสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต หรือการใช้ชีวิตต่อไปในทุกสถานการณ์ได้อย่างมีทักษะที่ดีต่อไป

บทสรุป

นักปฏิบัติในศตวรรษที่ 21 ควรยึดมาเป็นต้นแบบเพื่อนำมาใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย ไม่ว่ากาลเวลาจะแปรเปลี่ยนไปอย่างไร คำสอน คำพูด หลักคิด หลักธรรม แนวปฏิบัติ ปรัชญาของท่านเหล่านั้นยังคงเป็นจริงและใช้ได้อย่างทันสมัย ซึ่งในบทสรุปผู้เขียนแบ่งไว้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง การสรุปภาพรวมของกระบวนการวิคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เมื่อสังคมเกิดปัญหาขึ้นไม่ว่ายุคสมัยใดสิ่งที่จะต้องเกิดตามมาคือ กระบวนการในการคิดแก้ไขปัญหาที่มีมนของผู้นั้นในสังคมเสาะแสวงหาให้พบทางออกจากตันทางของอุโมงค์ไปสู่แสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ให้จงได้ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานจะเพียงใดถ้าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตต้องเพียรแก้ปัญหาก้าวผ่านห้วงเวลานานเพียงใด จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนรุ่นหนึ่งก็ต้องค้นหากระบวนการวิคิด การเรียนรู้ที่ต้องแก้ปัญหาให้ได้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดี ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความเชื่อเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมที่พัฒนาหรือก้าวหน้ามาทย่อมเป็นผลมาจากการคิดและสร้างมาของคนยุคก่อน จนวันนี้สังคมโลกและสังคมไทยอยู่ในสภาวะโลกาภิวัตน์เป็นสภาวะชุมชนใหญ่บนโลกใบเดียวกัน สื่อสารระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว มีเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารที่ทันสมัย ล้ำหน้ากว่าในยุคอดีต สามารถเดินทางไปทั่วโลกได้ทั้งทางเรือ ทางอากาศ ทางถนน นั้นเป็นเพราะการเชื่อมโยงความทันสมัยที่มนุษย์ได้คิดค้นขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาสิ่งเหล่านั้นตอบสนองความต้องการของมนุษย์เอง กระบวนการวิคิด วิธีการ การเรียนรู้จึงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นกัน ยุคศตวรรษที่ 21 ตัวชี้วัดความทันสมัยคือ ความเจริญของบ้านเมือง ความรวดเร็วของการสื่อสาร การเดินทาง เทคโนโลยีที่ก้าวล้ำสมัยช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้กับมนุษย์ ดังนั้นเมื่อผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์คือความทันสมัยตามกาลเวลา กระบวนการวิคิดที่เกิดขึ้นย่อมมีความทันสมัยมากขึ้น อาทิ ในอดีตเกิดวิคิดและวิธีทำแบบลองผิดลองถูก เกิดการแสวงหาความรู้ในเชิงปรัชญาความรู้ที่หลากหลายดังที่วิคิดแบบโยนิโสมนสิการของพุทธศาสนา คิดเชิงกลยุทธ์ในทหารโบราณ วิคิดในอดีตที่หลากหลายก็อยู่ในคำสอนทางศาสดาของแต่ละศาสนา และในการสร้างบ้านสร้างเมืองทางการทหาร จนปัจจุบันมีวิคิดแบบวิจัย วิคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการ คิดเชิงอนาคต คิดเชิงนวัตกรรม คิดเชิงประยุกต์ คิดเชิงสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ และคิดแบบคนจน เมื่อคิดออกแล้ว คิดได้แล้ว คิดเป็นระบบแล้วย่อมเกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ ๆ เช่นเดียวกัน อาทิ การเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้แบบเก็บข้อมูลวิจัย การเรียนรู้แบบคนจน 3Rs + 8Cs + 2Ls PBL (Project-Based Learning) PLC (Professional Learning Community) IBL (Inquiry-Based Learning) การเรียนรู้ที่เน้นทักษะชีวิต 4C เทคโนโลยีชีวิตคน เศรษฐกิจพอเพียง

(Sufficiency Economy) และหลักทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ซึ่งหลักการเรียนรู้ในปัจจุบันที่ร่ำเรียนรู้ให้มากขึ้น ย่อมสร้างฐานกระบวนการวิคิดใหม่ให้กับอนาคตต่อไป

ส่วนที่สองผู้เขียนชื่นชอบหรือน้อมนำมายึดเป็นหลักชัยในการทำงาน 6 บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ดังนี้

บุคคลแรกย้อนอดีตเมื่อพุทธกาล 2,600 ปีที่ผ่านมา หลักคำสอน 84,000 พระธรรมชั้นธของพระบรมศาสดาเอกของโลก “พระพุทธเจ้า” มีหลักธรรมอริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 เบญจศีล เบญจธรรม สุภาสิตคติพจน์ต่าง ๆ อาทิ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน เป็นต้น ผู้เขียนใช้หลักธรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมถึง ทาน ศีล ภาวนา ฝึกสมาธิ สวดมนต์ไหว้พระ ระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นนิจ บุคคลที่สอง คือหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ผู้เป็นพ่อแม่ครูบาอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนากรรมฐานของประเทศไทยที่มีลูกศิษย์ลูกหามากมายทั่วประเทศและยังคงสืบวัตรปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยคุณูปการยิ่งใหญ่ทำให้กระทรวงวัฒนธรรมในวาระที่มีชาตกาลครบ 150 ปี ใน พ.ศ. 2563 เป็นบุคคลสำคัญของโลกประจำปี 2563-2564 เป็นบุคคลสำคัญด้านวัฒนธรรมต่อองค์การ UNESCO (องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ) เมื่อวันที่ 28 กค. 2562 นับเป็นพระสงฆ์รูปที่ 3 ของประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ยูเนสโก ได้ประกาศยกย่องสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลก นับเป็นพระอริยสงฆ์รูปแรกของประเทศไทย ต่อมาพระอริยสงฆ์รูปที่ 2 คือท่านพุทธทาสภิกขุ โดยเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2548 องค์การยูเนสโก ประกาศยกย่องให้ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นบุคคลสำคัญของโลก ด้านส่งเสริมสันติธรรม สันติธรรม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีของมวลมนุษยชนเอง ผู้เขียนยึดแนวทางปฏิบัติมักน้อยสันโดษ และสำคัญที่สุด คือ หลวงปู่สอนว่า “ปัจจุบันสำคัญที่สุด” บุคคลที่สามคือพระธรรม วิสุทธีมงคล หรือที่ลูกศิษย์ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสเรียกท่านว่า หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ศิษย์องค์สำคัญหนึ่งของหลวงปู่มั่น ที่ท่านได้ช่วยเหลือชาติบ้านเมืองไว้ คือ “ผ้าป่าช่วยชาติ” และท่านยังสงเคราะห์แดนโลกธาตุด้วย ซึ่งมียอดรับบริจาคทองคำและเงินตราต่างประเทศตามโครงการผ้าป่าช่วยชาติ ของหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน จำนวน 24 ครั้ง (ครั้งแรก 6 กรกฎาคม 2541 และครั้งล่าสุดวันที่ 25 เมษายน 2562 ยอดเงินดอลลาร์สหรัฐ จำนวน 10,457,159.63 ทองคำแท่ง 1,099 แท่ง น้ำหนักรับเข้าคลังหลวง จำนวน 13,050.918 กิโลกรัม ข้อมูล ณ วันที่ 25 เมษายน

2562 ต้องบอกว่า จะหาผู้ใดในแผ่นดินนี้มาสร้างคุณประโยชน์ให้แก่แผ่นดินแบบนี้คงไม่มีอีกแล้วในยุคปัจจุบัน สิ่งที่ผู้เขียนได้นำมายึดเป็นแนวปฏิบัติคือ “การให้ การแบ่งปัน การสงเคราะห์โลก” บุคคลที่สี่คือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หรือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระมหากษัตริย์ไทย (ในหลวงรัชกาลที่ 9) แห่งราชวงศ์จักรี ครองราชย์ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 นับเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือพสกนิกร เรียกขานพระองค์ว่า “ในหลวง” ผู้ที่ทรงสร้างคุณูปการที่เป็นประโยชน์แก่แผ่นดินไทยและพสกนิกรชาวไทยไว้อย่างมากมาย ที่เป็นคำสอน “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และมีโครงการหรือมูลนิธิที่สำคัญ อาทิ มูลนิธิชัยพัฒนา มูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สร้างกังหันน้ำชัยพัฒนา แก้มลิง ฝนหลวง แก้งดิน บำบัดน้ำเสีย โครงการชั่งหัวมัน โครงการสวนพระองค์สวนจิตรลดา ทฤษฎีใหม่ ฝาย เขื่อน อ่าง “น้ำคือชีวิต” หญ้าแฝก และอื่น ๆ อีกมากกว่า 4,810 โครงการ ครอบคลุมทุกภาคของประเทศไทยทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ จนทางมูลนิธิชัยพัฒนาสรุปเป็นคำที่นำฟังอย่างยิ่งว่า “จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานคร” ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเนื้อหาต่าง ๆ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จนทำให้เรียนจบปริญญาเอกด้านการบริหารการพัฒนา “เศรษฐกิจพอเพียง” ใช้ได้ตั้งแต่บุคคลไปจนถึงประเทศชาติ บุคคลที่ห้าคือนักคิดตำราพิชัยยุทธ์ อาทิ จูกัดเหลียง (Zhuge Liang) หรือชื่อที่คนทั่วไปรู้จัก คือ “ขงเบ้ง” ซึ่งเป็นตัวละครในวรรณกรรมจีนอิงประวัติศาสตร์เรื่องสามก๊ก มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ยุคสามก๊กช่วง พ.ศ. 724-777 เป็นผู้มีจุดเด่นด้วยการพลิกแพลงสร้างสรรค์กลยุทธ์ได้อย่างน่าทึ่ง เช่นมีคำพูดสั้น ๆ คือ “ขงเบ้งยืมลูกธนู” คนเก่งยอมทำงานสำเร็จด้วยมือตน แต่ยอดคนยอมทำงานสำเร็จด้วยมือผู้อื่น หรือ ยุทธโบายของ นักคิดตำราพิชัยสงครามซุนวู ที่กล่าวไว้ว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” และคุณย่าสมร ชันติกุล ผู้เป็นต้นแบบแห่งการปลูกต้นชะโนดคนแรกให้แก่แผ่นดินของคำชะโนด “ผืนป่าแห่งศรัทธา รากหญ้าที่พอเพียง” ผู้ริเริ่มปลูกต้นชะโนด กลางป่าคำชะโนด เมื่อปี พ.ศ. 2554 คุณแม่สมร เป็นหญิงชราที่ใช้ชีวิตตามปกติทั่วไปในชนบทภาคอีสาน แต่ท่านเป็นผู้หนึ่งที่นับได้ว่ามีความฉลาด ตี้อารมณ์ และเข้มแข็งอยู่ในตัวอย่างน่าเหลือเชื่อ ผู้หญิงคนนี้เป็นคนแรกของประเทศไทย ที่นำเหง้าของ “ต้นชะโนด” ต้นไม้โบราณอายุหลายร้อยปีที่อยู่คู่เคียงเมืองบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี หรือเรื่องราวของ “ผีจ้างหนัง” ที่โด่งดังไปทั่วประเทศในปีพ.ศ. 2532 ทำให้ป่าคำชะโนดเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ ด้วยความพิเศษของต้นชะโนดที่เป็นไม้ยืนต้นสูง ลักษณะคล้ายต้นตาล มีเกล็ดเรียงตามลำต้นคล้ายเกล็ดพญานาคตามความเชื่อของชาวอีสาน อีกทั้งมีถิ่นกำเนิดอยู่บนเกาะ

กลางน้ำที่ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นเกาะลอยน้ำ เพราะเมื่อมีน้ำท่วมใหญ่ทุกครั้ง ภายในเกาะแห่งนี้จะไม่มีน้ำท่วมเลย เป็นที่อัศจรรย์และโจษขานของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้มีนักพฤกษศาสตร์ และนักวิทยาศาสตร์หลายท่านพยายามนำต้นชะโนดไปเพาะปลูก แต่ปรากฏว่าไม่สามารถเพาะปลูกได้สำเร็จเลย คุณแม่สมร ชันติกุล จึงเป็นบุคคลแรก ๆ ที่นำต้นชะโนดออกจากเกาะคำชะโนดมาเพาะเลี้ยงที่บ้านตนเอง ท่านเพาะด้วยความศรัทธา มุ่งหวังที่จะนำกลับไปปลูกแทนต้นเดิมที่ล้มตายในเกาะคำชะโนด เนื่องจากท่านเห็นว่าคำชะโนดทุกวันนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมีประชาชนเรือนแสนเรือนล้านเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเล็ก ๆ กลิ่นควันธูปเอย ผงแป้งเอยคละคลุ้งกลาดเกลื่อนไปทั่วทั้งผืนเกาะ ทำให้ระบบนิเวศบนเกาะคำชะโนดได้รับความเสียหาย และเกิดการล้มตายจำนวนมาก ด้วยความเป็นห่วงกลัวว่าลูกหลานรุ่นหลังของท่านจะ得不เห็นต้นชะโนด และจะกลายเป็นเพียงตำนานเล่าขานกันสนุกปากเพียงอย่างเดียวจึงทุ่มเทชีวิตและจิตวิญญาณ เพาะปลูกต้นชะโนดด้วยแรงรัก และศรัทธาต่อพ่อปู่ศรีสุทโธและแม่ย่าศรีปทุมเทวี ทั้งนี้ ท่านมิได้กระทำแต่ผู้เดียว ท่านได้ดึงลูกหลานเยาวชนคนท้องถิ่นวังทอง มาร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูผืนป่าแห่งความเชื่อ ผืนป่าแห่งตำนาน เพื่อให้ลูกหลานเกิดความภาคภูมิใจและใส่ใจในสิ่งแวดล้อมควบคู่ด้วยการปลูกต้นไม้ของท่าน ท่านมิได้ใช้เพียงความมั่งงาย ศรัทธา หรือความเชื่อ แต่ท่านใช้หลักวิทยาศาสตร์ ลองผิดลองถูก ท่านสังเกต จดจำ และทดลองครั้งแล้วครั้งเล่า กว่าที่จะเพาะได้สำเร็จ เพราะต้นชะโนดนั้น มีลักษณะวิสัยที่แตกต่างจากพืชอื่น ๆ และพบได้เพียงที่เดียวในประเทศไทย มีความเปราะบางทางธรรมชาติ จึงต้องให้ความเอาใจใส่ ดูแล ทะนุถนอม และพักฟื้นด้วยระยะเวลา และอุณหภูมิพอสมควร เมื่อต้นกล้าเจริญเติบโตพอสมควรแล้ว ท่านให้นักเรียนลูก ๆ หลาน ๆ ชาวบ้านวังทองนำกลับไปปลูกคืนที่ผืนป่าคำชะโนด โดยก่อนและหลังการเพาะปลูกทุกครั้งต้องทำพิธีขอขมา ด้วยเพราะเป็นความเชื่อ แต่อีกนัยหนึ่ง ท่านบอกว่าเพื่อเป็นกุศโลบาย เพราะต้นชะโนดมีลักษณะสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ ถ้าหากไม่ปลูกความเชื่อไปพร้อมกันต้น อีกไม่นานพ่อค้าแม่ค้าก็แห่มาขุดต้นอ่อนไปขายเป็นไม้ประดับบ้านความงดงาม เอกลักษณ์ และลักษณะนิเวศวิทยาที่เป็นเอกลักษณ์ของคำชะโนดก็จะเสื่อมสลายไป ซึ่งภายหลังได้จัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ในการสืบทอด อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนช่วยเหลือ ฝึกอบรม และพัฒนาทักษะอาชีพให้กับประชาชนในชุมชน ได้มีอยู่ มีกินอย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ และไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาหากิน ด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ จึงเหมาะสมแก่การเป็นชุมชนต้นแบบแห่งความพอเพียงอย่างแท้จริง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2558) และเกิดปรากฏการณ์ในเชิงพื้นที่คือ การปลูกต้นชะโนด

ซึ่งผู้เขียนได้ทำการค้นคว้าเมืองคำชะโนด บุญใหญ่เมืองบาดาลก่อนปลูกต้นชะโนดใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2559 ได้อ่านก่อนปลูกต้นชะโนด ว่า “หลังน้ำท่วมใหญ่ ต้นชะโนดงาม ตามวิสัย เขามาปลูกกันไว้ เฮ็ดบุญใหญ่เมืองบาดาล ตุ่มเอาลูกหลานมาพ้อ สืบหน่อต่อพงศา เอ็นกันมาเอาบุญตอบแทนคุณเจ้า ให้ปู่ย่าเฮาสองศรีฯหมั่น ได้ฮักกันหมั่นแกน บ่คลอนแคลนได้ ใจหนักแน่นคือแผ่นผา เอ็นกัน มาฮ่วมสร้างบารมีศรีฯคำ บำรุงศาสนาพุทธผ่อง เป็นของพี่น้องฮ่วมกันรักษาเด้อ”

ทุกปรากฏการณ์ที่สำคัญ ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นของบุคคลสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จ คือ กระบวนการวิคิดที่ “คิดแล้วต้องลงมือทำ” เสมอ ไม่คิดแล้วทิ้ง ไม่คิดแล้วไม่ลงมือเรียนรู้ตามวิคิดที่ ตนได้ออกแบบความคิดไว้ ไม่ท้อที่จะทำระหว่างทาง เชื้อมั่นและศรัทธาในสิ่งที่ทำในสิ่งที่ได้คิด ได้ เรียนรู้จนเกิดความสำเร็จในที่สุด ดังนั้นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจึงเป็นความสำเร็จ ณ ปัจจุบัน ไม่สามารถบอกได้ว่า กระบวนการวิคิดการเรียนรู้นี้จะแก้ไขปัญหาในปัจจุบันหรือจะสร้างความสำเร็จให้ เมื่อใช้แก้ไขปัญหาในอนาคตได้ ดังนั้นปัจจัยในขณะนั้นมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ไปสู่ ความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- Alec J. Ross, บดินทร์ พรพิลาวัณย์, แปล. (2559). **รู้ทันอนาคตที่ (อาจจะ) ไม่มีคุณ (The Industries of the Future)**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- Horton, P.B. and Chester L. Hunt. (1972). **Sociology**. Mc. Graw-Hill Inc., pp. 48-66.
- Medin, D.L. (1989). **Concepts and conceptual structure**. American Psychologist, 44, 1496-1481.
- Robinson, K. (2561). **จะสร้างสรรค์ชีวิต ต้อง คิด นอก กรอบ OUT of OUR MINDS**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **มองฝันไปข้างหน้า : วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2560**. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2546). **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2553). **การคิดเชิงสร้างสรรค์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2554). **การคิดเชิงบูรณาการ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2554). **การคิดเชิงประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). **การคิดเชิงมนทัศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). **การคิดเชิงอนาคต**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2543). **กับดักของสงครามความเปลี่ยนแปลง: ทางเลือกและทางรอดของสังคม-การเมืองไทยในสหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- दनัย จันท์เจ้าฉาย. (2554). **ธรรมดีที่พ่อทำ**. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.
- ทอर्फเลอร์, อัลวิน (Alvin Toffler). (2539). **คลื่นลูกที่สาม (The Third Wave)**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- นพพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในวารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558 – กรกฎาคม 2558, หน้า 64-71.
- บรรพต วีระสัย และคณะ. (2539). **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปณณวิญญู พินุลธนาภิรมย์. (2561). อำนาจจิตกับความสำเร็จในชีวิต : พระพุทธศาสนา กับ จิตวิทยาสมัยใหม่ วารสารศิลปศาสตรปริทัศน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 26 กรกฎาคม – ธันวาคม 2561, หน้า 79-89.

โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). พระไตรปิฎกเล่มที่ 25-1 สุตตันตปิฎกที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท 3. จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต 1. เมฆิยเถรวัตถุ **เรื่องพระเมฆิยเถระ**, หน้า 35.

_____. (2563). พระไตรปิฎกเล่มที่ 25-1 สุตตันตปิฎกที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท 3. จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต 5. จิตตหัตถเถรวัตถุ **เรื่องพระจิตตหัตถเถระ**, หน้า 37.

_____. (2563). พระไตรปิฎกเล่มที่ 25-1 สุตตันตปิฎกที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท 3. จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต 9. โสเรยยวัตถุ **เรื่องพระโสเรยยเถระ**, หน้า 39.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อีเล็กทรอนิกส์. (2563). **ค้นหาคำว่า**

กระบวนการ วิธีการ คิด. สืบค้นวันที่ 8 มกราคม 2563. จาก

<http://www.royin.go.th/dictionary/>

พระครูกล้วยานสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กล้วยานธัมโม). (2549). **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปริยัติกิตติธารัง (ทองขาว กิตติธโร). (2556). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ใน **บทความวิชาการสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2555). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 32.

นครปฐม: กองทุน ป. อ. ปยุตฺโต เพื่อเชิดชูธรรม.

_____. (2556). **โยนิโสมนสิการ วิชิตตามหลักพุทธธรรม**. พิมพ์แยกเล่มเฉพาะบท ครั้งที่ 24. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

พระวัชรินทร์ ปิยธมโม (ภาจิต). (2557). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาจิตในมุมมองพระพุทธศาสนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา).

พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและ
ครัวเรือนของประชาชน ในเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณรายได้)
- _____. (2558). ตามรอยพ่ออยู่อย่างพอเพียง. กรุงเทพฯ: ดี-วิทซ์.
- _____. (2560). การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
บนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง
จังหวัดอุดรธานี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
(งบประมาณแผ่นดิน)
- _____. (2560). แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (การ
ประหยัสมัธยัสถ์พอกินพอใช้) ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราช
ภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน)
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2557). ฉากทัศน์ : ชีวิตคนไทยพุทธศักราช 2576. เชียงใหม่: แผนงานสร้าง
เสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง.
- _____. (2557). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง.
- โยธิน แสงดี. (2558). Twilight Program เรื่อง แนวคิดและหลักการของวิจัยเชิงคุณภาพ.
เอกสารประกอบการบรรยาย วันที่ 17 สิงหาคม 2558 ณ โรงแรมเซ็นทราแกรนด์และ
บางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ, ฝ่ายจัดการความรู้การวิจัย กอง
ประเมินผลและจัดการความรู้การวิจัย วช.
- ราชกิจจานุเบกษา (13 ตุลาคม 2561). ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐).
เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 2-8.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์, แปล. (2562). ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อ
ศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.
- วศิน อินทสระ. (2554). โยนิโสมนสิการ วิชิตเพื่อชนะความทุกข์. สมุทรปราการ: วิธีทำ (ชมรม
กัลยาณธรรม).

- วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- _____. (2556). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพฯ: ส. เจริญการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย and Right to Play Thailand Foundation. (2560). **ทักษะชีวิต รหัสศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ : เศรษฐลาดพร้าว.
- _____. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี่.
- _____. (2554). **การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. (2554). **พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. (2554). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- _____. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2539). **การสัมมนาทางวิชาการ วิถุการณ์ทางสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- มัน ฤทธิ์โต, หลวงปู่. (2563). **โอวาทธรรมของท่านพระอาจารย์มัน ฤทธิ์โตเถร บันทึกธรรมโดย หลวงปู่หลุย จันทสาโร พ.ศ. 2483 ณ วัดป่าโนนนิเวศน์ จังหวัดอุดรธานี**. สืบค้นวันที่ 11 มกราคม 2563. จาก <http://www.luangpumun.dra.go.th/archives/1613>
- วิริยงค์ สิริธโร, หลวงพ่อ. (2559). **ความหมาย**. กรุงเทพฯ: สถาบันพลังจิต (พระธรรมมงคลญาณ).
- เอกสารการสอนชุดวิชา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. (2533). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แฮรารี, ยูวัล โนอาห์. (2562). **21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 = 21 lessons for the 21st century**. กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

ความคิดที่ยิ่งใหญ่ ย่อมสร้างคนให้ยิ่งใหญ่
ความดีไม่จำเป็นต้องยิ่งใหญ่ แต่..คนยิ่งใหญ่ต้องอาศัยความดี

คำสอนขององค์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต พระอริยสงฆ์ประเทศไทย

ที่มา: มั่น ภูริทัตโต, หลวงปู่ (2563) เพจโอวาทธรรมพระกรรมฐาน สายหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

บทที่ 2

ฉากทัศน์ที่สอง: 7 ปราบฏการณ์ของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

ป รากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยภายใต้ศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันที่คนไทย สังคมประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในวันนี้ พฤติกรรมของบุคคล สิ่งที่เกิดขึ้นของคนในสังคม เหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสังคมที่คนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับผลกระทบไปพร้อมกันซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยภายใต้ศตวรรษที่ 21 ด้วยพยายามให้ผู้อ่านเห็นฉากทัศน์ในโครงสร้างใหญ่ของประเทศ ต้องพิจารณาจากสถานการณ์จริงที่สะท้อนให้เห็นว่า ปราบฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ณ ปัจจุบัน โดยคนในสังคมได้รับผลกระทบกับปราบฏการณ์จริงนี้ด้วย ซึ่งเป็นการสืบค้นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและอธิบายให้เกิดความเข้าใจตามวิธีคิด มุมมองทัศนะ วิธีการสื่อความหมายกับผู้อ่านให้รู้เข้าใจว่า ปราบฏการณ์เหล่านี้กำลัง ปราบฏตัว ก่อตัว ลุกไหม เกิดขึ้นทั้งในมิติของคนไทย ความเหลื่อมล้ำ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และการพัฒนาในพื้นที่อีสาน ดังนั้น 7 ปราบฏการณ์ในบทนี้ซึ่งอาจเกิดขึ้น กำลังก่อตัวเกิดขึ้นในสังคมไทยจะไม่หายไปไหนในช่วง 5 ปีนับจากนี้ไป และหรืออาจจะกำลังพัฒนาต่อไปในอนาคตในอีก 10 ปีข้างหน้า ปราบฏการณ์เหล่านี้จึงไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาแต่เป็นเรื่องความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาเชิงพื้นที่ก็ได้ สำคัญที่สุด คือ คนไทยรับรู้ ว่า “ปราบฏการณ์เหล่านี้มีอยู่จริงในสังคมไทย” สัมผัสได้จากข้อมูลที่รับรู้ด้วยตา หู สัมผัสได้จากข้อมูล ข่าวสาร สื่อ สติปัญญาที่จะสามารถอธิบายจากข้อมูลที่เป็นจริงได้ว่าประเทศไทยมีปราบฏการณ์ความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมไทยจึงสืบมาสู่การสร้างปราบฏการณ์ของคนไทยอ่อนแอลงทั้งต่อตนเองและผู้อื่นส่งผลต่อปราบฏการณ์วิกฤติสถาบันการศึกษา สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ เศรษฐกิจเริ่มเฟาจริง การเมืองร้อนระอุของช่วงวัย ในทางกลับกันจะเห็นว่าการพัฒนาพื้นที่เล็กในประเทศใหญ่จึงกำลังก่อตัวขึ้นเป็นปราบฏการณ์ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกำลังจะเป็นอีสานศิวิไลส์ในอนาคต เมื่อศึกษาในมิติปราบฏการณ์วิทยาต้องให้ความสำคัญกับ “ความจริง” ที่เกิดขึ้นมากกว่าคำว่า “ความเห็น” การค้นหาร่องรอยของความจริงของปราบฏการณ์ที่เกิดขึ้นสำคัญต่อการอธิบายและทำนายอนาคตได้ว่า “โอกาสที่จะเกิดขึ้นจริง” คือปราบฏการณ์ใดต่อไป

2.1 ปรากฏการณ์ที่หนึ่ง: ความเหลื่อมล้ำสมบูรณ์

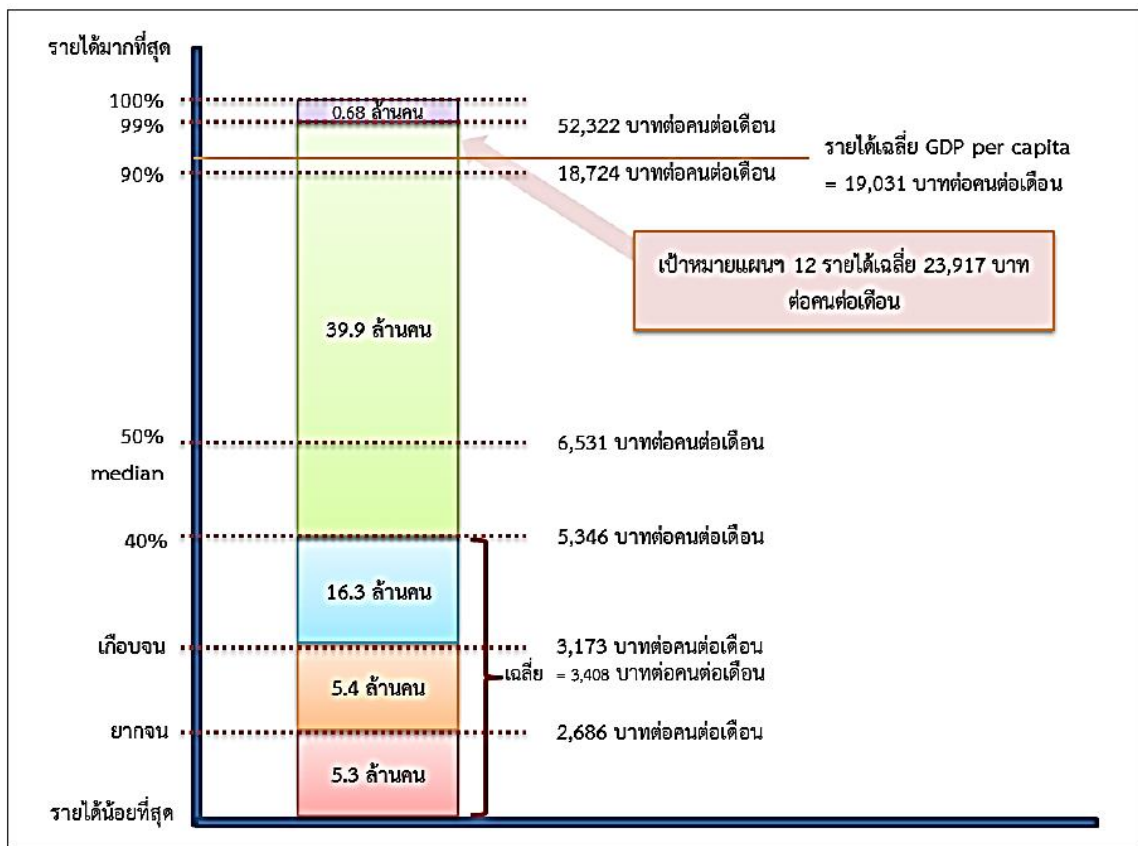
ความเหลื่อมล้ำที่สมบูรณ์ เกิดขึ้นในสังคมไทยเพราะถูกระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ระบุว่า ประเทศไทยยังมีปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ โดยเฉพาะ ด้านรายได้ ด้านสินทรัพย์และการถือครองที่ดิน การจัดการบริการภาครัฐ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ทุกด้านล้วนมีสาเหตุสำคัญจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สมดุลมีการพึ่งพาการส่งออกมาก มุ่งเน้นเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายผลประโยชน์ การพัฒนาอย่างเป็นธรรม การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส มีการเอื้อประโยชน์ต่อบางกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นล่าช้า ทำให้ชุมชนและผู้มีรายได้น้อยไม่ได้รับประโยชน์จากการจัดสรรทรัพยากรอย่างเต็มที่ และการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ทรัพยากรที่ดิน น้ำ แหล่งเงินทุน ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพการมีอาชีพและมีรายได้ ความเหลื่อมล้ำจะมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ในหลากหลายสาขา การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ผันผวนรุนแรง และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีและทุนจะเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มที่สามารถเข้าถึงซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีทักษะสูง ขณะที่การเข้าสู่สังคมสูงอายุทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน แต่แรงงานส่วนใหญ่ยังมีทักษะต่ำ ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการสมัยใหม่ได้ ความเหลื่อมล้ำจึงเป็นปัญหาท้าทายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการหลุดพ้นจากการติดกับดักรายได้ปานกลางของประเทศ (สศช., 2559) ทั้งนี้ยังพบว่า มิติด้านการเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่เป็นธรรมก่อปัญหาความเหลื่อมล้ำซ้ำซาก ซึ่งสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560 (ล่าสุด) มีรายงานผลที่น่าสนใจดังนี้ (สศช., 2561; ดวงมณี เลาวกุล, 2556)

1) ลักษณะความยากจน พิจารณาจากรายได้-รายจ่าย การศึกษา ลักษณะครัวเรือนสภาพที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงแหล่งทุน โดยหากพิจารณาให้ชัดเจนในเบื้องต้น คือวัดที่รายได้ต่อเดือนของประชาชนที่ระบุว่า “กลุ่มคนยากจนมีรายได้น้อย ในปี 2560 คนยากจนมีรายได้เฉลี่ย 2,823 บาทต่อคนต่อเดือนลดลงจากปี 2558 ที่มีรายได้เฉลี่ย 3,039 บาทต่อคนต่อเดือน

2) กลุ่มเป้าหมายประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่ลงทะเบียนโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2560 และผ่านการตรวจสอบเป็นผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีผู้มาลงทะเบียนทั้งหมด 14.1 ล้านคน โดยผ่านการตรวจสอบสิทธิ์ประมาณ 11.4 ล้านคนทั่วประเทศ และพื้นที่เป้าหมาย 7 จังหวัดที่มีความยากจนเรื้อรังและความยากจนรุนแรง ได้แก่

แม่ฮ่องสอน นราธิวาส ปัตตานี กาฬสินธุ์ นครพนม ตาก และบุรีรัมย์ โดยเงื่อนไขคุณสมบัติของผู้ลงทะเบียน คือ มีสัญชาติไทย อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เป็นผู้ว่างงานหรือมีรายได้ในปี 2559 ไม่เกิน 100,000 บาท/ปี และไม่มีทรัพย์สินทางการเงินหรือมีทรัพย์สินทางการเงินรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 100,000 บาท รวมทั้งไม่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมายหรือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์บ้านหรือทาวเฮ้าส์พร้อมที่ดินพื้นที่ไม่เกิน 25 ตารางวาหรือห้องชุดพื้นที่ไม่เกิน 35 ตารางเมตร และมีที่ดินเพื่อการเกษตรไม่เกิน 10 ไร่หรือมีที่ดินที่ไม่ใช่การเกษตรไม่เกิน 1 ไร่

3) ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้: ปัจจุบันปัญหาการกระจายรายได้ของไทยอยู่ในระดับสูงแต่ยังไม่ถึงระดับที่รุนแรง โครงสร้างการทำงานของคนที่พบว่า คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานในสาขาเกษตรกรรม ส่วนประชาชนที่อยู่เขตเมืองมีความเหลื่อมล้ำสูงกว่าเขตชนบทอาจเป็นเพราะเกิดความหลากหลายในอาชีพและรายได้

ภาพที่ 2.1 เกณฑ์รายได้สูงสุดของกลุ่มประชากร ปี 2560

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช. (2561)

4) ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย พบว่า รายจ่ายเพื่อการบริโภคมีแนวโน้มลดลงในทิศทางเดียวกับด้านรายได้ครัวเรือนยากจนที่สุดมีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทางที่สูงถึงร้อยละ 44.24 ของรายได้

5) ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา พบว่า โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาตามช่วงวัยของนักเรียนตลอดระยะเวลาเกือบ 10 ปีที่ผ่านมาแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น ประชากรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่างกันมีการเข้าถึงการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวม ปวช.) แตกต่างกัน โดยกลุ่มเด็กที่มีฐานะดีที่สุด (Decile ที่ 10) มีอัตราการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 76.1 สูงกว่าเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำที่สุด (Decile ที่ 1) เกือบสองเท่า และความเหลื่อมล้ำในการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ประชากรส่วนใหญ่ที่ศึกษาในระดับปริญญาตรีอยู่ในช่วง Decile ที่ 9 และ 10 ที่ร้อยละ 52.7 และ 65.6 ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเข้าเรียนของ Decile ที่ 10 กับ Decile ที่ 1 มีความแตกต่างกันถึง 17 เท่า ส่วนความเหลื่อมล้ำในระดับพื้นที่ ในเขตและนอกเขตเทศบาล จะแตกต่างกันเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้เด็กที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลต้องออกจากโรงเรียนเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว หรือมีการอพยพตามผู้ปกครองไปต่างถิ่นนั่นเอง

6) ความเหลื่อมล้ำด้านสาธารณสุข พบว่า คนไทยเข้าถึงหลักประกันสุขภาพอย่างทั่วถึงคิดเป็นร้อยละ 99.95 และการกระจายบุคลากรทางการแพทย์มีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคมาโดยตลอด ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในโอกาสการเข้าถึงและคุณภาพการให้บริการทางสาธารณสุข

7) ความเหลื่อมล้ำด้านสวัสดิการสังคม พบว่า จำนวนผู้สูงอายุและผู้พิการได้รับเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นต่อเนื่องและไม่สะท้อนความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสการเข้าถึง ในปี 2560 ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 8.16 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากจำนวน 7.3 ล้านคน ในปี 2556 ผู้พิการได้รับเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2560 มีผู้พิการที่ได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 1.49 ล้านคน เด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่ยากจนได้รับการดูแลเป็นจำนวนมากขึ้นจากโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โดยในปีงบประมาณ 2560 มีจำนวนผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิจำนวน 223,176 คน เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2559 ซึ่งมีผู้ลงทะเบียน 210,930 คน

8) ความเหลื่อมล้ำด้านที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน และโครงสร้างพื้นฐานด้านการถือครองที่ดินยังมีความเหลื่อมล้ำในระดับที่สูงมาก กลุ่ม decile ที่ 10 ที่มีการถือครองที่ดินมากที่สุดมีสัดส่วนการถือครองร้อยละ 61.5 ขณะที่กลุ่ม decile ที่ 1 ที่มีการถือครองที่ดินน้อยที่สุดมีสัดส่วนการถือครองที่ดินเพียงร้อยละ 0.07 หรือแตกต่างกันถึง 853.6 เท่า ครัวเรือนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่ำมีโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน แต่การกู้ยืมก่อให้เกิดเป็นภาระทางการเงินต่อครัวเรือนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจต่ำอย่างมาก การเข้าถึงโครงสร้าง

พื้นฐานของไทยมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ยังพบความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงคอมพิวเตอร์ และ อินเทอร์เน็ต โดย คริวเรือนยากจนมีคอมพิวเตอร์ในบ้านเพียงร้อยละ 1.64 ขณะที่คริวเรือนไม่ ยากจนมีคอมพิวเตอร์ถึงร้อยละ 23.94

ทั้งนี้ยังพบว่า มีแนวคิดด้านการลดความเหลื่อมล้ำที่เป็นเป้าหมายสูงสุด (The Global Goals for Sustainable Development) 1 ใน 17 เป้าหมายที่ต้องบรรลุผลขององค์การ สหประชาชาติ ซึ่งชี้ว่า ความไม่เท่าเทียมของรายได้มีอัตราเพิ่มขึ้น 10% ของคนร่ำรวยที่สุด มีรายได้ เป็น 40% ของรายได้รวมทั่วโลก ผู้ที่ยากจนที่สุด 10% ทำได้รายได้เพียง 2 – 7% ของรายได้รวม ทั่วโลก ในประเทศกำลังพัฒนา ความไม่เท่าเทียมเพิ่มขึ้น 11 % ตามการเจริญเติบโตของประชากร (UN ประเทศไทย, 2562) นอกจากนี้ยังพบว่า มีงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561: 129-130) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ยากจน 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการ บริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ โดยภาพรวมมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ทุกด้านประชาชนมี ส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนอยู่ในระดับ มากทุกด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้

- 1) ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 3.63)
- 2) ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 3.58)
- 3) ด้านการร่วมรับผิดชอบและการร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 3.60)
- 4) ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.57)
- 5) ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน (ค่าเฉลี่ย 3.53)
- 6) ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา (ค่าเฉลี่ย 3.49)

ชี้ให้เห็นว่า ประชาชน 3 จังหวัดภาคเหนือมีส่วนร่วมมากกับการบริหารการพัฒนาชุมชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน ซึ่งโน้มเอียงไปในการร่วมกันรับผลประโยชน์ ด้าน การรับรู้และเข้าใจในนโยบายการบริหารการพัฒนาชุมชน แต่น้อยลงไปในเรื่องการร่วมคิดค้นหา ปัญหาและวิเคราะห์วางแผนการบริหารการพัฒนาชุมชน ถึงอย่างไรยังอยู่ในระดับที่มากแสดงถึง ความพร้อมที่จะทุ่มเททำงานร่วมกัน

ตารางที่ 2.1 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

การมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)	ระดับการมีส่วนร่วม
ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ	3.58	0.85	มาก
ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา	3.49	0.86	มาก
ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน	3.53	0.93	มาก
ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ	3.57	0.91	มาก
ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์	3.63	0.75	มาก
ด้านการร่วมรับผิดชอบ	3.60	0.88	มาก
ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล	3.60	0.87	มาก
รวม	3.57	0.79	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

นอกจากนี้ยังพบว่าในงานวิจัยเรื่องการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ มีรายละเอียดในรายละเอียดที่ทำการสอบถามกับประชาชนในพื้นที่ แต่ละข้อคำถามมีความสำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561)

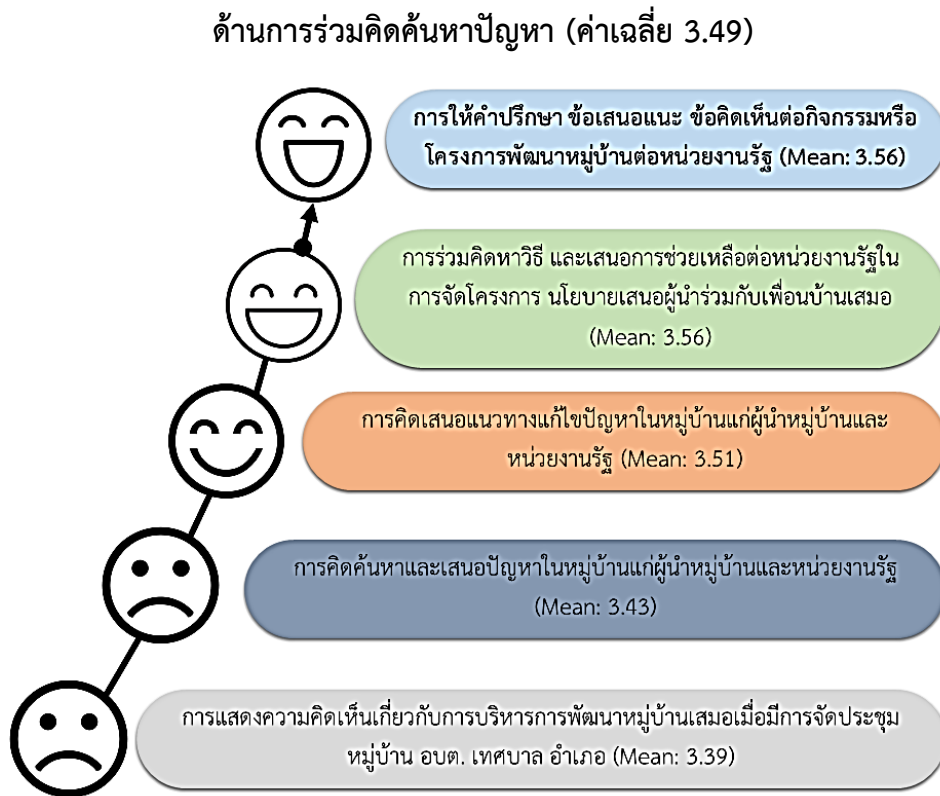
1) ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.58) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องการรับรู้นโยบายการพัฒนาจากหน่วยงานรัฐในการบริหารการพัฒนาหมู่บ้านมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.68) อยู่ในระดับมาก แต่ในเรื่องการรับรู้และเข้าใจระบบการบริหารที่สามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล อำเภอ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย 3.43) อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 3.58)

ภาพที่ 2.2 การบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

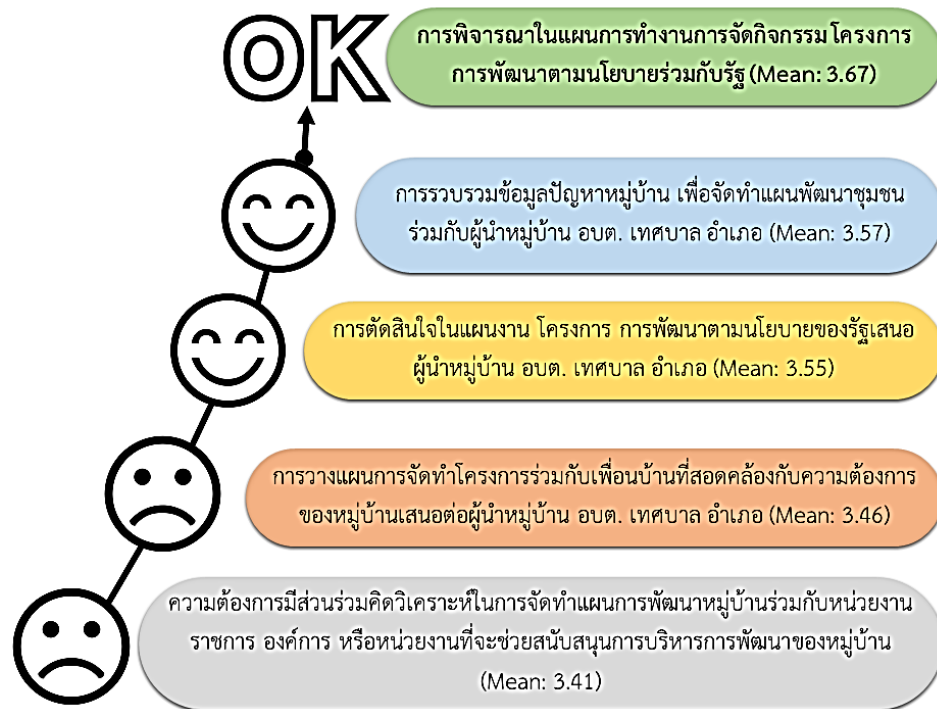
2) ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกตามด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.49) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องการร่วมคิดหาวิธี และเสนอการช่วยเหลือต่อหน่วยงานรัฐในการจัดโครงการ นโยบายเสนอผู้นำร่วมกับเพื่อนบ้านเสมอ รวมถึงการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นต่อกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาหมู่บ้านต่อหน่วยงานรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.56) อยู่ในระดับมาก แต่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมนักเมื่อเมื่อมีการจัดประชุมหมู่บ้าน อบต. เทศบาล อำเภอ ที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.39) อยู่ในระดับปานกลาง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

3) ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกตามด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.53) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมพิจารณาในแผนการทำงานการจัดกิจกรรมโครงการ การพัฒนาตามนโยบายร่วมกับรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.67) อยู่ในระดับมาก แต่จะมีค่าเฉลี่ยน้อยลงเมื่อต้องการมีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ในการจัดทำแผนการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับหน่วยงานราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่จะช่วยสนับสนุนการบริหารการพัฒนาของหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.41) อยู่ในระดับมากเช่นกัน ดังภาพต่อไปนี้

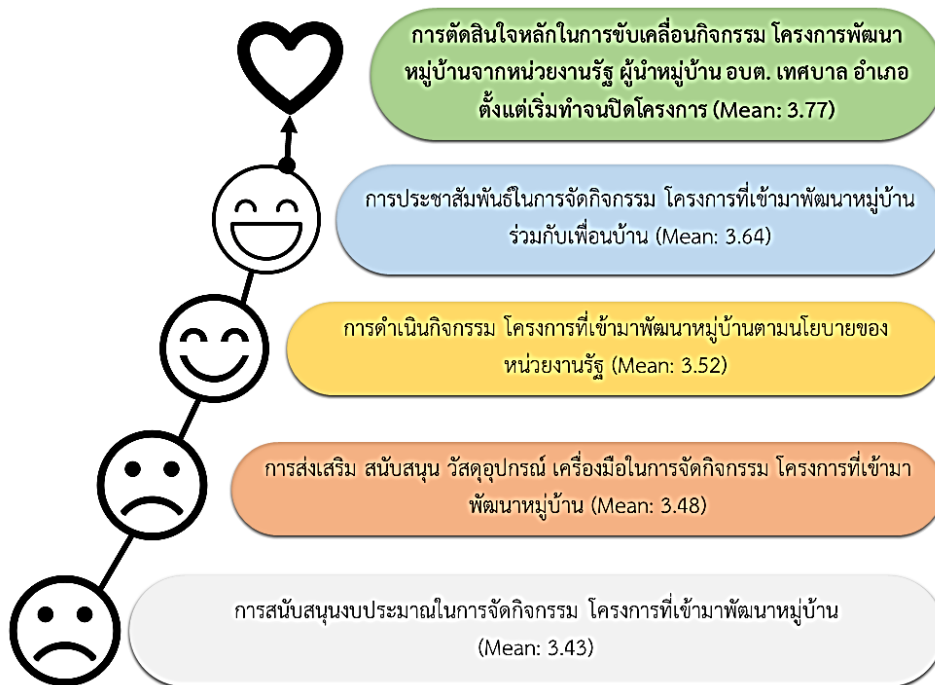
ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน (ค่าเฉลี่ย 3.53)

ภาพที่ 2.4 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

4) ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกตามด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.057) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรม โครงการพัฒนาหมู่บ้านจากหน่วยงานรัฐ ผู้นำหมู่บ้าน อบต. เทศบาล อำเภอ ตั้งแต่เริ่มทำจนปิดโครงการ (ค่าเฉลี่ย 3.77) อยู่ในระดับมาก แต่ลดลงเมื่อมีส่วนร่วมสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมโครงการที่เข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 3.43) อยู่ในระดับมากเช่นกัน ดังภาพต่อไปนี้

ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.57)

ภาพที่ 2.5 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

5) ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกตามด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.63) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องการได้รับประโยชน์โดยตรงกับการจัดกิจกรรม โครงการที่เข้ามาพัฒนาหมู่บ้านของหน่วยงานรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.80) อยู่ในระดับมาก แต่ลดน้อยลงเมื่อการมีส่วนร่วมในการนำกิจกรรม และโครงการการบริหารการพัฒนาหมู่บ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับครอบครัวอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.46) อยู่ในระดับมากเช่นกัน ดังภาพต่อไปนี้

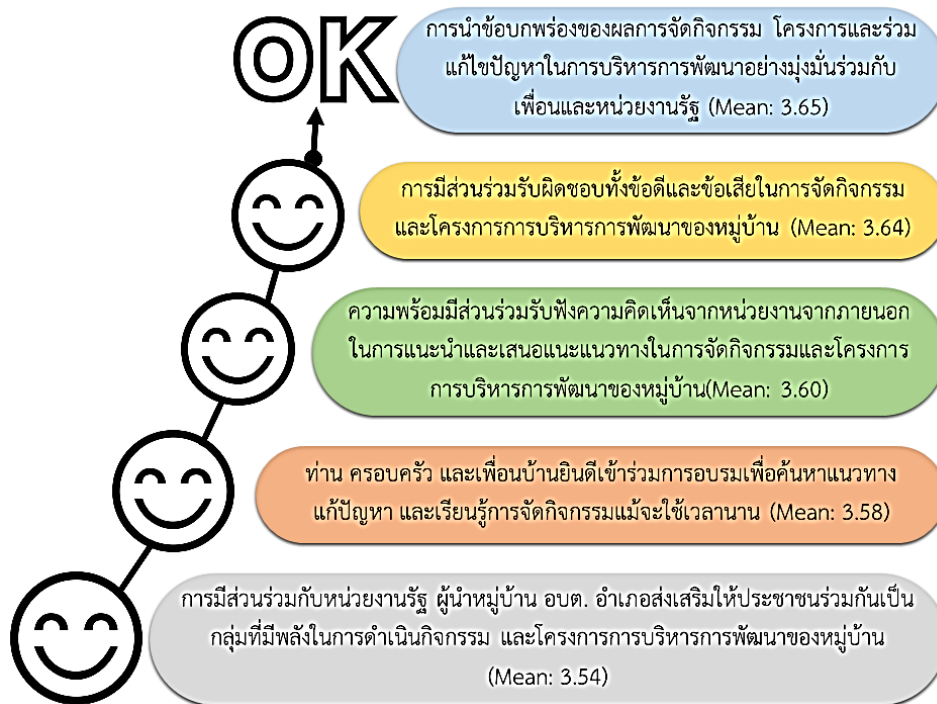
ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 3.63)

ภาพที่ 2.6 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

6) ด้านการร่วมรับผิดชอบ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกตามด้านการร่วมรับผิดชอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมในการนำข้อบกพร่องของผลการจัดกิจกรรม โครงการและร่วมแก้ไขปัญหาในการบริหารการพัฒนาอย่างมุ่งมั่นร่วมกับเพื่อนและหน่วยงานรัฐ (ค่าเฉลี่ย 3.65) อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐ ผู้นำหมู่บ้าน อบต. อำเภอส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีพลังในการดำเนินกิจกรรม และโครงการการบริหารการพัฒนาของหมู่บ้านกลับพบว่าน้อยลงไป ถึงแม้จะอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.54) ก็ตาม ดังภาพต่อไปนี้

ด้านการร่วมรับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย 3.60)

ภาพที่ 2.7 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของ
ประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมรับผิดชอบ
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

7) ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ จำแนกตามด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนทั้งในเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมในการนำผลการประเมินในการจัดกิจกรรมและโครงการการบริหารการพัฒนาของหมู่บ้านไปร่วมวางแผนในการพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย 3.70) อยู่ในระดับมาก แต่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการตรวจติดตามกระบวนการทำงานในหมู่บ้าน การแก้ไขของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ ผู้นำหมู่บ้าน อบต. อำเภอ ถึงแม้จะอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.45) แต่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังภาพต่อไปนี้

ด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 3.60)

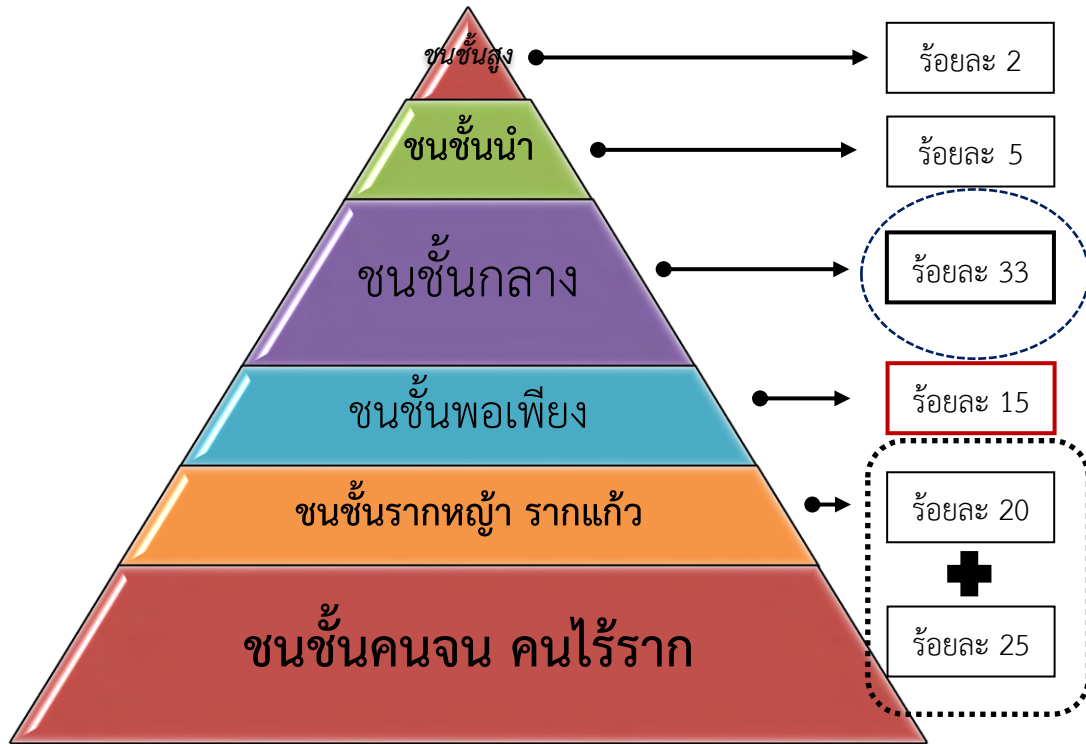

ภาพที่ 2.8 ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

ล่าสุดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีอยู่จริงกับสิ่งที่ต้องเร่งแก้ไขอย่างเร่งด่วนเพราะในการสะท้อนความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยชี้ชัดว่า ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเป็นวิบากกรรมที่เกิดมาจากผลของการกระทำในหลายๆ ระดับที่เกิดมาตั้งแต่อดีต และสะสมพอกพูนมาจนถึงปัจจุบัน ในการแก้ไขวิบากกรรมนี้จึงต้องใช้เวลาพอสมควร มีกระบวนการเกิดปัญหานั้นค่อยๆ พัฒนาเป็น “ห่วงโซ่” ที่ละเลาะๆ โดยอธิบายไว้ 6 ประเภทตามแนวคิดของนักวิชาการแต่ละสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำด้านกฎหมาย / สิทธิ ความเหลื่อมล้ำด้านการได้รับ / เข้าถึงสวัสดิการด้านต่างๆ ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ความเหลื่อมล้ำด้านวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำด้านศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ แต่ในงานภาคสนามของเหล่าพี่เลี้ยง CBR ทั้ง 4 ภาคได้สรุปไว้ในประเด็น CBR กับปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย แบ่งไว้ 5 ประเภท ได้แก่ (1) ความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตร (2) ความเหลื่อมล้ำในด้านเศรษฐกิจฐานรากด้านการท่องเที่ยวชุมชน (CBT) (3) ความเหลื่อมล้ำในด้านการศึกษา (4)

ความเหลื่อมล้ำในด้านสวัสดิการ / สุขภาพ (5) ความเหลื่อมล้ำในการจัดการทรัพยากร (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) เมื่อประเทศไทยกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อการสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่กล่าวว่า (1) เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ (2) กระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้าน การศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง (3) เสริมสร้างศักยภาพ ชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากร ภายในชุมชน (สศช., 2559) และในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของประเทศไทย พบว่า มิยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการดึง เอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อน โดยการ สนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความ รับผิดชอบไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่าง เป็นธรรมและทั่วถึง (ราชกิจจานุเบกษา, 13 ตุลาคม 2561) ความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมประเทศ ไทยประชาชนส่วนใหญ่สัมผัสได้ว่ามีอยู่จริง แม้อาจมองไม่เห็นก็รู้ว่า พฤติกรรมการแสดงออกของ คนแต่ละฐานะ ตำแหน่งทางสังคมมีให้เห็นอยู่นั่นเอง ผู้เขียนจึงได้จัดแบ่งชนชั้นในสังคมไทยไว้ ดัง ภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.9 ชนชั้นในสังคมไทย

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

เมื่ออธิบายตามภาพที่ 2.9 พบว่า ชนชั้นรากหญ้าและคนจนมีร่วมกันเกือบครึ่งประเทศ (ร้อยละ 45) และมีชนชั้นกลางไปกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 33) เมื่อเทียบกับชนชั้นนำและชนชั้นสูงมีเพียงส่วนน้อยสังคมแต่ครอบครองทรัพย์สินมากกว่าคนส่วนใหญ่ของประเทศ (ร้อยละ 7) ประเทศไทยยังคงมีภาวะความเหลื่อมล้ำอย่างชัดเจน ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายนิยามของแต่ละชนชั้น ไว้ดังนี้

ชนชั้นสูง หมายถึง พระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ เหล่าสายตระกูลของเชื้อพระวงศ์ที่ได้รับการสถาปนายศฐาบรรดาศักดิ์ ตลอดจนผู้ที่พระมหากษัตริย์แต่งตั้งเป็นองคมนตรี และตัวแทนพระองค์

ชนชั้นนำ หมายถึง กลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งอาจเป็นผู้นำโดยใช้ตำแหน่งทางสังคม เช่น นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี วุฒิสภา ข้าราชการชั้นสูง อธิบดี อธิการบดี และตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น รวมถึงมหาเศรษฐีที่มีอิทธิพลต่อกิจการบ้านเมืองของประเทศ ผู้นำทางความคิดทางความเชื่อ เช่น สมเด็จพระสังฆราชสกลสังฆปริณายก พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ พระสงฆ์ผู้สอนสั่งคำสอนของพระพุทธเจ้า

ชนชั้นกลาง หมายถึง เป็นผู้ที่มีต่อคนจำหนึ่งมีขอบเขตไม่มากนัก เช่น อำเภอกิ่งจังหวัด ภาค ยาน ซึ่งมีอิทธิพลในเชิงบวกเป็นส่วนใหญ่ เช่น การทำการค้าขาย ตำรวจ ทหาร การมีตำแหน่งทาง การเมือง อาทิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) สมาชิกเขต จังหวัด เป็นต้น ครู อาจารย์ มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมดีมีความน่าเชื่อถือ คนให้ความเคารพเกรงใจใน ระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังชี้ถึงการเป็นเจ้าของที่ดินมากกว่า 15 ไร่ และมีบ้านเช่าของตัวเอง มี อสังหาริมทรัพย์เป็นของตัวเองและเครือข่ายบ้าง

ชนชั้นพอเพียง หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ 9 มีคตินิยมต่อการดำรงชีวิต โดยเบื้องต้นสามารถรู้จักการบริหารการเงินที่ตนเองได้รับมา ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองแบบยั่งยืนไม่ต้องเดือนร้อนคนอื่น อาทิ **มีเงิน 100 บาท แบ่งเก็บออม 20 บาท ใช้จ่ายจำเป็น 40 บาท ใช้จ่ายทั่วไป 20 บาท ทำบุญให้พ่อแม่ 10 บาท ทุนสำรอง 10 บาท ดำรงชีวิตแบบมีอยู่ มีกิน มีใช้ มีความสุขตามศักยภาพ อุ่มชูตัวเองได้** เป็นเจ้าของที่ดินทำกิน ไม่เกิน 15 ไร่

ชนชั้นรากหญ้า รากแก้ว หมายถึง ราษฎรที่ดำรงชีวิตทั่วไป อาชีพเกษตรกร ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน มีชีวิตที่อยู่แบบพอมี พอกิน พอใช้ มีหนี้สินในระบบมากกว่านอกระบบ กรรมกร ลูกจ้างที่ มีรายได้ไม่แน่นอน แต่ไม่ลำบากจนเกินไป มีที่ดินทำกินไม่มากนัก 1-5 ไร่ โดยประมาณ

ชนชั้นคนจน คนไร้ราก หมายถึง คนที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องอาศัยคนอื่นและ ภาครัฐช่วยเหลือ มีชีวิตที่ลำบาก อด ๆ อยาก ๆ มีการศึกษาน้อย และไม่มีการศึกษาเลย มีอาชีพไม่ แน่นนอน มีรายได้น้อยไม่เกินเดือนละ 3,000 บาท จนไม่สามารถจุนเจือตัวเองและครอบครัวได้ หา เข้ากินค่า หาค่าไปกินเช้า และบางวันอาจไม่มีกินเลย บางคนถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของ ตัวเอง อยู่ในที่อาศัยไม่มั่นคง

ชี้ชัดให้เห็นว่าบัดนี้ ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ครั้นหากแบ่งคน ไทยออกเป็น 5 กลุ่ม พบว่ารายได้ร้อยละ 54 ของประชากรทั้งหมด เป็นรายได้ของกลุ่มประชากรที่มี รายได้มากที่สุด (กลุ่มที่รวยที่สุดหรือ 20 เปอร์เซ็นต์แรกของประเทศ) ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้น้อย ที่สุด (20 เปอร์เซ็นต์สุดท้ายของประเทศ) มีรายได้รวมกันเพียงร้อยละ 5 ของรายได้ประชากร ทั้งหมด ซึ่งแสดงถึงการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมของประเทศ ซึ่งความเหลื่อมล้ำของยอดปิระมิด กับฐานรากย่อมมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในแนวคิดของ ชีวภาพการลดการเข้าถึงของกลุ่มยอดปิ ระมิด (Limit access at the top) มีความสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำไม่น้อยไปกว่าการเพิ่ม โอกาสให้ครัวเรือน ณ ฐานของปิระมิด ทั้งนี้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่เกิด

ขึ้นมาอย่างยาวนาน การแก้ปัญหาเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่ง ต้องอาศัยความกล้าหาญทางการเมือง และการขับเคลื่อนประชาธิปไตยในระดับรากหญ้าอย่างต่อเนื่องจึงจะสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ในระยะยาว เรามักจะหาทางออกง่ายๆ เข้ามาว่ากัน เช่น รู้ว่าชาวนานั้นยากจน เราก็ไม่หาวิธีการแก้ที่รากฐาน แต่เรามาแก้เชิงระยะสั้นๆ ให้เขาอยู่รอด เช่น ประกันรายได้ จำนำข้าว สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่เกษตรกรทุกคนต้องการ ไม่อย่างนั้นเขาไม่สามารถยังชีพได้ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชั่วคราวเหมือนการรดน้ำที่ไปไม่ได้รดน้ำที่ราก เราขาดความจริงจังที่จะปฏิรูปหรือปฏิวัติขบวนการเหล่านี้ (มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2557; กอบศักดิ์ ภูตระกูล, 2556; สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2556) ความเหลื่อมล้ำมีอยู่จริงในสังคมไทย สัมผัสได้ มองเห็นได้อย่างชัดเจน นโยบายของรัฐบาล กฎหมายของภาครัฐ อำนาจของชนชั้นนำตั้งแต่ในท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ เอกชน ทัวไปยังสามารถสัมผัสสิ่งที่เรียกว่า เหลื่อมล้ำ ได้ “เราไม่มีความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติจริงได้ เราไม่มีธรรมาภิบาลหรอกในสังคมไทย ดังนั้นหาเราเกิดมาจนจึงดิ้นรนไปสู่ชนชั้นที่สูงและแสวงหาอำนาจไว้เพื่อจะได้รักษาชีวิต ครอบครัว และสังคมให้ดำรงอยู่ให้นาน ครั้นหาท่านเป็นคนดี วันหนึ่งที่ได้มีโอกาสเหนือกว่าคนอื่น จงลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยให้น้อยลงแม้ได้เพียงนิด ณ ขณะที่ท่านทำก็ยังคงให้รู้ว่า **“ความเท่าเทียม ธรรมาภิบาล มีอยู่จริงนะ แม้เพียงเวลาสั้น ๆ ก็ยังดีต่อสังคมไทย”**

2.2 ปรากฏการณ์ที่สอง: คนไทยอ่อนแอ

คนไทยอ่อนแอ ในที่นี้มีนัยสำคัญเกี่ยวกับคำหลายคำ อาจเป็นอ่อนแอเพราะคนไทยเป็นคน
ค ใจดีเกินไป รักสบายเกินไป ไม่ดิ้นรนรอรับผลประโยชน์ที่ได้มาง่าย ชอบของฟรีเกินไปจนติดเป็นนิสัย ไม่ชอบคิดเอง ชอบระบบอุปถัมภ์จนคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา ขาดวินัยในตัวเอง ความอดทนของคนไทยเริ่มน้อยลง เราใช้เทคโนโลยีจนไม่รู้จักควบคุม นักการเมืองสร้างนโยบายเพื่อสร้างนิสัยให้ประชาชนอ่อนลง เช่น ชิม ชี้อป ใช้ เงินขวัญถุง เงิน ท่องเที่ยว การห้ามทำนาเป็นการสร้างนิสัยด้วยเอานโยบายหรืออำนาจรัฐไปสร้างพฤติกรรมให้ประชาชนอ่อนแอลง ไม่รู้จักพึ่งตนเอง คอยรอแต่รัฐจัดสวัสดิการให้โดยไม่ต้องลงทุนอะไร เพียงมีบัตรประชารัฐก็ได้เงินขวัญถุงช่วยเหลือ ในมิติการพัฒนาสังคมจะเห็นได้ว่าความเป็นเมืองขยายความเจริญรวดเร็วจนทำให้ชนบทเริ่มอ่อนแอลง ปัญหาสังคมซับซ้อนมากขึ้น จนเป็นจุดเริ่มต้นหนึ่งในทศวรรษที่ 9 ให้เป็นเหตุผลสำคัญหนึ่งในการกำเนิด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ขึ้น โดยการเปลี่ยนของสังคมไทยเกิดผลกระทบทางลบที่ภาครัฐขยายลงสู่ชนบททำให้ชนบทอ่อนแอลง ทรัพยากรเสื่อม ประเพณีภูมิปัญญาเริ่มจางหายไป ศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมเคยมีอยู่เดิมหลังวิกฤตเศรษฐกิจจาก

ปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท ทำให้เป็นเงื่อนไขพื้นฐานให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองมีความพอเพียงในการดำรงชีวิต (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2557) นอกจากชนบทอ่อนแอลงแล้วประชาชนไทยยังมีการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรด้านนวัตกรรม ซึ่งสะท้อนจากดัชนีชี้วัด Global Innovation Index (GII) ทำโดย Cornell University ร่วมกับ Institution Europeans' Administration des Affaires (INSEAD) และ World Intellectual Property Organization (WIPO) พบว่า ในปี 2558 ประเทศไทยมีดัชนีด้านสถาบันเป็นปัจจัยที่ประเทศไทยมีความอ่อนแอมากที่สุด (อันดับที่ 92 จาก 141 ประเทศ) เนื่องมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางด้านกฎหมาย และปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ยังไม่เอื้อต่อการสร้างและพัฒนานวัตกรรม ทั้งนี้ ปี 2559 ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์อยู่ในอันดับที่ 47 และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีอยู่ในอันดับที่ 42 จาก 61 ประเทศ ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำและเป็นจุดอ่อนสำคัญมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ชี้ชัดในปัญหาคุณภาพคนที่ดีและผลพวงของการบริหารจัดการภาครัฐด้วย ดังระบุไว้ว่า “คุณภาพคนต่ำทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ประชากรจำนวนไม่น้อยไม่เคารพสิทธิผู้อื่นและไม่ยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นผลพวงจากปัญหาการบริหารจัดการภาครัฐที่ประสิทธิภาพต่ำ ขาดความโปร่งใส และขาดความรับผิดชอบ และการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ขาดความต่อเนื่อง ในขณะที่การบังคับใช้กฎหมายยังขาดประสิทธิภาพ และกฎระเบียบต่างๆ ล้าสมัยไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติของการบริหารจัดการประเทศยังไม่บรรลุเป้าหมาย ในสภาพสังคมชี้ชัดว่า คนไทยมีศักยภาพและระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยหลายด้านยังต่ำกว่าเป้าหมายและไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนฐานความรู้ทั้งในระบบการศึกษา เด็กปฐมวัยยังมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าวัยเพราะครอบครัวไม่มีความรู้และขาดเวลาในการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม และเด็กวัยเรียนยังมีปัญหาด้านสติปัญญาเพราะคุณภาพการศึกษาไทยอยู่ในระดับต่ำ (สศช., 2559) สิ่งสะท้อนความอ่อนแออย่างหนึ่งคือ การที่คนไทยมีระบบการศึกษาที่สร้างศักยภาพและความสามารถของคนตั้งแต่เด็กจนโตไม่สามารถสร้างให้คนยืนด้วยความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ เพราะถูกระบบการเชิดครุ การคิดเชิงระบบเดียวตามครูอย่างเดียวยังจะได้คะแนน จะจบการศึกษา ครูสอนให้เด็กมีพลังอำนาจในการคิดน้อยมาก คนที่อยากก้าวหน้าต้องฝึกฝนตนเองตอนที่อยู่ในระดับอุดมศึกษามากกว่า สิ่งที่น่าที่ที่สุดคือ การพัฒนาคนมักใช้โจทย์ที่ง่ายเพื่อให้ผ่านไปได้ แต่จริง ๆ ในชีวิตคนเราในโลกใบนี้มักเจอสิ่งที่ยากทั้งทางสังคม

เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ดังนั้นจำเป็นต้องฝึกให้เด็ก ๆ ได้เจอกับโจทย์ยากเพื่อ**เหลาความคิด**ให้**แหลมคม**เสมอในการพัฒนาตน คน สังคม ประเทศได้

ดังนั้นความอ่อนแอในที่นี้มักเชื่อมคำว่า ต่ำ ไร้คุณภาพ น้อย ไม่ก้าวหน้า ไม่เจริญ คำต่าง ๆ มักเป็นโจทย์ให้เราต้องพัฒนา โดยเฉพาะที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) ได้สรุปผลการประเมินการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index – HAI) ปี 2562 พบว่า การพัฒนาที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมมีความก้าวหน้ามากที่สุดคือมีค่าดัชนี 0.8595 มีด้านการศึกษามีความก้าวหน้าน้อยที่สุด คือมีค่าดัชนี 0.4743 และยังมีจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี แม่ฮ่องสอน สุรินทร์ และบุรีรัมย์ มีความก้าวหน้าในการพัฒนาคนน้อยที่สุด โดยมี 5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าน้อยที่สุด จำแนกตามรายได้ ได้แก่ ด้านสุขภาพ ได้แก่ สุรินทร์ เลย ลำพูน นครนายก อุทัยธานี ด้านการศึกษา ได้แก่ นราธิวาส **ปัตตานี แม่ฮ่องสอน** หนองบัวลำภู และตาก ด้านชีวิตการทำงาน ได้แก่ บุรีรัมย์ นราธิวาส **ปัตตานี** สตูล และสุโขทัย ด้านรายได้ ได้แก่ **ปัตตานี** อำนาจเจริญ **แม่ฮ่องสอน** ชัยนาท และสุรินทร์ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ได้แก่ ชลบุรี พังงา สุราษฎร์ธานี สมุทรสาคร และกรุงเทพมหานคร ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ได้แก่ สิงห์บุรี กาญจนบุรี เชียงใหม่ ปราจีนบุรี และเพชรบุรี ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ **แม่ฮ่องสอน** ยโสธร และศรีสะเกษ ด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ สมุทรปราการ ชลบุรี ภูเก็ต สมุทรสงคราม และกรุงเทพมหานคร นอกจากความก้าวหน้าของคนที่สะท้อนความอ่อนแอของคนในสังคมไทยแล้ว ยังมีสถานะที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้นเพราะถือว่าเป็นความอ่อนแอของสังคมเช่นเดียวกัน คือ “ความยากจน” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย พบว่า จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงเกินกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัด ปี 2559 มีทั้งหมด 12 จังหวัด ประกอบด้วย ภาคกลาง 1 จังหวัดคือชัยนาท ภาคเหนือ 3 จังหวัดคือแม่ฮ่องสอน ตาก น่าน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ นครพนม บุรีรัมย์ อำนาจเจริญ มุกดาหาร ภาคใต้ 3 จังหวัดชายแดนคือ นราธิวาส ปัตตานี ยะลา นอกจากนี้ใน 12 จังหวัดที่มีความยากจนสูง พบว่า มีอยู่ 7 จังหวัดที่เป็นจังหวัด “ยากจนเรื้อรัง” (จังหวัดที่ติดลำดับ 1 ใน 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดต่อเนื่องหลายปี) และความยากจนรุนแรง (จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงติดลำดับ 1 ใน 10 จังหวัดในปี 2559) ได้แก่ **แม่ฮ่องสอน นราธิวาส ปัตตานี กาฬสินธุ์ นครพนม ตาก และบุรีรัมย์** ดังนั้นภาครัฐและภาคีการพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญในลำดับสูงสุดในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน (สศช., 2561) แต่ผู้เขียนคิด

ว่า รัฐต้องให้ทั้ง 7 พื้นที่เป็นพื้นที่พัฒนาแบบมุ่งเป้าหมายพิเศษเฉพาะ ให้นโยบายการพัฒนาคน เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา แบบประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจึงจะค่อย ๆ ก้าว ที่สำคัญต้องเปิดรับสมัครคนในท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาบ้านเกิดของตนเองและให้การดูแลกลุ่มคนเหล่านั้นที่อาสาพัฒนาบ้านเกิดเป็นอย่างดี คือมีเงินเดือนที่เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีบทบาทหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ให้คนท้องถิ่นพัฒนาท้องถิ่นจะได้รักบ้านเกิดถิ่นฐานของตนเอง จะได้ทำหน้าที่ยิ่งกว่าเป้าหมายและกำลังที่รัฐมอบให้เพราะเค้าได้ทำเพื่อแผ่นดินบ้านเกิดเค้า สุดท้าย ความเจริญจะกลับมา ความก้าวหน้าจะยิ่งขึ้น ความอ่อนแอจะลดลง จนหมดไปในที่สุด

ผู้เขียนไม่เคยคิดว่าจะได้ยินคำว่า “คนไทยอ่อนแอ” เพราะอะไรรู้ไหมครับว่า ประเทศไทยเรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ และสิ่งนี้เองที่กำหนดไว้ในแผนว่าประเทศไทยเราให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของคนไทย ตั้งแต่โครงสร้างประชากรและการกระจายตัวของประชากร การพัฒนาศักยภาพของคนด้านจิตใจ การพัฒนาสติปัญญา ทักษะ และฝีมือแรงงาน การพัฒนาสุขภาพและพลานามัย การพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จุดสำคัญยิ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เน้นการนำ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้ในการบริหารจัดการแผ่นดินเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศให้มีความเป็นอยู่ของประชาชนและระบอบการบริหารประเทศที่เอื้อต่อประชากรให้มีความอยู่เย็นเป็นสุข และไม่ลืมนี่จะกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพของคน และการคุ้มครองทางสังคมมีเป้าหมายหลักเพื่อให้การพัฒนาคนมีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิถีชีวิตอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบ วินัย ซื่อสัตย์ สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุลในการยกระดับคุณภาพชีวิต การให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ยังเดินหน้าต่อกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ประเทศไทยยังเผชิญการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม เศรษฐกิจ ที่มีโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ในแผนฯนี้ยังได้ัญเชิญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หัวใจสำคัญของแผนฯเก่า และบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา หัวใจสำคัญของแผนฯแปด

โดยสนับสนุนให้พลังสังคมจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ต้องการพัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้อย่างเท่าทันไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมกันว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” สืบเนื่องต่อกันอีกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าให้สร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเรื่องแรกคือ การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชนสู่สังคมที่มีคุณภาพ สามารถจัดการความเสี่ยงและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่ รอบรู้และมีจิตใจที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต การเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน เน้นอนที่สุดคือแผนพัฒนาฉบับที่ประเทศไทยกำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) โดยกำหนดหลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องมี 6 ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ยึด “วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” มาเป็นกรอบของวิสัยทัศน์ประเทศไทย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วย การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ยึด “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” ยึด “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโต จากการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม” และสุดท้ายยึด “หลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจัง

ใน 5 ปีที่ต่อยอดไปสู่ ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว” (สศช., 2539; 2544; 2549; 2554; 2559) สรุปได้ว่า ตลอดระยะเวลา 25 ปี ประเทศไทยไม่เคยหึงคำว่า “คนไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เลยและเขียนในแผนพัฒนาฯ ได้อย่างดีมากครอบคลุมการพัฒนาทุกส่วนทั้งกาย ใจ คุณธรรม ความเป็นอยู่ สติปัญญา ระยะเวลาดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วถ้าประเทศไทยดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ อย่างจริงจังและยึดมั่น ประเทศไทยต้องเจริญรุ่งเรืองทุกมิติอย่างแน่นอน แต่สิ่งที่ป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาเกิดความไม่ต่อเนื่อง คือ นโยบายของรัฐบาลที่เป็นประชานิยม ไม่ได้เกิดการสร้างพลังการแข่งขันอย่างแท้จริงให้กับคน ทำให้คนในประเทศรอรับการให้เปล่าตามนโยบายประชานิยม ณ ขณะนั้นที่เป็นการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่ใช่การลงทุนเพิ่มศักยภาพให้คนและประเทศนั่นเอง ที่กล่าวว่าปัจจัยสำคัญหนึ่ง ที่สร้างคนไทยอ่อนแอระยะยาวคือ “นโยบายประชานิยม” เป็นเรื่องการเมืองกล่าวคือ นโยบายใดที่รัฐบาลประกาศในนโยบายของรัฐบาลถ้าเป็นประชานิยมแล้วย่อมมีผลต่อคนทั้งชาติ ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลจึงมีความสำคัญกับทุกคน ทุกพื้นที่ไม่ว่าจะอยู่ในป่าอยู่กลางทะเล อยู่ในที่ก้นดง มีผลต่อชีวิต วิธีการดำรงชีพของประชาชนเสมอ เมื่อฟังอย่างผิวเผินเหมือนจะดีเพราะรัฐให้ทุกอย่าง เหมือนรัฐสวัสดิการ รับของแจกฟรี เอาอะไรมาให้ฟรี ราคาถูก เดือนร้อนน้อย คนส่วนใหญ่ต้องยินดีรับเสมอ ครั้นเมื่อเป็นผู้รับแต่ฝ่ายเดียวจนติดเป็นนิสัยจะทำให้คนไทยขาดภูมิคุ้มกันในการสร้างพลังในการทำงาน ขาดการต่อสู้ ต้านรับ แข่งขันในระยะยาว จะทำให้คนไทยอ่อนแอลง จะถูกชักจูงได้ง่าย จะถูกข่มขู่จากรัฐหรือผู้มีอิทธิพล นักการเมืองที่หวังประโยชน์ได้ง่าย นิสัยที่อ่อนแอซึ่งจะถูกตอกย้ำให้คนไทยแอลงได้ แต่นั่นไม่ใช่ทุกคนที่จะถูกทำให้อ่อนแอลงไปตามนโยบายประชานิยมได้ เมื่อกล่าวถึง “นโยบายประชานิยม” แล้ว ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า ไม่ใช่นโยบายดีในระยะยาว แต่จะเป็นเครื่องมือของรัฐบาลที่ต้องการอำนาจ ยึดมวลมหาประชาชนได้ง่ายและเร็วที่สุด กล่าวคือ “ประชาชนชอบ” ประชาชนนิยมหลายประเทศได้ใช้เพื่อการสร้างอำนาจเพื่อต้องการประชาชนหนุนอำนาจของรัฐบาลที่มาจากประชาชนนั่นเอง

คำว่า “ประชานิยม” (populism) โดยแรกเริ่มใช้เฉพาะความหมายที่กล่าวขบวนการเคลื่อนไหวของพรรคการเมืองที่ 3 ของสหรัฐอเมริกาในทศวรรษที่ 1890 ช่วงนั้นมีการรวมตัวกันของเกษตรกรรายย่อยซึ่งไม่พอใจแนวทางการพัฒนาประเทศที่เต็มไปด้วยอิทธิพลของบริษัทใหญ่ ๆ จึงมีการก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาในชื่อว่า "พรรคประชาชน" (People's

Party) พรรคนี้ได้ส่งนายวิลเลียม เจนนิงส์ ไบรอัน (William Jennings Bryan) เข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในการเลือกตั้ง ค.ศ. 1896 แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ จากนั้นพรรคนี้ก็สลายตัวไป ซึ่งใกล้เคียงที่รัสเซียได้เกิดขบวนการนารอดนิกของกลุ่มนักศึกษาปัญญาชนรัสเซียที่เคลื่อนไหวด้วยการปลุกระดมชาวนาในชนบท ใช้คำว่า populism จึงเป็นคำที่ใช้เรียกขบวนการ “นารอดนิก” (Narodichestvo) เช่นเดียวกัน (วินัย ผลเจริญ, 2546; ชาติชาย มุกสง, 2555) และคำว่า ประชานิยม มีอยู่หลายความหมายดังนี้ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2549)

1) ประชานิยมในรัสเซียและอเมริกา เป็นประชานิยมที่เกิดขึ้นในรัสเซียและอเมริกาในปลายศตวรรษที่ 19 โดยมีนัยว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ประชาชนสำคัญที่สุด โดยทั้งในรัสเซียและสหรัฐอเมริกาเน้นขบวนการประชานิยมที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ชาวนา ที่เป็นชนชั้นส่วนใหญ่ของสังคมยุคนั้น

2. ประชานิยมในลาตินอเมริกา เป็นขบวนการประชานิยมเกิดขึ้นในอาร์เจนตินาตั้งแต่ทศวรรษ 1920 โดยเป็นขบวนการที่มีผู้นำสูงสุด คือ ฮวนเปรอง ที่มีความโดดเด่น มีเสน่ห์ มีบารมีเป็นที่จับตาจับใจของประชาชน และมีนโยบายสงเคราะห์คนยากจน เพื่อใช้เป็นฐานเสียงและฐานนโยบายทางการเมืองที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำกับประชาชน

3. ประชานิยมในประเทศตะวันตก คือ การเมืองที่มีพรรคการเมืองบางพรรคได้รับความสนับสนุนจากสามัญชน จากนโยบายที่เป็นที่ชื่นชอบหรือมีอุดมการณ์ตรงกัน

4. ประชานิยมในฐานะแนวทางการพัฒนา ใช้เรียกแนวคิดการพัฒนาที่เน้นภาคชนบท เน้นภาคเกษตร เน้นการพัฒนาไร่ นาขนาดเล็ก ขนาดกลางของเกษตรกรอิสระหรือสหกรณ์ที่ชาวไร่ชาวนามารวมกัน เป็นทางเลือกของการพัฒนาที่ไม่เน้นการพัฒนาให้เป็นเมืองแบบตะวันตกนั่นเอง

5. ประชานิยม คือ การให้ความสำคัญหรือให้คุณค่าแก่ประชาชน คือ การเมืองที่ให้คุณค่าแก่ประชาชน โดยเฉพาะประชาชนทั่วไปหรือชนชั้นล่าง การเมืองที่เห็นความสำคัญของประชาชนทั่วไปจึงเป็นประชานิยมเสมอ

ผู้เขียนสรุปว่า ประชานิยม เป็นเรื่องการเมืองที่หวังผลประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นให้เป็นฐานเสียงฐานคะแนนฐานความนิยมชมชอบ ซึ่งอาจเป็นกลุ่มชนบท เกษตร สามัญชนทั่วไป ชนชั้นล่างที่นิยมการเมืองหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้กับชีวิตตนเองได้รับประโยชน์กับนโยบายของรัฐบาลบ้าง ที่สะท้อนนโยบายให้เปล่าให้ฟรีมีการ

สงเคราะห์และช่วยเหลือเป็นฐานการคิดของชุดความรู้นโยบายประชานิยมที่เหมาะสมกับสังคมรากหญ้า (Grassroots)

ทั้งนี้ นโยบายประชานิยมที่ถูกกล่าวถึงและสร้างผลเสียหายมากที่สุดที่เป็นกรณีศึกษา คือ นโยบายบายของประเทศอาร์เจนตินา ที่ใช้นโยบายประชานิยมมานาน ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยนายฮิโพลิต อิริโกเยน ได้หาเสียงโดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะส่งเสริมให้คนชั้นกลางและกรรมกรได้รับประโยชน์จากนโยบายและการใช้จ่ายเงินของรัฐโดยตรง ซึ่งทำให้เขาได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 1916 มีการจ้างข้าราชการเพิ่มขึ้นพร้อมกับให้เงินเดือนสูง ขึ้นเงินเดือนและสวัสดิการให้ทหาร เพิ่มงบประมาณในการซื้ออาวุธ สร้างความนิยมในหมู่นักศึกษาด้วยการให้เงินสนับสนุนอุดมศึกษามากขึ้น และสร้างมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นต่อมรยุคสมัยของประธานาธิบดีนายฆวน โดมิงโก เปรอน ก็มีการใช้นโยบายประชานิยมเข้มข้นขึ้นอีกเป็นหลายเท่าตัว โดยนายฆวน โดมิงโก เปรอน ได้เป็นประธานาธิบดีใน ค.ศ. 1946 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งเดิมกำหนดให้ประธานาธิบดีอยู่ในตำแหน่งได้เพียง 1 สมัย ให้สามารถอยู่ในตำแหน่งติดต่อกันได้มากกว่า 1 สมัย สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคเอกชนอย่างเต็มที่ โดยช่วยเหลือด้านเงินทุนลดดอกเบี้ยให้ ให้แลกเปลี่ยนเงินตราได้ในอัตราพิเศษ ตั้งกำแพงภาษีคุ้มครอง จัดตั้งรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้นเพื่อทำอุตสาหกรรม ยึดกิจการบางอย่างของชาวต่างประเทศ เช่น การรถไฟและการโทรคมนาคมมาเป็นของรัฐ จัดตั้งสายการบินของรัฐขึ้น สนับสนุนให้กรรมกร และข้าราชการมีรายได้และสวัสดิการเพิ่มขึ้นเงินเดือนพยายามส่งคนของตัวเองเข้าไปควบคุมกิจการของสหภาพแรงงานสร้างความแตกแยกให้สหภาพแรงงานที่ไม่สนับสนุนรัฐบาล จัดตั้งองค์กรเพื่อสวัสดิการสังคมขึ้นมาเพื่อแจกเงินและสิ่งของให้คนจน จัดตั้งหน่วยประชาสัมพันธ์ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ข่าวความสำเร็จของรัฐบาลและสร้างภาพลักษณ์ ชื่อหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นกระบอกเสียง เข้าแทรกแซงและสั่งปิดหนังสือพิมพ์บางฉบับที่คัดค้านนโยบายของรัฐบาล แต่งตั้งนายทหารระดับนายพลขึ้นเป็นจำนวนมากพร้อมกับขึ้นเงินเดือนให้จับฝ่ายตรงข้ามเข้าคุกด้วยข้อหาอันเป็นเท็จ และกล่าวหาผู้พิพากษาว่าไม่เป็นกลางและใช้รัฐสภาให้ตัดสินปล่อยออกเกือบหมด แล้วแต่งตั้งพรรคพวกของรัฐบาลขึ้นเป็นผู้พิพากษา จนก่อให้เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจของนโยบายประชานิยมคือภายในเวลาไม่เกิน 2 ปี รัฐบาลของนายฆวน โดมิงโก เปรอน ก็ใช้เงินสำรองของประเทศจำนวนมากจนหมดสิ้น มีประชาชนและข้าราชการประท้วง ทำให้ทหารกลุ่มหนึ่งพยายามยึดอำนาจแต่ไม่สำเร็จ ต่อมา

เมื่อนายชวน โคมิงโก เปรอน ได้เป็นประธานาธิบดีสมัยที่ 2 ก็พยายามเอานโยบายประชานิยมเหมือนเดิม แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ สุดท้ายทำให้ทหารก่อการปฏิวัติขึ้น จนเขาต้องหนีไปต่างประเทศในที่สุด ระบบเศรษฐกิจของอาร์เจนติน่าพัง ทำอัตราเงินเฟ้อสูงขึ้นเงินแทบไม่เหลือค่าเหมือนกับประเทศเวเนซุเอลา ส่วนประเทศไทยนโยบายประชานิยมได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทย คือในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ที่การบริหารราชการแผ่นดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ผ่านนโยบายที่บริหารจัดการให้เงินและผลประโยชน์จากรัฐในรูปแบบต่าง ๆ ไปถึงมือชาวบ้านอย่างจับต้องได้ เช่น นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสร้างคะแนนนิยมกับชาวบ้านอย่างท่วมท้น จนได้รับเลือกเข้ามาให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่ออีกเป็นสมัยที่ 2 ที่ยังคงดำเนินการนโยบายประชานิยมหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง ในสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการนำนโยบายประชานิยม ได้แก่ โครงการบัตรสินเชื่อเกษตรกร (พ.ศ. 2555 – 2557) โครงการมาตรการรถยนต์คันแรก (พ.ศ. 2555 – 2558) โครงการจัดการเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์พกพา (แท็บเล็ต) (พ.ศ. 2555 - 2558) โครงการรับจำนำข้าวเปลือก (พ.ศ. 2554 – 2559) และโครงการบ้าน ธอส. (ธนาคารอาคารสงเคราะห์) เพื่อที่อยู่อาศัยแห่งแรก (พ.ศ. 2555 – 2556) (สำนักวิชาการ และสำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วผู้เขียนกลับพบว่า นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนโยบายประชานิยมที่เหมาะสมกับประเทศไทยที่ประชาชนชื่นชอบจริงเข้าถึงได้จริงในการพัฒนาฐานรากของประเทศ เป็นโอกาสของประชาชนด้วยซ้ำ และยังมีการพัฒนาทุนทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นเป็น OTOP ด้วยเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างแท้จริง จึงไม่ใช่ populism แบบลาตินอเมริกา แต่เป็นประชานิยมไทย ในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มากกว่าที่สะท้อนความเป็นประชานิยมที่ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง เป็นเสมือนการเอาใจประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นไปในราคาประหยัดเหมือนได้ฟรี จนฟอกฟูนิสัยความเกียจคร้านของประชาชนผลลัพธ์สุดท้ายถ้าประชาชนรับแต่นโยบายประชานิยมจะทำให้คนไทยอ่อนแอ.....ในที่สุด

2.3 ปรากฏการณ์ที่สาม: วิฤติสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในเชิงโครงสร้างสังคมต่อเนื่องจากสถาบัน
ส ครอบคลุมมาสู่สถาบันการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของ
 มนุษย์ให้มีสติปัญญา ความรู้ ร่างกายที่สมบูรณ์ จิตใจที่มีคุณธรรม ซึ่งล้วนเป็นเป้าหมาย
 สำคัญในการที่สมาชิกในสังคมต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการพัฒนาตนเอง สร้างปฏิสัมพันธ์กับ
 ผู้อื่นที่อยู่ในช่วงวัยเดียวกันที่จะสามารถปรับตัวดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เป็นหน่วย
 ถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกทุกคนมีหน้าที่หลัก คือ ถ่ายทอดสรรพวิชา ความรู้ ความสามารถ และ
 ทักษะแก่บุคคล อบรมสมาชิกให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นคนดีของสังคม สอนและฝึกอาชีพ
 ให้แก่สมาชิก อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม รวมทั้งยังเป็น
 แหล่งความรู้ที่สำคัญเพื่อการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิก บทบาทของสมาชิก สมาชิก
 ในสถาบันศึกษามีบทบาทไปตามสถานภาพและตำแหน่งต่างๆ (ณรงค์ เส็งประชา, 2532; นิเทศ
 ดินนะกุล, 2544; สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ กองวิชาการ, 2550)

แต่วิฤติการณ์ที่เกิดขึ้นและเป็นปรากฏการณ์ข้อเท็จจริงอยู่ในปัจจุบัน คือ
 วิฤติการณ์สถาบันศึกษากำลังร่วง เป็นวิฤติที่เกิดขึ้นกับสถาบันอุดมศึกษาและโรงเรียนขนาด
 เล็กกำลังได้รับผลกระทบจากโครงสร้างประชากรของสังคมไทย ประชากรของประเทศไทยมีคนเกิด
 น้อย คนตายน้อย ยิ่งเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยในปี 2563 ทำการพัฒนาคนแต่ละช่วงชั้นชีวิตไม่ทันการใช้
 งานทรัพยากรมนุษย์ที่ตรงกับความเป็นจริงของชีวิต ความไม่สมบูรณ์ของการพัฒนาในแต่ละช่วงวัยจึง
 มีปัญหาเรื่องการจัดสรรงบประมาณและคุณภาพของคน โรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากกำลังถูกยุบ
 รวบรวมกัน ซึ่งล่าสุดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 19
 พฤศจิกายน พ.ศ.2562 ได้แจ้งเรื่องมติคณะรัฐมนตรี เรื่องการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ดำเนินการเป็นรูปธรรมให้สำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาพิจารณาดำเนินการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีระยะห่างจากโรงเรียนในสังกัด
 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในตำบลเดียวกันน้อยกว่า 6 กิโลเมตร ให้บังเกิดผล
 อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพศึกษาให้เพิ่มสูงขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการ
 สอน และลดภาระค่าใช้จ่ายงบประมาณด้านบุคลากรและการบริหารจัดการลง (ศธ. 04006/ว
 6983, 19 พฤศจิกายน 2563)

นอกจากเกณฑ์เรื่องระยะทางยังมีจำนวนนักเรียนที่มีนักเรียน 1-120 คน ต้องยุบรวมกับ
 โรงเรียนขนาดกลาง โดยมีการเริ่มยุบโรงเรียนขนาดเล็กที่มีเด็กไม่เกิน 40 คนก่อน โดยสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ระบุว่าปีการศึกษา 2562 ประเทศไทยมีโรงเรียนขนาดเล็ก รวบรวม 15,158 แห่งทั่วประเทศ มีนักเรียนจำนวน 981,831 คน และมีครูสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก กว่า 103,079 คน โดยคิดเป็นสัดส่วนครูต่อนักเรียน 1 ต่อ 10 คนโดยประมาณ ซึ่งแนวคิดการควรรวมได้จุดประกายมาตั้งแต่ ปี 2536 แล้ว แต่ช่วงแรกผลเสียที่เกิดขึ้นกับคนจำนวนมากว่า 1 ล้านคน จึงทำให้มีการคัดค้านและให้ชะลอออกไป จนสถานะการณ์ประชากร จำนวนนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้น กระจายกันอยู่ทั่วไป ครู 1 คนต้องสอนนักเรียนทั้ง 6 ชั้น สิ้นเปลืองงบประมาณและเศรษฐกิจไม่ดี ภาครัฐบริหารจัดการงบประมาณด้านการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาการศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาความก้าวหน้าของคน จึงจำเป็นต้องปรับจำนวนคน วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ลง ไปเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการเรียนการสอนให้มากขึ้น คาดหวังจะพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพการเรียนรู้ให้มากขึ้น นอกจากยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ยังปรับวิธีลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ทำเหมือนพิธีกรรมพอให้ผ่านไปได้แต่เด็กไม่สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพที่ควรจะเป็น แรงจูงใจของครูต่ำในการดูแลเด็กกลับใช้เวลาไปในการทำผลงานวิทยฐานะมากขึ้น ละเลยเด็กมากขึ้นทุกที ทำให้ต้องปรับกระบวนการสอนในการเรียนการสอน การพัฒนาคนรูปแบบใหม่นั้นเอง แต่อย่างไรสถานการณ์ปัจจุบันทางคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) ได้เปิดเผยว่า ขณะนี้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนเด็กนักเรียนต่ำกว่า 40 คน ขอปิดตัวเองด้วยความสมัครใจ 83 โรงเรียน จาก 2,845 โรงเรียน มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน 14,796 โรงเรียน โรงเรียนในพื้นที่สูง 1,190 โรงเรียน และโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เกาะแก่ง ห่างไกล 123 โรงเรียน ซึ่งมีแนวทางยุบรวมกับโรงเรียนแม่เหล็กที่กระจายอยู่ทั่วประเทศกว่า 3,000 โรงเรียน (มติชนออนไลน์, 2562, 1 สิงหาคม)

แต่อย่างไรก็ตามการที่โรงเรียนขนาดเล็กยังไม่ตัดสินใจยุบรวมกว่า 2,762 โรงเรียน เนื่องจาก ยังมีองค์กรท้องถิ่นหรือช่วยเหลือให้การสนับสนุน เครือข่ายองค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียน ครู นักเรียนมีคุณภาพ การเดินทางสะดวก ผู้ปกครองสามารถรับส่งได้ คณะกรรมการสถานศึกษาเข้มแข็ง มีผลการผลิตนักเรียนดีเยี่ยม เป็นต้น คำถามจากผู้เขียนว่า ทำไมเรายุบ แทนที่จะเลือกพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สุดท้ายเงินภาษีประชาชนทั้งนั้น โรงเรียนที่ถูกยุบไปจะเอาไปทำอะไร โรงเรียนต้องดึงศักยภาพของท้องถิ่นร่วมพัฒนาด้วยเพราะสุดท้ายเด็ก ๆ ต้องอยู่ในท้องถิ่น ใช้หลักคิดใหม่ คือ **SMALL BUT BUEATIFUL** ทำโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพสง่างามในศักยภาพของตนเอง การสร้างคนมิใช่เพียง 1 ปี 2 ปี หรือ 10 ปีเหมือนปลูกข้าว ปลูกต้นไม้จะได้ให้ผลเร็วขนาดนั้น ต้องใช้เวลาปลูกฝังพัฒนามากว่า 50 ปี 100 ปีถึงจะเห็นความสำเร็จได้นั่นเอง

ปรากฏการณ์มหาวิทยาลัยกำลังเข้าสู่ Disruption ทางการศึกษา มหาวิทยาลัยไทยกำลังเผชิญปัญหาถาโถมเข้ามาจากประชากรวัยเรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาน้อยลงทุกปี ซึ่งเรื่องที่ 1 อุปทานล้นตลาด (Over Supply) ที่นักเรียนนักศึกษาลดลงจากสังคมผู้สูงวัย อัตราการเกิดลดลง เทคโนโลยีสร้างงานในระบบที่ไม่ต้องการศักยภาพทั้งรอบด้านแต่ต้องการเฉพาะทางหรือเป็นเอตทัคตะบุคคลตามความสามารถเฉพาะ ดังนั้นถ้าคนมีอาชีพอาจไม่จำเป็นต้องมีวุฒิปริญญาแล้วได้งานอีกต่อไป เพราะโลกอนาคตต้องการอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวให้อยู่แล้วทักษะอาชีพใดที่สามารถเข้าถึงงานได้ อาจไม่จำเป็นต้องอาศัยใบปริญญานำทางอีกต่อไป การลดลงของนักศึกษาปริญญาตรี ปี 2556 จำนวน 1,875,149 คน ปี 2557 จำนวน 1,820,931 คน ปี 2558 จำนวน 1,827,924 คน ปี 2559 จำนวน 1,738,847 คน ปี 2560 เหลือเพียง 1,681,149 คน ในในความจริงมิใช่เพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบในเรื่องนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา วิกฤติห้องเรียนร้างก็ลุกลามไปทั่วโลก ยังพบว่ามีการแซ่หน้าถึงขั้นต้องไล่ออก (Lay off) อาจารย์ เพราะไม่มีการะงานสอน ขายกิจการให้ทุนต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มทุนจีน เริ่มเข้ามาธุรกิจด้านการศึกษาเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนบุคลากร พร้อมขยายฐานเศรษฐกิจเข้ามาเชื่อมต่อประเทศจีน เวียดนาม ลาวและประเทศไทย มีบทความการวิเคราะห์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์ คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้กล่าวถึงแบบส่งสัญญาณว่า ใครจะมาเป็นผู้บริหารคณะหรือมหาวิทยาลัย ขอให้ตระหนักว่า หน้าที่ที่น่าหนักใจของท่านภายใน 3-5 ปีข้างหน้า คือ ท่านอาจจะต้องไล่ออก (lay off) อาจารย์และเจ้าหน้าที่ ที่เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยออกไปเป็นจำนวนมาก อาจจะมากถึงร้อยละ 40 อาจจะต้องยุบ ปิดภาควิชา หรือรวมคณะ ภาควิชา สาขาวิชา หรือรวมมหาวิทยาลัย สำหรับอาจารย์ที่เป็นพนักงานมหาวิทยาลัย ควรพิจารณาตัวเองว่า ยังมีคุณค่าอยู่หรือไม่ ยังมีภาระการสอนหรือไม่ ตกยุค (obsolete) หลังเขาหรือยัง ต้องปรับปรุงหลักสูตรอย่างไรให้ดีและทันสมัยเป็นที่ต้องการของสังคม ต้องมีงานวิจัยหรืองานบริการวิชาการอื่นๆ เพียงพอที่จะทำให้ตนเองเป็นที่ต้องการ ต้องสามารถสร้างรายได้และคุณค่าให้หน่วยงานหรือไม่ จะทำอย่างไรให้ตนเองมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี มีที่ยืนได้อย่างสง่างาม เป็นที่ต้องการของสังคมและภาคเอกชนด้วย (อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์, 2561) ในบทความของสำนักข่าวเวิร์คพอยท์นิวส์ (Work point News) โดยสิริลักษณ์ เล่า ได้อธิบายว่า ในต่างประเทศไม่แตกต่างกันกับประเทศไทย เมื่อต้นปี 2561 ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาปิดตัวไปกว่า 500 แห่ง และคาดว่าภายใน 10-15 ปีข้างหน้า ครึ่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีอยู่ทั้งหมด 4,000 แห่ง อาจล้มละลายจากการถูกทำลายล้าง (Disrupt) จากอิทธิพลของเทคโนโลยี ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัย

ขนาดเล็กที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงและคาดว่าเกิดจากอิทธิพลของการศึกษาออนไลน์ที่ดึงดูดคนเรียนไปอยู่ในหลักสูตรออนไลน์ (MOOCs: Massive Open Online Courses) หลากหลายแพลตฟอร์มที่ผู้เรียนสามารถเลือกคอร์สเรียนของมหาวิทยาลัยชั้นนำที่เปิดสอนบน MOOC ได้ทั่วโลก ทำให้มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาต้องปรับตัวเพื่อดึงคนเรียน เช่น เปิดสาขาที่เป็น นิช มาร์เก็ต มากขึ้น หรือสร้างจุดเด่นในการเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง มีความโดดเด่นด้านการสอนที่ได้รับการยอมรับในหมู่ผู้เรียน เป็นต้น ล่าสุดมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (NUS) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยอันดับหนึ่งของเอเชีย และอันดับต้นๆ ของโลก ต้องปรับโมเดลของมหาวิทยาลัย จากที่เคยจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี 4 ปี เป็น “มหาวิทยาลัยตลอดชีวิต” นอกจากนี้ศาสตราจารย์คลินิก นายแพทย์อุดม คชินทร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ยอมรับว่าวิกฤติอุดมศึกษาเป็นปัญหาที่ทั่วโลกกำลังเผชิญ ไม่เฉพาะแต่ประเทศไทย มหาวิทยาลัยจะต้องปรับตัวตั้งรับให้เร็วที่สุด มหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 21 จะต้องใช้ฐานความรู้และนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้มหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถอยู่ได้ เนื่องจากในอนาคตการแข่งขันจะยิ่งสูง จากภาวะดิสรัปชัน (Disruption) ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โลกจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรเด็กลดลงอย่างรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีแทนแรงงานคนทำให้ความต้องการแรงงานเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน และอีก 4 – 5 ปี ภาวะการถูกทำลายล้าง (Disrupt) จะรุนแรงมากกว่านี้ มหาวิทยาลัยต้องปิดตัวอีก เพราะไม่มีเด็กเข้าเรียน ดังนั้นมหาวิทยาลัยต้องเริ่มการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพผู้เรียนมากกว่าปริมาณ ผลิตรคนที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน และจัดการศึกษาเพื่อให้คนทุกวัยได้เข้ามาเรียนรู้ตลอดชีวิต ย้อนกลับไปในปีเดียวกันกับบทความของ สิริลักษณ์ เล่า เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2561 ได้ระบุความคิดเห็นของศาสตราจารย์ นายแพทย์เกียรติ รักษ์รุ่งธรรม รองอธิการบดี กำกับดูแลด้านการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มองว่า วิกฤติอุดมศึกษาไทยเกิดจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัญหาเด็กเกิดใหม่ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว 2) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทำให้โอกาสในการเรียนรู้มีมากขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ประเทศไหนในโลก สามารถเรียนผ่าน MOOCs โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกมาสอน 3) อุตสาหกรรมไทยยังไม่พัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมที่ใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ทำให้คนเรียนจบชั้นสูงไม่มีงานรองรับ นอกจากการรับคนเข้าทำงานของบริษัทต่างๆ จะดูที่ทักษะฝีมือ ประสบการณ์ และ ความคิด (Mindset) มากกว่าปริญญาที่ได้รับ ยังมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์ อาจารย์สาขาวิชาวิทยาการประกันภัยและการบริหารความเสี่ยง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) ทำนายว่า ไม่เกิน 10 ปีข้างหน้ามหาวิทยาลัยไทยจะไปไม่รอด เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ รองศาสตราจารย์ ดร.สุขุม เฉลย

ทรัพย์ ประธานที่ปรึกษามหาวิทยาลัยสวนดุสิต บอกว่า 2 ปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยปิดไปแล้วจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน ปัจจุบันเหลือมหาวิทยาลัยอยู่ประมาณ 150 แห่ง และคาดว่าจะเหลือมหาวิทยาลัยทั้งระบบไม่เกิน 120 แห่ง (สิริลักษณ์ เล่า, 2561) คำถามจึงเกิดขึ้นกับตัวผู้เขียนว่า ในฐานะอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ แล้วมหาวิทยาลัยราชภัฏ จะอยู่อย่างไร? ในสถานการณ์วิกฤติสถาบันการศึกษาที่กำลังเกิดขึ้นถ้าเราไม่ เปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม (Disruptive Change) ตัวเอง

“ราชภัฏ” มีทั้งหมด 38 แห่งทั่วประเทศ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่น กำลังเผชิญกับวิกฤติอย่างอย่างหนักหน่วงกว่า สถาบันอุดมศึกษาที่เรียกตัวเอง **มหาวิทยาลัยวิจัย** ที่มีงบประมาณมากมายมหาศาล อาทิ งบประมาณมหาวิทยาลัยรัฐ มี 13,320,852,500 มีนักศึกษาปริญญาตรี 20,836 คน เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้งบประมาณเพียง 843,109,800 มีนักศึกษาปริญญาตรี 20,703 คน มีงบประมาณมากกว่ากันถึง 16 เท่า หรือไม่ก็สร้างมหาวิทยาลัยราชภัฏได้อีก 10 กว่ามหาวิทยาลัยเสียอีกจึงเป็นหนึ่งในความเหลื่อมล้ำอย่างมากภายใต้รัฐบาลดำเนินการจัดขึ้นชนของมหาวิทยาลัยให้ ยิ่งล่าสุดมีการปรับเปลี่ยนกระทรวงใหม่แยกจากกระทรวงศึกษาธิการ ที่เรียกว่า กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) นับตั้งแต่วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 เป็นต้นมาโดยมีพระราชบัญญัติ 10 ฉบับหลักในการจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ทั้งนี้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562 ตามมาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (6/1) ของมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 “(6/1) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม” และมาตรา 5 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นหมวด 6/1 กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มาตรา 17/1 และมาตรา 17/2 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 (ราชกิจจานุเบกษา, 1 พฤษภาคม 2562)

“หมวด 6/1 กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

มาตรา 17/1 กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ การวิจัยและการสร้างสรรค์ นวัตกรรม เพื่อให้การพัฒนาประเทศเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

มาตรา 17/2 การจัดระเบียบราชการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

ที่สำคัญในการออกแบบนโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมมีกฎหมายสำคัญอีก 1 ฉบับในการขับเคลื่อนงานของกระทรวง คือ พระราชบัญญัติสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 (1) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานสภานโยบาย ซึ่งในมาตรา 5 ได้ระบุว่า นายกรัฐมนตรีมีอำนาจกำกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผน และการจัดสรรงบประมาณ รวมทั้งให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาอันเกี่ยวกับการปฏิบัติการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมมีอำนาจกำกับดูแลหน่วยงานในกำกับ เมื่อย้อนกลับไปสู่การขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมนั้นมี คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยพลอากาศเอก ประจิน จั่นตอง ประธานกรรมการ ซึ่งมีระยะเวลา 3 ปีในการจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ให้เสร็จสมบูรณ์นับตั้งแต่ 1 พฤษภาคม 2562 – 30 เมษายน 2564 เมื่อครบกำหนดมีแนวทางให้เกิดการปรับเปลี่ยนดังนี้

1) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (วช.) ประเมินประสิทธิภาพและผลการปฏิบัติราชการ (เมื่อครบ 3 ปี)

2) กรมวิทยาศาสตร์บริการ (วศ.) เสนอร่าง พระราชกฤษฎีกาปรับเป็นองค์การมหาชน ภายใน 3 ปี ภายใต้การทำงานที่เป็นหัวใจของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ถูกกำหนดแนวทาง โดยมี 2 ภารกิจ , 8 หลักการ , 3 ปฏิรูป ได้แก่ 2 ภารกิจ ได้แก่ 1) เตรียมคนไทยสู่ศตวรรษที่ 21 2) นำองค์ความรู้และนวัตกรรมไปพัฒนาประเทศ ส่วน 8 หลักการ ประกอบด้วย

1) การปรับเปลี่ยน (Transformation)

2) การสร้างรากฐานแห่งอนาคต (Foundation of the Future) 3 ประการ คือ (1) Future Setting กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมของประเทศภายใต้โลกของความผันผวนและการเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลันเพื่อก้าวสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายใน 20 ปี (2) Game Changing สร้างแพลตฟอร์มการพัฒนาประเทศ แพลตฟอร์มการพัฒนาชุมชน แพลตฟอร์มการดำเนินธุรกิจใหม่ ให้ทันกับพลวัตโลก (3) Innovative Capacity Building สร้างขีดความสามารถเชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3) การชี้นำทิศทางการลงทุนวิจัยที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์และนโยบาย (Leading through Strategic Funding)

4) การเสริมพลัง (Empowering)

5) การมีความเป็นอิสระบนพื้นฐานของภารกิจที่รับผิดชอบ (Autonomy with Accountability)

6) การมีหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการสมัยใหม่ (Modern Management Agencies)

7) การเคลื่อนไหลของบุคลากรได้อย่างคล่องตัว และเครือข่ายความร่วมมือ (Flow and Collaborative Networks)

8) การมีกลไกและกระบวนการทำงานแบบใหม่ (Policy and Process Innovations) และ 3 ปฏิรูป ได้แก่ 1) การปฏิรูประบบบริหาร (Administrative Reform) 2) การปฏิรูประเบียบ (Regulatory Reform) และ 3) การปฏิรูปการงบประมาณ (Budgeting Reform) อย่างไรก็ตาม “มหาวิทยาลัยราชภัฏ” ยังคงอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 ซึ่งในมาตรา 7 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า (ราชกิจจานุเบกษา, 2547)

“ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้าง พลังปัญญา ของแผ่นดิน พื้นฟูพลังการเรียนรู้เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความ เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้ การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยีทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริม วิทย ฐานะครู”

สำคัญในประเด็นนี้ถูกกำหนดไว้ตามแนวคิดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ได้กล่าวไว้ในเฟสบุ๊คส่วนตัวของ ดร. สุวิทย์ เมษินทรีย์ โดยมีการ บรรยายไว้เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นการประชุมหารือร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) ทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ ในเรื่องยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่น และได้บรรยายเรื่อง “Thailand 4.0 กับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” โดยมีตอนหนึ่ง กล่าวไว้ว่า (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560)

“...ภายใต้การขับเคลื่อนนโยบาย Thailand 4.0 นั้น จะประกอบไปด้วยการสร้างระบบ เศรษฐกิจ 3 รูปแบบ คือ ระบบเศรษฐกิจกระจายตัว (Distributive Economy) เพื่อตอบโจทย์ ความเหลื่อมล้ำ ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อตอบโจทย์ความไม่สมดุล และระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovative-Driven Economy) เพื่อตอบโจทย์ การมีรายได้ระดับปานกลาง ซึ่งการจะขับเคลื่อนประเทศไปสู่ Thailand 4.0 นั้น จะต้องกระจาย เศรษฐกิจทั้ง 3 แบบนี้ไปสู่ระดับพื้นที่ ทั้ง 6 ภาค 18 กลุ่มจังหวัด และ 77 จังหวัด มหาวิทยาลัย

ราชภัฏจึงจะเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของท้องถิ่น (Local Competitiveness) ซึ่งเป็นการสร้าง Distributive Economy ไปในตัว รวมถึงการสร้างเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น (Local Connectivity) ไปสู่ความเชื่อมโยงระดับภูมิภาค (Regional Connectivity) จนถึงความเชื่อมโยงระดับโลก (Global Connectivity) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ “สร้างความเข้มแข็งจากภายใน และ เชื่อมโยงกับโลกภายนอก” นอกจากนั้นแล้ว มรภ. ยังมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยจะต้องสร้างคน คิดค้นงานวิจัยและรังสรรค์นวัตกรรมที่แตกต่างกันไปตามภูมิสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การเอาชนะโจทย์ที่ท้าทาย คือ การสร้าง Local Startup ให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovative-Driven Economy)...

ซึ่งจากข้อความดังกล่าว ผู้เขียนเชื่อว่า การเอาวิจัยนำการพัฒนาท้องถิ่น มีความจำเป็นอย่างยิ่งในงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพราะการวิจัยสามารถนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นได้ทันที ซึ่งจะไปปิดจุดด้อยของหน่วยงานที่ดูแลการพัฒนาท้องถิ่นของรัฐหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยที่มีโครงการไปพัฒนาเลยที่ขาดการวิจัยสร้างองค์ความรู้แท้จริงในท้องถิ่นก่อน ดังนั้นจึงควรมอบหมายให้มหาวิทยาลัยที่ดูแลชุมชนท้องถิ่นได้ดีที่สุดในฐานรากของประเทศไทยทุกมิติ คือ **มหาวิทยาลัยราชภัฏ** แต่มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องสร้างเครือข่ายท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่เชี่ยวชาญเฉพาะทางให้สร้างองค์ความรู้ที่ตอบโจทย์การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ ชีวิต การเมือง การศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ชุมชนดิจิทัล องค์ความรู้คู่ภูมิปัญญา พัฒนาผ่านช่วงชั้นอายุแต่ละวัยของประชาชนในท้องถิ่นให้รู้จักเกิด รักษ์ ภูมิใจ ตายในฝันแผ่นดินของตนเอง ดังนั้นให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงท้องถิ่น ผสานกับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน ภาคประชารัฐให้ร่วมกันพัฒนาแบบมีส่วนร่วม แบบมีส่วนแบ่ง และมีส่วนปันซึ่งกันและกัน

2.4 ปรากฏการณ์ที่สี่: สังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์

สังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดช่วงวัยของการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัยตั้งแต่ (1) ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย (2) วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน (3) วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงาน และ (4) วัยผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ในส่วนปรากฏการณ์นี้ คือ โสรั้งประชากรของประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่ถือเป็นภัยคุกคามหรือความเสี่ยงต่อความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยระบุว่า การปรับตัวเข้าสู่โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในด้านการทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรจะทำให้ขนาดของกำลังแรงงานเริ่มลดลง ซึ่งจะเป็นปัจจัยฉุดรั้งให้ศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลง หากประสิทธิภาพการผลิตของกำลังแรงงานไม่สามารถเพิ่มขึ้นอย่างเพียงพอที่จะสามารถชดเชยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการลดลงของขนาดกำลัง (2) จำนวนประชากรที่ขยายตัวช้าลง และชะลอลงจะทำให้อุปสงค์ในประเทศขยายตัวช้าลง และทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจจำเป็นต้องพึ่งพิงอุปสงค์จากต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่เราได้ต่อหัวไม่สามารถเพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะชดเชยการลดลงของจำนวนประชากร (3) การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุและการลดลงของสัดส่วนกำลังคนวัยแรงงานมีแนวโน้มที่จะทำให้ขีดความสามารถในการคิดค้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการยกระดับการพัฒนาประเทศลดลง (4) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะทำให้ภาระทางการคลังเพิ่มขึ้น ในขณะที่ขีดความสามารถในการจัดเก็บรายได้ของภาครัฐลดลง ยิ่งสถานการณ์โลกวันนี้กำลังอยู่ในช่วง “ศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ” เพราะประชากรในวัยกว่า 60 ปี มีสัดส่วนเกินร้อยละ 10 และประเทศไทยมีแนวโน้มประชากรรุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เรียกกันว่า “รุ่นเกดล้าน” (Million birth cohort) หรือที่รู้จักกันในนาม Baby boomers จะเคลื่อนตัวเข้าสู่ภาวะสูงวัย ทำให้ประชากรไทยแก่ลงอย่างรวดเร็วมาก คลื่นสึนามิประชากรกำลังเคลื่อนตัวไปอยู่ฝั่งผู้สูงอายุ ประเทศไทยจึง “แก่” ก่อน “รวย” สาเหตุหลักที่ทำให้ประชากรสูงวัย คือ การที่คนไทยมีลูกน้อยลง และสาเหตุรองคือ การที่คนไทยมีอายุยืนขึ้น ผลพวงของการเข้าสู่สังคมสูงวัยคือเรามีผู้สูงวัยที่สุขภาพพลานามัยดีขึ้น ตรงกันข้ามกับแต่ละครอบครัวก็มีลูกน้อยลง การจัดสรรทรัพยากรในครัวเรือนและในประเทศนำมาสู่การดูแลผู้สูงวัย ผลผลิตภาพการผลิตของประเทศอาจลดลง (สศช. 2559; มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2557)

เมื่อพิจารณาตามแนวคิดนี้กลายเป็นว่า ผู้สูงอายุเป็นปัญหาของสังคมไทยกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการเพิ่มภาระให้กับประเทศมากขึ้น ซึ่งผู้เขียนไม่เห็นด้วยที่คิดแบบนี้เพราะนั่นหมายความว่า ผู้นำขาดสติปัญญาที่จะใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาประเทศ เพราะในความจริงผู้สูงวัยมีองค์ความรู้จากประสบการณ์ชีวิต การทำงาน การแก้ไขปัญหาสะสมมากกว่าคนรุ่นถัดมาด้วยซ้ำ จึงควรคิดว่านี่คือ “โอกาสในวิกฤติที่จะสร้างชาติร่วมกันของคนทุกวัย” ก่อนที่จะตัดสินใจว่า ผู้สูงอายุเป็นภัยคุกคามของการพัฒนาเศรษฐกิจจริงหรือไม่ ต้องศึกษาสถานการณ์ภาพรวม ณ ปัจจุบันของโลกกับผู้สูงอายุด้วยว่า ณ วันนี้ ผู้สูงอายุ สังคมผู้สูงอายุ สังคมสูงวัย มีนิยาม มีสถานการณ์อย่างไรพอสรุปได้ตามข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561 ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย ได้นิยาม คำว่า สหประชาชาติ (United Nations) ยังไม่มีนิยามที่แน่นอน ของคำว่า “ผู้สูงอายุ” (Older/Elderly person) แต่ใช้อายุ 60 ปีขึ้นไปในการนำเสนอสถิติ ข้อมูล และตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้อายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นเกณฑ์ในการเรียก “ผู้สูงอายุ” ในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ว่า “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย (ราชกิจจานุเบกษา, 31 ธันวาคม 2546) ส่วนคำว่า “สังคมสูงอายุ” และ “สังคมสูงวัย” ที่กล่าวว่า “อายุ” เป็นภาษาบาลี หมายถึง “พลังส่งต่อหล่อเลี้ยงชีวิต” และ “วัย” หมายถึง “ความเสื่อม ความโหม่ง” จึงเสนอให้ใช้คำว่า “สังคมสูงวัย” เพื่อหมายถึง “สังคมที่สูงด้วยพลังส่งต่อหล่อเลี้ยงชีวิต” ไม่ใช่คำว่า “สังคมสูงวัย” เพราะมีความหมายสื่อไปในทางลบว่าเป็นสังคมที่สูงด้วยความเสื่อมโหม่ง ทั้งนี้ในรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561 ใช้คำว่า “สังคมสูงวัย” มีความหมายอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นสังคมที่สูงอายุแล้ว (Aged society) โดยเป็นสังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7) “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Complete-aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14) “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (Super-aged society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (หรือประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562)

ในปัจจุบันนี้สถานการณ์ผู้สูงอายุโลกในปี 2018 โลกของเรามีประชากร รวมทั้งหมด 7,633 ล้านคน และมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 990 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด เท่ากับว่า โลกของเราได้กลายเป็นสังคมสูงวัยมาหลายปีแล้วตามการคาดประมาณของ

สหประชาชาติ ประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไปในโลกนี้จะมีจำนวนครบ 1,000 ล้านคน ในต้นปี 2019 ราวเดือนกุมภาพันธ์ และประเทศญี่ปุ่นมีอัตราผู้สูงอายุร้อยละ 33.6 ของประชากรทั้งประเทศ นับเป็นการเข้าสู่ “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” (Super-aged society) ส่วนอาเซียนในปี 2018 สหประชาชาติคาดประมาณว่า ประชากรทั้งหมด 654 ล้านคนมีจำนวนนี้มีประชากรสูงอายุ 67 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด เท่ากับว่า อาเซียนได้เข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุในปี 2018 นี้เอง ประเทศสมาชิกอาเซียนที่เป็นสังคมสูงอายุไปแล้ว 4 ประเทศ คือ สิงคโปร์ (20%) ไทย (18%) เวียดนาม (12%) และมาเลเซีย (10%) และคาดประมาณว่าประเทศเมียนมาจะเป็นสังคมสูงอายุในปี 2019 ตามมาด้วยอินโดนีเซียจะเป็นสังคมสูงอายุในอีก 2 ปีข้างหน้า ส่วนประชากรสูงอายุในประเทศไทย 4 ปีข้างหน้าจะเป็นสังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ปี 2561 ประเทศไทยมีประชากรทั้งหมด (ไม่รวมแรงงานข้ามชาติ) 66 ล้านคนเป็นผู้สูงอายุ 12 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของประชากรทั้งหมด และอีก 20 ปีข้างหน้า จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี จะลดลงจาก 12 ล้านคนเหลือ 9 ล้านคน คนในวัยแรงงานอายุ 15-59 ปี จะลดลงจาก 44 ล้านคน เหลือ 37 ล้านคน แต่ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัวจาก 11 ล้านคนเป็น 20 ล้านคนนั่นเอง ทั้งนี้ในปี 2561 พบว่า ประมาณร้อยละ 37 ของผู้สูงอายุไทยยังคงทำงานอยู่ คิดเป็นแรงงานสูงอายุประมาณ 4.4 ล้านคน จากผู้สูงอายุทั้งหมด 12 ล้านคน และในปี 2563 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (super aged society) ใน 3 จังหวัด ได้แก่ ลำปาง ลำพูน และแพร่ พร้อมกันนั้นยังมีอีกจังหวัดพะเยา พิจิตร สมุทรสงคราม สิงห์บุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี อ่างทอง อุดรดิตถ์ อุทัยธานี ลพบุรี ราชบุรี พิษณุโลก เพชรบุรี พระนครศรีอยุธยา น่าน นนทบุรี นครสวรรค์ นครปฐม นครนายก เชียงใหม่ เชียงราย ชัยนาท กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น จันทบุรี ชัยภูมิ ชุมพร เพชรบูรณ์ พัทลุง เพชรบูรณ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด อยู่ในช่วง สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) เช่นกัน ผลกระทบที่พบเห็นจากประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น คือ การขาดแคลนแรงงานในญี่ปุ่น สิงคโปร์ขยายอายุเกษียณเพื่อเพิ่มเวลาออม อิตาลีมีผู้สูงอายุสมองเสื่อมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเกิดวิกฤตแรงงานในเยอรมนีแล้ว และยังมีการออม การลงทุน และการคลังของประเทศรวมถึงยังอาจเป็นภัยคุกคามสำคัญเนื่องจากการลดลงของวัยแรงงาน จึงอาจก่อให้เกิดการแย่งชิงประชากรวัยแรงงาน โดยเฉพาะคนที่มีศักยภาพสูง ซึ่งเป็นกำลังแรงงานสำคัญในการพัฒนาประเทศ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562; ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2557; สศช., 2559) ดังนั้นการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยไม่ใช่ภัยคุกคามแต่เป็นการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ครั้งยิ่งใหญ่ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้พร้อมสรรพ ถ้ารัฐบาลจัดการวัยแรงงานตั้งแต่อายุ 18 ปี

ขึ้นไปเพื่อชดเชยประชากรโดยไม่ต้องรอให้เรียนจบ แต่เรียนไปด้วยทำงานไปด้วยนั่นเองจะเป็นการเตรียมคนให้พร้อมสรรพในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วย รัฐจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศผ่านผู้สูงอายุ โดยเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับใหญ่นโยบาย แผนพัฒนา สู่ระดับกลาง ให้ชุมชนดูแลกันและกัน และระดับเล็ก ไปสู่ตัวเองและครอบครัว โดยไม่ต้องพึ่งพิงคนอื่นทุกเรื่อง ดังมีงานวิจัยที่กล่าวว่า การเปลี่ยนจากอคติที่เกิดขึ้นกับความสูงอายุนั้นจะต้องอยู่ในฐานะของผู้พึ่งพิงตลอดเวลาไปสู่การเปลี่ยนมุมมองเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งการเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อการก้าวเดินบนเส้นทางของคำว่า “ผู้สูงอายุ” ได้อย่างมีคุณภาพและสง่างาม (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) แม้อย่างไรก็ตามในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยังยืนยันว่า ปัจจุบันนี้ประเทศไทยก็ยังคงมีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ศักยภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคมในด้านต่างๆ โครงสร้างประชากรไทยได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยมากขึ้นตามลำดับและจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฉบับที่ 12 โดยที่สัดส่วนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในขณะที่จำนวนประชากรวัยแรงงานได้เริ่มลดลงมาตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาวะที่ผลิตภาพแรงงานไทยยังต่ำเนื่องจากปัญหาคุณภาพแรงงาน (สศช., 2559)

ดังนั้นสิ่งสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย คือ การยอมรับความจริงว่า “ประเทศไทยกำลังจะมีวัยผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น วัยแรงงานลดลง วัยเด็กเพิ่มมากขึ้น” จะทำอย่างไรให้เกิดความสมดุลของการใช้ประโยชน์จากกำลังแรงงานในช่วงวัยที่จะใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ ให้ทุกช่วงวัยไม่เกิดช่องว่างความรู้สึกว่าเป็น “ภาระ” จึงจำเป็นต้องออกแบบให้ประชาชนตระหนักใน “การรู้จักปรับตัวของประชากร และการปรับแผนพัฒนา นโยบายทั้งระบบให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสร้างคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก เพื่อสร้างควมมีภูมิคุ้มกันให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตัวเอง” เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วพบว่า สิ่งที่ต้องมีเมื่อบันปลายวัยสูงอายุที่เพิ่มขึ้นจำนวนมากคือ การมีสวัสดิการที่เหมาะสมกับวัยผู้เกษียณอายุของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียม นั่นหมายถึงรัฐบาลต้องทำรัฐสวัสดิการให้เกิดขึ้นให้เร็วที่สุดเพื่อรองรับผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจลดความรู้สึกของแต่ละช่วงวัยว่า “แต่ละช่วงวัยไม่ได้เป็นภาระของใครทั้งสิ้น”

2.5 ปรากฏการณ์ที่ห้า: การเมืองร้อนระอุของช่วงวัย

ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องการเมือง ...นี่คือความจริง... ตลอดระยะเวลา 87 ปีตั้งแต่การปฏิวัติสยามเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาประเทศไทยไม่เคยว่างเว้นปัญหาความขัดแย้งด้านการเมืองของประชาชนกับรัฐบาลทั้งปัญหาทางความคิดอุดมการณ์ที่แตกต่างแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ปัญหารัฐธรรมนูญซึ่งประเทศไทยมีมาแล้ว 20 ฉบับ ปัจจุบันคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมในสังคม การทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหานักการเมือง พรรคการเมือง และอีกมากมาย โดยปัญหามักก่อรูปจากกลุ่มเล็ก ๆ ที่คนที่ได้รับผลกระทบจากความเดือดร้อนของประชาชนแล้วจุดชนวนสู่การรวมกลุ่มขนาดใหญ่สำคัญจะเป็นปัญหาจากนโยบายของรัฐบาลเองที่สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชน อาทิ ปัญหาจากการแบ่งสัทัศน์คติทางการเมืองที่แตกต่างกันสู่การรวมกลุ่มขับไล่รัฐบาล สร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนและประเทศโดยรวม จึงมีเกิดกา

รัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลโดยทหาร ปี 2557 ตั้งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. (National Council for Peace and Order หรือ NCPO) เป็นคณะผู้ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลไทย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และจัดตั้งรัฐบาลทหารเพื่อบริหารประเทศด้วยการออกคำสั่งคณะปฏิวัติ (คสช.) โดยตลอด 5 ปี นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี แถลงผลการประชุมคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ว่า คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือการใช้อำนาจตามมาตรา 44 ตลอด 5 ปีมีทั้งหมด 456 ฉบับ แบ่งเป็นประกาศ คสช. 134 ฉบับ คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ 166 ฉบับ คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ 158 ฉบับ จนกระทั่งวันที่ 24 มีนาคม 2562 มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 500 คนโดยมีพรรคเพื่อไทยได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มากที่สุด แต่ที่น่าสนใจมีพรรคอนาคตใหม่ที่จัดตั้งพรรคมาได้ 1 ปี ได้คะแนนเสียงจากกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่มาอย่างท่วมท้นโดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มาเป็นอันดับที่ 3 สูงสุด โดยมีนายธนธร จีรังเรืองกิจ เป็นหัวหน้าพรรคอนาคตใหม่ จนถึงบัดนี้ยังไม่ได้เข้าประชุมสภาผู้แทนราษฎรแบบเต็มรูปแบบเลยด้วยปัจจัยที่สร้างปัญหาเรื่องหุ้นสื่อ และในขณะนี้เกิดปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นใหม่คือ จริยธรรมนักการเมือง การครอบครองที่ดินผิดกฎหมาย การใช้อำนาจรัฐช่วยเหลือเอื้อประโยชน์กับสมาชิกพรรคพวกเดียวกัน สองมาตรฐานอย่างแท้จริง ความเหลื่อมล้ำในการใช้กฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกันในกฎหมายเดียวกัน ความไม่จริงจังของภาคีรัฐบาลที่ไม่ทำตามนโยบายของตนเองที่หาเสียงไว้ ปัญหาเศรษฐกิจฐานรากไม่เติบโต ปัญหา

การทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองที่หน่วยงานอิสระช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัญหานักการเมืองที่เห็นประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าพี่น้องประชาชน ปัญหาความสามารถของผู้นำประเทศที่ไม่สามารถผลักดันความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชนได้ ปัญหาการใช้อำนาจนิยมสร้างสังคมชนชั้นนำด้วยพวกพ้อง ขาดหลักการ หลักเกณฑ์ หลักกฎหมายที่ถูกต้อง ซึ่งใช้แต่ “หลักกู” หลักของผู้มีอำนาจแต่คนเดียว ดังนั้นถ้าคนดีมีอำนาจ ประชาชนย่อมเป็นสุข แต่ถ้าคนชั่วมีอำนาจ ย่อมสร้างความทุกข์ร้อนทุกข์หยาบหลุมำ ซึ่งปัญหาการเมือง 10 อันดับที่น่าใจประชาชน ตามที่ “สวนดุสิตโพล” มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จึงได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 1,327 คน ระหว่างวันที่ 25-29 มิถุนายน 2562 สรุปได้ว่า อันดับ 1 การจัดตั้งรัฐบาล แก้อักรัฐมนตรี อันดับ 2 การทุจริตคอร์รัปชัน อันดับ 3 ผลการเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ยังไม่ชี้แจงในประเด็นที่คลุมเครือ การนับคะแนน สูตรคำนวณไม่เป็นที่ยอมรับ มีการโกงเลือกตั้งจริงใช้หรือไม่ อันดับ 4 การบริหารประเทศของรัฐบาล นโยบายประชารัฐ อันดับ 5 ที่มา 250 สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) บทบาทและอำนาจหน้าที่ เพราะหลักเกณฑ์การสรรหาและการคัดเลือกไม่โปร่งใส มีทั้งระบบพวกพ้อง เครือญาติ ทำไมสมาชิกวุฒิสภาโหวตเลือกนายกฯ ได้ อันดับ 6 การบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะมีความเอนเอียง สองมาตรฐาน ใช้รัฐธรรมนูญเพื่อสืบทอดอำนาจ ไม่เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย ขาดการมีส่วนร่วม อันดับ 7 ตรวจสอบคุณสมบัติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ถือหั่นสื่อ เพราะควรดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน ไม่สองมาตรฐาน ควรตรวจสอบให้ละเอียดทุกพรรค ปฏิบัติให้เหมือนกัน อันดับ 8 การแก้ปัญหาเศรษฐกิจชีวิตความเป็นอยู่ เพราะชีวิตความเป็นอยู่ลำบาก ต้องดิ้นรน ช่วยเหลือตนเอง ค่าครองชีพสูง ของกิน-ของใช้แพง ยังไม่เห็นมีอะไรดีขึ้น อันดับ 9 การใช้งบประมาณในโครงการต่างๆ เพราะมีการใช้งบประมาณจำนวนมาก ไม่สามารถตรวจสอบได้ มีผู้ได้รับประโยชน์เพียงบางกลุ่ม ไม่ทั่วถึง อาจมีการทุจริตคอร์รัปชัน และอันดับ 10 คุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง เพราะ เป็นปัญหาวิกฤตินักการเมืองขาดคุณธรรมจริยธรรม ใช้ระบบอุปถัมภ์ สนับสนุนแต่พวกพ้องและไม่คำนึงถึงประชาชน (มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 2562, 30 มิถุนายน)

เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2562 สวนดุสิตโพล ได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั้งประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 1,182 คน ระหว่างวันที่ 14-17 สิงหาคม 2562 สรุปได้ว่า “5 อันดับ สถานการณ์การเมืองไทย” ณ วันนี้ ที่ประชาชนเป็นห่วงมากที่สุด ได้แก่ อันดับ 1 ระเบิดในกรุงเทพฯ เพราะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศ ประชาชนรู้สึกไม่ปลอดภัย วิตกกังวล อาจมีผู้ไม่หวังดีเข้ามาสร้างสถานการณ์อีก อันดับ 2 การแก้รัฐธรรมนูญ เพราะเป็นสาเหตุหนึ่งของความขัดแย้ง ยังมี

ช่องโหว่หลายจุด เกรงว่าจะยืดเยื้อ กฎหมายต้องเป็นกลาง ความเป็นประชาธิปไตย อันดับ 3 วิวาทะระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน เพราะมีแต่เรื่องทะเลาะเบาะแว้ง ความขัดแย้งฝังรากลึก เป็นเรื่องของอำนาจและผลประโยชน์ มุมมองแนวคิด การทำงานที่แตกต่างกัน อันดับ 4 การถวายสัตย์ของนายกรัฐมนตรี เพราะเป็นประเด็นที่ฝ่ายค้านนำมาโจมตี ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์และส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของนายกฯโดยตรง และอันดับ 5 การแยกตัวของพรรคเล็กบางพรรคจากรัฐบาล เพราะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและคะแนนเสียงของรัฐบาล รัฐบาลมีปัญหาเยอะ โดยเฉพาะเรื่องการต่อรองตำแหน่งของพรรคเล็ก (มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 2562, 18 สิงหาคม) และล่าสุดที่ประชาชนอยากเห็นการทำหน้าที่ของนักการเมือง ณ วันนี้ในสายตาประชาชนมากที่สุด คือ การทำตามสัญญาที่ให้ไว้ซื้อสัตย์ ไม่ทุจริต ร้อยละ 58.90 และที่อยากให้ปรับปรุงมากที่สุด คือ ขยายเสียงทำเพื่อผลประโยชน์ เงินทอง ร้อยละ 40.04 สิ่งที่ประชาชนอยากฝากให้กับนักการเมืองมากที่สุด คือ เป็นนักการเมืองที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดี ร้อยละ 42.92 (มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 2562, 8 ธันวาคม)

บทสรุปการเมืองที่สำคัญคือ ความขัดแย้งที่รุนแรงทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสองทศวรรษที่ผ่านมา ปรากฏการณ์การเมืองไทยเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว รุนแรง และอย่างถึงรากถึงโคน ความเป็นพลวัตที่ดูซับซ้อนและสับสน ต้นเหตุของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ก็พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจนถึงระดับรากฐานความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ที่คนจนต้องพึ่งผู้มีอำนาจและผู้มีอิทธิพลเพื่อลดความเสี่ยง ได้ลดความสำคัญลงกลายเป็น “ผู้อุปถัมภ์รายใหญ่ที่สุด” ของชนบทไทยหลังปี พ.ศ. 2540 ประชาชนเริ่มเห็นว่าประชาธิปไตยนั้น “กินได้” และหลังปี พ.ศ. 2549 ชนชั้นกลางใหม่ เกิดขึ้น เกิดเลื้อยเลื่อน และสีแดงตามอุดมการณ์การเมืองของตนเองขึ้นยังชี้ว่าที่มาของสีแดงมิใช่แต่เพียงความเหลื่อมล้ำทางฐานะเศรษฐกิจที่เข้าใจกันอย่างทั่วไป แต่ยังต้องรวมไปถึงความอยุติธรรมทั้งทางสังคมและการเมือง (อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกดาวิจิตร และนิติ ภาวครพันธุ์, 2556; มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2557) ณ ปัจจุบันสถานการณ์การเมืองของประเทศไทยเกิดความรุนแรงทางความคิดทางการเมืองระหว่างรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีที่มีการสืบทอดอำนาจจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 สืบทอดต่อเนื่องผ่านการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2562 ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ดำรงการเป็นผู้บริหารสูงสุดของประเทศมาแล้วรวมกว่า 6 ปี มีการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา 250 คน และมีพรรคพลังประชารัฐที่ตั้งมาเพื่อรองรับการฟอกขาวในการเลือกตั้งว่า การได้อำนาจมาจากเสียงของประชาชนเพื่อนำไปสู่เลือกนายกรัฐมนตรีที่มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม โดยส่วน

ใหญ่กลุ่มที่บริหารประเทศเป็นกลุ่มผู้มีวิสัยทัศน์ คุณวุฒิสูง เป็นผู้อาวุโสของบ้านเมืองเมื่อบริหารบ้านเมืองไประยะหนึ่งทำให้เกิดข้อสงสัยขึ้นจำนวนมากตั้งแต่การเลือกตั้ง การเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มคนบางกลุ่มที่เป็นพวกพ้องตนเองได้รับประโยชน์จากรัฐธรรมนูญ ได้การเป็นผู้ใกล้ชิดผู้มีอำนาจ จากคติความต่าง ๆ ผ่านการตั้งพรรคพวกของตนเองในหน่วยงานองค์กรอิสระ การใช้งบประมาณที่เอื้อต่อกองทัพ การใช้งบประมาณที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ การยุบพรรคการเมืองที่เรียกร้องและตรวจสอบการทำงานแทนเสียงประชาชน มีการคุกคามประชาชนอย่างต่อเนื่อง จนที่สุดเสียงของประชาชนที่ส่งผ่านพรรคการเมืองเพื่อต่อสู้ความยุติธรรม ต่อสู้แทนประชาชนในสภาผู้แทนราษฎร ไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ในระบบสภา ด้วยภาวะปัญหาการบริหารจัดการช่วงโรคระบาดไวรัสโควิด 19 ที่ส่งผลต่อมุมมองของคนรุ่นใหม่เมื่อพิจารณาต่อไปในอนาคต เริ่มไม่เห็นอนาคตของตนเองที่เมื่อจบมาจะดำรงงานทำอะไร เพราะเศรษฐกิจทรุดหนัก โรงงานและธุรกิจปิดกิจการ คนงานถูกเลิกจ้าง การออกมาเรียกร้องของคนรุ่นใหม่ถูกคุกคาม คนทั่วไปกำลังลำบาก แต่มีกลุ่มคนบางกลุ่มที่ไม่ต้องดิ้นรน มีผลการทำงานไม่คุ้มกับมีภาษีของประชาชน พ่อแม่ที่ทำงานต้องกั๊กหนี้มสินภาวะที่มองเห็นภาพความล้มเหลวทางเศรษฐกิจทำให้คนรุ่นใหม่ จนเกิดการชุมนุมเล็กของเด็กรุ่นใหม่ หรือ มีอับฉบัพล้น (Flash mob) เกิดขึ้นในทั่วไปประเทศที่ออกมาเรียกร้อง 3 ประเด็นคือ หยุดคุกคามประชาชน แก้ไขรัฐธรรมนูญ และยุบสภา ข้อเรียกร้องถูกยกระดับทางการเมืองของคนรุ่นใหม่มากขึ้นเรื่อย ๆ จนจะมีการชุมนุมใหญ่ของคนรุ่นใหม่ในการเรียกร้องวันที่ 19 กันยายน 2563

ดังนั้นฉาบทศนในปัจุบันที่สำคัญที่สุด ภายหลังการแสกนข่าวการเมืองสภาวะการณที่กล่าวถึงมากที่สุดวนเวียนอยู่กับ 5 พรรคการเมืองใหญ่ คือ เพื่อไทย พลังประชารัฐ อนาคตใหม่ ภูมิใจไทย และประชาธิปัตย์ และสิ่งที่เกิดขึ้นมีคำที่เกี่ยวกับการเมือง หลายคำที่เกิดขึ้น อาทิ กลัว เจาเห่า ฝ่ายค้านอิสระ สองมาตรฐาน ถวายสัตย์ไม่ครบ อยู่ไม่เป็น รุกป่าสงวน ครอบครองที่ดิน สปก. หุ่นสื่อ ชิมช้อบใช้ สะกดจิตหมู่ ชังชาติ แก้รัฐธรรมนูญ เกณฑ์ทหาร แหวนมารดา นาฬิกาเพื่อน ตราชั่งเอียง เป็นต้น ภาวะความขัดแย้งอย่างรุนแรงจะเกิดขึ้นในประเทศไทย หนีไม่พ้นกับการการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างสถาบันในสังคม ดุลอำนาจอธิปไตย โครงสร้างความคิดชุดใหม่ของคนไทย การพัฒนาประเทศจะเกิดจากฐานรากของประเทศคือ ชุมชนท้องถิ่น การใช้องค์ความรู้ใหม่แทนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น คำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง องค์กรหน่วยงานใดที่เอาเปรียบประชาชนจะถูกลดจำนวนคนและบทบาทลงให้ไม่ทับซ้อนกัน การใช้ประโยชน์จากภาษีของประชาชนจะมีศักยภาพ คนรุ่นใหม่กับการเมืองมีเพิ่มมากขึ้น

2.6 ปรากฏการณ์ที่หก: เศรษฐกิจเริ่มเฟื่องฟู

เศรษฐกิจของประเทศกำลังเผชิญกับวิกฤติครั้งร้ายแรงที่สุด ความทุกข์ยาก ขวัญหายหมด
๒ แพงเหมือนเมื่อครั้งอดีตโบราณกำลังกลับมาหลอกหลอนประชาชน เมื่อเปรียบกับการปลูก
 ต้นไม้กับการได้รับผลกระทบวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ที่ ณ ครั้งนั้นปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้เกิดการเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจครั้งแรกกับสถาบันการเงินจากวันนั้นถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา 22
 ปีแล้ว ต้นไม้ต้นนั้นย่อมได้รับผลดี แต่เจอวิกฤติการเมืองเข้าแทรกแซงถึง 3 ครั้ง เหมือนใช้น้ำที่เป็น
 พิษรดลงต้นไม้ ทำให้ต้นไม้เป็นพิษ ผลไม้เป็นพิษกำลังร่วงหล่นลงดิน ผลไม้พิษทำให้ราก ฐานราก
 รากหญ้า รากแก้ว เริ่มเน่า ก่อรูปเข้าสู่ภาวะเศรษฐกิจพัง หยุต ชล่อ รักษาตัวเอง ถ้ามั่นกำลังมาแบบ
 ร้ายแรงกว่าเดิม (ปี พ.ศ.2540) ถอนรากถอนโคน ยิ่งกว่าต้มยำกุ้ง ก็คงเป็นต้มยำหม้อไฟผัดไทยนรก
 เราจะทำอย่างไร? จึงเป็นคำถามสำคัญที่ต้องบอกว่า ให้ประชาชนจงถนอมตัว ดำรงชีวิตด้วยความ
 ประหยัด ขยัน รู้จักแบ่งปัน อย่าสร้างหนี้ มีความพอเพียง อย่าประมาทในชีวิต ให้มีสติและใช้ปัญญา
 หาทางแก้ไขให้ทันทั่วทั้ง เพราะเศรษฐกิจกำลังเผชิญการเฟื่องฟูยิ่งกว่าต้มยำกุ้ง ในปี พ.ศ. 2540
 นั่นเอง

เชื้อเพลิงที่สูมไฟให้กับเศรษฐกิจของไทย ปี พ.ศ. 2563 คือ โรคระบาดไวรัสโควิด 19 ปัญหา
 ภัยแล้งที่รุนแรงกว่าที่คาด และพระราชบัญญัติงบประมาณ รายจ่ายประจำ ปีงบประมาณ พ.ศ.
 2563 ที่ล่าช้า สงครามการค้าจีน-สหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 ถึงต้นปี 2563
 ปัญหาบาทแข็งค่า ทั้งนี้ประเทศไทยจ่อถูกตัดสิทธิจีเอสพี (GSP) กล่าวคือ ระบบการให้สิทธิพิเศษ
 ทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปที่ประเทศที่พัฒนาแล้วให้แก่สินค้าที่มีแหล่งกำเนิดใน ประเทศที่
 กำลังพัฒนา ในส่วนของสินค้ากว่า 500 รายการ ปัจจุบันสถานะกำลังซื้อภายในประเทศที่ยังดูเงียบ
 เหงาจนน่าเป็นห่วง ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้อธิบายว่า ในปี พ.ศ. 2563 เศรษฐกิจไทยเปิดศักราช
 ใหม่ด้วยความหวังว่าจะกลับมาขยายตัวดีกว่าปี พ.ศ. 2562 แต่ภาวะ “VUCA World” (volatility,
 uncertainty, complexity and ambiguity คือ มีความผันผวน ความไม่แน่นอน ความ
 สลับซับซ้อน และความคลุมเครือ) ทำให้เศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มจะชะลอตัวและต่ำกว่าระดับ
 ศักยภาพ หมายถึง อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ณ ช่วงที่เศรษฐกิจมีการใช้ทรัพยากรและ
 ปัจจัยการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ถ้าจะเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนก็น่าจะเหมือนคนที่เดิม
 คาดกันว่าจะออกวิ่งเหยาะ ๆ กลับกลายเป็นได้แค่เพียงเดินประคองตัว ซึ่งยังขัดขัดว่าปัจจัยเสี่ยงที่
 ต้องติดตามมีผลต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าคาดการณ์ (1) การระบาดของโรคติด
 เชื้อไวรัสโควิด-19 (2) พัฒนาการของภาวะการค้าและการลงทุนโลก ความขัดแย้งทางการค้า

ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน (3) ความคืบหน้าของการลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ที่สำคัญได้รับผลกระทบจากปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง (4) พัฒนาการของตลาดแรงงานและรายได้ครัวเรือน และปัญหาภัยแล้งที่อาจส่งผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือนภาคเกษตร (BOT พระสยาม MAGAZINE, 2563) นอกจากนี้กองทุนศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้คาดว่าเศรษฐกิจไทยปี พ.ศ. 2563 คาดว่าจะปรับตัวลดลงในช่วงร้อยละ (-6.0) - (-5.0) เนื่องจาก (1) การปรับตัวลดลงรุนแรงของเศรษฐกิจและปริมาณการค้าโลก (2) การลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ (3) ปัญหาภัยแล้งที่ส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตภาคเกษตรชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้แนวโน้มเศรษฐกิจโลก ปี พ.ศ. 2563 มีแนวโน้มที่จะหดตัวรุนแรงเป็นประวัติการณ์จากผลกระทบของมาตรการกีดกันทางการค้าในช่วงที่ผ่านมา และถูกซ้ำเติมจากการระบาดของโรคโควิด 19 อย่างเป็นวงกว้างและรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศสำคัญ มีปัจจัยสำคัญได้แก่ (1) ชัดความสามารถและระยะเวลาที่แต่ละประเทศใช้ในการควบคุมการระบาดและป้องกันไม่ให้เกิดการระบาดในระลอกที่สอง (2) มาตรการภาครัฐในการปิดสถานที่และจำกัดการเดินทาง (Lockdown) เพื่อแก้ปัญหาการระบาด รวมถึงความเข้มข้นของมาตรการป้องกันการระบาดในระยะต่อไป (3) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคและรูปแบบการประกอบธุรกิจในประเทศสำคัญ ๆ ของโลก (4) ชัดความสามารถของรัฐบาลประเทศสำคัญ ๆ ของโลกในการดำเนินมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อให้ภาคธุรกิจมีความพร้อมในการกลับมาประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการควบคุมผลกระทบของวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจไม่ให้ลุกลามจากภาคการผลิตไปสู่ภาคการเงินและการคลัง (5) ความก้าวหน้าในการผลิตยาและวัคซีนเพื่อใช้ในการรักษาโรค และ การตอบสนองของไวรัสต่อสภาพอากาศ (กองทุนศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค, 2563) ผู้เขียนได้ลงพื้นที่ในชุมชนท้องถิ่นพบว่า เศรษฐกิจของชุมชนมีผลกระทบอย่างมากเมื่อพิจารณาจากร้านค้าในชุมชนถูกปิดจำนวนมากส่วนร้านที่เปิดต้องมีมาตรการในการควบคุมโรคระบาดอย่างเข้มงวด เกิดการชะลอตัวของธุรกิจบางชนิด ปิดกิจการของโรงงานหลายประเภท ร้านค้าร้านอาหารหยุดไปจำนวนมาก เกิดการควบคุมแหล่งท่องเที่ยวและโรงแรม ปิดด่านการค้าการซื้อขายแลกเปลี่ยนของชายแดนจนถึงขั้นปิดประเทศจนเกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ระดับชุมชน ภาค ประเทศ ภูมิภาค โลก ดังนั้นประเทศไทยต้องสร้างความสมดุลระหว่างสุขภาพกับเศรษฐกิจไปพร้อมกันถึงจะมีโอกาส “อยู่รอด” ต่อไป

2.7 ปรากฏการณ์ที่เจ็ด: อีสานกำลังศิวิไลซ์

อีสานกำลังศิวิไลซ์ หมายความว่า ดินแดนภาคอีสานเป็นผืนแผ่นดินใหม่แห่งการพัฒนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดินที่เคยแห้งแล้งจะกลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ ดังที่มิ่งสรรพ ขวสอาด (2557) ได้อธิบายไว้ว่า แผ่นดินอีสานกำลังมีแรงขับเคลื่อนสำคัญที่มีส่วนช่วยเปลี่ยนภาพพื้นที่ที่ “ในดินขี้มีแต่ทราย” ให้กลายเป็นดินแดนที่เปี่ยมไปด้วยโอกาสมากมาย อย่างน้อยโอกาสนั้นมี 2 ประการคือ 1) พันธกิจการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และ 2) แผนโครงการลงทุนระบบคมนาคมพื้นฐานจากภาครัฐ เพื่อสนับสนุนศักยภาพการลงทุนในอนาคตอันใกล้ โอกาสทางเศรษฐกิจที่หลากหลายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศไทยในอนาคต แนวคิดการเปลี่ยนแปลงจากเมืองชายขอบเป็นเมืองศูนย์กลางด้วยการเชื่อมโยงคมนาคม จะทำให้ภาคอีสานเป็นดินแดนเศรษฐกิจที่มีความพร้อมด้านปัจจัยการผลิต ทั้งแรงงาน พืชผลการเกษตร ตลอดจนพื้นที่ขนาดใหญ่ซึ่งเป็นประตูหน้าต่างสู่การค้าการลงทุนระหว่างไทย-สปป.ลาว ซึ่งมีการเชื่อมสองประเทศด้วยสะพานมิตรภาพไทยลาว เกิดขึ้นเป็นจำนวน 5 สะพานในแผ่นดินอีสาน ได้แก่

- 1) สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 -สะพานที่เชื่อมจังหวัดหนองคายกับกรุงเวียงจันทน์
- 2) สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 -สะพานที่เชื่อมจังหวัดมุกดาหารกับแขวงสุวรรณเขต
- 3) สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 -สะพานที่เชื่อมจังหวัดนครพนมกับท่าแขก
- 4) โครงการสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 5 -สะพานที่เชื่อมจังหวัดบึงกาฬกับปากซัน
- 5) โครงการสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 6 -สะพานที่เชื่อมจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวงสาละวัน (ส่วนแห่งที่ 4 สะพานมิตรภาพ ไทย-ลาว แห่งที่ 4 -สะพานที่เชื่อมจังหวัดเชียงรายกับห้วยทราย)

ปรากฏการณ์ความเจริญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “ภาคอีสาน” ความเจริญเกิดขึ้นอย่างจริงจังที่จังหวัดอุดรธานี ที่ปรากฏว่าในวันหยุดจะมีพี่น้องชาวลาวข้ามฝั่งมาท่องเที่ยวในสถานที่ต่างๆ และซื้อของใช้ทั้งในห้างสรรพสินค้า รวมถึงเข้ามาไหว้พระไปคาเฟ่โนดและทะเลบัวแดงกันอย่างคับคั่ง ความเจริญยังเกิดขึ้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดการสร้างศูนย์กีฬาขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยสโมสรฟุตบอล สนามแข่งรถ และค่ายมวยระดับโลกเพื่อเปิดการแข่งขันในระดับโลกสร้างรายได้ให้กับคนบุรีรัมย์และประเทศไทยอย่างมหาศาล ความเจริญยังเกิดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ที่มีนิคมอุตสาหกรรม ถึง 3 แห่งที่สร้างรองรับการสร้างงานให้กับคนในพื้นที่ คือ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร 2 นครราชสีมา เขตอุตสาหกรรมสุรนารี และนิคมอุตสาหกรรมสูง

เนิน เป็นจังหวัดที่เป็นชุมทางการเดินรถยนต์และรถไฟ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ 3 จังหวัดดังนี้

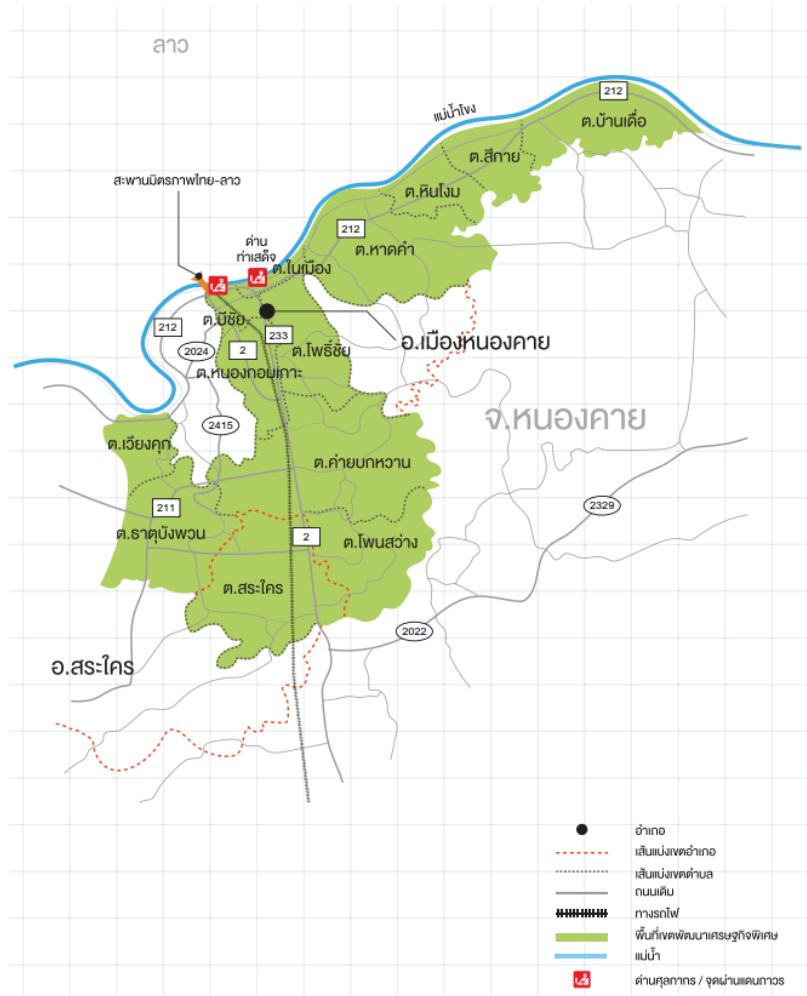
1) เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร ซึ่งมีพื้นที่ 11 ตำบลที่ติดชายแดนใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหว้านใหญ่ และอำเภอดอนตาล รวม 578.5 ตารางกิโลเมตร (361,542 ไร่) ในระยะแรกพื้นที่ที่นำมาจัดสรรเพื่อใช้ประโยชน์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ จำนวน 2 แปลง ในตำบลคำอาฮวน อำเภอเมืองมุกดาหาร เนื้อที่ประมาณ 1,085-2-57 ไร่ (สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) โดยห่างจากกรุงเทพมหานคร 642 กิโลเมตร ซึ่งด้านชายแดนมุกดาหารเป็นจุดผ่านแดนถาวรเชื่อมต่อกับแขวงสะหวันเขต สปป.ลาว มูลค่าการค้าขายระหว่างประเทศไทย กับสปป.ลาวเป็นอันดับสอง (สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่, 2559) (สำเนา)

ภาพที่ 2.10 เขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร

ที่มา: สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ (2559)

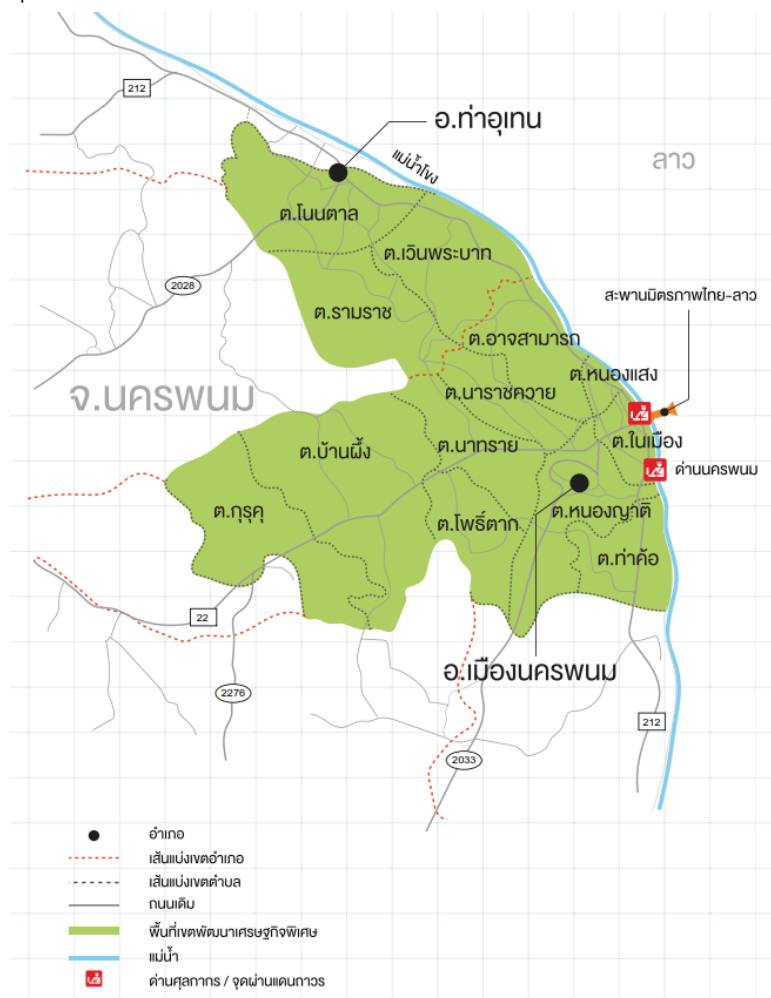
2) เขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย ซึ่งมีพื้นที่ 13 ตำบลที่ติดชายแดนใน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองคาย และอำเภอสระใคร รวม 473.67 ตารางกิโลเมตร (296,042 ไร่) ในระยะแรก พื้นที่ที่นำมาจัดสรรเพื่อใช้ประโยชน์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ที่ดินสาธารณประโยชน์ จำนวน 1 แปลง ในตำบลสระใคร อำเภอสระใคร เนื้อที่ประมาณ 718-0-35 ไร่ (สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) โดยห่างจากกรุงเทพมหานคร 615 กิโลเมตร ซึ่งด้านชายแดนหนองคายเป็นจุดผ่านแดนถาวรเชื่อมต่อกับนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว มูลค่าการค้าขายระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาวสูงสุดของประเทศ โดยทาง สปป.ลาว มีเขตเศรษฐกิจเฉพาะเวียงจันทน์กับโนนทอง เขตพัฒนารวมไซเสดถา เขตเศรษฐกิจเฉพาะบึงธาตุหลวง และเขตเศรษฐกิจเฉพาะลองแตงห์ (สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่, 2559) (สำเนา)

ภาพที่ 2.11 เขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย

ที่มา: สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ (2559)

3) เขตเศรษฐกิจพิเศษนครพนม ซึ่งมีพื้นที่ 13 ตำบลที่ติดชายแดนใน 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครพนม และอำเภอท่าอุเทน รวม 794.79 ตารางกิโลเมตร (495,743.75 ไร่) ในระยะแรกพื้นที่ที่นำมาจัดสรรเพื่อใช้ประโยชน์ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์โคกภูกระแต ในตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง นครพนม เนื้อที่ประมาณ 2,938 ไร่ โดยการถอนสภาพพื้นที่ที่ดินสาธารณะประโยชน์ เฉพาะบริเวณที่ไม่มีหน่วยงานราชการขอใช้และไม่มีการบุกรุกครอบครองในเนื้อที่ ประมาณ 1,400 ไร่ (สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) โดยห่างจากกรุงเทพมหานคร 740 กิโลเมตร มีด้านมิตรภาพ 3 (นครพนม-คำม่วน) ใช้เส้นทาง R12 เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าสายใหม่เชื่อมระหว่างไทย-ลาว-เวียดนามตอนเหนือ-จีนตอนใต้ เป็นเส้นทางสั้นที่สุด (สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่, 2559) (สำเนา)

ภาพที่ 2.12 เขตเศรษฐกิจพิเศษนครพนม

ที่มา: สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ (2559)

เมื่อเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 3 แห่งเปิดอย่างสมบูรณ์ความอยู่ดีมีสุขของคนอีสานจะสามารถทัดเทียมกับภาคอื่น ๆ ของประเทศได้ และที่สำคัญการพัฒนาผืนแผ่นดินแห่งนี้จะเข้าความเป็น “ศิวิไลซ์” เจริญรุ่งเรืองอย่างสมบูรณ์สมดังการพัฒนาประเทศที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนอย่างแน่นอน

บทสรุป

7 ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อรูปขึ้นในเวลาเดียวกัน และเวลาไม่แตกต่างกัน จึงสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับคนไทย สังคมประเทศไทยได้ เมื่อหากรัฐบาลหรือคนไทยไม่สามารถตั้งรับสถานการณ์เหล่านี้ได้ย่อมได้รับผลกระทบเชิงลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นประชาชนต้องจับกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้เพื่อให้รอดพ้นผลเสียหายและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ปรากฏการณ์ทั้ง 7 เป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมไทยเป็นความจริงเป็นข้อเท็จจริงที่มีใช้ความเห็นสามารถศึกษาได้ด้วยปรากฏการณ์วิทยาได้ซึ่งสิ่งที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างระบบสังคมไทยคือปรากฏการณ์ที่หนึ่งที่อธิบายถึงความเหลื่อมล้ำสมบูรณ์เกิดมีอยู่เป็นเหมือนกาฝากหรือวิบากกรรมของคนไทยที่ระบบสังคมสร้างความเหลื่อมล้ำให้คนตั้งแต่สมัยโบราณสร้างชนชั้นให้คนมีศักดิ์นาข้าทาสสู่การเป็นระบบอุปถัมภ์สืบฐานันดรศักดิ์ตามสายโลหิตสานสัมพันธ์จากรุ่นสู่คนอีกรุ่นจนแทรกซึมอยู่ในทุกองค์กรมีแต่ญาติพี่น้องส่งแนวคิดจากผู้นำสู่คนมีที่ ยากจะทำลายลงได้กลายเป็นภูมิเขาน้ำแข็งขยายใหญ่สำหรับสังคมไทย ความเหลื่อมล้ำทำจนเคยชิน กลายเป็นสิ่งที่คิดว่าสังคมไทยมีลักษณะแบบเจ้าขุนมูลนายจนทำให้เกิด คนไทยอ่อนแอเป็น ปรากฏการณ์ที่สองที่ต้องทนอยู่กับสภาพสังคมไทยที่มีคนไทยขาดการฝึกคนให้คิดเป็น ทำเป็น พึ่งพาตนเองได้ ทุกยุคทุกสมัยรัฐบาลต้องมีนโยบายประชานิยมสร้างคนไทยให้อ่อนแอพร้อมกับการ รอรับการช่วยเหลือจนเคยชิน ขาดการฝึกทักษะชีวิตใหม่ ๆ ขาดความพอดี มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันจน สุดท้ายคนไทยไม่ต้องดิ้นรนจะมีคนมาช่วยเหลือแน่นอน ยิ่งในปัจจุบันสถาบันการศึกษาเกิดวิกฤติ อย่างยิ่งทั้งระบบที่ขาดการพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่ตอบโจทย์ความทันสมัย หลักสูตรความไม่ สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชนนักศึกษากลายเป็นการเรียกร้องให้ปฏิรูปการศึกษาขึ้นเป็น ปรากฏการณ์ที่สามเมื่อการศึกษามีปัญหาการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเตรียมตัวของประชาชนที่ กำลังเผชิญกับปัญหาปรากฏการณ์ที่สี่คือสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ ไม่ให้ช่วงวัยของกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็น กลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศในอนาคตว่าต้องไม่เป็นภาระของลูกหลาน จำเป็นต้องวางแผนสร้าง คุณค่าให้กับคนที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและต้องยอมรับกระบวนคิดใหม่ของคนรุ่นหลังไม่เช่นนั้น ปรากฏการณ์ที่ห้าจะนำไปสู่การเมืองร้อนระอุของช่วงวัยจะเกิดขึ้นแบบรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อ

ความขัดแย้งทางการเมืองของคนรุ่นใหม่กับคนอีกช่วงวัยผู้สูงอายุสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้มีปัญหาย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศจะหดตัวลงทั้งเศรษฐกิจฐานราก เศรษฐกิจจุลภาคและมหภาค เป็นปรากฏการณ์ที่หกที่ประเทศไทยเศรษฐกิจกำลังเริ่มเผยความจริงคำว่าความจริงคือความทรุดทั้งระบบการส่งออก การค้าขาย การใช้จ่าย รายได้ประชาชาติ นอกจากการเมืองแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่จะทำให้เศรษฐกิจประเทศไทยปี พ.ศ. 2563 ทรุดตัวลงมาก อาทิ โรคระบาดโควิด 19 ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ตลาดแรงงานและรายได้ครัวเรือน และปัญหาภัยแล้ง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคและรูปแบบการประกอบธุรกิจ การพัฒนาเทคโนโลยี การใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน (automation) และขีดความสามารถของรัฐบาล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ภาวะปรากฏการณ์ทั้ง 6 จะสะท้อนปรากฏการณ์เชิงลบ แต่ประเทศไทยมีปรากฏการณ์เชิงบวกที่เป็นการบริหารเชิงพื้นที่ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยการใช้ศักยภาพการค้าชายแดนให้เพิ่มสูงขึ้นรองรับการเปิดเศรษฐกิจพิเศษโดยเฉพาะในพื้นที่ประเทศที่เราใช้ภาษาต่างกันและสามารถเข้าใจกันได้โดยไม่ต้องผ่านคนกลางนั่นคือ สปป.ลาว ที่มีพรมแดนติดกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือภาคอีสานการเชื่อมโยงสะพานมิตรภาพไทยลาว ถึง 5 สะพาน โดยเชื่อมเชื่อม จังหวัดหนองคายกับกรุงเวียงจันทน์ เชื่อมจังหวัดมุกดาหารกับแขวงสุวรรณเขต เชื่อมจังหวัดนครพนมกับท่าแขก เชื่อมจังหวัดบึงกาฬกับปากซัน และเชื่อมจังหวัดอุบลราชธานีกับแขวงสาละวัน ทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศและภาคอีสานเพิ่มมากขึ้นอาจเป็นปรากฏการณ์ที่เจ็ด คือ อีสานกำลังศิวิไลส์ ต่อไปในอนาคตอันใกล้ ด้วยเหตุปัจจัยเหล่านี้จำเป็นที่ประเทศไทยต้องรู้จักการวางกลยุทธ์เฉพาะตน คือ **รุก รับ จับ ปรับ มั่น คง พอเพียง** เมื่อเจอสถานการณ์ใดกับชีวิตสามารถใช้ให้ถูกต้องตามสถานการณ์ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ เหมาะสมกับศักยภาพตนเอง ย่อมก้าวผ่านปัญหาวิกฤติการณ์ ต่าง ๆ ไปได้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

- BOT พระสยาม MAGAZINE. (2563). ทิศทางเศรษฐกิจไทยปี 2563, **Cover Story** ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2563 ธนาคารแห่งประเทศไทย. สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2563 จาก https://www.bot.or.th/Thai/BOTMagazine/Documents/PhraSiam0163/CoverStory1_63.pdf
- กองยุทธศาสตร์และการวางแผนเศรษฐกิจมหภาค. (2563). ภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสแรกของปี 2563 และแนวโน้มปี 2563 ในเอกสาร **NESDC ECONOMIC REPORT** แดลงข่าว วันที่ 18 พฤษภาคม 2563 เวลา 09.30 น. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กอบศักดิ์ ภูตระกูล. (2556). **คุณภาพของการเจริญเติบโตจากมิติของการกระจายรายได้ ปัญหาและทางออก**. นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2556 “วางรากฐานสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนของเศรษฐกิจไทย”, โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร, วันที่ 19-20 กันยายน.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2563). **คู่มือความรู้การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) กับความเหลื่อมล้ำในสังคม**. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- จุฬารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ ในบทความ **วิชาการรัฐสภา** ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2560, หน้า 6-28.
- ชาติชาย มุกสง. (2555). **นโยบายประชานิยม**. สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2563 จาก <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php>.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2532). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิเทศ ดินนะกุล. (2544). **สังคมและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2561). **กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนชนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).

- _____. (2561). **กระบวนการทัศน์พัฒนาสังคมพื้นฐาน**. เอกสารประกอบการสอนสาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม แผนกวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มติชนออนไลน์. (2562). **กพฐ.ขงยุบรวม 1.8 หมื่น ร.ร.เล็ก แก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา**. สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2562 จาก https://www.matichon.co.th/education/news_1606007
- มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2562). “10 อันดับ” ปัญหาการเมืองไทยที่คาใจประชาชน ณ วันนี้ ในผล **การสำรวจสวนดุสิตโพล** เมื่อวันที่ 25-29 มิถุนายน, มีการเผยแพร่วันที่ 30 มิถุนายน 2562.
- _____. (2562). “5 อันดับ สถานการณ์การเมืองไทย” ณ วันนี้ ที่ประชาชนเป็นห่วงมากที่สุด ในผล **การสำรวจสวนดุสิตโพล** เมื่อวันที่ 14-17 สิงหาคม, มีการเผยแพร่วันที่ 18 สิงหาคม 2562.
- _____. (2562). “การทำหน้าที่ของนักการเมือง ณ วันนี้ในสายตาประชาชน” ในผล **การสำรวจสวนดุสิตโพล** เมื่อวันที่ 3-7 ธันวาคม, มีการเผยแพร่วันที่ 8 ธันวาคม 2562.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2557). **ฉกทัศน์ : ชีวิตคนไทยพุทธศักราช 2576**. เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2557). **เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2562). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยูเอ็น ประเทศไทย. (2562). **ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ**. The Global Goals for Sustainable Development สืบค้นวันที่ 8 ธันวาคม 2562 จาก <http://www.un.or.th/globalgoals/th/global-goals/reduced-inequalities/>
- ราชกิจจานุเบกษา. (1 พฤษภาคม 2562). **พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562**. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 1-2.
- _____. (13 ตุลาคม 2561). **ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)**. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 36-37.

- _____. (14 มิถุนายน 2547). พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547. เล่ม 121 ตอนพิเศษ 23 ก, หน้า 2.
- _____. (31 ธันวาคม 2546). ประกาศ เรื่อง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖. เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก, หน้า 1.
- _____. (31 ธันวาคม 2546). ประกาศ เรื่อง พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖. เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก, หน้า 10.
- วินัย ผลเจริญ. (2546). “ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่อเศรษฐกิจสังคมและการเมืองไทย (ตอนที่ 1)”. จุลสารกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ปีที่ 4 ฉบับ 37 ธันวาคม 2546.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2556). ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “พรมแดนใหม่ของการพัฒนาประเทศไทย”. ใน วิชาญจินดา(บรรณาธิการ), รวมปาฐกถาการบริหารการพัฒนา ปาฐกถาพิเศษเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2561). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).

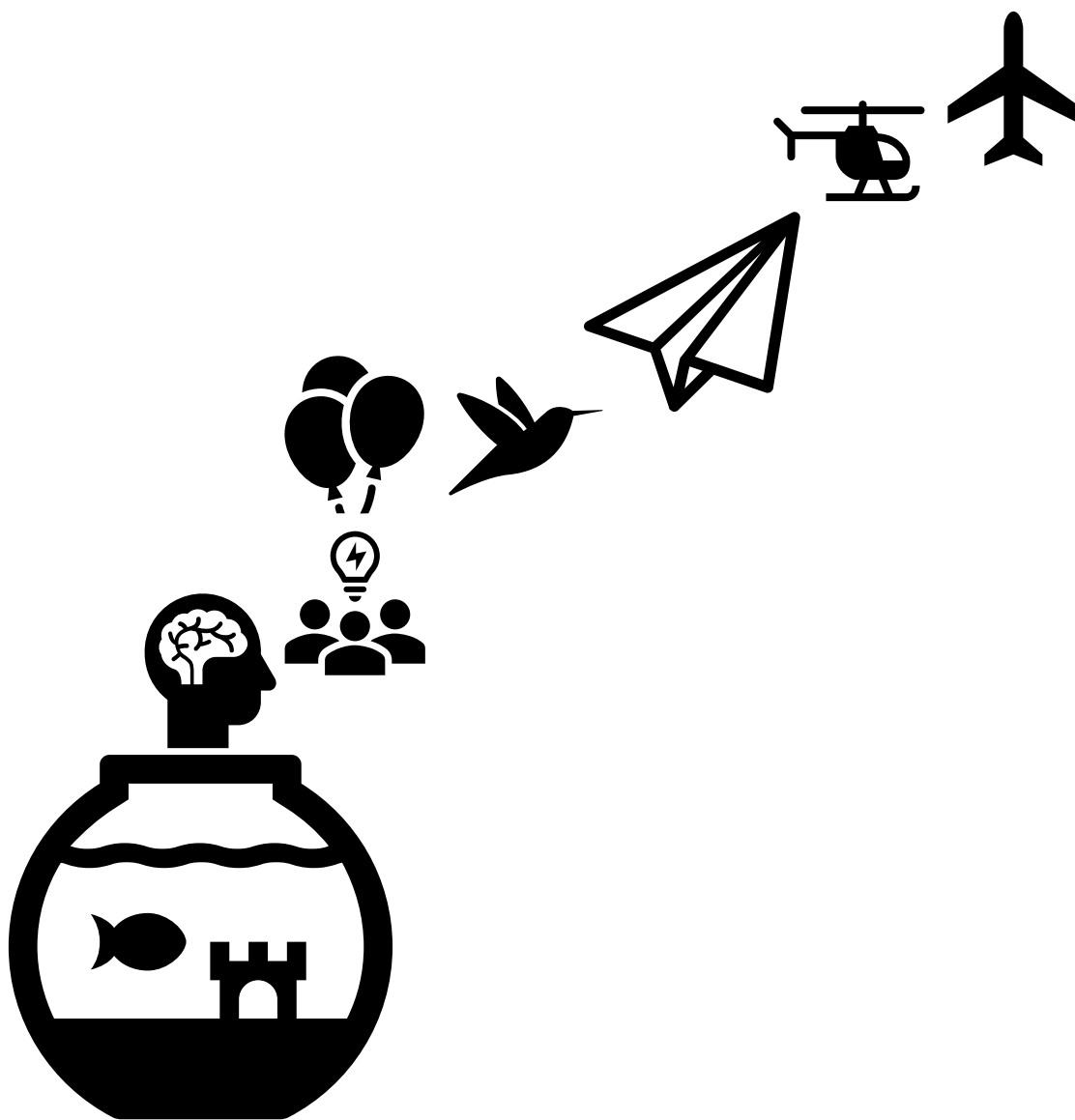
- _____. (2561). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ใน
ระดับภาคของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. (2559). เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่. (2559). เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ดัชนีความก้าวหน้าของคน
ประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: พี.ซี.เพรส (บุญชิน).
- สำนักวิชาการ และสำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). สารสังเขป
ประเด็นการปฏิรูปประเทศไทย ด้านนโยบายประชานิยมที่จะส่งผลกระทบต่อหนี้สาธารณะและ
การเพิ่มบทบาทนิติต่อความรับผิดชอบในโครงการประชานิยม. กรุงเทพฯ: สำนักการ
พิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ กองวิชาการ. (2550). มนุษย์กับสังคม. โครงการผลิตและ
พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนพระพุทธรศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- สิริลักษณ์ เล่า. (2561). นักร้องหลัง...มหาวิทยาลัยไทย “เจ๊ง” หรือ “รอด” ในบทความ Work
point News วันที่ 27 พฤษภาคม 2561. สืบค้นวันที่ 24 ธันวาคม 2562. จาก
<https://workpointnews.com>
- _____. (2561). วิฤติมหาวิทยาลัยลามทั่วโลก ! นศ.ไทยลดฮวบ 6 แสน ม.ต่างชาตินเข้า
สู่ยุคจอคนเรียน ในบทความ Work point News วันที่ 2 ตุลาคม 2561. สืบค้นวันที่ 24
ธันวาคม 2562. จาก <https://workpointnews.com>
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). “Thailand 4.0 กับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ในการประชุม
หารือร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) ทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ ในเรื่องยุทธศาสตร์การ
ขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.
2560 จาก <https://www.facebook.com/drsuvitpage/>

อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกตาวิจิตร และนิติ ภาวัชรพันธุ์. (2556). **ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย.**

เอกสารวิชาการชุด สื่อนาคตไทย. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบาย
สาธารณะที่ดี(นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2561). เมื่อมหาวิทยาลัยไทยต้อง lay off อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในอีก 3-5
ปีข้างหน้า. **บทความในผู้จัดการรายวัน (MGR Online)** วันที่ 7 มิ.ย. 2561. สืบค้นวันที่
24 ธันวาคม 2562. จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9610000056533>

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). **ทักษิณา - ประชานิยม.** กรุงเทพฯ: มติชน.

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

จากในกรอบสู่นอกกรอบ จากแบบแผนสู่หลากหลาย จากยุคเก่าสู่ก้าวใหม่
สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป คือ จิตใจของคนไทยนั่นเอง

บทที่ 3

ฉากทัศน์ที่สาม: อดีต ปัจจุบัน ฉาย 7 ภาพอนาคตประเทศไทย

7 ภาพอนาคตประเทศไทย ทุกคนล้วนมีสิทธิ์ในการวาดภาพ คิด จินตนาการ ออกแบบ วาดฝัน ตั้งความหวังไว้ในอนาคตของตนเองได้อย่างอิสระ แต่จะเป็นจริงแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจุบันที่กระทำหรือที่ตนดำรงชีวิตอยู่ รวมถึงเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันมาตามธรรมชาติ เป็นธรรมดาสามัญที่ต้องเกิดขึ้น ในความจริงที่ทางพุทธศาสนามักไม่ให้ยึดติดกับคำว่า “อนาคต” (Future) แต่ให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากกว่า แต่โลกธรรมมิได้เป็นไปอย่างที่หลักธรรมคำสอนระบุไว้ทั้งหมดจะเป็นไปเพราะเหตุปัจจัยของแต่ละสิ่งที่ได้กระทำหมุนเวียนกันไป ซึ่งพุทธศาสนาสอนให้เชื่อเรื่องกรรม “กมฺมฺนา วตฺตติ โลโก” สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม นั้นหมายความว่า ภาพอนาคตของคนผู้นั้นได้เกิดขึ้นแล้วว่า ถ้าทำดีในปัจจุบัน ภาพอนาคตย่อมได้ดี ถ้าปัจจุบันทำชั่ว ภาพอนาคตย่อมได้รับผลของความชั่วแน่นอน นั่นคือ ภาพของเหตุ และภาพของผล การฉายภาพอนาคตต้องพิจารณาจากอดีตและปัจจุบันที่กระทำให้เกิดขึ้นด้วยในบทนี้จึงชี้ให้เห็นภาพอนาคตจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พุทธศักราชแห่งการกระทำ ณ ปัจจุบันให้ฉายภาพให้เข้าใจว่าประเทศไทย คนไทยกำลังอยู่ในภาวะแบบใดจะสามารถมองเห็นภาพอนาคตได้แจ่มชัดเพียงใด ไม่เพียงการอธิบายภาพปัจจุบันต้องมองย้อนกลับไปในอดีตที่สะท้อนภาพของความเชื่อด้วยที่มีส่วนสำคัญหนึ่งในการอธิบายภาพปัจจุบันและอนาคตในมิติของความเชื่อทางพุทธศาสนาที่เป็นการพยากรณ์ หรือคำทำนายย้อนภาพอนาคตจากพุทธทำนายของพระพุทธเจ้าเมื่อ 2,600 ปี ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่า “คนไทยเชื่อเรื่องการทำนาย การพยากรณ์อนาคต” จะเห็นได้จากการไปดูดวง การไปทำบุญส่วนใหญ่จะขอพร บนบานสานกล่าวเพื่อความปรารถนาของตนเองและครอบครัวให้เจริญขึ้น ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหรือการขอในสิ่งที่ตนเองต้องการ รวมถึงการเสริมดวงชะตาบารมีของตนเองจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ที่คาดหวังว่าจะเกิด 7 ภาพขึ้นได้ในอนาคตที่เราต้องเผชิญต่อไปดังนั้นเมื่อจะกำหนดภาพอนาคต เรามักใช้ข้อมูลในอดีตคำทำนายและการกระทำที่เคยได้เผชิญมา ปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้นไปสู่การฉายภาพอนาคตของคนเราให้ชัดมากขึ้นซึ่งผู้เขียนเชื่อว่าภาพอนาคตเป็นผลของการกระทำ ณ ปัจจุบันเท่านั้น ภาพอดีตและคำทำนายเป็นเพียงข้อมูลเคยตระหนักให้พึงระวังรอบคอบมากขึ้น

3.1 ย้อนอดีตฉายภาพอนาคตจากพุทธทำนายของพระพุทธเจ้าเมื่อ 2,600 ปี

ประเทศไทยเป็นเมืองที่ผู้คนนับถือพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็น
ปหลักธรรม หลักปฏิบัติ ทางพุทธศาสนา จึงยังพุทธศาสนิกชนไทยยอมรับนับถือและได้ยึด
มั่นปฏิบัติตามกันมาตั้งแต่ยุคสมัยสุโขทัย หรือราวกว่า 900 ปีมาแล้ว โดยครั้งอดีตได้มีภาพ
ติดหูจากปุ่ย่าตายายกลายเป็นภาพจำของผู้คนจำนวนมากว่า “พุทธศาสนาจะมีอายุ 5,000 ปี และ
จะเริ่มเสื่อมลงหลังถึงพุทธกาลไปตั้งแต่ 2,500 ปี เมื่อพุทธศาสนาเสื่อมลงจนครบ 5,000 ปีจะมี
พระพุทธเจ้าองค์สุดท้ายของภทรภัสร์นี้มาจุติเป็นพระพุทธเจ้า คือ พระศรีอริยเมตไตรย ” เราอยู่ใน
ยุคที่พุทธศาสนาเริ่มเสื่อมลงแต่ยังไม่เสื่อมมาก เพราะพุทธศาสนายังมั่นคงในแผ่นดินไทยตราบดีที่
ยังมีพระแก้วมรกตสถิตอยู่ในแผ่นดินไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ในพุทธศาสนายังมี
ภาพติดตาจากพุทธพยากรณ์เป็นคำทำนายจากพระสุบิน (ความฝัน) ของพระเจ้าปเสนทิโกศล
พระราชผู้ครองนครของแคว้นโกศล ซึ่งมีระบุไว้ในอรรถกถาพระไตรปิฎก มหาสุบินชาดก เอก
นิบาตชาดก ขุททกนิกาย ในขณะนั้น พระบรมศาสดา ประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรง
ปรารภมหาสุบิน 16 ข้อ ซึ่งมีมูลเหตุมาจากความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล แต่น่าสนใจไม่น้อย
เพราะเชื่อว่าในยุคปัจจุบันนี้ คำทำนายที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนแล้วเกิดขึ้นจริงบ้างแล้ว (กฤษณะพงศ์
กำลังเอก (โหราเอก), 2553) แต่ผู้เขียนจะพยายามเขียนให้ตรงกับความจริงและให้เห็นไวด้วย
โดยเทียบไว้กับสถานการณ์ในประเทศไทย ณ ปัจจุบัน (2563) ซึ่งทั้งนี้คำว่า “พระราช”
หมายความว่า ผู้นำประเทศด้วย มีรายละเอียดที่น่าสนใจ 16 ประการ ดังนี้

1) โคอุสุภราชทั้งหลาย: ภัยธรรมชาติที่ลงตา

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินแรกว่า “โคผู้ สี
เหมือนดอกอัญชัน 4 ตัว ต่างคิดว่าจักชนกัน พวกมันวิ่งมาสู่ท้องพระลานหลวงจากทิศทั้ง 4 เมื่อ
มหาชนประชุมกันคิดว่า พวกเรจักดูโคชนกัน ต่างแสดงท่าทางจะชนกัน บรรลือเสียงคำราม
ลั่นแล้วไม่ชนกัน ต่างถอยออกไป”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะ
เกิดขึ้นในอนาคต เมื่อโลกหมุนวนไปถึงจุดเสื่อม พระราชาผู้มิได้ครองราชย์โดยธรรม และในกาล
ของหมู่มนุษย์ผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ในกาลที่โลกเสื่อม ข้าวยากหามาแพง เกิดทุพภิกขภัย ฝนจกไม่ตก
ต้องตามฤดูกาล ฉันทที่เมฆทั้งหลายตั้งเค้าจากทิศทั้ง 4 เหมือนจะตกต้องตามฤดูกาล ท้องฟ้าคราง
กระหึ่ม ฟ้าแลบ แต่สุดท้ายไม่ตกลงสู่พื้นปฐพี กลับลอยหายไป เหมือนโคตั้งท่าจะชนกันแล้วไม่ชน
กันฉนั้น

ผู้เขียน: โลกจะแปรเปลี่ยน ธรรมชาติจะวิปริต ฤดูกาลผิดเพี้ยน ธรรมชาติจะไม่เป็นไปตามที่เกิดจริงตามหวังแต่จะเป็นภาพลวงตาของมนุษย์ เหมือนว่าธรรมชาติกลั่นแกล้ง ฝนฟ้าคะนองตั้งเค้ามาจาก 4 ทิศเหมือนว่า “ฝนจะตก น้ำจะมาแต่กลับจะหายไป” จะเกิดกลียุคของการขาดแคลนน้ำจืด ขาดอาหาร ข้าวยากหมากแพงบนโลกใบนี้อย่างแน่นอน

2) ต้นไม้ทั้งหลาย: เยาวชนครองเรือน

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สองว่า “ต้นไม้เล็กๆ และกอไผ่ แทรกแผ่นดินพอลงถึงคืบหนึ่งบ้าง สอกหนึ่งบ้าง เพียงแค่นี้ก็ผลิดอกออกผลไปตามๆ กัน”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อโลกหมุนวนไปถึงจุดเสื่อม ว่าด้วยเรื่องเวลาของมนุษย์จักมีอายุน้อย ฉันทิที่สัตว์ทั้งหลายในอนาคตผู้มีราคะกล้า กุมารมีวัยยังไม่สมบูรณ์ จักสมสู่กับบุรุษอื่น เป็นหญิงมีระดู มีครรภ์ มีบุตรและธิดาแล้ว ด้วยกุมารเหล่านั้น มีระดูเปรียบเหมือนต้นไม้เล็กๆ มีดอก ส่วนกุมารเหล่านั้นจำเริญด้วยบุตรและธิดา เสมือนต้นไม้เล็กๆ มีผลฉนั้น

ผู้เขียน: ผู้หญิงอายุยังไม่สิ้นกลืนน้ำนม ไผ่วัยยังไม่พร้อม แต่จะมีฮอร์โมนเพศสมบูรณ์ ก็พร้อมมีครอบครัวกันตั้งแต่เล็กมีลูกแต่อายุน้อยด้วยเหตุราคะกล้า ...อนาคตเราจะเห็นภาพการแต่งงานของคนอายุน้อยแล้วมีลูกกันจำนวนมาก ...เริ่มแล้วเนื่องจากปัจจุบันมีการอยู่ก่อนแต่งงานกันจำนวนมากขึ้น ไม่รู้จักคุมกำเนิดจะมีการทำแท้งสร้างบาปกรรมเวรผูกมัดกันไป

3) แม่โคทั้งหลาย: บิดามารดาวัยชราต้องขอลูกกิน

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สามว่า “แม่โคใหญ่ๆ พากันดื่มนมของฝูงลูกโค ที่เพิ่งเกิดในวันนั้น”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคต เมื่อโลกหมุนวนไปถึงจุดเสื่อม จักมีผลในเวลาที่มีมนุษย์ทั้งหลาย พากันละทิ้งเชษฐาปจายิกกรรม คือความเป็นผู้ประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เพราะมนุษย์ขาดความยำเกรงในมารดาบิดา หรือแม่ยาย พ่อตา ต่างแสวงหาทรัพย์สินด้วยตนเอง เมื่อปรารถนาจะให้ทรัพย์สินของกินของใช้แก่พ่อแม่ ปู่ย่าตายายก็ให้ ถ้าวันใดไม่ปรารถนาจะให้ก็ไม่ให้ พ่อแม่จึงหมดที่พึ่งพาต้องหาเลี้ยงตนเอง พอแก่ตัวลงพอลูกไม่ให้อาหารจ้อพวกลูกหลานเพื่อยังชีพ ย่อมเป็นเสมือนแม่โคใหญ่ๆ พากันดื่มนมลูกโคที่เกิดในวันนั้นฉนั้น

ผู้เขียน: ในปัจจุบันเริ่มเกิดขึ้นแล้ว คือ เมื่อพ่อแม่วัยรุ่นหนุ่มสาวทำงานส่งลูกหลานเรียนจนจบ มีงานทำหาเงินใช้เองได้แล้ว ลูกไปมีครอบครัวจนหลงลืมพ่อแม่ พ่อแม่แก่เฒ่าซาลงไปลูกไม่เหลียวแล ไม่ใส่ใจดูแลด้วยความกตัญญู พ่อแม่อยากได้อะไรต้องขอให้เงินลูกใช้ ดังนั้น ภาพอนาคตจะมีแบบนี้มากขึ้นเพราะความรักของพ่อแม่ที่ให้แก่อะไรก็ได้ทุกอย่าง แต่ลูกไม่คิดจะตอบแทนบุญคุณ ต้องรอให้พ่อแม่เรียกร้องถึงจะช่วยเหลือ เหมือนแม่โคขุนมลูกโคนั่นเอง

4) โคทั้งหลาย: คนรุ่นใหม่จะครองเมือง

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่ชื่อว่า “ฝูงชนไม่เทียมโคใหญ่ๆ ที่เคยพาแอกไปที่สมบรูณ์ด้วยร่างกายและเรี่ยวแรง แต่กลับไปเทียมโครุ่นๆ ที่กำลังฝึกเข้าในแอก โครุ่นๆ เหล่านั้นไม่อาจพาแอกไปได้ ก็พากันสลัดแอกยืนเฉยเสีย เกวียนทั้งหลายก็ไปไม่ได้”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า พระราชาผู้มีบุญน้อย มิได้ดำรงในธรรม จักไม่พระราชทานยศแก่มหาอำมาตย์ผู้เป็นบัณฑิตฉลาดในประเพณี ในโวรหารไว้ในที่วินิจฉัยคดีโรงศาล จนกลายเป็นคนนอกในวงบ้านบริหารบ้านเมืองแล้ว แต่กลับพระราชทานยศแก่คนหนุ่มสาวที่มีประสบการณ์ทางประเพณีทางอรรถทางคดี พวกคนเหล่านั้นขาดความรู้ทั่วในราชกิจทำให้ไม่สามารถทำงานลุล่วงได้ จนทอดทิ้งธุระการงานให้เกิดความเสียหาย ความเสื่อมจึงเกิดขึ้นแก่พระราชาทั้งหลาย เสมือนเวลาที่คนจับโครุ่นๆ มาฝึกยังไม่สามารถจะเทียมแอกพาทำงานไปได้ฉะนั้น.

ผู้เขียน: อนาคตหน้าที่การบริหารชาติบ้านเมืองจะตกอยู่ในมือของคนรุ่นใหม่หนุ่มสาว ซึ่งนั่นหมายถึงว่าคนรุ่นใหม่อาจไม่สามารถพาชาติรอดพ้นภัยในวันหน้าได้เพราะประสบการณ์ในการทำงานเพื่อแผ่นดินมีน้อย ปัญญาที่จะมองราชกิจของชาติบ้านเมืองให้ครอบคลุมทั่วประเทศไทยจะไม่สามารถสำเร็จลงได้ จึงเหมือนโคหนุ่มสาวไม่เทียมแอก อาจเป็นอีกอย่างหนึ่งคือ “หนักไม่เอาเบาไม่สู้ อยากอยู่สบาย” นั่นเอง

5) ม้า: นักกฎหมายรับสินบนสองทาง

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่ชื่อว่า “ม้าตัวหนึ่ง มีปากสองข้าง ฝูงชนพากันให้หญ้าที่ปากทั้งสองข้างของมัน มันเคี้ยวกินด้วยปากทั้งสองข้าง”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า พระราชาหรือผู้นำที่โง่เขลา ทรงแต่งตั้งมนุษย์เขลา ไร้คุณธรรม ไว้ใน

ตำแหน่งวินิจัยคดี เป็นใหญ่ในบ้านเมือง เมื่อเป็นคนพาล ย่อมไม่สนใจเอื้อเฟื้อในบาปบุญ พวกนั้น
นั่งในโรงศาล เมื่อให้คำตัดสิน ก็จกัรับสินบนจากมือของคู่คดีทั้งสองฝ่ายมากิน จึงเสมือนม้ากินหญ้า
ด้วยปากทั้งสอง ฉะนั้น.

ผู้เขียน: ณ ปัจจุบันเริ่มเกิดขึ้นแล้วในประเทศไทย และภาพจะเกิดในอนาคตไปด้วยเมื่อผู้นำให้การ
ยอมรับคนที่เก่งกฎหมายบ้านเมือง แต่งตั้งคนพาล เน้นคนเก่งกว่าคนดี เน้นคนฉลาดมากกว่า
คุณธรรม จรรยาบรรณ เวลาทำคดียอม “รับสินบน” ทั้งสองฝั่งทั้งคนกล่าวหาและถูกกล่าวหา
เสมือนเป็นม้ากินหญ้าสองปาก นั่นเอง

6) ถาดทอง: ผู้ที่อยู่ร่วมชายคากับคนเลวที่มีฐานะสูงศักดิ์

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่ทกว่า
“มหาชนชัตถุถาดทองราคาตั้งแสนกระษาปณ์ แล้วพากันนำไปให้หมาจิ้งจอกแก่ตัวหนึ่ง เชื้อ
เชิญท่านเยี่ยวใส่ในถาดทองนี้เถิด หมาจิ้งจอกแกะนั้น ก็ถ่ายปัสสาวะใส่ในถาดทองนั้น”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะ
เกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า พระราชาหรือผู้นำที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทรงรังเกียจกุลบุตรแล้วไม่
พระราชทานยศฐาบรรดาศักดิ์ให้ แต่จกัพระราชทานให้แก่คนที่ไม่มัสกุลเท่านั้น แล้วเหล่าสกุลใหญ่
จกัพากันตกทุกข์ได้ยาก ส่วนเหล่าสกุลเลวจกัพากันเป็นใหญ่ เหล่าสกุลใหญ่ไม่อาจเลี้ยงชีวิตอยู่ได้
คิดว่าหากเราต้องอาศัยเลี้ยงชีวิตต่อไปจึงต้องพากันยกยอให้แก่มุขไม่มีสกุล การอยู่ร่วมชีวิตของ
กุลธิดากับผู้สกุลเลวเหล่านั้น จกัเป็นเช่นเดียวกับถาดทองรองเยี่ยวหมาจิ้งจอกฉะนั้น.

ผู้เขียน: คนเลวจะครองเมือง คนที่ไร้คุณธรรมจะเป็นใหญ่เป็นโตในบ้านเมือง จะร่ำรวยขึ้น มีสกุลมี
ฐานะทางสังคมสูงขึ้น แล้วคนที่เคยมีฐานะสูงศักดิ์จะกลับไร้วาสนาต้องคอยอาศัยคนร่ำรวยคนเลวที่
เป็นใหญ่เป็นโตคอยอุ้มชู ลูกชายของคนสกุลที่ไร้คุณธรรมจะเป็นใหญ่ ส่วนคนที่เคยมีฐานะสูงศักดิ์
จะให้กุลธิดาแต่งงานอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน

7) สุนัขจิ้งจอก: หญิงทุศีล

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่เจ็ดว่า “บุรุษ
ผู้หนึ่งฟันเขี้ยว แล้วหย่อนไปที่ใกล้เท้า แม่หมาจิ้งจอกโชตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้ที่บุรุษนั่ง กัดกิน
เขื่อนั้น เขาไม่ได้รู้เลยทีเดียว”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะ
เกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า หมุ่สตรีจกัพากันหลอกลวง นอกใจในบุรุษ จกัลุ่มหลงในสุรา อบายมุข
แต่งเนื้อแต่งตัว ชอบเที่ยวเตร่เห็นแก่อำมิส เป็นหญิงทุศีล มีความประพฤติชั่วช้า พวกนางจกัรุมกัน

แย่งเอาทรัพย์ ที่สามี่หามาได้ด้วยความเหนื่อยยาก ทำงานจากน้ำพักน้ำแรง สั่งสมไว้ด้วยยาก ลำบากลำเค็ญ แต่พวกนางกลับเอาไปซื้อสุราดื่มกับชายชู้ ซื้อดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้มา แต่งองค์ทรงเครื่อง ยั่วยวนผู้ชายเจ้าชู้ ทั้งในที่มืดซิดบ้าง ทั้งในที่ลับตาบ้าง กระทั่งเปลือกที่เตรียมไว้สำหรับหว่านกล้า กลับถูกเอาไปซ่อม ทำอาหารกับข้าวมากิน เหมือนนางสุนัขจิ้งจอกผอมโซ ที่นอนได้ตั้งคอยกัดกินเชือกที่เขาพันแล้ว หย่อนลงไว้ใกล้ๆ เท่านั้น

ผู้เขียน: ผู้หญิงทุศีล ไม่มั่นคงในความรัก ไม่มีคุณธรรมจะคบซู้ผู้ชาย ภรรยาที่ไม่มั่นคงในครอบครัว ไม่ซื่อสัตย์ต่อสามีจะทุศีล คอยเอาเงินไปเลี้ยงดูผู้ชาย เสมือนเป็นสุนัขจิ้งจอกคอยหลอกลวงสามีเอาของไปให้ชายอื่น (ปัจจุบันเริ่มเห็นภาพบ้างแล้ว)

8) หมอน้ำ: ส่งส่วยเข้าเมืองหลวง

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่แปลว่า “ตม น้ำเต็มเปี่ยมลูกใหญ่ใบหนึ่ง ตั้งอยู่ที่ประตู่วัง ล้อมด้วยตมเป็นอันมาก วรรณะทั้ง 4 เอาหม้อตม น้ำมาจากทิศทั้ง 4 และทิศน้อยทั้งหลาย เอามาใส่ลงตมที่เต็มแล้วนั้นแหละ น้ำก็เต็มแล้วเต็มอีก จนไหลล้นไป แม้คนเหล่านั้น ก็ยังเทน้ำลงในตมนั้นอยู่เรื่อยๆ แต่ไม่มีผู้ที่จะเหลียวแลตมที่ว่างเปล่าเลย”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า โลกจักเสื่อมลง เมืองเล็ก ๆ แคว้นแคว้นจักหมดความหมายพระราชาทั้งหลายจักตกลาย เป็นกำพรา พระราชาองค์ใดที่เป็นใหญ่พระองค์นั้นจักมีพระราชทรัพย์เพียงแสนกระษาปณ์ในท้องพระคลัง พระราชาที่ตกลายจักกลายเป็นชาวชนบท ทุกคนจะถูกเกณฑ์ทำการเพาะปลูก สร้างเมือง มนุษย์จะถูกเบียดเบียน ต้องละทิ้งการงานบ้านเมืองของตน พากันเพาะปลูกอาหารธัญพืชให้แก่พระราชาที่ยิ่งใหญ่ ต้องช่วยกันเฝ้าช่วยกันเก็บเกี่ยว ช่วยกันนวด ช่วยกันขน ช่วยกันเคียนน้ำอ้อยเป็นต้น และช่วยกันทำสวนดอกไม้ สวนผลไม้มาบรรจุไว้ในยุงฉางของพระราชาเท่านั้น แม้ผู้ที่จะมองดูยุงฉางเปล่าๆ ในเรือนทั้งหลายของตนจักไม่มีเลย จักเป็นเช่นกับการเติมน้ำใส่ตมที่เต็มแล้ว ไม่เหลียวแลตมเปล่าๆ เลย นั่นแล.

ผู้เขียน: พระราชาในสมัยอดีตจะมีเมืองครองเป็นของตนเองอาจไม่ได้ใหญ่มากนักมีอาณาเขตไม่มากนักเหมือนกับจังหวัดในประเทศไทยปัจจุบัน อาทิ 77 จังหวัด ก็มีพระราชา 77 พระองค์ผู้ครองเมือง ครั้นเมื่อเกิดสงครามขยายเมืองไปเป็นการรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกันกลายเป็นอาณาจักรที่ใหญ่ขึ้น อาทิ อาณาจักรขอม ศรีวิชัย ล้านนา ล้านช้าง สุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ มีพระมหากษัตริย์ผู้เป็นใหญ่ครองเพียงพระองค์ ส่วนที่อยู่หัวเมืองต่าง ๆ กลายเป็นเจ้าเมือง คอยส่งส่วยมายังเมืองหลวงนั่นเอง เหมือนการเติมน้ำใส่ตมของเมืองหลวงนั่นเอง

9) สระโบกขรณี: เมืองหลวงวุ่นวายชนบทอยู่ร่มเย็นเป็นสุข

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่เก๊าวว่า “โบกขรณีสระหนึ่ง ดารดาชไปด้วยปทุม 5 สี ลึก มีทำขึ้นลงรอบด้าน ผุ่งสัตว์สองเท้าสี่เท้า พากันลงดื่มในสระนั้นโดยรอบ น้ำที่อยู่ในที่ลึก กลางสระนั้นชุ่มฉ่ำ ในที่ซึ่งสัตว์สองเท้าสี่เท้าพากันย่ำเหยียบ กลับใสสะอาดไม่ชุ่มฉ่ำ”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า พระราชาทั้งหลายจักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ลุแก่อำนาจจอกติ เสวยราชสมบัติ จักไม่ประทานการวินิจฉัยอรรถคดีโดยธรรม มีพระราชหฤทัยมุ่งแต่สินบน โลเลในทรัพย์ คุณธรรม คือความอดทน ความเมตตา และความเอ็นดูของพระราชาไม่มีในหมู่ชาวแคว้นแคว้น จักเป็นผู้ กักขะ หยาบคาย คอยแต่เบียดเบียนหมู่มนุษย์ จักกำหนดให้ส่วยต่างๆ บังเกิดขึ้น เก็บเอาทรัพย์ พวกมนุษย์ถูกรีดส่วยอากรหนักเข้า ไม่สามารถจะให้อะไรๆ ได้ พวกกันทั้งบ้านเรือน ถิ่นฐานที่อยู่ไป เสีย อพยพไปอยู่ชายแดน ตั้งหลักฐาน ณ ที่นั้น ชนบทศูนย์กลางจักว่างเปล่า ชนบทชายแดนจักเป็น ปึกแผ่นแน่นหนา เหมือนน้ำกลางสระโบกขรณีชุ่ม น้ำที่ฝั่งรอบๆ ใส ฉ้นใดก็ฉ้นนั้น.

ผู้เขียน: เมื่อผู้นำบ้านเมืองไม่อยู่ในทำนองครองธรรม ทำให้บ้านเมืองเกิดความเสียหาย ราษฎรตกทุกข์ได้ยากต้องอพยพออกจากเมืองหลวงไปสู่ชนบทจำนวนมากจึงทำให้ชายแดน ตามชนบทเกิดการตั้งบ้านเรือนอย่างหนาแน่น มีความสุขไม่ถูกกดขี่ข่มเหง เสมือนน้ำชุ่มกลางสระ ริมขอบใสสะอาดนั่นเอง

10) ข้าวไม่สุก: เหตุการณ์ 3 สถาน

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่ลึบว่า “ข้าวสุกที่คนหุงในหม้อใบเดียวกัน แต่ไม่สุกทั่วกัน เป็นเหมือนผู้หุงตรวจดูแล้วว่าไม่สุก เลยแยกกันไว้เป็น 3 อย่าง คือ ข้าวหนึ่งและ ข้าวหนึ่งดิบ ข้าวหนึ่งสุกดี”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า พระราชาทั้งหลายจักไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทำให้ข้าราชการก็ดี พราหมณ์ และคฤหบดีก็ดี ชาวนิคมนชาวชนบทก็ดี รวมถึงมนุษย์ทั้งหมด นับแต่สมณะและพราหมณ์ จักพากันไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้เทวดาทั้งหลายก็จักไม่ทรงธรรมด้วย ในรัชกาลแห่งอัมมิกราชทั้งหลาย ทำให้ลมฟ้าอากาศวิปริต ทำให้วิมานในอากาศของเทวดาสั่นสะเทือน เทวดาทั้งหลายพากันโกรธ ทำให้ฝนตกไม่ถูกต้องกาลฤดูกาล แม้จะตก ก็จะไม่ตกทั่วเขตแคว้น มิฉะนั้น ฝนฟ้าอากาศวิปริต เมื่อเป็นเช่นนั้นข้าวกล้าจะเสียหาย บ้างได้รับความเสียหายจากฝนตกชุก บ้างได้รับความเสียหายจากฝนไม่ตก บ้างไม่ตกในตอนใด ข้าวกล้าในตอนหนึ่งจักเสียเพราะฝนชุก เมื่อฝนไม่ตกในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้า

จักเหี่ยวแห้ง เมื่อฝนตกดีในส่วนหนึ่ง ข้าวกล้าจักสมบูรณ์ ทำให้ข้าวกล้าที่หว่านแล้วในขอบ
ชั้นขี้ส้าของพระราชอาสน์องค์เดียวกัน จักเป็น 3 สถาน ด้วยประการฉะนี้ เหมือนข้าวสุกในหม้อ
เดียว มีผลเป็น 3 อย่าง ฉะนั้น.

ผู้เขียน: เมื่อผู้นำไม่มีคุณธรรม เทวดา ข้าราชการ สมณะชีพรามณ์ คฤหบดี ชาวบ้านไม่ดีขาด
คุณธรรมไม่ตั้งอยู่ในธรรม ทำให้เดือนร้อนไปทุกหย่อมหญ้า และสร้างให้ธรรมชาตวิปริตไปด้วย ฝน
ไม่ตกต้องตามฤดูกาล ฝนตกไม่ทั่วฟ้า จะก่อให้เกิด 3 สถานผลลัพธ์ 3 ประการ คือ ฝนตกดีอาหารดี
ฝนตกบ้างอาหารน้อย ฝนไม่ตกขาดแคลนอาหาร

11) แก่นจันทน์: ภิกษุสี่ลิกินปัจจัย

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สืบเอ็ดว่า
“คนทั้งหลายเอาแก่นจันทน์มีราคาตั้งแสนกษาปณ์ ขายแลกกับเปรียงเน่า”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะ
เกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า เหล่าภิกษุอลัชชีเห็นแก่ปัจจัยสี่จักมีมาก จักพากันแสดงธรรมเทศนาที่
ตลกตลกกล่าวตลกความโลภในปัจจัยไว้แก่ประชาชน เพราะเหตุแห่งปัจจัย 4 จักไม่สามารถแสดง
ให้พ้นจากปัจจัยทั้งหลาย แล้วตั้งอยู่ในฝ่ายธรรมนำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ มุ่งตรงสู่พระนิพพาน ชน
ทั้งหลายก็จะพึงความสมบูรณ์แห่งบพ และพญูชนะ และสำเนียงอันไพเราะอย่างเดียวกันเท่านั้น แล้ว
จักถวายเอง และยังชนเหล่าอื่นให้ถวายซึ่งปัจจัยทั้งหลาย อันมีค่ามาก ภิกษุบางพวก จักพากันนั่ง
ในที่ต่างๆ ทั้งท้องถนน สี่แยก และประตูวัง แล้วแสดงธรรมแลกเงินเหรียญกษาปณ์ครึ่งกษาปณ์
เหรียญบาท เหรียญมาสก โดยประการฉะนี้ ก็เป็นการเอาธรรมที่ตลกตลกแสดงไว้ มีมูลค่าควรแก่
พระนิพพาน ไปแสดงแลกปัจจัย 4 และเหรียญกษาปณ์ จักเป็นเหมือนฝูงคนเอาแก่นจันทน์มีราคา
ตั้งแสน ไปขายแลกเปรียงเน่า หรือน้ำมันฉะนั้น.

ผู้เขียน: ภิกษุสงฆ์จะแสดงธรรมเพื่อแสวงหาปัจจัย 4 มิได้หวังพระนิพพาน เหมือนคำสอนของ
พระพุทธเจ้าแล้ว อลัชชีเหล่านั้นจะบวชมาเพื่อหวังปัจจัยจากญาติโยม ปัจจุบันเริ่มมีแบบนี้แล้ว

12) น้ำเต้าจมน: ทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่ว

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สืบสองว่า
“กะโหลกน้ำเต้าจมน้ำได้”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะ
เกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า เมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อมในรัชกาลของพระราชอาสูไม่ตั้งอยู่ในธรรม
พระราชอาสูไม่พระราชทานยศแก่กุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติ จักพระราชทานแก่ผู้ไม่มีสกุลเท่านั้น
พวกนั้นจักเป็นใหญ่ อีกฝ่ายหนึ่งจักยากจน ถ้อยคำของพวกไม่มีสกุล ดุจกะโหลกน้ำเต้า ดูประหนึ่ง

หยั่งรากลงแน่นเฉพาะต่อพระพักตร์พระราชาก็ดี ที่ประตู่วังก็ดี ที่ประชุมอำมาตย์ก็ดี ที่โรงเรียนก็ดี จักเป็นคำไม่โยกโคลง มีหลักฐานแน่นหนาดี แม้ในสังขสนนิบาต (ที่ประชุมสงฆ์) เล่า ในกิจกรรม สงฆ์ก็ดี ทั้งในสถานที่ดำเนินอิทธิเกี่ยวกับบาตร จีวร และบริเวณก็ดี ถ้อยคำของคนชั่วทุศีล เท่านั้น จักเป็นคำนำสัตร้อยจากทุกซัด มีใช้ถ้อยคำของภิกษุผู้มีมลทิน (ลัทธิ) เมื่อเป็นเช่นนี้ เสมือนการจมน้ำแห่งกะโหลกน้ำเต้าด้วยประการทั้งปวง.

ผู้เขียน: คนชั่วจะกลายเป็นภาพดี ภาพคนดีจะกลายเป็นคนไร้ความสามารถ “ทำได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี”

13) ศิลาลอย: คนพาลพูดน้ำหนักตั้งขุนเขา บัณฑิตเล่าเบาบางตั้งปูย่น

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สืบสามว่า “ศิลาแท่งที่บใหญ่ ขนาดเรือนยอดดอยน้ำเหมือนดังเรือ”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า พระราชาผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมทั้งหลาย จักพระราชทานยศแก่คนไม่มีสกุล พวกนั้นจักเป็นใหญ่ พวกไม่มีสกุลสูงจกตกยาก จักไม่ได้รับการเคารพจากพวกมีสกุลสูง จักกระทำความเคารพในพวกที่เป็นใหญ่ฝ่ายเดียว ถ้อยคำของกุลบุตรผู้ฉลาดในการวินิจฉัย ผู้หนักแน่น ประดังศิลาที่บ จักไม่หยั่งลง ไม่มีน้ำหนัก ไม่ดำรงมั่นต่อพระพักตร์ของพระราชา หรือในที่ประชุม อำมาตย์ หรือในโรงเรียน จักคอยถูกอีกฝั่งเยาะเย้ย แม้ในที่ประชุมภิกษุ พวกภิกษุ ก็จักไม่เห็นภิกษุผู้มีศีลเต็ม ผู้ควรทำความเคารพว่า เป็นสำคัญ ทั้งถ้อยคำของภิกษุผู้มีศีลเต็มจักไม่หนักแน่นมั่นคง จักเป็นเหมือนเวลาเป็นที่เลื่อนลอยแห่งศิลาทั้งหลายฉะนั้น.

ผู้เขียน: คนพาลพูดน้ำหนักตั้งขุนเขา บัณฑิตเล่าเบาบางตั้งปูย่น คนชั่วจะพูดดีมีน้ำหนัก คนดีพูดดีไร้เหตุผล ทุกอย่างจะกลับตาลปัตร

14) เขียดขยอกกู: หญิงภรรยาเด็กจะข่มเหงสามี

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สืบสี่ว่า “ฝูงเขียดตัวเล็กๆ ขนาดดอกมะเขือง วังไล่กวดุงเห่าตัวใหญ่ๆ กัดเนื้อขาดเหมือนตัดก้านบัว แล้วกลืนกิน”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า เมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อม เหล่ามนุษย์จะมีระคะจรีตแรงกล้า ประพฤติเลวทราม ปล่อยตัวปล่อยใจตามอำนาจของกิเลส หลงใหลภรรยา เด็ก ๆ ผู้คนมีทาสและกรรมกรก็ดี สัตว์พาหนะมีโคกระบือก็ดี เงินทองก็ดี บรรดาในเรือนทุกอย่าง จักต้องอยู่ในครอบครองของพวกนางทั้งนั้น เมื่อพวกสามีถามถึงเงินทองนั้นๆ ว่าอยู่ที่ไหน หรือถามถึงจำนวนสิ่งของว่ามีที่ไหน ก็ดี พวกนางจักพากันตอบว่า มันจะอยู่ที่ไหนๆ ก็ช่างเถิด กงการอะไรที่ท่านจะตรวจตราเล่า ท่าน

เกิดอยากรู้สิ่งที่มีอยู่และไม่มีอยู่ในเรือนของเราละหรือ แล้วจักดำด้วยประการต่างๆ ทิ่มตำเอาด้วย หอกคือปาก กดไว้ในอำนาจ ดังทาสและคนรับใช้ ดำรงความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ของตนไว้สืบไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จักเป็นเหมือน เวลาที่ฝูงเขียดขนาดดอกมะเขือง พากันขยอกกินฝูงงูเห่าซึ่งมีพิษแล่นเร็ว ฉะนั้น.

ผู้เขียน: คนจะมีภรรยาเด็ก ๆ หรือภรณาน้อยจะมีอำนาจในการครอบครองสมบัติที่สามีหามาได้ รวมถึงบริวารทั้งหลาย คนเหล่านั้นมีอำนาจเหนือกว่าสามี พอถามก็โดยดุษฎีว่ากล่าว ทิ่มแทงด้วยวาจา ตำทอให้เสียหาย ใช้คำพูดไม่เหมาะสม ไม่ให้เกียรติ ทำสามีเหมือนเป็นทาส เสมือนเขียดกระโดดกัดกินงูเห่านั่นเอง

15) หงส์ทองล้อมกา: คนสูงศักดิ์จะเป็นบริวารพึ่งพาคนพาลธรรมดาสามัญ

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สืบทว่า “ฝูงพญาหงส์ทองที่ได้นามว่าทอง เพราะมีขนเป็นสีทอง พากันแวดล้อมกาผู้ประกอบด้วย อสังกรรม 10 ประการ เทียวหากินตามบ้าน”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า เมื่อโลกหมุนไปถึงจุดเสื่อม พระราชาทั้งหลายจักไม่ฉลาดในศิลปะ ไม่แกลวล้าในการยุทธ จักไม่พระราชทานความเป็นใหญ่ให้แก่พวกกุลบุตรที่มีชาติเสมอกัน จักพระราชทานแก่พวกพนักงานเครื่องทรงและพวกกัลบก (ช่างตัดผม, ช่างโกนผม) ซึ่งอยู่ใกล้บาทมูลของพระองค์ พวกกุลบุตรผู้สมบูรณ์ด้วยชาติตระกูล เมื่อไม่ได้ที่พึ่งในราชสกุล ก็ไม่สามารถเลี้ยงชีวิตอยู่ได้ จักพากันปรนนิบัติบำรุงฝูงชนที่ไม่มีสกุล มีชาติและโคตรทราม ผู้ดำรงอริยยศ จักเป็นเหมือนฝูงพญาหงส์ทองแวดล้อมเป็นบริวารกา ฉะนั้น.

ผู้เขียน: คนรวยคนสูงศักดิ์ตั้งพญาหงส์ทองจะหมดอำนาจาสนา สังคมจะยกฐานะคนพาลธรรมดาตั้งกาให้สูงศักดิ์ หงส์ทองจะเป็นบริวารแวดล้อมให้ฝูงกา คนสูงศักดิ์จะขอพึ่งพาคนพาลธรรมดาแต่ยศสูงมีอำนาจเหนือกว่าพวกตน

16) เลือกัวแพะ : คนดีหนีเข้าป่า คนชั่วจะครองเมือง

พระเจ้าปเสนทิโกศล: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีพระสุบินที่สืบทว่า “ฝูงแกะพากันไล่กวตฝูงเสือเหลือง กัดกินอยู่มุ่มมั่วๆ ที่นั่น เสืออื่นๆ คือเสือดาว เสือโคร่ง เห็นฝูงแกะอยู่ห่างๆ ก็สะดุ้งกลัว ถึงความสยดสยอง พากันวิ่งหนีหลบเข้าพุ่มไม้และป่ารก ชุกซ่อน เพราะกลัวฝูงแกะ”

พระพุทธเจ้า: มหาบพิตร พระสุบินนี้จักไม่เกิดขึ้นในชั่วรัชกาลของพระองค์ แต่จะเกิดขึ้นในอนาคตภายหน้า ในครั้งนั้น พวกสกุลเลวจักเป็นราชวัลลภ เป็นใหญ่เป็นโต พวกคนสกุลสูงศักดิ์จักอับเฉาตกยาก ราชวัลลภเหล่านั้นจะพากันทูลงานต่อพระพักตร์พระราชามีอำนาจ สถานที่ราชการ มีโรงเรียน พากันรื้อเอาที่ดินไร่นาเรือนสวนถิ่นฐานที่ตกทอดสืบมาของพวกมีสกุลสูงศักดิ์ทั้งหลายว่า เมื่อมีการฟ้องร้องยังโรงเรียน เหล่าราชวัลลภจะพากันบอกให้เขียนดี พร้อมกับข่มขู่คุกคามจักไปทูลพระราชา ให้ลงพระราชอาญาต่างๆ ทำให้พวกผู้มีสกุลสูงศักดิ์เกรงกลัวพวกราชวัลลภ ต่างก็ยินยอมให้ที่ทางที่เป็นของตนต่างอยู่ด้วยความหวาดผวไปตามๆ กัน แม้ภิกษุผู้ดีจักพากันเบียดเบียนภิกษุผู้ทรยศเต็มตามชอบใจ ทำให้เหล่าภิกษุผู้ทรยศพากันเข้าป่า เหมือนกาลที่พวกเสือดาว และเสือโคร่งทั้งหลาย พากันหลบหนีเพราะกลัวฝูงแกะ ฉะนั้น.

ผู้เขียน: คนดีหนีเข้าป่า คนชั่วจะครองเมือง ผู้ดีเดินตรอก ชี้ออกเดินถนน คนชั่วจะได้ดี คนดีจะถูกใส่ร้ายป้ายสี คนชั่วจะถูกยกให้เป็นใหญ่ ทหารจะครองอำนาจ ทวยราษฎร์จะทุกข์ตรม

ตามหลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎก เล่มที่ 27 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 19 ขุททกนิกาย มหาสุบินชาดก โดยมีอรรถกถา มหาสุบินชาดก ชาตกัฎฐกถา เอกกนิบาตชาดก วุณวรรค อธิบายขยายความเพื่อเป็นหลักวิชาการให้เข้าใจมากยิ่งขึ้นเพื่อไม่ให้ติดติดกับความเชื่อจนเกินไปและผู้อ่านต้องใช้หลักกาลามสูตรทั้ง 10 ประการมาใช้ในการพิจารณาไตร่ตรองก่อนเชื่อกับ ดังนี้เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า พระสุบิน (ความฝัน) ของพระเจ้าปเสนทิโกศลที่เกิดขึ้นทั้ง 16 ข้อเป็นเหตุการณ์ที่ตีความยากเพราะเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสัตว์ และธรรมชาติ ต้องอาศัยผู้มีปรีชาญาณหรือผู้หยั่งรู้กว่าผู้อื่นที่จะสามารถตีความเหตุการณ์เหล่านั้นได้ที่จะสามารถเทียบเคียงเปรียบเทียบเปรียบเทียบเปรยให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง อาทิ โคนผู้ เปรียบภัยธรรมชาติ ต้นไม้เล็ก เปรียบกับเด็กเยาวชน แมโค เปรียบกับพ่อแม่ สุนัขจิ้งจอก เปรียบผู้หญิงที่ไม่ดี หงส์ทองล้อมกา เปรียบคนสูงศักดิ์ (หงส์ทอง) จะเป็นคนรับใช้เอาอกเอาใจคนพาล (กา) นั่นเอง ซึ่งการทำนายหรือการพยากรณ์จะเป็นการอุปมาอุปไมยให้เห็นภาพจริงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต อาทิ คำทำนายที่คนไทยกล่าวถึงมากที่สุด คือคำทำนายของพระมหาวีระ ถาวโร (หลวงพ่อกุญชีสิงคำ) วัดท่าซุง จังหวัดอุทัยธานี เมื่อวันพุธที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2518 ได้กล่าวถึงสมุดข่อย ซึ่งพระอรหันต์ในอดีตนามว่า พระพุทธโฆษาจารย์ (ลำไย) ทำนายเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา กับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับรัชกาลของกรุงเทพมหานครเมืองหลวงใหม่ ว่า รัชกาลที่ 1 ทำนายว่า มหาภาพผ่านมหาภัย รัชกาลที่ 2 ทำนายว่า รู้จักรัชมรร รัชกาลที่ 3 ทำนายว่า จำต้องคิด รัชกาลที่ 4 ทำนายว่า สนธิธรรม รัชกาลที่ 5 ทำนายว่า จำแนกชาติ รัชกาลที่ 6 ทำนายว่า ราชบุรุษราชโอร รัชกาลที่ 7 ทำนายว่า นั่งทนทุกข์

รัชกาลที่ 8 ทำนายว่า ยุคทมิฬ รัชกาลที่ 9 ทำนายว่า ถิ่นกาขาว และรัชกาลที่ 10 ทำนายว่า ชาววิล (วีระ ถาวโร, พระมหา, 2518) ซึ่งคำทำนายเป็นการฉายภาพอนาคตความจริงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต อาทิ รัชกาลที่ 5 ทำนายว่า จำแนกชาติ เปรียบว่าในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแผ่นดินของพระองค์จะเสียไป ซึ่งต้องยอมเสียผืนแผ่นดินบางส่วน เพื่อรักษาเอกราชของชาติไว้เหมือนการเสียแขนเพื่อรักษาชีวิตไว้ นั่นเอง ผู้เขียนยังยืนยันว่า คำทำนายในอดีตที่ผ่านไปกับความจริงในสิ่งที่เกิดขึ้นย่อมเป็นข้อมูลสำคัญให้เรานำมาพิจารณาใช้หลักกาลามสูตร ด้วยว่า ปัจจุบันสำคัญที่สุดที่คนเราต้องทำอะไรให้เกิดขึ้นไว้เพื่อชี้ชะตาอนาคตที่ดีของตนเองหรือของประเทศได้เมื่อทำปัจจุบันดีแล้วย่อมยังผลอนาคตดีด้วยเช่นเดียวกัน

3.2 ปัจจุบันกำลังฉายภาพอนาคตของเศรษฐกิจ สังคมและคนไทย

ประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนปัจจุบันมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะ 5 ปีมาแล้ว 12 แผนพัฒนาฯ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะเป็นการเขียนภาพอนาคตว่า ทิศทางของประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจะเป็นไปในทิศทางใด จะเน้นหนักการพัฒนาเรื่องอะไร มีกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างไร และที่สำคัญเราพิจารณาจากฐานการประเมินผลแผนพัฒนาฉบับปัจจุบัน ซึ่งเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงมักจะเกิดขึ้นในช่วงเวลา 5 ปี ที่ระยะเวลาไม่มากไม่น้อย บางฉบับเน้นเรื่องการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เกษตรกรรม เกษตรอุตสาหกรรม บางฉบับเน้นการพัฒนาคน บางฉบับเน้นเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จนล่าสุดเน้นเรื่องนวัตกรรมและความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และปัจจุบันนี้สังคมไทยอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มีหลักการสำคัญในการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะมุ่งบรรลุเป้าหมายในระยะ 5 ปีต่อ ยอดต่อไปมี 6 ประการ ดังนี้ (สศช., 2559)

1) ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุลสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี

2) ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม

3) ยึด “วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี” โดยมีวิสัยทัศน์ของประเทศไทยว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

4) ยึด “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี 2579” ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยกำหนดไว้ว่า “เศรษฐกิจและสังคมไทยมีการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนบนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรมมีความเหลื่อมล้ำน้อย คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัยตื่นรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก ประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีนานาชาติ ระบบเศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานของการใช้นวัตกรรมนำดิจิทัลสามารถแข่งขันในการผลิตได้และค้าขายเป็น มีความเป็นสังคมประกอบการ มีฐานการผลิตและบริการที่มีคุณภาพและรูปแบบที่โดดเด่นเป็นที่ต้องการในตลาดโลกเป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญ เช่น การให้บริการคุณภาพทั้งด้านการเงิน ระบบโลจิสติกส์ บริการด้านสุขภาพ และท่องเที่ยวคุณภาพ เป็นครัวโลกของอาหารคุณภาพและปลอดภัย เป็นฐานอุตสาหกรรมและบริการอัจฉริยะที่เป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคตที่ใช้นวัตกรรม ทุณมนุษย์ทักษะสูงและเทคโนโลยีอัจฉริยะมาต่อยอดฐานการผลิตและบริการที่มีศักยภาพในปัจจุบันและพัฒนาฐานการผลิตและบริการใหม่ๆ เพื่อพาประเทศไทยไปสู่การมีระบบเศรษฐกิจ สังคม และประชาชนที่มีความเป็นอัจฉริยะ”

5) ยึด “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม”

6) ยึด “หลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปีที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว”

ชี้ให้เห็นว่า หลักการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ต้องบรรลุผลใน 5 ปีตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ก่อนเพื่อวางรากฐานสำคัญในการพัฒนาต่อยอดสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุดใน 20 ปีข้างหน้าตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือในปี พ.ศ. 2579 เกิดการบรรลุให้คนสังคมไทย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” นั่นเอง

โดยยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่เป็นภาพอนาคต คือ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” ยกกระดับศักยภาพของประเทศ พัฒนาคมนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้

เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยการประเมินผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก 13 ตุลาคม 2561)

- 1) ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย
- 2) ชีตความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้
- 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ
- 4) ความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม
- 5) ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

6) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

ที่สำคัญในงานเขียนของหนังสืออนาคตชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576 ระบุไว้ว่า ภาพของการคอร์รัปชันถูกหยั่งรากลึกลงไปในสังคมไทย คนในสังคมไทยรับรู้เรื่องคอร์รัปชันในสังคมไทยมีมาเป็นระยะเวลาที่นานมากแล้ว และเป็นจุดอ่อนสังคม ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในโรงเรียน ในระบบราชการ หรือแม้กระทั่งในบริษัทเอกชนเอง ในระยะหลังได้เพิ่มระดับและความซับซ้อนจนถึงขั้นที่เรียกว่า “คอร์รัปชันเชิงนโยบาย” (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2557) ซึ่งประเทศไทยเห็นภาพชัดเจนในอนาคตว่า การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย จะถูกอำนาจทางการเมืองสร้างอำนาจขยายไปสู่กฎหมายสูงสุดของประเทศ และจะสร้างกฎหมาย เลี่ยงกฎหมาย เพื่อพวกพ้องของตน และจะถูกซึ่มลึกเข้าไปในระบบอำนาจตุลาการ ซึ่งจะเกิดคำตัดสินใด ๆ ย่อมขัดแย้งกับความรู้สึกแท้จริงของประชาชนที่ติดตามข่าวสาร รวมถึง “ภาพอนาคตจะเกิดขึ้น คือ ภาพของรัฐบาลที่ประชาชน ด้วยอำนาจที่มองไม่เห็นและเอาเปรียบประชาชนด้วยอำนาจอาวุธ”

ซึ่งผู้เขียนได้มองเห็นภาพอนาคตว่า จากนั้นไป “อำนาจ 7 ศาสตร์” ดังนี้

- 1) อำนาจเกิดจากศัตรารัฐ
- 2) อำนาจเกิดจาก 2อ.อาณาเขตและอาหาร
- 3) อำนาจเกิดจากปัญญาารัฐ
- 4) อำนาจเกิดจากเงินตราารัฐ
- 5) อำนาจเกิดจากงาน
- 6) อำนาจเกิดจากฤทธารัฐ
- 7) อำนาจเกิดจากหลักธรรมคำสอน (สูงสุด)

เมื่อปี พ.ศ. 2546 ในงานเขียนของศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้เขียนภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่ประสงค์ ไว้อย่างชัดเจนว่า ภาพอนาคตของสังคมไทยในสองทศวรรษหน้า ถูกฉายภาพไว้ 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546)

1) ภาพอนาคตด้านเศรษฐกิจ ภาพที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ภาคบริการขยายตัวในระดับสูง ภาคอุตสาหกรรมปรับสู่การใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงมากขึ้น เกิดการว่างงานในกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือจนถึงผู้บริหารระดับกลาง ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบทขยายตัวเพิ่มขึ้น

2) ภาพอนาคตด้านสังคม ภาพที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ สังคมที่มีความเป็นเมืองและเป็นสากลมากขึ้น สังคมที่การคอร์รัปชันกระทำได้ยากขึ้น สังคมที่ตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น สังคมที่ให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สังคมที่มุ่งสู่การเรียนรู้มากขึ้น

3) ภาพอนาคตด้านการเมือง ภาพที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การเมืองไทยอยู่ใต้อิทธิพลการจัดระเบียบโลกใหม่ด้านการค้า การเมืองที่เป็นประชาธิปไตยสูงขึ้น การเมืองที่โปร่งใสมากขึ้น

บัดนี้ 20 ปี (สองทศวรรษ) แล้วตามทีมงานเขียนการวิจัยของศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ มีส่วนจริงในหลายข้อ และมีส่วนที่ไม่จริงซึ่งคาดว่าจะมีปัจจัยที่แทรกซ้อนทำให้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ อาทิ สังคมไทยปัจจุบันมีการคอร์รัปชันแบบถูกตามกฎหมาย มีพวกพ้องช่วยเหลือทางกฎหมาย ทำให้การคอร์รัปชันง่ายขึ้น ไม่ใช่ของยากเลย สังคมไทยก็ยังไม่ได้ตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชน และไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมด้วย ความรับผิดชอบต่อสังคมยิ่งน้อยลง ในภาวะวิกฤตยิ่งเห็นความแก่ตัวของคน ขาดวินัยสูง ไม่ต้องพูดถึงเรื่องประชาธิปไตยน้อยลงไปมากเพราะคนมีอำนาจใช้อำนาจทำการรัฐประหาร ทำลายล้างประชาธิปไตยของประชาชน การเมืองขาดความโปร่งใสเน้นพรรคพวก เอื้อประโยชน์ต่อกันและกันช่วยกัน ยื้อความผิดไปตราบที่ยังมีอำนาจตลอดไป เมื่อ “ภาพปัจจุบัน” เป็นแบบนี้ คำถามใหญ่ ๆ คือ ภาพในอนาคต “ประชาชนจะทำอย่างไร?” ถึงจะอยู่กันมีผาสุกสันติร่มเย็น

ประเทศไทย 4. หรือ Thailand 4.0 เป็นภาพของ “คนไทยทุกคน” ต้องร่วมขับเคลื่อน โดยที่รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา กำลังเร่งสร้าง “พิมพ์เขียว” ตามแนวคิดนี้ที่พยายามสร้างภาพฝัน เป็นแผนที่ที่จะนำพาประเทศไปสู่อนาคตที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ผ่านนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เน้นการสร้างมูลค่า Value-Based Economy) เพื่อพาประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางกับดัก

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และกับดักความไม่สมดุลในการพัฒนา โดยมีการปรับเปลี่ยนใน 4 มิติดังนี้ (สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, “ไทยคู่ฟ้า”, 2560)

มิติที่ 1 ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth) โจทย์ใหญ่ของประเทศไทยในปัจจุบัน คือลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ โดยมุ่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ และเปลี่ยนจากเน้นภาคการผลิตสินค้ามาสู่ภาคบริการมากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศ

มิติที่ 2 ความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในสังคม (Social Well-beings) ความเหลื่อมล้ำ เป็นปัญหาที่ฝังรากลึกในสังคมไทยและเป็น อุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกันลดระดับความเหลื่อมล้ำ ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีการเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มมากขึ้น ยกย่องธุรกิจเอสเอ็มอี (SMEs) และวิสาหกิจชุมชนด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรม สร้างระบบสวัสดิการสังคมภายใน 20 ปี

มิติที่ 3 การยกระดับศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์ (Human Wisdom) การพัฒนาทุนมนุษย์ จำเป็นต้องคำนึงถึงการพัฒนามาตรฐานของเด็กไทย ยกย่องคุณภาพของแรงงานให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาของประเทศ

มิติที่ 4 การรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม (Environmental Wellness) การพัฒนาเศรษฐกิจควรควบคู่ไปกับการสร้างสังคมที่น่าอยู่ ดังนั้นเรื่องสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญไม่แพ้ตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ลดการปล่อยมลพิษ รู้จักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีพื้นที่ทางการเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มีระบบการจัดการขยะอย่างยั่งยืนและถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

ภาพประเทศไทย 4.0 (Scenario of Thailand 4.0) ได้สะท้อนภาพ 4 มิติใน 1 ภาพจากนี้ไป 20 ปีของประเทศไทย นั่นก็คือ ภาพประเทศไทย 4.0 มี 4 มิติ ได้แก่ มิติความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth) มิติความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในสังคม (Social Well-beings) มิติการยกระดับศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์ (Human Wisdom) และมิติการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม (Environmental Wellness) ซึ่งมีผลลัพธ์เดียวคือ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นภาพที่สะท้อนสังคมอุดมคติที่ทุกคนในแผ่นดินปรารถนาอยากให้เกิดขึ้นในทุกวันนี้ทุกยุคทุกสมัย แต่นั่นไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ภายใต้เงื่อนไขสำคัญคือ ผู้นำที่คิดว่าตนฉลาดกว่าประชาชน เห็นแก่ตัว เอาเปรียบประชาชน เห็นประชาชนเป็นชนชั้นล่าง เห็นแก่พวกพ้องระบบอุปถัมภ์ เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมกับการบริหารงานของรัฐบาล และหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนหมดศรัทธารัฐบาล คนดีมี

ความรู้ไม่สนใจการบ้านการเมือง ความไม่เป็นธรรมของศาลสถิตยุติธรรม ยังมีเงื่อนไขด้านคุณธรรมของคนที่เป็นผู้นำ ทีมของผู้นำประเทศด้วย ดังนั้นภาพอนาคตที่จะเกิดขึ้นตามที่เขียนพิมพ์เขียวไว้ย่อมพับเก็บเป็นเพียงเศษกระดาษ ร่องรอยความคิดที่ดีในอดีตเท่านั้น

Thailand 4.0 (20 ปี)			
4 มิติ	ปัจจัยความสำเร็จ	เงื่อนไขความล้มเหลว	เป้าหมายสุดท้าย
- มิติความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth)	ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ (ดี)	ผู้นำ รัฐบาลเห็นแก่ตัว	...
- มิติความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในสังคม (Social Well-beings)	รัฐบาล+ประชาชน+ผู้รู้	ประชาชนขาดการมีส่วนร่วม	มั่นคง
- มิติการยกระดับศักยภาพและคุณค่าของมนุษย์ (Human Wisdom)	กฎหมายเป็นธรรม	รวม	มั่งคั่ง
- มิติการรักษาสิ่งแวดล้อม (Environmental Wellness)	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	ยั่งยืน
	ประชาธิปไตย		...

ภาพที่ 3.1 20 ปีปัจจัยความสำเร็จและเงื่อนไขความล้มเหลว

สรุปได้ว่าปัจจุบันของประเทศไทยกำลังฉายภาพหนึ่งของอนาคตให้เกิดขึ้นด้วยแรงบันดาลใจอย่างยิ่งใหญ่ว่า อนาคตประเทศจะต้องดีขึ้นเศรษฐกิจดี สังคมดี สุขภาพดี คนดี บ้านเมืองดี รัฐบาลดี ราชการดี สถาบันดี เมื่อทุกอย่างพพอของประเทศไทยดีย่อมสร้างบ้านเมืองใหม่ที่ดีในอนาคตได้ ดังนั้นสิ่งที่ทำลายอนาคตดีของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ คือ เรากำลังเผชิญความจริงว่า ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำในทุกมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากร ความเป็นธรรม ตั้งแต่ฐานรากของประเทศไปสู่สถาบันชั้นนำของประเทศ ยังสะท้อนมิติช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น คนรวยยังกระจุกคนจนยังกระจาย เราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าระบบการศึกษาเรามีปัญหาเรื่องความทันสมัยและกระบวนการวิธีคิดใหม่ ๆ ที่หลักสูตรไม่ได้สอนในชั้นเรียน เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าประเทศไทยกำลังเผชิญความขัดแย้งรุนแรงทางการเมืองที่คนรุ่นใหม่เรียกร้องความเจริญที่ดีกว่าในอดีตและปัจจุบันที่เหลื่อมล้ำแบบสุดโต่งของคนรุ่นอาวุโสที่มีความมั่นใจว่า “ตนเองถูกไม่ยอมเปลี่ยนแปลง” และเราปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาเศรษฐกิจและโรคระบาดโควิดที่ไม่สะท้อนสังคมที่สมดุลกัน นี่คือ ภาพปัจจุบันที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างภาพอนาคตไทยต่อไป

3.3 ภาพอนาคตจะเกิดอำนาจ 7 ศาสตร์

ภาพที่กำลังจะฉายให้เห็นอนาคตจำเป็นต้องรู้ว่าเครื่องมือสำคัญต้องอธิบายประกอบด้วยว่า

ภ เครื่องมือเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องนำมาประกอบการฉายภาพของอนาคตประเทศไทยเพราะว่าเครื่องมือเหล่านี้คือ “อำนาจ” หรือเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการกำหนดชะตากรรมต่อไปของพวกเขาคนไทย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 อำนาจเกิดจากศัตรารัฐ

อำนาจแรก ศัตรารัฐคืออำนาจ ในยามที่คนเรามีอาวุธใดๆในมือ เราารู้สึกมีอำนาจ มีพลัง ความกล้ามันพุ่ง ฮึกเหิม พร้อมลุย มักมีอาการแจ้งบอกตนว่า "ฉันมีอำนาจนะ...อย่าทำอะไรยุ่งกับเรา นะ อย่าทำให้เราพิวส์ขาดนะ" จึงมักมองเห็นภาพเสมอว่า ทุกประเทศใคร่อยากมีอาวุธที่มีพลานุภาพสูง คม เล็ก เร็ว แรง ไกล ล่องหนได้ในการอวดอ้าง ทดลองกันและกันให้เห็นเสมอ...คนที่ด้อยกว่าในเรื่องอาวุธ ก็จะไม่กล้า

ภาพที่ 2 อำนาจเกิดจาก 2 อ. อาณาเขตและอาหาร

อำนาจที่สอง 2 อ. อาณาเขต อาหารคืออำนาจ 2 อ. สร้างอำนาจเกิดขึ้นตั้งแต่ในยุคสมัยโบราณคนเป็นผู้นำ หัวหน้าเผ่า เจ้าครองนคร เจ้าเมือง พญา พระมหากษัตริย์ จักรพรรดิ ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ทรงอำนาจในอาณาเขตของตน ยิ่งอาณาเขตใดมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ผลาหาร ภัักษาหาร มังสาหาร ที่พร้อมพร้อม ประชาชนยังอพยพมาพึ่งพิงอาศัยได้ร่ม...กุ่มใจ กุ่มชีวิต กุ่มพลังศรัทธาจากประชาชน ...อำนาจและบารมีจะยิ่งใหญ่มากขึ้น จนทำให้ ใครๆก็เกรงใจ ใครที่คิดจะทำอันตราย จะปองร้าย...ย่อมไม่กล้า

ภาพที่ 3 อำนาจเกิดจากปัญญา

อำนาจที่สาม ปัญญาคืออำนาจ นับแต่อดีตกาลมาจวบจนปัจจุบัน..ไม่มีใครกล้าปฏิเสธพลังอำนาจของปัญญาว่า "มิใช่อาวุธ" อาทิ $E = mc^2$ ของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์, ผู้นำปัญญาตำราพิชัยสงครามต่าง ๆ บ้างเรียกผู้หยั่งรู้ กุนซีอ เสนาธิการ อาทิ ชุนวู ขงเบ้ง ซิซี บังทอง สุมาเต็กโซ จิวยี่ สุมาอี้ :ลับกระบี่หมื่นวัน เพื่อเชือดฟันครั้งเดียว ยุคสามก๊ก ...พลังปัญญาที่กอบกู้เอกราชของยุคสมัยต่างๆของไทย อาทิ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ...ศัตรูหน้าไหนก็ ...ไม่กล้า

ภาพที่ 4 อำนาจเกิดจากเงินตรา

อำนาจที่สี่ เงินตราคืออำนาจ เงินคือพระเจ้า มีผู้คนกล่าวมาตลอดของยุค Gen X-Y ที่ผู้คนมุ่งมั่นสร้างเนื้อสร้างตัว ทำงานเพื่อสร้างตัวเอง มีความขยันขันแข็งเป็นพื้นฐาน สู้งานเพื่อให้มี

เงินมาก เพราะงานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข มีเงินมีอำนาจ มีเงินมีพวก ยังมีการกล่าวถึงขนาดพูดเล่นกันว่า เงินมาผ่ายังหลุด เงินไม่มากาไม่เป็น เงินมา x (กา) ทันที่ มีเงินก็ผ่านฉลุย อำนาจเงินตกใส่เหล็ก เหล็กยังอ่อน ตกใส่ข้อน ข้อนยังบินเลย คนมีเงินหรือคนรวยจำนวนไม่น้อยที่มักใช้เงินแก้ปัญหา ใช้เงินเพื่อให้ตนเองอยู่เหนือคน อยู่เหนือกฎหมาย จนลูกๆ Gen Z หลายคนที่พอรวยมักใช้คำว่า "มีเงินจะทำอะไรก็ได้" พอมีเงินอำนาจก็มา คนจะหาเรื่องก็ไม่มี ถึงมี ก็อาจจะ ...ไม่กล้า แต่ในความจริง เงินมีทั้งคุณค่าและมูลค่าในตัว จึงควรใช้ให้เกิดประโยชน์ที่ดีงาม อำนาจเงินนี้นะถ้าใช้ในทางที่ผิดก็เป็นโทษมหันต์ ถ้าใช้ในทางที่ถูกต้องก็เป็นคุณอนันต์ เช่นกัน

ภาพที่ 5 อำนาจเกิดจากงาน

อำนาจที่ห้า งานคืออำนาจบารมี (งานคืออำนาจ แลเป็นบารมี ด้วย ต้องเป็นงานจริงงานแท้ที่ตนเชี่ยวชาญ เป็นงานที่ต้องออกแบบกระบวนการวิธีที่เป็น พหุวิธีพหุวิถี มีเป้าหมายเพื่อส่วนรวมให้เป็นฐานทำงาน ถ้าใครคิดไม่ออก..."ไปอ่านหลักทรงของพ่อหลวง ร.9" (23 หลักทรงงาน) ...ซึ่งผู้เขียนเห็นต้นแบบคำว่างานเป็นอำนาจบารมี คือ การทรงงานในหลวงรัชกาลที่ 9 (กว่า 4,800 โครงการ) นี่เอง "จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานคร" (มูลนิธิชัยพัฒนา) บทพิสูจน์ของงานคืออำนาจ จนปทานุกรมระดับโลก เอ็นไซโคลปีเดีย บริตานิกา (Encyclopedia Britannica) ได้เทิดพระเกียรติอย่างยิ่งในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ด้วยการบรรจุพระนาม ภูมิพล (Bhumibol) ในหนังสือเอ็นไซโคลปีเดีย บริตานิกา ฉบับปี ค.ศ. 2017 (ตรงกับ พ.ศ. 2560) ว่าเป็น "อภิมหาบุคคลแห่งประวัติศาสตร์" อยู่ชั่วนานแสนนานของมนุษยชาติ ...ยิ่งใหญ่ในโลกา ถ้าเราทำงานในตำแหน่งให้ดีงาม มันจะเป็นตำนานให้คนจดจำ จนในช่วงเหตุการณ์ที่โคราช มีคำหนึ่งที่เกิดขึ้นในการทำงานและมีผู้คนแชร์ไปจำนวนมาก คือ "ตำแหน่ง" เป็นแค่ช่วงเวลาหนึ่ง ในการทำงาน ส่วน "ตำนาน" นั้นเป็นเรื่องราว ที่อยู่ในใจผู้คน ตำแหน่งอยู่ได้ไม่นานแต่ตำนานอยู่ตลอดกาลและตลอดไป ผู้เขียนชื่อว่า "งานที่ดีจะสร้างอำนาจ อำนาจที่ดีจะสร้างบารมีให้เป็นตำนาน"

ภาพที่ 6 อำนาจเกิดจากฤทธาวุธ

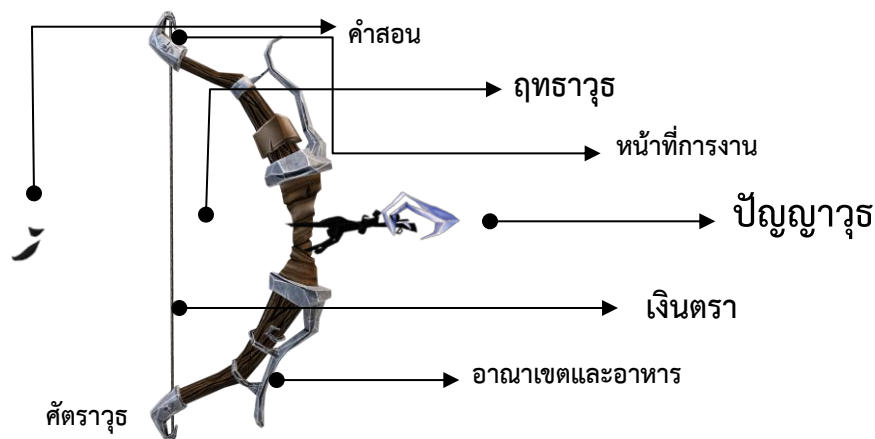
อำนาจที่หก ฤทธาวุธคืออำนาจ (ฤทธาเป็นอำนาจพิเศษ เหนือธรรมชาติแต่มีอยู่จริง ซึ่งคนไทยไม่ค่อยอยากปฏิเสธนัก เพราะในชีวิตประจำวันเวลาเดินทางไปไหนมาไหนหลายคนต้องสวดมนต์ขอพรให้ปลอดภัยอยู่บ่อยๆ หรือไม่ก่อนวันที่ 1 /16 จะเห็นหลายคนพึ่งโชคพึ่งดวง พึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย ส่วนผู้มีฤทธามักจะเป็นผู้ฝึกจิตให้ละเอียด พลังจิต พระโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องซ้ายผู้มีฤทธิ์มาก ผู้หยั่งรู้จิตใจ ผู้มีพุทธอาคม เช่นหลวงปู่ที่เสกคาถาอาคม อยู่ยงคงกะพัน เหาะเหิน

เดินอากาศ หายตัวในระยะทางเดินบนน้ำ เหยียบน้ำทะเลเจ็ด หลวงปู่อีกหลายองค์ที่มีฤทธิ์อย่าง
ชัดแจ้ง..โดยเฉพาะสายหลวงปู่มั่น สมเด็จพระคุณ หลวงปู่สุข หลวงพ่อปาน หลวงพ่อจง หลวงพ่อคุณ
หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน พญานาคาธิบดีศรีสุทโธ คนดูดวง คนเห็นผี กลุ่มคนเหล่านี้จะมี
อำนาจพิเศษบางอย่าง ที่คนจะยำเกรง และ ...ไม่กล้าทำทนาย จริ่งๆในคำว่าฤทธิ์ยังรวมถึงคนที่
นักกฎหมายชอบตีความกฎหมายให้มีฤทธิ์เป็นคุณแก่ตนและพวกได้ด้วย จนผิดเป็นถูก ถูกเป็นผิดได้
เช่นกัน

ภาพที่ 7 อำนาจเกิดจากหลักธรรมคำสอน (สูงสุด)

อำนาจที่เจ็ด ตำราวุธคืออำนาจ ผู้เขียนหมายรวมหลักธรรมคำสอนให้รวมอยู่ในตำราวุธว่า
เป็นอำนาจสำคัญที่สุดโดยผนวกพลังปัญญา พลังวาจา พลังจิต พลังฤทธิ์ รวมทั้งมุขปาฐะโอวาท
คำสอนสั่งให้ผู้คนที่ปฏิบัติตามได้ถึงซึ่งความจริงแท้ ก่อให้เกิดสาวก คนศรัทธา ลูกศิษย์ ผู้ติดตาม
จำนวนมาก เพื่อนำคำสอนเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ พลังอำนาจตำราวุธนี้นับเป็นอำนาจที่
สำคัญโดยไม่ต้องมีอามิส สิ่งของใดๆ ตอบแทนใด ๆ เลยนอกจาก “ความศรัทธา” หลักธรรมคำสอน
ในทางศาสนา ลัทธิ นิกายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกใบนี้ ทั้งพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา อิสลาม ฮินดู
(พราหมณ์) และซิกข์ แต่ผู้เขียนให้ความสำคัญกับอำนาจคำสอนหลักธรรมที่เป็นจริงแท้ นั้น
หมายความว่า “จริงแท้ไม่เสื่อม” จะผ่านมากี่ปีก็สมัยแล้วคำสอนหลักธรรมในศาสนาใดที่ยังเป็นจริง
ยังทันสมัยอยู่เสมอมีอำนาจต่อจิตใจหรือชี้นำชีวิตของคนในสังคมอยู่ได้ไม่เสื่อมคลาย ภายใต้อำนาจ
“อย่าเพ่งปักใจเชื่อ” (กาลามสูตร) ถ้ายังไม่สามารถค้นพบด้วยตัวเอง อย่าเพ่งปักใจ!

ผู้เขียนได้อธิบาย 7 อำนาจไว้อุปมาอุปไมยเป็นเหมือนอาวุธสำคัญคันธนูลูกศรประจำตัวของ
นักรบที่ต้องออกไปต่อสู้กับอริราชศัตรู ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3.2 7 อำนาจอุปมาอุปไมยคันธนูและลูกศร

3.4 7 ภาพอนาคตประเทศไทย ณ กาลจากนี้ไป

ภาพอนาคตประเทศไทย ณ กาลจากนี้ไปย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นในประเทศไทยถัดจากนี้ไปไม่เกิน 1 ศตวรรษ (100 ปี 1ชั่วอายุคน) เป็นการพยากรณ์ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันและคำทำนายจากพุทธศาสนา รวมถึงคำพยากรณ์ของพระอรหันต์ผู้มีปัญญาสูงไว้เล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง ผู้เขียนได้สรุปเป็นภาพอนาคตไว้ 7 ภาพดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2563)

ภาพที่ 3.3 7 ฉากทัศน์แห่งอนาคตที่ 1 ชั่วอายุคน

ภาพแรก: บ้านเมืองจะรุกรเป็นไฟ นกใหญ่ (ครุฑ) จะจิกกันตาย

ประเทศไทยจะเกิดความขัดแย้งกันอย่างระหว่างคนในชาติอย่างรุนแรง สงครามพระแผ่นดินจะรุกรเป็นไฟ โดยเฉพาะทหารกับประชาชน ความไม่พอใจของประชาชนจะลุกลามบานปลายไปสู่การเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล ทหารจะเข่นฆ่าทหารกันเอง ประชาชนคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าจะต่อสู้กันจนก่อความรุนแรงขึ้นในบ้านเมืองทำให้บ้านเมืองแบ่งแยกกันออกไปตามเผ่าพันธุ์ของตัวเอง ตาม Generations (รุ่น) ซึ่งทำให้ผู้คนเกิดการต่อต้านทางความคิดและการกระทำสร้างความบาดหมางและขัดแย้งที่รุนแรงแบบไม่ยอมกัน ทะเลาะกัน โดยเฉพาะหน่วยงานราชการที่เหมือนนกใหญ่ (ครุฑ) ที่ถือตัวว่าตนเองใหญ่ เก่ง ฉลาด ทรชนงตัว จนยกพวกทำลายกันไปอย่างละครึ่งค่อยแล้วจะหยุดไปเอง ยุคสมัยใหม่จะเกิดขึ้นมาที่อุดมสมบูรณ์เป็นบ้านเมืองที่ผู้คนมีคุณธรรมคนดีจะออกจากป่า คนชั่วจะตายกันหมด

ภาพที่สอง: น้ำจะท่วมใหญ่ คนจะตายดาดดา

ประเทศไทยจะเกิดน้ำท่วมใหญ่ ท่วมกรุงเทพมหานครสูงเท่าตึก 4 ชั้น ซึ่งแผ่นดินทรุดลงทำให้คนเมืองหลวงหนีไม่ทันจะจมน้ำตายจำนวนมาก สิ่งที่เป็นลางบอกเหตุคือพายุแรงฝนตก 7 วัน 7 คืนฟ้ามีดกลางวันเป็นกลางคืนกลางคืนมืดมิด น้ำท่วมถึงเขาใหญ่ นครสวรรค์ เงินจะไม่มีค่า อาหารจะมีค่าที่สุด (หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก วัดทุ่งสามัคคีธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี) โอกาสที่กรุงเทพมหานครแผ่นดินจะทรุดลงต่ำกว่าน้ำทะเลมีอยู่มาก กรุงเทพมหานครอยู่ติดอ่าวตรงอ่าว ก. ไข่ และที่สำคัญเวลาน้ำท่วมทางเหนือไหลลงผ่านกรุงเทพมหานคร ถ้าเวลานั้นน้ำทะเลหนุน จะทำให้น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาเอ่อล้นคันกันน้ำอยู่แล้ว ถ้าหากมีพายุใหญ่มาช่วยสร้างความเสียหายกับกรุงเทพมหานครอย่างแน่นอนในด้านน้ำท่วมใหญ่ ก็หนีไม่พ้นที่คนจะตายมากมายก่ายกอง (ดาดดา)

ภาพที่สาม: คนดีหนีเข้าป่าคนชั่วจะครองเมือง

ประเทศไทยจะเกิดความยุติธรรมขึ้นทุกหย่อมหญ้าจนคนดีที่คอยปกป้องประชาชนจากคนพาล ซึ่งคนพาลจะมากขึ้น คนพาลจะอยู่ในคาบนักบุญคอยกัดกินผลประโยชน์ของประเทศ คนทำดีจะกลายเป็นคนทำชั่ว คนทำชั่วจะกลายเป็นคนดีในสายตาของกลุ่มคนพาล ความดีที่คนดีทำจะถูกคนพาลใส่ร้ายจนไม่มั่นใจในสิ่งกระทำความดีของตนเอง จนเกิดความเบื่อหน่ายทำให้ไม่อยากร่วม

สังฆกรรม ร่วมทำงานอยู่ในเมืองจันทน์ไปอยู่ป่าดงพงไพร ทำให้คนพาลได้ใจอยู่ครองเมืองอย่างสง่าผ่าเผย สุดท้ายบ้านเมืองจะถึงกลียุคแห่งความขัดแย้ง บ้านเมืองจะรุกรเป็นไฟไหม้ลามทุกหย่อมหญ้า

ภาพที่สี่: ชนบทจะรุ่งเรือง คนในเมืองจะหนีตาย

สิ่งที่เกิดขึ้นในภาพที่สามเมื่อทำให้ “คนดีหนีเข้าป่า” นั้นหมายความว่าถึงการออกจากเมืองไปอยู่ในที่ชายแดนปลายแคว้น ในป่าดงชนบท บ้านนอกต่างจังหวัด พอคนดีมีความรู้ออกไปอยู่ในชนบท ชนบทจะรุ่งเรือง ได้ไปสร้างประโยชน์ให้พื้นที่เหล่านั้นเจริญรุ่งเรืองเป็นเมืองใหม่ที่ดี ส่วนคนที่อยู่ในเมืองที่คนพาลดูและจะเกิดความเดือดร้อนไปทุกคร้วเรือน โรคจะรุนแรง สิ่งแวดล้อมจะเสีย ถูกปล่อยปละละเลย คนถูกเอารัดเอาเปรียบ จนทนอยู่ในเมืองไม่ไหว จะอพยพหนีตายออกจากเมืองไปสู่ชนบท

ภาพที่ห้า: คนพาลจะได้ดี คนทำดีจะได้ชั่ว

ต่อจากนี้ไปหลังถึงพุทธกาลเราจะเริ่มเห็นกันอย่างชัดเจนว่า คนชั่วจะได้ดีมีอนาคตที่สดใส ตำแหน่งจะดีมีหน้ามีตาทางสังคม ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเค้าไม่ดีแต่ไม่สามารถให้ลงจากตำแหน่งได้ ส่วนคนดีมีความตั้งใจในการทำงานจะถูกกลั่นแกล้งให้กลายเป็นคนชั่ว กลายเป็นคนไม่ดี จนทำให้ไม่กล้าต่อสู้เพื่อความดีที่ตนทำอีกต่อไป ความดีนั้นคนดีทำได้ง่าย คนชั่วทำได้ยากนะ คนดีจะรอดพ้นต้องอาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนาช่วยคุ้มครอง ธรรมจะคุ้มครองผู้ประพฤติธรรม

ภาพที่หก: สังคมจะเล็กเร็ว ธรรมชาติวิปริตผิดฤดูกาล

สังคมไทยและสังคมโลกจะเชื่อมหากันได้อย่างรวดเร็ว การเดินทางไปมาหาสู่กันใช้เวลาไม่นาน และการใช้เทคโนโลยีที่สามารถสื่อสารถึงการได้รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ส่งข้อมูลให้กันและกันได้ภายในไม่กี่วินาที อยู่ตรงไหนของโลกใบนี้จะเชื่อมหากันเหมือนคนบ้านเดียวกัน จะใช้ภาษาเดียวกัน จะสื่อสารกันด้วยเทคโนโลยีเดียวจะรู้ แต่การสร้างเทคโนโลยีต้องทำลายสิ่งแวดล้อม โดยการหาทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นพลังงาน จะทำให้เกิดการสร้างพลังงานและการใช้พลังงานของโลกแบบใหม่มีผลต่อธรรมชาติ จนทำให้ธรรมชาติวิปริตผิดฤดูกาล ฝนจะไม่ตกต้องตามฤดูกาล ฤดูกาลจะเปลี่ยนไปจากเดิม ชีวิตมนุษย์ต้องปรับตัว อยู่ลำบากยากขึ้น อายุขัยจะสั้นลงเพราะโรคระบาดใหม่ เชื่อมต่อภาพที่ 7 ว่าไว้ “น้ำจืดจะเหือดหาย คนจะตายด้วยโรคใหม่”

ภาพที่เจ็ด: น้ำจืดจะหดหาย คนจะตายด้วยโรคใหม่

เมื่อธรรมชาติแปรเปลี่ยนคนเมืองจะเยอะขึ้น น้ำจืดจะหดหายไป น้ำจืดจะขาดแคลนทำให้คนแก่งแย่งแหล่งน้ำ และรักษาแหล่งน้ำสุดชีวิต ทำให้เกิดความแห้งแล้ง ธรรมชาติผิดเพี้ยนไปโรคใหม่ ๆ ที่รุนแรงจะเกิดทำลายล้างสิ่งมีชีวิต คนจะตายวันต่อวัน แต่เทวดาจะนำพาคนมาช่วยจะนำพาคนดีมาช่วยเหลือทำยารักษาโรคจะสมุนไพรรักษาผู้คนจนฟื้นชีวิตใหม่ มากอบกู้แผ่นดินให้คืนสู่ความเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง

...ไม่ว่าปรากฏการณ์ใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นย่อมมีผลต่อมนุษยชาติทั้งนั้น จะร้ายแรงเพียงใดก็ตาม...สำคัญอยู่แค่ ณ “ปัจจุบัน” เราได้เตรียมพร้อมกับปรากฏการณ์เหล่านั้นอย่างไร? เราได้ทำความดีในวันนี้แล้วหรือยัง? เราเตรียมเสบียงไว้ในภพภูมิปัจจุบันและอนาคตต่อไปหรือยัง? ...หรือเพียงแค่เราทำบุญวันนี้ รักษาศีลวันนี้ ให้ทาน ภาวนาวันนี้แล้วหรือยัง ...หรือเราได้ทำประโยชน์เพื่อคนอื่น ๆ เพื่อส่วนร่วมแล้วหรือยัง? หรือเอาง่ายที่สุด...เราได้ทำความกตัญญูต่อพ่อแม่เราแล้วหรือยัง?...หากเราทำความพร้อมเหล่านั้นแล้วไม่ว่าปรากฏการณ์ใด ๆ จะเกิดขึ้น...เราพร้อมรับสถานการณ์เรานั้นเสมอ...หากไม่พร้อม...ผู้เขียนแนะนำว่า...ให้ภาวนาคำว่า พุทโธ...พุทโธ...พุทโธ...ไม่ว่าจะทำอะไรที่ไหนเมื่อไหร่... “นึกภาวนา..พุทโธ...เสมอทุกลมหายใจ” ...

บทสรุป

ภาพอนาคตประเทศไทย ณ กาลจากนี้ไป เป็นการวิเคราะห์จากข้อมูลที่เป็นผู้เขียนเชื่อถือ

7 ในข้อมูลจากพระไตรปิฎก 16 ภาพแห่งอนาคตที่พระพุทธเจ้าได้ปรารภจากพระสุบิน (ความฝัน) ของพระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาผู้ครองนครของแคว้นโกศล ซึ่งมีระบุไว้ใน อรรถกถาพระไตรปิฎก มหาสุบินชาดก เอกนิบาตชาดก ขุททกนิกาย บัดนี้กาลเวลาได้พิสูจน์ภาพจากพระสุบินนั้นแล้วว่าหลายอย่างเกิดขึ้นจริงตามกาลเวลาที่ผ่านมาถึงพุทธกาล 16 พุทธทำนาย ทำให้เราได้ประสพพบเจอกับการบังเกิดเหตุการณ์หลายอย่างมาก แต่การเสนอฉากทัศน์แห่งอนาคต 7 ภาพเหล่านี้จะถูกเชื่อมต่อไปให้ชัดเจนเรื่อยๆ ที่มนุษย์ต้องเจออย่างแน่นอนใน 1 ชั่วโมงข้างหน้า นับจากนี้ไป โดยการผูกมัดข้อเท็จจริงจากอดีตที่ฉายภาพอนาคตที่เป็นมีการทำนายพยากรณ์ไว้ว่าความจริงที่อุปมาอุปไมยไว้จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตโดยมีระยะเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ผลกับการเกิดขึ้นจริงจำเป็นต้องตระหนักระมัดระวัง หรือคนทั่วไปเรียกว่า “เตือน” ไว้พึงระวังจง “อย่าประมาท” สิ่งสำคัญข้อมูลต้องเก็บเพื่อวิเคราะห์ปัจจุบันที่เป็นอยู่ว่า “ต้องทำอะไรไว้ให้เป็นการเตรียมพร้อมกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต หรือต้องทำวันนี้ให้ดีที่สุดเพื่ออนาคตจะได้ดีไปพร้อมด้วยซึ่งปัจจุบันประเทศไทยได้เตรียมการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พร้อมกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีข้างหน้าไว้เพื่อให้กับคนไทย สังคมไทย แต่อย่างไรก็ตามก่อนถึงอนาคตปัจจัยที่มีอยู่ปัจจุบันต้องก้าวผ่านให้ได้คือ ความขัดแย้งทางการเมือง ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาโรคระบาดโควิด 19 เศรษฐกิจทรุดตัวหนัก โรงงานปิด คนถูกเลิกจ้างคนว่างงานเพิ่มขึ้นทุกวัน การท่องเที่ยวสร้างรายได้จากต่างประเทศเป็นศูนย์บาท การส่งออกชะงักงัน เงินบาทแข็งค่า ชาวประมงเดือนร้อน ปัญหาภัยแล้ง คนจนเพิ่มมากขึ้น ผู้นำไร้สามารถในการบริหารประเทศ เศรษฐกิจโลกมีปัญหาด้านการส่งออกและสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและประเทศจีน วัคซีนโรคระบาดยังไม่มี ภาพเหล่านี้อาจทำให้เราทำนายหรือพยากรณ์ของประเทศไทยได้ว่า บ้านเมืองจะรุกรเป็นไฟ นกใหญ่ (ครุฑ) จะจิกกันตาย น้ำจะท่วมใหญ่ คนจะตายดาดดา (สอดคล้องที่หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก) คนดีหนีเข้าป่า คนชั่วจะครองเมือง (มีความหมายคล้ายกับ ผู้ดีเดินตรอก ชีครอกเดินถนน..แต่ใหญ่กว่า) ชนบทจะรุ่งเรือง คนในเมืองจะหนีตาย คนพาลจะได้ดี คนทำดีจะได้ชั่ว สังคมจะเล็ก เร็ว ธรรมชาติวิปริตผิดปกติ และน้ำจืดจะหาย คนจะตายด้วยโรคใหม่ “ทางออกแห่งความสังคมเก่าเพื่อก้าวสู่สังคมใหม่ ทุกคนต้องร่วมมือกันรักษาความดีงามไว้จะน้อย หรือ มาก ก็ต้องทำความดี ต้องรักษาความดีไว้ให้หลงเหลือในจิตใจตนเองตราตรึงใจจะสิ้นสูญ และสังคมต้องค้นหาฉากทัศน์แห่งการพัฒนา นวัตกรรมวิธีวิธีพอเพียงใหม่ ๆ ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันต่อไป”

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะพงศ์ กำลึงเอก (โหราเอก). (2553). **ถอดรหัส วันสิ้นโลก**. กรุงเทพฯ: ที บุ๊คสมิธ.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่ประสงค์**.

กรุงเทพฯ ฯ: โครงการวิธีการเรียนรู้ของคนไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). **อรรถกถา เอกก**

นิบาตชาดก วรุณวรรค 7. มหาสุบินชาดก ว่าด้วยมหาสุบิน. สืบค้นวันที่ 7 มีนาคม 2563.

จาก <http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=27&i=77>

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2558). **ตามรอยพ่ออยู่อย่างพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดี-วิทย์.

_____. (2563). **7 ฉากทัศน์ประเทศไทย ณ กาลจากนี้ไป**. สืบค้นวันที่ 11 มีนาคม 2563.

จาก <https://www.facebook.com/kunphukamchanoad>

มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2557). **ฉากทัศน์ : ชีวิตคนไทยพุทธศักราช 2576**. เชียงใหม่: แผนงานสร้าง

เสริมมโนบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ราชกิจจานุเบกษา (13 ตุลาคม 2561). **ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)**.

เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 8.

วีระ ถาวโร, พระมหา, (หลวงพ่อกุญชรลีลา). (2518). **อนาคตของประเทศไทย**. บรรยายเมื่อ วันพุธ

ที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2518 สืบค้นวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2563 จาก

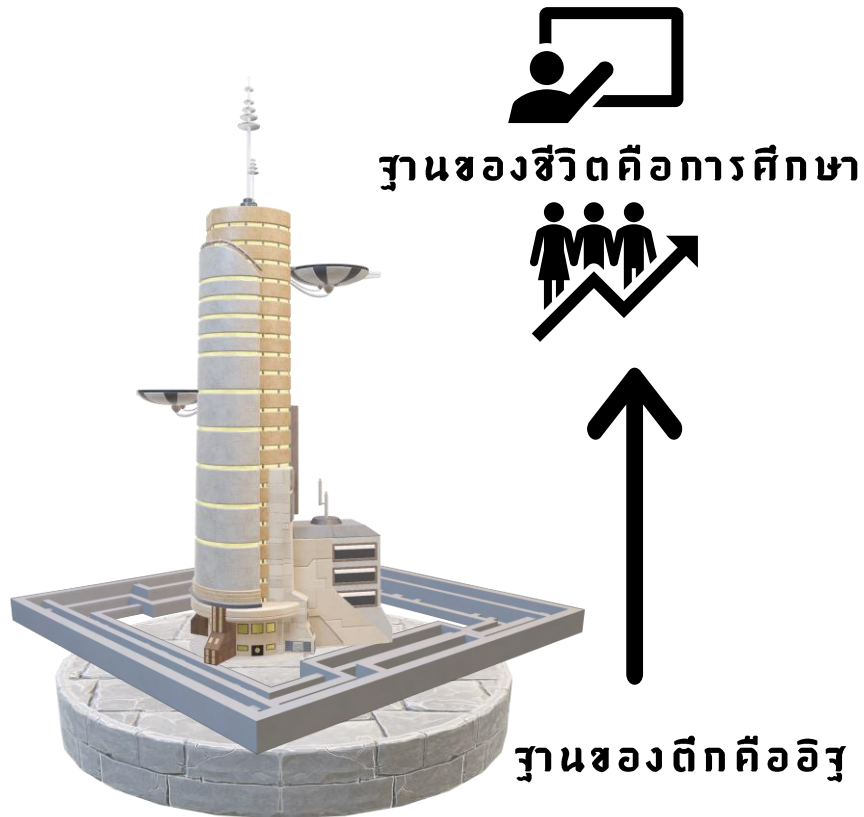
<http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=680>

สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2560). วารสาร **“ไทยคู่ฟ้า”** เล่มที่ 33 มกราคม -

มีนาคม 2560, หน้า 4-5.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจ**

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

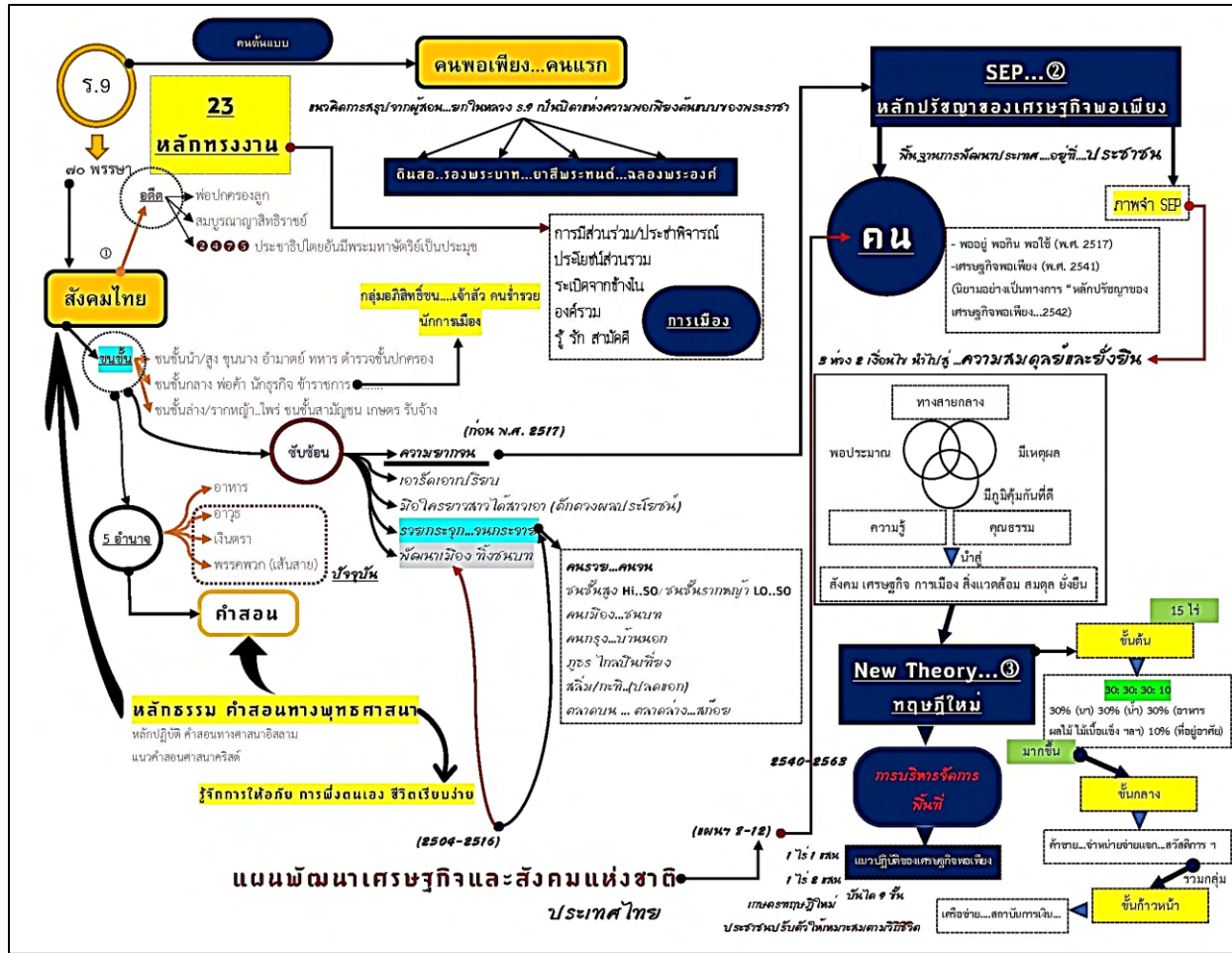
อนาคตของประเทศไทย

คนไทยต้องเป็นผู้กำหนด ออกแบบ สร้างฝันเอง
ถ้าหากว่าปัจจุบันดีเป็นต้นทางย่อมยังผลของอนาคตดี

บทที่ 4

ฉากทัศน์ที่สี่: 7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก

7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก บทนี้เป็นบทที่ผู้เขียนปรารถนาจะเสนอวิธีการพัฒนาและวิถีความพอเพียงที่พอจะหยิบยกให้เห็นภาพของพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่คนทั่วโลกให้การนอบน้อมด้วยหัวใจต่อการทรงงานของพระองค์ท่าน ถัดจากนี้จะเป็นการใช้สติปัญญาอันน้อยนิดของผู้เขียนที่ได้อ่านและศึกษาค้นคว้า พร้อมกับลงพื้นที่นำแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นพระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี หรือที่พวกเราชาวไทย เรียกพระองค์ว่า “ในหลวงรัชกาลที่ 9” โดยจะขอหยิบยกให้เป็นใจความสำคัญหลัก หรือที่ข้าพเจ้าเรียกว่า “แก่นแกนของการดำรงชีวิตตามรอยในหลวงรัชกาลที่ 9 คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ หลักการทรงงาน” ที่เหมาะสมกับผู้อ่านที่สามารถหยิบไปใช้ได้ เป็นลักษณะงานเขียนวิชาการและสรุปแนวคิดไว้ท้ายหัวข้อ อีกประเด็นคือ การสื่อความในงานวิจัยที่ผู้อ่านเข้าใจโดยใช้หลักการเฉพาะส่วนที่ง่ายและเข้าใจระหว่างคนเมืองและชนบท เป็นการสื่อวิธีคิดและผลสำเร็จของคำว่า “หนึ่งไร่สองแสน” การใช้แนวคิดที่ถูกจริตกับนิสสัยคนไทยที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนา ที่ผ่านการศึกษาค้นคว้า การเสด็จประพาสลงพื้นที่จริงไปเผชิญหน้าสภาวะจริงในท้องถื่นภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ทุกถิ่นทุรกันดารพระองค์ไปมาทั่วเขตคามตลอดระยะของการทรงงาน 60 กว่าพรรษา ดังนั้นพระองค์ทรงเข้าใจ เข้าถึงจิตวิญญาณของทวยราษฎร์ดีกกว่านักวิชาการ นักวิจัย นักปกครอง นักบริหารหลาย ๆ คนที่อยู่ในท้องถื่นเสียด้วยซ้ำ จึงทำให้พระองค์เข้าใจ เข้าถึง พัฒนาอย่างแท้จริงกับคนไทย สังคมฐานราก สังคมฐานสูงของประเทศไทย ได้เป็นอย่างดีจนเกิดเป็นทั้งปรัชญา ทฤษฎี แนวปฏิบัติ โครงการและกิจกรรมเกิดขึ้นมากมายกว่า 4,877 โครงการตลอดพระชนมายุของพระองค์ ที่สำคัญ “หลักการ” ทั้งหลายยังคงใช้ได้อยู่จนปัจจุบันและยังคงทันสมัยอยู่เช่นเดิม ด้วยเหตุผลของการเชื่อมโยงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลักการทรงงาน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ต่าง ๆ นี้เอง จึงทำให้มีความยืดหยุ่นปรับใช้ได้ทุกยุคสมัย ผู้เขียนจึงสรุปเป็นภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1 สรุปผังการปฏิสัมพันธ์หลักการของในหลวงรัชกาลที่ 9

คำว่า “สังคมฐานราก” ในงานเขียนนี้มีนิยามว่า “สังคมฐานราก คือ พื้นที่ชีวิตของประชาชนที่รวมกลุ่มสร้างบ้านแปงเมืองเป็นบ้าน หมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ชนเผ่า ย่าน ที่มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี เศรษฐกิจ สังคม การเมือง รูปแบบชีวิตที่มีอัตลักษณ์ เอกลักษณ์จนกลายเป็นทุนสังคมวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงกลุ่มคนอพยพถิ่นฐานมาร่วมกันสร้างบ้านเรือนแปงเมืองจนกลายเป็นพื้นที่ชีวิตขึ้นมา นับเป็นสังคมฐานรากทั้งสิ้น ดังนั้นในที่นี้จะใช้คำเดียวว่า “ชุมชนท้องถิ่น”

ทั้งนี้ผู้เขียนจะใช้คำแทนพระนามเต็มของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ว่า “ในหลวงรัชกาลที่ 9” เพื่อให้สอดคล้องกันทั้งเล่ม

4.1 แก่นแกนของการดำรงชีวิตตามรอยพ่อหลวง ร.9

นับตั้งแต่ผู้เขียนเองลืมตาดูโลกกว่า 41 ปีแล้วที่คุณพ่อคุณแม่ปฏิบัติให้ลูก ๆ เห็นว่า การลงมือทำ ปฏิบัติจริงในสิ่งที่ เป็นไปตามศักยภาพของตนเอง อยู่ตามธรรมชาติที่ควรดำรงตามวิถีชีวิตจริง ไม่ต้องเร่งรีบ แข่งขัน โลกโมโหสัน ทุกสิ่งอย่างล้วนมีวนกลับมาสู่ธรรมชาติแท้ “ความสุข” ครั้นพอเติบโตมาได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาทฤษฎีใหม่ ยิ่งตรงกับสิ่งที่พ่อแม่เราทำให้ดูและอาจไม่ได้เป็นหลักวิชาเหมือนที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมอบแนวทางให้กับราษฎรที่พึงพระบรมโพธิสมภารณของพระองค์ท่านไปปฏิบัติให้เกิดความพออยู่ พอกิน มีอยู่ มีกิน มีใช้อย่างพอเพียงนั่นเอง โดยใจความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นเครื่องมือการพัฒนาแก่นแกนของการดำรงชีวิตตามรอยในหลวงรัชกาลที่ 9 มีผู้ศึกษาไว้จำนวนมาก ใจความสำคัญดังต่อไปนี้

1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561) ได้ลงพื้นที่ทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ได้ทำการรวบรวมวรรณกรรม แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังต่อไปนี้

1.1) ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

รากฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เกิดขึ้นเนื่องจากความเหลื่อมล้ำ ปัญหา ความยากจน ความไม่อึด ความยากเข็ญของประชาชน รวมถึงการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงมีกระบวนการสลับซับซ้อนเชื่อมโยงกันและกันยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ ซึ่งมีทั้งทางบวกและลบ โดยทางบวก ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ส่วนทางลบ เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายได้ที่ต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่มสูญหายไป (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550) ทั้งนี้เมื่อจะกล่าวถึงจุดที่น่าสนใจก่อนเกิดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 นั้น มีจุดเริ่มต้นที่การพัฒนา

เศรษฐกิจของประเทศที่เป็นจริงจึงมีมาที่ไปคือการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเป็นต้นมา โดยที่ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงของประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2502-2516 เปิดรับการการลงทุนจากต่างชาติสูงขึ้น แต่ยังคงความไม่สมดุลในหลายด้าน เช่น เกิดความแตกต่างรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้น ความไม่สมดุลของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการเจริญเติบโต สังคมมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมต่างชาติ การเคลื่อนย้ายประชากรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การใช้จ่ายที่เกินตัวทั้งภาครัฐครัวเรือนและภาคธุรกิจทำให้เศรษฐกิจมหภาคไม่สมดุล ปัญหาทางจริยธรรม มีการทุจริตในการดำเนินธุรกิจ โดยเฉพาะสถาบันการเงิน จนก่อรูปของความเปราะบางทางเศรษฐกิจไทย ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจ ประเทศไทยจึงเข้าสู่วิกฤติในที่สุด สถาบันการเงินและธุรกิจจำนวนมากอยู่ในฐานะล้มละลาย เศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่ภาวะถดถอยอย่างรุนแรง จนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งในปี 2540 (ณัฐพงศ์ ทองภักดี, 2550) เมื่อเกิดปัญหาขึ้นเราต้องหันกลับมาวิเคราะห์ตัวเราว่าอะไรคือปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ต้องนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาทุกอย่างคือ ตัวประชาชนไทยเองที่ยังคงมีความโลภ บริโภคอย่างฟุ่มเฟือย ตกอยู่ในภาวะหนี้สินอย่างถนอมตัวไม่ออก พึ่งพาเทคโนโลยีต่างประเทศโดยไม่จำเป็น และขาดหลักพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง ทำให้ถูกนำไปสู่การกระทำที่เบียดเบียนกันได้ง่ายมากขึ้น ประชาชนขาดคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวและชุมชนแตกแยก เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันต่อสู้ดิ้นรนและแสวงหาเงินความจำเป็น รวมถึงการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประชาชนและชุมชนมากขึ้น สาเหตุที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศมีความสัมพันธ์กันได้สร้างความเสียหายและความเดือดร้อนแก่ประเทศชาติ ความเหลื่อมล้ำกลายเป็นบาดแผลที่เยียวยาไม่หายไปจากสังคมไทย ถูกแยกชัดเจนระหว่างสังคมเมืองและชนบท การที่คนยังฝังทัศนคติการดูถูกดูหมิ่นย่อมสร้างความขัดแย้งไว้อย่างคาดไม่ถึง ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะถูกแก้ไขอย่างมีส่วนร่วมของทุกคนนั้นยากที่จะสำเร็จ ด้วยผลลัพธ์ของการพัฒนาประเทศไทยส่งผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ส่งผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยเฉพาะเชิงลบส่งผลเสียหายอย่างยิ่งต่อระดับสังคม และระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งการพัฒนาประเทศมักจะเป็นการสร้างประโยชน์ให้เพียงกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่มีศักยภาพการเข้าถึงอำนาจรัฐ และทรัพยากรของภาครัฐ ฉกฉวยโอกาสที่มีใครยาวสาวได้สาวเอา จนกระทั่งเกิดการกระจุกทางเศรษฐกิจมากกว่ากระจาย จึงทำให้สภาวะการณ์ทางรายได้ของประชาชนเกิดความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคน

เมืองกับคนชนบท คนที่รวยก็รวยมากเหลือเฟือ คนที่จนก็แทบจะไม่มีกิน ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย หลายครั้งปัญหาเหล่านี้ได้หลอมรวมเป็นอย่างเดียวกับสถานการณ์ทางการเมือง จนหลายคนต้องจบชีวิตลงในหลาย ๆ เหตุการณ์ทางการเมือง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555; 2560) จนคำว่า “ความพอมือพอกิน” หรือที่เรียกกันว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ปรากฏอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 18 กรกฎาคม 2517 ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ดังมีใจความพระบรมราโชวาท (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552) ดังนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมือพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องกันด้วย ก็เกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

ดังนั้นความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเกิดขึ้นจากความไม่พอดีของนโยบายของภาครัฐ เกิดเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี มีการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมไทย รากเหง้าของความเป็นสังคมไทย และที่สำคัญที่สุดเกิดจากตัวประชาชนที่ขาดความรู้ ขาดคุณธรรม มีการต่อสู้แย่งชิง กอบโกย โกงในกิจกรรมการดำรงชีวิต ซึ่งทั้งรัฐและประชาชนต่างคนต่างสุดโต่งในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง จนไม่รู้จักคำว่า “พอดี” หรือ “ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับขั้นตอน” หรือ “พอเพียง” นั่นเอง ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นเพราะปัญหาของสังคม ประชาชนทั้งประเทศได้รับผลกระทบในเชิงลบ พอปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขให้เกิดผลที่ดีในประเทศ จึงเกิดการเสื่อมถอยของคนขึ้นในทุกมิติ ภาครัฐและเอกชนเฝ้าต่อกันในการพัฒนาจนลืมหากเหง้าที่ดึกดำบรรพ์ ลืมคนส่วนใหญ่ของประเทศที่มีพื้นฐานชีวิต การศึกษา เศรษฐกิจ เป็นอย่างไร การบริหารประเทศมองจากบนลงล่าง ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง จึงนำไปสู่การแก้ไขแบบเฉพาะหน้าเพียงอย่างเดียว ขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ขัดแย้งกับความเป็นจริงไม่ตรงกันในการพัฒนาประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2560 การวิจัยยังให้ความเชื่อมั่นว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากความเหลื่อมล้ำ ความยากจน ความไม่เท่าเทียมของสังคมและเศรษฐกิจ ที่

ประชาชนได้รับ ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน การมีปัญหาระหว่างเมืองกับชนบท การสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การได้รับประโยชน์ของสินทรัพย์ในแผ่นดินทั้งที่เป็นของชาติ กระจุยอยู่กับกลุ่มที่มีอำนาจ คนรวย การได้รับพฤติกรรมตอบสนองที่ไม่เท่าเทียมกัน คนที่มีการศึกษาความรู้มากเอาเปรียบคนที่ไม่ได้รับการศึกษาก่อให้เกิดความลำบากยากเย็นให้กับประชาชนทั่วไป ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่อยู่ในสายพระเนตรของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอเพียงให้กับราษฎรของพระองค์ทั่วราชอาณาจักรให้เกิดความอยู่ดีกินดีอย่างทั่วกัน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555; 2560; 2561) ซึ่งให้เห็นว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานแนวคิดเริ่มต้นจาก “ความไม่สมดุลระหว่างสังคมและเศรษฐกิจ มีความเหลื่อมล้ำ ปัญหาเกิดความซับซ้อนยากที่จะอุ้มชูประชาชนไปตามแนวคิดของรัฐบาล ในหลวงรัชกาลที่ 9 จึงพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นกรอบคิดใหญ่ให้ประชาชนได้เดินตาม โดยมีทั้งปรัชญา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติอยู่ด้วยกันอย่างลงตัวนั่นเอง

1.2) ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือภาษาอังกฤษว่า “Sufficiency Economy” ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูกประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของในหลวงรัชกาลที่ 9 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัส อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกคนโดยทั่วกัน (สศช., 2544; 2550; มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550) มีใจความว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหาร ประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ ในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

นั่นหมายความว่า แนวทางการพัฒนาประเทศควรต้องมีฐานคติสำคัญคือการยึดมั่นแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารประเทศของภาครัฐ เอกชน และประชาชนร่วมกันโดยตั้งอยู่บนทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมของความเป็นไทย ซึ่งทั้งนี้ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนา ดังมีใจความว่า (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552)

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”

ทั้งนี้เมื่อวันศุกร์ ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 มีพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ดังมีใจความว่า

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้นแต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ ถ้าใครได้มาอยู่ที่นั่นในเวลานี้ เมื่อเท่าไร 20 24 ปี เมื่อปี 2517 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปีใช้ไหม วันนั้นได้พูดว่าเราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดีและประเทศไทยเวลานั้น ก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนก็มีมากบางคนก็ไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน มาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมโนนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อแต่ถ้าทำให้มีความสุขถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็หมายความว่าอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง...

...อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง เมื่อปีที่แล้ว ตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจ แล้วก็ได้พูดออกมาด้วย ว่าจะแปลเป็น Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเอง แต่ความจริง เศรษฐกิจพอเพียงนี้กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)...

...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คือเป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...”

ทรงย้ายเดือนอีกครั้งเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544 ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทรงมีพระราชดำรัสดังมีใจความว่า (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550)

“...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมายคือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขา ต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดู เพื่อความสนุกสนาน ใน หมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขา ฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสุทใส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...”

สรุปสั้น ๆ ของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การดำรงชีพด้วยความพอมีพอกิน ไม่สุดโต่ง ไม่เกินกำลังของตนเอง รู้จักวิถีความพอดีและรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เมื่อมีเกินไป หรือให้รู้จักศักยภาพของตนเองที่อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง) หรือต้องเป็น “Self-Sufficiency of Economy” นั่นเอง หาก ประชาชนคนไทยทุกคนได้ดำรงตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วก็จะถือว่า **“เราได้เดินทางตามรอยพ่อ ตามคำพ่อสอนแล้ว”**

นอกจากนี้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ยังหมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่คนไม่ได้เป็นเจ้าของ รวมถึงเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาทตามฐานะตาม อดิภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด โดยสรุปคือหันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต ซึ่งการพึ่งตนเองยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2541)

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติ โดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มพูนทำให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีเข้ามาใหม่ทั้ง ดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้

ส่วนในค่านิยมของ วรเดช จันทรร (2554) ได้กล่าวถึง การดำรงชีวิตอยู่บนทางสายกลาง ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอนให้รู้จักมองให้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง มีความพึงพอใจในตนเอง ในสถานภาพที่เป็นอยู่อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสังคม ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ใช้ความรู้อย่างรอบคอบ ใช้คุณธรรมในการวางแผนดำเนินชีวิต การตัดสินใจ และการกระทำ ส่วนราชบุรณราชโกศลท่านได้อธิบายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พุดเอาเอง และกลัวไปเอง ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่ (ประเวศ วะสี, 2550)

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียงทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่บูบวาบ เดียวจนเดียวรวยแบบกะทันหัน เดียวตงงาน ไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนยุคทองไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ขาดตัวตาย ติดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสุข ความสุขคือความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ หรือ เศรษฐกิจศีลธรรม นอกจากนี้อำพน กิตติอำพน (2550) ได้อธิบายถึงความพอเพียง ไว้ว่าเป็นความพอประมาณที่มีเหตุผลและระบบภูมิคุ้มกัน อย่างในครอบครัวของเรา ก็ต้องดูว่า ความพอประมาณ

ในครอบครัวของเราคืออะไร และในตัวอย่างหนึ่งที่พระองค์ทรงได้ทรงเน้นก็คือ การให้เกษตรกรทำบัญชีฟาร์มในครัวเรือนของตน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางขั้นพื้นฐานของความพอประมาณของเกษตรกร คือให้พิจารณาถึงรายได้ และรายจ่ายว่าเป็นอย่างไร ควรจะให้อยู่ในระดับไหน ควรจะหารายได้อย่างไร ซึ่งบางครั้งการลดรายจ่ายก็จะกลับมาเป็นรายได้อีกทางหนึ่งด้วย ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เวลาเราคิดต้นทุนต่าง ๆ เราก็จะคิด Cost หรือต้นทุน และจะคิดถึงผลกำไรหรือรายได้ (Income) เพราะฉะนั้นความพอประมาณ ก็คือความสมดุลนั่นเอง นอกจากมิติความพอเพียงมีนัยถึงความสมดุลแล้วยังพบว่า จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาและปรียานุช พิบูลสราวุธ (2554) ได้อธิบาย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือหลักพอเพียงว่า เป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลาง ที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นวิธีการที่เน้นการรักษาความสมดุลในการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท ไม่เสี่ยงเป็นหลักการที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งมีพื้นฐานตั้งอยู่บนคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา อันเป็นคำสั่งสอนที่เป็นสากล ทนสมัยตลอดเวลา เพราะเป็นคำสั่งสอนให้มนุษย์สามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และนำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย แม้ในยุคปัจจุบันในการปฏิบัติตนในทุกมิติชีวิต ทุกภาคส่วน และทุกด้านของการพัฒนาเพื่อสังคมส่วนร่วมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเจริญก้าวหน้าไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้ เกษม วัฒนชัยและจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555) ซึ่งศาสตราจารย์ นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ท่านได้กล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือ หลักคิด เพื่อจะให้เรารับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในพระบรมราโชวาทที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนคือ “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น สร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นใช้วิธีและอุปกรณ์ที่ประหยัด ถูกต้องตามหลักวิชา...” ชัดเส้นใต้ คำว่า ประหยัด และถูกต้องตามหลักวิชา “...เมื่อได้พื้นฐานมั่นคง จึงค่อยสร้างความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป...”

ส่วนความหมายในมิติด้านการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ยังหมายรวมถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคคล และ/หรือ หน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคง และยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ยังถือว่าการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางหรือมรรควิธี (means) ที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (ultimate goal) คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยแนวทาง หรือมรรควิธิดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วยหลายขั้นตอน เช่น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การคิด (thinking) การลงมือปฏิบัติงานจริง (acting) และการ

ประเมินผล (evaluating) ทั้งนี้ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันรวมตลอดถึงการใช้ความรู้ และคุณธรรมในการปฏิบัติงานด้วย ซึ่งการบริหารจัดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเกี่ยวข้องกับ ชุมชนอย่างแยกออกจากกันไม่ออก เห็นได้จาก (1) เกี่ยวข้องกับชุมชนทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับ บุคคล ครอบครัว/หมู่บ้าน ชุมชน/สังคม ประเทศหรือรัฐ/ประชาคมโลก เป็นต้น (2) มุ่งพัฒนาหรือ ส่งเสริมชุมชนหรือประชาชนในชุมชนให้เป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา (3) ให้ความสำคัญกับการ มีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (4) ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชนในชุมชน ชุมชน อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่น (5) เน้นเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชน (6) เน้นเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อให้มีชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจ (7) เน้นการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรผสมผสาน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรู ูปอาหาร กลุ่มธุรกิจชุมชน และกลุ่มกองทุนชุมชน (8) ดำเนินการในรูปของเครือข่ายชุมชนทุกระดับอย่างเป็นระบบ โดยประสานงานและร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาควิชาการพัฒนาเอกชน และ ภาครัฐในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และข้อมูลข่าวสาร (9) ให้ความสำคัญ กับการผสมผสานหรือบูรณาการความเข้มแข็งของชุมชนพร้อมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม (10) เป็นการบริหารจัดการของชุมชนหรือ ประชาชนในชุมชนเอง (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2550) ในส่วนการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียงเน้นพื้นฐานการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ โดยพยายามนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันต้องไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม หากเป็นไปได้ต้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น หรือเป็นการพัฒนาที่เพิ่มพูนทุนทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ประกอบด้วยความเพียร ความสามารถ สติปัญญา และการพัฒนาจิต ทุนทางสังคม คือ การช่วยเหลือ เผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต ที่ก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ ตนเองและส่วนรวม ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่แล้ว ตาม ธรรมชาติที่เอื้อต่อการผลิต และการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายจะต้องได้รับ การ บำรุงรักษา รวมทั้งการฟื้นฟูเพื่อความยั่งยืนในการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในอนาคต ทุนทาง กายภาพ จำพวกเงินทุน เครื่องมือ เครื่องจักรและเทคโนโลยี ควรเพิ่มพูนมากขึ้นหรือไม่ควรจะมี น้อยไปกว่าเดิม สถานการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้มนุษย์แต่ละคนจะต้องปราศจากซึ่งความโลภหรือ ความเห็นแก่ตัวมากจนเกินไป ซึ่งทำให้เราสามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยรู้จักพอ คือ พอมีพอกิน หรือพอมี พอใช้ และตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ซึ่งก็เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี สำหรับการพัฒนาประเทศ

โดยรวมจะต้องมีการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้หลักวิชาการหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก่แต่ละขั้นของการพัฒนาซึ่งในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงระบบ (Systemic Analysis) (อภิชัย พันธเสน, 2555) นอกจากนี้ คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ได้อธิบายถึงเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการดำเนินชีวิตแบบปกติธรรมดา โดยการทำความดี สร้างความรู้ความสามารถ การพัฒนาสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้นเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อคนอื่น ต่อส่วนรวมและไม่ต้องเร่งรีบมาก เพื่อจะได้ดูแลตนเองได้ ไม่ใช่จะต้องคิดอะไรให้ยิ่งใหญ่เอาไปชมคนอื่น ไปเอาประโยชน์จากคนอื่น การคิดทำอะไรที่ดีขึ้น พัฒนาขึ้น อาจจะทีละเล็กละน้อยแต่ทำไปเรื่อย ๆ น่าจะดีกว่าการคิดอะไรแบบก้าวกระโดด จะเป็นภัย อาจจะพู่ฟ่า ตื่นเต้น แต่มักจะทำให้เกิดความเสียสมดุล เกิดความแตกร้าง เช่น คนกลุ่มหนึ่งประเทศกลุ่มหนึ่ง ที่มีความเหนือคนหรือประเทศอีกกลุ่มหนึ่ง ก็เลยใช้ความเหนือกว่ากับคนหรือประเทศที่ด้อยกว่า ก่อให้เกิดความตึงเครียด เป็นปฏิปักษ์ ซึ่งในที่สุดก็ย้อนกลับมาทำลายผู้ที่มีกำลังมากที่ไปเอาเปรียบเขา แต่การย้อนกลับมาอาจจะใช้เวลาหลายสิบปีหรือบางทีถึงร้อยปี (สช., 2550) นอกจากนี้ “เศรษฐกิจพอเพียง” ยังสามารถสรุปไว้หมายถึง การดำรงชีวิตอย่างรู้ตัวทั่วพร้อมในปัจจุบัน ไม่ประมาทไม่สุดโต่ง เดินบนทางสายกลางของชีวิตตามหลักธรรมพุทธศาสนา ลดความอยากได้อย่างมีที่นสำคัญในชีวิตออกไป มุ่งมั่นพัฒนาอาชีพของตนเองบนศักยภาพของตัวเอง และรู้จักการพึงตนเอง (อรรถา หิ อรรถโน นาโถ = ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน) ทั้งนี้ความพอเพียงเฉพาะตนเองมิได้หมายเอาทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่ตัวเรา แต่ให้หมายรวมถึงพอเพียงที่ตนเองแล้วให้เผื่อแผ่แก่ผู้อื่นด้วย จึงจะเป็นความพอเพียงที่แท้จริง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555)

สรุปตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การครองชีวิตให้อยู่บนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า ทางสายกลาง “มัชฌิมาปฏิปทา” ให้รู้ เข้าใจ เข้าถึงตัวเอง วิถีชีวิตของตนเอง รากเหง้าสังคม วัฒนธรรมของตนเอง รู้จักพึ่งตนเองเป็นลำดับแรก รู้จักเผื่อแผ่คนอื่นถ้ามีมากเกินไป และปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงให้ดำรงอยู่อย่างไม่เบียดเบียนคนอื่นนั่นเอง ให้รู้จักคำว่า “พอดี” ทุกครั้งที่คิด ทำ เท่านั้นก็เข้าถึงความเป็นหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ชี้ให้เห็นว่า นิยามของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ความพอเพียง เป็นปรัชญาชี้บอกถึงทฤษฎี และแนวปฏิบัติที่นำคนให้พ้นจากความยากจน พออยู่ พอกิน อิ่มสุขตนเองได้ ไม่เบียดเบียนใคร แก้ปัญหาทั้งเฉพาะได้ดี บ่งชี้ความมั่นคง ยั่งยืน มีความสันติสุขและดำรงชีวิตอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559; 2560) ผู้เขียนจึงชี้ให้เห็นว่า การนิยามของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หรือ ความพอเพียง มีเป้าหมายที่ความสุขความดีงามอย่างเดียวของชีวิต และต้องคำนึงถึงสิ่งที่สำคัญที่สุดของการกระทำทุกอย่าง

ตามแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทุกชีวิตต้องอยู่บนทางสายกลาง (มรรค 8) จะเป็นหนทางสัมมาสู่ความสุขที่ยั่งยืน มนุษย์ที่ปรารถนาความดีที่พอดีกับตนเองต้องเริ่มด้วยความเห็นชอบ ดำริชอบ วาจาชอบ กระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ สติ และสมาธิ นั่นเอง

1.3) สรุปภาพรวมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การสรุปภาพรวมของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักสำคัญอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ (ลีลาภรณ์ บัวสาย, 2549; มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550)

ส่วนที่ 1 กรอบแนวคิด ที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ส่วนที่ 3 คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม กันดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อม กับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

ส่วนที่ 4 เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

ส่วนที่ 5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ผู้เขียนคิดว่าใน 5 หลักสำคัญนี้เป็นส่วนที่เป็นโครงสร้างหลักในความเป็นจริงในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีกรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข แนวทางปฏิบัติ ผู้เขียนคิดว่าต้องมีอีก 2 ประการ คือ ทฤษฎี และบริบทสังคม ซึ่งสรุปรวมเป็น 7 ส่วนสำคัญได้แก่ (1) กรอบแนวคิด (2) คุณลักษณะ (3) ค่านิยม (4) เงื่อนไข (5) ทฤษฎี (6) แนวปฏิบัติ และ (7) บริบทสังคม

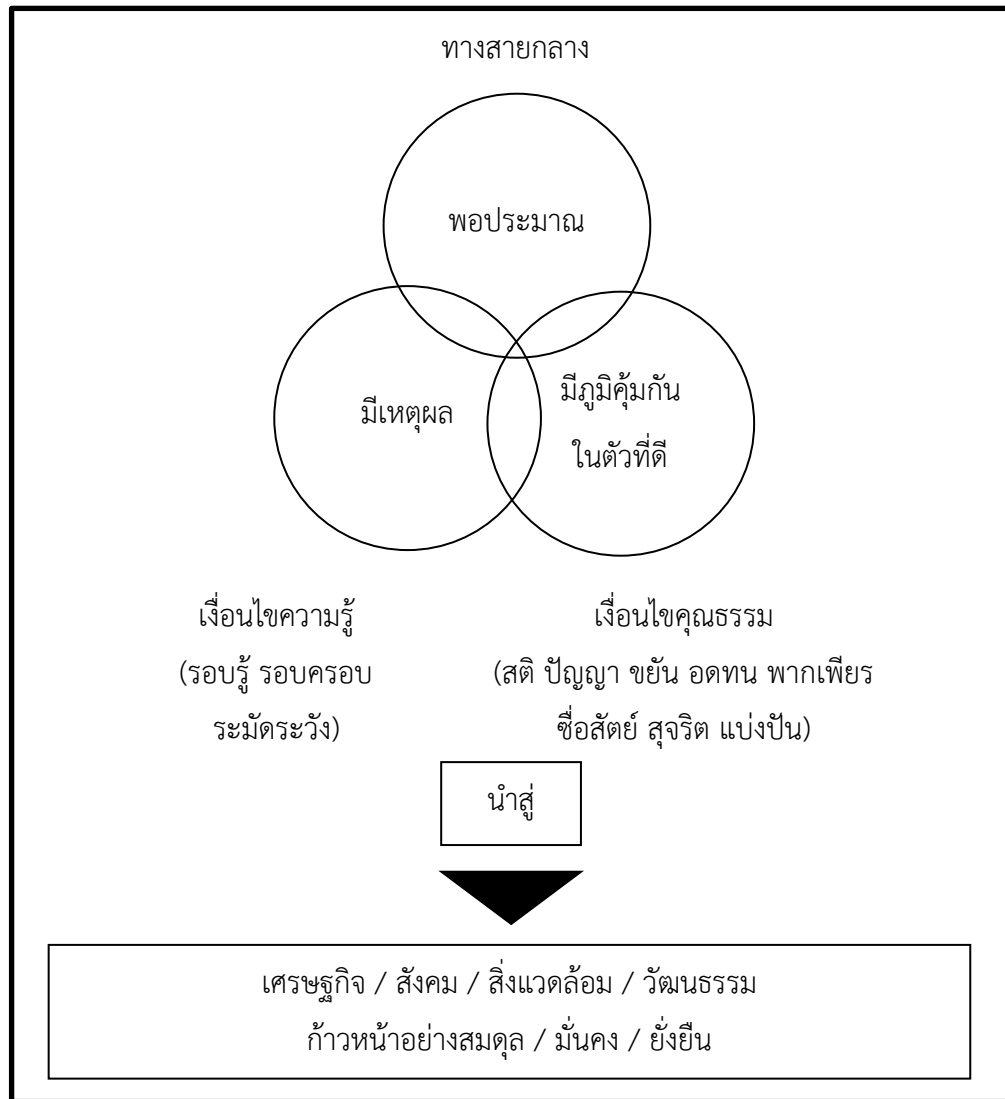
ทั้งนี้ในค่านิยมด้านความพอประมาณ (Moderation) ยังหมายถึง ความพอดี (Dynamic Optimum) ที่ไม่มากหรือน้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ ของการกระทำ 5 ประการ ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านเทคโนโลยี และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีการกล่าวถึงนัยสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 3 ประการ ดังนี้ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2545; วรเดช จันทรศร, 2554; ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555)

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน

ประการที่สาม เศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตา ความเอื้ออาทรต่อกัน และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพให้บรรลุผลสำเร็จ รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ถึงแม้จะมีการอธิบายไว้ 5 ลักษณะสำหรับบทสรุปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวม แต่ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วพบว่าตามกรอบมีอยู่เพียง 4 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 คือหลักคิดในการดำรงชีวิตที่อยู่อย่างพอเพียง สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” ส่วนที่ 2 คือ คุณลักษณะ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย 2 เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม ส่วนที่ 4 ผลที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตเมื่อดำเนินการได้ครบ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุล ประชาชนมีความสุข ร่มเย็น ครอบคลุม ชุมชนสังคม ประเทศมีความมั่นคงและยั่งยืน สรุปเป็นภาพดังนี้

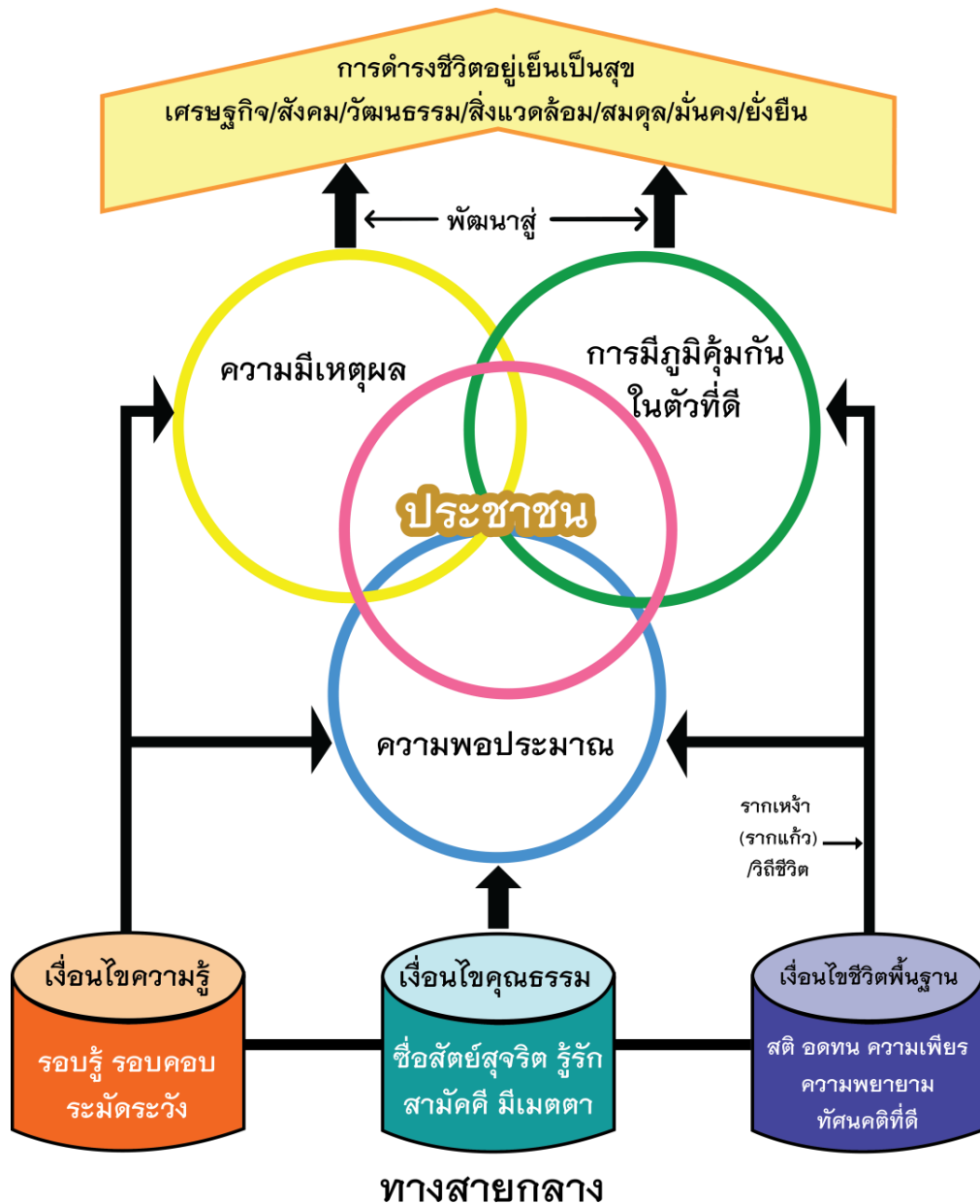
ภาพที่ 4.2 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550)

นอกจากนี้ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555) ได้สรุปไว้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป้าหมายอยู่ที่ “คน” เมื่อคนได้ครองชีวิตด้วยหลักปรัชญานี้แล้วย่อมส่งผลดีต่อ คนรอบข้าง ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติด้วย นอกจากนี้การนำไปใช้ต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าหลักปรัชญามีอยู่ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน 2 เงื่อนไขหลัก ได้แก่ ความรู้

และคุณธรรม 1 เงื่อนไขเสริม ได้แก่เงื่อนไขชีวิต (ความอดทน ความเพียร ความพยายาม การออม ทักษะที่ดี การบริหารจัดการการใช้ชีวิตอย่างสมดุล) เพื่อพัฒนาสู่การดำรงชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข สร้าง ความสมดุล ยั่งยืน และมั่นคงให้กับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชาติต่อไป ซึ่งผู้เขียน ได้ประยุกต์และเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสรุปใหม่ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.3 การดำรงชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านโมเดล”

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

ดังนั้นองค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทยซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศได้โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ (สศช., 2550, 2551)

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อสามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

เงื่อนไขสำคัญ เพื่อให้เกิดความพอเพียงการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

- เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้ รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

- เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

- เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญา บริหารจัดการการใช้ชีวิต โดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

เมื่อกล่าวโดยสรุปดังมีใจความสำคัญในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นหลักคิดของการดำรงชีวิตที่อยู่อย่างพอเพียง เป็นไปตามวัฒนธรรมไทย ประเพณีที่ดีงามของสังคม ยึดมั่นคำสอนตามหลักธรรมของพุทธศาสนาหรือที่เรียกว่า “ทางสายกลาง” ส่วนที่สองเป็นคุณลักษณะ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนที่สามเรียกว่า 2 เงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ และคุณธรรม หรืออาจปรับเป็น 3 เงื่อนไขได้เช่นกันคือ ความรู้ คุณธรรม และชีวิตพื้นฐาน รวมถึงส่วนที่สี่เป็นผลที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตเมื่อดำเนินการได้ครบ คือ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากร สิ่งแวดล้อมจะมีความเจริญก้าวหน้าอย่างสมดุล ประชาชนมีความสุขร่มเย็น ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศมีความมั่นคงและยั่งยืน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559) ซึ่งให้เห็นว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงในภาพรวมทั้งหมดต้องคิด ทำ พัฒนา แก้ปัญหา รับผลที่เกิดขึ้น อยู่ภายใต้ความพอเพียง จนชีวิตดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่ยั่งยืนมิใช่ฉาบฉวยหรือเฉพาะหน้าเท่านั้น (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2560) ซึ่งเห็นว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมคือ การดำรงชีวิตตามทางสายกลาง ให้สำนึกในการกระทำทุกอย่างด้วยความดีงามมีความชอบ (สัมมา) มีความรู้และคุณธรรมดำรงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

2) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

2.1) เจื่อนไขการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เจื่อนไขสำคัญที่ได้เรียบเรียงจากปาฐกถาพิเศษโดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ที่ได้บรรยายในการฝึกอบรมวิทยากรตัวคูณเศรษฐกิจพอเพียง ณ ห้องราชา 1 โรงแรมปรีณซ์พาเลซ มหานาค เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2550 ไว้ว่า “เจื่อนไขการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มี 3 เจื่อนไข ได้แก่ (1) เจื่อนไขหลักวิชา โดยจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน (2) เจื่อนไขคุณธรรม ตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว อบรมในโรงเรียน สอนศีลธรรมจากศาสนาและการฝึกจิตของตนเอง และ (3) เจื่อนไขการดำเนินชีวิต ให้มีความรอบรู้ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร สติปัญญาและความรอบคอบเกิดขึ้นเกลี้ยงขึ้นมาก็ไม่มีประโยชน์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่เหมาะสำหรับผู้ซึ่งเกลี้ยงคร้านไม่ได้วัน ๆ รอแต่จะเล่นห่วย เพื่อจะรวยเร็วไม่ได้ เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบอกว่าต้องมีความอดทน ความเพียร มีสติ และปัญญา (สศช., 2551) นอกจากนี้ยังพบว่ามีหลักการที่สำคัญของการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างหนึ่งที่ควรศึกษามีอยู่ 8 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 ความพอประมาณ ประการที่ 2 ความมีเหตุผล ประการที่ 3 การมีภูมิคุ้มกัน ประการที่ 4 การพึ่งตนเอง ประการที่ 5 การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน ประการที่ 6 การรวมกลุ่ม ประการที่ 7 การสร้างเครือข่าย นับแต่ระดับ (1) บุคคล ครอบครัว (2) หมู่บ้าน ชุมชน สังคม (3) ประเทศหรือรัฐ และ (4) ประชาคมโลก รวมถึงประการที่ 8 ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2550) ทั้งนี้การวิเคราะห์ของสมศักดิ์ ลาดี จากผลการศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี กล่าวถึงการดำรงชีวิตในระดับที่อยู่รอดพออยู่ พอกิน และอยู่ดีนั้นบุคคลจำเป็นต้องมีคุณสมบัติ ได้แก่ รู้จักพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีอิสรภาพ มีความสามารถในการบริหารจัดการ รู้จักคิด รู้จักระบบ มีความขยัน อดทน ไม่ท้อถอย มีความสามัคคี มีการแสวงหาความร่วมมือ มีการ

รวมกลุ่มและมีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่าย มีการศึกษาข้อมูล ข้อความรู้ และนำมาปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล รู้จักพัฒนาตนเองขึ้นตามลำดับ และสามารถนำความรู้ หลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม (อภิชัย พันธเสน, 2550) ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขสำคัญที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 3 ประการ คือ เงื่อนไขหลักวิชา ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวัง เงื่อนไขคุณธรรม ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สัจสุจริต ความมีศีลธรรม จรรยาบรรณ การฝึกขบใจตนเอง และเงื่อนไขการดำเนินชีวิต ที่เกี่ยวกับความอดทน ความเพียร สติปัญญาและความรอบคอบในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้คุณสมบัติที่จะสามารถให้การดำรงชีวิตของตนเองอยู่ในระดับพออยู่พอกิน ควรรู้จักพึ่งตนเอง อดทน ขยัน เรียนรู้ตลอดเวลา และต้องรู้จักคิดอย่างมีระบบรวมถึงต้องการพัฒนาอย่างมีลำดับ ยังชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้สำเร็จภายใต้ 3 เงื่อนไขที่กล่าวมา คือ การตัดสินใจคิด ออกแบบวางแผน ลงมือทำ ทำอย่างต่อเนื่อง ทำอย่างมีวินัย อดทน และทำด้วยศรัทธาในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559; 2560) ดังนั้น 2 คำที่ต้องเข้าใจคือ (1) การประยุกต์ใช้ หมายถึง เราต้องประยุกต์ให้ได้ก่อน ปรับจากปรัชญา ทฤษฎี แนวปฏิบัติให้เหมาะสมกับตนเองและบริบท หรือศักยภาพของตนเองแล้วค่อยใช้ให้เหมาะสมจะได้ไม่เดือนร้อน (2) การนำไปใช้ หมายถึง นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้เลย เมื่อดูว่าบริบทของเศรษฐกิจพอเพียงเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้เลย แต่ถ้าไม่เหมาะสมสามารถใช้ในสิ่งที่ง่ายไปก่อน เช่น ลดค่าใช้จ่าย สร้างรายได้เสริม เดิมรายได้หลัก ประหยัดมัธยัสถ์ ไม่ฟุ่มเฟือย ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ เป็นต้น

2.2) การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ

ผู้เขียนจึงขอยกคำอธิบายมาทั้งหมดของข้อมูลเพื่อเป็นต้นแบบไว้ในการสรุปเนื้อหาที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในระดับและกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ระดับ หมายเอาบุคคล และครอบครัว ชุมชน ประเทศ ส่วนระดับกลุ่ม หมายเอาเกษตรกร นักธุรกิจ นักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ครูและอาจารย์ เป็นการสรุปประเด็นสำคัญ นามวลี ประโยค หรือเนื้อหาที่สำคัญไว้ดังต่อไปนี้ (ปริยานุช พิบูลสรารุช, 2549; คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

- 1) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว
 - สร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะที่จำเป็น

- สร้างคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล

- รู้จักบทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์
- สามารถทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ และเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้

2) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน ชุมชนพอเพียง

- ฝ่าฝืนความก้าวหน้าบนพื้นฐานของการมีความรู้และคุณธรรม
- รวมกลุ่มทำกิจกรรมผ่านการร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ และเปลี่ยนเรียนรู้

ร่วมกัน

- ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้น ขยันหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน มีความสามัคคีของคนในชุมชน

3) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับประเทศ

- แผนการบริหารจัดการประเทศ ต้องการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง

- ส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้
- สร้างความเข้าใจและรู้ความเป็นจริงระหว่างกันของคนในประเทศ
- สร้างจิตสำนึกที่จะร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปอย่าง

สอดคล้องสมดุล

4) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเกษตรกร เกษตรทฤษฎีใหม่

- แนวพระราชดำริส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ และมีการรวมกลุ่มกันและเชื่อมโยงเครือข่ายในด้านต่าง ๆ

- สร้างแนวปฏิบัติขั้นตอนที่ 1 เป็นแนวทางการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัวที่สอดคล้องสมดุลกับระบบนิเวศ เพื่อให้พออยู่ พอกิน สมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัดและเลี้ยงตนเอง ครอบครัวได้

- ยกระดับสู่ขั้นตอนที่ 2 การรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ ร่วมมือกันในการผลิต จัดการตลาดและพัฒนาสวัสดิการของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น และเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก

- ส่งเสริมสู่ขั้นตอนที่ 3 ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุน วิชาการความรู้เทคโนโลยีจากธุรกิจเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน เอกชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิ อื่นๆ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

5) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มนักธุรกิจ

- นักธุรกิจพอเพียงจะคำนึงถึงความมั่นคงและยั่งยืนของการดำเนินธุรกิจมากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์ระยะสั้น

- ต้องมีคุณธรรม คือมีความซื่อสัตย์สุจริตในการประกอบอาชีพ ไม่ผลิตหรือค้าขายสินค้าที่ก่อโทษหรือสร้างปัญหาให้กับคนในสังคมและสิ่งแวดล้อม

- มีการปรับปรุงสินค้าและคุณภาพให้ทันกับความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและในขณะเดียวกันต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบนิเวศในทุกขั้นตอน

6) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจในกลุ่มนักการเมือง

- ต้องเป็นตัวอย่างของผู้นำที่มีความเข้มแข็งทางด้านคุณธรรม จริยธรรมมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำความผิดแม้เพียงเล็กน้อย

- นักการเมืองในทุกระดับจะต้องรู้จักสังคม ชุมชน ที่แต่ละคนเป็นผู้แทนอย่างถ่องแท้มีความเข้าใจระบบการปกครองและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

- นักการเมืองต้องรอบรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- ต้องเป็นที่พึ่งพาของประชาชนได้ในทุกระดับ

7) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ

- ต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม

- มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีสติยั้งคิด ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล พอประมาณกับศักยภาพและสถานภาพของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์

- หมั่นเสริมสร้างความรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี การเตรียมนโยบาย แผนงาน หรือโครงการต่าง ๆ ต้องสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการพัฒนาที่สร้างความสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นพร้อมกับการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ

- ควรสนับสนุนให้ประชาชน/ชุมชนสามารถช่วยตนเอง กำหนดทิศทางการพัฒนาหรือแผนงาน กิจกรรมที่ยื่นอยู่บนขาตนเองพึ่งพาตนเองได้ แล้วให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมาช่วยสนับสนุนให้แผนงาน กิจกรรมนี้เป็นจริงขึ้นมาตามหลักการพัฒนา “ช่วยเหลือประชาชน ชุมชนเพื่อให้เขาช่วยตัวเองได้”

8) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มครูและอาจารย์

- ครูและอาจารย์จะต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนและนักศึกษา ในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงให้ได้ก่อน จึงจะสามารถถ่ายทอด ปลุกฝังอบรม และทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนและนักศึกษา ให้เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน

ผู้เขียนสรุปได้ว่า “ทุกคน” สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ไม่ว่าจะวัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน วัยผู้ใหญ่ วัยผู้สูงอายุ ไม่ว่าตำแหน่งใด สถานะใด หรืออยู่ ณ ที่ใดในเมือง ชนบท บนภูเขา กลางทะเล สามารถให้ใช้ได้ทุกคน เพียงแค่ให้เหมาะสมกับตนเองและครอบครัว ไม่ให้ลำบากตน เดือนร้อนคนอื่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนใคร อยู่ในสถานะที่มีความสุข พอดีกับตัวเอง พอมีพอกิน พอใช้ก็เพียงพอ

ครั้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2549 ณ โรงแรมปรินซ์ พาเลซ มหานาค โดยศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ได้ปาฐกถาเรื่อง “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนในลักษณะบูรณาการ” (สศช., 2551) ซึ่งสรุปประเด็นที่สำคัญไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะให้ผลคือ เกิดความสมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้ง 4 ด้าน คือ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี ซึ่งข้อสรุปของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือแนวคิดทางสายกลาง องค์ประกอบ 3 ประการของความพอเพียง เงื่อนไข 3 ประการของความพอเพียง เงื่อนไข 3 ประการ นำไปสู่ความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ประโยชน์ที่ได้รับนับมหาศาล ประการแรก จะทำให้ชีวิต ธุรกิจ กิจกรรมในด้านต่าง ๆ ดำเนินรุดหน้าไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน ประการที่ 2 มีระบบภูมิคุ้มกันอย่างดี พร้อมรับผลกระทบทั้ง 4 ประการจากความเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอก และประการที่ 3 สามารถปรับสมดุลได้เสมอทั้งในยามปกติและยามเผชิญวิกฤติ บางที่เราก็ต้องเผชิญวิกฤติ แต่เมื่อเผชิญวิกฤติแล้วเราก็สามารถปรับสมดุลได้ นอกจากนี้แล้วการที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับชุมชนนี้จะต้องรวมทั้งระดับบุคคลและครอบครัว ระดับบุคคลคือทำให้ทุกคนในชุมชนเห็นประโยชน์จริงในระดับตัวเขาและครอบครัวเขา ส่วนตัวอย่างของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชุมชนมีมากทั้งกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม การผลิตเอง และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีทั้งการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ภาคธุรกิจเอกชนในชุมชนก็สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ สุดท้ายการบรรยายศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ได้พระราชดำรัสถวายพระพรต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไน ซึ่งเป็นผู้แทนของประมุขและผู้แทนพระองค์ 25 ประเทศ ในวโรกาสถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร เมื่อค่ำวันที่ 13 มิถุนายน 2549 มีใจความว่า

“ฝ่าพระบาท ทรงอยู่เคียงข้างพสกนิกรของพระองค์ และทรงร่วมทุกข์ ร่วมสุข กับประชาชนชาวไทยตลอดมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจ

ใจให้แก่ประชาชนของพระองค์ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่การทรงเป็นแบบอย่างที่ดีเรียบง่ายของการเป็นพ่อผู้มีแต่ความรักและเสียสละเพื่อลูก”

นี่เป็นผลสรุปที่สำคัญที่สุดว่า “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงร่วมทุกข์ ร่วมสุขกับพสกนิกรเสมอมา”

ทั้งนี้การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังมีแสดงในระบอบการประยุกต์ 3 ระดับที่น่าสนใจดังนี้ ระดับจิตสำนึก จะต้องมีความตระหนักในการใช้ชีวิตอย่างพอดีและรู้จักพอเพียงโดยยึดมั่นหลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง (2) การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันและกันในการดำเนินกิจกรรมชุมชน (3) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ลดกิเลสและความต้องการของตนเอง ส่วนในระดับปฏิบัติ จะต้องปฏิบัติใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ต้องพยายามพึ่งตนเองให้ได้ในระดับครอบครัวก่อนโดยเฉพาะปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต (2) การอยู่ได้อย่างพอเพียง ดำเนินชีวิตโดยยึดหลักทางสายกลาง (3) การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร การแจกจ่ายและการแบ่งปันก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่มีความอดทนต่อความเห็นแก่ตัว (4) การอยู่ดียิ่งขึ้นด้วยการเรียนรู้ เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมเป็นตัวนำ และสุดท้ายคือระดับปฏิเวธ ผลที่ได้จากการปฏิบัติจะเกิดความพึงพอใจใน 3 ระดับ ได้แก่ (1) ความพึงพอใจในระดับครอบครัว (2) ความพอเพียงในระดับชุมชน รวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม (3) ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาร่วมกันระหว่างชุมชนและพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550; สุวัฒน์ดวงแสนพุด, 2550) ครั้นเมื่อกล่าวถึงการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมมีการประยุกต์ใช้กิจกรรมหรือการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงใน 4 กลุ่มเช่นกัน ได้แก่ 1) กิจกรรมหรือการบริหารจัดการพึ่งตนเองเป็นหลัก 2) กิจกรรมหรือการบริหารจัดการที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม 3) กิจกรรมหรือการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชน และ 4) กิจกรรมหรือการบริหารจัดการที่ส่งเสริมคุณธรรม นอกจากนี้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงยังแบ่งตามระดับของชุมชน เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชนและหน่วยงาน และระดับชาติหรือประเทศ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2550) ดังนั้นการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมของชีวิตประจำวันมีทั้งระดับบุคคลและครอบครัว ระดับชุมชนและหน่วยงาน ระดับชาติหรือประเทศ จึงสรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ในทุกคน ทุกองค์กร ทุกชนชั้นวรรณะทางสังคม (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559)

นอกจากนี้ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555) ได้สรุปการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นไปตามพื้นฐาน อาชีพ ลักษณะของแต่ละบุคคล หน่วยการหรือองค์กรนั้นทำให้การประยุกต์ใช้แตกต่างกันไป โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ให้รู้จริง นำไปประยุกต์ใช้แล้วซ้ำอีกจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิต เป็นวัฒนธรรม ภายใต้งานสำคัญ ได้แก่ ความรู้ คุณธรรม การดำเนินชีวิต ทั้งนี้การประยุกต์ใช้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ท้องถิ่น ระดับประเทศ และมีหลากหลายอาชีพ ได้แก่ กลุ่มอาชีพ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มอาชีพเกษตร กลุ่มอาชีพนักธุรกิจ กลุ่มอาชีพครู อาจารย์ กลุ่มอาชีพนักการเมือง นอกจากนี้สามารถประยุกต์ใช้ในการสถานประกอบการหรือสถาบันต่าง ๆ อีกมากมาย ได้แก่ กลุ่มสถานประกอบการต่าง ๆ กลุ่มสถาบันการศึกษา หน่วยงาน กรม กอง ภาครัฐ ได้เช่นเดียวกัน การดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียงนั้นสามารถเกิดผลที่ดีเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น เกิดความรู้สึกร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ รู้จักการออม มีวิถีชีวิตที่มีสุข รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมจนทำให้เกิดการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างเกื้อกูลและเกิดความยั่งยืนตลอดไป ดังนั้นการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละบุคคล หรือแต่ละครอบครัวจะต้องเป็นไปตามพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะการดำรงชีวิต อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่การงาน บริบททางสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ และดำรงชีพออยู่ตามสถานการณ์ปัจจุบัน โดยให้ดำรงชีพออยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน อย่างชัดเจน อยู่ได้อย่างพอดี พอกิน พอมี พอใช้ และพอเพียงนั่นเอง ยังต้องมีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกคนไม่ว่าเป็นเพศใด สถานภาพใด อาชีพใด อาศัยอยู่ ณ ที่ใด ย่อมสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกคนไม่เลือกชนชั้น วรณะ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559; 2560) ซึ่งในฐานะผู้เขียนได้เชื่อมั่นว่า เศรษฐกิจพอเพียงสามารถปรับใช้ได้กับทุกคนที่ประสงค์ความสุขที่ยั่งยืน

2.3) เศรษฐกิจพอเพียงสู่ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน

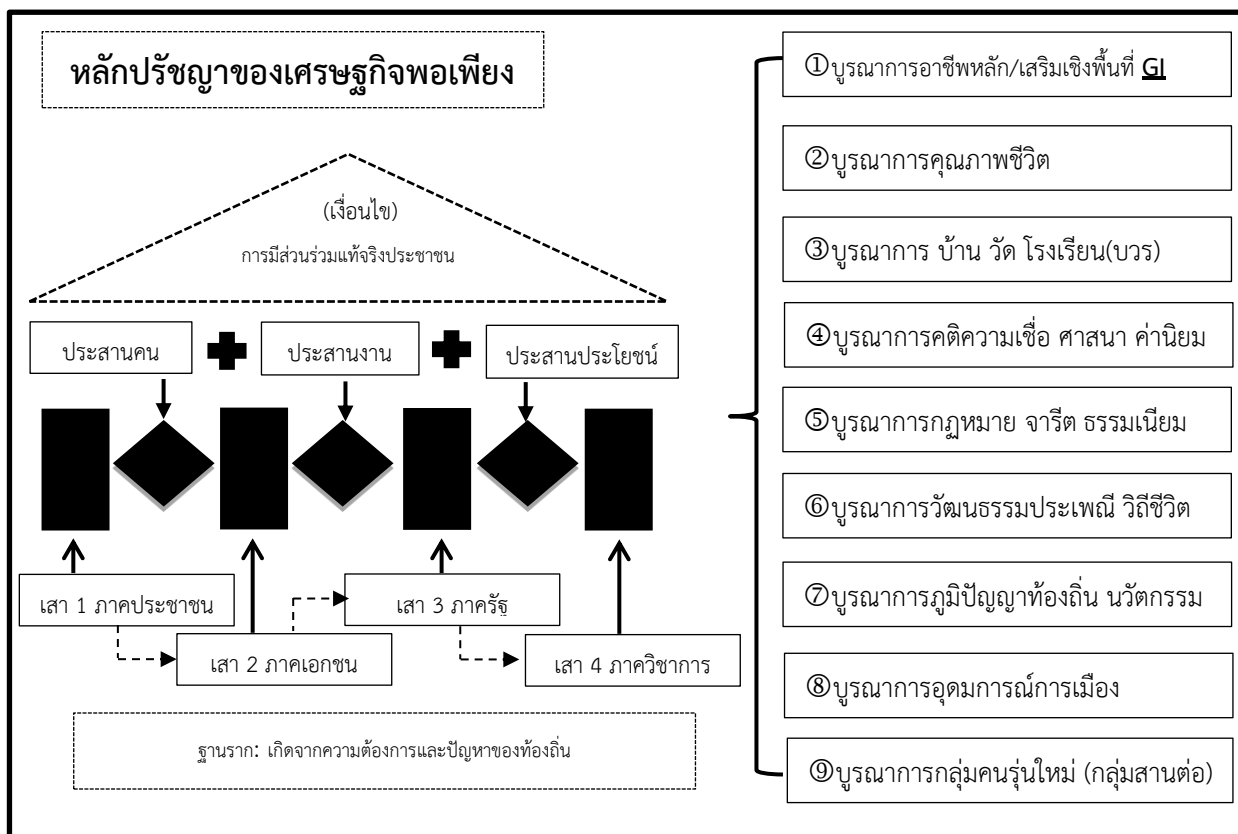
เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2549 ณ สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้ปาฐกถาเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียงนำสู่ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน” ซึ่งสรุปประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง คำสอนของพ่อ ไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากจน ไม่ใช่ต้องมารัดเข็มขัด ตระหนี่ถี่เหนียว ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงสอนให้ร่ำรวย และต้องรักษาความร่ำรวยให้อยู่กับเราด้วย ร่ำรวยแล้วต้องยั่งยืน ไม่ใช่รวยแล้วแตก รวยแล้วล้ม ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานคำหลัก 3 คำ ได้แก่ การพัฒนา ประเทศหรือการบริหารองค์กร คำแรกให้ใช้ “เหตุผล” เป็นเครื่องนำทาง อย่าเอากิเลส ตัณหาเป็น

เครื่องนำทาง อย่าเอากระแสน้ำเป็นตัวนำ หลายครั้งตลาดเฮลโลไป เราก็เฮลโลตาม ไม่เชื่อกอง
 ปล่อยข้าวอะไรไปในตลาดหุ้น รับรองเลยว่าหุ้นเคลื่อนไหวทันที เราไม่ได้ใช้เหตุผลในการเลือกทาง
 ของเราเลย วิถีชีวิตของไทยอยู่ที่ต่างประเทศ เราไปเรียนที่อเมริกา เราพบวิถีชีวิตของชาวอเมริกัน
 (American way of life) ผมอยากจะถามท่านทั้งหลายที่เป็นคนไทยมาจากภูมิภาคต่าง ๆ ถามว่า
 วิถีชีวิตของคนไทย (Thai way of life) มีไหมเราไม่เคยมีเลย เราก็ตามเขาไป เพราะฉะนั้นเราต้องม
 ความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางว่าประเทศไทยจะเอาอะไร จะเดินไปทางไหน ไม่ใช่จะ
 เหมือนกับคนทั้งโลกแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน อันนี้คือเหตุผล คำที่ 2 ทำอะไรแต่ “พอประมาณ”
 คำว่า พอประมาณ ทุกคนไปนึกถึงต้องประหยัด กระหมัดกระหม่อม รััดเข็มขัด ไม่ใช่ คำว่า
 พอประมาณของพระองค์ท่าน คือ จะทำอะไรต้องตรวจสอบศักยภาพของเราเสียก่อน ประเทศของ
 เรานั้นจุดแข็งอยู่ที่ไหน ฐานของเราอยู่ตรงไหน เราถนัดอย่างไร พอประมาณของเราอยู่ตรงนี้
 ตัวอย่างที่สะท้อนได้อย่างดี คือ เราเป็นที่ 1 ของโลกได้ไหม บางคนบอกว่าได้ มวยเป็นแชมป์โลก
 ตลอดเวลา พูดได้ไหมว่าคนไทยเก่งมวยที่สุดในโลก แต่ต้องมีเงื่อนไขตามท้ายคือ พอประมาณของ
 เรา ต้องถามด้วยว่ารุ่นไหน แบบเต็มเวทีลงมา ความพอประมาณศักยภาพของเราอยู่ตรงนี้ ไม่ใช่เฮฟวี่
 เวท ทั้งที่คนที่น้ำหนักกับไมค์ ไทสัน เราก็มีแต่ส่งไปก็เห็นจะต้องส่งปอเต็กตึ๊งตามไปด้วย เพราะว่า
 เกินศักยภาพของเรา ฉะนั้นไต่กันนั้น การพัฒนาอะไรก็ตาม ต้องดูตรงนี้ก่อนว่าจุดแข็งของเราอยู่
 ตรงไหน ส่วนคำที่ 3 มี “ภูมิคุ้มกัน” ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงรับสั่งว่า ทำอะไรนั้นให้มีภูมิคุ้มกันอยู่
 ตลอดเวลาได้ไหม พຼຽงนี้จะมีอะไรเกิดขึ้นผมไม่รู้ ตื่นเช้าขึ้นมาไปปั้มน้ำมัน ราคาพุ่งไปทุกวัน แล้วเรา
 วางแผนได้หรือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับต่อไปจะวางแผนได้หรือวางแผนเกือบไม่ได้แล้ว เพราะว่า
 เหตุการณ์เปลี่ยนเกือบทุก 24 ชั่วโมงแล้วไม่ได้เปลี่ยนที่เรา เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่า ภูมิคุ้มกันที่
 พระองค์ท่านรับสั่งจะต้องมีตลอดเวลา แม้กระทั่งระดับปัจเจกบุคคลอย่างพวกเรา พຼຽงนี้เราจะ
 เจ็บป่วยหรือเปล่าก็ไม่รู้ พຼຽงนี้เราจะไปชนอะไร แล้วมีประกันไหม เรามีเงินออมเพียงพอไหม เรา
 วางแผนไปข้างหน้าอย่างไร เพื่อไม่ให้มีการเสี่ยงจนกระทั่งเป็นอันตราย บริษัทก็ต้องมีการบริหาร
 ความเสี่ยง (Risk management) ฉะนั้นไต่กันนั้นในระดับประเทศก็เหมือนกัน (สศช., 2551)

ดังนั้นเมื่อเราจะประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความสุขที่ยั่งยืนนั้นจะต้องคำนึงถึงหลัก
 ความมีเหตุผล หลักความพอประมาณ และหลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดีเป็นสำคัญที่สุด ทั้งนี้การ
 ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องใช้ให้สอดคล้องกับศักยภาพของบุคคล ครอบครัว
 และวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ในสังคม เพื่อให้ตระหนักรู้และปฏิบัติได้ว่า “เราจะไม่ทำอะไรที่เกินตัว เกิน
 ฐานะ อันจะส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น” “เราจะไม่แก่งแย่งแข่งขันจนเกินตัวและ

ยึดหลักคุณธรรมพื้นฐานของประชาชน คือ ความซื่อสัตย์ กตัญญู มีศีลธรรม ทำดี ละชั่ว ทำจิตใจให้แจ่มใส ทั้งยังสะท้อนถึงการที่เราคิดดีมีเหตุผล ไม่เบียดเบียนใคร ทำใจให้สงบ มีสติสัมปชัญญะศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอเพื่อมีภูมิคุ้มกันเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559; 2560) ซึ่งผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า หากคนเรา คิด ทำ พูด ให้ประกอบด้วยความดีทั้งปวงจะสามารถเข้าถึงความสุขได้อย่างมีความสุข

นอกจากนี้ ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560) ได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสังคมแห่งการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของการอยู่ร่วมกันของประชาชนผู้ทำนาข้าวและนาเกลือที่เป็นภาพในอนาคต ต้องเป็น “รูปแบบ 3 ประสาน 4 เสา 9 บุรณาการ 1 เงื่อนไขภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 รูปแบบ 3 ประสาน 4 เสา 9 บุรณาการ 1 ฐานราก:เงื่อนไขภายใต้

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560)

ผู้เขียนมีความมั่นใจว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นระบบการสร้างอาชีพ การดำรงชีวิตของคน เป็นรูปแบบความพอเพียงในการประกอบชีวิตให้เจริญเติบโต ตั้งแต่การกิน การใช้ การอยู่อาศัย การมองอนาคต เศรษฐกิจจึงเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียง จึงเกิดมาพร้อมกับชีวิตมนุษย์คือ สมมติเกิดมาเราต้องกินนม ถ้าเรากินนมมากเกินไป หรือน้อยเกินไป จะมีผลต่อชีวิตเรา ถ้าเราไม่มีกิน หรือต้องกินอาหารที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่พอดี ชีวิตเราจะได้รับ ผลเสีย ร่างกายไม่เจริญเติบโตตามวัย พอเติบโตใหญ่จนวัยชรา เรื่องการกิน การมีสิ่งของ การใช้จ่าย การเงิน การดำรงชีวิตให้มีความพอเพียง ย่อมนำความสุขที่ยั่งยืนตั้งแต่เกิดจนตายของชีวิตมนุษย์ ยึดมั่นคำเดียวว่า “พอเพียง”

3) แนวทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อธิบายแนวทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไว้ (1) การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (2) การพัฒนาแนวคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง (3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ในระดับครอบครัว กลุ่ม และระดับประเทศ (4) การเชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาชุมชนพอเพียงของภาคประชาสังคม นอกจากนี้ยังได้นำเสนอแนวทางปฏิบัติบางประการในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และระดับภาคเอกชนไว้ดังต่อไปนี้ (นฤมล นิราทร และคณะ, 2550)

ตารางที่ 4.1 แนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่าง ๆ

แนวคิดพื้นฐาน	ระดับครอบครัว/ชุมชน	ระดับธุรกิจ
ทางสายกลาง	- ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท เน้นการพึ่งตนเองก่อนเป็นหลัก	- ไม่ดำเนินการลงทุนจนเกินตัว พึ่งพาเงินออมของตนเองให้มาก - มีการผลิตที่เหมาะสม โดยเลือกประเภท วิธีการและขนาดการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น แล้วจึงขยายการผลิตอย่างเป็นลำดับขั้นต่อไป - ใช้วัตถุดิบและบุคลากรในท้องถิ่น
ความสมดุล	- ความสมดุลระหว่างรายได้ รายจ่าย ส่งเสริมให้มีการออม - ความสมดุลระหว่างการทุ่มเทให้กับกิจการงาน เมื่อเปรียบเทียบกับความอยู่ดี กินดี ความสงบสุข และความอบอุ่นของครอบครัว - ความสมดุลระหว่างวัตถุ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชีวิต กับความสงบสุขและความพึงพอใจของสมาชิกในครอบครัว	- ความสมดุลในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิต การบริหารจัดการ ต้องมีความสมดุล โดยมีหลักปฏิบัติ ดังนี้ * มีความสมดุลในการะบวนการผลิตทุกขั้นตอน คือ ดำเนินการผลิตไปพร้อมกับนำปัจจัยทุกด้านที่เกี่ยวข้องเข้ามาพิจารณาโดยไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป * เลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม * มีการจัดการเรื่องทุนอย่างเหมาะสมโดยสร้างความสมดุลระหว่างสัดส่วนหนี้ต่อทุน ที่คำนึงถึงความสามารถในการ

แนวคิดพื้นฐาน	ระดับครอบครัว/ชุมชน	ระดับธุรกิจ
ความพอเพียง	- ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น - รู้จักประมาณ รู้จักพอ - ไม่สนับสนุนหรือยึดติดกระแส วัตถุนิยม บริโภคนิยม	ชำระหนี้ การหารายได้และสภาพคล่องของธุรกิจ โดยเฉพาะเรื่องเงินทุนหมุนเวียน - เน้นเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยมุ่งแสวงหากำไรในระดับที่เหมาะสม โดยเฉพาะการคำนึงถึงความสามารถในการใช้หนี้
ภูมิคุ้มกันและก้าวทันโลก	- ประหยัด สร้างนิสัยการออม เพื่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต - เตรียมพร้อมรับความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น พัฒนาความรู้และทักษะในการเลี้ยงชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ทัน เมื่อสิ่งแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว - เสริมสร้างความเข้มแข็งของจิต ส่งเสริมการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันมีความยืดหยุ่น	- ดำเนินธุรกิจด้วยความรอบคอบมีการเตรียมความพร้อม และปรับตัวเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่มาจากภายนอก และสามารถก้าวทันโลกโดยยึดหลัก: * การบริหารจัดการที่ดี คำนึงถึงความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เช่น การจัดทำบัญชีที่ได้มาตรฐาน * มีเงินทุนสำรองสำหรับการหมุนเวียนของธุรกิจ * มีการบริหารความเสี่ยง ทั้งวัตถุดิบแหล่งเงินทุนและการตลาด มีการทำประกันภัยเพื่อลดความเสี่ยง * สร้างเครือข่ายธุรกิจ เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรอง แลกเปลี่ยนข้อมูล ลดค่าใช้จ่ายในกิจกรรมที่ทำร่วมกันได้ * ใช้เทคโนโลยีที่ช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด * ปรับตัว สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง
การเสริมสร้างจิตใจคน	- รักษาศีลธรรมตามหลักศาสนา - รับผิดชอบ มีความเพียร - มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริตต่อครอบครัว ชุมชน - พึงพอใจที่จะพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง	- รับผิดชอบต่อลูกค้าและสังคมเพื่อการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน โดยคืนกำไรให้แก่สังคม - แสวงหากำไรในระดับที่เหมาะสม - มีการผลิตที่ได้คุณภาพ มาตรฐาน คำนึงถึงผู้บริโภค และสภาพแวดล้อม

ที่มา: นฤมล นิราทร และคณะ (2550)

นอกจากนี้กระบวนการทัศน์เศรษฐกิจพอเพียงมีนัยสำคัญถึงกระบวนการทัศน์กระแสหลักมุ่งความมั่งคั่ง-ร่ำรวยทางวัตถุกระบวนการทัศน์เศรษฐกิจพอเพียงจะมุ่ง “ความพอดี” ในทุกบริบทความสัมพันธ์ทั้งรูปธรรมและนามธรรม โดยเชื่อว่าความพอดีจะนำมาซึ่งความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนากระบวนการทัศน์นี้ต้องขับเคลื่อนเศรษฐกิจนอกภาคทางการให้เชื่อมโยงเข้ากับปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงตามแนวพระราชดำริ เพื่อเป็นเศรษฐกิจทางเลือกนอกกระแสหลัก ซึ่งมีระดับเป้าหมายและแนวคิดที่ใช้ในการขับเคลื่อนในหลายมิติ ได้แก่ (1) เพื่อขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นช่องทางเลือกสำหรับกลุ่มคนในเศรษฐกิจนอกภาคทางการที่ต้องการมีกิจกรรมเศรษฐกิจที่เป็นทางเลือก (2) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นช่องทางการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มคนยากจนและคนชายขอบของการพัฒนากระแสหลักซึ่งจำนวนมากอยู่ในเศรษฐกิจนอกภาคทางการ ให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม และมีความมั่นคง (3) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นทางเลือกของการพัฒนาเศรษฐกิจนอกภาคทางการแบบอภิวัดน์ท้องถิ่น (Localization) ซึ่งการเชื่อมโยงเศรษฐกิจนอกภาคทางการและเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีเป้าหมายของการขับเคลื่อนทั้งระดับจุลภาค คือ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะคนยากจน คนชายขอบที่ยังขาดคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม นอกจากนี้ปัจจัยที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (1) ความคุ้นเคย ความเข้าใจและความเชื่อของผู้ประกอบอาชีพในเศรษฐกิจนอกภาคทางการต่อเศรษฐกิจพอเพียง (2) “ทุน” ในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพในเศรษฐกิจนอกภาคทางการ ซึ่งอาจเป็นทุนเงิน ทุนความรู้ ทุนสังคม (3) ความรู้สึกเชิงบวกต่ออาชีพ (4) การมีกลไกสนับสนุน ซึ่งอาจเป็นการสนับสนุนทุนเงิน และหรือให้ความรู้ วิธีคิด (5) วิถีชีวิตแบบเมือง (นฤมล นิราทร และคณะ, 2550) ทั้งนี้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ชุมชนเมืองที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกภาคทางการนั้น ต้องอาศัยปัจจัยในหลากหลายมิติมาช่วยกันประสานขับเคลื่อนจึงจะประสบผลสำเร็จได้ เช่น การมีแหล่งทุนให้กู้ยืมที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้กู้ การให้ความรู้ วิชาการในอาชีพ การมีกลไกมาช่วยสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและเอกชน ตลอดจนการสร้างความรู้สึกเชิงบวกให้กับประชาชนในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงด้วย (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559)

นอกจากการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในมิติเมืองยังพบว่ามีข้อค้นพบเบื้องต้นจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติของการประยุกต์ใช้มีสาระสำคัญ เกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสงวน/อนุรักษ์เพื่อการใช้อย่างยั่งยืนยาวนาน กระบวนการตัดสินใจ (Decision-Making Process) และกระบวนการให้เหตุผลต่อวิธีการผลิต กระบวนการรับรู้และบริโภคข่าวสาร (Information Processing) องค์ความรู้เชิงประยุกต์ในสาขาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักการเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานในระดับองค์กร รวมถึงมีการแสวงหาและพัฒนาองค์ความรู้เรื่องเทคโนโลยีในการผลิต การเกษตร การปรับแก้สภาพทางกายภาพของพื้นดิน นอกจากนี้ต้องแสวงหาองค์ความรู้ด้านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนที่มีวิถีชีวิต

สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง (อภิชัย พันธเสน, 2550) ซึ่งประเด็นสุดท้ายน่าสนใจมากเพราะเป็นแนวทางหนึ่งในการการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนสู่การประยุกต์ใช้ต่อชุมชน ท้องถิ่นให้ตรงจุด ซึ่งมีลักษณะเป็นเชิงปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งจะต้องร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและชุมชนเพื่อเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงเพื่อแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดของชุมชนได้ แนวทางนี้เรียกอีกอย่างว่า TALR ย่อมาจาก Transformation Action Learning Research) โดยให้ความสำคัญต่อการสร้างความรู้ ควบคู่กับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการโดยชุมชน ด้วยเป้าหมายการเสริมพลังวัฒนธรรมชุมชน ด้วยกระบวนการวางแผนปฏิบัติการอย่างเป็นขั้นตอนที่ตั้งอยู่บนฐานคิดทางทฤษฎี ที่เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจสังคมเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ดังนั้นจึงต้องแก้ไขโดยชุมชน สามารถจัดทำแผนงานหลักของการวิจัยการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ หรือการตระหนักชัดถึงพลังของเศรษฐกิจพอเพียง และอาจหมายถึงการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมของชุมชนโดยชุมชนเอง ต้องปลูกสำนึกชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยเศรษฐกิจสองระบบ ค้นหาเป้าหมายหลักที่เป็นสมาชิกที่ทำการผลิตในระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ แล้วดำเนินการวิจัยโดยชุมชนมีพลังกระตุ้นให้ชาวชุมชนตื่นตัวและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของตนเองในการดำรงชีวิต พร้อมกับการวิจัยตอบสนองและสอดคล้องกับความต้องการความนึกคิด ความใฝ่ฝัน ความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน

ดังนั้นการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่ชุมชนให้เกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างแท้จริง จะต้องเกิดขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับนักวิจัยจากสถาบันด้วย เพื่อความยั่งยืนของนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนสำคัญต้องใช้หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ในหลักกระเบิดจากข้างใน หลักการมีส่วนร่วม เป็นต้น อย่างไรก็ตามจำเป็นอย่างยิ่งที่นักวิจัยจะต้องทำงานร่วมกับชุมชนให้สอดคล้องประสานด้วยประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันจึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนได้ผลดีที่สุด ยังชี้ให้เห็นว่า สิ่งสำคัญหนึ่งที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ชุมชนให้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งใจคือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงต้องเป็นของชุมชน ใช้ชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559; 2560) ในฐานะผู้เขียนยังเชื่อมั่นว่า การทำงานเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนต้องเริ่มจากตัวเรา จิตอาสา ครอบครัวยุคใหม่ ร่วมกิจกรรม ทำงานเป็นทีมเพื่อส่วนรวมกับเพื่อน ๆ และกลุ่มเพื่อน และกลุ่มผู้นำ เป็นส่วนหนึ่งทำเพื่อส่วนรวมด้วยความไม่ประมาท มีความพอประมาณ และมีเหตุผล ใช้ความรู้และคุณธรรมในการทำงานร่วมกับชุมชนแค่นี้ก็ถือว่าทำงานความพอเพียงกับชุมชนแล้ว

ผู้เขียนมั่นใจว่า การใช้ให้ได้ผลจริงจำเป็นต้องเกิดจาก 5 พลังของกลุ่มภาคส่วนทั้ง 5 ภาค ส่วนสำคัญของประเทศ คือ 5 ประชากร มีภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และ ภาคประชาชน ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทุกองคาพยพ โดยเริ่มจากสร้างองค์ความรู้กับภูมิปัญญาให้ประชาชน สอนสอนให้ประชาชนสร้างความเชื่อให้กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามรัฐทำเป็นตัวอย่างทุกพื้นที่ทุกหน่วยงาน สี่ประชาชนสอนประชาชน ห้าผู้นำตั้งมาก่อนแล้วจึงสอนตาม หกขยายผลให้คนทำตาม เจ็ดสนับสนุนและเสริมกำลังให้ประชาชนที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมเมือง

ในงานวิจัยนั้นผู้วิจัยขอหยิบยกลักษณะการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตในสังคมเมืองและการทำงานตามคำอธิบายของ นฤมล นิราทร และคณะ (2550) ไว้อย่างละเอียดในแต่ละประเด็นต่าง ๆ ว่า การประยุกต์ใช้เกี่ยวข้องกับมิติด้านเศรษฐกิจที่ต้องก้าวข้ามความขัดสนและจะต้องมีวิถีคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานด้วย ดังคำพูดที่ว่า “ถ้าไม่มีงานก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้” และ “ถ้าไม่โลก ก็จะไม่มีความทุกข์ ไม่จำเป็นที่จะต้องมีเงินมากมายเพื่อที่จะมีความสุข” ทั้งนี้วิธีการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ (1) ลดรายจ่าย (2) เพิ่มรายได้ (3) วางแผนในการใช้จ่าย (4) มีกลไกและวินัยในการออมเงิน (5) พึ่งตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น (6) ดำเนินชีวิตตามอัตภาพแบบพอประมาณ (7) ยึดหยุ่นกับการใช้ชีวิต และ (8) รักษาแหล่งสนับสนุนทางสังคม สร้างเครือข่าย ทั้งนี้ปัจจัยเอื้อให้การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความเป็นไปได้ ดังนี้

1. เงื่อนไขเบื้องต้นคือต้องพ้นจากความขัดสน และหาเลี้ยงตนเองได้ “จะพอเพียงไม่ได้ถ้าไม่มีงานทำ”
2. สมาชิกในครอบครัวควรมีวิถีคิดแบบเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดียวกับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (กลุ่มสนทนาในการวิจัยเศรษฐกิจนอกระบบทางการในเขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาในเขตดินแดง กรุงเทพมหานคร)
3. การมีค่านิยมไม่เป็นหนี้ ไม่เป็น “ราชาเงินผ่อน”
4. มีสวัสดิการพื้นฐานจากรัฐ เช่น โครงการ 30 บาท อันจะช่วยในแง่การลดรายจ่ายในการรักษาพยาบาลตนเองและครอบครัวได้

สรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมืองมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การวางแผนการใช้จ่าย รู้จักการออม รู้จักพึ่งตนเองไม่เบียดเบียนคนอื่น ดำเนินชีวิตแบบพอประมาณ มีการยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตและสร้างเครือข่าย

ใหม่ ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยใกล้ชิด สามารถเกื้อกูลกันและกันได้ประสบพบกับปัญหาต่าง ๆ ได้ ถ้าหากการประยุกต์มีความเป็นไปได้จะสำเร็จในชุมชนเมืองต้องมีพื้นฐานชีวิตให้หลุดจากความขัดสนก่อน และฝึกกระบวนการคิด และปฏิบัติตามวิถีแบบคนพอเพียงทั้งตน ครอบครัวและชุมชนไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้ยังชี้ให้เห็นว่า คนเมืองทุกคนต้องทำงาน บางครั้งหลายคนต้องทำงานมากกว่า 2 อาชีพใน 1 วัน ดังนั้นต้องรู้จักการวางแผนการใช้จ่าย ต้องรู้จักอดออม ใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์มากที่สุด นานที่สุด ลดละเลิกสิ่งฟุ่มเฟือย และสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งหลาย สำคัญที่สุดต้องรู้จักคุณค่าของเงิน รักในเงินที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงแล้วใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างรู้จักคุณค่าของเงินนั้น (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2559; 2560) ซึ่งในฐานะผู้เขียนเชื่อมั่นว่า “คนเมืองหรือคนชนบทสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเท่าเทียมตามแต่บริบทของตนเอง อะไรที่เกินความจำเป็นในชีวิตต้องปรับลงมาอย่าฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายที่ไม่ลำบากตนและครอบครัว ไม่เบียดเบียนคนอื่นจนสุดท้ายพบความสบายกายและสบายใจนั่นเอง (เพียงใช้ฐานคิด ทำ เพื่อ หมายถึง คิดดีมีเหตุผล ทำดีมีความพอประมาณไม่ประมาท เพื่อแผ่ดีเพื่อไว้ในอนาคต)”

ผู้เขียนยังให้ความเชื่อมั่นว่า สังคมเมืองต้องประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ครัวเรือน หน้าที่การงานและการใช้ชีวิต สิ่งที่ต้องรู้ก่อนคือ วิถีคนเมืองที่จะอยู่ได้ต้องมีเงิน มีอาหาร มีงานทำ ดังนั้นทุกคนถึงต้องดิ้นรนทำมาหากินตั้งแต่เช้าจนค่ำ บางคนจากค่ำไปเช้าเข้างานกันเป็นกะเป็นเวลาที่ไม่เหมือนกัน เป็นเมืองที่ตื่นอยู่ตลอดเวลา ตลอด 24 ชั่วโมงเป็นเมืองที่ไม่หลับใหล ทำให้หลายคนต้องทำงานอย่างน้อย 2 อาชีพ ถึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดี คนหลายคนมักจะต้องก้าวพ้นจากความพอเพียงไปอยู่แบบกินดี อยู่ดี มีงานทำ มีเงินใช้ สิ่งที่ต้องเริ่มต้นคือ การใช้ชีวิตพอเพียงสำหรับตนเอง อาทิ การประหยัดมัธยัส รู้จักใช้เงินที่หามาด้วยความลำบาก ใช้จ่ายต้องไม่สุรุ่ยสุร่าย และรู้จักวางแผนการเงินและการทำงาน และสิ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลัก ได้เงินมาต้องรู้จัก “เก็บออม” ก่อน

5) การปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางที่ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจนโดยเป็นการเริ่มชีวิตแบบพอเพียงสามารถประเมินตัวเองได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2560)

- 1) ยึดความประหยัด ลดละความฟุ่มเฟือยอย่างจริงจัง
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลน

3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางค้าขาย

4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ต้องชวนขยายไผ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น

5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป

ดังนั้นคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” คือ การดำรงชีวิตในความพอดีมีชีวิตใหม่ คือหวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทยเป็นการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด แนวทางนี้ทำให้ชาตบ้านเมืองและตัวเราหลุดพ้นจากความทุกข์มีความสุขอย่างยั่งยืน จนกระทั่งองค์กรสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 และประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2560)

“สหประชาชาติมีความปลาบปลื้มยินดีในเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ที่ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ซึ่งเป็นรางวัลชิ้นแรกของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ(UNDP) จัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานับการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของปวงชนชาวไทยอยู่เป็นนิจ เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จึงต่างกล่าวขานพระนามพระองค์ว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงมีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่แบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า ทรงสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎร และพระราชทานแนวทางการดำรงชีวิตเพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชนบทมีจำนวนมากมายและมีอาจนับได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ความรู้และนวัตกรรมที่เอื้อต่อความก้าวหน้าในการพัฒนา ยังประโยชน์ให้แก่พสกนิกรทั่วหล้า อาทิ โครงการที่มุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการที่มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับปรุงการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ที่มีต่อพระราชราษฎร ที่ได้พระราชทานปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรมและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทาน

และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยปรัชญาดังกล่าวนี้องค์การสหประชาชาติ จึงมุ่งเน้นเพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนาคน ให้มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีปณิธานที่จะส่งเสริมประสบการณ์และนำแนวทางการปฏิบัติในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุติมิได้ของพระองค์ท่านมาช่วยจุดประกายแนวความคิดในปรัชญาดังกล่าวสู่นานาชาติต่อไป ในโอกาสนี้ ข้าพระพุทธเจ้ามีความปลื้มปิติ และภาคภูมิใจ ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย์แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”

นับเป็นความภาคภูมิใจของพลสกนิกรทั้งประเทศที่มีพระมหากษัตริย์สามารถยืนอยู่ในดวงใจของประชาชนคนไทยทั้งประเทศและเป็นที่เคารพนับถือ เป็นต้นแบบของประชาชนทั้งโลก สมกับคำที่ได้รับยกย่องพระองค์ว่า “King of World” นั่นเอง

ผู้เขียนยังให้ความมั่นใจว่า “การดำรงชีวิตแบบพอเพียงถ้าทุกคนพร้อมใจ ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังและตั้งใจจริงย่อมเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมกับการสร้างสังคมประเทศให้มีความสุขอย่างยั่งยืนตลอดกาล ประเทศไทยจะไม่พบกับความลำบากยากจนอย่างแน่นอน”

4.2 ทฤษฎีใหม่ และ 23 หลักการทรงงาน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) นอกจากที่พระองค์มีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังทรงวางรูปแบบในการนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติด้วยที่เรารู้จักกันในคำว่า “ทฤษฎีใหม่” หรือ “เกษตรทฤษฎีใหม่” เป็นตัวอย่างสำหรับประชาชนที่มีพื้นที่ดินทำกินเพียง 15 ไร่ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนที่มีมากกว่านี้หรือน้อยกว่านี้ทำไม่ได้มิใช่ในแนวคิดนี้ ไม่ว่าจะมียี่สิบไร่เท่าไรก็สามารถนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่นี้ไปใช้ได้ทั้งสิ้น เพราะแนวคิดหลักคือการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดปีในระยะยาว ซึ่งนักปราชญ์ท้องถิ่นสามารถนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเองจนบางพื้นที่ก็เรียกกันแตกต่างกันออกไป เช่น เกษตรประณีต 1 ไร่ เกษตรแบบยั่งยืน เกษตรแบบยั่งยืน 1 ไร่ 1 แสน เกษตรผสมผสาน เป็นต้นซึ่งมีเป้าหมายอย่างเดียวกันคือการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดความคุ้มค่าใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด โดยมีแนวการพัฒนาชีวิตและสังคมด้วยหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงเกิดประโยชน์ คือ 1 ไร่สองแสน และการเรียนรู้หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีใหม่

หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) มุลินธิชัยพัฒนา (2550) ได้เรียบเรียงไว้เพื่อให้คงหลักการและแนวคิดดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำทฤษฎีใหม่มาใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาเชิงพื้นที่เฉพาะในการเรียนการสอนของรายวิชาเศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2558) จำเป็นต้องยึดหลักการที่สำคัญไว้ว่าทฤษฎีใหม่ คือ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่เด่นชัดที่สุด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรินี้ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่มีประสบปัญหาทั้งภัยธรรมชาติและปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำการเกษตร ให้สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาวิกฤต โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำได้โดยไม่เดือดร้อนและยากลำบาก ทฤษฎีใหม่นี้มีความสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน การคำนวณโดยใช้หลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสมตลอดปี และหลักการสำคัญที่เห็นเป็นรูปธรรมที่สุดและมีผู้นำไปใช้มากที่สุด คือ การวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมีถึง 3 ขั้นตอนสำคัญ โดยผู้เขียนได้หยิบยกมาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่าน ย้ำเตือนกันให้มีความชัดเจน ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

การให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 หมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ใช้ขุดสระเก็บกักน้ำเพื่อใช้เก็บกักน้ำในฤดูฝน และเสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์และพืชน้ำต่าง ๆ พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ปลูกข้าวในฤดูฝนเพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันสำหรับครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี เพื่อตัดค่าใช้จ่ายพื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพรต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่ายและพื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง และโรงเรียนอื่น ๆ ตามที่เหมาะสม

2) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

เกษตรกรเมื่อเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูป กลุ่ม หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา

3) ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือติดต่อประสานงาน เพื่อจัดการหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือบริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งทุกฝ่ายควรได้รับประโยชน์ร่วมกันที่เหมาะสม ทั้งนี้ หลักการและแนวทางสำคัญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พบผลสัมฤทธิ์ว่า ประชาชนสามารถผลิตเพื่อการเลี้ยงตนเองได้รู้จักการประหยัดและร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกัน การมีน้ำไว้ใช้ในการทำนาในพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ได้ข้าวพอกินตลอดทั้งปี รวมถึงการรู้จักบริหารจัดการน้ำไว้สำหรับหน้าแล้ง ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางว่า ต่อมิน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ โดยประมาณ ฉะนั้น เมื่อทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่ หรือไม้ผลอีก 5 ไร่ (รวมเป็น 10 ไร่) จะต้องมิน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี **กรณีตัวอย่างที่สำคัญของการบริหารจัดการพื้นที่น้อยกว่า 15 ไร่** ซึ่งได้ตั้งสมมติฐานว่า มีพื้นที่ 5 ไร่ ก็สามารถกำหนดสูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลง ประกอบด้วย นาข้าว 5 ไร่ พืชไร่ พืชสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ขุดลึก 4 เมตร จุน้ำได้ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งเป็นปริมาณที่เพียงพอที่จะสำรองไว้ใช้ยามฤดูแล้ง ส่วนที่อยู่อาศัยและ อื่น ๆ 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่ แต่ทั้งนี้ ขนาดของสระเก็บน้ำขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม อาจมีลักษณะลึกลึกป้องกันการระเหยได้ หากอยู่ในเขตชลประทานอาจลึก แคบ ตื้น กว้างได้เพราะสามารถเติมเต็มน้ำในการทำเกษตรได้ตลอดปี

4) การจัดแบ่งแปลงที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณ และคำนึงจากอัตราการถือครองที่ดินถัวเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่านี้ หรือมากกว่านี้ ก็สามารถใช้อัตราส่วน 30:30:30:10 เป็นเกณฑ์ปรับใช้ได้ กล่าวคือ

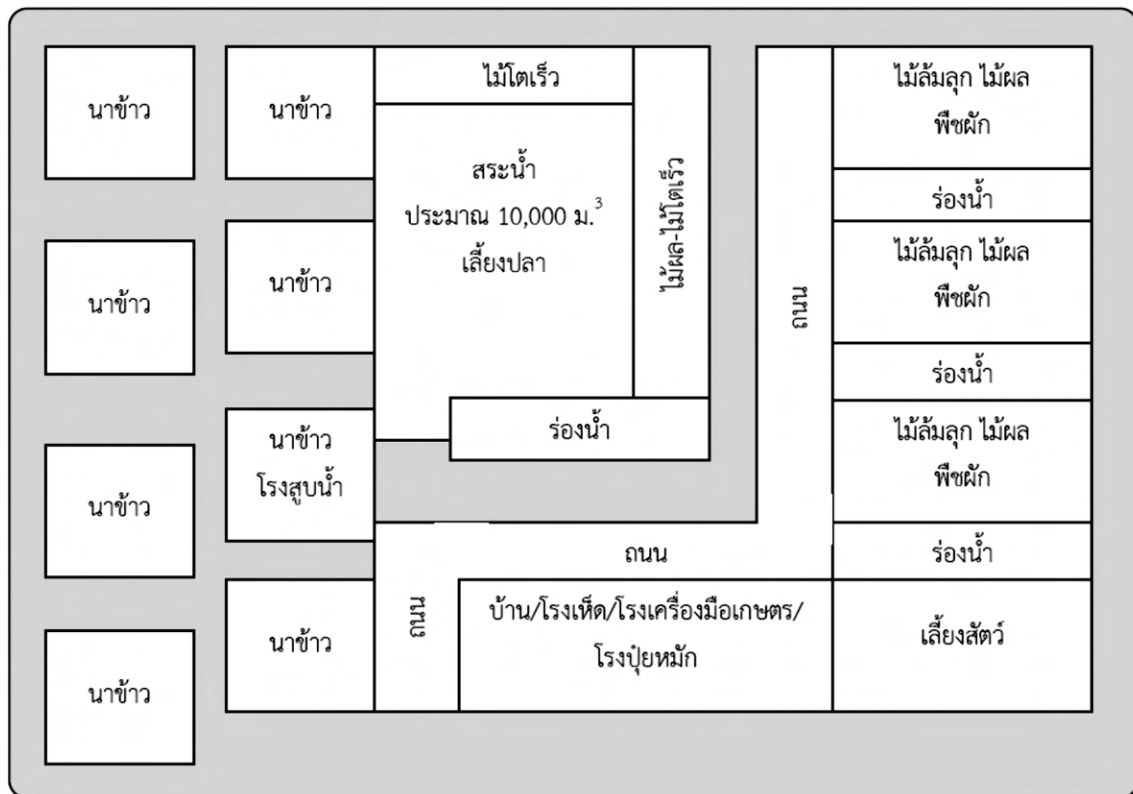
- ร้อยละ 30 ส่วนแรก ขุดสระน้ำ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่นผักบุ้ง ผักกระเฉด ฯลฯ ได้ด้วย) บนสระอาจสร้างเล้าไก่และบนขอบสระน้ำอาจปลูกไม้ยืนต้นที่ไม่ใช้น้ำมาโดยรอบได้

- ร้อยละ 30 ส่วนที่สอง ทำนา

- ร้อยละ 30 ส่วนที่สาม ปลูกพืชไร่ พืชสวน (ไม้ผล ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ไม้เพื่อเป็นเชื้อฟืน ไม้สร้างบ้าน พืชไร่ พืชผัก สมุนไพร เป็นต้น)

- ร้อยละ 10 สุดท้าย เป็นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ (ทางดิน คัดดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชสวนครัว หลังบ้าน เป็นต้น) ถึงอย่างไรก็ตาม อัตราส่วนดังกล่าวเป็นสูตรหรือหลักการโดยประมาณเท่านั้น ซึ่ง

สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม

ภาพที่ 4.5 แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” พื้นที่ 15 ไร่ สูตร 30 - 10 - 30 - 30 คือ 30% ขุดสระ 10% สร้างบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวก 30% + 30% พื้นที่เพาะปลูก
ที่มา: มูลนิธิชัยพัฒนา (2550)

5) การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่ มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ดังนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วยและที่สำคัญ คือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขุดสระน้ำ เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ มูลนิธิ และเอกชน

6) ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดีควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลังโดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี หรืออาจนำมาถมทำขอบสระน้ำ หรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผลก็ได้ประโยชน์อีกทางหนึ่ง

สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การบูรณาการวิถีคิด ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงสร้าง “ทฤษฎีใหม่” ขึ้นมาด้วยวิถีคิดแบบองค์รวม (Holistic) ซึ่งปรากฏอยู่ 1 ใน 23 หลักการทรงงาน (สศช., 2554) ดังใจความว่า

ทรงมีวิถีคิดอย่างองค์รวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ 10-15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั้นคือ ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1,2,3

ทำให้ผู้เขียนเข้าใจวิถีคิดที่พระองค์ใช้แบบองค์รวม ทำให้ข้าพเจ้าผู้เดินรอยตามและมาพิจารณาที่สอนนักศึกษาไปว่า “พวกเราต้องคิดเป็นแบบครบวงจร หรือ คิดแบบ 360 องศา” ซึ่งจะมีวิถีคิดเป็นระบบ ขั้นตอน จนครบทุกแง่มุม ซึ่งได้แนวคิดแท้มาจากหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 คือ คิดแบบองค์รวม นี้เอง ผู้เขียนจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่สมบูรณ์แบบในการพัฒนาพื้นที่เล็กให้ได้ประโยชน์ใหญ่อย่างยั่งยืน เป็นทฤษฎีพื้นที่แห่งความหวังอันสูงสุดของมนุษย์ เป็นพื้นที่ความอุดมสมบูรณ์เฉพาะตัว เป็นพื้นที่แห่งความสุขอย่างยั่งยืน ทฤษฎีใหม่ให้ความสำคัญกับดิน น้ำ ไฟ ลม ธาตุทั้ง 4 แต่น้ำสำคัญที่สุดสำหรับหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะ “น้ำคือชีวิต” ตามแนวคิดของในหลวงรัชกาลที่ 9 ดังนั้นเมื่อประยุกต์ใช้ทฤษฎีใหม่จึงต้องให้เหมาะสมกับพื้นที่แต่สำคัญต้องมี “น้ำ” เท่านั้น

2) 23 หลักการทรงงาน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่โชคดีที่สุดในโลกใบนี้ที่มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานหนักตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์นับตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 จนถึงวันที่ 13 ตุลาคม 2559 เป็นเวลา 70 พรรษา 179 วัน นับเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดในประเทศไทย พระองค์ทรงงานหนักเพื่อพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าเสด็จไปทั่วแว่นแคว้นสยามเพื่อต่อสู้กับปัญหาของประเทศทุกปัญหาโดยเฉพาะ “ความยากจน” พระองค์ทรงทำสำเร็จแล้วที่วางรากฐานทั้งชีวิต จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทุกอย่างในแผ่นดิน จนเกิดเป็น “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไว้ให้คนไทยยึดมั่นปฏิบัติไว้ชั่วลูกชั่วหลาน ตลอดเวลา 70 พรรษา

179 วัน กว่า 4,877 โครงการ พระองค์ทรงทำงานอยู่ในภาพรวมหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) มีหลักการทรงงานที่สำคัญ (สศช., 2554) ว่า

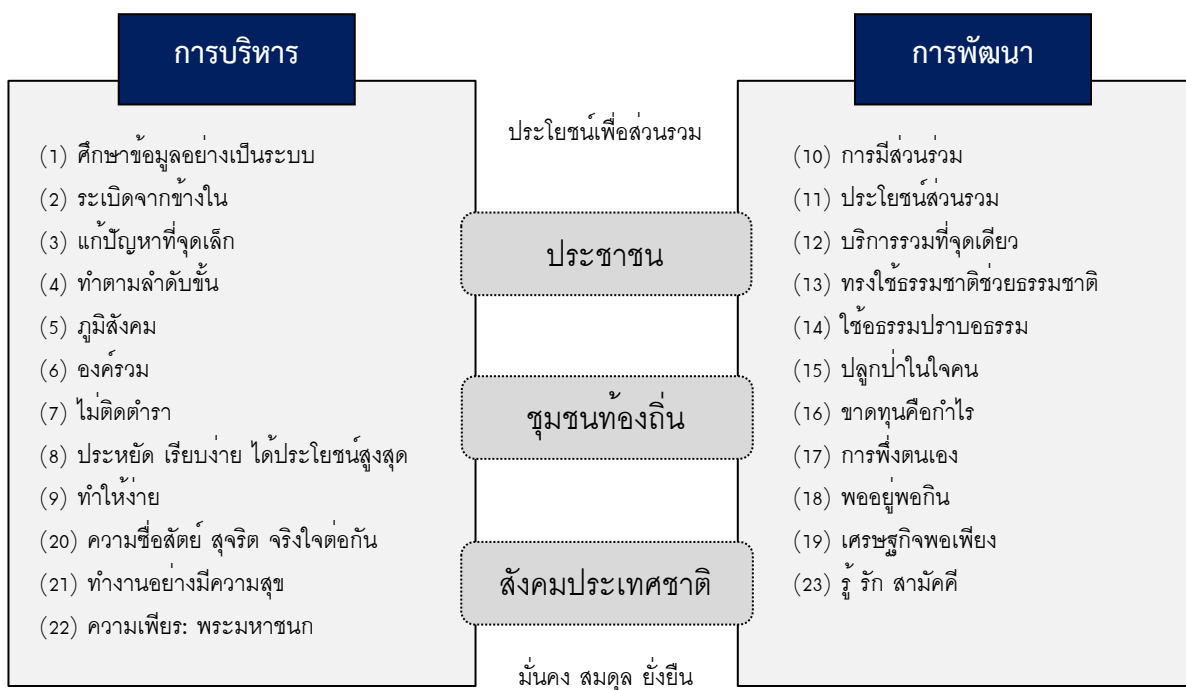
การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้งและยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนภูมิสังคมที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และการพึ่งตนเอง โดยรู้จักประมาณตน และดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ ซึ่งอาศัยความ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ความคิดเห็นที่เป็นจริงตามประสบการณ์การเรียนรู้ ตามรอยพระยุคลบาทของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาอดีตเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เกี่ยวกับ “การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ” ที่พระองค์ทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ ที่ต้องเป็นไปตามขั้นตอนไม่ต้องรีบร้อน (สศช., 2554) ดังใจความว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็ว แต่ประการเดียว โดยไม่ไห้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”

ดังนั้นภายใต้หลักการทรงงานที่สะท้อนการบริหาร ไปพร้อมกับหลักการพัฒนาอย่างชัดเจน ทั้ง 23 หลักทรงงาน ได้แก่ (1) ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ (2) ระเบิดจากข้างใน (3) แก้ปัญหาที่จุดเล็ก (4) ทำตามลำดับขั้น (5) ภูมิสังคม (6) องค์กรรวม (7) ไม่ติดตำรา (8) ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด (9) ทำให้ง่าย (10) การมีส่วนร่วม (11) ประโยชน์ส่วนรวม (12) บริการรวมที่จุด

เดียว (13) ทรงใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติ (14) ใช้ธรรมปราบอธรรม (15) ปลุกป่าในใจคน (16) ชาติทุนคือกำไร (17) การพึ่งตนเอง (18) พออยู่พอกิน (19) เศรษฐกิจพอเพียง (20) ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน (21) ทำงานอย่างมีความสุข (22) ความเพียร : พระมหาชนก (23) รู้ รัก สามัคคี (สศช., 2554; สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2560:) ซึ่งในฐานะนักวิจัยได้สังเคราะห์หลักการทรงงานและจัดแยกหลักการบริหารการพัฒนาที่พิจารณาได้อย่างชัดเจนได้รูปแบบดังนี้

ภาพที่ 4.6 การสังเคราะห์การบริหารการพัฒนาตามหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561 ปรับปรุง 2563)

ผู้เขียนเชื่อว่า 23 หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) พสกนิกรทั่วแผ่นดินสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับตัวเองได้ทุกข้อ และแต่ละหลักการได้พิสูจน์ความจริงด้วยพระองค์เองแล้วว่า “สามารถทำได้จริง และเห็นผลอย่างแท้จริง เป็นหลักการสร้างพลังผู้นำในตัวเอง” ซึ่งผู้เขียนได้เลือกหลักการจาก 23 หลักการมาใช้ตลอดเวลา 3 ระดับสถานะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ประยุกต์ 23 หลักทรงงานใน 3 ระดับ/สถานะ

ระดับ	สถานะบุคคล (ตัวเองและครอบครัว)	สถานะการทำงาน (สถาบัน องค์กร หน่วยงาน)	สถานะชุมชนท้องถิ่น (ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม)
ต้องทำ-นำ- ยึดปฏิบัติ	-การพึ่งตนเอง -พออยู่พอกิน -ประหยัด เรียบง่าย ได้ ประโยชน์สูงสุด -ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ ต่อกัน -ความเพียร: พระมหาชนก	-ประโยชน์ส่วนรวม -ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ -ทำตามลำดับขั้น -ระเบิดจากข้างใน องค์กรรวม	-รู้ รัก สามัคคี -การมีส่วนร่วม -ภูมิสังคม
ควรมี ทำบ้าง	-ทำงานอย่างมีความสุข	-แก้ปัญหาที่จุดเล็ก -บริการรวมที่จุดเดียว (One stop Service) หรือ (Small forward Beautiful) -เศรษฐกิจพอเพียง	-ใช้ธรรมปราบอธรรม
พึงมีไว้ ระลึกได้	-ขาดทุนคือกำไร	-ทำให้ง่าย -ไม่ติดตำรา	-ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ -ปลูกป่าในใจคน

4.3 หนึ่งไร่สองแสน

1 “ไร่ สองแสน” เป็นพื้นที่และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้องค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นแนวทางในการปฏิบัติจริงของศูนย์การเรียนรู้วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีคุณสุชล สุขเกษม ผู้ที่เดินตามรอยเท้าของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) อย่างเต็มภาคภูมิ และได้ใช้องค์ความรู้ทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาตลอดระยะเวลา 1 ทศวรรษ จนทำให้ 1 ไร่ทำให้มีรายได้ 2 แสนบาทต่อปีนั่นเอง ดังมีผลการวิจัยและรวบรวมไว้ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาพื้นที่หนึ่งไร่สองแสนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพ้นจากความยากจนระดับครัวเรือน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี

จังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้เขียนลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเพื่อสำรวจเชิงพื้นที่ในการออกแบบและถอดบทเรียนได้กระบวนการ 7 ขั้นตอนในการลงพื้นที่เพื่อพัฒนาและออกแบบร่วมกับลุงสุข สุธเกษม ดังนี้ภาพต่อไปนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และสุชล สุธเกษม, 2561)

ภาพที่ 4.7 การลงพื้นที่ถอดบทเรียนในการออกแบบ 1 ไร่สองแสน ด้วยการใช้หลัก 7 ขั้นตอนในการพัฒนาท้องถิ่น

1) จุดประกายแนวคิดหนึ่งไร่สองแสนพอเพียง

เริ่มจากแนวคิด “1 ไร่ 1 แสนแถม” ต้องนำวิธีการปลูกพืชผสมผสาน ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูกภายใน 1 ปีนี้บรวบทั้งหมด พืชสุล สุขเกษม ได้นำมาขยายผลเป็น “1 ไร่ สองแสน” ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ แปรรูปให้ได้ 100 เปอร์เซ็น พยายามใช้รูปแบบต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ที่เดียว ภายใต้แนวคิดทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) โดยใช้หลักการทำการเกษตร ใช้พื้นที่ว่างในสวนมะพร้าวที่เป็นอาชีพลักอยู่แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับการเลี้ยงสัตว์ที่เป็นการเลี้ยงชีพในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ ฐานการคิดอยู่ที่ทฤษฎีใหม่ขั้นต้นที่เรียนรู้การจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยให้เกิดประโยชน์มากที่สุดในพื้นที่ 1 ไร่ นั่นเอง

ภาพที่ 4.8 พื้นที่บริหารจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับทฤษฎีใหม่ขั้นต้นโดยคุณสุล สุขเกษม ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพที่ 4.9 แบ่งพื้นที่จัดทำเป็นฐานการเรียนรู้ในการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้เลี้ยงชีพในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 4.10 จัดทำฐานการเรียนรู้กึ่งตระกร้าเพื่อการค้าขายในชุมชนท้องถิ่น

2) ออกแบบแนวคิดหนึ่งไร่สองแสนพอเพียง

จุดเริ่มต้นของการออกแบบแนวคิดหนึ่งไร่สองแสนพอเพียง เริ่มจากกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1) ออกตะเวนหาองค์ความรู้ด้านดินปลูกพืช ที่มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ มาบเื่อม จังหวัดชลบุรี (อาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร)

2) ออกตะเวนหาความรู้เพิ่มเติมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจาก ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

3) ยังไม่เพียงพอในการสร้างรูปแบบจึงหาความรู้เพิ่มเติมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับผลผลิตที่มีอยู่ (ทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง)

4) ดูการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ขนาดเล็กเพื่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตัวเอง คำหนึ่งถึงแนวคิดของในหลวงรัชกาลที่ 9 ด้วยว่า “ถ้าใครจะทำการเกษตรในพื้นที่นั้นจะต้องมีน้ำ” ณ ที่นี้จึงรักษาภูมิปัญญาเดิมและองค์ความรู้ใหม่มาผสมกลายเป็น “สลักกักน้ำ”

5) ศึกษาการบริหารจัดการพื้นที่ตามทฤษฎีใหม่ นำมาประยุกต์กับพื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่ทำลายทรัพยากรที่สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวมีอยู่เดิม

3) วิธีการทำหนึ่งไร่สองแสนพอเพียง

คุณสุชล สุขเกษม ได้บริหารจัดการพื้นที่ใน 1 ไร่ เพื่อสร้างรายได้ 1 ปี 2 แสนมีขั้นตอนดังนี้

1) ส่วนแรก 30 เปอร์เซ็นต์ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่อบรมดูงานฐานความรู้ในร่ม ที่รับประทานที่แปรรูปการเกษตร ที่พักค้างแรมและที่จำหน่ายสินค้า

2) ส่วนที่สอง 30 เปอร์เซ็นต์ ใช้เป็นที่เพาะปลูกทางการเกษตร มีปลูกพืชรายวัน เช่น มะลิ มะพร้าว มะนาว มะม่วง มะละกอและปลูกผักทั่วไป

3) ส่วนที่สาม 30 เปอร์เซ็นต์ ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ มีไก่ เลี้ยงเป็ด นกกระทา กบ ไล่เดือน ปลา นิล ปลาหีบทิม ปลาดุกและกุ้ง

4) ส่วนที่สี่ 5 เปอร์เซ็นต์ ใช้เป็นร่องน้ำสำหรับกักเก็บน้ำเพื่อปลูกพืช เลี้ยงสัตว์

5) ส่วนที่ห้า 5 เปอร์เซ็นต์ ใช้สำหรับเป็นฐานเรียนรู้ เช่น ฐานเตาเคี่ยวน้ำตาล ฐานเผาถ่าน ฐานแก๊สชีวภาพ ฐานการเลี้ยงชันนะโรง ฐานพลังงานทดแทนโซล่าเซลล์ ฐานทำปุ๋ยอัดแท่งจากมูลสัตว์ ฐานไก่เชิงข้าวสวรรค์ ฐานไก่ตระกร้า ฐานไก่หลุม ฐานห้องสมุด และฐานการทำปุ๋ย

ภาพที่ 4.11 ภาพสรุป 1 ไร่สองแสน

4) รายได้ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการพื้นที่ใน 1 ไร่

รายได้ 2 แสนเกิดขึ้นจากการบริหารจัดการพื้นที่ใน 1 ไร่ ใน 5 พื้นที่ ดังนี้

- 1) พื้นที่แรก 30 เพอร์เซ็นต์ เป็นที่อบรมตุงาน วิทยากร ค่าอาหาร ที่พักค้างแรมและที่จำหน่ายสินค้า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 15,000 บาท
- 2) พื้นที่สอง 30 เพอร์เซ็นต์ เป็นที่เพาะปลูกทางการเกษตร มีปลูกพืชรายวัน เช่น มะลิ มะพร้าว มะนาว มะม่วง มะละกอและปลูกผักทั่วไป มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 7,500 บาท

3) พื้นที่สาม 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่เลี้ยงสัตว์ มีไก่ เลี้ยงเป็ด นกกระทา กบ ไข่เต่าน ปลานิล ปลาหมึก ปลาตุ๋นและกุ้ง มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 7,500 บาท

4) พื้นที่สี่ 5 เปอร์เซ็นต์ เป็นร่องน้ำสำหรับกักเก็บน้ำสำหรับปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ไม่มีรายได้

5) พื้นที่ห้า 5 เปอร์เซ็นต์ ใช้สำหรับเป็นฐานเรียนรู้ อาทิ ฐานเตาเคี่ยวน้ำตาล ฐานเผาถ่าน ฐานแก๊สชีวภาพ ฐานการเลี้ยงชันนะโรง ฐานพลังงานทดแทนโซลาร์เซลล์ ฐานทำปุ๋ยอัดแท่งจากมูลสัตว์ ฐานไก่เชิงข้าวสารรรค์ ฐานไก่ตระกร้า ฐานไก่หลุม ฐานห้องสมุด ฐานการทำปุ๋ยเป็นรายได้ให้ ประชาชนชุมชนฐานละ 600 บาท มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนจำนวน 10,000 บาท

สรุปเป็นภาพรายได้ที่เกิดขึ้นจริงใน 1 ไร่ ตลอดระยะเวลา 1 ปี ดังนี้

พื้นที่ 1 ไร่ (100%)	รายเดือน	รายปี
ส่วนแรก 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่อบรมดูงาน จำหน่ายสินค้า	15,000	180,000
ส่วนที่สอง 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่เพาะปลูกทางการเกษตร	7,500	90,000
ส่วนที่สาม 30 เปอร์เซ็นต์ เป็นที่เลี้ยงสัตว์	7,500	90,000
ส่วนที่สี่ 5 เปอร์เซ็นต์ เป็นร่องน้ำสำหรับกักเก็บน้ำ	ไม่มีรายได้	ไม่มีรายได้
ส่วนที่ห้า 5 เปอร์เซ็นต์ ใช้สำหรับเป็นฐานเรียนรู้ ค่าวิทยากร	10,000	120,000
ประจําฐานของราษฎรท้องถิ่น(วิทยากรชาวบ้าน)		(ไม่นับรวม)
	รายได้รวมตลอดปี	360,000
	หักค่าใช้จ่าย	160,000
	รายได้รวมสุทธิ	200,000

ภาพที่ 4.12 รายได้ที่เกิดขึ้นจริงใน 1 ไร่: 1 ปี

5) ผลกระทบต่อสังคม

ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี จังหวัดสมุทรสงคราม ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยเฉพาะสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ทำงานร่วมกับพี่สุชล สุขเกษม ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดทุกปี ตลอดระยะเวลากว่า 1 ทศวรรษจนทำให้มีผู้เข้าศึกษาดูงานและนำองค์ความรู้ แนวคิดต่าง ๆ จากศูนย์การเรียนรู้ฯ ไปดำเนินการตามแบบอย่างในหลายพื้นที่ และหลายประเทศ สรุปได้ดังนี้

- 1) หน่วยงานราชการระดับท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ
- 2) หน่วยงานเอกชน และรัฐวิสาหกิจ อาทิ ททท. ปตท. การไฟฟ้า ธนาคารออมสิน ธกส. กรุงศรีอยุธยา SCG CPall ขอเอ็ง เป็นต้น
- 3) คณะรัฐมนตรี รัฐบาลจัดอบรมนักศึกษาทั่วประเทศ
- 4) สถาบันการศึกษาในโรงเรียน และนอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ
- 5) สื่อมวลชน อาทิ รายการที่นี้หมอชิต หนึ่งสมองสองมือ ลุยไม่รู้โรย ทางนำชีวิต ก้าวอย่างพอเพียง หน้าที่พลเมือง ไนน์อินเตอร์เทน เกษตรไทยไอดอล สู้แล้วรวย แจ่วพารวย ชิงช้าสวรรค์ลูกทุ่ง OTOP ไข่ตุ๋ม และนิตยสาร หนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- 6) GI 90 ประเทศ ยังมีคณะจากประเทศเวียดนาม ตองก้า ลาว จีน ฟิลิปปินส์ ไต้หวัน มาเลเซีย มองโกเลีย และออสเตรเลีย

7) สำนักพระราชวัง

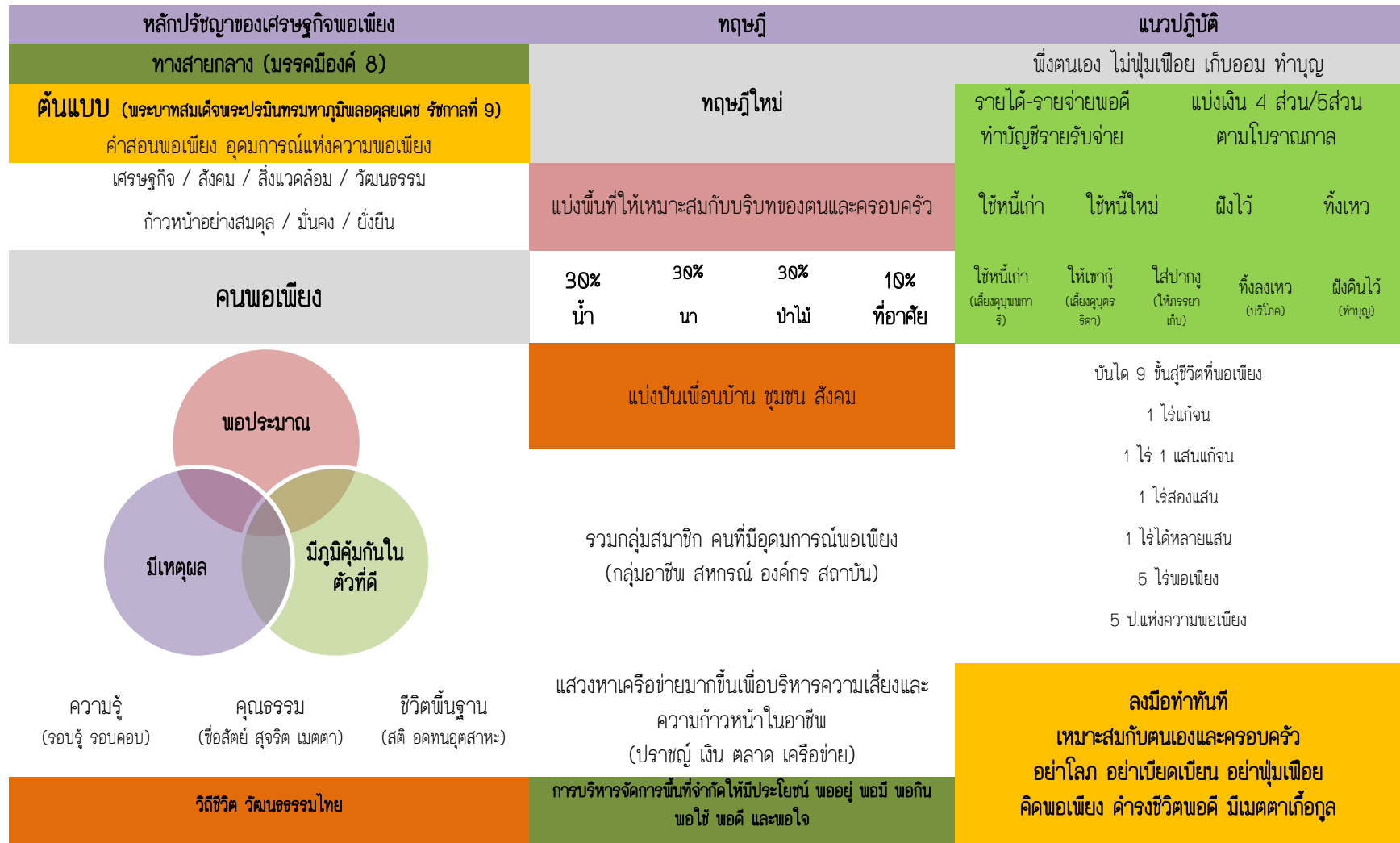
6) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1 ไร่สองแสนพอเพียง มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ 7 ประการ ได้แก่

- 1) คิดแล้วทำ
- 2) ไม่ทำเป็นกะ
- 3) วิจัยชาวบ้าน
- 4) ผู้นำทางความคิด สร้างแนวคิดใหม่ให้สังคม
- 5) กัดไม่ปล่อย
- 6) แสวงหาความรู้
- 7) อุทิศการณแห่งความพอเพียง

ข้อคิดจากพี่สุข สุขเกษม: “ถึงแม้ความรู้เราจะน้อยนิด สามารถพิชิตความยากจน หากดำรงตนตามหลักปรัชญา ของ เศรษฐกิจพอเพียง”

ข้อคิดจากผู้เขียน: ความยากจนเราพ้นได้ด้วยความพอเพียง เมื่อคนเราทำชีวิตอย่างพอเพียงเหมือนเราได้เรียนธรรมะทางสายกลางของพระพุทธเจ้าไปพร้อมด้วย ผู้เขียนจึงสังเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเลี้ยงอย่างพอเพียงไว้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.13 การสังเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเลี้ยงชีวิตอย่างยั่งยืน

ผู้เขียนมั่นใจว่า นี่คือนโยบายของการพัฒนาอย่างยั่งยืน “ต้องพัฒนาทุนมนุษย์” ให้มีศักยภาพก่อน แม้เพียงคนเดียวแต่ย่อมยังประโยชน์ให้ถึงพร้อมด้วยหมู่พลมนุษย์ทั่วโลกได้ เป็นต้นแบบเฉพาะของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้นแบบคนต้นทุนน้อยแต่สร้างพลังความรู้ภูมิปัญญาตัวเองและครอบครัว รวมถึงชุมชนแวดล้อมได้มีโอกาสสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลักอย่างยั่งยืน

4.4 7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก

สังคมฐานราก หมายถึง ชุมชนท้องถิ่น ที่อยู่ในแผ่นดินไทย ซึ่งถ้าแบ่งแยกให้ชัดเจนแต่ละพื้นที่ชีวิตมักจะมีวัฒนธรรม ภาษา สังคม เศรษฐกิจและการเมืองแตกต่างกันออกไป อาทิ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ย่อมมีทุนสังคมวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันออกไป ที่เราเข้าใจกันเพียงดูตามลักษณะของพื้นที่ย่อมแยกกันได้ไม่ยาก อาทิ พื้นที่ภูเขา ย่อมนึกถึงภาคเหนือ พื้นที่แผ่นดินแห้งแล้ง จะนึกถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) อยู่ข้าวอยู่น้ำ ย่อมนึกถึงภาคกลาง และทะเล ย่อมนึกถึงภาคใต้ ดังนั้นเมื่อรวมกันเป็นประเทศไทย ย่อมต้องนึกภาพเดียวกันคือ เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ขวานทองรูปลักษณ์ประเทศไทยเหมือนขวาน นั่นเอง ผู้เขียนในฐานะอาจารย์จากราชภัฏ มีความใกล้ชิดและทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น หรือ สังคมฐานราก มาทั้ง 4 ภาคตามพื้นที่เขตบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา “โอกาส” ที่ได้ลงพื้นที่ทำงานพัฒนา “องค์ความรู้ภูมิปัญญา” พัฒนา “คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก” สร้าง “รายได้เสริมเติมรายได้หลัก” ให้ประชาชนคนยากจน ซึ่งนับ “ครัวเรือน” เป็นสำคัญ เป็นการพัฒนาแบบ “มุ่งเป้าพัฒนา” คือ ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยทั้งนี้ผู้เขียนได้ทำการสะสมองค์ความรู้ตลอดระยะเวลา 1 ทศวรรษในการลงพื้นที่ตั้งแต่ปีพ.ศ.2552–2562 ทำให้องค์ความรู้เกิดจากประสบการณ์ผลงานหลักวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดศูนย์การเรียนรู้วิจัยและบริการวิชาการตามอัตลักษณ์ของพื้นที่ท้องถิ่น เมื่อรวมองค์ความรู้ไว้เป็นจุดเดียวกันครบทุกศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จนกลายเป็นความหลากหลายของความรู้ ห้องเรียนมีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้มีชีวิต ที่มีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ คนจริง ทำจริง รักจริง หมายถึงคนที่ทำงานพัฒนาต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจจริง เพราะต้องเจออุปสรรคมากมายที่ต้องลงมือทำจริง ๆ ลองผิดลองถูก ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่ค้นคว้าวิจัยชาวบ้านเพื่อให้ได้ในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตนเอง และต้องรักในสิ่งที่ตนทำ รักถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ทำจนเกิดความสำเร็จ ดังนั้นเป้าหมายของการแก้ไขปัญหาคือความยากจนถูกกำหนดเวลาไว้เป็น “ระดับความหลุดพ้น” หรือเรียกอีกอย่างว่า “การเข้าถึง” ไว้ดังนี้

ระดับการพัฒนา	เริ่มตั้งแต่ปีที่ 1-3	(รวม 3 ปีต่อเนื่อง)
ระดับความพอเพียง	เริ่มตั้งแต่ปีที่ 4-5	(รวม 2 ปีต่อเนื่อง)
ระดับความมั่นคง	เริ่มตั้งแต่ปีที่ 6-8	(รวม 3 ปีต่อเนื่อง)
ระดับความยั่งยืน	เริ่มตั้งแต่ปีที่ 9-10	(รวม 2 ปีต่อเนื่อง)
ระดับความมั่งคั่ง	เริ่มตั้งแต่ปีที่ 11 เป็นต้นไป	

เมื่อพิจารณาระดับความหลุดพ้นจะเป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) หลุดพ้นจากความยากจน เป็นความพอเพียง (2) พัฒนาต่อจากความพอเพียงสู่ความมั่นคง และ (3) ก้าวหน้าจากความมั่นคงสู่การมีรายได้สูงแบบยั่งยืน ครั้นมั่นใจว่า ภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจของประเทศ จะไม่ทำให้ผู้ที่ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาตามแบบในหลวงรัชกาลที่ 9 ตกลงมาถึงความยากจนแน่นอน สุดล้าจริง ๆ คือ ชีวิตที่พอเพียง จะเป็นฟูกรองรับชีวิตและครอบครัวได้

การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมฐานรากให้ประชาชนจากพอมิพอกันสู่การกินดีอยู่ดีของปวงชนชาวไทยสิ่งหนึ่งสำคัญและต้องพิจารณาให้เป็นตัวอย่างและถูกปึกหมุดการพัฒนาได้ร่วมพระบารมี คือ 4,877 โครงการที่กระจายอยู่ทั่วแผ่นดินไทยโดยมีโครงการที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบททางสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) (2563) ได้รวบรวมข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ.2495 ถึงเดือนกรกฎาคม ปีพ.ศ. 2563 เป็นการดำเนินการเฉพาะโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศ์ รวม 6 พระองค์ ได้แก่ (1) พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (2) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (3) สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง (4) สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี (5) สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (6) สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีฯ โดยมีโครงการที่อยู่ในจังหวัดภาคเหนือ 17 จังหวัด ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร จำนวน 26 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 จังหวัด ภาคใต้ จำนวน 14 จังหวัด และยังมีโครงการที่ไม่ระบุพื้นที่หรือหลายพื้นที่หรือต่างประเทศ โดยสรุปภาพรวมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 8,477 โครงการ ดังภาพต่อไปนี้

การพัฒนา	ภาค					รวม
	เหนือ	กลาง	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	ไม่ระบุ พื้นที่ฯ	
1. โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ	1,310	523	889	663	1	3,386
2. โครงการพัฒนาด้านการเกษตร	42	43	29	28	0	142
3. โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม	72	41	47	38	1	199
4. โครงการพัฒนาด้านส่งเสริมอาชีพ	91	29	131	95	1	347
5. โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข	16	16	7	8	12	59
6. โครงการพัฒนาด้านคมนาคม/ สื่อสาร	24	22	16	22	0	84
7. โครงการพัฒนาด้านสวัสดิการ สังคม/การศึกษา	199	76	57	63	4	399
8. โครงการพัฒนาแบบบูรณาการ/ อื่น ๆ	107	58	48	37	11	261
รวม	1,861	808	1,224	954	30	4,877

ภาพที่ 4.14 สรุปจำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่มา: สำนักงาน กปร. (2563)

ชี้ให้เห็นว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริครอบคลุมทั้งประเภทโครงการที่ภาคเหนือมากที่สุด 1,861 โครงการ รองลงมาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1,224 โครงการ โดยมีโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมากที่สุดจำนวน 3,386 โครงการ ทำให้ทราบว่าน้ำมีความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ประเทศไทยมากที่สุด น้ำคงเป็นชีวิตของแผ่นดินที่ไหนก็ตามที่แม่น้ำที่นั่นย่อมมีชีวิตไปด้วย ที่ไหนมีน้ำที่นั่นย่อมมีความชุ่มชื้น ร่มเย็นเป็นสุข ทรัพยากรในดินสินในน้ำจะมีแต่ความอุดมสมบูรณ์ และสิ่งมีชีวิตในประเทศไทยทุกสรรพสิ่งจำเป็นต้องอาศัยแหล่งน้ำเพื่อการเจริญเติบโตและการดำรงชีพ

ผู้เขียนจึงหิบบคำว่า “7 ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก” มาเป็นภาพที่ต้องเร่งสร้างสังคมฐานราก ยิ่งต้องเร่งการพัฒนาให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนสู่ระดับความพอเพียงอย่างยั่งยืนให้เร็วที่สุด ซึ่งมีฉากทัศน์สำคัญที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระพันปีหลวง ซึ่งมี

พระราชดำรัสไว้ว่า พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันทจะเป็นป่า ป่าที่ถวายเป็นความจงรักภักดีต่อหน้า พระเจ้าอยู่หัวสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉันทจะสร้างป่า ซึ่งเป็นพระราชดำรัสของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ที่นำมาเป็นฉากทัศน์สำคัญ ที่ต้องพัฒนาสังคมฐานรากให้เกิดความยั่งยืน จึงมี 7 ฉากทัศน์ ดังนี้

ฉากทัศน์ที่ 1: ชนบทไม่อดน้ำ น้ำคือชีวิต (แนวคิดในหลวงรัชกาลที่ 9)

ฉากทัศน์ที่ 2: บ้านเล็กในดงใหญ่ (แนวคิด “บ้านเล็กในป่าใหญ่” พระพันปีหลวง)

ฉากทัศน์ที่ 3: เลข 4 ทฤษฎีใหม่ในหลวงรัชกาลที่ 9 (30: 30: 30: 10)

ฉากทัศน์ที่ 4: ชนบทจะรุ่งเรือง คนในเมืองจะอดตาย

ฉากทัศน์ที่ 5: ผู้นำต้องทำก่อน จึงสอนคนอื่นตาม

ฉากทัศน์ที่ 6: อยู่แบบคนจน คิดทำแบบคนจนไม่มีวันจน

ฉากทัศน์ที่ 7: ราชภัฏพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ต่อไปการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือสังคมฐานราก จะตกอยู่กับมหาวิทยาลัยราชภัฏพัฒนา ที่ต้องพัฒนาเป็นภาระหน้าที่อันดับแรกของคนราชภัฏที่ ชื่อว่า “คนของพระราช ข้าราชการแผ่นดิน” นั่นเอง

บทสรุป

ฉากทัศน์แห่งการพัฒนาสังคมฐานราก เป็นผลลัพธ์ของแนวคิดการพัฒนาที่ได้รับผลแท้จริง

7 ในการขับเคลื่อนชุมชนท้องถิ่นและมีหลักฐานการพัฒนาชัดเจนดังโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 4,877 โครงการที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ โดยแนวคิดเริ่มต้นของการพัฒนาสังคมฐานรากชุมชนท้องถิ่นต้นแนวคิดด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นปรัชญาชี้แนวทางให้กับประชาชนเห็นภาพว่าเมื่อเราดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะต้องมีการดำเนินการอย่างไรจะได้ผลอย่างไรเหมือนฐานรากของชีวิตที่มั่นคงให้คนมีจุดยืนที่มั่นคงต้องรู้จักการประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทของตนเองด้วยอาศัยทฤษฎีใหม่ เป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนสามารถปรับใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องอาศัยการประยุกต์ถ้ามีพื้นที่ดินเหมาะสม คือ 15 ไร่ สามารถปรับทฤษฎีใหม่ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ใช้ได้ทันทีนอกจากอาชีพเกษตรที่เป็นอาชีพในการปรับใช้แล้วในอาชีพอื่นสามารถนำหลักการทรงงาน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การทรงงาน พระจริยาวัตรของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นแบบอย่างในอาชีพหรือ

ในตำแหน่งอื่น ๆ ได้ทั้งในระดับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้บังคับบัญชา ตั้งแต่ผู้ตามไปสู่ผู้นำได้ ถ้าผู้นำได้ประยุกต์แนวคิดต่าง ๆ ของในหลวงรัชกาลที่ 9 ไปใช้จะสร้างผู้นำที่ประเสริฐสุดได้ไม่ยาก และคงจะยากที่จะหาผู้นำบนแผ่นดินใดจะเปรียบเทียบกับได้ดังแบบอย่างที่ดีรอบด้าน เพราะสิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือ “พระองค์ทรงทำก่อน ดีแล้วจึงสอนพสกนิกรทำตาม” ทุกอย่างที่น่ามาสอนคือทุกอย่างที่พระองค์ทรงปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างเสมอ พระองค์ทรงนึกถึงประโยชน์แท้จริงของทุกสิ่งทุกอย่างที่ทรงทำ ประรณาดิถีต่อราษฎร สงสารพสกนิกร เห็นใจทวยราษฎร์ นี่แหละ คือ “มหาราช” อย่างแท้จริง จนไพร่ฟ้าของพระองค์ทำตามรอยเท้าพ่อ จนสำเร็จในหลายคนซึ่งในบทนี้ได้อธิบายการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของลุนสุชล สุขเกษมที่ศูนย์การเรียนรู้ วิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามที่เมื่อประยุกต์ใช้แล้วเกิดผลลัพธ์ต่อปี 1 ไร่ สองแสน จนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในการศึกษาหาความรู้ให้กับหน่วยงานรัฐ เอกชน และประชาชนที่สนใจในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี จนเกิดเป็นภาพของการพัฒนาสังคมฐานรากที่ได้ผลอย่างแท้จริงกับประชาชนชุมชนท้องถิ่น และสามารถนำไปสู่การสร้างฉากทัศน์ใหม่ในการพัฒนาสังคมไทยที่เป็นภาพใหญ่ของประเทศให้ชัดเจนมากขึ้นได้ว่า ชนบทไม่อดน้ำ น้ำคือชีวิต (แนวคิดในหลวงรัชกาลที่ 9) บ้านเล็กในดงใหญ่ (แนวคิด “บ้านเล็กในป่าใหญ่” พระพันปีหลวง) เลข 4 ทฤษฎีใหม่ในหลวงรัชกาลที่ 9 (30: 30: 30: 10) ชนบทจะรุ่งเรือง คนในเมืองจะอดตาย ผู้นำต้องทำก่อน จึงสอนคนอื่นตาม อยู่แบบคนจน คิดทำแบบคนจนไม่มีวันจน และราชวิถีพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

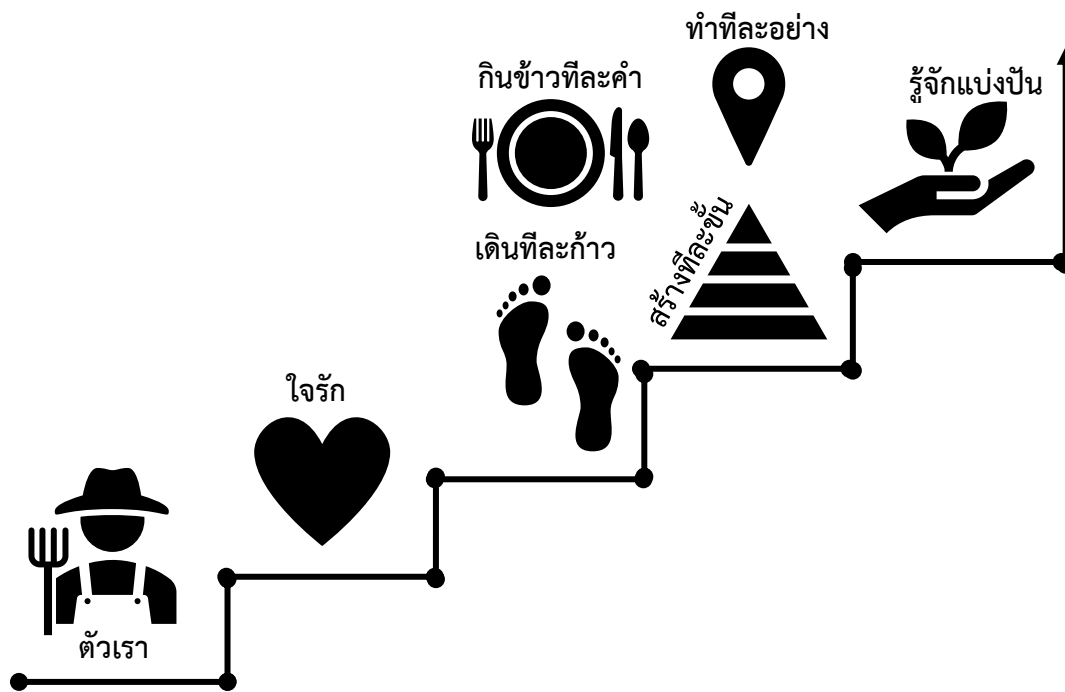
เอกสารอ้างอิง

- เกษม วัฒนชัยและจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). **CSR ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาและปรียานุช พิบูลสรวุธ. (2554). **ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- ณัฐพงษ์ ทองภักดี. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย**. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1/2550.
- นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์, ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. (2550). **เศรษฐกิจนอกภาคทางการในเขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประเวศ วะสี. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: หอมชาวบ้าน.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2545). “ทุนนิยมกับพุทธศาสนา”. ในวารสารพุทธศาสนศึกษา 9(1) มกราคม-เมษายน, หน้า 4-96.
- ภูมิพลอดุลยเดช,พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). **คำพ่อสอน: ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และสุชล สุขเกษม. (2561). **“หนึ่งไร่ สองแสน”** เป็นผลลัพธ์จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาพื้นที่หนึ่งไร่สองแสนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพ้นจากความยากจนระดับครัวเรือน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม บ้านสารภี จังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตอุทิศ กรุงเทพมหานคร**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนมหาวิทยาลัย).
- _____. (2555). **วิถีคนเมืองกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนมหาวิทยาลัย).

- _____. (2558). เอกสารประกอบการสอนรายวิชา เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ. สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2559). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชนตลาดน้ำสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนงบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2559). แนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชนตลาดน้ำสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนงบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2559). เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ. เอกสารประกอบการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (เย็บเล่ม)
- _____. (2560). การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนงบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2560). แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนมหาวิทยาลัย).
- _____. (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนโชนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ลีลาภรณ์ บัวสาย, บรรณาธิการ. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- วรเดช จันทรศร. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โพรเพช.
- สำนักงาน กปร. (2563). **สรุปภาพรวมข้อมูลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. ค้นหวันที่ 22 กันยายน 2563 จาก http://www.rdpb.go.th/rdpb/projectData/files/summary_roy_project63.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สภานาถพรว. _____ . (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี.
- _____. (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.
- _____. (2551). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี.
- _____. (2554). **การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. (2554). **พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. (2554). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สศช.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2560). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กปร.
- _____. (2560). **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กปร.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541). **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ในวารสารน้ำ**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง, ธ.ค. 2541-ม.ค. 2542 หน้า 16.

- สุวัฒน์ ดวงแสนพุด. (2550). **ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนของผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2555). **เหลี่ยมหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในทศวรรษหน้า (2556-2565)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อำพน กิตติอำพน. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. นนทบุรี: เพชรรุ่งการพิมพ์.

เศรษฐกิจพอเพียง

ตามทัศนคติของชาวบ้าน...คุณย่าสมร ชันติกุล คือ การรักในชีวิตทีพอดี มีดิน ปุ๋ย ฟ้า พืช ผัก ผลไม้ ปุ๋ยข้าว ปุ๋ยป่า ปุ๋ยธรรมคำจุนโลก อยู่กับความเป็นวิถีพอดิตัว
ค่อยเป็นค่อยไปอย่าฟ้าเดือดลูกหล่า

เริ่มต้นที่ตัวเรา ใจรัก เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ ทำทีละอย่าง สร้างทีชั้น รู้จักแบ่งปัน
“คุณย่าสมรเป็นผู้เพาะพันธุ์ต้นชะโนดเป็นคนแรก หลังน้ำท่วมใหญ่ประเทศไทย 2554”

แห่ง...ป่าคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

สัมภาษณ์ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2561 ณ บ้านภูคำชะโนด อุดรธานี

บทที่ 5

ฉากทัศน์ที่ห้า: วิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง

วิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียงเป็นแนวคิดที่สะท้อนทัศนคติ มุมมองความคิดเห็น ในการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและวิธีการที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เมือง ชนบท โดยผลจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิถีพอเพียงของประชาชนในเมืองกับชนบท เกษตรกรนาเกลือ นาข้าวอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และ 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือ และ เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมถึงผลการวิจัยล่าสุดกับคำว่าวิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง ในมุมมองของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มจังหวัดสปป.ลาวได้แก่ อุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ และเลย ทั้งนี้เป็นการยกผลการวิจัยมานำเสนอให้เกิด ความน่าสนใจพร้อมกับผลการวิจัยที่สะท้อนความเป็นวิชาการเพื่อให้ได้บรรณสารของวิถีพอเพียงของ คนในเมือง ของคนชนบท ของคนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ยังเป็นการอธิบายวิถีดำรงชีวิตของความพอเพียง และนวัตกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นหรือที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ ภายใต้ผลการวิจัยเท่านั้น โดยมีการเขียนเชิงพรรณนามีทั้ง ปริมาณและคุณภาพเพื่อบ่งชี้ผลการวิจัยประกอบไปด้วยภาพรวมได้ผลการวิจัย 4 เรื่อง ดังนี้

1) วิถีคนเมืองกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำการวิจัยกับ ประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้ง 44 ชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2555

2) การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบ นาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยทำการวิจัย กับประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 ตำบลผลกระทบนาเกลืออย่างหนักหน่วง ได้แก่ ตำบลโพนสูง ตำบลบ้านดุง ตำบลศรีสุทโธ ตำบลนาคำ เมื่อปี พ.ศ. 2560

3) แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (การประหยัดมัธยัสถ์พอ กินพอใช้) ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว จำนวน 400 กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2560

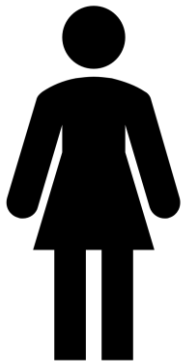
4) รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยวิจัยใน 5 จังหวัด 1,200 กลุ่มตัวอย่างเมื่อปี พ.ศ. 2562

5.1 วิถีพอเพียงของประชาชนในเมือง

วิ

ถีคนเมืองกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการศึกษาการดำรงชีวิตที่เกิดขึ้นจริง ปฏิบัติจนเคยชินกับการใช้แนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในมิติความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามกิจกรรมที่ชี้วัดความพอเพียง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน “ระดับบุคคลและครัวเรือน” เท่านั้น รวมถึงการค้นหาปัจจัยบุคคลที่มีผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียงและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความเหมือนกันหรือต่างกันหรือสอดคล้องประสานบูรณาการกันไปด้วยอย่างกลมกลืนอย่างไรบ้าง มีผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2555)

1) ลักษณะพื้นฐานบุคคล

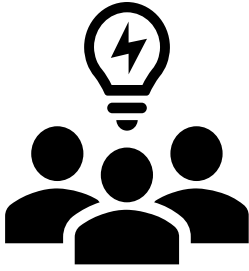
ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการให้ความคิดเห็นที่อาศัยอยู่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุไม่เกิน 40 ปี ประอาชีพรับจ้างทั่วไป อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 31 ปีขึ้นไปเป็นผู้มีระดับมัธยมศึกษาที่ 3 และ 6 และมีการศึกษาด้านอาชีพในระดับใบประกอบวิชาชีพ (ปวช.) แทบทุกคนมีรายได้ต่อเดือนและรายจ่ายต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท ซึ่งในการดำรงชีวิตที่เป็นโครงสร้างของสถาบันครอบครัว 1 ครัวเรือนจะมีจำนวนไม่เกิน 4 คน ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ณ ปัจจุบัน

ภาพที่ 5.1 คนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงที่อาศัยอยู่ระหว่างวันในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นการอบรมภายในชุมชนโดยกรรมการชุมชนมากที่สุด รองลงมาเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานรัฐ ยังพบว่ากลุ่มผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่สังกัดกลุ่มทางสังคมโดยการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ประชาชนในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 51.79 และถ้าเป็นสมาชิกมักจะมีเฉพาะเป็นสมาชิกกลุ่มกลุ่มออมทรัพย์มากที่สุดรองลงมาเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชน

2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นประเด็นแรกที่ต้องศึกษาให้ละเอียดและถามให้เข้าใจกับประชาชนทั้ง 395 คน ณ ปัจจุบันว่าในการดำรงชีวิตของแต่ละคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความรู้ความเข้าใจมาก

น้อยเพียงใดกับตัวชี้วัดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้ว่า 20 ข้อคำถามประชาชนส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 16 ข้อ ซึ่งการวัดเกณฑ์ร้อยละมากที่สุด นับคะแนนร้อยละ 80 ขึ้นไปที่ตอบคำถามถูกแต่ละข้อคำถาม

ภาพที่ 5.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยพบว่า ข้อคำถามที่ชี้วัดว่านี้เป็นลักษณะของความพอเพียงในการดำรงชีวิตแล้วตามทัศนะของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มี 2 ข้อสำคัญ ได้แก่ (1) การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย คิดเป็นร้อยละ 99.74 และ (2) การกระทำกิจกรรมร่วมในชุมชนหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่นและเพื่อนร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 99.23 นับเป็นค่าร้อยละที่สูงสุดเกือบเต็มร้อยละ 100 นอกจากนี้มีประเด็นข้อคำถามที่ประชาชนมีความเข้าใจอย่างยิ่งในระดับมากที่สุด ดังต่อไปนี้

- (3) การรู้จักประหยัด มีธรรมาภิบาลเป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ
- (4) การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความซื่อสัตย์สุจริตในชีวิตเสมอเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม
- (5) การลงทุนในกิจการงานใด ๆ ต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตน
- (6) การกระทำกิจการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผน
- (7) การรู้จักแสวงหาความรู้จากหลากหลายแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารเป็นการสร้างรอบรู้และรอบคอบก่อนการตัดสินใจในการกระทำการใด ๆ เป็นเงื่อนไขด้านความรู้
- (8) การรู้จักคิด วางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ว่าควรทำหรือไม่ควรนั้นแสดงถึงการมีเหตุผล นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าร้อยละที่มากที่สุด (ร้อยละ 80 ขึ้นไป) ได้แก่
- (9) การกระตุ้นตนเองให้เป็นคนรู้จักศึกษา หาความรู้ใส่ตัวทั้งการดำรงชีพ และในอาชีพเสมอ, การรู้จักเคารพกฎกติกาของครอบครัว ชุมชน สังคม หรือองค์กรที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย, การรู้จักวางแผนระบบการใช้จ่ายเงินแต่ละเดือน วางแผนอนาคตให้กับคนในครอบครัวรู้จักการเก็บออมเพื่ออนาคต
- (10) การจัดทำบัญชีครัวเรือน หรือการจัดทำบัญชีรายรับ-จ่าย เป็นการวางแผนที่ดีของตนเองและครอบครัวต่อการดำรงชีพในอนาคต

- (11) การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน
- (12) การติดตามข่าวสารการเปลี่ยนแปลงของสังคม บ้านเมือง เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ
- (13) การประกอบอาชีพด้วยความขยันอดทนในหน้าที่การงานเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม
- (14) การดำรงชีวิตด้วยสติปัญญาเป็นเงื่อนไขของความรู้
- (15) การดำรงชีวิตด้วยความระมัดระวังเป็นเงื่อนไขด้านความรู้

ส่วนประชาชนมีระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด จำนวน 3 ข้อ เรียงจากค่าร้อยละที่มากไปน้อย ได้แก่

- 16) การพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- 17) การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวหรือที่ทำงานต้องยึดเหตุผลของตนเองเป็นสำคัญเสมอ
- 18) การประกอบอาชีพหลาย ๆ อย่างในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพื่อหารายได้ให้มากขึ้น

(ค่าร้อยละ 42.35 ต่ำที่สุด) โดยมีผลการวิเคราะห์ในงานวิจัยดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

ลำดับ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ตอบถูกต้อง		ระดับความรู้ความเข้าใจ
		จำนวน	ร้อยละ	
1	การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย	391	99.74	มากที่สุด
2	การลงทุนในกิจการงานใด ๆ ต้องไม่ทำเกินตัวเกินความสามารถของตน	386	98.47	มากที่สุด
3	การกระทำกิจกรรมร่วมในชุมชนหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่นและเพื่อนร่วมงาน	389	99.23	มากที่สุด
4	การรู้จักประหยัด มัธยัสถ์เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ	388	98.98	มากที่สุด
5	การพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ๆ อย่างสม่ำเสมอ	235	59.95	น้อย
6	การรู้จักคิด วางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ว่าควรทำหรือไม่ควรนั้นแสดงถึงการมีเหตุผล	383	97.70	มากที่สุด
7	การกระทำกิจการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผน	385	98.21	มากที่สุด

ลำดับ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ตอบถูกต้อง		ระดับความรู้ความเข้าใจ
		จำนวน	ร้อยละ	
8	การกระตุ้นตนเองให้เป็นผู้รักการศึกษา หาความรู้ใส่ตัวทั้งการดำรงชีพ และในอาชีพเสมอ	379	96.68	มากที่สุด
9	การรู้จักเคารพกฎกติกาของครอบครัว ชุมชน สังคม หรือองค์การที่ตนเองเกี่ยวข้องด้วย	379	96.68	มากที่สุด
10	การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวหรือที่ทำงานต้องยึดเหตุผลของตนเองเป็นสำคัญเสมอ	216	55.10	น้อย
11	การจัดทำบัญชีครัวเรือน หรือการจัดทำบัญชีรายรับ-จ่าย เป็นการวางแผนที่ดีของตนเองและครอบครัวต่อการดำรงชีพในอนาคต	376	95.92	มากที่สุด
12	การติดตามข่าวสารการเปลี่ยนแปลงของสังคม บ้านเมือง เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ	371	94.64	มากที่สุด
13	การรู้จักวางแผนระบบการใช้จ่ายเงินแต่ละเดือน วางแผนอนาคตให้กับคนในครอบครัวรู้จักการเก็บออมเพื่ออนาคต	379	96.68	มากที่สุด
14	การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน	373	95.15	มากที่สุด
15	การประกอบอาชีพหลาย ๆ อย่างในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพื่อหารายได้ให้มากขึ้น	166	42.35	น้อยที่สุด
16	การรู้จักแสวงหาความรู้จากหลากหลายแหล่งที่มา ของข้อมูลข่าวสารเป็นการสร้างรอบรู้ และรอบคอบก่อนการตัดสินใจในการกระทำใด ๆ เป็นเงื่อนไขด้านความรู้	384	97.96	มากที่สุด
17	การประพฤติปฏิบัติตนให้มีความซื่อสัตย์สุจริตในชีวิตเสมอเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม	387	98.72	มากที่สุด
18	การประกอบอาชีพด้วยความขยันอดทนในหน้าที่การงานเป็นเงื่อนไขด้านคุณธรรม	369	94.13	มากที่สุด

ลำดับ	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	ตอบถูกต้อง		ระดับความรู้ความเข้าใจ
		จำนวน	ร้อยละ	
19	การดำรงชีวิตด้วยความระมัดระวังเป็นเงื่อนไขด้านความรู้	349	89.03	มากที่สุด
20	การดำรงชีวิตด้วยสติปัญญาเป็นเงื่อนไขของความรู้	356	90.82	มากที่สุด

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

3) การปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียง

กิจกรรมความพอเพียงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติให้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในระดับบุคคลและครอบครัว กล่าวคือ เกิดการปฏิบัติกิจกรรมจริงในทุกวันเพื่อให้ชีวิตได้ว่าประชาชนในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากน้อยเพียงใด

ภาพที่ 5.3 การประหยัดไฟฟ้าเป็นการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียงด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยเป็นสิ่งที่สื่อออกให้เห็นในชีวิตประจำวันได้ในทุก ๆ วัน จนเกิดความเคยชินจึงสามารถตอบคำถามในแต่ละข้อได้อย่างเข้าใจและถูกต้อง ซึ่งในการวิจัยบ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในทุก ๆ ข้ออยู่ในระดับการปฏิบัติตามกิจกรรมมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยถึง 4.35 จากคะแนนเต็ม 5 เป็นการสะท้อนวิถีชีวิตของคนเมืองได้ว่า การปฏิบัติเป็นประจำวันมีพฤติกรรมที่ทำบ่อยที่สุดในเรื่องอะไรมากที่สุด ต้องไม่ลืมเพราะพฤติกรรมนี้จะมีผลเสียต่อการใช้จ่ายในครัวเรือนและอาจเกิดอัคคีไฟได้ถ้าขาดความระมัดระวังจึงทำให้ประชาชนใส่ใจปฏิบัติอย่างจริงจังในการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกครั้งที่ออกจากบ้าน ทั้งนี้ประชาชนในชุมชนเมืองยังให้ความสำคัญอยู่ในระดับการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเมื่อเกิดการชำรุดเสียหายของเครื่องใช้ในครัวเรือนส่วนใหญ่ประชาชนจะเลือกที่จะซ่อมแซมก่อนการไปซื้อของมาใหม่ และให้ความตระหนักถึงการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รู้จักการกำจัดขยะให้ถูกวิธี (แยกแยะขยะ) แต่อย่างไรก็ตามประชาชนยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม

ดูแลแม่น้ำ ลำคลองในชุมชนนัก นอกจากนี้มีการปฏิบัติกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนโดยอยู่ในระดับมากมาย ๆ ด้านเช่นเดียวกัน โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ด้านการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 3.95) (2) ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน (ค่าเฉลี่ย 3.86) (3) ด้านการลดรายจ่าย (ค่าเฉลี่ย 3.57) (4) ด้านการออม (ค่าเฉลี่ย 3.50) (5) ด้านการเพิ่มรายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.46) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.2 ระดับการปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ชุมชนเมือง)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการ ปฏิบัติ
ด้านการลดรายจ่าย	3.57	0.78	มาก
ด้านการเพิ่มรายได้	3.46	1.02	มาก
ด้านการออม	3.50	0.98	มาก
ด้านการดำรงชีวิต	3.95	0.72	มาก
ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.99	0.70	มาก
ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน	3.86	0.84	มาก
รวม	3.72	0.70	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

4) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานครกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนนั้นเป็นเรื่องของ “จิตใจ”

ภาพที่ 5.4 จิตใจสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การเริ่มต้นของการประยุกต์ใช้หรือปรับใช้ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำคัญที่สุดของคนเราต้องเกิดขึ้นที่จิตใจของเราก่อนแล้วตามด้วยความรู้สึกทางใจว่า “พอ” กับพัฒนาตนเองที่เริ่มด้วยการไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียงของตนเองและครอบครัว โดยในการวิจัยวัดระดับการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยสูงสุดด้วย ซึ่งในด้านจิตใจเป็นการชี้วัดถึงการยึด

มันในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลนก็ตาม โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดสะท้อนการประยุกต์ใช้มากที่สุดเช่นเดียวกันรองลงมาเกี่ยวกับการดำรงชีพในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะลำบากคนเราในชุมชนเมืองย่อมพร้อมที่จะต่อสู้กับชีวิต ไม่ท้อแท้จนกว่าตนเองและครอบครัวจะประสบผลสำเร็จโดยยึดหลักความพอเพียง พร้อมกับมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุดอีกด้วย ซึ่งชี้ให้เห็นว่า คนในเมืองมีความตั้งใจว่าจะประกอบอาชีพที่สุจริตเป็นพื้นฐานของชีวิตแม้เงินน้อยก็ตามและแม้จะลำบากสักเพียงใดก็ตามก็ไม่ย่อท้อต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความตั้งใจที่จะดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงและรู้จักพึ่งตนเอง

นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเมืองที่สำคัญหลายด้านที่อยู่ในระดับมากเช่นกัน ได้แก่ (1) ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.12) (2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.97) (3) ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.84) (4) ด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.75) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประชาชนจะคำนึงถึงค่าว่าการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านจิตใจ และให้ความสำคัญกับคำว่า “พอ” ในการพัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่นและพึงใจกับชีวิตปัจจุบัน ทั้งนี้ให้ความสำคัญกับด้านสังคมและจิตใจเป็นหลัก ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.3 ระดับการประยุกต์ใช้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ชุมชนเมือง)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ประยุกต์ใช้
ด้านจิตใจ	4.33	0.61	มากที่สุด
ด้านเศรษฐกิจ	3.84	0.73	มาก
ด้านสังคม	4.12	0.72	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.75	0.82	มาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม	3.97	0.79	มาก
ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่ พอเพียง	4.23	0.74	มากที่สุด
รวม	4.04	0.55	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2555)

5) ปัจจัยระดับบุคคลและครัวเรือนที่มีผลต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยมีความน่าสนใจอยู่ที่การเปรียบเทียบความแตกต่างเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามกิจกรรมและการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมืองเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เราพบว่า

ภาพที่ 5.5 การเข้าอบรมและการเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่เป็น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ แทบไม่มีผลในด้านการปฏิบัติตามกิจกรรมและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนทั้งในส่วนบุคคลและครัวเรือน แต่กลับพบว่าปัจจัย 2 ตัวที่สำคัญที่มีผลในเชิงบวกที่สำคัญ คือ (1) การได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยประชาชนที่เคยและไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการปฏิบัติตามกิจกรรมและประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่เคยเข้ารับการอบรมจะสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมและประยุกต์ใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนได้มากกว่าผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลย (2) การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม พบว่า ประชาชนที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมได้มีการปฏิบัติตามกิจกรรมและประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมือง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมจะสามารถปฏิบัติตามกิจกรรมและประยุกต์ใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนได้มากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

6) ผู้นำชุมชนชุมชนเมืองกับความคิดเห็นต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้นำชุมชนเมืองในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ทั้ง 26 คน ได้เล่าให้ฟังว่า ในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชนมองในภาพรวมการปฏิบัติตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนสรุปเป็นภาพสำคัญ พบว่า (1) ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการดำเนินการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจังที่ต้องอาศัยภูมิปัญญาของตนเองในการพัฒนาหรือประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังมีบางชุมชนให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น ชุมชนบ้านพักองค์การทอผ้า ทำน้ำพริกองค์การทอผ้า ชุมชนวัดน้อยนพคุณและชุมชนวัดประหาระปือธรรม 3 ทำน้ำชีวภาพหรือ น้ำ EM และที่โดดเด่นที่สุดคือ กลุ่มอาชีพประหาระปือธรรมนวดกดจุดฝ่าเท้า ตั้งอยู่ในวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่สำนักงานเขตดุสิตจะนำไปร่วมออกงานกิจกรรมตลอด (2)

ชุมชนมีวิธีการพึ่งตนเองด้านการเงินโดยมีกองทุนที่เกี่ยวกับกับการกู้ยืมการบริหารจัดการด้านการเงินของชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กองทุน SML กองทุนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเข้ามาช่วยในชุมชน กลุ่มออมทรัพย์วันละ 1 บาท กองทุนแม่ของแผ่นดินและกองทุนพัฒนาชุมชน (3) ชุมชนเมืองในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้ทำการประสานความร่วมมือทางวิชาการและการศึกษาดูงาน ดำเนินกิจกรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ทั้งนี้ยังมีการขอความร่วมมือด้านเงินงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนโดยเฉพาะวันเด็กแห่งชาติจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเป็นอย่างดี ทั้งนี้เมื่อเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม ไฟไหม้ในชุมชนก็ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยเคลื่อนที่ของทหาร และสำนักงานเขตในการช่วยเหลืออยู่เนือง ๆ ส่วนชุมชนทหารได้มีหน่วยงานของการไฟฟ้านครหลวงเขตสามเสนได้ช่วยเหลือเครื่องออกกำลังกาย ส่วนกองทัพก็ได้ให้ความสำคัญกับทางชุมชนทหารอย่างใกล้ชิดเช่นกัน ส่วนวิธีการเชื่อมความสัมพันธ์มักจะเป็นการรวมกิจกรรมในวันสำคัญของชุมชน และมีการร่วมประชุมปรึกษาหารือกันของชุมชนในเขตดุสิต จัดแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในเขตดุสิต นอกจากนี้ภาพของการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้นำได้ชี้แนะแนวทางไว้ว่าถ้าหากประชาชนในชุมชนหนึ่งใดมีพื้นที่มาก ๆ พอที่จะปลูกผักไว้กินกันเองในครอบครัวได้ควรที่จะทำและลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เพราะสภาวะปัจจุบันสังคมเมืองนอกจากแข่งขันกันสูง การเปลี่ยนแปลงยังรวดเร็ว และราคาสินค้าสูงสะท้อนให้ค่าครองชีพต่าง ๆ สูงขึ้นไปด้วยดังนั้นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองจะต้องรู้จักมัธยัสถ์ อดออม ใช้จ่ายเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้นจึงจะสามารถประคับประคองตนเองในเมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ได้อย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อสนทนากับผู้นำที่เกี่ยวกับลักษณะของการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามดัชนีชี้วัดความสุขในระดับพื้นที่ชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อธิบายให้ฟังว่า ถ้าเป็น (1) ด้านสุขภาพนั้นในชุมชนส่วนใหญ่จะมีศูนย์สุขภาพประจำเพื่อดูแลสุขภาพเบื้องต้นให้กับประชาชน และโดยส่วนใหญ่จะพบว่า ประชาชนหลายคนเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข ซึ่งคอยบริการให้กับประชาชนที่เข้ามาใช้บริการจะเป็นผู้สูงอายุมักจะเป็นโรคความดัน โรคเบาหวาน โรคของคนแก่ทั่วไป ปวดเมื่อยตามร่างกาย ป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ การเข้าถึงระบบสาธารณสุขนั้นอยู่ในระดับดี เพราะมีโรคพยาบาลใกล้บ้าน และกรุงเทพมหานครมีศูนย์บริการสาธารณสุข 38 และมีนักศึกษาศูนย์สุขภาพเพื่อการเรียนรู้เข้ามาดูแลสุขภาพประชาชนอย่าง (2) ด้านการศึกษา พบว่าผู้นำชุมชนเมืองมีระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงสุดปริญญาตรี แต่จะจบการศึกษาในด้านอาชีพ เช่น จบ

ปวช. หรือปวส. มากที่สุด ส่วนประชาชนในชุมชนเมืองจะมีความรู้ทุกระดับยิ่งเป็นเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครองจะสนับสนุนด้านการศึกษาเป็นอย่างดี ทั้งนี้ในชุมชนยังมีทุนการศึกษาให้เด็กที่มีฐานะยากจนด้วย ซึ่งระดับการศึกษามีตั้งแต่ ประถมศึกษาจนถึงระดับปริญญาเอก ทั้งนี้คุณภาพการศึกษาของเด็ก เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครจะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐได้ดีกว่าเมื่อสมัยก่อน (ราว 50 ปีที่แล้ว) ทั้งด้านสื่อการเรียน เทคโนโลยี ผู้สอนที่มีคุณภาพดี เป็นต้น (3) ผู้นำส่วนใหญ่จะมีชีวิตการทำงานที่ดี โดยเฉพาะชุมชนทหารจะมีความมั่นคงสูงกว่าผู้นำในชุมชนเมืองที่เป็นลักษณะ บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนตลาด ชุมชนเคหะ ฯ เพราะผู้นำชุมชนทหารเป็นข้าราชการ ส่วนผู้นำที่ไม่ใช่ข้าราชการทหารยังทำงานในหน่วยงานรัฐด้วย และประชาชนในชุมชนเมืองเป็นทั้งข้าราชการ รับจ้าง ลูกจ้าง ค้าขาย พนักงานบริษัทและประกอบอาชีพอิสระทั่วไป (4) ผู้นำชุมชนเมืองส่วนใหญ่มีรายได้ทุกคนและมีความมั่นใจในรายได้ตามการประกอบอาชีพนั้น ๆ โดยเฉพาะชุมชนทหารจะมีรายได้ที่มั่นคงสูงกว่าผู้นำชุมชนอื่น ส่วนประชาชนในชุมชนก็จะมีรายได้ตามการประกอบอาชีพสูงต่ำ มั่นคงหรือชั่วคราวขึ้นอยู่กับอาชีพที่ทำ เช่น รับจ้าง ค้าขาย ลูกจ้าง พนักงานบริษัท รับราชการ เจ้าของธุรกิจ เป็นต้น (5) พื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชนไม่ค่อยสะอาดนัก ชุมชนเมืองมักจะมีบ้านเรือนที่หนาแน่นพอสมควร มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบสมบูรณ์ทั้งไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ถึงขยะประจำบ้าน ถึงดับเพลิง เป็นต้น นอกจากนี้ในชุมชนค่ายทหารจะมีสภาพแวดล้อมที่ดีมีต้นไม้ร่มรื่น สะอาด ปลอดภัยจากอาชญากรรม ยาเสพติด แต่ยังมีหลายชุมชนเมืองที่มีปัญหาเรื่องยาเสพติด เยาวชนติดยาเสพติด มีมูลสุนัขเยอะ ขยะในชุมชนยังทิ้งไม่เกลื่อนกลาดอยู่บ้าง มีการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว มีการลักขโมยในชุมชนบ้าง รวมถึงความขัดแย้งด้านการเมืองของประชาชน แตกแยกแบ่งฝ่ายกันอย่างชัดเจน (6) ในครอบครัวของผู้นำชุมชนมีความสุขและความสัมพันธ์กันดีของสมาชิกในครอบครัว เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน การทำกิจกรรมในครอบครัวของวันหยุด การได้ปรึกษาหารือร่วมกันเสมอ น้อยครั้งที่จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว ส่วนประชาชนในชุมชนจะทะเลาะกันบ้างแต่จะเป็นเฉพาะเรื่องอุดมการณ์ทางการเมืองเท่านั้น (7) การบริหารจัดการของผู้นำในชุมชนจะเป็นไปแบบพี่น้อง พี่พวาค้ายเกื้อกูลกันมากกว่าการใช้อำนาจเด็ดขาดหรืออำนาจหน้าที่ แต่จะใช้บทบาทหน้าที่ของความเป็นประธานชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกับประชาชน เช่น การจัดประชุม ร่วมประชุมกับหน่วยงานอื่น ๆ นำข้อมูลข่าวสารมาประสัมพันธุ์ จัดกิจกรรมในวันสำคัญของประเทศ เป็นต้น ทุกอย่างที่ได้รับมาจากหน่วยงานรัฐมักจะแจกจ่ายไปตามความจำเป็นของประชาชนแต่ละครอบครัว แต่พบว่ามีบางชุมชนเมืองที่ผู้นำ

ไม่ยอมแจกจ่ายให้กับประชาชนจนหลายคนไม่ยอมร่วมกิจกรรมในชุมชน ทั้งนี้ยังมีการเอื้อประโยชน์เฉพาะกลุ่มของญาติและเพื่อนสนิทกันเท่านั้น

7) แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยได้สะท้อนแนวทางในการดำรงชีวิตให้เกิดความสุขของประชาชนคนเมืองหลวงไว้อย่างน่าสนใจภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 6 แนวสำคัญ ดังนี้

แนวทางที่ 1 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักพอประมาณและไม่ลงทุนเกินตัว แม้จะลำบากก็ต้องยึดหลักความพอเพียง ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา และใช้ชีวิตอย่างมีสติ สมาธิ ปัญญา เดินทางสายกลางเท่านั้นก็เพียงพอ และปฏิบัติตนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสมาชิกในครอบครัวให้สม่ำเสมอ

แนวทางที่ 2 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน รวมถึงการเข้าอบรมการปฏิบัติตนในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เสมอ

แนวทางที่ 3 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องเปิดโอกาสให้กับตนเองได้เข้าไปมีบทบาทในกลุ่มทางสังคมของชุมชนหรือหน่วยงานให้มากขึ้น เนื่องจากผู้ที่เป็สมาชิกกลุ่มทางสังคมจะสามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนได้มากกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

แนวทางที่ 4 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกต้องมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุด ถึงแม้จะมีสถานการณ์วิกฤตใด ๆ กับตนเองหรือครอบครัวก็ตาม

แนวทางที่ 5 ผู้นำครอบครัวต้องหาโอกาสพาสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำนชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก กิจกรรมพัฒนาชุมชน ทำความสะอาดชุมชน บริจาคสิ่งของเพื่อคนยากจน เป็นต้น อย่างสม่ำเสมอ

แนวทางที่ 6 ผู้นำครอบครัวและสมาชิกให้เข้าใจว่า เราเป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชน หากเกิดเหตุหนึ่งใดในชุมชนต้องร่วมรับรู้ ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับประโยชน์ ร่วมกันติดตามประเมินผล และร่วมกันแก้ไขปัญหา อย่างนี้ดูดยายอย่าใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ ให้รู้จัก 2 คำ คำว่า “เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันและกัน” และ “ให้อภัยกันและกัน” ในชุมชนจึงจะพบความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในที่สุด

สิ่งสำคัญที่ประชาชนจะใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพต้องเริ่มต้นที่ การปลูกฝังให้คนปฏิบัติในกิจกรรมที่เกี่ยวกับหลักการของปรัชญาจนกลายเป็นนิสัย ปฏิบัติให้เป็น ประจำ เช่น คิดอย่างมีเหตุผล การฝึกให้ออม มีจิตอาสาเพื่อส่วนรวม เห็นคุณค่ามากกว่าราคา ให้ เป็นสมาชิกทางสังคม และให้อบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นประจำ แล้วจะสามารถ ประยุกต์ใช้ได้ทุกวัน ซึ่งเปรียบเสมือนคนปั่นจักรยาน ที่มีองค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ คน ล้อ แขนด์ โครงจักรยาน และการขับเคลื่อนอื่น ๆ เมื่อพิจารณาให้สอดคล้องการปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมือง จึงเปรียบได้ว่าคนเราที่มีจิตใจมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติ กิจกรรมของความพอเพียงเหมือนเราเริ่มปั่นจักรยานที่ชำนาญแล้ว สายตามุ่งมั่นมีเป้าหมายที่ ชัดเจน มือจับ (คนเป็นผู้ปั่น จึงเริ่มต้นด้วยคนเป็นสำคัญ) ในส่วนล้อหลังที่เชื่อมกับกลไกการ ขับเคลื่อนเปรียบกับการปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนล้อหน้าเปรียบได้ กับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีด้านจิตใจ (การไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก ยึดมั่น ในอาชีพที่สุจริตเสมอ) ด้านสังคม (ยินดีเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางชุมชนจัดขึ้นเสมอ) ด้าน“พอ” พัฒนิตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง (ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักธรรมทางศาสนาอยู่เสมอ) ส่วนแฮนด์ (มือจับ) เปรียบเทียบกับการกำหนด ทิศทางและลักษณะบุคคล คราวเรือน ชุมชนที่ต้องเป็นความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นสำคัญถ้าไม่รู้ ไม่เข้าใจจะนำพาชีวิตไปในทิศทางที่ผิดโง่ง หรือถอยหลังได้ ชีวิตจะมีความสุขตามเป้าหมายที่กำหนด ส่วนโครงสร้างทั้งหมดเปรียบเหมือนสมาชิกในครัวเรือน สมาชิกในชุมชน การอบรมและการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมนั่นเอง

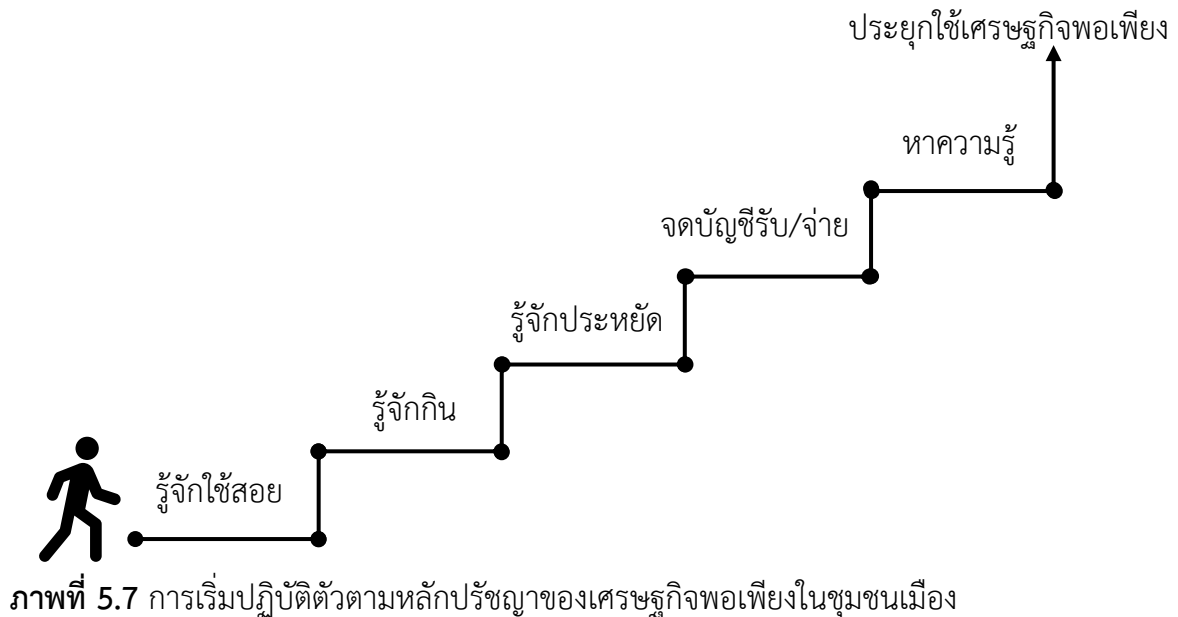

เมื่ออธิบายเป็นภาพรวมจึงเป็นเหมือนโครงสร้าง/ตัวยึดระหว่างล้อ หน้า-หลัก (เหมือนโครงสร้างสังคม ตัวบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคล)/ล้อ หลัง (เป็นส่วนสำคัญที่ต้องถูกปั่นให้ทำอยู่ทุกครั้งที่มีการขับเคลื่อน ยิ่งทำมากยิ่งปฏิบัติกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงมากเท่าใด หรือเป็น ประจำ ยิ่งทำให้ประยุกต์ใช้ได้ดี รวดเร็วได้เท่านั้น)/ชุดขับเคลื่อน จักรยาน เช่น จาน โซ่ ขาจาน บันได กะโหลก

ภาพที่ 5.6 การปฏิบัติกิจกรรมและการประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเสมือน ภาพของคนใช้จักรยานเป็นพาหนะ

เสมือนการที่บุคคลได้รับการอบรม การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่หลากหลาย จะเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างคนให้มีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมนั้น ๆ /ชุดด้านหน้ามีล้อหน้าและแฮนด์ (Hand) เป็นการกำหนดทิศทางเสมือนการประยุกต์ใช้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การวิจัยจึงให้ชื่อ ภาษาอังกฤษว่า “Sufficiency Bicycle Model” รูปแบบจักรยานคนพอเพียง

เมื่อพิจารณาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในชุมชนเมืองอาจขัดขวางการ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของประชาชนในเมืองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยในระดับ ชุมชน จะเห็นว่าในชุมชนเมือง เขตดุสิต กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ที่จำกัด เกิดความแออัดของ ประชาชน ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ปัญหายาเสพติด ค่าครองชีพสูง ประชาชนชอบเล่นการ พนัน สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมือง ในส่วน ของปัญหาระดับบุคคล ชี้ให้เห็นว่า การที่บุคคลไม่ค่อยมีเวลาสำรวจตัวเอง ขาดความรู้ความเข้าใจ ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตหาเช้ากินค่ำ หาค่ากินค่ำ หาค่ากินเช้า มีเงินเดือนน้อย รายได้ ไม่พอกับรายจ่าย การใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย เงินไม่มีเก็บในแต่ละเดือน รายจ่ายเยอะไม่สามารถจัดสรร ตัวเองได้จะเป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างมากในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นถ้าจะสร้าง ความสุขในระดับบุคคลและครัวเรือนประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ต้องมีการ ปฏิบัติแบบเป็นขั้น ๆ อย่างรีบร้อนโดยเริ่มจากที่ประชาชนหัดรู้จักใช้สอย รู้จักกิน รู้จักใช้ รู้จัก ประหยัดและอดออม มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ลดความฟุ่มเฟือยในสิ่งที่ไม่จำเป็น รัฐเข้ามาให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ การสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่เด็กๆ ชี้นำทางให้ถูกต้อง (รู้จริง) จะเป็นแนวทางที่สำคัญในการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงได้จริงกับชุมชนเมือง

5.2 วิถีพอเพียงของประชาชนในชนบท

วิจัยในปี พ.ศ. 2560 เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยพื้นที่ในการวิจัยเป็นพื้นที่ชนบท ประชาชนในอาศัยอยู่ใน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านดุง ตำบลศรีสุทโธ ตำบลโพนสูง และตำบลนาคำ ที่ได้รับผลกระทบหนักที่เป็นพื้นที่ทำนาเกลือมากที่สุดของเขตพื้นที่อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 400 คนเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของผู้ที่อาศัยอยู่ในโดยเจาะลึกในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด มี 4 ชุมชน ได้แก่ (1) ชุมชนผาง หมู่ที่ 9 ตำบลโพนสูง (2) ชุมชนโนนงาม ตำบลนาคำ (3) ชุมชนดงใหญ่ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านดุง และ (4) ชุมชนศรีสุทโธ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสุทโธ (บ้านประดู่) ที่สะท้อนประเด็นคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนใน 4 ตำบลพื้นที่ผลกระทบนาเกลือและนาข้าว และมีการสะท้อนคุณลักษณะบุคคล กิจกรรมการดำรงชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยบุคคลที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง มีผลการวิจัยและประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2560)

1) ผู้นำชุมชนเล่าเรื่อง

1.1) ปัญหาที่คงอยู่จากอดีตจนปัจจุบัน

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ดินเสื่อมคุณภาพ น้ำในคูคลองที่ใกล้กับพื้นที่นาเกลือไม่สามารถใช้ประโยชน์ให้กับการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการเพาะปลูกพืชเลี้ยงชีพได้ ผู้ประกอบการยังขาดสำนึกความรับผิดชอบต่ออาชีพที่เสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม การขาดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมของผู้ประกอบการนาเกลือ สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือยากแก่การแก้ไขปัญหาคือ ความเป็นเครือญาติ ทำให้การแก้ไขไม่เต็มกำลังความสามารถ เมื่อจะเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาก็จริงจัง เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ สิ่งไหนทนได้ อดได้ พอรับได้ ถูกปล่อยผ่านไปเลย เกิดการยอมรับปัญหานั้นและทนอยู่ได้กับสิ่งนั้นแม้จะกี่วันกี่ปีก็ยอมรับไป

1.2) การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการรुक้าของน้ำเค็มจากการผลิตนาเกลือสินเธาว์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการในการแก้ไขปัญหการรुक้าของน้ำเค็มจากการผลิตนาเกลือสินเธาว์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีอยู่ในระดับมากและปานกลาง ซึ่งมีการแก้ไขปัญหจากหน่วยงานรัฐบ่อยครั้ง แต่ยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม นั้นเป็นเพราะพลังชุมชนในการร่วมแรง ร่วมใจยังมีน้อยอยู่มาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน

วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือในการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหารุกข์ล้ำของน้ำเค็มจากการผลิตนาเกลือสินเธาว์ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่นาข้าวและนาเกลือ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้นำเห็นพ้องต้องกันที่ข้อมูลได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนคือ ประชาชนส่วนใหญ่ยินดีให้ความร่วมมือกับนักวิจัยและนักวิชาการเป็นหลักมากกว่าเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ เพราะประชาชนเชื่อว่า สิ่งนี้คือการเผยแพร่ข้อมูลที่มีคุณภาพที่สุดและอยากให้ข้อมูลนี้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายได้

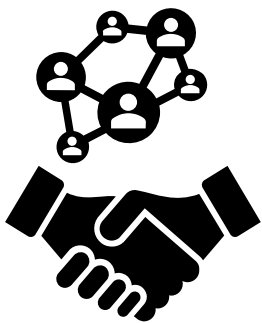
3) แนวทางแก้ไขปัญหารุกข์ล้ำของน้ำเค็มจากการผลิตนาเกลือสินเธาว์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีโดยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งพบ 9 แนวทางสำคัญ ดังนี้

3.1) สร้างสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมใหม่ให้กับผู้ประกอบการนาเกลือให้เชื่อตรงปฏิบัติตามระเบียบของภาครัฐอย่างเคร่งครัด การทำแนวป้องกันน้ำต้องให้มีคุณภาพและมาตรฐาน

3.2) จริงใจและช่วยเหลือให้กับผู้ได้รับผลกระทบในทางสิ่งแวดล้อมและสังคม อย่างมีน้ำใจที่เอื้อเฟื้อ และควรมีฝ่ายงานที่ต้องดูแลเรื่อง สำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยตรงสำหรับผู้ประกอบการนาเกลือ

3.3) หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบต้องลงพื้นที่พัฒนา มิใช่แก้ปัญหาหน้าเดียวตามบทบาทหน้าที่เฉพาะตน ควรบูรณาการแก้ปัญหาให้เป็นจุดเดียว (One Community Stop Service)

3.4) การแก้ปัญหาต้องเกิดจากการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาควิชาการ ทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การมีส่วนร่วมต้องเกิดขึ้นทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.5) ประชาชนส่วนใหญ่ ทั้งเป็นผู้นำชุมชน หมู่บ้าน ที่ได้รับผลกระทบ ต้องสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน บุตรหลานของตนเองให้รู้จักปรับตัว และมีส่วนร่วมกับการเปลี่ยนแปลงไปของชุมชนหรือหมู่บ้านของตนอย่างต่อเนื่อง

3.6) ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการทำงานที่จะแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง แม้บางครั้งอาจไม่ได้รับการเหลียวแล แต่ห้ามท้อถอยและปล่อยให้อาการเป็นชะตากรรมของเราและคนรุ่นต่อไป

ภาพที่ 5.8 การมีส่วนร่วมของทุกเครือข่ายในท้องถิ่นสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหามลพิษนาเกลือสินเธาว์

3.7) ผลงานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ในพื้นที่ 4 ตำบลที่มีการทำงานเกลือในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พื้นที่ที่มีผลกระทบจากการทำนาเกลือ คือ ตำบลนาคำ และตำบลโพนสูง นอกจากนั้นมีการแก้ไขปัญหาทันทีเมื่อเกิดผลกระทบ และแก้ปัญหาเป็นราย ๆ เข้าถึงทุกคนที่ได้รับผลกระทบที่แท้จริง การร้องเรียนจึงน้อย สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้

3.8) นอกจากการปรับตัวต้องค้นหานวัตกรรม หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ สำหรับการนำเกลือมาสร้างมูลค่าเพิ่ม แต่ต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนทั้งที่เป็นผู้ประกอบการและผู้อยู่ในพื้นที่ผลกระทบด้วย

3.9) ที่สำคัญที่สุด คือ ต้องปรับตัวกับสถานะที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบโดยตรง

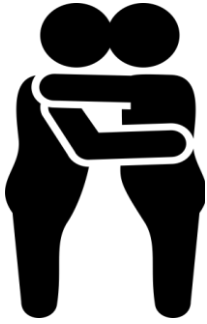
2) คุณลักษณะพื้นฐานของประชาชน

คุณลักษณะพื้นฐานบุคคลสำหรับประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนใน 4 พื้นที่ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ณ วันที่เก็บข้อมูลในการตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุไม่เกิน 40 ปี นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาศาสนาคริสต์ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ตำบลโพนสูง มีสถานภาพสมรสแล้ว มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.1-6) มีอาชีพเกษตรกร ชาวนา ชาวไร่เป็นส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้าน ณ ปัจจุบันอาศัยตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไปมากที่สุด

ภาพที่ 5.9 ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีครอบครัวเลี้ยงลูกอยู่บ้านเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนมีรายได้-รายจ่ายต่อเดือนส่วนใหญ่ไม่เกิน 5,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 82.05 ทั้งนี้เกือบทั้งหมดผู้ที่ตอบแบบสอบถามเป็นสามัญชนหรือลูกบ้านทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 91.75 และเป็นเจ้าของบ้านหรือห้องพัก และเป็นเจ้าของที่ดินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.89 ประเด็นที่น่าสนใจคือ การได้รับประโยชน์จากหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน คือการมีธุรกิจหรือการประกอบอาชีพในชุมชนมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องการมีความรู้สึกรักบ้านเกิดที่ได้รับมิตรภาพที่ดี ๆ จากเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ประชาชนมีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ในบทบาทสมาชิกกองทุนชุมชนและชุมชนเมืองพร้อมมีการกู้ยืมเงินในการประกอบอาชีพมากที่สุด พร้อมกันนั้นในการดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน

มักมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่หมู่บ้านจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 และมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาทุก ๆ วัน และขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันเสมอ

ภาพที่ 5.10 ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านมีความรักแพงกัน

3) กิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลืออำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่เป็นกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกด้านแต่มีด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.86 ซึ่งให้เห็นว่า ประชาชนชาวอำเภอบ้านดุงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การทำนาเกลือและผู้ที่มีส่วนได้รับผลกระทบจากนาข้าวให้ความสำคัญกับการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันอย่างมาก โดยเฉพาะในประเด็นที่กล่าวถึงกิจกรรมสำคัญทางศาสนาของทางวัด โบสถ์ ที่ทุกคนในครัวเรือนเข้าไปช่วยเหลือและร่วมทำงานกับผู้อื่น ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.99 สูงสุดในทุกประเด็น รองลงมาเป็นเรื่องการร่วมทำบุญในวันสำคัญของศาสนา และบริจาคทุนทรัพย์ (เงิน) ให้แก่ผู้ยากไร้ (ทำทาน) มีค่าเฉลี่ย 3.97 ซึ่งให้เห็นว่า ประชาชนชาวอำเภอบ้านดุงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การทำนาเกลือและผู้ที่มีส่วนได้รับผลกระทบจากนาข้าวเมื่อในชุมชนมีกิจกรรมสำคัญทางศาสนาของทางวัด โบสถ์ ยินดียิ่งในการช่วยเหลือและร่วมทำงานกับผู้อื่นและชอบในการไปวัดร่วมทำบุญในวันสำคัญของศาสนา และบริจาคทุนทรัพย์ (เงิน) ให้แก่ผู้ยากไร้ (ทำทาน)

นอกจากนี้ประชาชนไม่ลืมที่จะให้ความสำคัญกับการการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วยเพราะมีค่าเฉลี่ยสูงรองลงมาเป็นด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 3.72 รวมถึงด้านการดำรงชีวิตและด้านการลดรายจ่าย มีค่าเฉลี่ย 3.71 ด้านการออม มีค่าเฉลี่ย 3.70 และด้านการเพิ่มรายได้ มีค่าเฉลี่ย 3.63 ดังตารางต่อไปนี้

ภาพที่ 5.11 ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนิยมเข้าวัดทำบุญ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ตารางที่ 5.4 ระดับการปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การปฏิบัติในกิจกรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ชุมชนชนบทพื้นที่ผลกระทบนาเกลือนาข้าว)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการ ปฏิบัติ
ด้านการลดรายจ่าย	3.71	0.81	มาก
ด้านการเพิ่มรายได้	3.63	0.73	มาก
ด้านการออม	3.70	0.85	มาก
ด้านการดำรงชีวิต	3.71	0.79	มาก
ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.72	0.72	มาก
ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน	3.86	0.82	มาก
รวม	3.72	0.66	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560)

4) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของประชาชน

ผลการวิจัยชี้ชัดว่าการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีผลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.88 และมีระดับมากอยู่ในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านจิตใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับ 4.03

ภาพที่ 5.12 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงด้านจิตใจประชาชนในพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานีอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยสูงสุด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุด ประชาชนประยุกต์ใช้กับเศรษฐกิจพอเพียงสูงสุดมีค่าเฉลี่ยถึง 4.09 จากคะแนนเต็ม 5 รองลงมาคงมองว่าตนและสมาชิกในครอบครัวจะยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลนก็ตาม พร้อมกับชี้เตือนจิตใจคนในครอบครัวเสมอว่าแม้การดำรงชีพในปัจจุบันจะลำบากก็พร้อมที่จะต่อสู้กับชีวิต ไม่ท้อแท้จนกว่าตนเองและครอบครัวจะประสบผลสำเร็จโดยยึดหลักความพอเพียง นอกจากนี้ในประเด็นรองลงมา

ประชาชนให้ความสำคัญและเน้นหนักในการประยุกต์ใช้ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียน และพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง มีค่าเฉลี่ย 3.90 ใกล้เคียงกับด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ย 3.89 ซึ่งเห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับจิตใจ และให้ความสำคัญกับคำว่า “พอ” ในการพัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่นและพึงใจกับชีวิตปัจจุบัน ทั้งนี้ให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก ยังสะท้อนให้เห็นในรายละเอียดว่า ประชาชนมีตระหนักรู้อย่างยิ่งในความตั้งใจต่อการดำรงชีพออยู่ด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเอง พร้อมทั้งปรารถนาประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ทั้งนี้ยังมีด้านที่มีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.86) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 3.84) และด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.76) ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.5 ระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ชุมชนชนบทพื้นที่ผลกระทบนาเกลือข้าว)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ประยุกต์ใช้
ด้านจิตใจ	4.03	0.86	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	3.89	0.87	มาก
ด้านสังคม	3.86	0.86	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.76	0.84	มาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม	3.84	0.82	มาก
ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิต ที่พอเพียง	3.90	0.81	มาก
ผลรวม	3.88	0.70	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560)

5) ปัจจัยที่ส่งผลการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ผลกระทบนาเกลือ นาข้าวมากที่สุด 4 ตำบลในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีปัจจัยที่ส่งผลการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชน ได้แก่ สถานะในการครอบครองที่อยู่อาศัย นั่นก็คือเจ้าของบ้านกับผู้เช่ามีความแตกต่างกันในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเจ้าของบ้าน ห้องพักมีการการประยุกต์ใช้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าผู้อยู่อาศัยและผู้เช่าอาศัย ชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดในความพอเพียง อาทิ ปลุกผักสวนครัวในพื้นที่ การประหยัดใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในบ้าน ในพื้นที่ย่อมมีตัดสินใจทำได้ทันที และมีพลังมีผลต่อสิ่งที่ตั้งใจ

ปฏิบัติมากกว่าคนอาศัยทั่วไป เช่นเดียวกันกับการที่ประชาชนมีสถานที่ดินทำกินที่เป็นเจ้าของที่ดินและผู้เช่าที่ดินได้มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะเจ้าของที่ดินมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าผู้เช่าที่ดิน

ภาพที่ 5.13 การเป็นเจ้าของบ้านและเจ้าของที่ดินมีนัยสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

6) แนวทางการพัฒนาสังคมแห่งการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของการอยู่ร่วมกันของประชาชนผู้ทำนาข้าวและนาเกลือ มี 7 แนวทางสำคัญดังนี้

แนวทางที่ 1 ประชาชนทุกภาคส่วนต้องปรับตัวยกระดับครัวเรือนยากจนในการดำรงชีวิต “ควาพอเพียง” เนื่องจากแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่มีเป้าหมายสูงสุด คือ พอมี พอกิน อยู่ดี มีสุข จนเกิดทั้งความสุข ความสมดุล ความยั่งยืนของชีวิต

แนวทางที่ 2 ประชาชนทุกภาคส่วนต้องสร้างสำนึกร่วมในการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม จนก่อเกิดเป็นปฏิญญาบ้านดุง หรือ บ้านดุงโมเดลแห่งความสุข

แนวทางที่ 3 การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต้องเกิดทั้ง 4 ฝ่าย

- การแก้ปัญหาต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของ 4 ภาคส่วนสำคัญ คือ ภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ภาคเอกชนที่เป็นผู้ประกอบการนาเกลือ ภาครัฐเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ภาควิชาการเป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนเชิงวิชาการและการวิจัย

- บทบาทในภาคส่วนต่าง ๆ ย่อมมีความสำคัญเท่ากัน เสมอภาคกัน เป็นธรรม

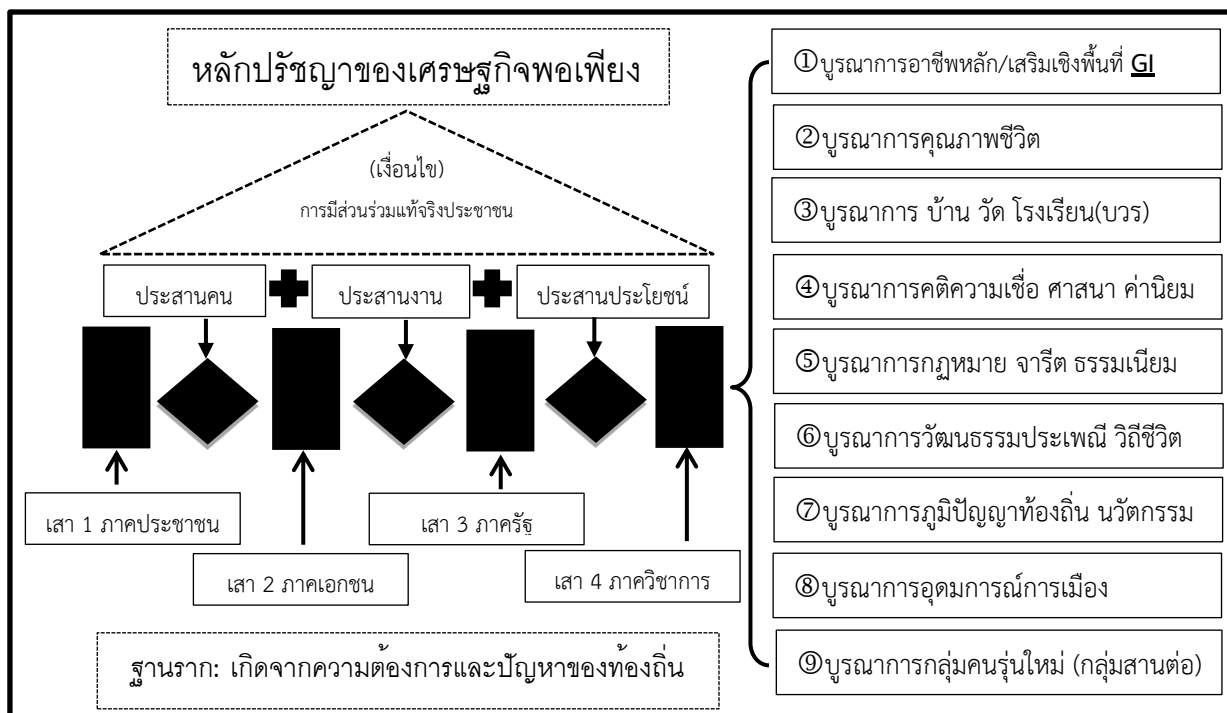
- สิ่งที่ต้องยึดมั่นในการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ การเสียสละ และความจริงจังต่อกันในการทำงานร่วมกัน

แนวทางที่ 4 เมื่อเกิดปัญหาขึ้นต้องรีบแก้ไขทันที หรือเยียวยาทันท่วงที มีทั้งการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าระยะสั้น และระยะยาวให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

แนวทางที่ 5 “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” นาเกลือเกือกกุลนาข้าว นาข้าวช่วยนาเกลือ ร่วมกันสร้างวัฒนธรรมใหม่ของเกษตรกรนาเกลือและนาข้าว ผูกเสี่ยวให้เกียวกกันเป็นแบบหมุนนาข้าว สวานนาเกลือ สร้างแบร่นหรือภาพติดตาให้กับผลิตภัณฑ์ใหม่ “หมุนนาข้าวสวานนาเกลือที่ราบสูง”

แนวทางที่ 6 ส่งเสริมให้ศาสนาเป็นผู้นำในการถ่ายทอดหลักธรรมของชีวิต เพราะประชาชนในพื้นที่อำเภอบ้านดุงให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในมิติด้านจิตใจ ร่วมทำบุญที่วัด บริจาคทรัพย์ต่อผู้ยากไร้ และช่วยเหลืองานทางสงฆ์เสมอ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทนและรู้จักพึ่งตนเองสูง

แนวทางที่ 7 เป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่ยั่งยืน คือ การสร้างมูลค่าแก่แผ่นดินของทุกองคัพยพต้อมมีส่วนร่วมกันให้เกิดการสร้างแผ่นดินนาเกลือให้เป็นพื้นที่บ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ที่ในการชี้แนะของนักวิจัย คือ พื้นที่บ่งชี้ความสุขทางภูมิศาสตร์ นำไปสู่การสร้างสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แบบมีส่วนร่วมให้เกิดความยั่งยืนได้ และอาจผลักดันให้เกิด GI Bandung Model ต่อไปในอนาคต สะท้อนภาพในอนาคตในการสร้างความสุขของประชาชนในพื้นที่นาเกลือนาข้าวเป็น “รูปแบบ 3 ประสาน 4 เส้า 9 บุรณาการ 1 ฐานราก: เงื่อนไขภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.14 3 ประสาน 4 เส้า 9 บูรณาการ 1 ฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560)

5.3 วิถีพอเพียงของประชาชน “สปป. ลาว”

วัยกับวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายใต้ชื่อเรื่องแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้) ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประเด็นที่น่าสนใจก่อนเริ่มวิจัยคือ คำว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชน สปป.ลาว ยังไม่เข้าใจเท่ากับคำว่า การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ เป็นคำที่เหมาะสมกับความรู้พื้นฐานที่เป็นจริงมากกว่า ดังนั้นในการเขียนเรื่องราวจึงจะใช้คำว่า “การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้” แทนคำว่า “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยกลุ่มตัวอย่างกระจายทั้งนักศึกษาในคณะเศรษฐศาสตรและบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ข้าราชการ และประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์โดยทั่วไป จำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2560)

1) คุณลักษณะพื้นฐานบุคคล

ประชาชน 400 คนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงอายุไม่เกิน 25 ปี ทั้งหมดเป็นนัถือพุทธศาสนา มีสถานภาพโสด ระดับการศึกษาสามัญอยู่ในระดับมัธยมปลายกว่าร้อยละ 93.50 และยังพบว่ามีการศึกษาทั่วไปอยู่ในระดับปริญญาตรีกว่าร้อยละ 65.50 อาชีพที่เป็นนักเรียน นักศึกษา และอาชีพของประชาชนที่เป็นราชการ/พนักงานรัฐ : ครู ตำรวจ ทหาร ผู้นำในกระทรวงต่าง ๆ นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอยู่อาศัยในพื้นที่นครหลวงเวียงจันทน์ไม่เกิน 10 ปี เพราะส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาหรือบ้านเกิดอยู่ต่างแขวง มาอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์เพื่อเรียนและทำงานในระยะหนึ่งเท่านั้น มีรายได้ต่อเดือนและรายจ่ายระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท ค่าครองชีพต่อคนสูงมาก นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่มีครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวน 5 คน ทั้งนี้ประชาชนที่มีการรับรู้ ได้ศึกษา ได้มีโอกาสนำไปใช้เกี่ยวกับการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้มีมากนั้นเป็นเพราะค่าครองชีพที่สูงการที่แต่ละหน่วยงานและองค์กรช่วยกันย้าเตือนและให้ความรู้จึงมีอยู่ตลอดเวลาที่มีการประชุมและการต้อมโหมกันโดยไม่ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ เพราะยังมีการเข้ารับการอบรมการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้อย่างเป็นทางการน้อยมาก ส่วนหน่วยงานรัฐจะให้ความรู้มากกว่าการอบรมภายในชุมชน

ลักษณะหนึ่งที่เราเห็นได้อย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งราชการในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวยังมีความเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมกว่าร้อยละ 84.00 และกลุ่มที่ประชาชนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ได้แก่ สมาชิกกลุ่มชาวหนุ่ม คิดเป็นร้อยละ 79.50 มากที่สุด รองลงมาเป็นกลุ่มสมาชิกสมาพันธ์แม่หญิง กลุ่มสมาชิกกรรมบาล และสมาชิกพรรค น้อย

ที่สุด เป็นเพราะว่าประชาชนที่มีโอกาสเข้าเป็นสมาชิกพรรคยากมาก เพราะต้องถูกคัดกรอง อบรม จนเกิดความเชื่อมั่นว่าจะเป็นผู้ร่วมแนวคิดอุดมการณ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสร้างประโยชน์ให้แก่พรรคและประเทศได้ ดังนั้นการที่บุคคลหนึ่งจะสามารถผ่านเข้าพรรคได้จึงเป็นเรื่องยากนั่นเอง

ภาพที่ 5.15 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ เป็นประเด็นสำคัญในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ก่อน และยังสามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ ที่จะทำให้ตนเองมีความสุขในการดำรงชีวิตในเมืองหลวงได้ โดยมีผลการวิเคราะห์ที่น่าสนใจในระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด ถึง 16 ข้อ 1 ใน 5 ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ (1) การใช้จ่ายใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย มีถึงร้อยละ 98.00 รองลงมา (2) การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบเพื่อนร่วมงานหรือผู้อื่น (3) การทำกิจการหรือการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผน (4) การกระตุ้นตนเองให้เป็นคนรู้จักศึกษา หาความรู้ใส่ตัว ทั้งในด้านการดำรงชีวิต และในอาชีพของตนต้องทำสม่ำเสมอ (5) การรู้จักประหยัด มัธยัสถ์เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ ทั้งนี้ยังมีการพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ๆ อย่างสม่ำเสมอ ที่อยู่ในระดับกลางตามความรู้ความเข้าใจของประชาชน แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ มุมมองของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในระดับที่น้อยที่สุด มี 3 ข้อ ได้แก่ การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวหรือที่ทำงานต้องยึดเหตุผลของตนเองเป็นสำคัญเสมอ การประกอบอาชีพหลาย ๆ อย่าง

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพื่อหารายได้ให้มากขึ้น และการดำรงชีวิตด้วยการเผื่อแผ่แบ่งปันเป็นเงื่อนไขด้านความรู้ ซึ่งได้สะท้อนความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการดำรงชีวิตของประชาชนชาวลาวที่อาศัย

อยู่ในเมืองหลวงจะมีค่าครองชีพที่สูงกว่าในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ คนที่อาศัยอยู่ในเมืองหลวงต้องมีรายได้มั่นคง และหรือต้องเพิ่มอาชีพมากกว่า 1 อาชีพจึงจะสามารถมาดำรงชีวิตอยู่ได้ในนครหลวงเวียงจันทน์ได้แบบพอดี หรือต้องประหยัดแบบมากเพื่อให้ประคับประคองชีวิตได้ โดยเฉพาะแนวคิดพอมิพอกินต้องนำมาใช้ให้มากที่สุด

ภาพที่ 5.16 ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ต้องทำอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ

3) การปฏิบัติในกิจกรรมการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชน สปป. ลาว

การปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 3.35 แต่เมื่อพิจารณารายด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดซึ่งอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน และด้านการดำรงชีวิต ที่มีค่าเฉลี่ย 3.56 ยังบ่งชี้ถึงรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงมีค่าเฉลี่ยถึง 3.96 เกี่ยวกับเรื่องการประกอบอาชีพของตนและสมาชิกในครอบครัวเป็นอาชีพที่สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักพอประมาณและไม่ลงทุนเกินตัว และยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเป็นครอบครัวที่ยึดหลักความเป็นประชาธิปไตยและความมีเหตุผลในการดำรงชีวิตประจำวัน พร้อมกันนั้นในการปฏิบัติกิจกรรมสำคัญทางศาสนาของทางวัด โบสถ์ มัสยิด เข้าไปช่วยเหลือและร่วมทำงานกับผู้อื่น และมักบริจาคสิ่งของที่ไม่จำเป็นในการใช้ประโยชน์แล้วให้แก่ผู้อื่น เช่น เครื่องใช้สอย หนังสือ วารสาร เป็นต้น นับเป็นประเด็นที่สำคัญกับการปฏิบัติกิจกรรมของประชาชนใน สปป. ลาว ด้วย ตรงข้ามกับด้านการเพิ่มรายได้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.08 เนื่องจากประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ นักเรียน นักศึกษา ที่มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท และที่สำคัญประชาชนอาศัยอยู่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ไม่เกิน 10 ปี เมื่อพิจารณารายรับแล้วไม่มากนักจึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเพิ่มรายได้อยู่ในระดับที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในทิศทางเดียวกันเกือบทั้งหมดของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองหลวง นอกจากนี้มีรายด้านอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.6 ระดับการปฏิบัติกิจกรรมการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือน

การปฏิบัติกิจกรรมการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการปฏิบัติ
ด้านการลดรายจ่าย	3.27	0.72	ปานกลาง
ด้านการเพิ่มรายได้	3.08	0.88	ปานกลาง
ด้านการออม	3.13	0.87	ปานกลาง
ด้านการดำรงชีวิต	3.56	0.70	มาก
ด้านการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.50	0.71	มาก
ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน	3.56	0.73	มาก
รวม	3.35	0.60	ปานกลาง

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2560)

4) การประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือน

การประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.71 ซึ่งมีอยู่ 1 ด้านที่ประชาชน สปป.ลาว ให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้อยู่ในระดับสูงสุดที่เป็นการประยุกต์ใช้มากที่สุด คือ ด้านจิตใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.22

ภาพที่ 5.17 ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ประยุกต์ใช้ด้านจิตใจสูงสุด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับที่ทุกคนในครอบครัวจะยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลนก็ตาม และการเป็นคนมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุด ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์มีความตั้งใจในการประกอบอาชีพที่สุจริต แม้จะลำบากสักเพียงใดก็ตามและไม่ย่อท้อและมีความตั้งใจในการดำรงชีวิตด้วยความพอเพียงและรู้จักพึ่งตนเอง นอกจากนี้ยังมีรายด้านที่น่าสนใจอื่น ๆ ได้แก่ ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี และด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จึงชี้ให้เห็นว่า ประชาชนเน้นหนักว่า เรื่องการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่ต้องเริ่มต้นที่ด้านจิตใจก่อน รองลงไปคือให้ความสำคัญกับคำว่า “พอ” ในการพัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่นและพึงใจกับชีวิตปัจจุบัน ทั้งนี้ให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไป มีรายละเอียดระดับการประยุกต์ใช้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.7 ระดับการประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือน

การประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคล และครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการ ประยุกต์ใช้
ด้านจิตใจ	4.22	0.73	มากที่สุด
ด้านเศรษฐกิจ	3.66	0.79	มาก
ด้านสังคม	3.56	0.78	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.53	0.76	มาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม	3.41	0.82	มาก
ด้าน “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่ พอเพียง	3.90	0.75	มาก
รวม	3.71	0.58	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชนะโนด (2560)

5) การดำรงชีวิตแบบพอเพียงของประชาชนในชีวิตประจำวัน

วิถีชีวิตประจำวันที่ประชาชนอาศัยอยู่ในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระดับการดำรงชีวิตแบบพอเพียงด้วยหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในชีวิตประจำวัน มีลักษณะของการดำรงชีวิตอยู่ในระดับที่แตกต่างกันออกไป โดยมีระดับคะแนน 8-10 จำนวน 5 ลำดับสูงสุด ดังนี้

- 1) ครอบครัวท่านทุกคนมีข้าวกินทุกมื้ออย่างอุดมสมบูรณ์ มีคะแนน 10 ระดับมากที่สุด
- 2) การทำงานทุกอย่างในชีวิตประจำวันของท่าน จะยึดหลักการพึ่งตนเองเสมอ มีคะแนน 9 ระดับค่อนข้างมาก
- 3) เวลาใช้ประโยชน์จากเครื่องใช้ไฟฟ้าแล้ว เช่น โทรศัพท์ ทีวีไอ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก ปริ้นเตอร์ มีการถอดสายปลั๊กทุกครั้ง มีคะแนน 8 ระดับมาก

4) การวางแผนใช้จ่ายเงินสำหรับใช้จ่ายใช้สอย ชื้อของที่จำเป็นสำหรับตนเองและครอบครัวในแต่ละวัน มีคะแนน 8 ระดับมาก

5) การทำบุญใส่บาตรหรือบริจาคทานเสมอ มีคะแนน 8 ระดับมาก

			(9)	(10)
(8)	(8)	(8)	ยึดหลักการ พึ่งตนเอง	ทุกคนมีข้าวกินทุก มื้ออย่างอุดม สมบูรณ์
ประหยัดใช้ เครื่องใช้ไฟฟ้า	รู้จักวางแผนใช้ จ่ายเงิน	การทำบุญใส่บาตร หรือบริจาคทาน		

ภาพที่ 5.18 ผังระดับการดำรงชีวิตแบบพอเพียงของประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว

แต่อย่างไรก็ตามวิถีการดำเนินชีวิตที่มีการสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน ท่านได้มีเวลาสำรวจตัวเองในการดำรงชีวิตในแต่ละวันอย่างสงบและมีสติ มีคะแนน 5 ระดับปานกลาง รวมถึงมีการพบปะสังสรรค์กันเสมอ มีคะแนน 5 ระดับปานกลาง ซึ่งให้เห็นว่า ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ มีการดำรงชีวิตแบบพอเพียงตามหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างดี เข้าใจพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบพอเพียงและสามารถปฏิบัติเป็นไปอย่างปกติวิสัย

6) ปัจจัยพื้นฐานของประชาชน สปป. ลาว ต่อการประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือน

ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังต่อไปนี้

1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 36 ปีขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้มากกว่าผู้ที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี

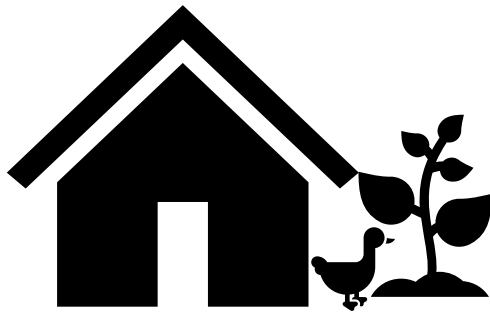
2) ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์แตกต่างกัน โดยผู้ที่มีอาชีพรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว และราชการ/พนักงานรัฐ: ครู ตำรวจ ทหาร ผู้นำในกระทรวงต่าง ๆ มีการประยุกต์ใช้มากกว่าผู้ที่มีอาชีพเป็นนักเรียนและนักศึกษา

3) ประชาชนที่มีระยะเวลาในอาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์แตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์แตกต่างกัน โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ไม่เกิน 30 ปี

4) ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้ระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์แตกต่างกันโดยผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้มากกว่าผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาท

7) ผู้นำชุมชน และพนักงานรัฐที่ทำงานอยู่ในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว

ทักษะของผู้นำและพนักงานของรัฐที่ทำงานอยู่ในชุมชนเมือง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่สะท้อนพฤติกรรมและวิถีชีวิตของลูกบ้าน พนักงานที่ดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันเกิดขึ้นในสิ่งที่พบเห็นทุก ๆ วัน ดังนี้

1) พฤติกรรม หรือกิจกรรมการน้อมนำ (การประยุกต์ใช้) หลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีวิธีการลดรายจ่ายแตกต่างกันออกไป เช่น การประหยัด การพลังงานและน้ำปะปา ปลูกผักเลี้ยงสัตว์ ใช้เงินให้ถูกต้องมีประโยชน์ ต้องคิดก่อนว่าเราจะซื้ออะไร เลือกซื้อแต่เครื่องใช้ที่จำเป็น หยุดการสังสรรค์ ลดการไปเที่ยวเล่น

ภาพที่ 5.19 ชีวิตพอเพียงประจำที่บ้านพักมีการปลูกผักเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่พักในเมืองหลวง

รวมถึงการกินพออิ่มก็ต้องเช่า บ่ต้องกินแนวกระดูกกระดูก และคนถึงการไปเก็บผัก หาหน่อไม้ เลี้ยงไก่ เป็นต้นแต่สิ่งที่ชี้ไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมดคือ บ่ซื้อในสิ่งของที่ไม่จำเป็น ไม่จ่ายฟุ่มเฟือย ทุกคนต้องรู้จักประหยัดช่วยกัน นอกจากนี้ต้องหารายได้เสริมด้วยการขายเครื่อง (เสื้อผ้า) มีการสอนพิเศษ ซอกหาเวียกนอกโมงการ (ทำงานพิเศษนอกเวลาทำงาน) เพิ่มขึ้นไม่อยู่นิ่ง ชี้ให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีอย่างน้อย 2 อาชีพต่อ 1 คน เมื่อได้เงินมาทุกคนตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไป นำเงินส่วนที่เหลือจากค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนฝากธนาคาร หยุดในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น กินเหล้า เมายา

ชุมเขวอื่น ๆ ไม่เที่ยวเล่นจนเกินขอบเขต บ่เล่นกินฟุ่มเฟือย กินเหล้ากินเปียร์ และบางครอบครัว ได้เงินเดือนมาแต่ละเดือน ครึ่งหนึ่งไปฝากธนาคาร และใช้ครึ่งหนึ่ง ใช้ชีวิตแบบพอเพียง เน้นการอยู่กินแบบมีระเบียบวินัยเป็นระบบเก็บเล็กเก็บน้อย บ่ใช้จ่ายแบบฟุ่มเฟือย ต้องเลือกสิ่งของเครื่องใช้ให้เหมาะสมกับเศรษฐกิจครอบครัว บ่ใช้เครื่องของที่มีราคาแพง เกินความจำเป็นของครอบครัว และใช้สิ่งของที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปลูกจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อม ปลูกไม้ทดแทนต้นไม้ที่ถูกตัดไป มีการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติ ที่สำคัญทุกคนในครอบครัวการเอื้ออาทร เกื้อกูล (การช่วยเหลือ) ต่อกันด้วยการหักแพงกัน เบ่งแ่งกัน(ดูแลกัน) ในยามเจ็บป่วย มีอะไรก็โทรหากันแต่ละสัปดาห์ ทุกวันเสาร์กินข้าวสามัคคี แบบครบหน้าครอบครัว ญาติพี่น้อง แบ่งปันซึ่งกันและกัน เชิดเวียกช่วยกัน ไปทำกิจกรรมแบบครอบครัว กินข้าวสามัคคี มีการไปมาหาสู่กัน แบ่งปันกันและปรึกษาหารือกันเป็นประจำ

2) ลักษณะของการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามดัชนีชี้วัดความสุขในระดับพื้นที่ชุมชน พบว่า: ประชาชนในนครหลวงเวียงจันทน์ส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี แต่มีบางครอบครัวที่บ่ใส่ใจเรื่องสุขภาพการกินอยู่บ่สะอาด ส่วนการศึกษาในเบื้องต้นยังได้รับจากพรรครัฐ แต่คุณภาพการศึกษาที่ได้รับจากรัฐยังไม่เพียงพอ บ่ดีปานใด ยังไม่ทั่วถึงอีกด้วย ยังต้องพัฒนาในด้านระบบการศึกษา อาคารเรียน เครื่องมือสื่ออุปกรณ์การศึกษา ซึ่งการดำรงชีวิตในปัจจุบันบ่เพียงพอในการดำรงชีวิต ชีวิตมีการเชิดเวียกดี ประชาชนในท้องถิ่นบางครอบครัวก็ดี แต่บางครอบครัวปานกลาง เชิดเวียกตามการมอบหมายของพรรครัฐ การสัญจรในเมืองมีความแออัด ค่าแรงถูก ค่าครองชีพสูง ทุกคนต้องดิ้นรนทำงาน รายได้จึงมาจากการทำงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ หลายครอบครัวที่พออยู่พอกิน แต่หลายครอบครัวที่มีรายได้บ่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนในเรื่องสิ่งแวดล้อมรวมถึงการจัดการขยะและไฟแสงสว่างยังไม่เพียงพอ การสัญจรได้รับความยุ่งยาก แออัด บ่ค่อยสะดวกสำหรับเส้นคมนาคม ถนนบางที่บ่มีการซ่อมแซม ยังเป็นขุม (หลุม) เป็นบวก (แอ่งน้ำ) ส่วนด้านความปลอดภัยแม้ยังว่าบ่สามารถจะคุ้มครองได้เพราะมีคนต่างด้าวหลายในเขตนี้ (มีคนต่างชาติเยอะในพื้นที่นี้) ครั้นเมื่อถามเรื่องความสัมพันธ์ภาพของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนดีมาก มีการไปมาหาสู่กันปกติ ช่วยเหลือกันในทุกทุกข์ได้ยาก การพัวพันของสมาชิกในครอบครัวแม้มีความสามัคคีหักแพงกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอกภาพกันในครอบครัว เวลาการพัวพันแน่นปกติเพราะทุกมีได้นั่งกินข้าวร่วมกัน มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

8) แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักการประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่เป็นแนวทางสำคัญ 3 แนวทางดังนี้

แนวทางที่ 1 ผู้นำครอบครัว และผู้ที่มีรายได้หลักของครอบครัวต้องหยุดการสังสรรค์ การกินเลี้ยงหลังเลิกงาน หรือลดการซุ่มซ่ามกันให้มาก แล้วหันมาประหยัดเงินที่ซื้อเหล้า เบียร์กินในแต่ละวันเพื่อให้มีเก็บให้กับครอบครัวเพื่ออนาคต

แนวทางที่ 2 ทุกคนในครอบครัวต้องหันกลับมาตระหนักรู้ เข้าใจ และปฏิบัติในการใช้จ่าย ใด ๆ ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีพและไม่สุรุ่ยสุร่าย การรู้จักประหยัด มัธยัสถ์เป็นหลักพื้นฐานสำคัญของความพอประมาณ และการกระตุ้นตนเองให้เป็นคนรู้จักศึกษา หาความรู้ใส่ตัว ทั้งในด้านการดำรงชีวิต และในอาชีพของตนต้องทำสม่ำเสมอ รวมถึงการทำกิจการหรือการลงทุนใด ๆ ต้องค้นหาข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วนและรู้จักวางแผน

แนวทางที่ 3 ทุกคนในครอบครัวต้องทำงานทุกอย่างในชีวิตประจำวันที่เป็นที่ยึดหลักการพึ่งตนเองเสมอ และการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนหรือสังคมไม่ควรเอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน สำคัญที่สุดทุกคนต้องกลับบ้านเพื่อกินข้าวกันทุกมื้อ

ส่วนปัญหาอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชนในเขตนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชาชน พบว่า ประชาชนเชื่อมั่นว่า “ยาก” ที่จะปฏิบัติตามได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน นับเป็นปัญหาหลักในการคิดเริ่มต้นถึง (ร้อยละ 50) รองลงมาคิดว่า คำว่า “พอเพียง” เป็นเรื่องของเฉพาะบางคนมิใช่ของทุกคน (ร้อยละ 38) และความพอเพียงเหมาะสมสำหรับเกษตรกร ไม่เหมาะสมกับระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม (ร้อยละ 10) และน้อยที่สุดเป็นความคิดที่ว่าสามารถนำมาพัฒนาได้คือ ไม่เข้าใจ คำว่า “พอเพียง” มันเป็นนามธรรมเกิน (ร้อยละ 5.50) นับว่าในเรื่องนี้เป็นปัญหาอุปสรรคน้อยเพราะคนส่วนใหญ่เข้าใจเป็นอย่างดี

5.4 วิถีพอเพียงของประชาชนในชนบท 3 จังหวัดภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน

วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ผลใน 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน โดยการเก็บข้อมูล 1,200 คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561)

1) ข้อมูลพื้นฐานบุคคล

ประชาชน 1,200 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามใน 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือ ได้แก่ ชุมชนเข้มแข็งตำบลไทยย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน รวมถึงตำบล ผาบ่อง อำเภอเมือง จ.แม่ฮ่องสอน ซึ่งสะท้อนข้อมูลพื้นฐานบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป

ภาพที่ 5.20 ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย

ทั้งนี้ยังพบว่าส่วนใหญ่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรสแล้วและมีการแยกกันอยู่บ้างเล็กน้อย มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.1-6) มีอาชีพอยู่ภาคเกษตรกรรม (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) แต่กลับพบว่ามีอาชีพอยู่นอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน และอื่น ๆ) เป็นส่วนใหญ่ โดยมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่น หมู่บ้านตั้งแต่ 31-50 ปี และมีรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ไม่เกิน 15,000 บาท มีค่าร้อยละ 53.75 ส่วนรายจ่ายต่อเดือนอยู่ไม่เกิน 10,000 บาท และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมาณ 4 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นลูกบ้าน ส่วนที่เป็นผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) และคณะกรรมการชุมชน ยังคงมีสถานะในการครอบครองเป็นเพียงผู้อยู่อาศัย มีสถานะครอบครองที่ดินทำกินในฐานะเป็นเจ้าของที่ดินมากที่สุดถึงร้อยละ 81.08 สิ่งที่ได้รับจากชุมชนคือ การมีความอบอุ่นใจที่ได้รับมิตรภาพที่ดี ๆ จากเพื่อนบ้าน รองลงมาคือ มีความรักและผูกพันกับคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และการได้รับความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่อาศัยอยู่ในชุมชน หมู่บ้านแห่งนี้ ส่วนใหญ่ประชาชนใน 3 จังหวัดภาคเหนือมีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านมีการเป็นสมาชิกมากที่สุด รองลงมาคือ สมาชิกกองทุน

ชุมชนและชุมชนเมือง กลุ่มอาชีพในชุมชนและกลุ่มแม่บ้านพ่อบ้าน และกลุ่มวิสาหกิจหมู่บ้าน ชุมชนทั้งนี้ประชาชนในหมู่บ้านจะมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่โดยทุกคนในชุมชน และจะมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชนทุก ๆ วัน

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมภายในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเองทั้ง 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมบ่อยครั้งในกิจกรรมทางสังคม โดยมีค่าเฉลี่ย 3.99 ซึ่งประชาชนทั้ง 3 จังหวัดให้ความสำคัญกับการทำบุญทางพิธีกรรมศาสนา ความเชื่อของตนเองอยู่มาก ยังยึดมั่นในหลักศาสนาพุทธ และคำสอนที่มาจากวัด รวมถึงประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัดศาสนา การสืบทอดจากอีกรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาหรือพิธีกรรมประเพณีของบ้านเมืองตนเอง ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับบ่อยครั้ง จนถึงทุกครั้ง ได้แก่ กิจกรรมประเพณีกินสลาก ถวายสลากภัต หรือตานก๋วยสลาก กิจกรรมพิธีบูชาเทียน หรือบูชาเทียน และกิจกรรมพิธีสืบทอด ส่วนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านของตนเอง กิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับสังคม คน การรวมกันของผู้คน จะไม่รีรอที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับนานครั้งค่อยไปบ่อยครั้ง ในกิจกรรมงานประเพณีปีใหม่เมือง กิจกรรมวันสงกรานต์ และกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน

2) การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน

การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน ซึ่งมีผลการวิจัยเพื่อวัดระดับการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ค่าเฉลี่ย 4.06 จากระดับ 5 รองลงมาคือ ด้านการดำรงชีวิต มีค่าเฉลี่ย 4.00 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนกับวิถีชีวิตอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การใช้จ่าย ที่ไม่ฟุ่มเฟือย และการเอื้ออาทรต่อกันเป็นสำคัญ ทั้งนี้ประชาชนให้ความสำคัญกับการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ รองลงมาเป็นเรื่องการเลือกซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคที่คำนึงถึงการไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม หรือคำนึงถึงการช่วยลดภาวะโลกร้อน และการเข้าร่วมกิจกรรมการดูแลแม่น้ำ ลำคลอง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชนที่จัดขึ้น ยังมีการปฏิบัติด้านอื่น ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.8 ระดับการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

การปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการปฏิบัติ
ด้านการลดรายจ่าย	3.98	0.72	มาก
ด้านการเพิ่มรายได้	3.92	0.66	มาก
ด้านการออม	3.93	0.72	มาก
ด้านการดำรงชีวิต	4.00	0.70	มาก
ด้านการใช้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม	4.06	0.69	มาก
ด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน	3.97	0.74	มาก
รวม	3.98	0.61	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

3) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนทั้ง 6 ด้าน ของประชาชนใน 3 จังหวัด ยากจนโชนภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่และน่าน โดยประชาชนส่วนใหญ่มีการประยุกต์ใช้เริ่มจากด้านจิตใจและความรู้สึกพอพัฒนาตนเองรวมไปถึงด้านเศรษฐกิจปากท้อง สังคมและสิ่งแวดล้อมต่อไป โดยด้านจิตใจที่มีค่าเฉลี่ย 4.20

ภาพที่ 5.21 ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือมีการประยุกต์ใช้ด้านจิตใจมากที่สุด

โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนมีการยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลน รวมถึงการมีความตั้งมั่นยึดมั่นในการดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.9 ระดับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ บุคคลและครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับการ ประยุกต์ใช้
ด้านจิตใจ	4.20	0.74	มาก
ด้านเศรษฐกิจ	4.05	0.73	มาก
ด้านสังคม	3.87	0.76	มาก
ด้านเทคโนโลยี	3.82	0.77	มาก
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	4.06	0.76	มาก
“พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่ พอเพียง	4.10	0.70	มาก
รวม	4.02	0.59	มากบ่อยครั้ง

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

4) ปัจจัยพื้นฐานสำคัญของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน ได้แก่

4.1) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่

4.2) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี

4.3) ประชาชนที่เรียนจบการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าทุกระดับการศึกษา

4.4) ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ชุมชนหรือหมู่บ้านไม่เกิน 50 ปีมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าประชาชนที่มีอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านมากกว่า 50 ปีขึ้นไป

4.5) ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท

4.6) ประชาชนที่มีรายจ่ายต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายไม่เกิน 15,000 บาท

4.7) ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป

4.8) ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ มากกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ซึ่งอาจจะเป็นความเหลื่อมล้ำในการเป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มสมาชิก

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่

4.9) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงมากกว่าทุกระดับการศึกษา

4.10) ประชาชนที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) มีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน อื่น ๆ)

4.11) ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท

4.12) ประชาชนที่มีรายจ่ายต่อเดือนแตกต่างกันมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงแตกต่างกัน โดยผู้ที่มีรายจ่าย 10,000-15,000บาทมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงน้อยกว่าทุกกลุ่มรายจ่าย

4.13) ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงน้อยกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน

4.14) ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่

4.15) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าทุกระดับการศึกษา

4.16) ประชาชนที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน อื่น ๆ)

4.17) ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท

4.18) ประชาชนที่มีรายจ่ายต่อเดือนแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนแตกต่างกัน โดยผู้ที่มีรายจ่าย 10,000-15,000 บาท มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนน้อยกว่าทุกกลุ่มรายจ่าย

4.19) ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกมากกว่า 5 คนขึ้นไป

4.20) ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนน้อยกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

4.21) ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ระดับประจักษ์ (r = 0.593**) กับการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

5) การสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาชุมชนสู่การสร้างสังคมแห่งความสุข

การสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้มีชีวิตที่เป็นสุขแบบพอเพียง ครั้นเมื่อใดก็ตามชีวิตเราอย่างมีความสุขเพียงเราลดความอยากมีอยากเป็นลงให้เหลือเพียง “พอมีพอกิน” จะก่อรูปแห่งความสุขอย่างมีกระบวนการ...ซึ่งประชาชนสามารถเลือกความสุขได้ด้วยร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมประกอบชีวิตกับตนเองก่อนแล้วค่อยไปสู่คนในครอบครัว

ชุมชน สังคมต่อไป อนึ่งสังคมแห่งความสุขนับว่า เป็นสังคมอุดมคติที่อยากเห็นของทุกคน เพราะสังคมมีความแตกต่างกันทั้งกาย วาจา ใจ คนมีทั้งกิเลสเบาบาง หน้าหนา ไม่มีเลย มีทั้งคนรวย คนชั้นกลาง คนพอเพียง คนจน คนที่อยู่ในเมืองที่เจริญ สาธารณูปโภคที่สะดวก คนที่อยู่ในชนบทลำบากการดำรงชีวิต ทุกสิ่งมีรวมกันอยู่ในสังคมเรา ดังนั้นต้องบริหารจัดการให้ทุกคนมีวิถีชีวิตที่พอดีกับสิ่งที่ตนเองมีแบบพอเพียง จึงต้องมีการบริหารการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ทำยากไหมที่จะสำเร็จยากและยาวนาน สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นจุดเริ่มต้นใหม่ย่อมทำยาก ลองผิทดลองดูเพื่อให้เหมาะสมกับขนาดชีวิตของตนเอง แต่ต้องทำเพื่อเป้าหมายแห่งความพอดีในชีวิตอย่างมีความสุข อุปมาเหมือนสมัยพุทธกาลที่มีการตัดเย็บจีวรของพระภิกษุต้องอิงอาศัยผ้าบังสกุล และมีการตัดเย็บแบบคันนาของชาวมครเป็นแปลงหรือกระทงเล็กใหญ่ให้ดูความเหมาะสม ซึ่งมีการกล่าวไว้ว่า “พระพุทธเจ้าทรงกำหนดว่า จีวรต้องเป็นของตัด คือตัดเป็น ท่อน ๆ ห้ามใช้ผ้าผืนเดียว ต้องเย็บเป็นกระทงเหมือนคันนาของชาวมคร มีเส้นคันของกระทงใหญ่ เรียกว่า มณฑล กระทงเล็ก เรียกว่า อัฒมณฑล เส้นคันในระหว่างเหมือนคันนาขวางเส้นนอก เรียกว่า อัฒมกุลี รวมมณฑลอัฒมณฑล และอัฒมกุลีเข้าด้วยกัน เรียกว่า ชัณท์ ในระหว่างชัฏต่อชัณท์ มีเส้นคันเหมือนคันนายืนเส้นตั้งเรียกว่า กุลี ผ้าขอบจีวร เรียกว่า อนุวต จีวรหนึ่งผืนต้องมีอย่างน้อย 5 ชัณท์ เรียกว่า ตอน ใหญ่กว่านี้ก็ได้ เช่น 7, 9, 11 ชัณท์ ต้องเป็นจำนวนคี่เท่านั้น เรียกว่า ขอน” ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสังคมแห่งความสุขภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ตั้งภาพชื่อว่า “รูปแบบคันนาผืนผ้าแห่งความพอเพียง” ดังภาพต่อไปนี้

	คุณธรรม	การศึกษา	ศาสนา	ครอบครัว	เศรษฐกิจ	การเมือง	ความรู้	
ชุมชน	ด้าน การเพิ่มรายได้	ด้าน การร่วมรับรู้ และเข้าใจ	ด้าน การดำรงชีวิต	ด้าน การร่วมกันรับ ผลประโยชน์	ด้านการใช้ การอนุรักษ์ ทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	ด้าน การร่วม ลงมือปฏิบัติ	ด้าน การออม	สังคม
	ด้านจิตใจ		ด้านสังคม		ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม		ด้านเทคโนโลยี	
คน	ด้าน ร่วมกันคิด ค้นหาปัญหา	“พอ” พัฒนาเอง ไม่เบียดเบียน และพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง	ด้าน การร่วมติดตาม ตรวจสอบและ ประเมินผล	ความรู้คู่คุณธรรม (อัตตมกฺสิ)	ด้าน การร่วม รับผิดชอบ	ด้านเศรษฐกิจ	ด้าน การร่วม วิเคราะห์ วางแผน	สถาบัน
		ด้าน การเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน		หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจ พอเพียง		ด้าน การลดรายจ่าย		
ภาครัฐ		ภาคเอกชน	สิ่งแวดล้อม	ชุมชน	โครงสร้าง	ภาคประชาชน	ภาควิชาการ (อนุवाद)	

ภาพที่ 5.22 รูปแบบคันทนาผืนผ้าแห่งความพอเพียง

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561)

5.5 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดสบายนี้อีสาน

วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายนี้อีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2,000 คน ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) มีผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานบุคคล

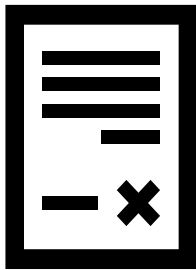
คุณลักษณะพื้นฐานของประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสบายนี้อีสาน) ส่วนใหญ่ผู้ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงกว่าร้อยละ 55.15 มีอายุไม่เกิน 50 ปี มีสถานภาพสมรสแล้วกว่าร้อยละ 79.90

ภาพที่ 5.23 ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดเป็นผู้หญิงอายุไม่เกิน 50 ปี

ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านคอยดูแลบ้านช่วงกลางวันแทนสามี มีระดับการศึกษาระดับไม่เกินมัธยมศึกษาตอนต้น (ป.6-ม.3) มีอาชีพอยู่ภาคเกษตรกรรมทั่วไป (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) ทั้งนี้เกินครึ่งมีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท แทบทุกคนในหมู่บ้านชุมชนและในชุมชนหรือหมู่บ้านมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชน “ทุกวัน” และ “เกือบทุกวันใน 1 สัปดาห์” กว่าร้อยละ 70.30 ที่สำคัญประชาชนมีบทบาทของผู้นำครอบครัวและยังเป็นผู้รับผิดชอบหลักในครอบครัว ส่วนสถานะความเป็นเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และสถานะความเป็นเจ้าของที่ดินทำกินในปัจจุบัน มีสถานะเป็นผู้เจ้าของที่ดินตั้งแต่ 6-15 ไร่ ที่สำคัญประชาชนส่วนใหญ่มีสถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม กว่าร้อยละ 73.20 กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ประชาชนเป็นสมาชิกคือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน รองลงมา คือ สมาชิกกองทุนชุมชนและชุมชนเมือง และกลุ่มอาชีพของชุมชน

2) ทศนคติของประชาชนต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความคิดเห็นหรือทัศนคติของประชาชนต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนทั้ง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสปป.ลาว) ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 5.42 เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ทุกด้านทั้ง 3 ด้าน ประชาชนทั้ง 5 จังหวัดประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับที่เห็นด้วยมากที่สุดในทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 5.51 (2) ความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 5.48 และความตั้งใจปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย 5.27 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “ความภูมิใจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) เป็นผู้

ก่อเกิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีค่าเฉลี่ยสูงสุดรองลงมา คือ “ความภาคภูมิใจที่เกิดเป็นคนไทย อยู่ใต้พระราชาที่มีทศพิธราชธรรม ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อช่วยประชาชนยากจน” ส่วนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือน การเก็บออมเงินไว้สำหรับอนาคตของตนเองของประชาชนใน 5 จังหวัดมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

ภาพที่ 5.24 ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดไม่ค่อยจัดทำบัญชีครัวเรือน

3) การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัว

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสปป.ลาว ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย เลย และบึงกาฬ โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก มีค่าเฉลี่ย 4.94 โดยเฉพาะในด้านการออมทรัพย์ มีค่าเฉลี่ย 5.17 มากที่สุดกว่าทุกด้านชี้ให้เห็นว่า ประชาชนมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวในด้านการออมทรัพย์อย่างจริงจังและมีความเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน แต่ยังมี การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านการทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ของครอบครัวน้อยอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดสปป.ลาว ทั้งนี้ในเรื่องการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประชาชนจะมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวใน

เรื่องการเรียนรู้จักมัยยัสถ์ใช้เงินอย่างมีคุณค่า และการลด ละ เลิกอบายมุข อยู่ในระดับปฏิบัติมากที่สุด แต่ลดลงในการวางแผนใช้จ่ายแต่ละเดือนของสมาชิกในครอบครัว และการออมเงินด้วยการฝาก สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคาร อยู่ในระดับมากแต่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด นอกจากนี้ยังมีราย ด้านที่น่าสนใจดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.10 ระดับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัว

การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับ ครอบครัว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
ด้านการปลูกพืชผสมผสานทำการเกษตร	5.08	0.64	มาก
ด้านการออมทรัพย์	5.17	0.68	มาก
ด้านการทำอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ของครอบครัว	4.29	1.44	มาก
ด้านการเอื้ออาทรเกื้อกูลต่อกัน	5.13	0.68	มาก
ด้านการดำรงมั่นในภูมิปัญญาความเชื่อของท้องถิ่น	5.03	0.62	มาก
รวม	4.94	0.61	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

4) การเปรียบเทียบความแตกต่างทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

4.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไปมี
ทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี

4.2) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพ
รับจ้างทั่วไปมีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบ
อาชีพทำนา และเกษตรกรทั่วไป

4.3) ประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ มีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงที่มากกว่าประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดิน 6-15 ไร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
0.000 เนื่องจากที่ดิน 5 ไร่มีข้อจำกัดสำคัญคือผลลัพธ์จากที่ดินจะได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีวิต
ของครอบครัวตลอดทั้งปีถ้าไม่รู้จักใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลวง ร.9

อย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดินเกิน 15 ไร่ มีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มากกว่าประชาชนที่เป็นเจ้าของที่ดิน 6-15 ไร่

4.4) ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีทัศนคติต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

5) การเปรียบเทียบความแตกต่างความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

5.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไปมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี

5.2) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรทั่วไป มีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพทำนา และรับจ้างทั่วไป

5.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างกันมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดิน 6-15 ไร่ มีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ และมีที่ดินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป

5.4) ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

6) การเปรียบเทียบความแตกต่างความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

6.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปีมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่าประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป

6.2) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรทั่วไป ค้าขาย แม่บ้าน และธุรกิจส่วนตัวมีความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพทำนา และรับจ้างทั่วไป

6.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างกันมีความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดิน 6-15 ไร่และเป็นผู้เช่าที่ดิน มีความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ และมีที่ดินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป

6.4) ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีความรู้สึกต่อหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

7) การเปรียบเทียบความแตกต่างความตั้งใจปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

7.1) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีความตั้งใจปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพทำนา มีความตั้งใจปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพ เกษตรกรทั่วไป ค้าขาย แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว นักเรียนนักศึกษา รับราชการและรับจ้างทั่วไป

7.2) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างกันมีความตั้งใจปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป มีความตั้งใจปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ และมีที่ดิน 6-15 ไร่และเป็นผู้เช่าที่ดิน

8) การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

8.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมมากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี

8.2) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรมของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว พ่อบ้านแม่บ้าน นักเรียนนักศึกษา รับราชการ มีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพทำนา เกษตรกรและรับจ้างทั่วไป

8.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดิน 6 ไร่ขึ้นไป มีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมน้อยกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่

9) การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการมีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

9.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปีมีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวน้อยกว่าประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 51-60 ปี

9.2) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา รับราชการมีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพทำนา

9.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างมีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดิน 6-15 ไร่ มีส่วนร่วมเพื่อความทันสมัยของครอบครัวน้อยกว่าประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ และมีที่ดินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป

10) การเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน

10.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 50 ปีมีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่น้อยกว่าประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

10.2) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่

มีอาชีพค้าขาย แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว มีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่มากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำนา เกษตรกรทั่วไป รวมถึงอาชีพนักเรียนนักศึกษา รัฐบาลมีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่มากกว่าอาชีพเกษตรกรทั่วไป

10.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างกันมีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสະບາຍดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดิน 6-15 ไร่ มีส่วนร่วมเพื่อการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่น้อยกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ และมีดินมากกว่า 15 ไร่ ขึ้นไปและเป็นผู้เช่าที่ดิน

11) การเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสະບາຍดีอีสาน

11.1) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสนับสนุนครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสະບາຍดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว นักเรียนนักศึกษา และรัฐบาลมีส่วนร่วมในการสนับสนุนครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำนา เกษตรกรทั่วไป

11.2) ประชาชนที่มีอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างกันมีส่วนร่วมในการสนับสนุนครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสະບາຍดีอีสานแตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ มีส่วนร่วมในการสนับสนุนครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินตั้งแต่ 6 ไร่ขึ้นไป

12) การเปรียบเทียบความแตกต่างการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสະບາຍดีอีสาน จำแนกตาม 4 อ. ได้แก่ อายุ อาชีพ อาณาเขต (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน) และ อำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม)

12.1) ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว นักเรียนนักศึกษา และรัฐบาลมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำนา เกษตรกรทั่วไป

12.2) ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวมากกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินตั้งแต่ 6 ไร่ขึ้นไป และเป็นผู้เช่าที่ดินทำกิน

12.3) ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวในอำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม) มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

13) การเปรียบเทียบความแตกต่างคุณภาพชีวิตของครอบครัวในปัจจุบันของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน จำแนกตาม 4 อ. ได้แก่ อายุ อาชีพ อาณาเขต (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน) และ อำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม)

13.1) ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 51-60 ปีมีคุณภาพชีวิตของครอบครัวในปัจจุบันมากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี

13.2) ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว นักเรียนนักศึกษา และรับราชการมีคุณภาพชีวิตของครอบครัวในปัจจุบันมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และเกษตรกรทั่วไป

13.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ มีคุณภาพชีวิตของครอบครัวในปัจจุบันมากกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินตั้งแต่ 6 ไร่ขึ้นไป และเป็นผู้เช่าที่ดินทำกิน

13.4) ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีคุณภาพชีวิตของครอบครัวในปัจจุบันด้านอำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม) น้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

14) การเปรียบเทียบความแตกต่างวิถีพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน จำแนกตาม 4 อ. ได้แก่ อายุ อาชีพ อาณาเขต (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน) และ อำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม)

14.1) ประชาชนที่มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ทำนาและเกษตรกรทั่วไป รวมถึงประชาชนที่มีอาชีพนักเรียนนักศึกษา และรับราชการมีวิถีพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพทำนา

14.2) ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ มีวิถีพอเพียงมากกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินตั้งแต่ 6 ไร่ขึ้นไป

14.3) ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีวิถีพอเพียงด้านอำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม) มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

15) การเปรียบเทียบความแตกต่างวิถีพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน จำแนกตาม 4 อ. ได้แก่ อายุ อาชีพ อาณาเขต (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน) และอำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม)

15.1) ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีวิถีพอเพียงของประชาชน 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี มีวิถีพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป

15.2) ประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย แม่บ้าน ธุรกิจส่วนตัว เกษตรกรทั่วไป นักเรียนนักศึกษา และรับราชการมีวิถีพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีการประกอบอาชีพทำนา

15.3) ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินไม่เกิน 5 ไร่ มีวิถีพอเพียงมากกว่า ประชาชนที่มีอาณาเขต หรือเป็นเจ้าของที่ดินตั้งแต่ 6 ไร่ขึ้นไป และผู้เช่าที่ดินทำกิน

15.4) ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีวิถีพอเพียงด้านอำนาจ (การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม) มากกว่าผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

16) คุณภาพชีวิตของครอบครัวในปัจจุบัน

ในปัจจุบันครอบครัวมีอาหารกินครบ 5 หมู่ครบ 3 ทุกมื้อ (เช้า กลางวัน และค่ำ) พบว่าประชาชนมีอาหารกินครบ 5 หมู่มีกินบางมื้อ (ร้อยละ 56.20) มีอาหารที่ดีสะอาดถูกสุขอนามัยกินทุกมื้อ (ร้อยละ 54.10) มีกิจกรรมออกกำลังกายร่วมกันบางวันใน 1 สัปดาห์ (ร้อยละ 29.35) และนานครั้งใน 1 สัปดาห์ (ร้อยละ 29.05)

ทุกครั้งที่มีการเจ็บป่วยสมาชิกทุกคนได้รับการรักษาที่ถูกตามหลักวิชาชีพด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน และที่สำคัญงานวิจัยบ่งชี้ว่า ในปัจจุบันสมาชิกทุกคนมีการฝึกสมาธิ สวดมนต์ก่อนนอนเพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตใจให้เข้มแข็ง อยู่ในระดับน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 2.62) ส่วนด้านความพึงพอใจในครอบครัว พบว่า ในปัจจุบันสมาชิกทุกคนมีความพึงพอใจมากที่สุดต่อพฤติกรรม บทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 5.44) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่า ในปัจจุบันผู้นำครอบครัวเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีมากที่สุดให้กับสมาชิกทุกคนในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 5.50) ด้านความผูกพันกับชุมชนของสมาชิกในครอบครัว พบว่า ในปัจจุบันสมาชิกทุกคน

ในครอบครัวเป็นมิตรสหาย รู้จักคุ้นเคยกันทุกคนในหมู่บ้าน และมีความรัก ห่วงแหนง อดยากปกป้อง อนุรักษ์ พัฒนาสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 5.17) ซึ่งให้เห็นว่า **ประชาชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในครอบครัวมากที่สุด** รองลงมาคือ ความพึงพอใจในครอบครัวของตนเอง กินอาหารครบทุกมื้อแต่ไม่ได้กินครบ 5 หมู่ทุกมื้อ แต่ก็มีอาหารที่สะอาดรับประทานทุกมื้อ

ภาพที่ 5.25 ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในครอบครัวมากที่สุด

5.6 เศรษฐกิจพอเพียงกับผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย จำนวน 54 คน โดยมีคุณลักษณะของผู้นำ และทักษะของผู้นำต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ดังมีรายละเอียดสำคัญดังนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562)

1) ผู้นำชุมชน (ทุนมนุษย์) ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสลายดีอีสาน)

ผู้นำชุมชน (ทุนมนุษย์) ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสลายดีอีสาน) ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย จำนวน 54 คน พบว่า ผู้นำส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย มีอายุ 51 - 60 ปี มีสถานภาพสมรสแล้ว มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6 หรือ ปวช.) และประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น (ป.6-ม.3) มีอาชีพอยู่ภาคเกษตรกรรมทั่วไป (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท ผู้นำส่วนใหญ่ในเกือบทุกหมู่บ้านเป็นที่รู้จักกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่/ชุมชน/หมู่บ้าน และในชุมชนหรือหมู่บ้านมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชน “ทุกวัน” และ “เกือบทุกวันใน 1 สัปดาห์” บทบาทของผู้นำครอบครัว ซึ่ง พ่อ (หัวหน้าครอบครัว) เป็นผู้รับผิดชอบหลักในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้าน และมีสถานะเป็นผู้เจ้าของที่ดินมากกว่า 15 ไร่ขึ้นไป รองลงมาเป็นเจ้าของที่ดิน

ตั้งแต่ 6-15 ไร่ และเป็นเจ้าของที่ดินทำกินไม่เกิน 5 ไร่ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำทุกคนมีสถานะการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ผู้นำเป็นสมาชิกคือ สมาชิกกองทุนชุมชนและชุมชนเมือง รองลงมา คือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน กลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน และกลุ่มอาชีพของชุมชน เป็นกลุ่มที่ประชาชนเป็นสมาชิกสูงสุด ตามลำดับ

2) ทศนคติต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

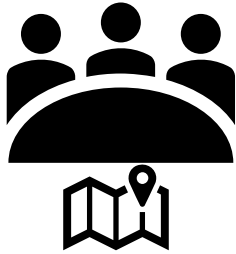
2.1) หลักธรรมาภิบาล: ความโปร่งใส (Transparency)

ความคิดเห็นหรือทัศนคติของผู้นำต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ระดับความโปร่งใส) ของผู้นำทั้ง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสະบายดีอีสาน) ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับโปร่งใสมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ทุกด้านมีระดับความโปร่งใสมากที่สุด โดยผู้นำชุมชน “ทุนมนุษย์” ทั้ง 54 หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 จังหวัดผู้นำมีทัศนคติต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ระดับความโปร่งใสมากที่สุด) ได้แก่ การทำงานพัฒนาในชุมชนมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐสามารถสอบถามข้อมูล แนวทาง งบประมาณ จำนวนคน ระยะเวลา ผลที่เกิดขึ้นได้ (ค่าเฉลี่ย 4.89) ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับหน่วยงานรัฐมีกลไกร่องเรียนจากประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.54) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2.2) หลักธรรมาภิบาล: การมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมของผู้นำต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ระดับการมีส่วนร่วม) ของผู้นำทั้ง 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (กลุ่มจังหวัดสະบายดีอีสาน) ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬและเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.75 เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยผู้นำชุมชน “ทุนมนุษย์” ทั้ง 54 หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงใน 5 จังหวัดผู้นำมีการมีส่วนร่วมของผู้นำต่อการมีหลักธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด) ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนตามความเหมาะสมและเป็นประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ย 4.87 ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับสามารถสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้อย่างอิสระเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ย 4.57 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

การมีส่วนร่วมของผู้นำในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนพื้นที่ 5 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (กลุ่มจังหวัดสกลนคร บึงกาฬ และ เลย) ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ และ เลย ซึ่งอาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.37

ภาพที่ 5.26 ประชาชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 5 จังหวัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่มากที่สุด

เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ผู้นำมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐที่จัดให้กับประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ ด้านการร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล และด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ และด้านการร่วมรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การนำเสนอนโยบาย โครงการ กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านต่อส่วนรวม มีค่าเฉลี่ย 4.63 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภายนอกเพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ย 3.96 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยต่ำสุด

4) การเปรียบเทียบความแตกต่างทัศนคติต่อการมีสิทธิธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ 5 จังหวัดกลุ่มสกลนคร บึงกาฬ และเลย (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน)

ปัจจัยด้านเพศ อายุ และอาณาเขต (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน) แตกต่างกันมีทัศนคติต่อการมีสิทธิธรรมาภิบาลในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ 5 จังหวัดกลุ่มสกลนคร บึงกาฬ และเลย ไม่แตกต่างกัน

5) การเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน จำแนกตามเพศ อายุ และอาณาเขต (ความเป็นเจ้าของที่ดินทำกิน)

5.1) ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นเพศชาย มีทัศนคติต่อการมีกิจกรรมสภายดีในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน มากกว่าผู้นำที่เป็นเพศหญิง

5.2) ผู้นำหมู่บ้านที่มีอายุ และอาณาเขต (เป็นเจ้าของที่ดิน) แตกต่างกันมีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมส่วนรวมของหน่วยงานรัฐของผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน ไม่แตกต่างกัน

5.7 การนำแนวคิดเชิงประยุกต์ใช้ “นวัตกรรม วิถีพอเพียง”

วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำคัญเพื่อชี้ผลวิจัยวิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง ดังนี้

1) วิถีพอเพียงวิถีประชาชน

คำว่า “วิถีพอเพียง” เป็นการวิเคราะห์แบบวัดการสร้างความกระบวนการณ์เรียนรู้ของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง (6 ด้าน 15 ตัวชี้วัด) ที่เป็นการวัดภาพรวมในการดำรงชีวิต ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1) ระดับวิถีพอเพียง

วิถีพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 5.05) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 5.12) อยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านความพึงพอใจต่อครอบครัว ด้านสังคมวัฒนธรรม (ค่าเฉลี่ย 5.10) โดยมีด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.88) แต่ยังคงอยู่ในระดับปฏิบัติมากเช่นเดียวกัน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5.11 ระดับวิถีพอเพียง

ข้อ	วิถีพอเพียง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	ด้านสังคมวัฒนธรรม	5.10	0.64	มาก
2	ด้านเศรษฐกิจ	4.88	0.75	มาก
3	ด้านจิตใจ	5.12	0.63	มาก
4	ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	5.11	0.62	มาก
รวม		5.05	0.51	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

1.2) ระดับวิถีพอเพียงด้านสังคมวัฒนธรรม

วิถีพอเพียงด้านสังคมวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 5.10) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการดำรงตนเป็นผู้ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย (ค่าเฉลี่ย 5.20) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของความสามัคคีร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.93) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังคงอยู่ในระดับปฏิบัติมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.12 ระดับวิถีพอเพียงด้านสังคมวัฒนธรรม

ข้อ	ด้านสังคมวัฒนธรรม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	ความสามัคคีร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	4.93	0.84	มาก
2	การมีส่วนร่วมเป็นผู้ทำข้อตกลงประชาคมของหมู่บ้าน	5.01	0.78	มาก
3	การร่วมงานวัฒนธรรม ประเพณีของหมู่บ้าน	5.19	0.77	มาก
4	การดำรงตนเป็นผู้ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย	5.20	0.71	มาก
5	การร่วมกันให้หมู่บ้านปลอดอบายมุข	5.17	0.77	มาก
รวม		5.10	0.64	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

1.3) ระดับวิถีพอเพียงด้านเศรษฐกิจ

วิถีพอเพียงด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.88) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน (ค่าเฉลี่ย 5.19) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพเป็นวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.56) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับปฏิบัติมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.13 ระดับวิถีพอเพียงด้านเศรษฐกิจ

ข้อ	ด้านเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	การลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในชีวิตประจำวัน	5.19	0.77	มาก
2	การจัดทำบัญชีครัวเรือน	4.85	1.13	มาก
3	การสร้างรายได้เสริมเพิ่มรายได้หลักในครอบครัว	4.85	0.98	มาก
4	การรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพเป็นวิสาหกิจชุมชน	4.56	1.20	มาก
5	การออมเงิน ประหยัดมัธยัสถ์ในการใช้จ่ายเงิน	4.95	0.85	มาก
รวม		4.88	0.75	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

1.4) ระดับวิถีพอเพียงด้านจิตใจ

ระดับวิถีพอเพียงด้านจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 5.12) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการดำรงชีพด้วยการยึดมั่นในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความรักความผูกพันในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 5.19) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการช่วยเหลือบริจาคทรัพย์ สิ่งของให้แก่คนที่ยากจน (ค่าเฉลี่ย 4.86) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับปฏิบัติมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.14 ระดับวิถีพอเพียงด้านจิตใจ

ข้อ	ด้านจิตใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	การดำรงชีพด้วยการยึดมั่นในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม	5.19	0.78	มาก
2	การทำบุญหมู่บ้าน	5.18	0.75	มาก
3	การช่วยเหลือบริจาครทรัพย์ สิ่งของให้แก่คนที่ยากจน	4.86	0.88	มาก
4	ความรักความผูกพันในครอบครัว	5.19	0.81	มาก
5	ความพึงพอใจในการดำรงชีวิตร่วมกันในหมู่บ้าน	5.16	0.72	มาก
รวม		5.12	0.63	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

1.5) ระดับวิถีพอเพียงด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิถีพอเพียงด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 5.11) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมให้เกิดความคุ้มค่า และการจัดการขยะในหมู่บ้านไม่ส่งผลกระทบต่อคนหมู่บ้านและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 5.18) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านให้เกิดประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 5.02) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับปฏิบัติมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.15 ระดับวิถีพอเพียงด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อ	ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านให้เกิดประโยชน์	5.02	0.82	มาก
2	การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของส่วนรวมให้เกิดความคุ้มค่า	5.18	0.78	มาก
3	การร่วมมือกันใช้พลังงานทดแทน	5.03	0.99	มาก
4	การจัดการขยะในหมู่บ้านไม่ส่งผลกระทบต่อคน หมู่บ้านและสิ่งแวดล้อม	5.18	0.78	มาก
5	การร่วมมือกันปลูกต้นไม้เพิ่มเติมให้กับหมู่บ้าน อนุรักษ์ป่าชุมชน	5.16	0.77	มาก
รวม		5.11	0.62	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

2) วิถีพอเพียง

คำว่า “วิถีพอเพียง” เป็นการวิเคราะห์แบบวัดการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง (6 ด้าน 15 ตัวชี้วัด) ที่เป็นการวัดภาพรวมในการดำรงชีวิต ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความประหยัดมัธยัสถ์ ด้านการลดรายจ่าย ด้านจิตใจ และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1) ระดับวิถีพอเพียง

วิถีพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.97) เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย (ค่าเฉลี่ย 5.39) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ด้านการเอื้ออารีต่อกัน (ค่าเฉลี่ย 5.23) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีด้านความประหยัดมัธยัสถ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.84) แต่ยังอยู่ในระดับปฏิบัติมาก เช่นกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.16 ระดับวิถีพอเพียง

ข้อ	วิถีพอเพียง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	ด้านความประหยัดมัธยัสถ์	4.84	0.74	มาก
2	ด้านการลดรายจ่าย	5.39	0.68	มากที่สุด
3	ด้านการเพิ่มรายได้	4.49	1.39	มาก
4	ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.92	0.84	มาก
5	ด้านการเอื้ออารีต่อกัน	5.23	0.62	มากที่สุด
รวม		4.97	0.60	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

2.2) ระดับวิถีพอเพียงด้านความประหยัดมัธยัสถ์

วิถีพอเพียงด้านความประหยัดมัธยัสถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.84) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการมีเงินออมไว้ในกองทุน หรือกลุ่มออมทรัพย์ (ค่าเฉลี่ย 5.17) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการมีประกันชีวิตไว้กับบริษัทเอกชน (ค่าเฉลี่ย 4.59) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังคงอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.17 ระดับวิถีพอเพียงด้านความประหยัดมัธยัสถ์

ข้อ	ด้านความประหยัดมัธยัสถ์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	การใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือยทั้งตนเองและครอบครัว	5.13	0.70	มาก
2	การมีเงินออมไว้ในกองทุน หรือกลุ่มออมทรัพย์	5.17	0.85	มาก
3	การมีเงินออมในธนาคาร	4.67	1.14	มาก
4	การมีประกันชีวิตไว้กับบริษัทเอกชน	4.59	1.33	มาก
5	การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย	4.63	1.20	มาก
รวม		4.84	0.74	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

2.3) ระดับวิถีพอเพียงด้านการลดรายจ่าย

ระดับวิถีพอเพียง จำแนกตามด้านการลดรายจ่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 5.39) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการปลูกผักสวนครัว รั้วกินได้ไว้ในพื้นที่บริเวณบ้าน (ค่าเฉลี่ย 5.51) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียง ในเรื่องของการลดอบายมุข (กินให้น้อยลง หรือเกี่ยวข้องให้น้อยลง) (ค่าเฉลี่ย 5.33) มีค่าเฉลี่ยต่ำ ที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.18 ระดับวิถีพอเพียงด้านการลดรายจ่าย

ข้อ	ด้านการลดรายจ่าย	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ไว้ในพื้นที่บริเวณบ้าน	5.51	0.87	มากที่สุด
2	การลดอบายมุข (กินให้น้อยลง หรือเกี่ยวข้องให้น้อยลง)	5.33	0.89	มากที่สุด
3	การละอบายมุข (ละการเกี่ยวข้องอบายมุข เช่น เข้าพรรษา ทุกวันพระ)	5.38	0.83	มากที่สุด
4	การเลิกอบายมุข	5.36	0.84	มากที่สุด
5	การซื้อสิ่งของใช้เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ	5.38	0.72	มากที่สุด
รวม		5.39	0.68	มากที่สุด

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

2.4) ระดับวิถีพอเพียงด้านการเพิ่มรายได้

วิถีพอเพียงด้านการเพิ่มรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.49) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการประกอบอาชีพที่สุจริตเพิ่มขึ้นเป็น อาชีพที่สอง (ค่าเฉลี่ย 4.88) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการผลิต สินค้าส่งให้ร้านหรือตัวแทน (ค่าเฉลี่ย 4.26) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.19 ระดับวิถีพอเพียงด้านการเพิ่มรายได้

ข้อ	ด้านการเพิ่มรายได้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	การประกอบอาชีพที่สุจริตเพิ่มขึ้นเป็นอาชีพที่สอง	4.88	1.43	มาก
2	การผลิตสินค้าส่งให้ร้านหรือตัวแทน	4.26	1.65	มาก
3	การรวมกลุ่มกับเพื่อนบ้านสร้างอาชีพหารายได้เพิ่ม	4.41	1.63	มาก
4	การเพิ่มพื้นที่ ขยายหรือเพิ่มจำนวนผลผลิตจากอาชีพเดิมเพื่อ สร้างรายได้	4.55	1.49	มาก
5	การเดินทางไปรับจ้างทั่วไปทั้งในและนอกหมู่บ้าน	4.35	1.53	มาก
รวม		4.49	1.39	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

2.5) ระดับวิถีพอเพียงด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

วิถีพอเพียงด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.92) เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 5.02) อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการรับความรู้จากการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านศูนย์การเรียนรู้ในหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.76) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.20 ระดับวิถีพอเพียงด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ข้อ	ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1	การใช้เทคโนโลยีเก็บข้อมูลชุมชนเพื่อสื่อสารข้อมูลกับเพื่อน	4.98	1.05	มาก
2	การรับความรู้จากการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านศูนย์การเรียนรู้	4.76	0.94	มาก
3	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	5.02	0.88	มาก
4	การมีส่วนร่วมสร้างกลุ่มเครือข่ายทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน	4.85	1.05	มาก
5	การเดินทางศึกษาดูงานนอกหมู่บ้านด้านเศรษฐกิจพอเพียง	4.98	1.24	มาก
รวม		4.92	0.84	มาก

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

2.6) ระดับวิถีพอเพียงด้านการเอื้ออารีต่อกัน

วิถีพอเพียงด้านการเอื้ออารีต่อกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 5.23)

เมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่า ประชาชนมีวิถีพอเพียง ในเรื่องความรู้รักสามัคคีในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 5.50) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แต่มีวิถีพอเพียงในเรื่องของการช่วยเหลือคนยากจน (ค่าเฉลี่ย 5.04) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 5.21 ระดับวิถีพอเพียงด้านการเอื้ออารีต่อกัน

ข้อ	ด้านการเอื้ออารีต่อกัน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1	การช่วยเหลือคนยากจน	5.04	0.92	มาก
2	การช่วยเหลือบริจาคสิ่งของให้ผู้ด้อยโอกาส	5.09	0.93	มาก
3	ความรู้รักสามัคคีในครอบครัว	5.50	0.72	มากที่สุด
4	ความรู้รักสามัคคีในชุมชน	5.39	0.72	มากที่สุด
5	การทำงาน กิจกรรม โครงการพัฒนาหมู่บ้านด้วยจิตอาสา	5.13	0.91	มาก
รวม		5.23	0.62	มากที่สุด

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

3) วิถีคิดของผู้นำจากคำสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง วิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง

การลงพื้นที่วิจัยใน 54 หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดสະบายดีอีสาน หรือกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ซึ่งมีอยู่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองบัวลำภู จังหวัดบึงกาฬและจังหวัดเลย ซึ่งแต่ละจังหวัดมีหน่วยงานภาครัฐ จังหวัด โดยกำหนดผู้นำหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือ ไม่เป็นทางการได้ ทั้งนี้ในแนวคิดของกรมการพัฒนาชุมชน อธิบายถึงกลุ่มผู้นำเหล่านี้ว่า “เป็นแกนนำ” นั้นหมายถึง ผู้นำที่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้อาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการศูนย์ประสานงานตำบล (สอช.ต.) อสม. อบต. ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำกลุ่มองค์กร อาสาสมัครอื่น ๆ ของหมู่บ้าน ตำรวจบ้าน เป็นต้น ส่วนผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้นำคุ้ม

ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้เฉพาะด้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นต้น (สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน, 2557: 3) ทั้งนี้การถอดบทเรียนในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่ผู้วิจัยได้กำหนดเพื่อต้องเข้าใจในความเข้าใจของผู้นำหมู่บ้านใน “นิยาม ของคำว่า วิถีพอเพียง วิถีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง” ที่อธิบายเป็นภาพรวมที่มีผู้นำกล่าวซ้ำ ๆ กันมากกว่า 17 ข้อความขึ้นไป ดังนี้

3.1) คำว่า “วิถีพอเพียง”

คำนิยาม “วิถีพอเพียง” ตามทัศนะของ 54 ผู้นำ 5 จังหวัดกลุ่มสະບາຍดีอีสาน กล่าวไว้ว่า “รูปแบบการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติเป็นปกติวิสัย เคยชิน ทำซ้ำ ตระหนักรู้ เข้าใจ เข้าถึง ปฏิบัติในความพอดีกับศักยภาพของประชาชน ที่ต้องเป็นผู้ที่มีวินัย รู้จักตัวเอง บริหารชีวิตไม่ให้เดือนร้อน พึ่งพาตนเองให้มาก มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน อยู่อย่างไม่ประมาท มีคุณธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน รู้จักออม การดำรงชีวิตต้องรู้จักเคารพผู้อื่น มีความสามัคคีในชุมชน มีเหตุมีผลในการดำรงชีวิต รู้จักเคารพกฎกติกาหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ยึดมั่นดำรงตนตามแนวทางพระราชดำริ การปฏิบัติตนบนทางสายกลาง หลักการใช้ชีวิตให้สมดุลกับธรรมชาติ”

ส่วนคำที่กล่าวถึงมากที่สุดทั้ง 54 ผู้นำ และผู้วิจัยสรุปเป็น 5 นิยาม “วิถีพอเพียง” ดังนี้

- 1) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตนเองที่ดี หรือที่เรียกว่า 3 ห่วงแห่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในหลวงรัชกาลที่ 9
- 2) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนประหยัด ซื่อสัตย์ อุดม ถ่อมตน เป็นคนเรียบง่าย
- 3) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนพึ่งตนเอง ปลูกผักที่จำเป็นประจำบ้านทุกบ้าน เป็นวิถีของคนเรียนรู้ ที่จะอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติ
- 4) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนรู้จักตน รู้จักคน รู้จักสังคม และต้องเป็นคนเข้าใจคน คนเข้าใจชีวิต คนเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) วิถีพอเพียง เป็นเส้นทางชีวิตของคนฉลาดในการใช้ชีวิต เป็นวิถีของคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นวิถีของคนไม่ประมาทในชีวิตทั้งปวง

ภาพที่ 5.27-30 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดหนองบัวลำภู
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

ภาพที่ 5.31-32 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดอุดรธานี หนองคาย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

ภาพที่ 5.33-34 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดบึงกาฬ และเลย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

3.2) คำว่า “วิถีพอเพียง”

คำนิยาม “วิถีพอเพียง” ตามทัศนะของ 54 ผู้นำ 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน กล่าวไว้ว่า “การกระทำ กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการต่าง ๆ ที่ลงมือทำ กระทำ ความพอเพียง โดยมีรูปแบบหรือการแสดงออก ได้แก่ สร้างรายได้ลดรายจ่าย การปลูกผักเลี้ยงสัตว์ไว้กินในครัวเรือน การออม แบ่งปัน สวนครัวไว้กินได้ ปลูกผักเลี้ยงไก่-เป็ด-ปลา-กบ ปลูกเห็ดฟางไว้กินเองเหลือก็แบ่งขาย ความรอบรู้รอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง เห็นช้างขี้ไม่ขี่ตามช้าง ไม่กู้หนี้โดยไม่มีประโยชน์ พึ่งพาตนเองเช่นปลูกผักเลี้ยงปลาและการอดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ทำบัญชีรายรับรายจ่าย ภายในครัวเรือน”

ส่วนคำที่กล่าวถึงมากที่สุดทั้ง 54 ผู้นำ และผู้วิจัยสรุปเป็น 3 นิยาม “วิถีพอเพียง” ดังนี้

- 1) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนพอเพียงที่เริ่มต้นจากการลดค่าใช้จ่ายในสิ่งที่ฟุ่มเฟือย รู้จักประหยัดอดออม
- 2) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนดำรงชีพด้วยการปลูกผักสวนครัวไว้กินได้ เลี้ยงไก่-เป็ด-ปลา-กบ-หมู ไว้เป็นอาหารสำหรับครัวเรือน
- 3) วิถีพอเพียง เป็นวิถีของคนขยันหมั่นเพียร รู้จักการอยู่แบบพอกินพอใช้ รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์

ภาพที่ 5.35-38 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

ภาพที่ 6.39-40 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดหนองคาย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

ภาพที่ 6.41-42 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดบึงกาฬ และเลย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

3.3) คำว่า “นวัตกรรมวิถีพอเพียง”

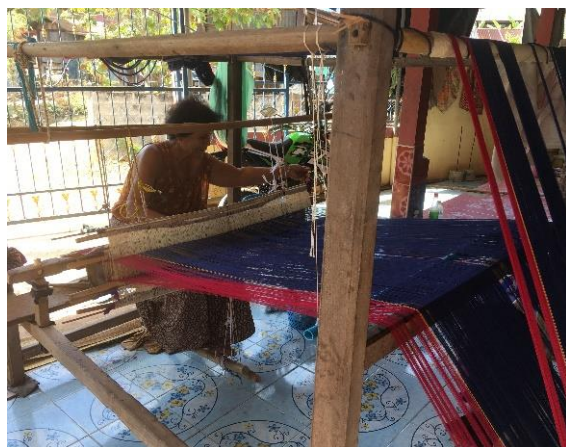
คำนิยาม “นวัตกรรมวิถีพอเพียง” ตามทัศนะของ 54 ผู้นำ 5 จังหวัดกลุ่มสະบายดีอีสาน กล่าวไว้ว่า “ประหยัด ขยัน ไม่ว่าง สืบสานความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมดำเนินชีวิตแบบพอเพียง การคิดค้นสิ่งใหม่ๆที่สามารถใช้ได้จริงตามสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม บริหารและจัดการแบ่งที่ดินในการทำการเกษตรเป็นสัดส่วนคำนวณการกักเก็บน้ำให้พอเพียงวางแผนในการเพาะปลูกตามฤดูกาล การตั้งภูมิปัญญาจุดเด่นของชุมชนเรามาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยอยู่ในความพอเพียง เพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อม นำภูมิปัญญาของชุมชนมาเพิ่มรายได้ให้ชุมชน สร้างรายได้ในชุมชนอย่างพอเพียงโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ผลิตรายได้ในหมู่บ้านเพื่อสร้างรายได้เพิ่มในชุมชนและครอบครัว พัฒนาสินค้า OTOP ให้เจริญก้าวหน้ากว้างขวางต่อไป ชุมชนท่องเที่ยว OTOP สร้างกลุ่มอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มอาชีพ นำวัสดุในหมู่บ้านมาทำเป็นสินค้าหรือนำมาแปรรูปของแต่ละกลุ่ม การรวมกลุ่มในแต่ละกลุ่มมีสินค้ามาโชว์และจำหน่ายในงานต่างๆ มีการทำผลิตภัณฑ์ของใช้ในชุมชนขึ้นมาแปรรูปช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน อาทิ อำเภอบึงโขงหลงมีกลุ่มแปรรูปปลา กลุ่มทำบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มยางพารา กลุ่มประมงพื้นบ้าน และกลุ่มทอเสื่อกก”

ส่วนคำที่กล่าวถึงมากที่สุดทั้ง 54 ผู้นำ และสรุปเป็น 3 นิยาม “นวัตกรรมวิถีพอเพียง” ดังนี้

1) นวัตกรรมวิถีพอเพียง เป็นวิธีของคนที่มีความตระหนักในการกระทำตามวิถีพอเพียงที่รู้จักการประหยัด ขยัน ไม่ว่าง มีภูมิคุ้มกัน รู้จักเคารพกติกาของชุมชน ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ซื่อสัตย์สุจริต

2) นวัตกรรมวิถีพอเพียง เป็นวิธีของคนที่สืบสานความเป็นวิถีเดิม ค้นคิดวิธีใหม่ ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตได้จริงตามสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม รู้จักบริหารจัดการพื้นที่ดินทำกินให้เหมาะสมกับการเกษตรที่วางแผนเพาะปลูกได้ทุกฤดูกาล ดึงภูมิปัญญาจุดเด่นของชุมชนมาใช้สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน รองรับการเปลี่ยนแปลง

3) นวัตกรรมวิถีพอเพียง เป็นวิธีของคนในหมู่บ้านมารวมกลุ่มสร้างอาชีพเสริมจากวัสดุทรัพยากรในชุมชนพัฒนาเป็นสินค้าชุมชน แปรรูปช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นกลุ่มอาชีพเป็นกระบวนการกลุ่มที่สร้างอาชีพสร้างรายได้

ภาพที่ 5.43-46 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

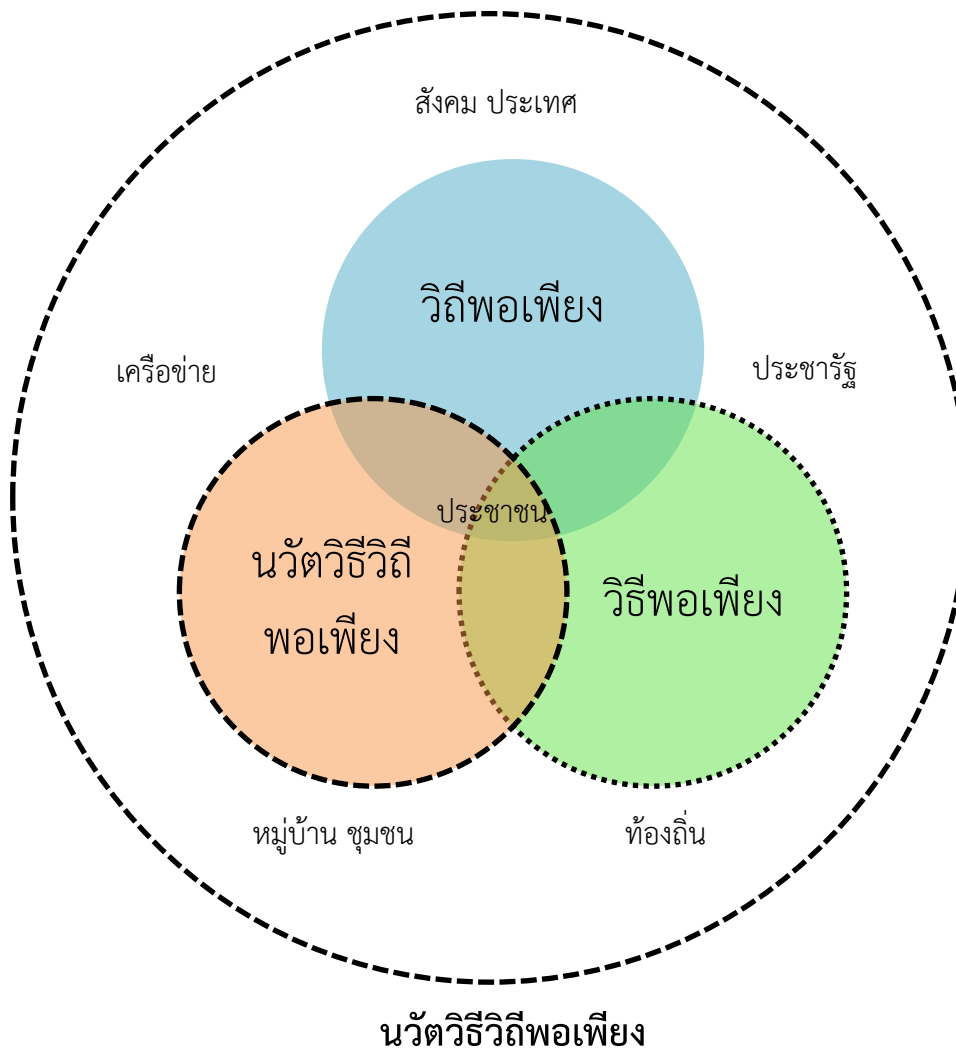

ภาพที่ 5.47-50 ลงพื้นที่เก็บข้อมูล “วิถีพอเพียง” ที่จังหวัดหนองคาย บึงกาฬ และเลย
ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

5.8 3 รูปแบบทิศรรยการก้าวพ้นจากความยากจนสู่ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน

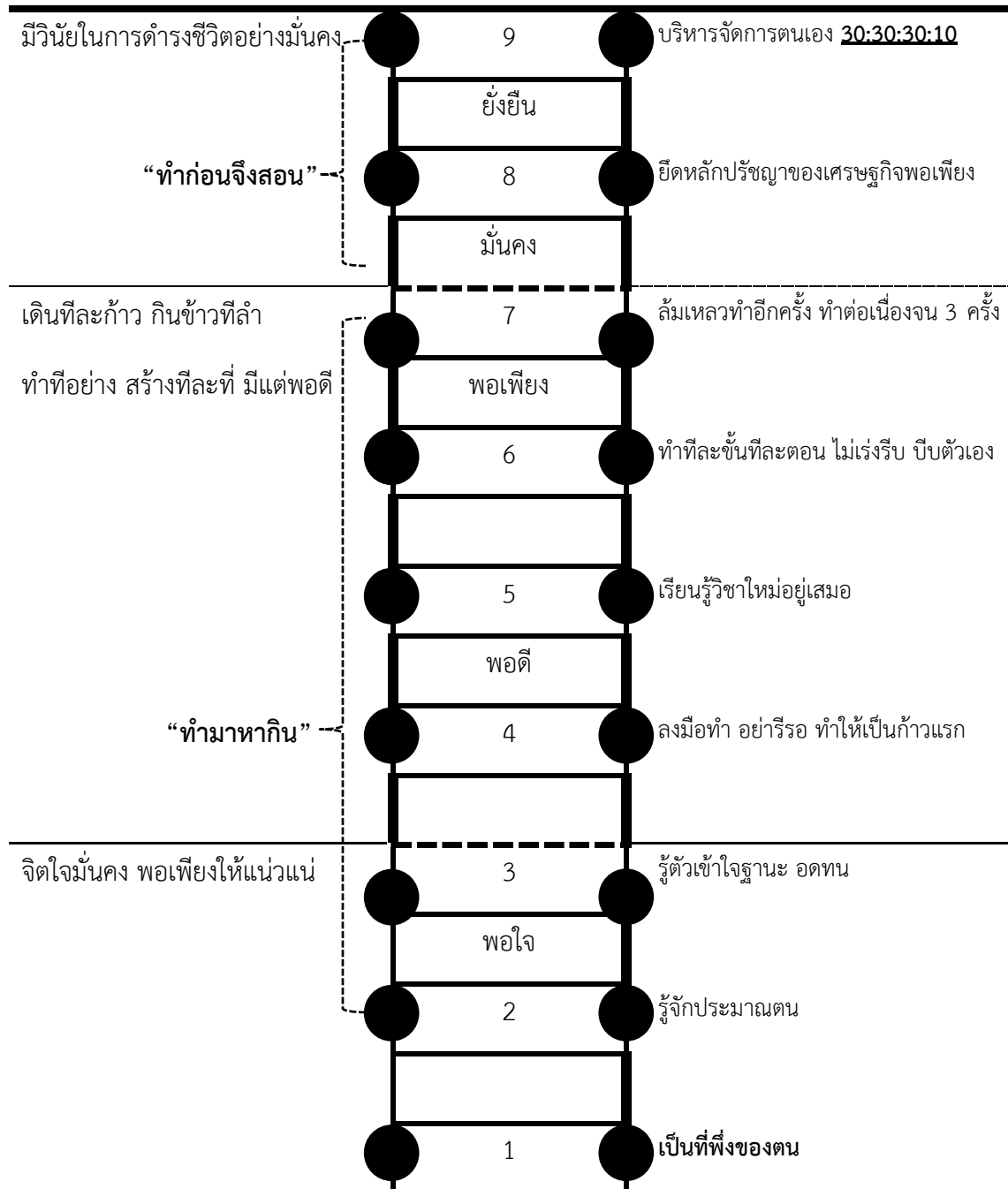
การสร้างความสุขในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตนแบบเรียบง่ายให้ลูกหลานในครอบครัว ทำ
ก เป็นตัวอย่างที่ดี พ่อแม่ทำก่อน หมายถึงการทำจากสิ่งที้ง่ายๆให้ลูกได้ดู นำผลผลิตจากการ
ทำเกษตร การดำรงชีวิตที่เหลือไปค้าขายในตลาดเพื่อสร้างรายได้รายวัน รายสัปดาห์ ราย
เดือน และยังได้เครือข่าย ได้พูดคุย ได้สอนลูก อยู่กับครอบครัว ทุกคนต่างทำหน้าที่ของตนเองให้ดี
ที่สุด คือ ต้องพัฒนาที่ทุนมนุษย์ที่ใกล้ชิดตัวเองให้ดีพอเพียงก่อน ต้องฝึกการทำหน้าที่ ต้องมีวินัยใน
ตัวเอง กิจกรรมทุกอย่างเกิดจากครอบครัว เมื่อครอบครัวมีความสุขอยู่พร้อมหน้า แค่นี้คือ พอเพียง
สำหรับคน 5 จังหวัดกลุ่มสบายดีอีสาน ความสุขอยู่ที่ลงมือทำเพราะทำทุกวันให้มีความสุข รายได้
ก็จะเกิดจากความสุขที่เราลงมือทำ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รูปแบบทุนมนุษย์ที่พ้นจากความพอเพียงของ

ชาวอีสานตอนบน มี 3 รูปแบบสำคัญเพื่อนำไปสู่การเป็นแนวทางสร้างความสุขในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 ที่หนุนส่งคนอีสานก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ดังนั้นภาพรวมของทั้ง 3 คำรวมมีภาพสรุปนวัตกรรมวิถีพอเพียงให้เป็นหนึ่งเดียว ดังนี้

ภาพที่ 5.51 ภาพสรุปนวัตกรรมวิถีพอเพียง

รูปแบบที่ 1 เกิดขึ้นจากทุนมนุษย์ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมของชนบทต้อง "ทำมาหากิน 1 สู่ทำก่อนจึงสอน 1 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุป 9 ขั้นตอนก้าวพ้นจากความยากจนไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.52 ขั้นตอนก้าวพ้นจากความยากจน

“ทำมาหากิน 1 สู่ทำก่อนจึงสอน 1 ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

รูปแบบที่ 2 เกิดขึ้นด้วยการเชื่อมั่นในผู้นำที่เสียสละเวลามาทำงานให้กับหมู่บ้านท้องถิ่น “ผู้นำมาก่อนจึงทำตามสู่เชื่อมั่นคนทำที่สำเร็จ” ชาวอีสานส่วนใหญ่เชื่อผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีฐานะ มีการศึกษาสูง แต่งตัวดีดูภูมิฐานเป็นเจ้าขุนมูลนาย มักเรียกพวกข้าราชการว่า “นาย” หรือที่เข้าใจว่า เป็นพวกเจ้านายเหมือนในยุคระบบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือระบบอุปถัมภ์ ต่าง ๆ ในความเป็นจริงข้าราชการต้องบำบัดทุกข์บำรุงสุขทำหน้าที่สนองงานแทนพระมหากษัตริย์ ต่างพระเนตรพระกัณท์ และที่สำคัญในความเป็นจริงข้าราชการที่เข้าใจว่าเป็นเจ้านายนั้น “กินเงินภาษีประชาชน” แต่สุดท้ายชาวบ้านก็ยังให้เกียรติเคารพนับถือข้าราชการอยู่ดี ดังนั้นผู้ที่เป็ข้าราชการรวมถึงผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอในท้องถิ่นใกล้ชิดประชาชนต้องทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ประชาชน ชาวบ้านได้ทำตามในสิ่งดี ๆ ไปด้วย อย่าใช้อำนาจที่ได้รับมาใช้ไปในทางที่ผิด ฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ในชุมชน หมู่บ้าน ท้องถิ่นที่ชาวบ้านมี “อย่าข่มเหงคนจน อย่าใช้อำนาจรัฐเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับตัวเอง และพวกพ้อง อย่าใช้กฎหมายกับคนจนเพื่อสร้างผลงาน อย่าใช้อำนาจในท้องถิ่นสร้างผลงานเพียงอย่างเดียวต้องใช้เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านที่ขาดโอกาส ไม่มีโอกาส ไร้โอกาสแบบท่าน ๆ ด้วย” เพราะชาวบ้านเชื่อมั่นในตัวข้าราชการที่ประสบผลสำเร็จแล้วจึงทำตามพวกท่าน และสิ่งที่ทำให้ชาวบ้านเชื่อผู้นำ ด้วยเหตุผลดังนี้

- ชาวอีสานเป็นคนมีจิตใจดีเป็นต้นทุนชีวิต ด้วยเหตุที่ตื่นเช้า หนึ่งชั่วโมงใส่บาตรกับพระสงฆ์เป็นกิจวัตรทุกเช้าจะคิดเรื่องทำบุญก่อน

- จิตใจงดงามชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีพอกับชีวิต ด้วยเหตุที่ตนเป็นชาวนา ชาวไร่ ต้องเอาแรงกายสู้งานตลอด จึงรู้จักพอกับชีวิตและเผื่อแผ่จิตใจให้คนอื่นพร้อมด้วย รู้ว่าความลำบาก ความยากจนมันน่ากลัวแค่ไหน พอจะมีกิน มีใช้ก็รู้จักเอื้อกูลกัน มีน้อยก็สามารถแบ่งปันกันได้ มีความอดทนสูงมากกับการที่คนเอาเปรียบ จนคนชอบดูถูกเหยียดหยามตลอด และถูกเปรียบเทียบเปรยเสมอกับความยากจนแร้นแค้นในชีวิตมักถูกเปรียบเป็นคนอีสาน

- คนอีสานเป็นคนให้เกียรติคนอื่น ๆ คิดว่า ตัวเองมีความรู้ น้อย ไม่โก้หรู เลยทำให้เจียมเนื้อเจียมตัวอยู่เสมอ ไม่ทับถมคนอื่น ใจสูงมาก เป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจสูงมาก

- ชาวอีสานเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติและพยายามดิ้นรนชีวิตกว่าคนภาคอื่น ๆ เพราะความอุดมสมบูรณ์ไม่ได้มีอยู่ตลอดปี จะมีเป็นบางช่วงตามฤดูกาลเท่านั้น เช่นทำนาหน้าฝน 6 เดือน อีก 6 เดือนแห้งแล้ง จึงทำให้เข้าใจในชีวิตจริงกับความยากลำบากมากกว่าคนกลุ่มภาคอื่น ๆ

- ชาวอีสาน “รักสงบ”

- ชาวอีสานไม่นึกถึงอนาคตที่ยาวไกล ขอเพียงมีชีวิตใกล้ ๆ ในแต่ละวันก็เพียงพอ มีความสุขไปรายวัน เวลาช่วงเทศกาล และวันหยุดมักสังสรรค์กันตลอด
- ชาวอีสานยังคงเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นจนบางครั้งมองว่า “งมงาย” แต่นั่นคือความเชื่อสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นคติชนในคนในหมู่บ้าน ความเชื่อที่เกี่ยวพันกับความอยู่ดีมีสุข ความก้าวหน้าในชีวิต ความพ้นจากความยากลำบาก อาทิ ขอบวย ขอบพร ขอให้สมปรารถนา

รูปแบบที่ 3 วิถีพอเพียงวิธีพอเพียง

วิถีพอเพียงของชาวอีสานตอนบน 5 จังหวัด ด้วยเหตุแห่งการดำรงชีวิตที่อาศัยธรรมชาติ หากวัดด้วยวัตถุและรายได้จะอยู่ในฐานะ “คนอยู่ตามอัตภาพ หรือ ยากจน” เป็นส่วนใหญ่ นอกจากการดำรงชีวิตที่เป็นด้านทำมาหากินต้องพึ่งพาธรรมชาติแล้ว ยังพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระสงฆ์ และหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาด้วย ทำให้จิตใจมีความมั่นคง สามารถนำหลักความจริงมาปรับใช้กับชีวิตได้ ทำให้พบว่า วิถีพอเพียงจึงเริ่มต้นที่ด้านจิตใจในระดับสูงสุด เมื่ออยู่กับธรรมชาติ การมีวิถีเกื้อกูลกับธรรมชาติจึงให้น้ำหนักไว้ด้วย ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีค่าเฉลี่ยที่สูงด้วย แต่มักให้ค่ากับด้านเศรษฐกิจปากท้องอยู่ในระดับต่ำสุด เนื่องจากวิถีชีวิตผูกติดกับฤดูกาล คือ การทำนารอบละ 1 ครั้งใน 1 ปี จึงเป็นการทำนาเพื่อเลี้ยงชีพ มิใช่ทำนาเพื่อค้าขาย ทำให้คนชาวอีสานให้ความสำคัญกับการดิ้นรนด้านเศรษฐกิจปากท้องด้านอื่น ๆ ใด น้อย เอาเพียงประทังชีวิต หากไม่เพียงพอนัก เมื่อนอกฤดูกาลทำนา คนที่อยู่ในวัยแรงงานของครอบครัวจะออกไปทำงานในเมืองใหญ่เพื่อส่งเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว รอจนเริ่มต้นฤดูกาลใหม่เป็นการทำงานแบบชั่วคราวเท่านั้น เพราะงานประจำคือทำนานั้นเอง สิ่งหนึ่งที่เป็นวิธีให้อยู่รอดได้เพื่อให้ชีวิตพอดี พอเพียงกับตลอดฤดูกาลทำมาหากิน คือ การลดรายจ่าย และการเอื้ออารีต่อกันให้มากเพื่อช่วยกันและกัน จึงทำให้ผลการวิจัยชี้ชัดว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

ในการออกแบบภาพนั้นอย่างไรก็ตามผู้เขียนออกแบบภาพยังอาศัยวิธีคิดเชิงกลยุทธ์ที่สามารถหาวิธีการหรือทางเลือกที่ดีที่สุดท่ามกลางสถานการณ์ที่อาจมีอุปสรรคและความไม่แน่นอนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ ยังคำนึงถึงวิธีคิดเชิงเปรียบเทียบด้วยเช่นกันต้องพิจารณาเทียบเคียงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตอบสนองเป้าหมายที่ต้องการ และการคิดเชิงวิพากษ์ที่สะท้อนความตั้งใจที่จะพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อนำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่สมเหตุสมผลมากกว่าข้ออ้างเดิม ซึ่งหัวใจอยู่ที่ความตั้งใจที่จะเผชิญหน้าคัดค้านต่อสิ่งที่ คน ๆ หนึ่งยึดมั่นอยู่ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553; 2555)

ผู้วิจัยจึงออกแบบภาพรวมของ “วิถี-วิถีพอเพียง” ไว้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.53 สรุป “วิถี-วิถีพอเพียง”

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

บทสรุป

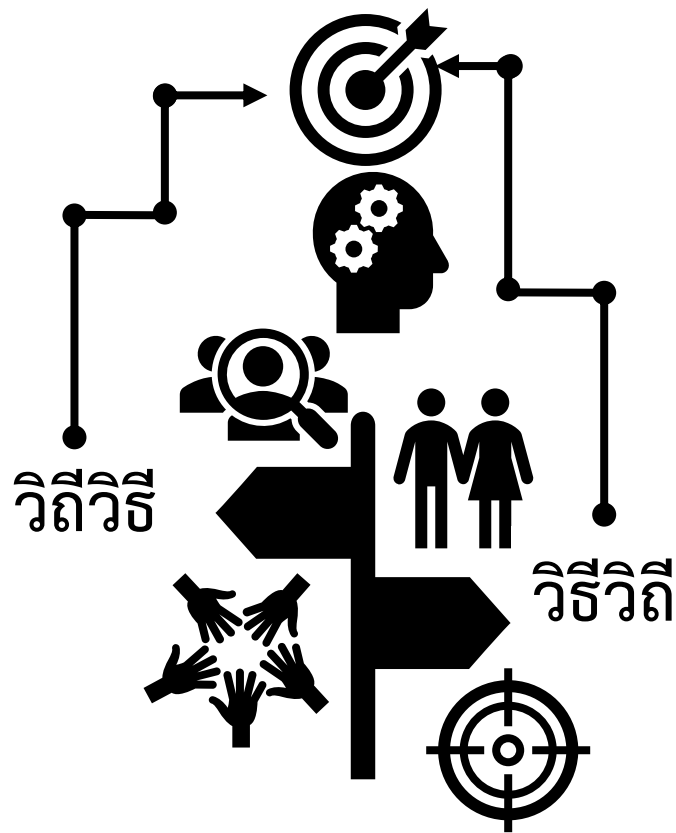
วิถีพอเพียง วิธีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง เป็นผลการวิจัยที่ผู้เขียนได้ลงพื้นที่ทำงานวิจัยโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่เป็นพื้นที่ชุมชนเมือง พื้นที่ชนบทลงพื้นที่ผลกระทบนาเกลือ นาข้าว 4 ตำบลในอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี พื้นที่ชนบทในมิติความเหลื่อมล้ำกับการมุมมองเศรษฐกิจพอเพียงใน 3 จังหวัดยากจนชนภาคเหนือ คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน รวมถึงงานวิจัยที่สำคัญในการไปค้นหาความคิดเห็นและมุมมอง การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมือง แต่เป็นนครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งที่ประเทศลาวไม่เข้าใจคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” แต่เข้าใจในความหมายที่ว่า “การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้” ซึ่งเป็นคำง่าย ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

อีกงานวิจัยหนึ่งที่สำคัญที่สุดในครั้งนี้คือ งานวิจัยที่เป็นการเก็บข้อมูลจาก 5 จังหวัดกลุ่มสภายดีอีสาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 ซึ่งเก็บจากประชาชนและผู้นำในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 54 หมู่บ้าน 54 อำเภอ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย บึงกาฬ และเลย เพื่อค้นหาคำว่า “วิถีพอเพียง วิธีพอเพียง นวัตกรรมวิถีพอเพียง” หรือผู้เขียนมักใช้คำว่า “วิถี-วิถีพอเพียง” นั่นเอง โดยพบคำตอบแบบสรุปว่า ไม่ว่าจะคนในเมือง หรือคนชนบท หรือคนต่างประเทศ คนในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง มองวิถีพอเพียงกับวิถีพอเพียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิต มักไม่แยกออก วิถีก็คือวิถี วิธีก็คือวิถี ใช้แบบนี้จริง ๆ กับชีวิตไม่ต้องการความยากหรือซับซ้อน แต่ประชาชนต้องการความง่ายสะดวกสบาย ไม่สลับซับซ้อน และที่สำคัญคำว่า “พอเพียง อยู่ในชีวิตประจำวันแล้ว เพียงแต่จะใช้เมื่อไหร่เท่านั้น” บทสรุปที่สำคัญที่สุดคือ “ทุกคนมีความพอเพียงแต่ไม่รู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์ จึงจำเป็นต้องฝึกฝน ปฏิบัติจริงให้มีวินัยอย่างสม่ำเสมอ สิ่งที่ประชาชนขาด คือ วินัย และความตั้งใจ”

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). การคิดเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). การคิดเชิงเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). การคิดเชิงวิพากษ์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนของประชาชน ในเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณรายได้).
- _____. (2555). วิถีคนเมืองกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณรายได้).
- _____. (2560). การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนอำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2560). แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (การประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้) ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2562). รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. (2557). เอกสาร “แกนนำกับการขยายผลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยทุนชุมชน”. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

วิถีวิธี – วิธีวิถี

ทั้ง 2 คำเป็นการเกิดขึ้นจากพฤติกรรมในการนำวิถีพอเพียง
สู่การใช้ชีวิตวิถีพอเพียง

วิถีคือวิถีพอเพียง-วิธีคือวิถีพอเพียง

บทที่ 6

ฉากทัศน์ที่หก: ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ ราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น

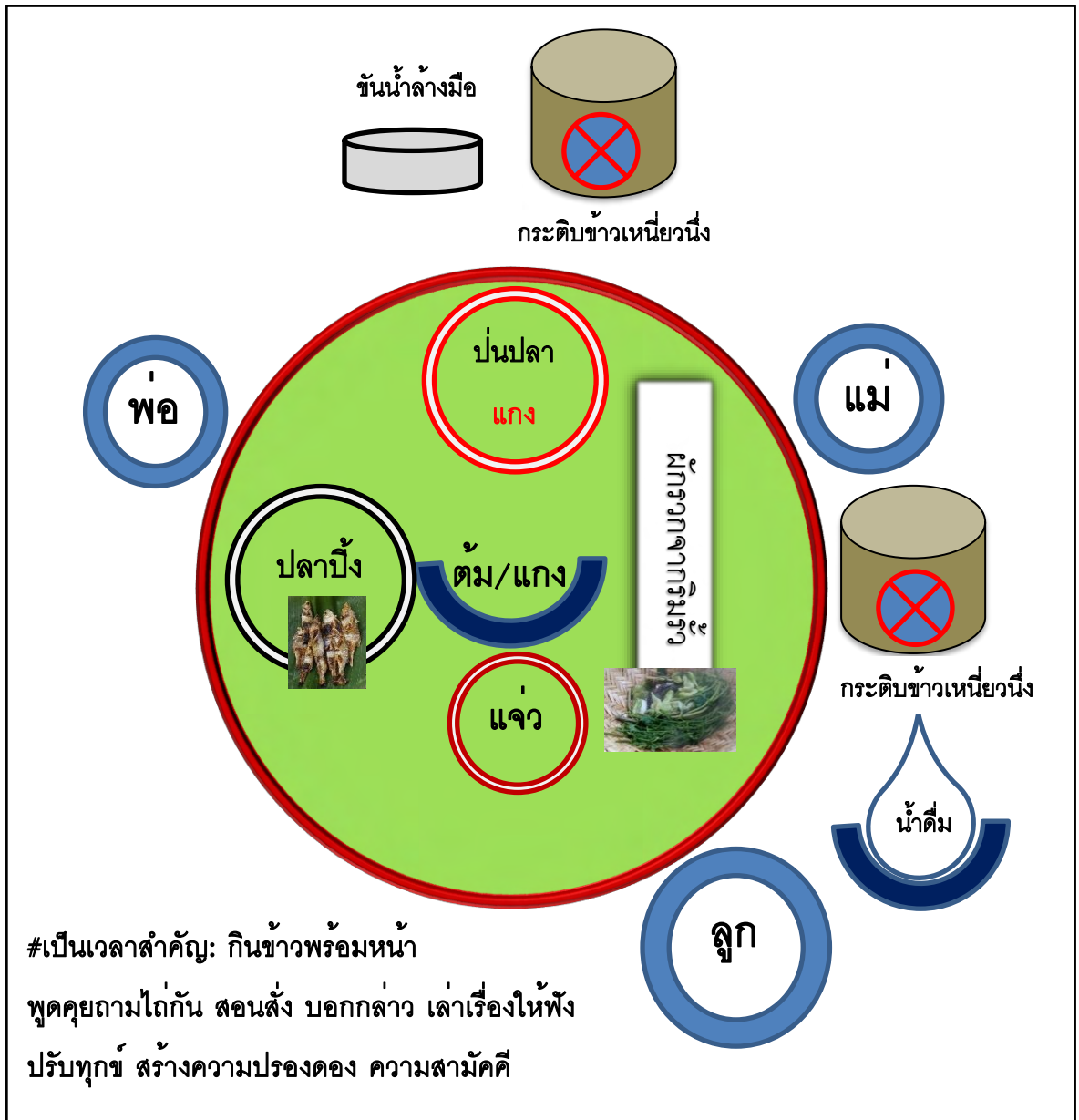
ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ ราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น” เกิดขึ้นจากการทำงานตำแหน่งบริหาร ในการรับผิดชอบงานด้านบริการวิชาการแก่สังคม ตลอดระยะเวลา 1 ทศวรรษในฐานะคน ราชภูมิที่ต้องทำงานอย่างทุ่มเทด้วยหัวใจ ทำงานให้สมกับคำว่า “คนของพระราชชา ของแผ่นดิน” หากนับการเดินทางแล้วต้องมากกว่า 7 แสนกิโลเมตร ที่ต้องเดินทางไปทำงาน ร่วมกับพี่น้องประชาชน เสมือนชุมชนท้องถิ่นเป็นบ้านหลังที่ 3 ประชาชนเหมือนญาติพี่น้อง ที่ ต้องไปพบปะพูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันพัฒนาชีวิต โดยใช้องค์ความรู้จากการวิจัยที่เป็นวิชาการ คู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชาวบ้านมีอยู่ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น สิ่งที่สำคัญและยึดมั่นอยู่เสมอคือ หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 เรื่อง “ระเบิดจากข้างใน” และ “การมีส่วนร่วมประชา วิจารณ์” 5 พื้นที่ได้ทำการพัฒนาและปึกหมุดหมายการทำงานร่วมกับประชาชน ผู้นำท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการตั้งแต่ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร อำเภอบ้านดุง จังหวัด อุดรธานี ทั้ง 3 อำเภอในจังหวัดสมุทรสงคราม ตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม และอำเภอ เมือง จังหวัดระนอง รวมถึงพื้นที่อื่น ๆ จนได้สรุปกระบวนการทำงาน และผลการทำงานเป็น แนวคิดภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ หรือราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น ซึ่งสำคัญที่สุดนักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏต้องลงพื้นที่โดยคำนึงถึง วิถีของชาวบ้านเป็นสำคัญ ต้อง ใช้แนวทางของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่ว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ใช้ได้กับทุกพื้นที่ไม่ว่าจะขัดแย้ง หรือสงบสุข สามารถนำไปใช้ได้ทันที นอกจากนี้จำเป็นต้องมีพื้นที่การวิเคราะห์ซึ่งคำว่า การคิด เชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแจกแจงองค์ประกอบ ต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่าง องค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553) ซึ่งการคิดเชิงวิเคราะห์เป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพให้คนเราได้ไตร่ตรองใคร่ครวญ จำแนกแยกแยะ แจกแจง องค์ประกอบเพื่อค้นหาต้นสายปลายเหตุให้กระจ่างชัดเจน จึง ตัดสินใจดำเนินการบางสิ่งบางอย่างด้วยสมเหตุและผลอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ต้องอาศัยการคิด เชิงสังเคราะห์ ที่ต้องเกิดขึ้นจากความสามารถในการคิดที่องค์ประกอบต่าง ๆ มาหลอมรวม หรือถักทอภายใต้โครงร่างใหม่อย่างเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งการคิดเชิง สังเคราะห์ สามารถแบ่งรูปแบบการคิดได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การคิดเชิงสังเคราะห์เพื่อการ สร้าง “สิ่งใหม่” ซึ่งเป็นการประดิษฐ์สิ่งของ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามความต้องการของ เรา การคิดเชิงสังเคราะห์เพื่อการสร้าง “แนวคิดใหม่” อันเป็นการพัฒนาและคิดค้น

แนวความคิดใหม่ ๆ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2554) ผู้เขียนจึงได้สรุปภาพสำคัญของการทำงานและแนวคิด รูปแบบการทำงาน โมเดลที่เกิดขึ้นเป็นแนวคิดของผู้เขียนที่เกิดขึ้นจากการทำงานตลอดระยะเวลา 10 ปี ในสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ดังมีรายละเอียดที่สำคัญต่อไปนี้

6.1 ความพอเพียง: สบายดีอีสาน ลู “การไปไม่ถึงพออยู่พอกินแต่ขอให้มียูมมีกินก็พอ”

รูปแบบที่สำคัญที่ได้จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจาก
รู ความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) เป็นโมเดลต้นแบบที่เป็นกระบวนการสำคัญที่ผู้เขียนต้องสะท้อนการทำงานในพื้นที่ว่า แนวคิดใดที่นำไปสู่ประชาชนยอมเป็นไปตามวิถีชีวิต จะไม่ทำลายวิถีเดิมแล้วเติมวิถีใหม่ แต่จะยกระดับวิถีเดิมเดิมวิถี เข้าไปช่วยเหลือประชาชน ให้พ้นจากความยากจน ดังมีรูปแบบตัวอย่างโมเดลจากงานวิจัย ว่า “สบายดีอีสาน” เป็นความพอเพียงของคนอีสานที่ไม่ต้องการต่อสู้ดิ้นรนแข่งขันกับใคร อยู่ด้วยชีวิตบนเท่าที่มั่นคง พึ่งตนเอง อาจไม่พออยู่พอกิน แต่ขอให้มียูมมีกินก็พอ

คำว่า สบายดีอีสานยังสะท้อนการมีชีวิตที่มีรู้จักแสวงหาความสุขบนสิ่งที่ขาดแคลน นั่นก็หมายความว่าความถึงการที่ชาวอีสานอยู่ในพื้นที่ที่แห้งแล้งมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ การเป็นพื้นที่ที่กระหะคว่ำเป็นที่ราบสูง การเก็บกักน้ำในธรรมชาติจึงไม่ทันข้ามฤดูกาลก็เหือดแห้งไป การทำนาปลูกข้าวจึงได้เพียงการเก็บไว้กินเท่านั้น ทำนาได้เพียงครั้งเดียวเพราะขาดแหล่งเก็บกักน้ำ การเป็นพื้นที่ที่แห้งแล้งขาดแคลนทำให้เกิดความทุกข์ยากเรื่องอาหารมากกว่าพื้นที่ภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย แต่แม้ว่าด้วยภาวะของความลำบากที่เกิดขึ้น คนอีสานยังคงมีแสวงหาความสุขไปตามวิถีของตนเอง ปรับตามธรรมชาติและอยู่ได้อย่างมีความสุขตามฤดูกาล หน้าฝนก็ทำนา หน้าหนาวก็ปลูกผัก หน้าแล้งก็หาปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติที่ตนอาศัยอยู่ใกล้เคียงแล้วกลับมาร่วมใช้เวลาในการทานข้าวร่วมกันในถาดเดียวกัน หรือ พาช้าวเดียวกัน อยู่กันครบหน้าครอบครัวที่วิถีคนอีสานที่อาจต้องหาความสุขบนความทุกข์จากธรรมชาติที่มอบให้ผู้คนได้ใช้ชีวิตร่วมกันให้กลมเกลียวเหนียวแน่นเหมือนหนึ่งว่า “ปั้นข้าวเหนียว” ตามลักษณะการปั้นข้าวเหนียวของคนอีสานที่ชอบแบนข้าวเหนียวนั่นเอง ในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นจนเกิดเป็นโมเดลชาวบ้าน คือ “พาช้าวฮักแพง สบายดีอีสาน” สำหรับบ้านบ้านก็เพียงพอ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.1 โมเดลชาวบ้าน “พาข้าวฮักแพง-สบายดีอีสาน”

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2562)

ภาพนี้เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นแบบการนั่งทานข้าวร่วมกันของคนใน 1 ครอบครัวที่อยู่พร้อมหน้ากัน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วนประกอบขึ้นเป็นพาข้าวฮักแพง ดังนี้

- 1) สมาชิกครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ ลูก และญาติพี่น้อง
- 2) พาข้าว ได้แก่ ถาด ข้าวเหนียว ผัก แจ่วป่น ต้มแกง ปิ้งปลา และน้ำดื่ม
- 3) การสื่อสาร ได้แก่ การพูดคุยสนทนา อบรม ถามไถ่ ปรีกษาหรือเรื่องราวต่าง ๆ

4) ความผูกพัน ได้แก่ ภาวะจิตใจที่เกิดขึ้นหลังจากได้ปลูกฝังการร่วมกันทำกิจกรรมที่เกิดจากความรัก ความห่วงใย ความเมตตากรุณาให้แก่กันสม่ำเสมอ ยังมีโอกาสได้ทานข้าวร่วมกันในพาข้าวเดียวกันพร้อมหน้ากันบ่อยเพียงใด ย่อมสร้างเสริมความผูกพันให้แน่นแฟ้นกันมากขึ้น

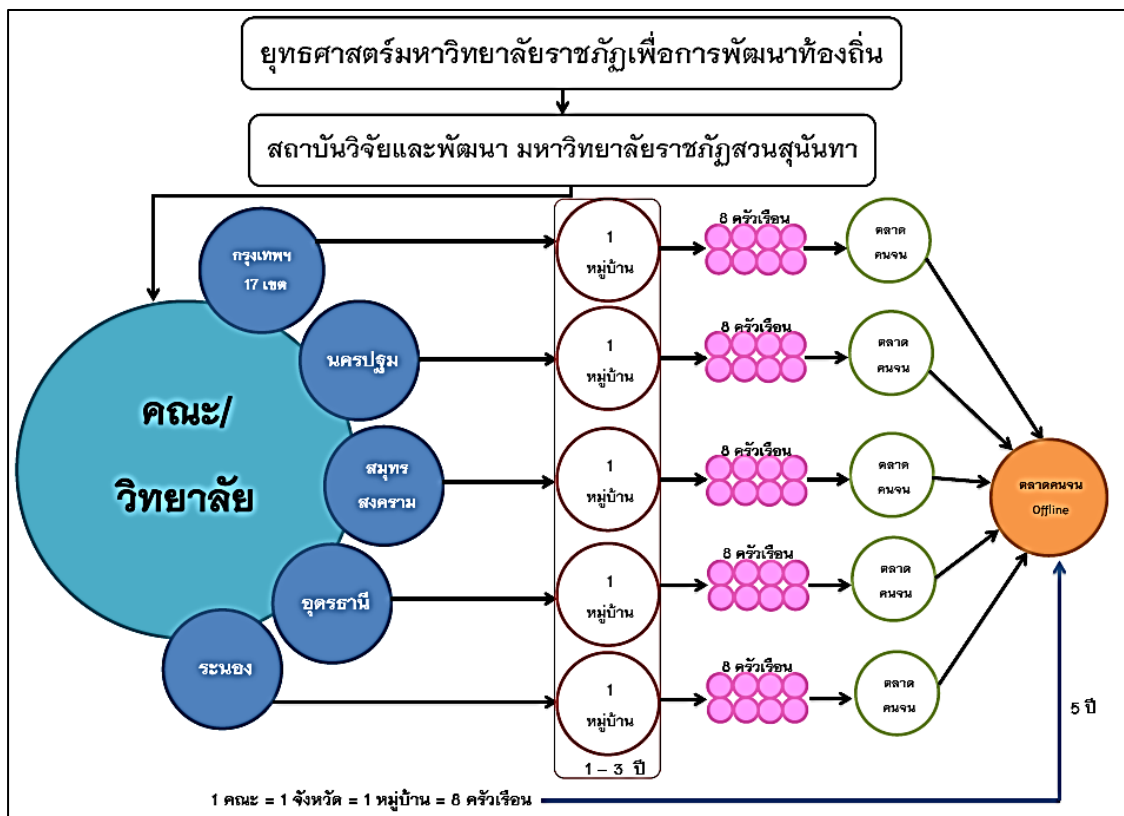
ณ ช่วงเวลาการได้ร่วมกันทานข้าวแบบพร้อมหน้าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของครอบครัวคนอีสานการทานข้าวพร้อมกันจะทำให้มีความอึดแน่นกันมากขึ้น ผู้เขียนจึงออกแบบเพื่อความเข้าใจมากในการเกิดผลลัพธ์ของโมเดลชาวบ้าน “พาข้าวอึดแน่น-สบายดีอีสาน” ดังภาพต่อไปนี้

ข้อมูลสำคัญ	กระบวนการ	ผลผลิต	ผลลัพธ์
เวลา: เข้าและเย็น (เป็นช่วงเวลาที่ได้ร่วมพาข้าวทานข้าวร่วมกันมากที่สุด) สมาชิกในครอบครัว (พ่อแม่ ลูก สำคัญที่สุดสถาบันแรกของมนุษย์ที่สำคัญที่สุด บ้าน (ทานข้าวพร้อมหน้าที่บ้านของตนเองอบอุ่นที่สุด สบายใจปลอดภัย สุขใจ วางใจไม่มีความลับ)	ทานข้าวร่วมกัน โดยมีพาข้าวเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมาย “อึดแน่น” พาข้าว ได้แก่ ถาด ข้าวเหนียว ผัก แจ่วป่น ต้มแกงปิ้งปลา และน้ำดื่ม	การสื่อสาร การพูดคุย สนทนา อบรม ถามไถ่ ปรึกษาหารือเรื่องราวต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญของการอยู่ร่วมกัน คือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของพ่อ แม่ ลูก ญาติ	ความผูกพัน ความรัก ความห่วงใย ความเมตตากรุณาให้แก่กัน สม่ำเสมอ ยังมีโอกาสได้ทานข้าวร่วมกันในพาข้าวเดียวกันพร้อมหน้ากันบ่อยเพียงใด ย่อมสร้างเสริมความผูกพันให้แน่นแฟ้นกันมากขึ้น ผลลัพธ์สุดท้ายคือ ความอึดแน่น สบายดีอีสาน

ภาพที่ 6.2 ผลลัพธ์ของโมเดลชาวบ้าน “พาข้าวอึดแน่น-สบายดีอีสาน”

6.2 มโนทัศน์การแก้ไขปัญหาความยากจน

มโนทัศน์แห่งการแก้ไขปัญหาความยากจน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพื่อค้นหาวิธีการใหม่ ๆ ในการนำมาช่วยในการพัฒนาประเทศ เป็นกระบวนการวิธีพัฒนาศักยภาพคนให้คนมีอยู่มีกิน มีวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นวัฒนธรรมไทย มีวิถีพอเพียงในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 โดยผู้เขียนเชื่อว่า “ฉันใดมโนทัศน์ใหม่แห่งการพัฒนาประเทศ เพื่อปรารถนาให้ประชาชนอยู่ดีกินดี อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข คือภาพแห่งการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นภาพแห่งมโนทัศน์การแก้ไขปัญหาความยากจน สังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังคงเป็นมโนทัศน์ใหม่ในการแก้ปัญหายากจนอยู่ฉันนั้น” ดังนั้นผู้เขียนได้ออกแบบภาพในการพัฒนาครัวเรือนยากจนโดยการบูรณาการเพื่อให้คณะหรือหน่วยงานลงสู่คณะแนวทาง “ยุทธศาสตร์ราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.3 แผนภาพการบูรณาการลงสู่คณะ (1 คณะ 1 จังหวัด 1 หมู่บ้าน 8 ครัวเรือน)

โดยแผนภาพการบูรณาการลงสู่คณะเป็นแนวทางการนำองค์ความรู้ 3 ห่วง ได้แก่ ห่วงการเรียนการสอน ห่วงการวิจัย และห่วงการบริการวิชาการ เป็นการบูรณาการองค์ความรู้

ของแต่ละศาสตร์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาสนององค์ความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาศักยภาพคน ผู้นำ อาชีพ คุณภาพชีวิต สร้างรายได้ ให้พ้นจากความยากจน รวมทั้งสร้างอาชีพใหม่เกิดรายได้เสริมเติมรายได้หลักของชุมชนท้องถิ่น โดยผู้รับผิดชอบหลักคือ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ตั้งทีมยุทธศาสตร์ราชภูมิแต่ละหน่วยงานขึ้นมาเพื่อขับเคลื่อนองค์ความรู้ นักศึกษา คณาจารย์ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นเป้าหมาย 5 พื้นที่ 14 หน่วยงาน ๆ ละ 8 ครั้วเรือน เข้าสู่กระบวนการบูรณาการ 1 คณะ 1 จังหวัด 1 หมู่บ้าน 8 ครั้วเรือน ตามภาพที่แสดงไว้นั่นเอง

โดยการออกแบบเพื่อการพัฒนาประชาชนในพื้นที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมทั้ง 5 เขตพื้นที่บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดระนอง และจังหวัดอุดรธานี

คุณสมบัติของผู้นำต้นแบบราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น

ผู้นำต้นแบบราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่นที่คาดหวังในการแก้ปัญหาความยากจน หรือผู้มีรายได้ น้อยในระยะเวลา 1 ปี 1 คณะ 1 จังหวัด 1 หมู่บ้าน 8 ครั้วเรือน ต้องมี “ปัจจัยบุคคล ประสิทธิภาพชีวิต ปัญญาชั้นนำ” ดังนี้

- 1) ทรงภูมินักคิด นักวิเคราะห์ นักค้นคว้า นักวิจัย
- 2) ยึดหลักทรงงาน 23 หลักของรัชกาลที่ 9 มาใช้ให้เหมาะกับตนเอง ทีม และพื้นที่
- 3) ยึดหลักวิถีชีวิตเรียบง่าย วิถีสุจริต (หัวใจนักปราชญ์)
- 4) ลงมือทำเอง ตามงานต่อเนื่อง ใช้คนเป็น ทำงานถูกต้อง
- 5) อดทน เสียสละ มีเหตุผลสูง
- 6) เมตตากรุณาสูง
- 7) ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งก่อนเสมอ

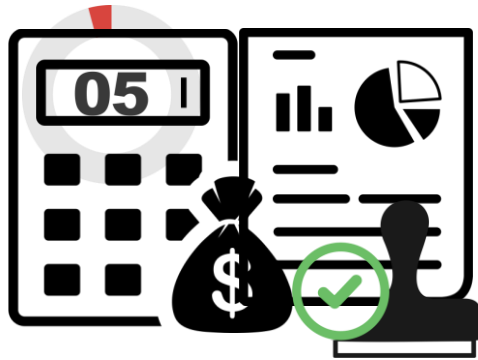
ดังนั้นมโนทัศน์การแก้ไขปัญหาความยากจนในความเป็นนักวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จำเป็นอย่างที่ต้อปฏิบัติตามภารกิจหน้าที่ทั้งในความเป็น “คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน” ยังหมายเอาบทบาทในกฎหมายที่ระบุเป็นเจตนารมย์ยิ่งนักว่า “มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” จึงต้องมุ่งมั่นในการคิดค้นวิธีการองค์ความรู้ใหม่ ๆ การเชื่อมต่อองค์ความรู้เดิมในกระบวนการวิธีใหม่ ๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ยังยากจน เกือบยากจน ให้พ้นจากความยากเข็ญในชีวิตสู่การเป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอยู่มีกิน อิ่ม खुตัวเองได้ มีความมั่นคงในชีวิตยามสูงวัย ซึ่งมโนทัศน์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืน หนีไม่พ้นฐานคติของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หรือ ศาสตร์พระราชา เป็นฐานรากแห่งการ

สร้างชีวิตให้แข็งแกร่งก่อน และค่อยยกระดับชีวิตขึ้นไปแบบค่อยเป็นค่อยไป “ทำตัวแบบคนจน คิดแบบคนรวย” ให้กับชาวบ้านที่ยากจนเพื่อเป็นแรงบันดาลใจเริ่มจากมโนทัศน์ในการพัฒนาตนเอง อาชีพ ชีวิตของตนเองให้มั่นคงได้ อาทิ

- 1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ทฤษฎีใหม่
- 3) ศาสตร์พระราชา (ทัศนคติที่ดี มีอาชีพ รายได้มั่นคง ดำรงตนเป็นพลเมืองดี)
- 4) สร้างคนที่มีพื้นที่ 1 ไร่ให้ได้ 1 แสน (ผสมผสาน บูรณาการอาชีพ)
- 5) เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา
- 6) บริการวิชาการสู่บริการวิชาชีพ
- 7) สร้างรายได้ รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน รายปี รายชีวิต
- 8) วิจัยสร้างอาชีพ วิชาการสัมผัสได้
- 9) สร้างสังคมให้มีคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ
- 10) บัณฑิตคนจน บัณฑิตสวัสดิการแห่งรัฐ นวัตกรรมใหม่แก้ไขปัญหาความยากจน
- 11) สร้างผู้นำต้นแบบจิตอาสาส่วนรวม
- 12) กระบวนทัศน์ยังให้ตรงเป้าเอาให้ถูกที่ค้น
- 13) วิจัยชาวบ้าน
- 14) ปรับวิถีวิธีสร้างรายได้เสริมเปลี่ยนสู่รายได้หลักอย่างยั่งยืน

กระบวนการเชื่อมโยงโครงการยุทธศาสตร์ราชภูมิด้วยการบริหารจัดการเงินงบประมาณแผ่นดินที่โปร่งใสและตรวจสอบเป็นพหุกระบวนการ คือ ปัจจัยความสำเร็จอย่างหนึ่งของการงานบริการวิชาการแก่สังคม ดังที่ผู้เขียนได้สรุปไว้ว่า กระบวนการบริการวิชาการ (ยุทธศาสตร์ราชภูมิ) มีการรองรับด้วยรูปแบบการวิจัยการทำงานประจำ เรื่อง งานวิจัย R2R เรื่อง การศึกษาการรับรู้กระบวนการบริหารงานบริการวิชาการแก่สังคม งบประมาณแผ่นดินของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (เจนจิรา ชินวงศ์, 2561: 107) และกระบวนการจัดการความรู้ที่จัดทำเป็นคู่มือกระบวนการปฏิบัติงานประสานบริการวิชาการแบบให้เปล่าของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ปีงบประมาณ 2561 นอกจากนี้กระบวนการบริการวิชาการได้ถูกตรวจสอบความถูกต้องตามระเบียบการเงินการคลังของเงินกลางของมหาวิทยาลัยและตามระเบียบสำนักงานนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ.2535 รวมถึงตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการประชุมระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2555 และที่สำคัญล่าสุดได้มีการอ้างอิงการเบิกจ่ายตามระเบียบ

กระทรวงการคลัง ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 นอกจากนี้ การเบิกจ่ายเงินงบประมาณแผ่นดินได้รับการตรวจสอบ 5 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

- ขั้นที่ 1 นักวิจัย นักบริการวิชาการแก่สังคม ตรวจสอบความถูกต้องลำดับแรก
- ขั้นที่ 2 เจ้าหน้าที่การเงินของคณะหรือหน่วยงาน ที่รับงบประมาณแผ่นดินไปดำเนินการ
- ขั้นที่ 3 เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการวิชาการของ สถาบันวิจัยและพัฒนา

ภาพที่ 6.4 การเงินและงบประมาณสำคัญต้องตรวจสอบให้โปร่งใสที่สุดต้องซื่อสัตย์สุจริต

ขั้นที่ 4 ฝ่ายการเงินของสถาบันวิจัยและพัฒนา

ขั้นที่ 5 การเงิน กองคลัง พัสดุของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้เขียนจึงยืนยันได้ว่า “การเบิกจ่ายงบประมาณและการทำงานภายใต้ฝ่ายบริการ วิชาการมีความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไร้การคอร์รัปชันหรือทุจริต ความคุ้มค่าในการใช้ งบประมาณ 100%”

6.3 ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ (องค์ความรู้คู่ภูมิปัญญา)

การเริ่มต้นในการทำงานมาจากการเกิดจากการบูรณาการ 3 ห่วงแห่งการพัฒนา คือ ห่วงแรกการเรียนรู้ การสอน ห่วงที่สองการวิจัย และห่วงที่สามการบริการวิชาการ ซึ่งทั้ง 3 ห่วงเป็นห่วงที่มีชีวิตสามารถหมุนเวียนปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของสังคมและชุมชน ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากความต้องการแท้จริงของประชาชน จนทำให้แต่ละพื้นที่ได้รับการพัฒนามี

การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม ประจำชุมชนท้องถิ่นไว้เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาให้เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ และเป็นการ “ปักหมุด” การพัฒนาพื้นที่ต้องมีความชัดเจนในขั้นแรก

ภาพที่ 6.5 การปักหมุดพัฒนาเชิงพื้นที่สำคัญในการสร้างความยั่งยืน

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของคณาจารย์และนักศึกษา จะได้มาทำกิจกรรมร่วมกับประชาชน ในท้องถิ่นได้ โดยมีศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการทั้ง 5 พื้นที่ และมีองค์ความรู้คู่กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นับเป็นพื้นที่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาความยากจน(ราชภัฏพัฒน์ท้องถิ่น)

ที่มีศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม มีการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญา (ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์) อย่างเต็มรูปแบบ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561)

1) ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การพัฒนาชุมชน เมือง วัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ชุมชนเมืองวัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นตัวอย่างชุมชนหนึ่งจากสามสิบสี่ชุมชนในเขตดุสิต ซึ่งประสบกับ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่รอการแก้ไขจากหน่วยงานรัฐ นับเป็นโจทย์การศึกษาที่น่าสนใจหัวข้อหนึ่งที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้เล็งเห็น และตระหนักถึงปัญหาของสังคมเมืองที่เกิดขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2554 จึงมีโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมชุมชนเมือง

ภาพที่ 6.6 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตั้งอยู่ที่วัดประหาระปือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผู้ดูแล 3 ท่าน ได้แก่ ป้าดม ป้าเทียบ ป้าออด

เกิดขึ้นกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาอย่างลึกซึ้ง โดยใช้กระบวนการการรวบรวมข้อมูลภาคสนามในลักษณะของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประเมินผลโดยใช้บันไดคุณภาพชีวิต และกระบวนการมีส่วนร่วม AIC (Appreciation Influence Control) พบว่าปัญหาที่ชุมชนวัดประหาระปือธรรมต้องการให้แก้ไขอย่างเร่งด่วนคือ ปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน จากผลการศึกษาวิจัยโครงการดังกล่าวนี้ได้ทำให้ชุมชนวัดประหาระปือธรรมเป็นพื้นที่เป้าหมายหนึ่งของคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้บูรณาการผลการศึกษาวิจัยและการเรียนการสอน ในรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้บริการวิชาการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพการนวดแผนไทยประยุกต์ ซึ่งเป็นโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ในศาสตร์การนวดแผนไทยประยุกต์ โดยอาจารย์วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชาวบ้านของชุมชนวัดประหาระปือธรรม และยังมีอีกโครงการหนึ่งที่เป็นการสร้างแนวทางการการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำดังกล่าวอีกหนึ่งโครงการ คือ โครงการประยุกต์หลักธรรมตามวิถีชีวิตเยาวชน 84 คนพอเพียงเพื่อความสุขอย่าง

ยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล และจากโครงการดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มชาวบ้านที่สนใจมีส่วนร่วมของชุมชนวัดพระชะเอือธรรม เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า วัดพระชะเอือธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2556 และต่อมาในวันที่ 18 มีนาคม 2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จึงก่อตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมการพัฒนาชุมชนเมืองวัดพระชะเอือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ศูนย์รวมการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาชุมชนเมืองตัวอย่าง โดยเริ่มแรกนั้นมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสหเวชศาสตร์ วิชาแพทย์แผนไทยประยุกต์ เพิ่มเติมให้แก่สมาชิกของกลุ่ม และประชาชนที่สนใจเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน ช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน และถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการระบบดำเนินงานของกลุ่มนวดกดจุดฝ่าเท้า ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองเมื่อ 60 ปีที่ผ่านมา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 มีวางแผนการดำเนินงานบูรณาการองค์ความรู้จาก แนวทางการดำรงชีวิตอย่างมีสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนเมือง โดยการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้การรวมกลุ่มผลิต “ยาหม่องพญาวาน” พร้อมทั้งออกแบบบรรจุผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ “ดุสิตระเอือธรรม” ซึ่งสามารถใช้ผลิตภัณฑ์ยาหม่องพญาวานนี้สำหรับการนวดของกลุ่มอาชีพ และจำหน่ายเป็นของที่ระลึกเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มอาชีพนี้อีกด้วย “การรวมกลุ่มอาชีพผลิตยาหม่องพญาวาน” มีวิธีการ ดังนี้

- 1) ประชาสัมพันธ์รับสมัครสมาชิกกลุ่มอาชีพ
- 2) ลงทะเบียนสมาชิกของกลุ่มอาชีพ ประชุมกลุ่มอาชีพ เพื่อการสร้างรายได้เสริม
- 3) มีการผลิตยาหม่องพญาวานตามสูตร
- 4) มีการจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย
- 5) มีการบริหารจัดการวัสดุ – อุปกรณ์
- 6) มีการบริหารจัดการเงินทุนและสวัสดิการของสมาชิกในกลุ่ม

นอกจากนั้น ในปี 2559 ยังมีฐานความรู้ที่เพิ่มขึ้น คือ “ฐานการนวดตัวเพื่อผ่อนคลาย” โดยมีวิธีการนวดดังนี้

- 1) เริ่มจากผู้รับการนวดนอนคว่ำราบไปกับพื้นหรือที่นอน
- 2) เริ่มการนวดตั้งแต่บริเวณเท้าเพื่อสร้างความผ่อนคลาย แล้วจึงขยับการนวดขึ้นมาเรื่อย ๆ โดยเน้นที่บริเวณเส้นประสาทและกล้ามเนื้อเป็นส่วน ๆ
- 3) จากนั้นเปลี่ยนท่าให้นอนหงาย และเริ่มนวดบริเวณแขนไปจนถึงปลายนิ้วมือ

4) จากนั้นนั่งท่าหลังตรงเพื่อบวดตรงบริเวณสะบักหลัง ไหล่ ต้นคอ และศีรษะ เป็นลำดับเมื่อบวดครบแล้วจึงคลายกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ให้กับผู้รับการบวด เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย

ต่อมาปี พ.ศ. 2560 เพิ่มองค์ความรู้เทคนิคการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการประทับใจ และกลับมาใช้บริการอีกครั้ง ได้ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) รอยยิ้มที่เป็นมิตร
- 2) การจดจำชื่อลูกค้าและพูดคุนสื่อสารอย่างกันเอง
- 3) การถ่ายทอดความรู้ระหว่างการบวด
- 4) แสดงออกถึงความมีวินัยและซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และผู้รับบริการ
- 5) ใส่ใจในเรื่องความสะอาดและดูแล ควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์
- 6) กล่าวขอบคุณทุกครั้งด้วยความสุภาพและเป็นมิตรที่ดี

ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการท่องเที่ยว และการโรงแรมปี พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการสำรวจความต้องการ พบว่า สมาชิกกลุ่มบวดกดจุดฝ่าเท้าและชาวบ้านในพื้นที่มีความต้องการเป็นสมาชิกกลุ่มบวดกดจุดฝ่าเท้าของชุมชนและต้องการที่จะเรียนรู้วิธีการบวดกดจุดเพื่อผ่อนคลายเบื้องต้นด้วยตนเอง เพื่อฝึกฝนทักษะการรักษาสุขภาพเบื้องต้นด้วยตนเองได้ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้บูรณาการกับการเรียนการสอนรายวิชา ทัศนศึกษา 1 นำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ คือ “การทำหลักสูตรการบวดกดจุดฝ่าเท้า” จัดทำขึ้นเพื่อสมัครผู้ที่สนใจประกอบอาชีพบวดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยอาจารย์ประดับเพชร ครูซ่งทอง และอาจารย์วรรณิ พรหมคำว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กำหนดแผนการเรียนการสอนบวดกดจุดฝ่าเท้า เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันกับผู้เรียน

2) อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบวดกดจุดฝ่าเท้าแก่ผู้เรียน

2.1) อธิบายถึงตำแหน่งของวัยะต่างๆ บนฝ่าเท้า กายวิภาคศาสตร์ สรีระวิทยาของมนุษย์ ที่ถูกต้อง

2.2) อธิบายขั้นตอนการบวดกดจุดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ

2.3) อธิบายเทคนิควิธีการบวดกดจุดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ

2.4) อธิบายถึงอุปกรณ์ในการบวดกดจุดฝ่าเท้า

2.5) อธิบายเทคนิคการให้บริการที่ประทับใจแก่ผู้รับบริการ

3) ลงมือปฏิบัติบวดกดจุดฝ่าเท้ากับเพื่อนร่วมชั้นเรียน

4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มของผู้เรียนการบวดกดจุดฝ่าเท้า

5) ทดสอบและประเมินผลการเรียนการนวดกดจุดฝ่าเท้า

6) กำหนดเกณฑ์ในการบริหารจัดการการประกอบอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า

จากปัญหาสังคมที่ซับซ้อน และมีมาอย่างยาวนาน สู่การแก้ไขอย่างตรงจุดของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่ทำให้ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การพัฒนาชุมชนเมือง วัดประหารระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน ผ่านการถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การนำไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้หลายชุมชนต่างให้ความสนใจเข้ามาศึกษา และนำไปเป็นต้นแบบต่อไป

2) การแก้ปัญหาความยากจน ลดเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจบ้านพิสุชล สุขเกษม (1 ไร่ สองแสนแถมเงิน) ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยี นวัตกรรมสู่ชุมชน ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม อาชีพเกษตรกรรมในปัจจุบันพบกับ

ปัญหาต่าง ๆ ทั้งราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาดิน หรือปัญหาน้ำ แต่ ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม สามารถผ่านพ้นปัญหาดังกล่าวไปได้

ภาพที่ 6.7 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตั้งอยู่ที่บ้านลุงสชล สุขเกษม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นศูนย์การเรียนรู้แห่งแรกของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

โดยในปี พ.ศ. 2552 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เข้ามาให้บริการด้านวิชาการ และทำการวิจัยถึงปัญหาของชุมชน เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย ให้มีความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยฯ คือ “มหาวิทยาลัยคุณภาพชั้นนำ เพื่อปวงชน” ที่มุ่งมั่นสร้างสังคมที่มีคุณภาพ ซึ่งไม่ได้จำกัดเพียงแค่นักเรียนของมหาวิทยาลัยฯ เท่านั้น แต่ได้นำความรู้ วิทยาการเทคโนโลยีเข้าสู่ชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2552 จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นของ “ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดเทคโนโลยี นวัตกรรม สู่ชุมชน ตำบลจอมปลวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” หรือ ที่ชาวบ้านต่างเรียกกันว่า ศูนย์การเรียนรู้วิจัยบริการวิชาการบ้านสารภี พื้นที่ให้ความรู้ที่นำนวัตกรรมจากองค์ความรู้มาผสมผสานให้เกิดประโยชน์กับการดำเนินชีวิต

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโดยเริ่มแรกนั้นมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เข้ามาบริการวิชาการและทำการวิจัยในสิ่งที่ชุมชนต้องการ โดยเริ่มต้นจากการทำกิจกรรมสำรวจปัญหาและความต้องการในระดับหมู่บ้าน ขยายไปสู่ระดับตำบล และสู่ระดับจังหวัด และการที่จะขยายองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนอื่นๆ นั้นจะทำได้อย่างไร? นี่เป็นประเด็นคำถามหนึ่งที่เกิดขึ้น คุณสุชลได้ให้ความเห็นว่า “เราจะทำอย่างไรให้คนในชุมชนได้ความรู้อย่างแท้จริง? เราต้องเริ่มจากกลุ่มคนที่มีความเชื่อเหมือนกับเรา เชื่อในความเป็นไปได้ และจากนั้นก็ขยายไปสู่กลุ่มคนที่เชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง และผลที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่เราทำนี้แหละที่จะทำให้กลุ่มคนที่ไม่เชื่อทั้งหมดนั้นหันกลับมาสนใจเราได้”

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และชุมชนบ้านสารภี โดยมีคุณสุชล สุขเกษม (ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ) เป็นผู้นำให้แก่ชาวบ้านในชุมชน ร่วมกันสำรวจปัญหา คัดค้านนวัตกรรม คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยเข้ามาให้ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการสร้างและใช้เทคโนโลยีจากพลังงานทดแทน, การดูแลสุขภาพเบื้องต้น, การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการดำรงชีวิตด้วยวิถีความพอเพียง เพื่อการประยุกต์ใช้ที่เหมาะสมกับตนเองและสังคมให้แก่ชาวบ้าน ทำให้ปัจจุบันศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ มีฐานความรู้จำนวนทั้งสิ้น 52 ฐานความรู้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ สุขภาพชุมชน /พลังงานทดแทน /เศรษฐกิจพอเพียง และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

การพัฒนาองค์ความรู้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คัดค้านกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปี พ.ศ. 2558 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้นำนวัตกรรม “กัลก้นน้ำ” เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาด้านการจัดการน้ำในพื้นที่การเกษตร ซึ่งชุมชนอื่นก็สามารถนำนวัตกรรมกัลก้นน้ำไปใช้ได้เช่นกัน นับเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากการวิจัยและการบริการวิชาการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม โดยวิธีการสร้างกัลก้นน้ำทำได้ไม่ยาก ดังขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) เตรียมถังเหล็ก ขนาด 200 ลิตร
- 2) เจาะถังสำหรับต่อวาล์วเติมน้ำ เพื่อเชื่อมต่อถังเหล็กเข้ากับก้นถัง เพื่อเป็นวาล์วสำหรับเติมน้ำ
- 3) วางถังบนฐานและต่อท่อดูด และวาล์วเติมน้ำ โดยที่ปลายของท่อดูดจะต่อกับวาล์วที่ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้น้ำไหลย้อนกลับลงไปบ่อ ปลายท่อดูดควรจมน้ำลึก ประมาณ 15 เซนติเมตร
- 4) ต่อวาล์วลมที่ระบายอากาศด้านบนของถังขนาดท่อ 6 นิ้ว
- 5) เดินระบบท่อส่งน้ำไปยังแปลงเพาะปลูก

6) หากกระยะไกลมากขึ้นควรลดขนาดท่อส่งให้เหลือ 1 นิ้ว เพื่อรีดน้ำให้ไหลแรงขึ้น

7) ต่อวาล์วเปิดปิดที่ปลายสายเพื่อสะดวกในการใช้งาน

นวัตกรรม “กัลกน้ำ” เป็นการดูน้ำจากแหล่งน้ำขึ้นมาใช้ โดยที่ไม่ต้องใช้แรงงานคน ทำให้ประหยัดเวลาในการทำการเกษตร และล่าสุดกับนวัตกรรมในปี พ.ศ. 2559 ทางศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้ต่อยอดองค์ความรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร โดยเพิ่มฐานการบริหารจัดการน้ำด้วย “สลักกน้ำ” ซึ่งสลักกน้ำนี้เป็นการควบคุมระดับน้ำไว้ใช้ให้เพียงพอผ่านกระบวนการเปิด - ปิดจุระบายน้ำ โดยวิธีการสร้างสลักกน้ำ คือ

1) จัดทำจุระบายน้ำเข้า - ออก ไว้ 1 จุด ซึ่งทำเป็นคันดิน

2) เว้นที่ส่วนล่างไว้เพื่อใส่ท่อพีวีซีขนาดใหญ่ เพื่อเป็นจุระบายน้ำ

3) ส่วนปลายท่อพีวีซี จะเชื่อมต่อกับท่อพีวีซีอีกส่วนที่เป็นท่อข้องอ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งหากจะให้น้ำไหลเข้ามาในระดับใดต้องเปิดฝาท่อออก เพื่อให้ได้ระดับน้ำเท่าที่ต้องการ

ต่อมาปี พ.ศ. 2560 มหาวิทยาลัยโดยสถาบันวิจัยและพัฒนา และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมได้เพิ่มองค์ความรู้กระบวนการคิดสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์สำหรับประชาชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนที่มีผลิตภัณฑ์สามารถออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าในรูปแบบของตนเองได้ ดังขั้นตอนต่อไปนี้

1) ผลิตภัณฑ์ที่นำมาออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า

2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายว่าขายให้ใคร

3) ออกแบบตราสินค้า

4) เลือกวัสดุบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะกับผลิตภัณฑ์ เช่น กระดาษ, พลาสติก, แก้ว

5) ออกแบบรูปทรง ขนาดของบรรจุภัณฑ์

6) รายละเอียดข้อมูลผลิตภัณฑ์

7) สี สัน ตัวอักษร รูปภาพ ลวดลาย

8) ติดต่อนักออกแบบ พิมพ์งาน ขึ้นรูป บรรจุ ติดสลาก

ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยอาจารย์ศุภวรรณ พันธุ์เกาะเลิง คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สาขาการออกแบบสิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์

ปี พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการสำรวจความต้องการในการเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ พบว่าชาวบ้านมีความต้องการในการเพิ่มองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ และการเกษตร โดยมหาวิทยาลัยได้บูรณาการองค์ความรู้กับการเรียนการสอน รายวิชา ATM2551 Thai Traditional Pharmacy 1 จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ “การผลิตเชื้อชีวภาพไล่แมลง” การผลิตเชื้อชีวภาพไล่แมลง นั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยเกษตรกรไล่แมลง

ศัตรูพืชแบบชีวภาพ โดยใช้เชื้อแบคทีเรียที่อาศัยอยู่ในดิน คือ การใช้เชื้อแบคทีเรีย *Bacillus Thuringiensis* หรือ B.T. ทำลายแมลงโดย เมื่อหนอนหรือแมลงกินสปอร์และผลึกโปรตีนเข้าไป น้ำย่อยของแมลงหรือหนอนจะมีความเป็นกรด – ด่าง ที่เหมาะต่อการย่อยผลึกโปรตีน ผลึกโปรตีนจะปล่อยพิษออกมาทำลายกระเพาะอาหาร พืชจะเข้าสู่กระแสเลือดของแมลง และไปเพิ่มปริมาณในเลือด เซล เนื้อเยื่อ ทำให้แมลงเป็นอัมพาต เนื่องจากโลหิตเป็นพิษ ทำให้แมลงหยุดกินอาหาร เชื่องช้า ไม่ตอบสนอง ลำตัวจะเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล อ่อนนุ่ม และมีกลิ่นเหม็นมาก ซึ่งถ่ายทอดองค์ความรู้โดยอาจารย์นรินทร์ กากะทุม อาจารย์ประจำสาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ วิทยาลัยสหเวชศาสตร์

นับว่าเป็นการตอบโจทย์ของปัญหาด้านต่างๆในพื้นที่ได้อย่างตรงจุด สร้างประโยชน์แก่เกษตรกรในพื้นที่ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างโอกาสไปสู่ชุมชนอื่นๆ ให้นำไปปรับใช้ในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการชุมชนบ้านสารภีมีการยกระดับตนเองด้วยการเริ่มต้นที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยตนเองผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มได้

3) ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการเพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำบางน้อย ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ท่ามกลางความวุ่นวายในเมืองใหญ่ที่ผู้คนต่างใช้ชีวิตอย่างเร่งรีบ ทำให้ผู้คนถวิลหาความสงบจึงทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น ที่ “ตลาดน้ำบางน้อย” จังหวัดสมุทรสงคราม นั้นเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่นักท่องเที่ยวอนุรักษ์ให้ความสนใจ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้ลงพื้นที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางน้อย ซึ่งเป็นโจทย์ที่น่าสนใจในการต่อยอดพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ให้เป็นที่รู้จัก และนิยมชมชอบสำหรับนักท่องเที่ยว อีกแห่งของจังหวัดสมุทรสงคราม

หลังจากการศึกษาวิจัยพื้นที่ตลาดน้ำบางน้อยของคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาได้พัฒนาองค์ความรู้โดยการบูรณาการผลการวิจัยและการเรียนการสอนร่วมกับการร่วมพูดคุย

ภาพที่ 6.8 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตั้งอยู่ที่บ้านตลาดน้ำบางน้อย จังหวัดสมุทรสาคร ต่อยอดการนำผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงคราม

ในประเด็นปัญหาและความต้องการที่ประชาชนในพื้นที่มีความต้องการพัฒนา โดย
โจทย์พบที่น่าสนใจ คือ การนำผลไม้สมุนไพรท้องถิ่นอย่างมะม่วงหาวมะนาวโห่มาผลิตเป็น
“ไอศกรีมมะม่วงหาวมะนาวโห่” โดยอาจารย์อัมพรศรี พรพิทักษ์ดำรง อาจารย์ประจำ
สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ ถ่ายทอดสูตรการผลิตไอศกรีมให้กับชาวบ้านผู้ที่สนใจในชุมชนตลาด
น้ำบางน้อย

ในปี พ.ศ. 2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เปิดพื้นที่ตลาดน้ำบางน้อยให้เป็น
“ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการเพื่ออนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชนตลาดน้ำบางน้อย ตำบล
กระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในชุมชนตลาดน้ำบางน้อย และมหาวิทยาลัย โดยยึดถือแนวความคิดการพัฒนาที่
ยั่งยืนให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วิถีชีวิตอันสงบเรียบง่ายของชุมชน
ตลาดน้ำบางน้อยเอาไว้ โดยมี คุณลาวัลย์ เชิดชู ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นผู้ประสานงาน
กลุ่มประชาชนให้มีส่วนร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ ร่วมกับคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย จนทำ
ให้เกิดการรวมกลุ่มที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยคงความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดน้ำ
บางน้อยเอาไว้ คือ “ตลาดน้ำบางน้อย เสน่ห์ที่ไม่ปรุงแต่ง” และเน้นการสร้างรายได้ให้ชุมชน
จากผลผลิตในท้องถิ่น ผ่านฐานความรู้ “การผลิตไอศกรีมผลไม้ตามฤดูกาล” ซึ่งผลจากการ
ผลิตผลิตภัณฑ์นี้ทำให้กลุ่มอาชีพศูนย์การเรียนรู้ฯ ตลาดน้ำบางน้อยมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น โดยการ
วางจำหน่ายไอศกรีมที่ตลาดน้ำ และการรับทำไอศกรีมเป็นอาหารว่างสำหรับการจัดประชุมของ
หน่วยงานต่างๆ ที่ติดต่อเข้ามา ทั้งนี้กลุ่มอาชีพศูนย์การเรียนรู้ฯ ตลาดน้ำบางน้อย ได้มีการวาง
ระบบการบริหารจัดการเงินรายรับ-รายจ่าย เพื่อการบริหารจัดการกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้
ฯ ให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการนำกำไรจากการจำหน่ายมาแบ่งส่วนเป็น 1) เงินสำหรับการซื้อ
วัตถุดิบให้การผลิตไอศกรีมครั้งต่อไป 2) เงินสำหรับสวัสดิการต่างๆ ของกลุ่ม 3) เงินสำหรับปัน
ผลกำไรให้กับสมาชิกของกลุ่ม

ในปี พ.ศ. 2558 ศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้สร้างสรรค์ความอร่อย พร้อมเผยแพร่สูตรการ
“ไอศกรีมมะม่วงหาวมะนาวโห่” ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้เรียนรู้ ซึ่งมีวิธีการผลิต
ไอศกรีม ดังนี้

- 1) นำมะม่วงหาวมะนาวโห่ผ่าซีกกลางจากนั้นนำมาปั่นกับน้ำเปล่าในปริมาณที่เท่ากันให้
ละเอียดและนำมากรองใช้แต่น้ำ
- 2) นำน้ำมะม่วงหาวมะนาวโห่ที่ได้มาปรับปรุงรสด้วยน้ำตาลทราย เกลือ หัวกะทิและ
น้ำมันถั่วเหลืองพักไว้ นำนมผงและแป้งข้าวโพดละลายน้ำ เติมน้ำตาลและคนส่วนผสมทั้งหมดให้
เข้ากัน

3) นำน้ำมะม่วงหาวมะนาวโห่ที่ผสมเรียบร้อยแล้วใส่หม้อตั้งไฟ ค่อยๆคนจนส่วนผสมขึ้นหรือคนจนกว่าแป้งข้าวโพดจะสุกดี จากนั้นยกลงจากเตาพักให้เย็นแล้วก็นำส่วนผสมมาบ่ม

4) การบ่มส่วนผสมจะต้องนำน้ำมะม่วงหาวมะนาวโห่ที่ได้ไปแช่เย็น จากนั้นจึงนำมาปั่นในเครื่องปั่นไอศกรีม

5) เมื่อปั่นจนได้เนื้อไอศกรีมที่เนียนแล้วตักใส่ภาชนะเก็บในช่องแช่แข็งอีกหนึ่งคืน จึงจะนำมารับประทานได้

ในปี พ.ศ. 2559 ได้เพิ่มฐานความรู้ “ฐานการนวดผ่อนคลายเพื่อสุขภาพ” ซึ่งการนวดของศูนย์นี้จะเริ่มจากการนวดฝ่าเท้าเป็นอันดับแรก และตามด้วยการนวดขา นวดแขน นวดมือนวดคอและนวดใบหน้า และจบด้วยการนวดในท่ายืน เพื่อนวดเส้นบริเวณคอและหัวไหล่ ช่วยบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ช่วยทำให้กระดูกสันหลังมีความยืดหยุ่นดีขึ้น ทำให้ระบบไหลเวียนของโลหิตดีขึ้น บรรเทาอาการปวดศีรษะเรื้อรัง คลายอาการตึงเครียดของประสาทบริเวณใบหน้า และแก้อาการไหล่ยึดได้อีกด้วย

และต่อมาปี พ.ศ. 2560 เพิ่มองค์ความรู้การทำน้ำมันเหลืองตำรับวังสวนสุนันทาซึ่งมีสรรพคุณแก้อาการปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก และยังใช้สุดดมเพื่อบรรเทาอาการหวัด คัดจมูก แก้วเวียนศีรษะ หน้ามืด ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยอาจารย์วรรณิ์ พรหมดำว วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ สาขาแพทย์แผนไทยประยุกต์

ส่วนผสมสำคัญ :

ส่วนผสมที่สำคัญส่วนที่ 1	ส่วนผสมที่สำคัญส่วนที่ 2
1. ไพลสด ½ กิโลกรัม (แก้ฟกช้ำ บวม ขัดยอก)	1. เมนทอลเกร็ด 50 กิโลกรัม
2. ขมิ้นอ้อย 100 กรัม (แก้ลม ฟกช้ำ เคล็ด)	2. การบูร 35 กรัม
3. ขมิ้นชัน 50 กรัม (สมานแผล รักษาอาการผื่นคัน)	3. พิมเสน 20 กรัม
4. ว่านนางคำ 100 กรัม (แก้ผื่นคัน ฟกช้ำบวม เคล็ดขัดยอก)	4. น้ำมันระกำ 30 มิลลิลิตร
5. เถาวัลย์เปรียง 50 กรัม (แก้เส้นเลือดขาด เส้นเอ็นอ่อน ปวดเมื่อย)	5. น้ำมันยูคาลิปตัส 50 มิลลิลิตร
	6. น้ำมันกานพลู 5 มิลลิลิตร
	7. น้ำมันหอมระเหย 3-5 หยด

ภาพที่ 6.9 ส่วนผสมสำคัญของน้ำมันเหลืองตำรับวังสวนสุนันทา

มีขั้นตอนวิธีการทำดังนี้

ขั้นที่ 1

- 1) นำสมุนไพรทั้งหมดล้างให้สะอาด หั่นเป็นชิ้น แล้วตำพอแหลก
- 2) นำน้ำมันระกำหรือน้ำมันมะพร้าวใส่กระทะ แล้วใส่สมุนไพรลงทอดหรือเจียวจนสมุนไพรแห้งกรอบกรองเอาแต่น้ำมัน ส่วนกากเอาทิ้ง

ขั้นที่ 2

- 3) พิมเสน เมนทอล การบูร น้ำมันระกำ ใส่ภาชนะคนให้ละลาย เติมน้ำมันกานพลูและน้ำมันยูคาลิปตัส คนให้เข้ากัน
- 4) นำน้ำมันสมุนไพรที่ทอดหรือเจียวเสร็จ กรองเอาแต่น้ำมันในส่วนผสมที่ 1 (แบ่งมาเพียง 100 มิลลิกรัม) มาผสมให้เข้ากัน
- 5) แต่งกลิ่นด้วยน้ำมันลาเวนเดอร์ หรือกลิ่นที่ชอบ
- 6) บรรจุใส่ภาชนะ

ต่อมาปี พ.ศ 2561 มีการเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ คือ “การผลิตสุคนธบำบัด (พิมเสนน้ำ)” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในท้องถิ่น โดยสามารถบรรเทาอาการวิงเวียน หน้ามืด ตาลายา เป็นหวัดคัดจมูก แต่ไม่ควรดมมากเพราะอาจทำให้เยื่อบุจมูกอักเสบหรือประสาทการรับรู้กลิ่นเสียได้ โดย อาจารย์วรธรณี พรหมด้าว อาจารย์ประจำสาขาแพทย์แผนไทยประยุกต์ วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดองค์ความรู้ ดังนี้

ส่วนผสม

1. เมนทอล	100	กรัม
2. พิมเสน	50	กรัม
3. การบูร	30	กรัม
4. น้ำมันยูคาลิปตัส	5	ซีซี
5. น้ำมันสระแห่น (เปปเปอร์มินท์)	1	ซ็อนโตะ
6. น้ำมันลาเวนเดอร์	1	ซ็อนโตะ

วิธีทำ

1. นำพิมเสนมาบดละเอียด เพื่อให้ส่วนผสมละลายได้ดีขึ้น
2. นำพิมเสนที่บดแล้วมาผสมกับการบูรและเมนทอล คนให้ส่วนผสมละลายเข้ากันดี
3. เติมน้ำมันยูคาลิปตัส คนจนส่วนผสมทั้งหมดละลายเป็นน้ำ
4. เติมน้ำมันสระแห่น (เปปเปอร์มินท์) คนให้ส่วนผสมละลายเป็นน้ำ
5. แต่งกลิ่นด้วยน้ำมันลาเวนเดอร์

6. บรรจุใส่ขวด

สรรพคุณ

บรรเทาอาการวิงเวียน หน้ามืด ตาลาย เป็นหวัดคัดจมูก แต่ไม่ควรดื่มน้ำมากเกินไป เพราะอาจทำให้เยื่อจมูกอักเสบหรือประสาทการรับรู้กลิ่นเสียได้

ข้อควรระวังในการผลิตพืชน้ำ

1. ควรใช้อย่างระมัดระวังไม่ควรให้เข้าตา จะทำให้ตาอักเสบและอาจทำให้ตาบอดได้
2. ควรวางพืชน้ำให้พื้นมือเด็ก

ชุมชนตลาดน้ำบางน้อยแห่งนี้ได้สะท้อนการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชุมชนเข้ากับกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบจนกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ฯ ที่มีความเข้มแข็งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถทำรายได้ให้กับคนในพื้นที่ เป็นแหล่งการเรียนรู้ให้กับชุมชนอื่นๆ และที่สำคัญยังแสดงถึงปณิธานของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่มีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยพร้อมกับการพัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) การแก้ปัญหาลดเหลื่อมล้ำทางสังคมชุมชนคำชะโนด อนุรักษ์ อนุบาลรุกขนาคา คุณแม่สมร ชันติกุลและการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของอาจารย์เบญจวรรณ บึงทอง จังหวัดอุดรธานี โดยผ่านศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ท้องถิ่น ชุมชนคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

คำชะโนดป่าศักดิ์สิทธิ์ดินแดนแห่งพญานาคที่เต็มไปด้วยเรื่องเล่าจากความเชื่อและศรัทธาต่อพญานาคซึ่งเป็นตำนานที่เชื่อเชิญผู้คนจากทั่วทุกสารทิศให้เข้ามาสัมผัสกับชาวบ้านหมู่บ้านโนนเมือง หรือชุมชนคำชะโนด

ภาพที่ 6.10 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ท้องถิ่น ชุมชนคำชะโนด จังหวัดอุดรธานี ผู้ถ่ายทอดความรู้คุณย่าสมร ชันติกุล และคุณชัชฎาภรณ์ มณีรัตน์

จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอันลือชื่อของจังหวัดอุดรธานี แต่ปัจจุบันปัญหาต้นคำชะโนดยืนต้นตายอย่างต่อเนื่อง ทำให้คนในชุมชนกังวลว่านี่อาจเป็นจุดจบของตำนานป่าศักดิ์สิทธิ์คำชะโนด

พ.ศ. 2554 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านที่นำโดยคุณย่าสมร ชันติกุล เริ่มทำการเพาะต้นกล้าต้นคำชะโนดด้วยเมล็ด เพื่อนำไปปลูกทดแทนและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2557 จึงได้เปิด “ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ท้องถิ่น ชุมชนคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี” โดยใช้การเพาะพันธุ์ต้นคำชะโนด เป็นฐานองค์ความรู้แรกของศูนย์ฯ และในช่วงปลายปีเดียวกันนั้นได้มีการจัดกิจกรรมปลูกต้นชะโนดจำนวน 109 ต้น เป็นครั้งแรก

ในประวัติศาสตร์บนเกาะคำชะโนด ภายใต้ชื่องาน “รวมศรัทธามหาชน ปลูกต้นชะโนด กลางเมืองนาคา ในป่าคำชะโนด” ปลูก 87 ต้นกล้า ถวายพระพร 87 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นับเป็นก้าวสำคัญของการเรียนรู้ฯ แห่งนี้

ภาพที่ 6.11 ครั้งในประวัติศาสตร์ที่คำชะโนด คือ การรวมศรัทธามหาชน ปลูกต้นชะโนด กลางเมืองนาคา ในป่าคำชะโนด เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2557 ณ คำชะโนด จังหวัดอุดรธานี

มีเพียงแค่การเพาะพันธุ์ต้นคำชะโนดเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2558 ได้เพิ่มฐานความรู้ คือ “การเลี้ยงไก่ดำภูพาน” ที่สามารถเลี้ยงในโรงเรือนได้ทั่วไปตามวิถีชีวิตของชาวบ้าน ให้น้ำและอาหาร เช่น ข้าวเปลือก รำข้าว ปลายข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด หรือแมลงต่าง ๆ ใส่เดือน ปลาบ่น พืชตระกูลถั่วต่าง ๆ เพื่อเสริมโปรตีน และควรให้ออกกำลังกาย โดยมีลานให้เดิน ให้หญ้าสด และต้องให้น้ำสะอาดตั้งไว้ให้กินตลอดเวลา และล่าสุดในปี พ.ศ. 2559 ได้เพิ่มฐานความรู้ “ฐานการบริหารจัดการโรงสีข้าวสำหรับครอบครัวขนาดเล็ก” ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) เมื่อสีข้าวกับโรงสีขนาดเล็กในครัวเรือนแล้ว จะได้ผลผลิตเป็นข้าวสารที่ใช้สำหรับรับประทานในครัวเรือน หากมีจำนวนมากก็นำไปจำหน่ายสู่ตลาดต่อไป
- 2) สิ่งที่เหลือจากการสีข้าวแล้วจะเหลือเป็นแกลบและรำ ซึ่งผ่านการบดมาแล้ว สามารถใช้เป็นอาหารสำหรับไก่และปลาที่เลี้ยงไว้
- 3) เมื่อไม่มีอาหารกิน จะมีการขับถ่ายและมูลส่วนนี้สามารถนำไปใช้ผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้กับพืชผักต่าง ๆ ได้

ต่อมา พ.ศ. 2560 การสร้างเครื่องมือศึกษาชุมชนด้วยแผนผังเครือข่ายคติชนวิทยา มีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้

1. ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนเฉพาะด้าน โดยการหาหลักฐานหนังสือต่างๆ ป้าย คำกลอนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน สำรวจพื้นที่/สถานที่ที่เป็นที่เคารพสักการะ และวิเคราะห์ข้อมูลทางคติชนวิทยาของชุมชน เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อ เจตคติ ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชุมชนนั้นๆ
2. สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกด้านคติชนวิทยาจากแกนนำชุมชน หรือผู้สูงอายุที่เป็นคนดั้งเดิม
3. การสังเกตเวลาสัมภาษณ์ และรวมกลุ่มสนทนา โดยสังเกตได้จากการลักษณะต่อไปนี้ คือ 1) ประโยคที่ผู้ให้สัมภาษณ์พูดนั้นเป็นประโยคที่มีความมั่นใจ 2) การพูดนั้นต้องเรียบเรียงเรื่องราวได้ 3) เล่าเรื่องได้ พูดประโยคที่รู้เรื่อง และสามารถสะท้อนความจริงและมีผู้รับรองเรื่องเล่าได้ สังเคราะห์ได้หรือว่าพูดแล้วกินใจ
4. จัดบันทึกและจัดลำดับเรื่องราว/เหตุการณ์ของชุมชน โดยเริ่มต้นจากอดีตมาปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความเชื่อมโยงเรื่องราวทางคติชนวิทยาของชุมชนที่ชัดเจนขึ้น พร้อมระบุชื่อผู้เล่าเหตุการณ์สำคัญต่างๆ
5. จัดทำแผนผังเครือข่ายคติชนวิทยา เพื่อแสดงความเชื่อมโยงของเรื่องราวทางคติชนวิทยาของชุมชน

ฐานการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ท้องถิ่น ชุมชนคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี เป็นการพัฒนาและบูรณาการความรู้ อย่างรอบด้านจากการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรให้กับชาวบ้านในชุมชนคำชะโนด ให้ได้ มีอาชีพเลี้ยงปากท้อง และครอบครัวจากวัตถุดิบ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น สร้างความยั่งยืนแก่ทุกคนในชุมชน นอกจากนี้ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทายังคง ภารกิจในการอนุรักษ์พันธุ์ต้นคำชะโนดเพื่อรักษา และสืบสานตำนานแห่งความศรัทธาที่หล่อ เลี้ยงหัวใจ และจิตวิญญาณของคนในชุมชนคำชะโนดให้สืบต่อไป

ในปี พ.ศ.2561 ได้ดำเนินการสำรวจความต้องการของชุมชน โดยพบว่าชาวบ้านมีความ ต้องการในการเพิ่มองค์ความรู้ เรื่อง การรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนคำชะโนด จึง ได้บูรณาการกับการเรียนการสอนรายวิชา SCM1103 หลักการจัดการสังคมและวัฒนธรรม โดย นำเนื้อหาบางส่วนของหัวข้อองค์ประกอบและแก่นของหลักการบริหารงานขององค์กรภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชนและกิจการเพื่อสังคม มาสกัดเป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ **“การสร้างปฏิทิน วัฒนธรรมท้องถิ่นคำชะโนด”** ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลของชุมชนท้องถิ่น : สืบค้นหาข้อมูลท้องถิ่นจากหลักฐาน หนังสือ ป้าย คำกลอน การสำรวจพื้นที่/สถานที่ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

2. ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนเฉพาะด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นคำชะโนด : ทำการจัดประชุมเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกกับชาวบ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนและระแวกใกล้เคียง เพื่อสัมภาษณ์ให้ได้ข้อมูลเชิงลึกด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นคำชะโนด

3. ใช้ทักษะการสังเกต สัมภาษณ์และรวมกลุ่มสนทนา: โดยสังเกตได้จากลักษณะดังนี้

3.1) ประโยคที่ผู้ให้สัมภาษณ์พูดนั้นเป็นประโยคที่มีความมั่นใจ

3.2) การพูดนั้นต้องเรียบเรียงเรื่องราวได้

3.3) เล่าเรื่องได้ พูดเป็นประโยครู้เรื่อง และสามารถสะท้อนความจริง และมีผู้รับรองเรื่องได้ สังเคราะห์ได้ หรือว่าพูดแล้วกินใจ

4. จัดบันทึกและลำดับเรื่อง/เหตุการณ์ของชุมชน : บันทึกเรื่องราวจากอดีตจนถึงปัจจุบันตามลำดับเหตุการณ์ โดยกำหนดเป็นรายเดือนไว้คร่าวๆ ว่าแต่ละเดือนนั้นมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีอะไรบ้าง จุดเน้นอยู่ที่วันที่การเกิดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นนั้นส่วนใหญ่จะเป็นวันที่ทางจังหวัด

5. จัดทำปฏิทินวัฒนธรรมของท้องถิ่น : วิเคราะห์และสังเคราะห์จากข้อมูลที่ผ่านมาการบันทึกและออกแบบเป็นปฏิทินวัฒนธรรมท้องถิ่นคำชะโนด

5) ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม การพัฒนาประเทศ มิใช่เพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังคงต้องคำนึงถึงบริบทที่หลากหลายประการ ทั้งด้านสังคมวิทยา วัฒนธรรมชุมชน ที่มีความแตกต่างหลากหลาย จำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เจริญเติบโตควบคู่กันไป อย่างสมดุลและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในยุคโลกาภิวัตน์ เช่นเดียวกับ ชุมชนตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ที่ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมควบคู่ไปกับการทำการเกษตรคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน

เมื่อ พ.ศ.2557 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้ลงพื้นที่และจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 6.12 ศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมตำบลคลองโยง จังหวัดนครปฐม

ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม” เพื่อการพัฒนาชุมชนในย่านชานเมือง ให้สามารถนำวิทยาการ และเทคโนโลยีด้านการเกษตรไปปรับใช้กับชุมชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนสามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชผักสวนครัวต่าง ๆ การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบในกระชัง การเลี้ยงสัตว์ด้วยโรงส้วครัวเรือน นอกจากนี้ยังได้นำองค์ความรู้ในศาสตร์เทคโนโลยีอุตสาหกรรมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านพลังงานทดแทน มาถ่ายทอดให้แก่ชุมชน จนสามารถนำองค์ความรู้มาพัฒนาต่อยอดเป็นการเผาถ่านชีวภาพ และน้ำส้มควันไม้ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เป็นต้น ส่งผลให้ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้เป็นชุมชนต้นแบบการทำการเกษตรแบบพอเพียง สู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนจนทำให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาศึกษา และได้พัฒนาองค์ความรู้ในปี พ.ศ. 2558 คือ “การเลี้ยงปลาในร่องคันนา” มีรายละเอียดวิธีการ ดังต่อไปนี้

1) ขุดคุ้ยรอบแปลงนา ให้มีความลึกประมาณ 0.25–0.40 เมตร แล้วนำดินจากคุ้ยดังกล่าวไปเสริมคันนาให้สูง

2) วางท่อระบายน้ำ เพื่อการระบายน้ำเข้า-ออกอย่างเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงปลา

3) นำพันธุ์ปลามาเลี้ยง โดยพันธุ์ปลาที่เหมาะสม ได้แก่ ปลาหมอเทศ ปลาสลิด ปลานิล ปลาตะเพียน ปลาดุก ปลาหมอตาล ซึ่งเป็นปลาที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในอุณหภูมิสูง และทนต่อความขุ่นของน้ำ

4) ควบคุมการให้อาหารในปริมาณที่เหมาะสม

โดยการเลี้ยงปลาในร่องคันนาคือการใช้พื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่ามากที่สุด อีกทั้งยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง และในปี พ.ศ. 2559 ทางศูนย์ฯ ได้เพิ่มองค์ความรู้ คือ “ฐานการผลิตแก๊สชีวภาพจากขยะอินทรีย์ชนิดถัง” ซึ่งเป็นการลดปริมาณขยะในพื้นที่และยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกด้วย ซึ่งขั้นตอนในการหมักก๊าซชีวภาพจากขยะอินทรีย์ จะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การเริ่มเดินระบบ มีขั้นตอนดังนี้

1) ตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ต่างๆ ของระบบ เช่น ถังหมัก ถังเก็บก๊าซ ปัมระบบท่อ ข้อต่อต่าง ๆ วาล์วน้ำ และสายส่งก๊าซ ว่ามีรอบแตกร้าว รั่วซึม หรือชำรุดหรือไม่

2) เติมนุสสัตว์และขยะอินทรีย์ลงในถังผลิตก๊าซ จากนั้นเติมน้ำจนได้ปริมาตร แล้วปิดฝาถังทิ้งไว้ให้เกิดการหมักเป็นเวลา 3 วัน

3) หลังจากหมักครบ 3 วัน แล้วจึงเริ่มเติมนุสสัตว์ลงไปในถังเพื่อผลิตกรด จากนั้นเติมน้ำจนได้ปริมาตร ปิดฝาถังแล้วทิ้งไว้จนเกิดการผลิตกรด ใช้เวลา 1 วัน

4) หลังจากดำเนินการตามขั้นตอนที่ 3 และทิ้งไว้จนเกิดการผลิตรวด จากนั้นจะเริ่มการเดินระบบในช่วงที่ 2 คือการเติมขยะอินทรีย์ในแต่ละวัน

ช่วงที่ 2 การเติมเศษอาหารในแต่ละวัน

1) การจัดเตรียมขยะอินทรีย์ โดยการคัดแยกสิ่งแปลกปลอมที่ไม่สามารถย่อยสลายได้หรือย่อยสลายได้ยาก ส่วนเศษผักนั้นให้ทำการสับให้มีขนาดเล็กลง เพื่อให้ง่ายต่อการย่อยสลายก่อนนำไปเติมลงในถังผลิตรวด

2) ทำการชั่งขยะ และผสมกับน้ำ ในอัตราส่วน 1:1 เพื่อปรับอัตราส่วนปริมาณของแข็งให้ได้ประมาณ 10% หรือให้เนื้อขยะกับน้ำมีสัดส่วนเท่าๆ กัน

3) เติมขยะอินทรีย์ในถังผลิตรวด หลังจากระบบมีการหมักเพื่อผลิตรวดแล้ว เริ่มเติมขยะอินทรีย์ที่ผ่านการคัดแยกและเตรียมแล้วเข้าไปในถังกรด

4) จากนั้นใช้ไม้กวนเศษอาหารภายในถังผลิตรวด เพื่อให้เศษอาหารที่เติมลงไปใหม่ผสมกันกับเศษอาหารเดิม

5) ปล่อยน้ำหมักขยะอินทรีย์จากถังผลิตรวดไปยังถังผลิตก๊าซ ซึ่งหลังจากกวนผสมเศษอาหารในถังผลิตรวดให้เข้ากันแล้ว ก็ระบายน้ำหมักจากถังผลิตรวดไปยังถังผลิตก๊าซ โดยการเปิดวาล์ว

6) หมุนเวียนคลุกเคล้าตะกอนในถังผลิตก๊าซ (โดยใช้อุปกรณ์สูบขยะอินทรีย์) ปล่อยให้เครื่องปั๊มสูบน้ำทำงานประมาณ 10 นาที เพื่อให้ขยะอินทรีย์มีโอกาสสัมผัสกับจุลินทรีย์มากขึ้น โดยการสูบน้ำนั้นต้องเปิดวาล์ว 2 วาล์ว และต้องปิดวาล์ว แล้วถึงถอดปลั๊กเครื่องสูบน้ำเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

7) ระบายน้ำหมักออกจากถังผลิตก๊าซ เมื่อระบายน้ำหมักจากถังผลิตรวดเข้าสู่ถังผลิตก๊าซ แล้วทำการปล่อยน้ำหมักออกจากถังผลิตก๊าซ เพื่อรักษาระดับน้ำภายในถังผลิตก๊าซให้เท่าเดิม ซึ่งน้ำหมักที่ปล่อยออกมาจะสามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ยน้ำชีวภาพได้

8) เปิดวาล์วระบายตะกอนออกจากถังหมักกรดลงกระเบตาคตะกอน ออกประมาณ 20 ลิตร เมื่อตะกอนมีปริมาณเกินระดับ 70% ของปริมาตรทำงาน (จะมีระดับความสูงที่กำหนดไว้อยู่ด้านข้างถังหมัก) ซึ่งประมาณ 1 เดือนจะมีการระบายตะกอนหนึ่งครั้ง

องค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นใหม่ในปี 2560 คือ “ระบบโลจิสติกส์ในชีวิตประจำวันสำหรับประชาชน” ของศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการและถ่ายทอดนวัตกรรมสู่การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งบูรณาการกับรายวิชา TOM3201 การขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ โดยเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ระบบโลจิสติกส์ในชีวิตประจำวันสำหรับประชาชน ภายใต้หัวข้อองค์ประกอบของการ

ขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการยกตัวอย่างกรณีศึกษาการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชนต้องมีความสัมพันธ์กับการขนส่งที่ต่อเนื่องในหลายรูปแบบ และหนึ่งในการขนส่งที่สำคัญคือ การขนส่งเพื่อการประกอบอาชีพ เนื่องจากอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครปฐมนั้นคือ อาชีพเกษตรกรรม ที่ประชาชนต้องใช้การขนส่งผลิตภัณฑ์นั้นออกไปขายสู่ตลาด ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องจัดการระบบการขนส่งที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในภายหลัง

ปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2561 ได้ดำเนินการสำรวจความต้องการของชุมชน พบว่า ชาวบ้านมีความต้องการเพิ่มองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรผลิตเป็นสารอินทรีย์ที่สามารถกำจัดแมลงที่พบในพืชไร่พืชสวน เพื่อลดปัญหาที่ใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมงบประมาณในการทำการเกษตร และได้นำผลการสำรวจความต้องการมาบูรณาการกับการเรียนการสอนรายวิชา ATM2551 Thai Traditional Pharmacy 1 จนสกัดเป็นองค์ความรู้ใหม่ คือ “การผลิตสมุนไพรปราบศัตรูพืช” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การผลิตสมุนไพรปราบศัตรูพืช นั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยเกษตรกรชาวสวนปราบศัตรูพืชโดยใช้สมุนไพรในท้องถิ่นเป็นวัสดุหลักในการผลิตนวัตกรรมนี้และผสมกับส่วนผสมอื่นๆ ซึ่งใช้หลักการสรรพคุณต่างๆ ของสมุนไพรที่มีรสขม รสเมาเบื่อ รสฝาด รสเปรี้ยว รสเผ็ดร้อน และน้ำมันหอมระเหย สามารถทำได้ดังนี้

2.1 สมุนไพรหลัก ที่มีรสขม (บอระเพ็ด สะเดา กลอย) มีสรรพคุณ กำจัดเพลี้ย

2.2 สมุนไพรหลัก ที่มีรสเมาเบื่อ (หนอนตายยาก ใบน้อยหน่า) มีสรรพคุณ ฆ่าหนอน เลี้ย และแมลง

2.3 สมุนไพรรอง ที่มีรสฝาด (ใบทับทิม ขมิ้น) มีสรรพคุณป้องกันเชื้อรา

2.4 สมุนไพรรอง ที่มีรสเปรี้ยว (มะกรูด) มีสรรพคุณไล่แมลง

2.5 สมุนไพรเสริม น้ำมันหอมระเหย (ตะไคร้หอม โหระพา) มีสรรพคุณไล่แมลง

การน้อมนำวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับความรู้จากท้องถิ่นมาประยุกต์ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ชาวบ้านสามารถนำมาสร้างรายได้ ส่งผลให้ชาวบ้าน และชุมชนพบกับวิถีชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ถือเป็นอีกหนึ่งความสำเร็จของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า การพ้นจากความยากจนของผู้ที่ขับเคลื่อนกิจกรรมองค์ความรู้ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทามีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทพื้นที่และศักยภาพรายบุคคล แต่ไม่มีที่ใดสำเร็จแบบสมบูรณ์ยั่งยืนได้ภายใน 1 ปีอย่างแน่นอน ซึ่งนั่นไม่ใช่ว่า “เรา จะทำไม่ได้ ทุกสิ่งล้วนเป็นไปได้ถ้าเราได้มีการบูรณาการองค์ความรู้อย่างครอบคลุมมีทำงานอย่างจริงจัง ทุกคนร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันย่อมเป็นไปได้แน่นอน” อย่างน้อยที่สุดองค์ความรู้

ผู้นำองค์ความรู้ต้องทำงานอย่างจริงจัง ทำงานคิดอยู่เสมอ ทำให้ศูนย์การเรียนรู้นั้นมีชีวิต **Local Innovation** และมหาวิทยาลัยต้องติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง 3 ปี จึงสามารถทำให้ครัวเรือนยากจน คนเกือบจนสามารถพ้นจากความยากจนยกพ้นความยากจนสู่ระดับความพอมีพอกินสำเร็จ

6.4 ราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น

ราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น มีเรื่องราวที่เกิดขึ้น ดังใจความว่า กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว จุดกำเนิดสำคัญ ณ วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2535 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงพระราชทานชื่อ “สถาบันราชภูมิ” ให้กับวิทยาลัยครูทั่วประเทศ เกิดความหมายคำว่า “ราชภูมิ แปลว่า คนของพระราชา” ขึ้นเป็นครั้งแรก (นิเชต สุนทรพิทักษ์, 2550: 14) ถัดมาอีก 3 ปีในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2538 พระองค์มีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวราชภูมิเป็นล้นพ้นด้วยทรงพระเมตตา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชลัญจกรประจำพระองค์เองให้เป็น “สัญลักษณ์ประจำสถาบันราชภูมิ” นับเป็นมหาสิริมงคลอันควรที่ชาวราชภูมิทั้งมวลจักได้ภาคภูมิใจ และพร้อมใจกันปฏิบัติหน้าที่สนองพระมหากรุณาธิคุณให้เต็มความสามารถในอันที่จะพัฒนาสถาบันราชภูมิให้เป็น “สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสถาบันราชภูมิ พ.ศ. 2535 และชาวราชภูมิ จึงยึดวันที่ 14 กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็น “วันราชภูมิ” กำเนิด “คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน” อย่างเต็มภาคภูมินับแต่นั้นเป็นต้นมา ครั้นกาลเวลาผ่านมากว่า 1 ทศวรรษ บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากผู้คนให้ความสำคัญกับการศึกษาในการพัฒนาท้องถิ่นบ้านเกิด ทำให้มหาวิทยาลัยเติบโตใหญ่ขึ้นมีหลักสูตรที่หลากหลายมากขึ้นส่งผลให้มีการยกระดับจากสถาบันเป็นมหาวิทยาลัยอย่างเต็มภาคภูมิเมื่อ พุทธศักราช 2547 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้งมหาวิทยาลัยราชภูมิขึ้นแทนสถาบันราชภูมิ โดยมีแนวทางซึ่งถึงสถานะของมหาวิทยาลัยราชภูมิ ในมาตรา 7 ว่าเป็น “มหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” โดยระบุไว้ว่า “ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมพลังปัญญาของแผ่นดิน เพื่อฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี ทะนุบำรุงศิลปและ

วัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์และส่งเสริมวิทยฐานะครู” (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547, ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 23 ก หน้า 2 ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2547)

แม้กาลเวลาจะแปรเปลี่ยนไปในทิศทางใด บ้านเมืองจะสลับซับซ้อนทางเศรษฐกิจและสังคมเพียงใด มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยังคงยืนตระหง่านดำรงมั่นในบทบาทหน้าที่และจิตวิญญาณในการเป็น “มหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” สนองงานใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร 2 แผ่นดิน ที่สะท้อนนัยยะสำคัญของคำว่า “ราชภัฏ” ไว้ว่า คำว่า “ราชภัฏ” หมายถึง “คนของพระราชา” มีนัยยะว่าเป็นผู้ทำงานถวายเพื่อสนองพระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดิน ด้วยความสำนึกของ “คนราชภัฏ” จึงชัดเจนว่า “ทุกคนจักต้องมีจิตสำนึกที่จะต้องอุทิศตนทำงานเพื่อเป็นการถวายความจงรักภักดีและเทิดทูนอย่างหาที่สุดมิได้ จะกระทำการสิ่งใดต้องคำนึงถึงประชาชนท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง และปฏิบัติภารกิจของมหาวิทยาลัย จึงเปรียบเสมือนได้กระทำการเพื่อถวายพระองค์ท่านทุกกรณีไป จึงมีคำที่เรียกกันว่า คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน” (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, ราชราชภัฏ, 2561: 1)

ดังนั้นผู้เขียนจึงให้นิยามคำว่า “ราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น” จึงมาจาก 3 คำสำคัญ คือ ราชภูมิ 1 พัฒนา 1 ท้องถิ่น 1 ซึ่งสะท้อนที่มาจาก “ชื่อราชภูมิ” และ “บทบาทหน้าที่สำคัญ” ตามกฎหมายกำหนดและสิ่งที่ตั้งถามที่สืบกันกว่า 1 ศตวรรษเมื่อรวมกันแล้วผู้เขียนจึงให้ความหมายว่า “คนของพระราชาผู้รักและภักดีทำหน้าที่พัฒนาอาณาประชาราษฎร์ทั้งแผ่นดิน” เพื่อนำความเจริญรุ่งเรืองตามวิถี ความดีงาม กินดีอยู่ดี มีความสันติ อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขให้ผองประชาราษฎร์ทั่วทุกท้องถิ่น

1) ภูมิพัฒน์

ผู้เขียนในฐานะรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ได้อธิบายคำว่า “ภูมิพัฒน์” ไว้ว่า

ที่มา คำว่า “ภูมิพัฒน์”

การจุดประกายที่เป็นฐานคติจากพระปรีชาญาณของในหลวงรัชกาลที่ 9 ด้วยพระวิริยะอุตสาหะในพระราชกรณียกิจที่เป็นต้นแบบการพัฒนาคน เศรษฐกิจและสังคมให้พสกนิกรของพระองค์ท่านมีความอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขจนเกิดคำว่า “ภูมิพัฒน์” ขึ้นในการเป็นพื้นที่เรียนรู้ รังสรรค์ผลิตภัณฑจากท้องถิ่นนั้นให้มีคุณภาพที่ดีส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นด้วยจรรยาบรรณของพระองค์ท่าน ยังสืบแนวความคิดการพัฒนาท้องถิ่นที่เด่นชัดผ่านคำว่า “ราชภูมิ” ส่งทอดต่อมาในยุคศาสตร์ใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราโชบายระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ใต้ร่มพระบารมีของในหลวงรัชกาลที่ 10 ที่มีการบูรณาการพัฒนากิจสัมพันธ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปตามบริบทและความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่น กระทั่งในปี 2561

ได้รับงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ราชภูมิ ภายใต้โครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีโครงข่ายย่อยที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาจัดทำ คือ โครงการแก้ปัญหาความยากจนระดับครัวเรือนด้วยการใช้ศาสตร์พระราชพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ครอบคลุมทั้ง 5 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (เขตดุสิต) จังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดระนอง และจังหวัดอุดรธานี เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาเพื่อยกระดับให้ครัวเรือนมีรายได้เกิดขึ้นเพื่อเข้าสู่กระบวนการแรกของการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ด้วยแนวทางที่ยากจะสำเร็จได้ทีนั้นวิชาการทั่วไปจะสร้างคนครอบครัวหนึ่งใดให้มีรายได้เกิดขึ้นมาในระยะเวลาอันสั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด จึงนำวิจิตต์ แนวทาง ต้นแบบของร้านค้าภัทรพัฒน์มาช่วยต่อยอดให้ศูนย์การเรียนรู้วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคม ให้มีการสร้างรายได้จากผลผลิตของครอบครัวสู่ผลิตภัณฑ์ของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนที่เข้ามาเรียนรู้ได้ซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์นำกลับไปด้วย ในมิติของความเป็นราชภูมิ คือ คนของพระราชาช้าของแผ่นดิน กับความบทบาทหน้าที่หลัก คือ มหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่น จนเกิดอัตลักษณ์แนวคิดต่อยอดศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมประจำท้องถิ่นสู่ การเป็นร้านค้าขายสร้างรายได้เสริม ภายใต้ชื่อว่า “ภูมิพัฒน์” (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561)

นิยาม คำว่า “ภูมิพัฒน์”

คำว่า “ภูมิ” มาจาก ราชภูมิ ส่วนคำว่า พัฒน์ มาจาก พัฒนาท้องถิ่น เมื่อนำมารวมกันจึงให้นิยามไว้ว่า “คนของพระราชาช้าพัฒนาท้องถิ่น” ที่ต้องปลูกฝังให้คนมีวินัยที่ดี มีรายได้ อาชีพที่มั่นคง รักถิ่นเกิด จึงกำเนิดร้านค้าเพื่อพัฒนาท้องถิ่นว่า “ร้านภูมิพัฒน์” เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นที่เดียวเฉพาะของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาเท่านั้น

ร้าน “ภูมิพัฒน์”

ร้านภูมิพัฒน์ มีอะไรบ้าง?...เมื่อร้านภูมิพัฒน์ ก่อเกิดจากเป้าหมายที่ต้องการให้ประชาชนมีรายได้เสริมเพิ่มรายได้หลัก กติกา คือ ห้ามทั้งอาชีพหลักมาเพื่อหาอาชีพรอง ต้องสร้างอาชีพรองเพื่อสร้างให้เป็นรายได้เสริมเท่านั้น เป็นการหยิบศักยภาพของประชาชน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ทรัพยากรท้องถิ่น (ผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น) มาพัฒนาให้เกิดรายได้ให้กับครัวเรือน เพื่อพ้นจากความยากจนที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ คือ

- 1) ป้ายร้านที่เป็นอัตลักษณ์เดียวกันแต่ต่างตามท้องถิ่น
- 2) ผลผลิตที่เกิดจากท้องถิ่นหรือพื้นที่ตั้งร้านภูมิพัฒน์
- 3) ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาจากองค์ความรู้ของสวนสุนันทา ทั้งโดยตรง หรือ โดยอ้อม หรือ โดยการบริหารจัดการ หรือ โดยการบริหารการพัฒนา
- 4) มีการค้าขายสร้างรายได้
- 5) มีกิจกรรมการพัฒนาจากคณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

- 6) มีการรวมกลุ่มของครัวเรือน
- 7) มีผู้รับผิดชอบหลักในร้านภูมิพัฒน์
- 8) มีการจัดทำบัญชีผลิตภัณฑ์ และรายได้ที่เกิดขึ้น
- 9) มีการแบ่งปันประโยชน์เพื่อสังคม
- 10) มีเครือข่ายจากชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นร่วมรับทราบการทำงานที่สำคัญที่สุด ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ได้ให้แนวคิดที่ว่า “ร้านภูมิพัฒน์ เป็นองค์ความรู้ยอดมงกุฏของศูนย์การเรียนรู้ วิจัยและบริการวิชาการแก่สังคม เมื่อได้ประโยชน์ต้องรู้จักแบ่งปันที่ถูกกำหนดแนวทางในอนาคตของร้านภูมิพัฒน์ ให้เป็นตลาดเล็กในแหล่งท่องเที่ยวใหญ่” ปัจจุบันเกิดภูมิพัฒน์ที่ 1) ร้านภูมิพัฒน์สารภีสมุทรสงคราม 2) ร้านภูมิพัฒน์คำชะโนด อุดรธานี 3) ร้านภูมิพัฒน์วัดประหารระบือธรรม กรุงเทพมหานคร 4) จุดภูมิพัฒน์ตลาดน้ำบางน้อย สมุทรสงคราม 5) จุดภูมิพัฒน์ระนอง 6) จุดภูมิพัฒน์ทะเลบัวแดง อุดรธานี

ภาพที่ 6.13 ภูมิพัฒน์

2) กระบวนการค้นหาข้อมูลด้วยหลักการระเบิดจากข้างในชุมชนท้องถิ่น

มโนทัศน์ที่เป็นศาสตร์พระราชาเป็นภาพต้นเรื่องในการลงพื้นที่เสาะแสวงหาข้อมูลจริงแท้จากชุมชนท้องถิ่นเป็นแนวคิดที่ผู้เขียนและทีมนักวิจัย บริการวิชาการใช้เป็นแก่นแกนยึดมั่นให้ทำงานด้วยความภาคภูมิใจว่า “เรามีหลักชัยที่เป็นหลักทรงงาน: หลักการระเบิดจากข้างใน

มาเป็นหลักทำงานให้อุ่นใจเสมอและมองอนาคตไปจนถึงความสำเร็จในการทำงานได้” ซึ่งบทต้นเรื่องเป็นกระบวนการวิธีการค้นหาข้อมูลของชุมชนท้องถิ่นทั้ง 5 พื้นที่เขตบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา โดยการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนที่ถูกกำหนดให้เป็นนโยบายตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดในประเด็นต่างๆ ด้วยดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องตรงเป้าหมายกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยจึงตระหนักถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการสำรวจและศึกษาความต้องการของชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบด้านบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ให้เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนในการจัดทำฐานข้อมูลสำหรับนำไปใช้ในการวิจัยและบริการทางวิชาการ สู่ชุมชนได้อย่างตรงจุด ดังนั้นในการพัฒนาของชุมชนที่สนองนโยบายตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด และของมหาวิทยาลัยอย่างตรงเป้าประสงค์ของชุมชน

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทานั้นบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายการพัฒนา 5 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ภาคประชาชน ซึ่งส่งผลให้สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างตรงเป้าหมาย โดยพื้นที่รับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ประกอบด้วย 5 พื้นที่ ได้แก่ 1) เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 2) จังหวัดนครปฐม 3) จังหวัดสมุทรสงคราม 4) จังหวัดอุดรธานี และ 5) จังหวัดระนอง ด้วยกระบวนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะและสภาพต่างๆ ในชุมชน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

2.1) เขตดุสิต-พระนคร กรุงเทพมหานคร

ผลสำรวจความต้องการของชุมชนโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชนในเขตดุสิตและเขตพระนคร สามารถสรุปผลการวิจัยความต้องการของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยและการบริการวิชาการในเขตดุสิตและเขตพระนครในด้านต่างๆได้ ดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนต้องการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน อาทิ การเพิ่มพื้นที่ค้าขาย โดยเฉพาะผู้ค้ารายย่อย โดยไม่จำเป็นต้องเน้นการใช้เฉพาะสถานที่ของทางราชการเท่านั้น อาจประสานความร่วมมือเพื่อขอใช้สถานที่ของเอกชน เช่น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฯลฯ หรืออาจพิจารณาขยายวันทำการของตลาดนัดของกรุงเทพมหานคร เช่น ตลาดจตุจักร และ พัฒน่าย่านการค้าและย่านธุรกิจ และ อยากให้สอนนวดแผนโบราณ

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนต้องการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น อาทิ จัดระเบียบกรุงเทพมหานคร ให้เป็นมหานครที่สะอาด ปราศจากขยะมูลฝอยและสิ่ง

ก่อความต่าง ๆ ด้วยนโยบายสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้น้ำอยู่อาศัยยิ่งขึ้น โดยการจัดหาถังขยะให้พอเพียงในทุกพื้นที่ของชุมชน

1.3 ด้านการศึกษา ประชาชนต้องการพัฒนาทางการศึกษาของชุมชน มีการเรียนการสอน นโยบายการศึกษาที่ทำได้จริง ด้วยคุณภาพมาตรฐาน พร้อมพัฒนาองค์ความรู้ อย่างครอบคลุมทั้งในและนอกห้องเรียน มหาวิทยาลัยจัดแนะแนวการศึกษาโดยรุ่นพี่ เช่น เรียนคณะนี้ต้องทำอะไร จบแล้วทำงานอะไร เป็นต้น และให้ทางมหาวิทยาลัย แนะนำการจัดเก็บข้อมูลในห้องสมุด และชุมชนได้คอมพิวเตอร์หลายเครื่อง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องคอมพิวเตอร์ มาสอนคนในชุมชน และสอนการซ่อมคอมพิวเตอร์

1.4 ด้านสุขภาพ ประชาชนต้องการพัฒนาทางด้านสุขภาพของชุมชน อาทิ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้กรุงเทพมหานคร เป็นมหานครที่เข้มแข็ง ด้วยนโยบายการส่งเสริมสุขภาพที่จะทำให้ประชาชนทุกคนแข็งแรง โดยการจัดตั้งลานกีฬาใกล้บ้านกว่า 1,000 แห่ง รวมทั้งศูนย์กีฬาครบวงจรอีกกว่า 1,200 แห่งทั่วทุกมุมเมือง

2.2) จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลสำรวจความต้องการของชุมชนโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชนในจังหวัดสมุทรสงคราม สามารถสรุปผลการ วิจัยความต้องการของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัย และการบริการวิชาการในจังหวัดสมุทรสงครามในด้านต่างๆได้ ดังนี้

2.1 ด้านพลังงาน-สิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความต้องการให้ช่วยเหลือในด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดทำแผงโซลาร์เซลล์ โดยอาจนำร่องจากหน่วยงานของรัฐ หรือการนำแผงโซลาร์เซลล์มาใช้เป็นพลังงานทดแทนในการทำงานของมอเตอร์วิดน้ำและใช้แผงโซลาร์เซลล์เป็นพลังงานทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงที่ขับเคลื่อนในการนวดนาเกลือ เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีพลังความเข้มของแสงอาทิตย์สูงมาก จึงต้องการนำพลังงานทดแทนมาใช้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, การแปรรูปพลังงานเชื้อเพลิงเป็นแก๊สชีวมวล, การนำขยะในชุมชนมาแปรรูปเป็นพลังงานในชุมชน เนื่องจากขยะในชุมชนสามารถนำมาใช้ทดแทนเป็นเชื้อเพลิงได้ และในลำคลองของตำบลจอมปลวกมีสาหร่ายหางกระรอกค่อนข้างมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย จึงต้องการที่นำไปแปรรูปหรือนำไปร่วมกับธาตุตัวอื่น เพื่อใช้เป็นปุ๋ยชีวมวล สูตรใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดและจัดทำโครงการ ตามแนวพระราช ดำริเกี่ยวกับกักเก็บน้ำ เป็นการเพิ่มออกซิเจนในน้ำให้สะอาดมากขึ้น

2.2 ด้านเกษตร ประชาชนมีความต้องการของชุมชนในด้านเกษตรในพื้นที่มีดังต่อไปนี้ มะพร้าว ซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรส่วนใหญ่ที่เป็นปัญหาหลักของการเกษตรจังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากการทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นอาชีพหลักของประชากรชาวสมุทร

สงคราม แต่มีศัตรู พืชมารบกวน ทำให้เกิดปัญหา ต้นมะพร้าวโดนศัตรูพืชทำลาย และต้นทุนในการผลิตน้ำตาลมะพร้าว ซึ่งมีปัญหาในส่วนของต้นทุนเชื้อเพลิงสูงมาก ทำให้มีกำไรในการขายสินค้าน้อย ซึ่งอาจลดต้นทุนโดยการแปรรูปขยะมาหลอมเป็นเชื้อเพลิง การต่อยอดการผลิตน้ำตาลมะพร้าวแท้ 100% ให้เป็นผง ของเหลวคล้ายนมครีมหรือลดขนาดให้เล็กลง

2.3 ด้านสุขภาพ ประชาชนต้องการพัฒนาด้านสุขภาพของประชาชนชาวจังหวัดสมุทรสงคราม จะพบปัญหาในเรื่องการเจ็บป่วยเรื้อรังของผู้สูงอายุ เช่น ความดัน เบาหวาน เป็นต้น อยากให้มหาวิทยาลัยเข้ามาแนะนำวิธีการดูแลเบื้องต้นช่วยลดหรือชะลอการเจ็บป่วยของผู้สูงวัย

2.4 ด้านบรรจุกัญท์ ประชาชนมีความต้องการด้านบรรจุกัญท์ของจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่ามีความต้องการพัฒนาบรรจุกัญท์ โลโก้ ให้กับสินค้า OTOP ใน 3 อำเภอที่กำลังขยายเครือข่ายเพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปมากขึ้น โดยพัฒนาบรรจุกัญท์จากธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มาต่อยอดไปจนถึงการจดลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตร

2.5 ด้านการท่องเที่ยว ประชาชนมีความต้องการด้านท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรสงคราม มีดังต่อไปนี้ การสร้างเอกลักษณ์และองค์ความรู้สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงครามให้กับประชาชนชาวจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้การเป็นมัคคุเทศก์ให้กับเยาวชน ประชาชนที่สนใจ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับนำไปพัฒนาต่อยอดใช้ในชีวิตประจำวัน

2.3) จังหวัดนครปฐม

ผลสำรวจความต้องการของชุมชนโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำและตัวแทนชุมชนในตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สามารถสรุปผลการวิจัยความต้องการของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยและการบริการวิชาการในจังหวัดนครปฐมในด้านต่างๆ มีดังนี้

3.1 ด้านนโยบาย ชุมชนได้มีการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาจังหวัดและวิสัยทัศน์ของจังหวัดและมีการพัฒนาส่งเสริมให้จังหวัดเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย สินค้าเกษตร เกษตรอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออก ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เสริมสร้างคุณภาพชีวิต และการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2 ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีความต้องการของชุมชนในการที่จะให้มหาวิทยาลัยเข้าไปช่วยเหลือในด้านเศรษฐกิจของจังหวัดนครปฐม มีดังนี้ ต้องการให้มีการจัดอบรมความรู้ด้าน IT ให้กับผู้นำชุมชน มหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยพัฒนาส่งเสริมและช่วยประชาสัมพันธ์ การสร้างแบรนด์ ชื่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นสากล การพัฒนาบรรจุกัญท์ที่เป็นเอกลักษณ์สากล เช่น บรรจุกัญท์ผลิตภัณฑ์ข้าวถุงได้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และบรรจุกัญท์

อื่น ๆ ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ รวมถึงเทคโนโลยีในการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การส่งเสริมอาชีพ และการท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากปัจจุบันมีบุคลากรที่ให้ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองมหาสวัสดิ์น้อย และการเดินทางไม่สะดวกให้ช่วยพัฒนาจุดต้อนรับทั้ง 4 จุด และในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวเนื่องจากปัจจุบันยังไม่เป็นสากลมากพอ

3.3 ด้านสังคม ประชาชนมีความต้องการของชุมชนในการที่จะให้มหาวิทยาลัยเข้าไปช่วยเหลือในด้านสังคมของจังหวัดนครปฐม มีดังนี้ วิจัยโรคไข้เลือดออก และการกำจัดยุงลาย โดยไม่ใช้สารเคมีและให้ชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการวิจัยของมหาวิทยาลัยด้วยการให้ความรู้ประชาชนในชุมชนให้มีความร่วมมือในการส่งเสริมสุขภาพตนเองและครอบครัว ต้องการให้บริการหรือส่งเสริมการดูแลสุขภาพให้กับประชาชนในชุมชน ส่งเสริมการออกกำลังกาย รณรงค์และส่งเสริมการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับชุมชนและเยาวชน เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่ของท้องถิ่นไม่รู้รากเหง้าของตนเองและให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ ขาดจิตใต้สำนึกในการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพ ให้มหาวิทยาลัยร่วมส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามัคคี สร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้มิติทางวัฒนธรรม ให้มหาวิทยาลัยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานมหกรรมด้านสุขภาพ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมด้านการศึกษา เรื่องการก่อสร้าง ขอให้บุคลากรในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำงาน เช่น ทำความสะอาด รักษาความปลอดภัย หรือการก่อสร้างบางส่วน ต้องการให้มหาวิทยาลัยแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเริ่มจากภายในมหาวิทยาลัยก่อน ต้องการป้ายบอกทางตามชุมชน

3.4 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความต้องการของชุมชนในการเข้าไปช่วยเหลือในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดนครปฐม มีดังนี้ วิธีการบริหารจัดการกับวัชพืชขวางทางน้ำได้อย่างเป็นระบบ ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดทำแผนป้องกันเรื่องน้ำ หรือให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำไม่ให้น้ำเสียทิ้งสู่ลำคลอง การรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนตระหนักในการกำจัดและดูแลเรื่องขยะเทคโนโลยีเกี่ยวกับการบริหารจัดการนำผักตบชวขึ้นจากคลอง ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยนำผักตบชวมาทำปุ๋ยในต้นทุ่นที่ดำ ขอให้ประชาชนในหมู่บ้านตรวจสอบเรื่องน้ำเสียที่จะเกิดขึ้นได้ ต้องการให้มีคัดแยกขยะในมหาวิทยาลัยเพื่อจะได้ลดปริมาณขยะให้น้อยลงจัดเก็บได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น

2.4) จังหวัดอุดรธานี

ปัญหาและความต้องการของพื้นที่ตำบลบ้านม่วง จังหวัดอุดรธานี ดังต่อไปนี้

4.1 ในพื้นที่ตำบลบ้านม่วงเป็นพื้นที่ที่มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนทั่วไปเคารพนับถือ คือ คำชะโนด ซึ่งในปัจจุบันมีผู้คนได้หลงไหลเดินทางเข้ามาเพื่อบูชาพ่อปู่ศรีสุทโธแม่ย่าปทุมมา

เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดปัญหาดังนี้

- พื้นที่ทางกายภาพของบริเวณรอบข้างคำชะโนดนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการจราจรติดขัด, พื้นที่จอดรถมีจำกัด, ร้านค้าในบริเวณวัดศิริสุทโธไม่ค่อยสะอาด และไม่ได้มาตรฐาน

- สภาพแวดล้อมภายในเกาะคำชะโนดค่อนข้างเสื่อมโทรมเนื่องจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้คำชะโนดนั้นลุ่มเป็นจำนวนมาก และขยะที่ผู้คนทิ้งไว้ในเกาะคำชะโนดมีจำนวนมาก ซึ่งเป็นจำพวกขยะพลาสติก และขยะพลาสติกต่างๆ ทำให้ปริมาณขยะมีการสะสมเป็นจำนวนมาก ทำให้พื้นดินของเกาะคำชะโนดไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร และมีความเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ได้ง่าย

- อยากให้มีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของเกาะคำชะโนด โดยเปรียบเทียบความสมบูรณ์ของต้นชะโนดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และจากการปลูกใหม่โดยชาวบ้าน และหาแนวทางการอนุรักษ์เกาะคำชะโนดให้ดำรงอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ต่อไปในอนาคต

- ต้องการให้มีการศึกษาแนวทางการจัดการคำชะโนดทั้งระบบ เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้ที่ศรัทธาได้ โดยที่ไม่เกิดปัญหาต่างๆตามมาในภายหลัง

- ต้องการให้มีมีคหุเทศน์น้อยในการนำชมเกาะคำชะโนดทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาลาว

4.2 ความต้องการทางด้านการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ตำบลบ้านม่วง มีดังต่อไปนี้

- โรงเรียนมีการเรียนการสอนแบบลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อสร้างควมมีระเบียบวินัยในการเรียนและการใช้ชีวิต

- มีความต้องการให้จัดกิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกิจกรรมการลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ได้แก่ 1) การฝึกฝนทักษะด้านการเรียนรู้ เช่น การฝึกฝนด้านการใช้ภาษาอังกฤษ, การท่องเที่ยวอาขยาน, การท่องสูตรคูณ, การฝึกกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ, การฝึกการวิจัย/การทำโครงการในระดับนักเรียน 2) การฝึกฝนทักษะด้านการดำรงชีวิต เช่น การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล/หน้าที่พลเมือง, การฝึกความกล้าแสดงออก, การฝึกอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นประสบการณ์ชีวิตในระหว่างการศึกษา

4.3 ศูนย์การเรียนรู้วิจัย บริการวิชาการ และถ่ายทอดนวัตกรรมสู่ท้องถิ่น บ้านคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีความต้องการในการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกชุมชนคำชะโนดที่ซึ่งกำลังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางความเชื่อความศรัทธา และการทุนสังคมและ

วัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามวิถีคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ตลอดจน การพัฒนาเกลือสินเธาว์สู่การสร้างมูลค่าเชิงสร้างสรรค์

2.5) จังหวัดระนอง

ผลสำรวจความต้องการของชุมชนโดยการสัมภาษณ์จากผู้นำและตัวแทนชุมชนใน ตำบลหงาว อำเภอระนอง จังหวัดระนอง สามารถสรุปผลการวิจัยความต้องการของชุมชนเพื่อ พัฒนาเป็นโจทย์การวิจัยและการบริการวิชาการในจังหวัดระนองในด้านต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ด้านการพัฒนาอาชีพและสินค้า OTOP ประชาชนมีความต้องการของ ชุมชนในการเข้าไปช่วยเหลือในด้านการพัฒนาอาชีพและสินค้า OTOP ส่งเสริมให้ความรู้ในการ พัฒนาอาชีพที่ใช้นวัตกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าแก่ผลผลิต อาชีพที่เป็น เอกลักษณะของตำบลหงาว คือ กาหยู (มะม่วงหิมพานต์) อยากให้ช่วยในเรื่องของการ ประชาสัมพันธ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม OTOP ให้รูปลักษณ์น่าสนใจ เป็นที่สะดุดตาและ กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ไม่ว่าจะเป็น การบริการ อาคารที่พัก โรงแรม รีสอร์ท สินค้าที่ระลึก เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นด้วย

5.2 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความต้องการของ ชุมชนในการเข้าไปช่วยเหลือในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีดังนี้ การสร้างความ ตระหนักและจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ขยายแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และใช้วิธีการจับสัตว์น้ำที่ถูกวิธี และถูกกฎหมาย เช่น เครื่องมือทำการประมง ส่วนทางด้านเกษตรปัญหาที่พบจากต้นมะม่วงหิม พานต์ คือ โรคที่ทำให้ต้นมะม่วงหิมพานต์ตาย ทำการวิจัยเมื่อดมะม่วงหิมพานต์มีผลดีอย่างไร แปรรูปร่างได้บ้าง

5.3 ด้านสุขภาพอนามัย ส่งเสริมให้มีการเฝ้าระวังและป้องกันควบคุมโรคติดต่อ ที่เป็นปัญหาอย่างทั่วถึง ไม่ให้เกิดการแพร่ระบาด ระบาดค์ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ใน การรักษาสุขภาพแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงรวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังป้องกันโรค อยากจะให้ตอบโจทย์วิจัยทัศนของจังหวัด คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการจัดการชุมชนใน พื้นที่เสี่ยงโรคติดต่อ

5.4 ด้านการท่องเที่ยว ประชาชนมีความต้องการของชุมชนในการเข้าไป ช่วยเหลือในด้านการท่องเที่ยว มีดังนี้ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งบริการและอำนวยความสะดวก ในทุกพื้นที่ให้มีศักยภาพและมีมาตรฐานระดับสากล เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวน เพิ่มขึ้นให้มีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก และ เผยแพร่ แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยู่อักอย่าง แพร่หลายในทุกรูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ให้สามารถรองรับ

นักท่องเที่ยวยังพอ วางระบบการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรของชุมชนให้สอดคล้องกับบน
พื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยั่งยืน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้สวยงามคงความเป็น
ธรรมชาติควบคู่กับธุรกิจการท่องเที่ยว อันจะเป็นการเพิ่มรายได้อย่างยั่งยืนและระยะยาวให้กับ
ท้องถิ่นจุดขายของการท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นไม่ซ้ำกับที่อื่นเพื่อเป็นจุด
สนใจให้กับนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในท้องถิ่น

ภาพที่ 6.14 พื้นที่กิจกรรมเป้าหมายการพัฒนา และเป้าหมายส่งเสริมทั้ง 5 จังหวัด

6.5 พื้นที่การปึกหมุดพัฒนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

การบริการวิชาการแก่สังคม สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา นำโดยผู้เขียน (ผศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด) ที่ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ด้วยการใช้หลักคิด หลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 นำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชาพัฒนาท้องถิ่น จึงได้ใช้คำสำคัญว่า “ราชภัฏพัฒน์ท้องถิ่น” เป็นแนวทางในการปึกหมุดพัฒนา 5 พื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 – 2563 โดยมีเป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น สร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลัก สร้างรายได้ครัวเรือนแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน อนุบาลอนุรักษ์ต้นชะโนดของเกาะคำชะโนด อุดรธานี ซึ่งมีพื้นที่ดังนี้

ภาพที่ 6.15 พื้นที่จัดกิจกรรมพัฒนาครัวเรือนสร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลัก

1) ครั้วเรือนและชุมชนร่วมพัฒนาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

เขตดุสิตเป็นพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และเป็นพื้นที่บริการวิชาการหลักของมหาวิทยาลัย คือ พื้นที่ชุมชนเมืองในเขตดุสิต ได้แก่ 1) ชุมชนวัดประหาระปือธรรม 2) ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสิมาราม ซึ่งมีผู้เป็นกำลังหลักของครั้วเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 ซึ่งมีพื้นที่ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.16 2 เขตพื้นที่ร่วมพัฒนาในกรุงเทพมหานคร

กำหนดหน่วยงานขับเคลื่อนการทำงานโดยสถาบันวิจัยและพัฒนา ร่วมมือกับวิทยาลัยสถาปัตยกรรมศาสตร์ ดังนี้

1. ชุมชนวัดประหาระปือธรรม แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพนวด กัดจุดฝ่าเท้า และจำหน่ายยาหม่องน้ำมันพญาวาน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 73.33

2. ชุมชนวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพผลิต ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกพืชมเส่น้ำ อัตลักษณ์ของวัดสวัสดิ์วารีสีมาราม

วิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพ ดำเนินการลงพื้นที่ชุมชนเมืองในเขตห้วยขวาง เพื่อ ค้นหา ส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาอาชีพการดูแลผู้สูงอายุให้กับผู้ เป็นกำลังหลักของครัวเรือนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นอาชีพที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในสังคมไทยที่ กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนาอาหารเพื่อสุขภาพ และนวดหน้า ทั้งนี้มี ครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการและผู้ทีสนใจ จำนวน 9 ครัวเรือน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 30.01

2) ครัวเรือนและหมู่บ้านปึกหมุดพัฒนาในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 6.17 3 ตำบลในพื้นที่จังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมเป็นหนึ่งในศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน, วิทยาลัยนานาชาติ, วิทยาลัยการภาพยนตร์

ศิลปะการแสดง และสื่อใหม่ โดยทั้ง 3 วิทยาลัย และคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ดำเนินการโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น ในพื้นที่ หมู่ที่ 1 ตำบลคลองโยง, หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโยง, หมู่ที่ 4 ตำบลคลองโยง, หมู่ที่ 1 บ้านวัดสุวรรณ ตำบลศาลายา และหมู่ที่ 3 บ้านศาลาดี ตำบลมหาสวัสดิ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หมู่ที่ 1 ตำบลคลองโยง อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำดอกไม้จันทน์, ขายไข่เป็ด, ปลุกดาวเรือง และปลูกผักชีฝรั่ง มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 67.37

2. หมู่ที่ 3 ตำบลคลองโยง อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 4 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำสิ่งประดิษฐ์จากกระดาษเป็นเครื่องประดับ และทำสิ่งประดิษฐ์จากดอกไม้หน้ายาปรับผ้านุ่ม มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 100

3. หมู่ที่ 4 ตำบลคลองโยง อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 7 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำสิ่งประดิษฐ์จากกระดาษเป็นเครื่องประดับและทำดอกไม้หน้ายาปรับผ้านุ่ม มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 100

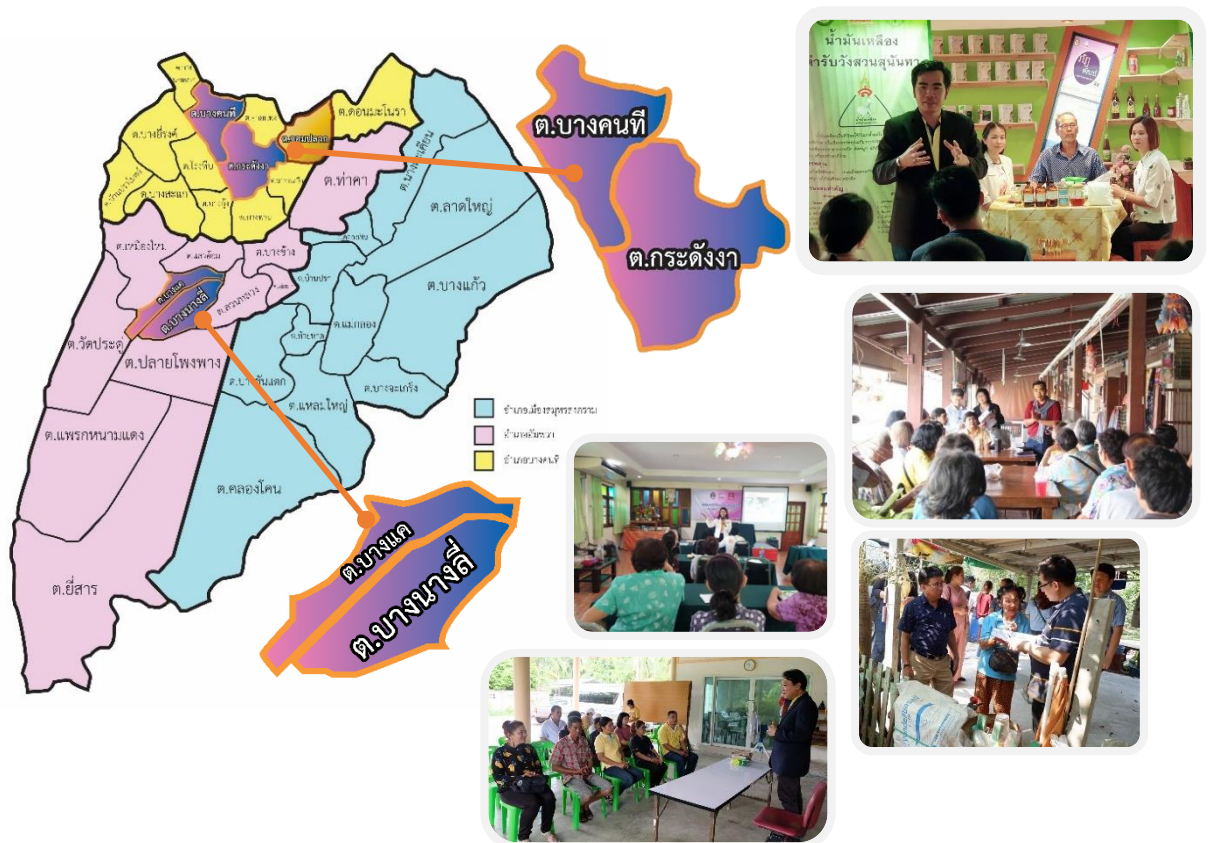
4. หมู่ที่ 1 บ้านวัดสุวรรณ ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพนำพริกจากหมูสุตรโบราณ, ปลาข้าวสับทรงเครื่อง ผ่านกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เรื่อง เพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับชุมชน มีการออกแบบโลโก้เพื่อให้ลูกค้าจดจำ และประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ให้คนทั่วไปทราบ มีการคัดเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ เหมาะแก่การจัดส่งทางออนไลน์ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 100

5. หมู่ที่ 3 บ้านศาลาดี ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 6 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำเกษตรอินทรีย์ เช่นปลูกข้าว ผักชีฝรั่ง ตะไคร้หอม เตยหอม พืชผักสวนครัว เป็นต้น และผลิตสเปรย์ฉีดไล่ยุง มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 53.19

3) ครั้วเรือนและตำบลปึกหมุดพัฒนาในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม

ภาพที่ 6.18 4 ตำบลปึกหมุดในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นหนึ่งในศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นที่ตั้งของวิทยาลัยสหเวช-ศาสตร์ ซึ่งโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดสมุทร สงครามนั้น ดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. วิทยาลัยสหเวชศาสตร์ ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนตำบลบางนกแขวก และชุมชนตลาดน้ำบางน้อย ตำบลบางคนที

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพผลิตผลิตภัณฑ์บาร์บอมเกลื้อ สปาเท้าและกล้วยเกรียบเห็ด, ทำขนมว่างในวรรณคดี, ผลิตภัณฑ์เกลื้อหอมกานพลู, ผลิตภัณฑ์สมุนไพรลดอาการปวดข้อเข่า, ผลิตภัณฑ์ทองม้วนสมุนไพร, ผลิตภัณฑ์น้ำมันนวดสมุนไพรไทย-จีนแก้ปวดเมื่อย ผ่อนคลาย, ทำขนมข้าวเกรียบปากหม้อ, พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ (ครีมนวด, น้ำมันเหลือง) ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 48.65

2. สถาบันวิจัยและพัฒนา ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำบางน้อย ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 2 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพขายไอศกรีมมะม่วงหาวมะพร้าวหวาน และน้ำปลากวน-กะปิกวน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 58.98

3. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดำเนินการในพื้นที่บ้านคลองบางแค หมู่ที่ 4 ตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพการเพาะเห็ดนางฟ้าและแปรรูปเห็ดนางฟ้า

4. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนตำบลบางแค และตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำขนมเบเกอรี่ เช่น คุกกี้, คัพเค้ก, บราวนี่, ขนมไข่สูตรโบราณ, ท็อฟฟี่กะทิโบราณ, ขนมอาลัว เป็นต้น, ทำขนมครกสูตรโบราณ, ทำกาแฟโบราณ, ทำสบู่และบรรจุภัณฑ์ใส่สบู่, ทำไถ่อย่างสูตรโบราณ และส้มตำสูตรต่างๆ มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 36.80

5. วิทยาลัยพยาบาลและสุขภาพ ดำเนินการพื้นที่ชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา

มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพการดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาอาหารเพื่อสุขภาพ และนวดหน้า มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 30.01

4) ครัวเรือนและอำเภอบัตหมุดพัฒนาในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

พื้นที่จังหวัดอุดรธานีเป็นหนึ่งในศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งการดำเนินโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดอุดรธานีนั้น ดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. สถาบันวิจัยและพัฒนา ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนชุมชนบ้านคำชะโนด ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำบายศรีขันหมากเบ็งคู่บารมี ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 60.94

2. บัณฑิตวิทยาลัย ดำเนินการในพื้นที่ท่าเรือบ้านเดียม (ทะเลบัวแดง) ตำบลเชียงแห อำเภอกุมภวาปี มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพการทำน้ำกลีบบัวแดงและน้ำสมุนไพร, การทำลิปบาล์มจากกลีบดอกบัวแดง และยาหม่องจากเกสรดอกบัวแดง ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 36.28 ดังภาพต่อไปนี้

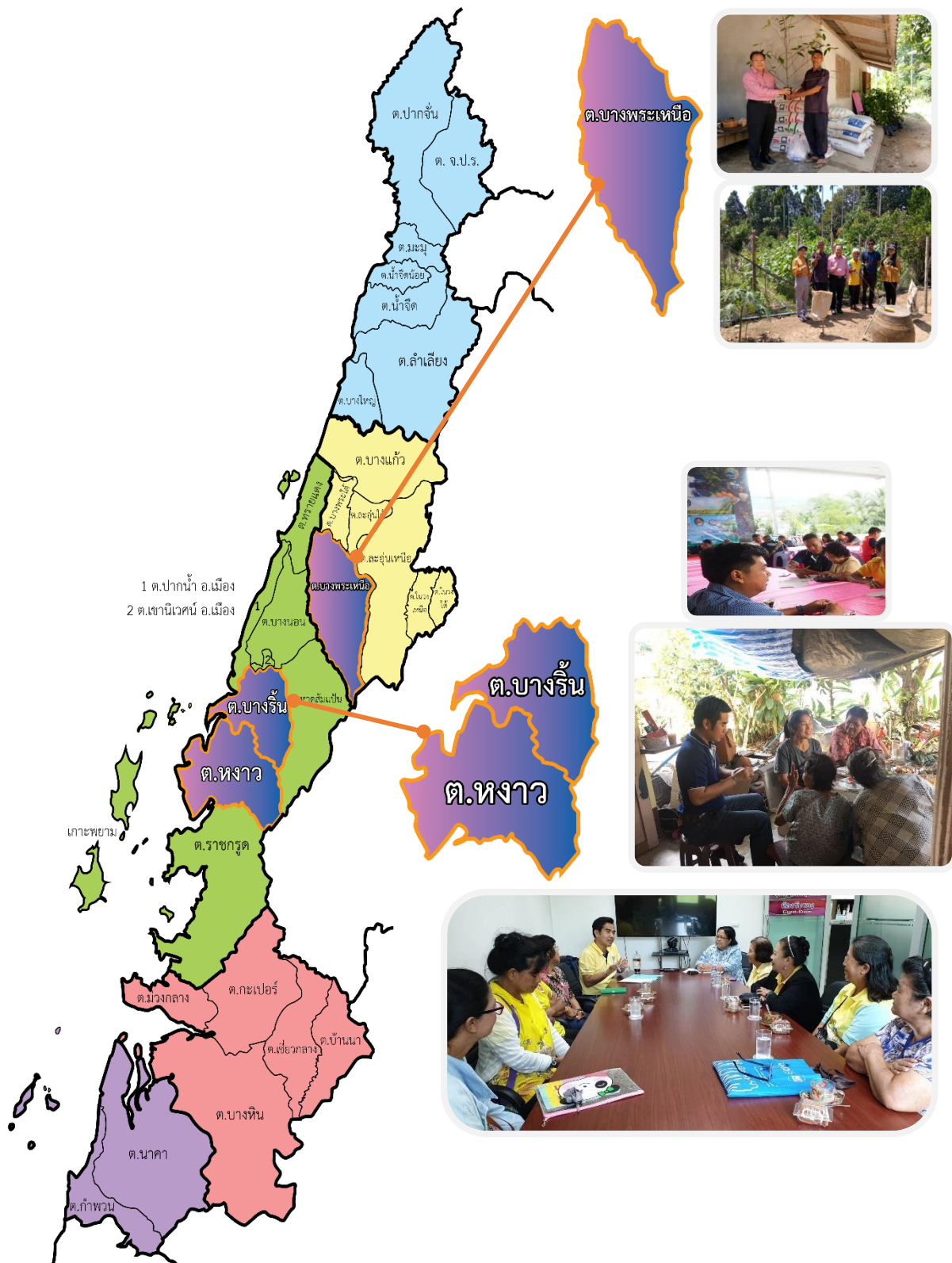

ภาพที่ 6.19 กิจกรรม 3 อำเภอปทุมพัฒนาในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

3. วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าตูม หมู่ที่ 5 ตำบลหม่ม่น อำเภอเมืองอุดรธานี มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 1 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพปลูกผักสวนครัว ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 41.67

4. คณะศิลปกรรมศาสตร์ ดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านศิรวิงกต ตำบลนาแค อำเภอนาเยีย จังหวัดอุดรธานี มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 13 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพทำผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม เช่น เสื้อมัดย้อม, กระเป๋าผ้ามัดย้อม ลายอัตลักษณ์ชุมชนศิรวิงกต เป็นต้น

5) คริวเรือนและตำบลร่วมพัฒนาในพื้นที่จังหวัดระนอง

ภาพที่ 6.20 กิจกรรม 3 ตำบลในพื้นที่จังหวัดระนอง

จังหวัดระนองเป็นหนึ่งในศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ซึ่งการดำเนินโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อแก้ ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลหงาวนั้นรับผิดชอบโดยสถาบันวิจัยและพัฒนา ซึ่งมีผู้มีรายได้น้อย 1 ครัวเรือนเข้าร่วมโครงการ ประกอบอาชีพการทำไม้กวาดดอกอ้อ (ตำบลหงาว) เพื่อเพิ่มรายได้เสริมจนเป็นรายได้หลัก ซึ่งมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 86

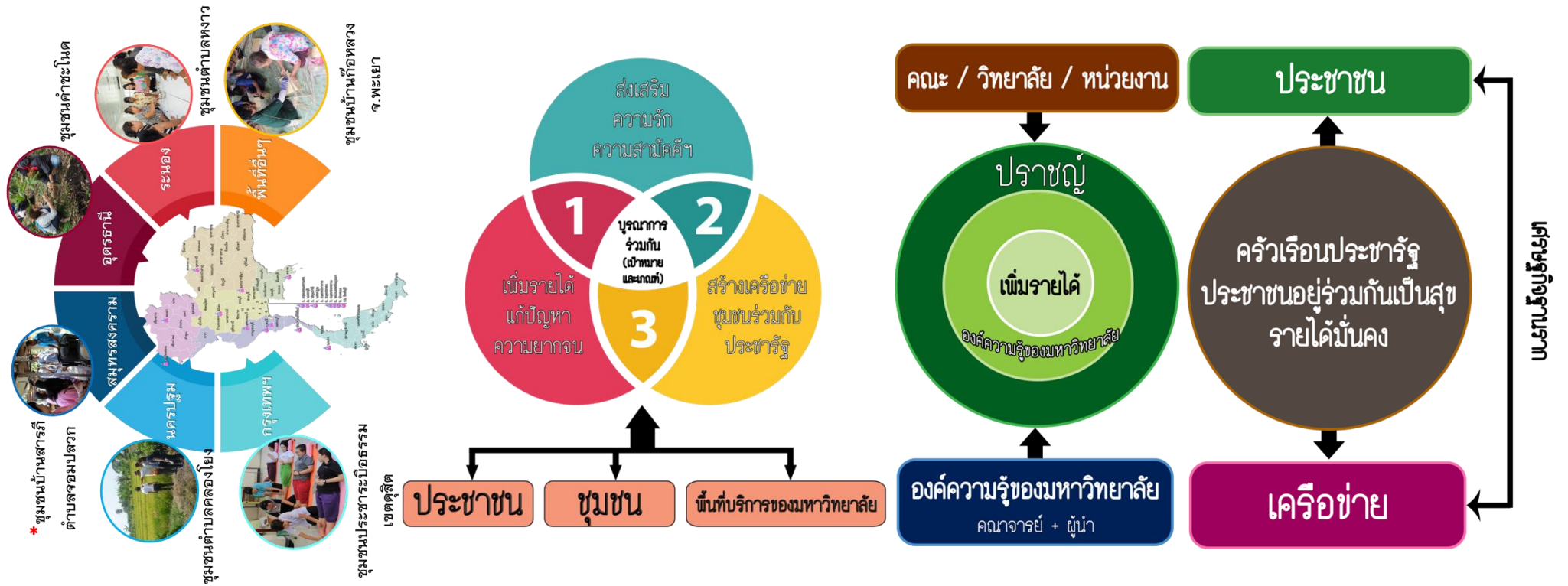
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ ดำเนินการโครงการข้างต้นในพื้นที่หมู่บ้านพรรั้ง หมู่ที่ 3 ตำบลบางรีน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง โดยมีผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 8 ครัวเรือน ประกอบอาชีพขายผลิตภัณฑ์จากน้ำแร่ และชาสมุนไพร ซึ่งมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 34.70

วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน ได้ดำเนินการ โครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ เพื่อแก้ ปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น โดยดำเนินการในพื้นที่บ้านระวี หมู่ที่ 5 ตำบลบางพระเหนือ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง ซึ่งมีผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 1 ครัวเรือน โดยประกอบอาชีพปลูกผักสวนครัว ต้นยางพารา และเลี้ยงปลา มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 41.67

6.6 แนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น

ทิศทางแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นการใช “ศาสตร์พระราชาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยและภูมิปัญญาของผู้รู้ในชุมชนท้องถิ่นเพื่อการแก้ ปัญหาที่ท้องถิ่นมีความสลับซับซ้อนของปัญหาและการมีเจตยที่ yak ต่อการใช้องค์ความรู้เพียงหนึ่งเดียวหรือเพียงหน่วยงานเดียว จำเป็นต้องได้การผสมผสานความรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นปัญญาให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทั้งองค์ความรู้ใหม่ หรือต่อยอดนวัตกรรมชุมชนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกกันออกได้ เศรษฐกิจของท้องถิ่นมีความจำเป็นต่อปากท้องของประชาชนที่เป็นฐานรากของประเทศ ดังนั้นการบูรณาการองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาจึงเป็นหัวใจและเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างท้องถิ่นไทยให้เจริญรุ่งเรือง ประชาชนมีแนวทางการแก้ไข ปัญหาท้องถิ่นได้ พัฒนาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ได้ ยกระดับคุณภาพขององคาพยพที่เป็นฐานรากของประเทศให้มีความมั่นคง แข็งแรง แข็งแกร่งจนสามารถอุ้มชูตัวเองได้นั่นเอง ซึ่งเชื่อมั่นว่าแนวคิดนี้เป็นเป้าหมายสำคัญที่สถาบันทางการศึกษาของทั้งประเทศแน่นอนที่ต้องมีปณิธานเดียวกันในการพัฒนาองค์ความรู้ไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นด้วย ให้สมดังมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547

ที่ตราไว้ว่า “ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู” ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่น ที่มีเป้าหมายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมสำคัญยิ่ง “การบริการวิชาการสู่การบริการวิชาชีพ” ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาทำงานพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในพื้นที่ จัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่สังคมไว้เป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัย การบริการวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาร่วมกับชุมชน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศไทยทุกภาค ซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสามารถบูรณาการกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม อาชีพของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ โดยมีนักวิชาการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับวิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจทั้งในและนอกพื้นที่ องค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้เลี้ยงตนเองของประชาชนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งองค์ความรู้สามารถขึ้นนำทางสังคมและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากความรู้ที่จริง ๆ การพัฒนาองค์ความรู้จำเป็นต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และปัญหาที่เป็นปัจจุบันเพื่อให้ก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์เป็นภูมิคุ้มกันให้กับท้องถิ่นได้ สถาบันวิจัยและพัฒนาจึงจัดนำเสนอโครงการ “การใช้ศาสตร์พระราชาพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” เพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์พัฒนา 1 ครั้วเรือนให้พ้นจากความยากจน อาศัยแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการบูรณาการลงสู่พื้นที่ที่ครัวเรือนยากจน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.21 กระบวนการบูรณาการลงสู่พื้นที่ครัวเรือนยากจน

6.7 องค์ความรู้ที่นำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

ฝายบริการวิชาการ สถาบันวิจัยและพัฒนาที่นำโดยรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา (ผศ.ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด) เป็นผู้นำในการลงพื้นที่ขับเคลื่อนการทำงานที่กรององค์ความรู้ไปสู่การแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยเริ่มพัฒนาแก้ไขปัญหาคความยากในเขตพื้นที่บริการในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งลงพื้นที่ดำเนินการในชุมชนวัดประชาระบือธรรม แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 ครัวเรือน ได้แก่ 1) นางอุดม ศรีมงคล อายุ 69 ปี 2) นางเทียบ ชัยศรีมาวงศ์ อายุ 72 ปี 3) นางสาวเพชรวิณัฒ์ ธนธัญวงศ์ อายุ 70 ปี ซึ่งประกอบอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้า และจำหน่ายยาหม่องน้ำมันพญาวาน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 73.33 “จากอาชีพเสริมสู่อาชีพหลักที่สร้างรายได้หลักเลี้ยงครอบครัวได้” ซึ่งมีภาพบรรยายภาคในการทำกิจกรรมของประชาชนต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนวัดประชาระบือธรรม ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.22 บรรยายภาคการนวดกดจุดฝ่าเท้าที่มีลูกค้าเข้ามาใช้บริการในทุกวัน

กลุ่มอาชีพนวดกดจุดฝ่าเท้าเพื่อสุขภาพ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ชุมชนวัดประชาระบือธรรม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุในชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 โดยในช่วงแรกเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งในโครงการเท่านั้น ต่อมามีการพัฒนาอาชีพและต่อยอดการฝึกทักษะด้วยศาสตร์แพทย์แผนไทยประยุกต์ตำรับวังสวนสุนันทา การบริหารจัดการ และการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับการนวดแผนไทยคือ ยาหม่องน้ำมันพญาวาน ดังภาพกิจกรรมและการจัดบัญชีรายรับรายจ่ายของกลุ่ม ต่อไปนี้

ภาพที่ 6.23 ยาหม่องน้ำมันพญาวาน

ภาพที่ 6.24 การทำยาหม่องน้ำมันพญาวาน
ผลิตภัณฑ์สำหรับการนวดแผนไทย

วงเดือน พคคคค พค ๕๕๖๔
บัญชีรายรับรายจ่ายของปี ๕๕๖๔

1 มค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 เมษ 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มิย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 สค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มค 63	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 เมษ 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มิย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 สค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มค 63	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม

ภาพที่ 6.25 บัญชีรายรับรายจ่าย

บัญชีรายรับรายจ่ายของปี ๕๕๖๔

1 มค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 เมษ 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มิย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 สค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มค 63	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 เมษ 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มิย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 สค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 กย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 พย 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 ธค 62	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม
1 มค 63	รวม	รวม	รวม	รวม	รวม

ภาพที่ 6.26 บัญชีการขายยาหม่องน้ำมัน
พญาวานผลิตภัณฑ์สำหรับการนวดแผนไทย

ทั้งนี้ผู้เขียนยังได้นำทีมฝ่ายบริการวิชาการลงพื้นที่ดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำบางน้อย ตำบลกระดังงา อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วม

โครงการ จำนวน 2 ครั้วเรือน ได้แก่ 1) นางสาวโสภารณ์ เพชรจันทรานนท์ อายุ 27 ปี 2) นางสาววัลย์ เจริญ อายุ 48 ปี โดยประกอบอาชีพขายไอศกรีมมะม่วงหาวมะพร้าวหวาน และน้ำปลาหวาน-กะปิหวาน มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 58.98

“ไอศกรีมมะม่วงหาวมะพร้าวหวานสร้างรายได้ให้ครัวเรือนยากจนในชุมชนท่องเที่ยว ตลาดน้ำบางน้อย” มะม่วงหาวมะนาวโห่เป็นผลไม้สมุนไพรพื้นถิ่นในจังหวัดสมุทรสงครามที่นิยมปลูกกันอยู่มาก อาจารย์ประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาจึงได้ออกแบบพัฒนาสูตรการทำไอศกรีมมะม่วงหาวมะนาวโห่ขึ้น และถ่ายทอดให้กับชาวบ้านในพตตลาดน้ำบางน้อย ซึ่งนับเป็นการรวมตัวของชาวบ้านร่วมกันทำไอศกรีมและวางขายที่ตลาดน้ำบางน้อย ต่อมาพัฒนาต่อยอดสูตรเป็นไอศกรีมมะม่วงหาวมะพร้าวหวาน ซึ่งเพิ่มน้ำปลาหวานรสหวานราดบนไอศกรีมที่มีรสชาติเปรี้ยวอมหวาน พร้อมกับโรยมะพร้าวคั่ว ทำให้ไอศกรีมอร่อยมากยิ่งขึ้น โดยนางวัลย์ เจริญ ร่วมกับกลุ่มอาชีพตลาดน้ำบางน้อย ร่วมกันผลิตไอศกรีมและน้ำปลาหวาน และส่งต่อให้นางสาวโสภารณ์ เพชรจันทรานนท์ เป็นผู้ขายหลัก ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยได้ทุกสัปดาห์ (เนื่องจากตลาดน้ำบางน้อยจะเปิดทุกวันเสาร์-อาทิตย์) “คนningนั้ดงานครัว งานวางแผนจัดการ อีกคนningนั้ดงานขายและไม่เกียงาน จึงทำให้เกิดรายได้ที่เพิ่มขึ้นได้” เกิดผลิตภัณฑ์ดังภาพต่อไปนี้

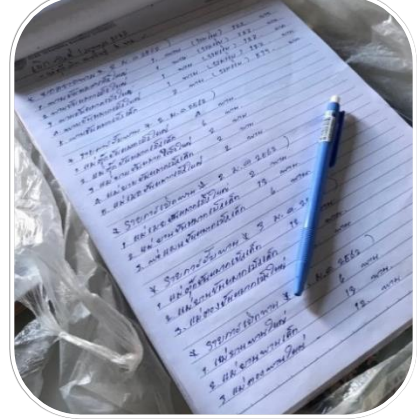
ภาพที่ 6.27-28 ไอศกรีมมะม่วงหาวมะพร้าวหวานตลาดน้ำบางน้อย

ขึ้นไปภาคอีสานผู้เขียนได้นำทีมฝ่ายบริการวิชาการลงพื้นที่ชุมชนบ้านคำชะโนด (โนนเมือง) ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ

จำนวน 3 ครั้วเรือน ได้แก่ 1) นางสาวจุฬาพร โสมป่า อายุ 43 ปี 2) นายวิหาร แ่งพรม อายุ 56 ปี 3) นายแผน พันดวง อายุ 47 ปี ซึ่งประกอบอาชีพทำบายศรีชั้นหมากเบ็งคู่บารมี ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 60.94

“จากแรงศรัทธาสู่การสร้างรายได้ครบครัว”ทุนสังคมวัฒนธรรมเครื่องบูชา “ชั้นหมากเบ็งคู่บารมี บายศรีบารมีคู่เมือง” ที่จัดทำขึ้นโดยกลุ่มอาชีพผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ชุมชนคำชะโนด (โนนเมือง) ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีรูปแบบพญานาค และใช้วัสดุธรรมชาติอย่างไผ่ตงเป็นหลัก เนื่องจากบริบทของพื้นที่คำชะโนดเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ผู้มีศรัทธาต่อพ่อปู่ศรีสุทโธ-แม่ย่าศรีปทุมมา หลั่งไหลเข้ามากราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมาก การทำบายศรีชั้นหมากเบ็งซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวด้วยความอ่อนช้อยของริ้วไผ่ตงเป็นเศียรพญานาค และกรวยยอดมงกุฎที่ปราณีตจึงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้มีรายได้น้อยได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผู้มีรายได้น้อยที่เข้าร่วมโครงการสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้การทำบายศรีชั้นหมากเบ็ง คติชนวิทยาของท้องถิ่นคำชะโนด และการบริหารจัดการรายได้ของกลุ่มอาชีพแก่เยาวชนในท้องถิ่น ดังมีภาพกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6.29-35 กิจกรรมการทำบายศรีคีติชนคำชะโนด

บินลงสู่ภาคใต้ผู้เขียนได้นำทีมฝ่ายบริการวิชาการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านหวาง อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง มีครัวเรือนผู้มีรายได้น้อยเข้าร่วมโครงการ จำนวน 1 ครัวเรือน คือ นางห้วย งาม พินิล อายุ 73 ปี ซึ่งประกอบอาชีพทำไม้กวาดดอกอ้อ ตำบลหวาง ซึ่งมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 86.00

“ต้องช่วยเหลือคนที่กำลังจมน้ำก่อน ให้เขามีชีวิตต่อด้วยการสร้างรายได้เลี้ยงตัวเอง และครอบครัว” อาชีพการมัดไม้กวาดดอกอ้อนั้นเป็นงานที่ต้องทำด้วยมือ และใช้พลังกำลังในการมัดเชือกด้วยความแน่น เพื่อที่จะผูกมัดก้านดอกอ้อไว้รวมกัน และยิ่งไปกว่านั้นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญอีกด้วย ซึ่งคุณป้าห้วย งามพินิล หนึ่งในผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการพูดคุยเพื่อสำรวจปัญหาความต้องการในพื้นที่ตำบลหวาง จังหวัดระนอง ได้ถูกเสนอชื่อจากตัวแทนชุมชนให้เข้าร่วมโครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ฯ เนื่องจากคุณป้าห้วยนั้นเป็นผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัว และต้องเลี้ยงหลาน ไม่สามารถออกไปทำงานนอกบ้านได้ จึงมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน แต่ด้วยความเชี่ยวชาญการทำไม้กวาดดอกอ้อที่มีอยู่นั้นพอที่จะเป็นช่องทางประกอบอาชีพได้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาจึงสนับสนุนงบประมาณทุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การทำไม้กวาดดอกอ้อ และวางแผนหาตลาดในการจัดจำหน่ายผ่านห้องเรียนชุมชนเพื่อการวิจัยและบริการวิชาการ ศูนย์การศึกษาจังหวัดระนอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา และติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ ปัจจุบันคุณป้าห้วย มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม มีรายได้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ดังภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่อไปนี้

ภาพที่ 6.36-39 กิจกรรมลงพื้นที่และการทำไม้กวาดดอกอ้อของครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

ดังนั้นโดยภาพรวมของการพัฒนาผู้เขียนได้กำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความยากจนในปีงบประมาณ 2563 ให้มีความชัดเจนขึ้นเพื่ออนาคตภายหลังจากที่ผู้เขียนได้หมดวาระการทำงานในส่วนงานบริหารฝ่ายบริการวิชาการลงจะได้ให้หน่วยงานลงพื้นที่ขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างไม่ขาดระยะ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและให้เกิดการทำงานจริงมีใช้สิ่งที่เป็นเพียงฉากเอาหน้าของผู้บริหารคนใดคนหนึ่งเท่านั้นต้องทำให้เกิดผลอย่างจริงจัง จึงเขียนเป็นกรอบตัวอย่างไว้ให้ชัดเจนในแนวทางการทำงานดังภาพต่อไปนี้

กรอบแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนในปีงบประมาณ 2563

จุดเริ่มต้นสำคัญ	เวลา	การบริหารจัดการ	เวลา	ผลผลิต	เวลา	ผลลัพธ์/ผลกระทบ	เวลา
ยุทธศาสตร์ราชภัฏด้านการพัฒนาท้องถิ่น	ต.ม.4/2562	ประชุมกองแผน/ผู้บริหาร/เจ้าภาพ	ต.ม.1/2563	เจ้าภาพ	ต.ม.1/2563	12 หน่วยงานรับทราบ/ปฏิบัติ	ต.ม.1/2563
- ตัวชี้วัด		รับนโยบายและการถ่ายทอดตัวชี้วัด		แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย มรสส.			
- โครงการ/กิจกรรม		ยุทธศาสตร์ราชภัฏ 20 ปี					
หน่วยงานเจ้าภาพ (สถาบันวิจัยและพัฒนา)	ต.ม.1/2563		ต.ม.1-4/2563		ต.ม.1-4/2563	ชาวบ้าน/ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น 60%	ต.ม.1-4/2563
ฝ่ายบริการวิชาการ		- เขียนตัวชี้วัด/คำอธิบายรายวิชา		แผน สวพ. (เจ้าภาพ)			
- แนวทางการจัดบริหารโครงการ/กิจกรรม		- ประชุมกลุ่มเครือข่าย		แนวทาง/ขั้นตอน			
- แผนการทำงาน/หน่วยงานที่รับผิดชอบ		- ปฏิทินการทำงาน		คำถาม-คำตอบที่แก้ปัญหา			
- การจัดประชุมชี้แจงกรอบ/แนวทาง/งบประมาณ		- ประชุมรายหน่วยงานมอบตัวชี้วัดและแนวทางการทำงาน/งบประมาณ		ผู้บริหาร/ผู้รับผิดชอบเข้าร่วมประชุมครบ 12 หน่วยงาน			
- 5 พื้นที่/17 ครัวเรือน/องค์ความรู้		- กำหนดชื่อ สถานที่ ผลผลิตเดิม		บัญชีรายชื่อ			
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ	ต.ม.1-2/2563		ต.ม.1-4/2563		ต.ม.1-4/2563	รายงานผลกระทบที่เกิดขึ้น	ต.ม.1-4/2563
- 12 หน่วยงานที่จัดการศึกษา		จัดประชุมชี้แจงทุกหน่วยงานพร้อมกัน		จัดประชุมรายหน่วยงาน/ชี้แจงคณาจารย์			
- ผู้รับผิดชอบหลัก (สำคัญมาก)		9 ขั้นตอน		ผู้รับผิดชอบ			
- 8 ครัวเรือน							
คณาจารย์							
- องค์ความรู้/วิชาการสัมผัสได้/ขยายได้สร้างรายได้เสริมเติมรายได้หลัก		กำหนดผู้รับผิดชอบในปี 2563					
- นักศึกษา		หลักสูตรวิชาที่สัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนา					
ชุมชนท้องถิ่น							
- ศูนย์ภูมิพัฒน์		ลงพื้นที่....พัฒนา		ลงพื้นที่....พัฒนา 5 พื้นที่			
- ครัวเรือนยากจน/ขยันเดิม				เขตบริการมหาวิทยาลัย			
- ครัวเรือนยากจน/ขยันใหม่							
- ผู้นำชุมชนท้องถิ่น		เชิญเป็นผู้ร่วมโครงการ/มีส่วนร่วมในกิจกรรม					
- เครือข่ายภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม		ประสานงาน/เชิญเป็นวิทยากร					

*มูลนิธิ ภูค้ำชะโนด (2562) (รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการวิชาการ)

ภาพที่ 6.40 กรอบแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนในปีงบประมาณ 2563

บทสรุป

ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์ ราชภูมิพัฒน์ท้องถิ่น เป็นการสังเคราะห์หรือประมวลความรู้ที่ได้จากการสัง
กสมประสบการณ์ การลงมือทำวิจัย การเรียนรู้กับชุมชน การสอนในห้องเรียน การบริการ
 วิชาการ การบริหารจัดการ ร้อยล้านประสบการณ์กิจกรรมพฤติกรรม ประสบการณ์ในการ
 เดินทางกว่า 7 แสนกิโลเมตร ผู้คนกว่า 5 แสนคนที่ได้ร่วมกิจกรรมได้ร่วมคิดร่วมทำงาน ร่วมนำภูมิ
 ปัญญามาผสานบูรณาการกับวิชาการที่เราได้มีดังที่ข้าพเจ้าในฐานะ **“คนราชภูมิเป็นผู้ร่วมคิดร่วมทำ มิใช่
 ชี้นำให้ชุมชนทำ แต่ชุมชนต้องทำด้วยตัวชุมชนเองถึงจะผ่านพ้นความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือปัญหาที่
 ค้างคามานานจนแก้ไม่ได้ แต่ต้องมุ่งหมายเป็นแนวแนวว่า ทุกปัญหามีทางแก้ไขเสมอ”** ดังนั้นคำว่า
 ภูมิพัฒน์ จึงเป็นการนำองค์ความรู้ทางวิชาการไปร่วมพัฒนากับชุมชนท้องถิ่นที่มีภูมิปัญญาเดิมอยู่แล้ว
 มุ่งหมายให้ประชาชน หรือชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พ้นจากความยากจนก้าวสู่ความพอเพียงอย่าง
 ยั่งยืน ตลอดจนการก้าวผ่านแผ่นดินทั้งชนบท ในเมือง ต่างประเทศ ทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จำเป็นต้องผ่านจุดเริ่มต้นที่สำคัญซึ่งในบทนี้ให้เริ่มต้นด้วยวิธีคิดแบบ
 พอเพียงตามบริบททางสังคมของตนเองถ้าเป็นคนอีสานก็ต้องอยู่แบบสบายดีไม่มีทุกข์ไม่ลำบากจนเกิน
 ตัว และต้องพร้อมกับการค้นหาวิธีการในการนำไปสู่การมีอยู่มีกินด้วยต้องก้าวพ้นความยากลำบากหรือ
 ความยากจนในชีวิตเราได้ ยิ่งในฐานะของมหาวิทยาลัยราชภัฏจำเป็นต้องมุ่งเป้าพัฒนา หรือปิดหมุด
 พัฒนาให้ชัดเจนตามหน้าที่ของตนเองคือ การแก้ไขปัญหาคความยากจนให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น
 ยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้ประชาชน ช่วยเหลือชุมชนท้องถิ่นในการแก้ปัญหาให้อยู่ในพื้นที่เล็กอย่าง
 สง่างามโดยไม่กังวลใจ โดยผู้เขียนได้ลงพื้นที่ไปพัฒนาปิดหมุดไว้ 5 พื้นที่ที่เป็นชาวบ้านที่อยู่ในเขตคุสิต
 นครปฐม สมุทรสงคราม ระนองและอุดรธานี ในการร่วมพัฒนากับครัวเรือนยากจนให้ก้าวพ้นความ
 ยากจนได้อย่างยั่งยืน มีกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อแก้ไขปัญหาคความภูมิปัญญาและองค์ความรู้สแกนกัน
 อย่างลงตัวให้เกิดองค์ความรู้ใหม่สร้างรายได้สร้างอาชีพให้ชาวบ้านต่อยอดอาชีพของตนเอง เป็นการสืบ
 สานต่อยอดในการพัฒนาของในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นสำคัญ นี่เป็นการใช้กลไกของรัฐไปทำงานร่วมกับ
 ประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้ได้เข้าใจว่า การพัฒนาอย่างแท้จริงคือ **“การพัฒนาตัวเราให้มีจิตใจที่
 สูงขึ้นพร้อมแบ่งปันคุณค่าและสร้างมูลค่าเพื่อประโยชน์ผาสุกแก่ประชาชนผู้ด้อยกว่า ให้เค้า
 เหล่านั้นมี “โอกาสและเวลา” ในการสร้างชีวิตให้มีคุณค่าและมูลค่าแก่ชุมชนท้องถิ่น”** จนวันนี้ได้ถึง
 ซึ่งความเข้าใจแท้จริงในพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 ว่า **“ขาดทุนคือกำไร”** เป็นเช่นไร นั่นคือ
“รอยยิ้มแห่งความสุขของประชาชน” นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). **การคิดเชิงวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.

_____. (2554). **การคิดเชิงสังเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.

เจนจิรา ชินวงศ์. (2561). **การศึกษาการรับรู้กระบวนการบริหารงานบริการวิชาการแก่สังคม
งบประมาณแผ่นดิน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. งานวิจัย R2R สถาบันวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

นิเชต สุนทรพิทักษ์. (2550). **เส้นทาง...ราชภัฏ**. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547, **ราชกิจจานุเบกษา** เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 23 ก หน้า 2
ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2547.

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2561). **มโนทัศน์การแก้ปัญหาความยากจน จากพออยู่พอกินสู่มีอยู่มีกิน มีชีวิตที่
พอเพียงอย่างยั่งยืน จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ศาสตร์พระราชพัฒนา
ท้องถิ่นที่ยั่งยืน**. สาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม
ภาคสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

_____. (2562). **รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความ
พอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑**. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
สุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).

กรณีตัวอย่างป้ายรักพัฒนาพื้นที่คำชะโนด อุดรธานี

“รักพัฒนา” ราชรักพัฒนาท้องถิ่น

คำว่า รักพัฒนา เป็นคำสำคัญของการทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของราชรักเป็นแนวคิดของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ที่มีเป้าหมายในการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นที่มีคุณภาพมาจัดจำหน่ายให้ชาวบ้านและท้องถิ่นมีรายได้ภายใต้ชื่อผลิตภัณฑ์ว่า “รักพัฒนา” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่เน้นการช่วยเหลือชาวบ้านที่มีผลิตภัณฑ์ดีมีเอกลักษณ์ของชาวบ้านมาขายและพัฒนาให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ๆ เพื่อให้ชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น ยกระดับชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้มากขึ้นภายใต้โครงการอัมพวาชัยพัฒนานุรักษ์ ที่ใช้คำว่า “ภัทรพัฒนา”

บทที่ 7

ฉากทัศน์บทส่งท้าย: 7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์

7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์ เป็นภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสำคัญที่สุดตามมุมมองของผู้เขียนที่ต้องการสื่อสิ่งที่ตั้งใจเขียนจากการศึกษาข้อมูล การทำงานเชิงพื้นที่ การวิจัยที่ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเคยได้บวชเรียน การเคยรับราชการทหารเกณฑ์ 6 เดือนโดยสมัครใจเพื่อเรียนรู้กับการดำรงตนในการมี “วินัย” การเดินทางไปทำงานในพื้นที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน การทำงานกับผู้นำชุมชนมากกว่า 300 คน ทั่วประเทศ ที่สำคัญที่สุด ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ หลักการทรงงาน และวรรณกรรมของในหลวงรัชกาลที่ 9 จนทำให้บรรลุการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านการบริหารการพัฒนา สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ประเทศไทยมีสรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ทำให้ประชาชนคนไทยอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขในปัจจุบัน แม้จะมีความวุ่นวายทางการเมืองแต่จะรอดปลอดภัยไปได้ทุกครั้ง เพราะว่า เรามี 7 สิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์ คอยอุ้มชูประเทศไว้ไม่ให้ตกไปอยู่ในสถานการณ์ที่เลวร้ายจนแก้ไขไม่ได้ แม้มีปัญหาที่ยากยิ่ง สลับซับซ้อนเพียงใด ประเทศไทยย่อมมีทางออกที่ดีเสมอ ซึ่งแต่โบราณกาลบอกกับลูกหลานว่า “แผ่นดินไทยมีพระสยามเทวาธิราชคอยปกปักษ์รักษา トラバที่พระมหากษัตริย์ทรงทศพิศราชธรรม”

การหยิบ 7 สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินไทยเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงคงมั่นยั่งยืนชาติไทยมาแต่โบราณที่มีร่องรอยในปัจจุบันของคำว่าสยาม เป็นชื่อที่บอกโคตรกระดูกของชนเผ่าไทบางพวกในรัฐอัสสัมของอินเดีย โดยเจ้าของบ้านในชุมชนเผ่าไทยมีชื่อนายแพทย์ทุกนาม โคฮาย ศยาม (ออกเสียงตามเสียง ศ ของภาษาสันสกฤต คอ คล้าย ฉ. ฟังดูเป็น ฉ-ยาม) (บรรจบ พันธุมธธา, 2504; จิตร ภูมิศักดิ์, 2519) นักประวัติศาสตร์เริ่มนับสยามตั้งแต่อาณาจักรสุโขทัย นับแต่ปี พ.ศ. 1792 สมัยพระมหากษัตริย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2563 สมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ไทยรัชกาลที่ 10 แห่งราชวงศ์จักรี เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ดังนั้นการที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์แล้วว่า 7 สรรพสิ่งที่เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินไทยจะต้องสะท้อนความเป็นสยาม และชาติไทยที่เกิดความเป็นปึกแผ่นที่มองเห็นได้ทั้งรูปธรรมและความรู้สึกของนามธรรม ซึ่งคำว่าชาติไทย ที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงให้คำจำกัดความไว้ซึ่งทำให้เด็ก ๆ ตั้งแต่ประถมศึกษาได้เรียนกันในหนังสือประวัติศาสตร์ชาตินั้น มีนัยว่า “คนและแผ่นดิน” ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเป็นชาติไม่ได้ซึ่งถ้าแผ่นดินใดไม่มีคนอาศัยอยู่จะเป็นที่รกร้าง แต่หากมีแต่คนไม่มีผืนแผ่นดินจะเรียกว่าผู้อพยพหรือชนกลุ่มน้อยที่มาอาศัย

แผ่นดินผู้อื่นนั่นเอง (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2561) ดังนั้น 7 สรรพสิ่งสำคัญของประเทศไทยจะเกิดขึ้นจากการก่อร่างสร้างเมืองสร้างประเทศสร้างชาติมีวิถีชีวิตมีหลักคำสอนทางศาสนาทำให้คนไทยและประเทศไทยอยู่ได้อย่างมั่นคงในแผ่นดินไทยโดยผู้เขียนสรุป 7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์ ดังนี้

สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 1: ชาตไทย

สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 2: ปิยะราชา

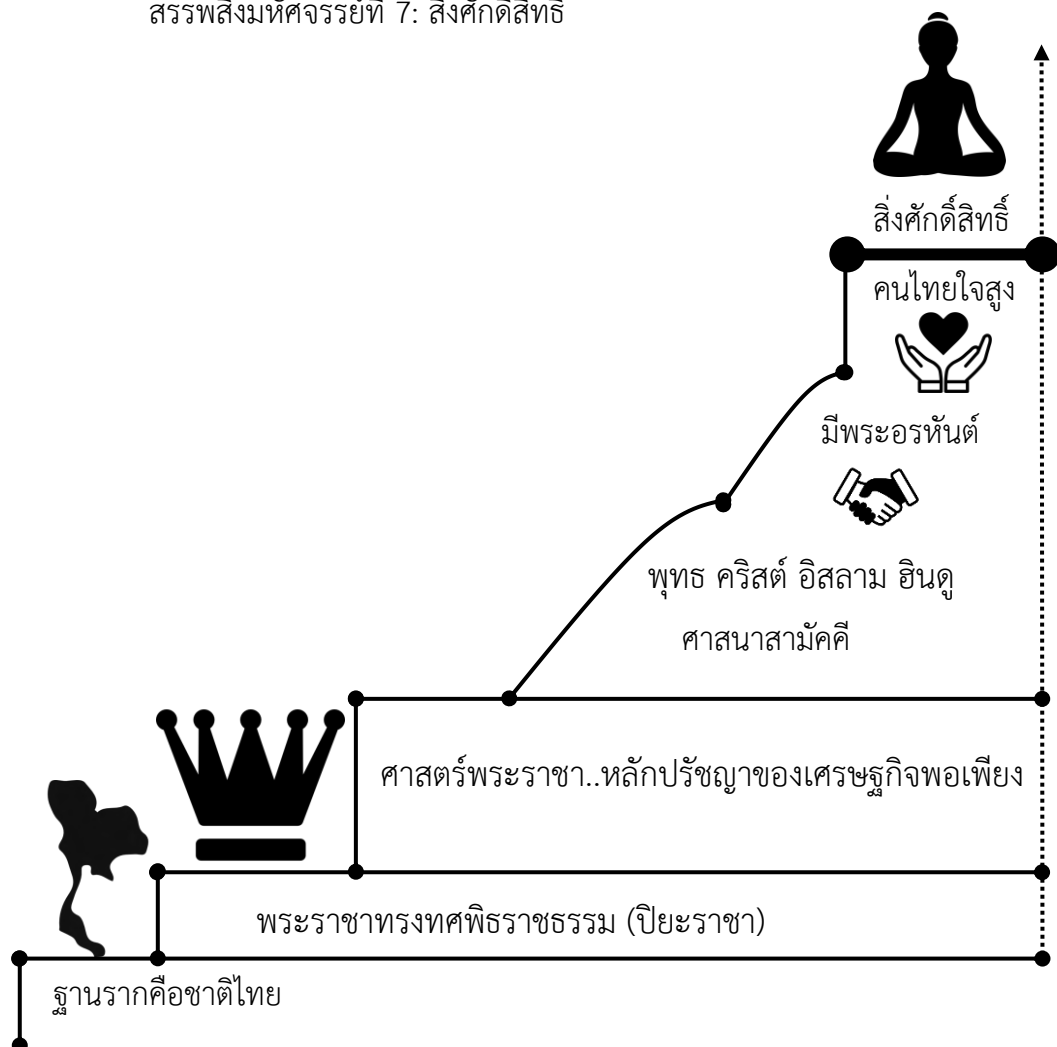
สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 3: ศาสตร์พระราชา

สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 4: ศาสนาสามัคคี

สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 5: มีพระอรหันต์

สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 6: คนไทยใจสูง

สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 7: สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 7.1 สรุปล 7 สรรพสิ่งไทยแลนด์

7.1 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 1: ชาตไทย

บรรพบุรุษของไทยได้อพยพมาเลือกพื้นที่ตั้งเมือง สร้างอาณาจักรสยาม ประเทศไทยอยู่ในพื้นที่อุดมสมบูรณ์จากคำพูดในอดีตที่กล่าวว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว, อยู่ข้าวอยู่น้ำ อยู่ทองอยู่ไทย, สุวรรณภูมิ แผ่นดินทอง, ประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรในดิน สินในน้ำ เป็นต้น บ้านเรามีพื้นที่ติดแผ่นดินใหญ่ บ้านเรามีพื้นที่ทะเลน้ำตื้นฝั่งอ่าวไทย และทะเลน้ำลึกฝั่งอันดามัน บ้านเรามีน้ำมัน และก๊าซ บ้านเรามีน้ำจืดที่กักเก็บไว้ในหลายเขื่อนทั่วทุกภาค บ้านเรามีอาหารการกินทุกฤดู ไม่เคยขาดแคลน มีแต่เหลือล้นเหลือกินเหลือใช้ บ้านเรามีฝนที่ตกตามฤดูกาล แม้จะมีภัยพิบัติแต่ยังไม่รุนแรงทำลายล้างประชาชนเท่าใดนัก นี่คือ พื้นที่ตั้งแห่งความโชคดีของประเทศไทย ประชาชนคนดีควรรักษาและรักษแผ่นดินไทย

เมื่อกล่าวถึงความเป็นชาติไทยจะต้องสะท้อนความเป็นปึกแผ่นของคนและแผ่นดินไทยไว้ให้เป็นหนึ่งเดียวเมื่อเป็นคนไทยและแผ่นดินไทยจะรวมกันสร้างชาติไทยได้ และต้องประกอบด้วยคน ประเพณีวัฒนธรรม ภาษา ประวัติศาสตร์อารยธรรม ความสุขความภาคภูมิใจในชาติ นับแต่กาลก่อนประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการค้าและจุดแวะพักของนักเดินทางโดยทางเรือเป็นใจกลางของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้านตะวันออกเปิดสู่ทะเลจีนใต้ด้านตะวันตกออกสู่มหาสมุทรอินเดียเมื่อราว 2,000 ปีที่ผ่านมา เมื่อเป็นศูนย์กลางการค้าและจุดแวะพักจึงส่งผลต่อการพัฒนาบ้านเมืองให้กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ได้ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-19 สมัยก่อนสุโขทัยจนมาถึงอยุธยา ผู้คนมีความหลากหลายเชื้อชาติพันธุ์เป็นทั้งชาวพื้นเมืองดั้งเดิม ชาวอินเดีย ชาวจีนและชาวตะวันตกที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ร่วมกันนานนับพันปีจนเกิดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งผ่านบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคนหลอมรวมกันเป็นคนไทย หรือ ไต ที่พูดภาษาไทย กว่า 100 ล้านคนที่กระจายอยู่ทั้งรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน มณฑลกัวโจว และมณฑลกว่างสี ประเทศจีน มีอยู่ในประเทศเวียดนามซึ่งรู้จักในชื่อต่างกันทั้งไทยลื้อ ไทใหญ่ ไทน้อย ไทจีน ไทอัสสัม ไทยอาหม ภูไท ไทยดำ ไทยขาว ไทยว ไทพวน ไทยวน ดังนั้นถิ่นกำเนิดของคนไท หรือคนไต ที่พูดภาษาไทย มีวัฒนธรรมไทหลากหลายจะมาจาก (1) กลุ่มน้ำแยงซีเกียง มณฑลเสฉวน ประเทศจีน (2) แถบเทือกเขาอัลไต หรือภูเขาทองอัลไต แปลว่าทองในภาษามองโกล มณฑลยูนนาน มณฑลกัวโจว และมณฑลกว่างสี ประเทศจีน (3) มาจากรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย ยังมีกลุ่มคนเผ่าไท ภูไท ที่อยู่ในเวียดนาม ลาว พม่า เขมร และผู้คนจากตอนบนของไทย (4) มาจากคาบสมุทรอินโดจีน คาบสมุทรมาลายู และบริเวณหมู่เกาะชวา อินโดนีเซียและ (5) เป็นคนไทยดั้งเดิมในแผ่นดินเดิมตั้งรกรากอยู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ปิง วัง ยม และน่าน ดังนั้น “ชาติไทย” จึงกำเนิดขึ้นด้วยความเป็นคนไท มีที่มาจากแผ่นดินไท เชื้อชาติไท ภาษาไท วัฒนธรรมไทที่มีความหลากหลายรวมหลายเผ่าพันธุ์ไท เป็นคนไทยใจเป็นไท

อย่างแท้จริง ซึ่งความเป็นไทย จึงมีที่มาหลากหลายแต่รวมไว้ให้เป็นหนึ่งเดียว อธิบายให้ชัดเจนว่า คนไทย ต้องมีรากเหง้า มีเผ่าพันธุ์ มีเชื้อชาติ มีแผ่นดิน มีภาษาเพื่อสื่อสาร มีวัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญากลายเป็นชาติไทย จนเริ่มตั้งรกรากขึ้นเป็นอาณาจักรสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ (กรมศิลปากร, 2558) ดังภาพแสดงการเป็นชาติไทยดังนี้

รากเหง้า	เผ่าพันธุ์	ภาษา	ภูมิปัญญาแผ่นดิน	ชาติ
เริ่มจากลุ่มน้ำแยงซีเกียง	บรรพบุรุษไท	ไท	ภูมิปัญญาชีวิต	แผ่นดินไทย
มณฑลเสฉวน มาสู่แถบ	เผ่าพันธุ์ไท ที่มีเชื้อ	(อีสาน) ลาว	วัฒนธรรม ประเพณี	คนไทย
เทือกเขาอัลไต มณฑลยูน	สายจากจีน อินเดีย	ภาษาถิ่นภูไท	และพระมหากษัตริย์	ภาษาไทย
นาน มณฑลกุ้ยโจว และ	เวียดนาม ลาว พม่า	สยาม (ไทอัสสัม)	จากแผ่นดินสุโขทัย	วัฒนธรรมไทย
มณฑลกวางสี ประเทศจีน	เขมร	ไทสิบสองปันนา	อโยธยา	หัวใจไทย
อีกสายมาจากรัฐอัสสัม			ธนบุรี	(ภาคภูมิใจในความ
ประเทศอินเดีย ยังมีกลุ่มคน			กรุงรัตนโกสินทร์	เป็นไทย)
เผ่าไท ภูไท ที่อยู่ใน				
เวียดนาม ลาว พม่า เขมร				
ตอนบนไทย อีสานมาจาก				
คาบสมุทรอินโดจีน				
คาบสมุทรลพบุรี และ				
บริเวณหมู่เกาะชวา				
อินโดนีเซีย และสันนิษฐาน				
ว่าเป็นคนไทยดั้งเดิมตั้ง				
รกรากอยู่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา				
ปิง วัง ยม น่าน				

ภาพที่ 7.2 รากเหง้าความเป็นชาติไทย

7.2 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 2: ปิยะราชา

คนไทยช่างโชคชะตที่มีพระมหากษัตริย์ที่เป็นสถาบันหลักที่ค้ำยันแผ่นดินให้มั่นคง เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารณได้พึงพิงอย่างร่มเย็นเป็นสุข วันใดที่พวกเราขัดแย้งกันหนัก ๆ จะมีพระมหากษัตริย์ทรงทอดพระเนตรอยู่อย่างใกล้ชิด วันใดที่พวกเราลำบากเดือดร้อนในภัยพิบัติพระมหากษัตริย์ทรงเข้าช่วยเหลืออย่างไม่มีรีรอ วันใดที่พวกเราเจอภัยแล้งทุกข์เข็ญพระองค์ทรงเป็นฝนหลวงคอยให้เราได้ชุ่มเย็น วันใดที่พวกเราทำดีพระองค์ทรงชื่นชมยินดีกับพวกเรา สิ่งที่พระองค์ทรงมีความสุขที่สุดคือการได้อยู่ท่ามกลางประชาชนของพระองค์เอง นั่นเอง จะสุขก็ดีทุกข์ก็ดีพระองค์ทรงอยู่ร่วมสุขทุกข์พร้อมกับประชาชน สำคัญที่สุดคือ พระองค์ทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ และหลักทรง

งาน ไว้เป็นตัวอย่างให้กับประชาชนทุกคนปฏิบัติตามแนวทางที่ตีงามและถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

คำว่า กษัตริย์ หรือพระมหากษัตริย์ หมายถึงนักรบผู้ยิ่งใหญ่ ต้องปกป้องรักษาพระราชอาณาจักรและขยายพระราชอาณาเขตให้กว้างใหญ่ไพศาลเพื่อแสดงพระราชอำนาจ ในยามศึกสงคราม พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจอมทัพที่ทรงพระปรีชาสามารถและเป็นผู้นำทัพที่เข้มแข็ง กล้าหาญ และเด็ดเดี่ยวในสมรภูมิรบ ในภาวะปกติพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของราษฎรมาทุกยุคสมัย สมัยสุโขทัยทรงปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิดเสมือนบิดาปกครองลูก ทรงสั่งสอนราษฎรให้กระทำความดีงามตามหลักธรรมของพระบวรพุทธศาสนา บ้านเมืองจึงมีความสงบร่มเย็นและเจริญรุ่งเรืองทั้งทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ซึ่งอาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน สมดังชื่อเมืองที่ว่า “รุ่งอรุณแห่งความสุข” ราษฎรมีอิสระในการประกอบอาชีพ เศรษฐกิจมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนาและมีรูปแบบศิลปกรรมที่เป็นอัตลักษณ์งดงาม จนเปลี่ยนจากพ่อขุน เป็นธรรมราชา หมายถึงพระราชผู้ปกครองโดยธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ “ปิยะราชา” พระองค์ที่ 1 คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ครองราชเมื่อ พ.ศ. 1822-1841 ในสมัยพระองค์ทรงรวบรวมอาณาจักรไทยเป็นปึกแผ่น มีอาณาเขตกว้างขวางมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ประชาชนสงบเรียบร้อยราษฎรมีความอยู่ดีกินดี พระราชนิยกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1826 ส่วนด้านศาสนาทรงให้พระสงฆ์พุทธศาสนาแบบเถรวาทลังกาวงศ์มาแสดงธรรมในวันธรรมสวนะยังทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกสร้างวัดวาอารามจำนวนมาก ต่อมาในสมัยอยุธยา มีเวลา 417 ปี สถาปนาพระมหากษัตริย์ยึดคติเทวราชาเป็นสมมติเทพ หรือเทพเจ้าผู้อวตารลงมาดูแลราษฎร จึงเป็นผู้มีอำนาจมีบุญญาบารมี ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยามีจำนวน 33 พระองค์ มี 5 ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง ส่วน “ปิยะราชา” องค์ที่ 2 คือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 2 หรือพระนามเดิมว่า พระองค์ดำ ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2133-2148 ช่วงสมัยของพระองค์มีพระราชนิยกิจด้านการสงครามตลอดรัชสมัยเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่บ้านเมือง ทำนุบำรุงอาณาจักรประชาราษฎร์ และพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง ชัยชนะที่สร้างความเกรงขามให้แก่ศัตรูคือ ศึกยุทธหัตถี มีชัยเหนือพระมหาอุปราชาเมื่อ พ.ศ. 2135 นั่นเอง อีก “ปิยะราชา” องค์หนึ่งในสมัยอยุธยา คือสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3 หรือสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสรรเพชญ์ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2199-2233 ในรัชสมัยของพระองค์บำรุงบ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองแทบทุกด้าน ทรงนำ

บำรุงพระพุทธศาสนาและงานวรรณกรรม มีสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตกจึงโปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) เป็นราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 และทรงอุปถัมภ์กวีแก่พระโหราธิบดีเป็นผู้แต่งจินตามณี เป็นตำราเรียนภาษาไทยเล่มแรก ต่อมาสมัยธนบุรี พระมหากษัตริย์เป็นจอมทัพผู้เกรียงไกร ทรงกอบกู้เอกราชและสร้างชาติบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 2311-2325 พระราชกรณียกิจสำคัญตลอดรัชสมัย คือการกอบกู้เอกราชสร้างบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น สร้างความเจริญในทุก ๆ ด้านทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ซื้อข้าวสารแจกจ่ายแก่บรรดาราชภักดีที่อดยาก ทรงเปิดการค้าขายกับประเทศจีนและอินเดีย รวบรวมและคัดลอกพระไตรปิฎกเพื่อจัดทำเป็นพระไตรปิฎกฉบับหลวง สืบต่อเนื่องมายังสมัยรัตนโกสินทร์ มีพระมหากษัตริย์ทั้ง 10 พระองค์ ทรงมีพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขแก่ปวงอาณาประชาราษฎร์และชาติบ้านเมือง ยังผลให้พสกนิกรอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขภายใต้ร่มพระบารมี “ปิยะราชา 3 พระองค์” ได้แก่ พระองค์แรกคือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้ทรงสถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า ดั่ง หรือทองดั่ง ทรงเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อวันเสาร์ที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจสำคัญในการทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองนานัปการ และป้องกันแผ่นดินจนเกิดสงครามเก้าทัพใน พ.ศ. 2328 นับเป็นวีรกรรมกองทัพไทย ทรงตรา“กฎหมายตราสามดวง” และมีการให้สังคายนาพระไตรปิฎก ณ วัดนิพพานาราม หรือวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนทรงทำนุบำรุงพระอารามทั้งในเขตพระนครและหัวเมืองทั่วประเทศ สร้างวัดประจำรัชกาลคือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ส่วนองค์ที่ 2 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 มีพระราชกรณียกิจนานัปการที่มีคุณูปการต่อประเทศชาติให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศมีการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดิน ปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาค จัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ปรับปรุงระเบียบการจัดเก็บภาษี จัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์เพื่อแก้ไขระบบการเก็บเงินเข้าพระคลังให้มีประสิทธิภาพ มีการเจริญสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตก และเป็นปรากฏการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ ทรงยกเลิกระบบไพร่ หรือยกเลิกทาส และยังมีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้นที่วัดมหรณพาราม เมื่อ พ.ศ. 2427 ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและบูรณปฏิสังขรณ์พระอาราม และทรงสถาปนาวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นวัดประจำรัชกาล พ.ศ. 2431 ยังทรงสร้างทางรถไฟหลวงสายแรกระหว่างกรุงเทพมหานครถึงนครราชสีมา และริเริ่มกิจการด้านไฟฟ้า ประปา และโทรเลข

และที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่งคือ ทรงให้ก่อตั้งโรงพยาบาลแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. 2431 พระราชนามว่า โรงศิริราชพยาบาล ปัจจุบันคือ โรงพยาบาลศิริราช รวมถึง “ปิยะราชาองค์สุดท้าย” คือ พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี พระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร” ทรงเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 และในวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี และมีพระปฐมบรมราชโองการแก่ประชาชนชาวไทยว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ตลอดช่วงรัชสมัย 70 ปี พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย พระองค์ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและกำลังพระสติปัญญาปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขของปวงอาณาประชาราษฎร์และชาติบ้านเมือง ทั้งนี้ทรงเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วทุกภูมิภาคตั้งแต่ พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา และที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ การสร้างอาวุธเพื่อสยบความยากจนของราษฎรทั่วประเทศ คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่นับเป็นศาสตร์พระราชา (กรมศิลปากร, 2558; 2560) ซึ่งศาสตร์พระราชา คือ องค์ความรู้ที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาในหลากหลายด้านอันเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่พระองค์พระราชทานให้ เพื่อความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทย พระองค์ทรงเป็น “พระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย” (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2561) ผู้เขียนจึงสรุปสาระสำคัญเด่นขององค์ปิยะราชาดังภาพต่อไปนี้

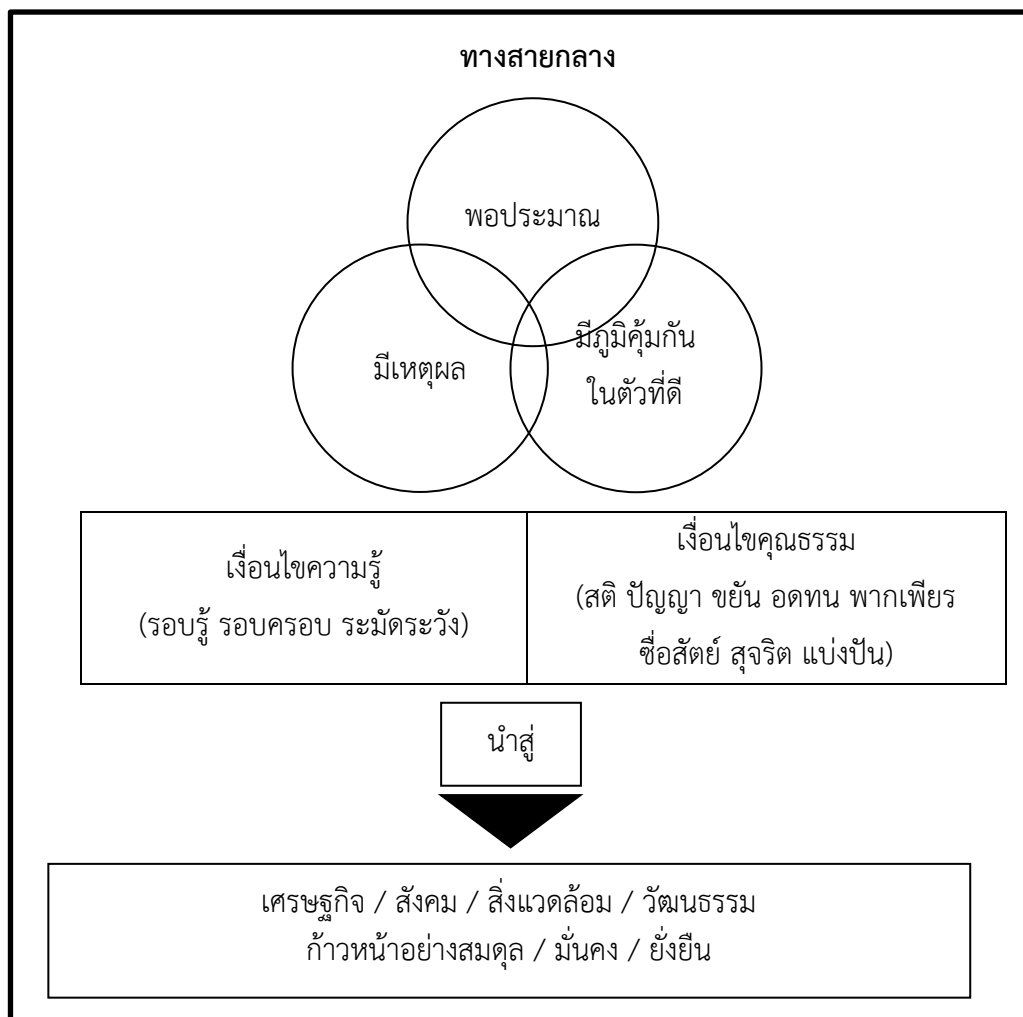
ปิยะราชา	ยุคสมัย	พระนาม	ภาพจำพระกรณียกิจสำคัญ
องค์ที่ 1	สุโขทัย	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	พ่อปกครองลูก พุทธศาสนาแบบเถรวาทลังกาวงศ์ ประดิษฐ์อักษรไทย และจารึกหลักศิลาเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติไทย
องค์ที่ 2	อยุธยา	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	กอบกู้บ้านเมือง บำรุงพุทธศาสนา ทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ วีรกรรมยุทธหัตถี
องค์ที่ 3	อยุธยา	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	ทำนุบำรุงอาณาประชาราษฎร์ ทำนุบำรุงพุทธศาสนา เจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส แต่งหนังสือจินตตามณี
องค์ที่ 4	ธนบุรี	สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	กอบกู้บ้านเมือง ทำนุบำรุงพุทธศาสนา รวบรวมพระไตรปิฎกฉบับหลวง สร้างวัดอรุณราชวราราม เปิดการค้าขายกับจีน อินเดีย
องค์ที่ 5	รัตนโกสินทร์	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	ปฐมบรมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กอบกู้บ้านเมือง ทำนุบำรุงพุทธศาสนา สร้างวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ สงครามเก้าทัพ กฎหมายตราสามดวง
องค์ที่ 6	รัตนโกสินทร์	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช	ปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดิน จัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ ทรงยกเลิกทาส วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม สร้างทางรถไฟหลวง โรงพยาบาลศิริราช
องค์ที่ 7	รัตนโกสินทร์	พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร	โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า 4,877 โครงการทั่วประเทศ มีศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ หลักการทรงงาน 6 ศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภาพที่ 7.3 คุณลักษณะเด่นขององค์ปิยะราชา

7.3 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 3: ศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชาเป็นสิ่งที่ผู้เขียนได้เกิดภาพในความคิดของผู้ที่ได้พบพระบรมโพธิสมภารของในหลวงรัชกาลที่ 9 ผู้เป็นพ่อหลวงไทย ผู้ทรงเป็นต้นแบบพระจริยาวัตรทุกอย่างให้กับคนไทยทั้งเรื่องการครองตน ครองคน ครองงาน ทรงเป็นนักคิด นักปฏิบัติ นักถ่ายทอดที่มหัศจรรย์ที่คนในโลกใบนี้จะเทียบได้ ทรงคิดสิ่งมหัศจรรย์ อาทิ ฝนหลวง กังหันน้ำชัยพัฒนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียวที่ไม่เคยทอดทิ้งประชาชนให้ลำบาก ทรงพยายามใช้ศาสตร์และศิลป์ช่วยเหลือประชาชน ทรงฟังเสียงประชาชนมากกว่าคนแวดล้อม ทรงประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งการประหยัด การใช้สิ่งของเครื่องใช้ของพระองค์เอง สิ่งที่พระองค์ทรงทุ่มเทพระวรกายพลั้งสติปัญญาจนได้ พระราชทานแนวคิดในการทำฝนหลวง และทรงทุ่มเทใช้ เวลาถึง 14 ปี ในการค้นคว้า วิจัย และทดลอง จนเกิดความสำเร็จในปี 2512 ช่วยให้ประเทศชาติรอดพ้นวิกฤติภัยแล้งมาได้จนถึงปัจจุบัน พร้อมกันนั้นการเสด็จไปในแผ่นดิน 4 ภาคในประเทศไทยพระองค์ทรงมีการตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ให้สอดคล้องตามสภาพภูมิศาสตร์สังคมของแต่ละที่ อาทิ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทออันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส จนมีการร้อยเรียงความสำเร็จของโครงการตลอดพระชนมพรรษา การครองราชย์ 70 พรรษา 179 วัน ด้วยข้อความสั้น ๆ แต่ชัดเจนว่า “จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานคร” (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2562) สิ่งบ่งชี้ถึงศาสตร์พระราชามีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดดังนิยามคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือภาษาอังกฤษว่า “Sufficiency Economy” ซึ่งคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูกประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล

รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ร่วมกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, 2550, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2557; ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562) สรุปสาระสำคัญดังนี้

ภาพที่ 7.4 สรุปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550; ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2562)

7.4 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 4: ศาสนาสามัคคี

นับแต่มีโบราณกาลมา ปัดหมุดการตั้งรกรากอย่างเป็นทางการของแผ่นดินไทยเริ่มจากอาณาจักรสุโขทัย อโยธยา ธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตลอดระยะกว่า 1,000 ปี เรามีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำแผ่นดินของพวกเราเอง แผ่นดินไทยไม่เคยว่างเว้นหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเลย จนเราได้ชื่อว่า “**แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง**” เราจึงรู้จักคำว่า “**ให้อภัย**” เรามีหลักธรรมที่ใช้อยู่เป็นนิจคือ พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจในการดำรงชีวิตอยู่อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ได้แก่ เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และอุเบกขา การรู้จักวางเฉย ซึ่งแต่ละหลักธรรมจรรโลงใจให้ประชาชนเป็น “**คนดี**” นั่นเอง

เมื่อการรวมเผ่าพันธุ์ของคนมีจิตใจดีให้เห็นว่าแผ่นดินไทยนอกจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม มีแผ่นดิน มีผู้คนมีภูมิปัญญาแล้วยังมีศาสนาที่คอยจรรโลงใจของคนไทยมากกว่า 771 ปี นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจวบจนปัจจุบัน โดยในยุคเริ่มแรกผู้คนชาวสุโขทัยนับถือพุทธศาสนาแบบมหายานมีการพบหลักฐานที่วัดพระพายหลวงและพระปางที่เรียกว่า “ศาลตาผาแดง” กับพระปรางค์สามองค์ที่วัดศรีสุวาย โดยเกิดขึ้นจากศาสนาของพราหมณ์ ต่อมามีการดัดแปลงให้เป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ต่อมาสมัยพ่อขุนรามคำแหงเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์จะเป็นการนำความเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อทางศาสนาเข้าสู่เมืองสุโขทัย ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องราวได้มาของพุทธสิหิงค์ของล้านนาที่ได้มาจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการติดต่อกับเกาะลังกาอีกทางหนึ่ง จึงแสดงให้เห็นว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทลังกาวงศ์ผ่านเมืองนครศรีธรรมราชมายังสุโขทัยนับแต่สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์แล้ว ทั้งนี้มีข้อความที่สะท้อนความชัดเจนในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 บ่งชี้ว่าการหลงใหลของผู้คนที่ใช้ภาษาเดียวกันจากแถบลุ่มน้ำโขงและลุ่มแม่น้ำอู (แถบบริเวณเหนือเมืองหลวงพระบางในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) มาสู่เมืองสุโขทัย ศูนย์กลางของเมืองสุโขทัยยังคงเป็นวัดมหาธาตุหรือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุที่เชื่อกันว่าเป็นวัดที่มีพระสถูปบรรจุอัฐิธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธานของเมืองนั่นเอง (กรมศิลปากร, 2562) การรวมกันของ 2 อาณาจักรคือสุโขทัยและอโยธยา ได้มีการนำพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมใจของแผ่นดินที่ปรากฏชัดที่สุดสมัยการปกครองบรมไตรโลกนาถ ที่พระองค์สามารถเข้าพระทัยในพุทธศาสนาอย่างยิ่งมีการใช้ศาสนจักรในการเข้าถึงหมู่บ้านเกือบทุกหมู่บ้านชาวพุทธจะมีวัดเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านและพระเป็นผู้นำทางจิตใจของสังคมนั้น กษัตริย์ในสมัยอโยธยาทรงเข้าพระทัยถึงความสำคัญของศาสนาเป็นอย่างดีและกษัตริย์ทุกพระองค์ทรงบำรุงศาสนาพุทธอย่างแข็งแรง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2548) นอกจากนี้ในช่วงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเมื่อ พ.ศ. 2205 ชาวตะวันตกชาติมิอิทธิพล

ด้านการเมืองและการค้าในสมัยอยุธยาโดยมีบาทหลวงเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนา และสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงอนุญาตให้ผู้มีศรัทธาหนีถือศาสนาคริสต์ได้ และในครั้งนั้นบาทหลวงหวังจะเกลี้ยกล่อมให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงหันไปนับถือศาสนาคริสต์และจะใช้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ศาสนาในทวีปเอเชียแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ครั้นต่อมาเมื่อสมัยธนบุรี ที่เกิดการทำลายเมืองช่วงสงครามทำให้เมืองอยุธยาเสียหายมากมายเมื่อปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ สถาปนากรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวงจึงโปรดให้ถือเอาวัดแจ้งหรือวัดอรุณราชวรารามเป็นวัดประจำพระราชวัง นอกจากนี้ยังมีการบูรณะวัดบางยี่เรือ (วัดอินทาราม) รวมทั้งจัดทำสมุดภาพไตรภูมิพระร่วงในตอนปลายรัชกาลทรงหันมาสนพระทัยพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ต่อมาเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ไทยแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงสร้างเมืองหลวงใหม่ขึ้นทางตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีชื่อว่า “กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยา มหาดิลกภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชนิเวศมหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยะวิษณุกรรมประสิทธิ์” และมีการเปลี่ยนจาก “บวรรัตนโกสินทร์ เป็น อมรรัตนโกสินทร์” ในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงได้เรียกยุคสมัยนี้ว่า “สมัยรัตนโกสินทร์” (กรมศิลปากร, 2558) ตราบมาจนสมัยปัจจุบันที่มีพระมหากษัตริย์องค์ที่ 10 มีพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราลงกรณมหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบันที่สดบนผืนแผ่นดินไทยไม่เคยมีความขัดแย้งด้านศาสนาเลยแม้จะมีความหลากหลายทางศาสนาก็ตาม แม้ว่าในเมืองหลวงมีทั้งศาสนาพุทธที่กระจายอยู่ทั่วไปของกรุงเทพมหานคร และมีศาสนาคริสต์ที่มีโบสถ์คริสต์ตั้งอยู่แถบสามเสน ย่านวัดกัลยาณมิตร และยังมีศาสนาอิสลามที่อยู่แถบบางกะปิ แถวชุมชนคอยรุตต์ก็ว่า คนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 95 ยึดมั่นหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามและมีความเป็นเครือญาติสูงที่มีการดำรงชีวิตเรียบง่าย ชุมชนแห่งนี้นับเป็นชุมชนแผ่นดินทองของกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งมี 5 กระบวนการคือ การรับรู้และตระหนักในปัญหา การคิดวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหาและการประเมินผลการแก้ไขปัญหา ภายใ้กรอบรู้อดีต คิดปัจจุบัน หันอนาคต เป็นการรวมกลุ่มของคนชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม (สุพจน์ แสงเงิน และคณะ, 2544) สรุปศาสนาสำคัญ ๆ ในแต่ละยุคสมัยดังนี้

สมัยสุโขทัย	สมัยอยุธยา	สมัยธนบุรี	สมัยรัตนโกสินทร์	ปัจจุบัน
- พุทธศาสนาแบบ มหายาน	- พุทธศาสนา - คริสต์ศาสนา	- พุทธศาสนา มหายาน	- พุทธศาสนาเถรวาท - พุทธศาสนา	- พุทธศาสนาเถรวาท (คามวาสี หรือ พระบ้าน /อรัญญวาสี หรือ พระป่า ธรรมยุต)
- พุทธศาสนาแบบ เถรวาท (ลังกาวงศ์)	- ศาสนาฮินดู (พราหมณ์)	- พุทธศาสนาเถรวาท - คริสต์ศาสนา	มหายาน - คริสต์ศาสนา	- พุทธศาสนาแบบมหายาน (พระจีน นิกาย หรือพระจีน /พระอนันต์ นิกาย หรือพระญาณ) ซึ่งผู้คนที่
- นับถือผี ไม่มี ศาสนา	- นับถือผี ไม่มี ศาสนา	- ศาสนาอิสลาม - ศาสนาฮินดู (พราหมณ์) - นับถือผี ไม่มีศาสนา	- ศาสนาอิสลาม - ลัทธิอื่น ๆ - นับถือผี ไม่มีศาสนา	นับถือพุทธศาสนาว่าร้อยละ 94 - ศาสนาอิสลาม นับถือร้อยละ 4 - คริสต์ศาสนา นับถือร้อยละ 1 - ลัทธิอื่น ๆ นับถือร้อยละ 0.7 - ยังไม่มีศาสนา ร้อยละ 0.3

ภาพที่ 7.5 การนับถือศาสนาในยุคสมัยของสังคมไทย

7.5 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 5: พระอรหันต์

พระอรหันต์ คงมีอยู่ในประเทศไทยนับที่เราเชื่อมั่นในคำสอนและการปฏิบัติตาม
พ หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ย่อมมีพระอรหันต์เกิดขึ้นไม่ขาดสาย ซึ่งยุคปัจจุบันจะมีผู้
 สืบหน่อต่อวงศ์สายพระกัมมัญฐานมาจากหลวงปู่เสาร์ กนตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทัต
 โต จนลุล่วงมาถึงหลวงตามหาบัว ญาณสมปนโน (วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี) และหลวง
 พ่ออินทร์ถวาย สนตุสสโก (วัดป่านาคำน้อย จังหวัดอุดรธานี) การมีพระอรหันต์นี้เองที่เป็น
 ค่ายืนยันอย่างแท้จริงกับการพิสูจน์หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเมื่อ 2,500 กว่าปีว่า “ไม่ว่าจะ
 ผ่านมากี่ปีก็ยุคสมัยหลักธรรมของพระพุทธเจ้ายังคงใช้ได้เป็นจริง เพราะมีผู้สำเร็จจริงตามคำ
 สอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลา”

ในพุทธศาสนาว่า พระอรหันต์ เป็นพระอริยสาวกชั้นสูงสุด ซึ่งสามารถละสังโยชน์ได้
 ทั้งหมด 10 ประการ และมีการแบ่งประเภทของพระอรหันต์มี 3 ประเภท ได้แก่ (1) พระ
 อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือ พระพุทธเจ้า (2) พระปัจเจกพุทธเจ้า คือผู้ตรัสรู้แล้ว แต่ไม่
 ประกาศศาสนา ไม่มีสาวก เกิดขึ้นเฉพาะในยุคที่โลกไม่มีพระพุทธศาสนาเท่านั้น (3) พระ
 อรหันตสาวก คือสาวกผู้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ผู้ปฏิบัติตามธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้พระ
 อรหันต์ 2 คือ สุขวิปัสสกะ และสมถยานิก รวมถึงพระอรหันต์ 4 คือ (1) สุขวิปัสสกะ ผู้เจริญ
 วิปัสสนาอย่างเดียว (2) เติวิชชะ ผู้ได้วิชา (3) คือนุพเพนิวาसानุสสติญาณ (รู้ระลึกชาติได้)
 จุตูปปาตญาณ (รู้จุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย) อันเป็นที่เกิดจากการเข้าใจในกฎแห่งกรรม
 อย่างแท้จริงจึงรู้เหตุการณ์ที่จะเป็นไปได้ทั้งสิ้น อาสวกขยญาณ (รู้ทำอาสวะให้สิ้น) อานิสงส์จาก

การที่ปฏิบัติวิปัสสนา และถือวัตรธุดงค์ (3) ฉฬภิญโญ ผู้ได้อภิญญา 6 คือ อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ ทิพพโสธ หุทิพพย์ เจโตปริยญาณ กำหนดรู้ใจผู้อื่นได้ ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ระลึกชาติได้ ทิพพจักขุ มีตาทิพย์ อาสวักขยญาณ รู้การทำอาสวะให้สิ้นไป (4) ปฏิสัมภิทัปปัตตะ ผู้บรรลุปฏิสัมภิทา 4 กล่าวคือการแตกฉานในความรู้อันยิ่ง 4 ประการ ได้แก่ อตฺตปฏิสัมภิทา ความแตกฉานในอรรถ ฉัมมะปฏิสัมภิทาความแตกฉานในธรรม นิรุตติปฏิสัมภิทาความแตกฉานในภาษา ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ความแตกฉานในปฏิภาณไหวพริบ ทั้งนี้ยังมีนัยสำคัญของพระอรหันต์อีก 5 นัย คือ ไกลจากกิเลส กำจัดกิเลสได้หมดสิ้น เป็นผู้หมดสังสารวัฏ เป็นผู้ควรแก่การบูชา ไม่มีความชั่วเสียหายในที่ลับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2559) ถ้าแปลตามตัวหนังสือคำว่า อรหิ แปลได้ 4 ประการ คือ ผู้ควร เป็นผู้ควรทำเองและสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม, ผู้ไกล เป็นผู้ไกลจากกิเลส, ผู้ไม่มีข้อลี้ลับ เป็นผู้ไม่มีความชั่วทุจริตใดให้ปิดบัง และผู้หัก เป็นผู้หักวงล้อมแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ทั้งนี้พระอรหันต์อยู่ในลำดับขั้นสูงสุดของมนุษย์จากพระอริยเจ้า 4 ประเภท ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ (พุทธทาสภิกขุ, 2552; 2555) เมื่อสรุปประเภทพระอรหันต์พบว่า มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ พระปัญญาวิมุต คือ ผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา และ พระอุกโตภาควิมุต คือผู้หลุดพ้นจากรูปกายและนามกาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2557) นับแต่ครั้งพุทธกาลได้กำเนิดพุทธศาสนาพร้อมการบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระอริยบุคคลสืบพุทธศาสนามาตลอด 2,600 ปียังคงมีพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตลอดกาลที่ผ่านมา ซึ่งอธิบายให้เข้าใจง่ายดังนี้

พุทธกาล	โบราณกาล	อดีตกาล	ปัจจุบันกาล
พระสัมมาสัมพุทธเจ้า	หลวงปู่กาแก้ว	หลวงปู่เสาร์ กนตสีโล	หลวงปู่กงมา จิรปุณฺโญ
เหล่าพระอรหันต์ อาทิ	หลวงปู่เทพโลกอุดร	หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต	ท่านพ่อลี ธมฺมธโร
พระอัญญาโกณฑัญญะ (กลุ่มปัญญาจักษุ) พระสารีบุตร	พ่อท่านแก้ว	หลวงปู่สิงห์ ขนตยาคโม	หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม
เถระ พระมหาโมคคัลลานะ	หลวงปู่โพรงโพธิ์	หลวงปู่ดูลย์ อตุโล	หลวงปู่สาม อภิณฺจโน
เถระ พระสันตติมหาอำมาตย์	พระแก้วมรกต	หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ	หลวงปู่คำดี ปภาโส
พระอานนท์เถระ พระปุลณ		หลวงปู่ช่อ ฐานสโม	หลวงปู่สิม พุทธาจาโร
เถระ (พระปุลณสุนาปรีตเถระ) พระอุตรเถระ พระผู้สร้างคุณประโยชน์แก่ชาวสุวรรณภูมิ เป็นต้น		หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ	หลวงตามหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
		หลวงปู่หลุย จันทสาโร	หลวงปู่มหาเจียน ฐิตสีโล
		หลวงปู่ขาว อนาลโย	หลวงปู่บัว สิริปฺณฺโณ
		หลวงปู่ฝั้น อาจาโร	หลวงปู่ชา สุภทฺโท
		หลวงปู่พรหม จิรปุณฺโญ	หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ
		หลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท	พระอาจารย์จวน กุลเชฏฺโฐ
		หลวงปู่ลี กุสลโร	พระอาจารย์สิงห์ทอง ธมฺมวโร
		หลวงปู่เหรียญ วรลาโภ	และอีกมากมาย
		หลวงปู่สมชาย ฐิตวิริโย	

ภาพที่ 7.6 การนับถือศาสนาในยุคสมัยของสังคมไทย

7.6 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 6: คนไทยใจสูง

คนไทยใจสูงเมื่อใดก็ตามที่เกิดเหตุเภทภัยแก่ประชาชนและแผ่นดินไทย ทั้งน้ำท่วม ฝนแล้ง คนตกทุกข์ได้ยาก คนลำบาก คนยากจน ไฟไหม้ แผ่นดินไหว อุทกภัยทั้งหลาย เราจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยจะมีการบริจาคสิ่งของด้วยเมตตา บริจาคทรัพย์เงินทองให้กับเดือนร้อนกว่าเสมอ และคนไทยชอบทำบุญชอบปฏิบัติธรรม เราจะเห็นว่า ประเทศไทยมีวันหยุดที่เกี่ยวกับศาสนามากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นวันหยุดใดคนไทยนิยมไปวัดทำบุญเสมอ นับว่า “คนไทยใจสูง” เพราะเป็นผู้มีกระแสน้ำบุญจำนวนมากมีหลักคำสอนของทางพุทธศาสนา ว่าด้วยบุญ กิริยาวัตถุ หรือที่ตั้งแห่งการทำบุญ, ทางทำความดี มี 10 ประการ ดังนี้ (นงลักษณ์ สะวานนท์, 2555; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559)

- (1) ทานมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน
- (2) สีลมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
- (3) ภาวนามัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา
- (4) อปจายนมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการประพดีอ่อนน้อม
- (5) เวยาวัจจมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการปฏิบัติในกิจการที่ชอบ
- (6) ปัตติทานมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการให้ผู้อื่นร่วมทำบุญ
- (7) ปัตตานุโมทนามัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาบุญ
- (8) ธรรมสวนมัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม
- (9) ธัมมเทศนามัย หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม
- (10) ทิฏฐุชกรรม หมายถึง บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรง

ทั้งนี้ด้วยสภาวะที่ดีแห่งการทำบุญบำรุงจิตใจให้สูงขึ้นประเทศไทยมีวัดสำคัญทางพุทธศาสนาประจำปีที่เคยย้าเตือนสติของคนไทยให้รู้จักการทำบุญอยู่เสมอ อาทิ วันมาฆบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 วันวิสาขบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 วันเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำเดือน 8 วันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 และยังมีวันธรรมะสวนะหรือวันพระ วันเทโวโรหนะ วันมหาปวารณา นอกจากนี้ยังมีวันสงกรานต์ วันปีใหม่ ซึ่งมีการทำบุญอยู่ในวันเหล่านั้นด้วยนับเป็นวันหยุดราชการด้วย

ส่วนคำสอนของคริสต์ศาสนามีหลักการสอนของพระเยซูเช่นกันที่กล่าวถึงความสุขแท้ 8 ประการ ได้แก่ (1) ผู้มีใจยากจน ย่อมเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา (2) ผู้เป็นทุกข์ โศกเศร้า ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับการปลอบโยน (3) ผู้มีใจอ่อนโยน ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับแผ่นดินเป็นมรดก (4) ผู้หิวกระหายความชอบธรรม ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะอิ่ม (5) ผู้มีใจเมตตา ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับพระเมตตา (6) ผู้มีใจบริสุทธิ์ ย่อมเป็นสุข เพราะเขา

จะได้เห็นพระเจ้า (7) ผู้สร้างสันติ ย่อมเป็นสุข เพราะเขาจะได้ชื่อว่าเป็นบุตรของพระเจ้า และ (8) ผู้ถูกเบียดเบียนข่มเหงเพราะความชอบธรรม ย่อมเป็นสุข เพราะอาณาจักรสวรรค์เป็นของเขา นอกจากนี้ยังพบว่ามีการสอนของอิสลาม สอนให้ผู้คนรู้จักการทำบุญให้ทาน ที่เรียกว่า ซะกาต หมายถึง ทานประจำปีหมายถึงทรัพย์สินส่วนเกินจำนวนหนึ่ง ยังมีความหมายถึงการแจกจ่าย หรือการเพิ่มพูน มีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ซะกาตอาหาร และซะกาตทรัพย์สิน (อับดุลสุโก ดินอะ, 2555) สรุปได้ว่า ไม่ว่าคนไทยในศาสนาใดก็ตามมีพื้นฐานของความดีงามในตัวเอง คือการรู้จักให้ทาน การเกื้อกูลผู้อื่นที่ลำบาก การทำบุญเพื่อแม่แก่คนยากไร้ หรือการทำบุญเพื่อตนเอง จิตวิญญาณ ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม และมีการทำบุญอยู่เป็นประจำจนกลายเป็นนิสัย สร้างจิตใจคนไทยให้สูงขึ้น สว่างขึ้น ใสสะอาดมากขึ้นตามแต่เป้าหมายสำคัญของแต่ละศาสนา

7.7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่ 7: สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ศรัทธาความเชื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิตที่คนไทยต้องเกี่ยวกับตั้งแต่เกิดจนตายจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มองไม่เห็นตัว หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคยปกป้องรักษาคุ้มครองให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งผูกพันกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองว่า “**ความเชื่อและศรัทธา**” เช่น เราศรัทธาในพระสงฆ์องค์นี้เชื่อว่าท่านมีคาถาอาคมพุทธคุณ มีเหรียญ มีผ้ายันต์ มีตะกรุด มีของขลังที่เป็นไปตามความเชื่อและศรัทธา เราคนไทยมักจะมีหามาเป็นขวัญกำลังใจให้มีไว้แล้ว “**รู้สึกอุ่นใจ**” มีความเชื่อในนาคราชที่เชื่อถือว่าพญานาคจะดลบันดาลให้เราสำเร็จตามที่เรารออิच्छาฐานของพร ซึ่งคนไทยเชื่อว่า พญานาคราชที่อยู่คำชะโนด ที่คนท้องถิ่นเรียกว่า ปู่ศรีสุทโธ และย่าศรีปทุมมา คนมีความเชื่อในด้านโชคลาภมักจะไปกราบไหว้บูชาหรือแสวงหาโชคลาภด้วยกันทั่วประเทศและเป็นความเชื่อของคนลุ่มน้ำโขงทั้ง 2 ฝั่งไทยลาวนั่นเอง

วังศรีสุทโธ หรือ ศรีสุทโธนครา เป็นที่อยู่ของพญานาคาธิบดีศรีสุทโธ เจ้าผู้ครองนครศรีสุทโธ หรือ นครคำชะโนด หรืออีกชื่อหนึ่ง คือ วังทอง ถ้าแปลจากชื่อพญาศรีสุทโธนาคราช จะได้ว่า นาคผู้เป็นใหญ่ที่มีความเป็นสิริมงคล มิ่งขวัญ ความรุ่งเรือง ความสว่างไสว ความงาม ความเจริญ มิ่งมงคล ที่มีความบริสุทธิ์ที่หมดจดโดยรอบ ดังนั้น นครคำชะโนด จึงถูกเรียกขานมาแต่โบราณรุ่นปู่ย่า ตายาย เล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา โดยสิ่งที่ตาเนื้อเห็นโดยทั่วไป ณ ที่ล้นแล่นั้นคือ ดงชะโนด เกาะลอยน้ำที่มีต้นชะโนดขึ้นมากกว่า 2,000 ต้นเหมือนภูเขาเล็ก ๆ ตั้งตระหง่านอยู่กลางน้ำ สถานที่ที่ถูกเรียกขานว่า “พรหมประกายโลก” นั่นเอง (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2561) แต่ประเทศไทยเราเชื่อและศรัทธาว่า ประเทศไทยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง คือ พระสยามเทวาธิราช คอยปกป้องรักษาคุ้มครองประเทศไทยทรงเป็นประมุขของเทพารักษ์ที่ปกป้องรักษาบ้านเมืองมีเทพบริวารสำคัญ ได้แก่ พระเสื้อเมือง พระทรง

เมือง และพระหลักเมือง ซึ่งเป็นเทวรูปที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์นั้นเพื่อป้องกันภัยจากอริราชศัตรูทั้งในและนอกอาณาจักร

นับรวมตั้งแต่มีการเสียแผ่นดินสมัยปี พ.ศ. 2112 เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรกเป็นต้นมา (เจียร ธีระชัยชยติ, 2524) จึงได้สร้างเทวรูปซึ่งมีลักษณะเป็นเทวรูปยืน ทรงเครื่องต้น พระหัตถ์ขวาทรงพระขรรค์ พระหัตถ์ซ้ายยกเสมอพระอุระในท่าประทานพร มีขนาดสูง 8 นิ้ว กว้าง 2 นิ้ว เมื่อได้สัดส่วนงดงามเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว จึงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อขึ้นด้วยทองคำทั้งองค์ ถวายพระนามว่า “พระสยามเทวาธิราช” อัญเชิญไปประดิษฐาน ณ พระที่นั่งทรงธรรมในหมู่พระพุทธรูปมหาณเทียรในพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 7.7 องค์พระสยามเทวาธิราช

บทสรุป

7 สรรพสิ่งมหัศจรรย์ไทยแลนด์ เป็นภาพปัจจุบันสำคัญที่สุดที่เราได้ยืนอยู่บนผืนแผ่นดินไทย มีพุทธศาสนาหลักคำสอนที่มีคุณค่า มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม และเป็นอัครศาสนูปถัมภกแต่ศาสนาทุกศาสนาในแผ่นดินไทย ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ มีทั้งศาสตร์พระราชาที่มีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ เป็นตัวอย่างที่ดีประเสริฐให้กับคนไทยและชาวโลก ซึ่งสรรพสิ่งทั้ง 7 ประการอาจสร้างสิ่งมหัศจรรย์ให้กับประเทศไทย และยังสร้างความมั่นคงแก่แผ่นดินไทยทั้งปวงเสมือนการอยู่ได้ร่วมเงาแห่งความดีงาม ความเจริญรุ่งเรือง ความรู้รักสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น รวมใจคนไทยให้เป็นหนึ่งเดียวโดยต้องอาศัยสรรพสิ่งที่หนึ่งคือความเป็นชาติไทย ที่มีรากเหง้าของความเป็นคนไทยเชื้อเผ่าพันธุ์ไท มีภาษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของไทย มีแผ่นดินที่ปกหลักการตั้งรกรากอย่างมั่นคงตลอดมาด้วยมีพระมหากษัตริย์ที่เป็นปิยะราชาอันได้ชื่อว่าเป็นมหาราช ซึ่งเป็นสรรพสิ่งที่สองต้องมีประกอบกันและพระมหากษัตริย์ที่นอกจากสร้างบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นต้องบำรุงศาสนาให้ร่มเย็นแก่ราษฎร และยังมีสรรพสิ่งที่สามคือคำสอน หรือแนวทางการพัฒนาบ้านเมืองให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขในชื่อว่า ศาสตร์พระราชา การอยู่ร่วมเย็นเป็นสุขของปวงประชาราษฎร์ต้องอาศัยการเป็นอัครศาสนูปถัมภกให้ทุกศาสนาสามัคคีในแผ่นดินมีความสามัคคีอันเป็นสรรพสิ่งที่สี่ อย่างไรก็ตามด้วยการที่แผ่นดินมีผู้คนนับถือพุทธศาสนาจำนวนมาก ก็เป็นเพราะว่าในประเทศไทยยังคงมีผู้ที่สืบทอดคำสอนที่ดีงามของพุทธศาสนาและเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจนเป็นผู้หลุดพ้นจากกิเลสอย่างแท้จริงและยังมีต้นแบบที่ดีงามเรียกว่า พระอรหันต์

นับเป็นสรรพสิ่งที่ทำให้เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของแผ่นดินจนคำสอนทางทั้งพุทธศาสนา คริสตศาสนา ศาสนาอิสลาม และอื่น ๆ ยังบ่มเพาะจิตใจของคนไทยให้ความจิตใจที่สูงขึ้น ให้จิตใจสะอาดจากกิเลสตัณหา ให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดีพอเพียง นับเป็นสรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่หก ทุกกาลเวลาผ่านพ้นไปตามสังคมย่อมผ่านการเปลี่ยนแปลงทั้งดีและไม่ดี สิ่งที่ครองใจคนไว้และช่วยให้คนไทยมีความอุ่นใจในชีวิตแต่ละวันผู้เขียนให้ความสำคัญเป็นสรรพสิ่งมหัศจรรย์ที่เจ็ดคือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองคน คุ้มครองแผ่นดินไทยให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขที่มั่นคงและยั่งยืนตลอดกาล

“ไม่ว่าทั้ง 7 สิ่งจะมหัศจรรย์เพียงใด มนุษย์นี้เชิรมหัศจรรย์ 1 เดียว”
โชคดีเหลือเกินที่ประเทศไทยดำรงมั่น ผู้คนตั้งใจมั่นในพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **คู่มือมนุษย์ของพุทธศาสนิกชน**. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมศิลปากร. (2558). **ประวัติศาสตร์ชาติไทย**. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).
- _____. (2560). **พระมหากษัตริย์ของไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2562). **สุโขทัยเมืองพระร่วง**. กรุงเทพฯ: เดอะ เบสท์ เพรส แอนด์ ครีเอชั่น.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2524). **ความเป็นมาของคำสยาม,ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2548). **อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจียร ชีระชัยชยติ. (2524). **ประวัติพระแก้วมรกตและพระสยามเทวาธิราช**. กรุงเทพฯ: บัวหลวงการพิมพ์.
- นางลักษณ์ สะวานนท์. (2555). **บุญกิริยาวัตรธรรมสู่การพ้นทุกข์**. กรุงเทพฯ: ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์.
- บรรจบ พันธุเมธา. (2504). **กาเลหม่านไต (เที่ยวบ้านไท)**. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2557). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 39. นครปฐม: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 34. มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต).
- พุทธทาสภิกขุ. (2555). **ตามรอยพระอรหันต์**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2561). **พญานาคบรรพกาล ตำนานคำชะโนด มัดหมี่ผ้าซิ่น วิถีถิ่นศรีสุทโธ** ในงานวิจัยเรื่อง การออกแบบลายผ้าซิ่นวิถีวัฒนธรรมคำชะโนดความเชื่อพญานาค ด้วยวิธีมัดหมี่ลวดลายผ้าทอมือ. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- _____. (2562). รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน).
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2557). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2562). จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานคร การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. ค้นเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2562. จาก <https://www.chaipat.or.th/30thanniversary/from-the-mountain-to-the-sea.html>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549). กรุงเทพฯ: เศรษฐกิจลาดพร้าว.
- _____. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2561). ศาสตร์พระราชากับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561). ชุดวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2544). รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตต์กาว. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อับดุลสุโก ดินอะ. (2555). ชะกาต: สวัสดิการชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้. นราธิวาส: พงศ์นราการพิมพ์.

เมื่อชาติไทยได้ราชามหาราช ปิยะราชภูริศาสตร์ราชมหาดาล
รวมผองศาสน์สามัคคียิ่งยืนนาน ทอดผสวนปวงใจราษฎร์เป็นชาติไทย
เมื่อมองไทยคนใจสูงสูงยิ่งศักดิ์ คนไทยรักภักดีดียิ่งถิ่นสยาม
รวมหัวใจให้อภัยไทยงดงาม เป็นสยามเมืองยิ้มยิ้มไทยแลนด์

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด ผู้ประพันธ์

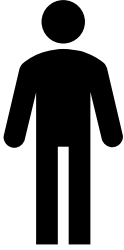
ภาพฉากสุดท้าย “นวัตวิถี วิถีพัฒนาภูมิปัญญาภูมิพัฒน์”

ภาพฉากสุดท้ายเป็นการประมวลความรู้จากทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กระบวนวิธีคิด กระบวนการเรียนรู้ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย การถูกภาพคำนายทายทักไว้ องค์ความรู้ในการพัฒนาที่เหมาะสมตามบริบทสังคมไทย งานวิจัยวิถีพอเพียงของชีวิตผู้คน สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของรากฐานสังคมไทย 7 สรรพสิ่งที่ดีงามของคนไทย ผลพวงสุดท้ายกลายเป็นฉากทัศน์อยู่ที่ “คน” คนเป็นผู้สร้างนวัตวิถี คนเป็นผู้นำวิถี คนเป็นผู้กำเนิดภูมิปัญญา คนเป็นผู้ร่วมพัฒนา และคนเป็นผู้นำการพัฒนา สุดท้ายคนเป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาที่ดีที่สุดในทางสังคมพัฒนามองว่า การพัฒนาคนให้คนเป็น “คนดี” เป็น “นวัตวิถี” ที่ดีที่สุด เพราะ คนดีย่อมปลูกฝังด้วยกระบวนการวิธีที่หลากหลายไม่ยึดติดกับวิธี ถ้าออกแบบวิธีดีย่อมสร้างคนดี นั่นเป็นนวัตวิถี หรือ ทางใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ นั่นเอง “คนดี” นั้นขึ้นอยู่กับมุมมองแต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละสังคม แต่ละเหตุการณ์เพราะว่า คนดี ของแต่ละคนจะมีมุมมองและให้ค่าตัวชี้วัดคนดีไม่เหมือนกัน แต่คนดีที่หนังสือเล่มนี้ชี้วัดต้องเป็นคนดี มีคำว่า “ดี” เป็นพื้นฐานสำคัญ โดยอธิบายตามหลักวิชาในทางพุทธศาสนาว่า สัตบุรุษ หรือ สัปบุรุษธรรม 7 ประการ (qualities of a good man) ไม่แบ่งเพศ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ สถานะใด ๆ ย่อมมีธาตุแท้ของความดีเป็นนวัตวิถี หรือ “ทางใหม่” ทั้งนี้ผู้เขียนเรียกว่า สัตนวัตวิถี แปลว่า ทางใหม่ของคนดี ต้องมีพื้นฐานคุณธรรม 7 ประการตามหลักของพุทธศาสนา ได้แก่ (1) ธัมมัญญตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา (2) อัตถัญญตา (ความรู้ธรรม รู้ความมุ่งหมาย รู้จักผล คือ รู้ประโยชน์ที่ประสงค์) (3) อตตัญญตา (ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรามีฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม) (4) มัตตัญญตา (ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี) (5) กาลัญญตา (ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน) (6) ปริสัณญตา (ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน รู้กลุ่ม รู้จักที่ประชุม รู้สังคม) และ (7) ปุคคลัญญตา (ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างของบุคคล โดยอชยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม) ดังนั้นจึงสรุปว่าคนดี ต้องมีวิธีสร้างที่ดีฝึกให้คนเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ชุมชน รู้คน รู้ประมาณ รู้กาลเวลา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2557)

ภาพสุดท้าย: คนดีในสังคมมีน้อยต้องแสวงหาให้ถ้วนถี่ต้องมีนวัตวิถีที่ดีงาม

เมื่อนำทั้ง 7 บทมาบูรณาการรวมองค์ความรู้แต่ละบทแล้วผสมผสานจึงสะท้อนภาพออกมาทั้งจากปรากฏการณ์ สถานการณ์ เหตุการณ์ วิธีการ ทั้งจากอดีต ปัจจุบัน สื่อนาคตกาล บ่งบอกว่าภาพอนาคตมนุษย์คนต้อง “วิ่ง” จึงจะก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกใบนี้

อดีตองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นแบบตั้งรับ	ปัจจุบันเป็นองค์ความผสมผสานแบบเผชิญหน้า	อนาคตองค์ความรู้ต้องเป็นแบบวิ่งหาหน่ววิธี
 ตั้งรับ เป็นเรียนรู้กระบวนการวิธีเดิมจากอดีต ทั้งหลักการ หลักคิด วิธีคิด หลักธรรมคำสอน หลักปฏิบัติที่เป็นหลักเหตุและผลที่สามารถพิสูจน์ทั้งจากคน ผ่านกาลเวลาแต่ยังคงยึดถือปฏิบัติกัน ร่ำเรียนกัน สืบสานกันมาจวบจนปัจจุบัน อาทิ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เมื่อ 2,600 ปีมาแล้ว ยุทธวิธีพิชัยสงครามที่มีในอดีตที่เกิดสงครามสร้างบ้านสร้างเมืองของอาณาจักร วิธีคิดในศตวรรษที่ 21 วิธีการปฏิบัติแบบคนจนของในหลวงรัชกาลที่ 9 การคิดเชิงสร้างสรรค์ การคิดเชิงอนาคต การคิดนอกกรอบ การเรียนรู้ทักษะวิชาการ ทักษะชีวิต สอนให้น้อยลงเรียนรู้ให้มากขึ้น คำทำนายต่าง ๆ ในอดีต	 เผชิญหน้า กับปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันทั้งปัญหาสังคมไทย มีความเหลื่อมล้ำสูง เศรษฐกิจตกต่ำ สังคมผู้สูงอายุ คนไทยอ่อนแอ เพราะการเมืองสร้างนโยบายช่วยเหลือมากเกินไปจนจะสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ความขัดแย้งระบบการเมือง 2 คนช่วงวัย ยังมีปัญหาสังคมโลกโรคระบาดโควิด 19 สงครามการค้าของมหาอำนาจทั้งจีนและอเมริกา ภัยธรรมชาติ สงครามเทคโนโลยี การปัญหาจึงเป็นแบบเผชิญหน้ากับปัญหาแล้วแก้ไขกันไป อย่างไรยังมีตัวแบบการดำรงชีวิตของเศรษฐกิจพอเพียงคอยประคองหลักชีวิตไว้เพื่อให้ทุกคนเตือนสติการดำรงชีวิตที่ลำบากอยู่ในปัจจุบัน	 วิ่งหาหน่ววิธี สิ่งที่ต้องเจอให้เร็วคือ คนดี คนเก่ง เพื่อมาช่วยแก้ไขปัญหาค่าคนไทยกำลังเผชิญอยู่ ยังต้องหาทางเลือกใหม่ ๆ จากการวิจัยโดยเฉพาะฐานรากต้องเร่งวิ่งหาทางแก้ไขความเป็นของประชาชนให้เร็วที่สุด ที่อยู่ในคนจน คนที่อยู่ห่างไกลในชุมชนท้องถิ่น ช่วยเหลือตนเองทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ สติปัญญา เทคโนโลยี ทั้งนี้มหาวิทยาลัยแห่งการพัฒนาท้องถิ่น คือ ราชภัฏ ต้องวิ่งหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาร่วมแก้ไขปัญหาค่าของสังคมฐานรากให้เร็วที่สุด ดังนั้นจึงจำเป็นต้อง ค้นหาคนดี ที่มีจิตใจเพื่อส่วนร่วมและคิดเก่งแล้วได้ไปช่วยเหลือคนอื่น ๆ ทันทีและต่อเนื่อง

ภาพสุดท้าย 3 ลักษณะขององค์ความรู้ที่เป็นแบบตั้งรับ แบบเผชิญหน้า แบบวิ่งหาหน่ววิธี

บรรณานุกรม

หนังสือสำคัญ

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (2552). คำพ่อสอน: ประมวลพระบรม

ราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง/มูลนิธิพระดาบส. พิมพ์ครั้งที่ 8.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.

เอกสารอ้างอิงภาษาไทย

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). คู่มือมนุษยของพุทธศาสนิกชน. กรุงเทพฯ: ชุมชน

สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมศิลปากร. (2558). ประวัติศาสตร์ชาติไทย. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).

_____. (2560). พระมหากษัตริย์ของไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (2562). สุโขทัยเมืองพระร่วง. กรุงเทพฯ: เดอะ เบสท์ เพรส แอนด์ ครีเอชั่น.

กฤษณะพงศ์ กำลึงเอก (โหราเอก). (2553). ถอดรหัส วันสิ้นโลก. กรุงเทพฯ: ที บุ๊คสมิธ.

กาญจนา แก้วเทพ. (2563). คู่มือความรู้การวิจัยเพื่อท้องถิ่น (CBR) กับความเหลื่อมล้ำในสังคม.

เชียงใหม่: วนิดาการพิมพ์.

กอบศักดิ์ ภูตระกูล. (2556). คุณภาพของการเจริญเติบโตจากมิติของการกระจายรายได้ ปัญหา

และทางออก. นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2556 “วางรากฐานสู่การเติบโต

อย่างยั่งยืนของเศรษฐกิจไทย”, โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และ เซ็นทรัลเวิลด์

กรุงเทพมหานคร, วันที่ 19-20 กันยายน.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). มองฝันไปข้างหน้า : วิสัยทัศน์ประเทศไทยปี 2560. กรุงเทพฯ:

ซัคเซสมีเดีย.

_____. (2546). ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

_____. (2544). ลายแทงนักคิด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

_____. (2553). การคิดเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

_____. (2553). การคิดเชิงวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

_____. (2553). การคิดเชิงสร้างสรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

_____. (2554). การคิดเชิงบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

_____. (2554). การคิดเชิงประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

- _____. (2554). **การคิดเชิงสังเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). **การคิดเชิงเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). **การคิดเชิงโน้ตสน์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). **การคิดเชิงวิพากษ์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- _____. (2555). **การคิดเชิงอนาคต**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- เกษม วัฒนชัยและจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). **CSR ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.).
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยาและปริญญ ชพิบูลสรารุณ. (2554). **ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2524). **ความเป็นมาของคำสยาม,ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ ในบทความ **วิชาการรัฐสมิแล ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2560**, หน้า 6-28.
- เจนจิรา ชินวงษ์. (2561). **การศึกษาการรับรู้กระบวนการบริหารงานบริการวิชาการแก่สังคมงบประมาณแผ่นดิน ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. งานวิจัย R2R สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2548). **อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาติชาย มุกสง. (2555). **นโยบายประชานิยม**. สืบค้นวันที่ 1 เมษายน 2563 จาก <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php>.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2543). **กบฏของสงครามความเปลี่ยนแปลง: ทางเลือกและทางรอดของสังคม-การเมืองไทยในสหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2532). **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย**. **วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1/2550**.
- ดนัย จันทรเจ้าฉาย. (2554). **ธรรมดีที่พ่อทำ**. กรุงเทพฯ: ดีเอ็มจี.

- ดวงมณี เลาวกุล. (2556). **การกระจุกตัวของความมั่งคั่งในสังคมไทย**. ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการ" สู้สังคมไทยเสมอหน้า การศึกษาโครงสร้างความมั่งคั่ง และโครงสร้างอำนาจเพื่อ
การปฏิรูป" (บทที่ 2). ศาสตราจารย์ กิตติคุณดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร ศูนย์ศึกษา
เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.เจียร ธีระชัยชยติ.
(2524). **ประวัติพระแก้วมรกตและพระสยามเทวาธิราช**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.
เจียร ธีระชัยชยติ. (2524). **ประวัติพระแก้วมรกตและพระสยามเทวาธิราช**. กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย.
นงลักษณ์ สะวานนท์. (2555). **บุญกิริยาวัตถุธรรมสู่การพ้นทุกข์**. กรุงเทพฯ: ชุมทองอุตสาหกรรม
และการพิมพ์.
นฤมล นิราทร, อรศรี งามวิทยาพงศ์, ชไมพร รุ่งฤกษ์ฤทธิ์. (2550). **เศรษฐกิจนอกภาคทางการใน
เขตเมืองเพื่อการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.).
นวพร ชลารักษ์. (2558). บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ในวารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558 – กรกฎาคม 2558, หน้า
64-71.
นิเชต สุนทรพิทักษ์. (2550). **เส้นทาง...ราชภัฏ**. นครปฐม: เพชรเกษมพรินต์ติ้ง.
นิเทศ ดินนะกุล. (2544). **สังคมและวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
บรรจบ พันธเมธา. (2504). **กาเลหม่านไต (เที่ยวบ้านไท)**. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ.
บรรพต วีระสัย และคณะ. (2539). **สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น : การเปลี่ยนแปลงทาง
สังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ประเวศ วะสี. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2545). “ทุนนิยมกับพุทธศาสนา”. ในวารสารพุทธศาสนศึกษา 9(1)
มกราคม-เมษายน, หน้า 4-96.
ปณณวิทย์ พิบูลธนาภิรมย์. (2561). อำนาจจิตกับความสำเร็จในชีวิต : พระพุทธศาสนา กับ
จิตวิทยาสมัยใหม่ วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 26 กรกฎาคม – ธันวาคม
2561, หน้า 79-89.

- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). **พระไตรปิฎกเล่มที่ 25-1 สุตตันตปิฎกที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท 3. จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต 1. เมฆิยเถรวัตถุเรื่องพระเมฆิยเถระ, หน้า 35.**
- โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). **พระไตรปิฎกเล่มที่ 25-1 สุตตันตปิฎกที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท 3. จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต 5. จิตตหัตถเถรวัตถุ เรื่องพระจิตตหัตถเถระ, หน้า 37.**
- _____. (2563). **พระไตรปิฎกเล่มที่ 25-1 สุตตันตปิฎกที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ ธรรมบท 3. จิตตวรรค หมวดว่าด้วยการฝึกจิต 9. โสเรยยวัตถุเรื่องพระโสเรยยเถระ, หน้า 39.**
- _____. (2563). **อรรถกถา เอกกนิบาตชาดก วรุณวรรค 7. มหาสุบินชาดก ว่าด้วยมหาสุบิน. สืบค้นวันที่ 7 มีนาคม 2563. จาก**
<http://www.84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=27&i=77>
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อีเล็กทรอนิกส์. (2563). **กระบวนการ วิธีการ คิด. สืบค้นวันที่ 8 มกราคม 2563. จาก** <http://www.royin.go.th/dictionary/>
- พระครูกลียาณสิทธิวัฒน์ (สมาน พรหมอยู่/กลียาณธัมโม). (2549). **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- พระครูปริยัติกิตติธารัง (ทองขาว กิตติธโร). (2556). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในบทความวิชาการสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2555). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 32. นครปฐม: กองทุน ป. อ. ปยุตโต เพื่อเชิดชูธรรม.**
- _____. (2556). **โยนิโสมนสิการ วิชิตตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์แยกเล่มเฉพาะบท ครั้งที่ 24. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.**
- _____. (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. มุลินีการศึกษ เพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).**
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547, **ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 23 ก หน้า 2 ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2547.**

พระวัชรินทร์ ปิยธมฺโม (ภาชิต). (2557). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาจิตในมุมมอง**

พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.

พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2555). **ตามรอยพระอรหันต์**. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และสุชล สุขเกษม. (2561). “หนึ่งไร่ สองแสน” เป็นผลลัพธ์จากการวิจัยเรื่อง
รูปแบบการพัฒนาพื้นที่หนึ่งไร่สองแสนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพ้น
จากความยากจนระดับครัวเรือน กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ วิจัย และบริการวิชาการแก่
สังคม บ้านสารภี จังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2555). **การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและ**
ครัวเรือนของประชาชนในเขตอุตสาหกรรม กรุงเทพมหานคร. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนมหาวิทยาลัย).

_____. (2555). **วิถีคนเมืองกับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**.

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณรายได้)

_____. (2558). **ตามรอยพ่ออยู่อย่างพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ดี-วิทย์.

_____. (2558). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ**.

สาขาวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

_____. (2559). **แนวทางการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต**
ของประชาชนตลาดน้ำสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุนงบประมาณแผ่นดิน).

_____. (2559). **เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ**. เอกสารประกอบการเรียนการสอน
ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
(เย็บเล่ม)

_____. (2560). **การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบน**
พื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนาเกลือด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง
จังหวัดอุดรธานี. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (ทุน
งบประมาณแผ่นดิน).

- _____. (2560). แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(การ
ประหยัดมัธยัสถ์พอกินพอใช้) ของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวงเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา (ทุนมหาวิทยาลัย).
- _____. (2561). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อม
ล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนในภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
(งบประมาณแผ่นดิน).
- _____. (2561). กระบวนทัศน์พัฒนาสังคมพื้นฐาน. เอกสารประกอบการสอนสาขาวิชาการ
จัดการสังคมและวัฒนธรรม แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2561). พญานาคบรรพกาล ตำนานคำชะโนด มัดหมี่ผ้าซิ่น วิถีถิ่นศรีสุทโธ ใน
งานวิจัยเรื่อง การออกแบบลายผ้าซิ่นวิถีวัฒนธรรมคำชะโนดความเชื่อพญานาคด้วยวิธี
มัดหมี่ลวดลายผ้าทอมือ. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2561). มโนทัศน์การแก้ปัญหาความยากจน จากพออยู่พอกินสู่มีอยู่มีกิน มีชีวิตที่
พอเพียงอย่างยั่งยืน จากหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ศาสตร์พระราชาพัฒนา
ท้องถิ่นที่ยั่งยืน. สาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม แขนงวิชาการจัดการพัฒนา
สังคมภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- _____. (2562). รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้นจากความยากจนสู่ “ระดับความ
พอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่ม
จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนสุนันทา (งบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2562)
- _____. (2563). 7 ฉากทัศน์ประเทศไทย ณ กาลจากนี้ไป. สืบค้นวันที่ 11 มีนาคม 2563.
จาก <https://www.facebook.com/kunphukamchanoad>
มติชนออนไลน์. (2562). กพฐ.ชงยุบรวม 1.8 หมื่น ร.ร.เล็ก แก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา. สืบ
ค้นหาวันที่ 1 สิงหาคม 2562 จาก
https://www.matichon.co.th/education/news_1606007

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (2562). “10 อันดับ” ปัญหาการเมืองไทยที่คาใจประชาชน ณ วันนี้ ใน
ผลการสำรวจสวนดุสิตโพล เมื่อวันที่ 25-29 มิถุนายน, มีการเผยแพร่วันที่ 30 มิถุนายน
2562.

_____. (2562). “5 อันดับ สถานการณ์การเมืองไทย” ณ วันนี้ ที่ประชาชนเป็นห่วงมาก
ที่สุด ในผลการสำรวจสวนดุสิตโพล เมื่อวันที่ 14-17 สิงหาคม, มีการเผยแพร่วันที่ 18
สิงหาคม 2562.

_____. (2562). “การทำหน้าที่ของนักการเมือง ณ วันนี้ในสายตาประชาชน” ในผลการ
สำรวจสวนดุสิตโพล เมื่อวันที่ 3-7 ธันวาคม, มีการเผยแพร่วันที่ 8 ธันวาคม 2562.

มัน ภูริทัตโต, หลวงปู่. (2563). โอวาทธรรมของท่านพระอาจารย์มัน ภูริทัตตเถร บันทึกธรรมโดย
หลวงปู่หลุย จันทสาโร พ.ศ. 2483 ณ วัดป่าโนนนิเวศน์ จังหวัดอุดรธานี. สืบค้นวันที่
11 มกราคม 2563. จาก <http://www.luangpumun.dra.go.th/archives/1613>

มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2557). ฉากทัศน์ : ชีวิตคนไทยพุทธศักราช 2576. เชียงใหม่: แผนงานสร้าง
เสริมมโนบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง.

_____. (2557). เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง.

_____. (2562). จากนภา ผ่านภูผา สู่มหานที การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ใน
พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. ค้นเมื่อวันที่ 16
ธันวาคม 2562. จาก <https://www.chaipat.or.th/30thanniversary/from-the-mountain-to-the-sea.html>

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2562). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561.
นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ยูเอ็น ประเทศไทย. (2562). ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ. The Global
Goals for Sustainable Development สืบค้นวันที่ 8 ธันวาคม 2562 จาก
<http://www.un.or.th/globalgoals/th/global-goals/reduced-inequalities/>

โยธิน แสงดี. (2558). **Twilight Program เรื่อง แนวคิดและหลักการของวิจัยเชิงคุณภาพ.**

เอกสารประกอบการบรรยาย วันที่ 17 สิงหาคม 2558 ณ โรงแรมเซ็นทราแกรนด์และ
บางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ, ฝ่ายจัดการความรู้การวิจัย กอง
ประเมินผลและจัดการความรู้การวิจัย วช.

ราชกิจจานุเบกษา (1 พฤษภาคม 2562). **พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่
19) พ.ศ. 2562.** เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า 1-2.

_____. (13 ตุลาคม 2561). ประกาศ เรื่อง **ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐).** เล่ม
135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 2-8.

_____. (13 ตุลาคม 2561). ประกาศ เรื่อง **ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐).** เล่ม
135 ตอนที่ 82 ก, หน้า 8.

_____. (14 มิถุนายน 2547). **พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547.** เล่ม 121
ตอนพิเศษ 23 ก, หน้า 2.

_____. (31 ธันวาคม 2546). ประกาศ เรื่อง **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖.** เล่ม
120 ตอนที่ 130 ก, หน้า 1.

โรบินสัน เคน. (2561). **จะสร้างสรรค์ชีวิต ต้อง คิด นอก กรอบ OUT of OUR MINDS.**

กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ลีลาภรณ์ บัวสาย, บรรณาธิการ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล.**

กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

วรเดช จันทรศร. (2554). **การจัดการภาครัฐตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.** กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรืองและอชิป จิตตฤกษ์, แปล. (2562). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การศึกษาเพื่อ
ศตวรรษที่ 21.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.

วศิน อินทสระ. (2554). **โยนิโสมนสิการ วิธีคิดเพื่อขนะความทุกข์.** สมุทรปราการ: วิธีทำ (ชมรม
กัลยาณธรรม).

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ๒๑.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-
สฤษดิ์วงศ์.

_____. (2556). **การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑.** กรุงเทพฯ: ส. เจริญการพิมพ์.

วินัย ผลเจริญ. (2546). “ผลกระทบของนโยบายประชานิยมที่มีต่อเศรษฐกิจสังคมและการเมืองไทย (ตอนที่ 1)”. **จุลสารกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตย** ปีที่ 4 ฉบับที่ 37 ธันวาคม 2546.

วิรัช วิรัชฉาววรรณ. (2550). **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โพรเพซ.

วิรัช สิริธโร, หลวงพ่อ. (2559). **ความหมาย**. กรุงเทพฯ: สถาบันพลังจิต (พระธรรมมงคลญาณ).

วีระ ถาวโร, พระมหา, (หลวงพ่อกุชชีสิงดำ). (2518). **อนาคตของประเทศไทย**. บรรยายเมื่อ วันพุธที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2518 สืบค้นวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2563 จาก <http://www.watthasung.com/wat/viewthread.php?tid=680>

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). **ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สถาบันวิจัยและพัฒนา ร่วมกับ คณะและวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2562).

รายงานผลการดำเนินงาน โครงการบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา (เอกสารเย็บเล่ม).

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2556). ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “**พรหมแดนใหม่ของการพัฒนาประเทศไทย**”.

ในวิชาภาควิชา (บรรณาธิการ), รวมปาฐกถาการบริหารการพัฒนา ปาฐกถาพิเศษเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำนักโฆษกสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2560). วารสาร “**ไทยคู่ฟ้า**” เล่มที่ 33 มกราคม - มีนาคม 2560, หน้า 4-5.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย and Right to Play Thailand Foundation. (2560). **ทักษะชีวิต รหัสครูศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ: ศุภสมาคมราชว.

_____. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี.

_____. (2551). **จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง...สู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: เพชรรุ่งการพิมพ์.

- _____. (2551). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ๒๑ เซ็นจูรี.
- _____. (2554). **การทรงงานพัฒนาประเทศ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. (2554). **พระมหากษัตริย์นักพัฒนา เพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- _____. (2554). **เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สศช.
- _____. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2561). **รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2560**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- _____. (2561). **รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.).
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2560). **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กปร.
- _____. (2560). **เศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กปร.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2561). **ศาสตร์พระราชา กับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน**. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่. (2559). **เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ดัชนีความก้าวหน้าของคน ประจำปี 2562**. กรุงเทพฯ: บี.ซี.เพรส (บุญชิน).

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. (2557). เอกสาร “แกนนำกับการขยายผลหมู่บ้าน

เศรษฐกิจพอเพียงโดยทุนชุมชน”. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2561). **ชุดวิชา ประวัติศาสตร์**

ชาติไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สิริลักษณ์ เล่า. (2561). **นับถอยหลัง...มหาวิทยาลัยไทย “เจ๊ง” หรือ “รอด” ในบทความ Work point News วันที่ 27 พฤษภาคม 2561. สืบค้นวันที่ 24 ธันวาคม 2562. จาก**

<https://workpointnews.com>

_____. (2561). **วิกฤติมหาวิทยาลัยลามทั่วโลกร ! นศ.ไทยลดฮวบ 6 แสน ม.ต่างชาติเข้า**

สู่ยุคก่อคนเรียน ในบทความ Work point News วันที่ 2 ตุลาคม 2561. สืบค้นวันที่ 24

ธันวาคม 2562. จาก <https://workpointnews.com>

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2544). **รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนา**

ความเข้มแข็งของชุมชน: ศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรุตตี๊กว่า. กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541). **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ใน**

วารสารน้ำ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง, ธ.ค. 2541-

ม.ค. 2542 หน้า 16.

สุวัฒน์ ดวงแสนพุด. (2550). **ความคิดเห็นที่มีต่อการปฏิบัติตามแนวทางกิจกรรมเศรษฐกิจ**

พอเพียงระดับครัวเรือนของผู้นำชุมชนในเขตจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). **“Thailand 4.0 กับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ” ในการประชุม**

หารือร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) ทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ ในเรื่องยุทธศาสตร์การ

ขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.

2560 จาก <https://www.facebook.com/drsuvitpage/>

อภิชัย พันธเสน, บรรณาธิการ. (2555). **เหลียวหลังเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน**

ทศวรรษหน้า (2556-2565). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกตาวิจิตร และนิติ ภาวครพันธุ์. (2556). **ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย.**

เอกสารวิชาการชุด สื่อนาคตไทย. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบาย
สาธารณะที่ดี(นสร.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2561). **เมื่อมหาวิทยาลัยไทยต้อง lay off อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในอีก 3-
5 ปีข้างหน้า.** บทความในผู้จัดการรายวัน (MGR Online) วันที่ 7 มิ.ย. 2561. สืบค้นวันที่
24 ธันวาคม 2562. จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9610000056533>

อำพน กิตติอำพน. (2550). **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย.** นนทบุรี: เพชรรุ่งการ
พิมพ์.

เอ็กท์ฮาร์ท โทลเล (พรณิ ชูจิรวงศ์, แปล). (2557). **The Power of Now: A Guide to
Spiritual Enlightenment (พลังแห่งจิตปัจจุบัน: ทางสู่การตื่นรู้และเยียวยา).**
สมุทรปราการ: OMG BOOKS.

เอกสารการสอนชุดวิชาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. (2533). **มนุษย์กับสังคม.**
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2549). **ทักษิณา - ประชานิยม.** กรุงเทพฯ: มติชน.

อับดุลสุโก ดินอะ. (2555). **ชะกาต: สวัสดิการชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้.** นราธิวาส: พงศ์
นราการพิมพ์.

แฮรารี, ยูวัล โนอาห์. (2562). **21 บทเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 = 21 lessons for the 21st
century.** กรุงเทพฯ: ยิปซี กรุ๊ป.

Alec J. Ross, บดินทร์ พรพิลาวัณย์, แปล. (2559). **รู้ทันอนาคตที่ (อาจจะ) ไม่มีคุณ (The
Industries of the Future).** กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรีนซ์.

เอกสารอ้างอิงภาษาอังกฤษ

BOT พระสยาม MAGAZINE. (2563). ทิศทางเศรษฐกิจไทยปี 2563, **Cover Story** ฉบับที่ 1
มกราคม-กุมภาพันธ์ 2563 ธนาคารแห่งประเทศไทย. สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2563 จาก
[https://www.bot.or.th/Thai/BOTMagazine/Documents/PhraSiam0163/CoverSt
ory1_63.pdf](https://www.bot.or.th/Thai/BOTMagazine/Documents/PhraSiam0163/CoverStory1_63.pdf)

Horton, P.B. and Chester L. Hunt. (1972). **Sociology.** Mc. Graw-Hill Inc., pp. 48-66.

Medin, D.L. (1989). **Concepts and conceptual structure**. *American Psychologist*, 44, 1496-1481.

Partnership for 21st Century Learning (P21). (2019). **Framework for 21st Century Learning**. Retrieved 27 October 2019, from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.

ดรรชนี

ก.

กระบวนวิธีคิด.....	1 3 14 19 20 31 49 53 130
การคิดเชิงบูรณาการ.....	26-27
การคิดเชิงประยุกต์.....	26
การคิดเชิงมีโนทัศน์.....	25-26
การคิดเชิงวิเคราะห์.....	289
การคิดเชิงวิพากษ์.....	40 283
การคิดเชิงสร้างสรรค์.....	23-24
การคิดเชิงสังเคราะห์.....	289
การคิดเชิงอนาคต.....	24-25 49
การคิดนอกกรอบ.....	28-29
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	205-206 211 230-231 238 323
การเพิ่มรายได้.....	149 206 230-231 237-238 246 269-271 323-324
การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.....	1 5 32 35 38 43 49
การลดรายจ่าย.....	149 150 164 171 206 230 231 238
	241 246 266 268 269 270 283
การออม.....	8 92 152 160 171 206 230-231 238 246 253 254 266 275
การใช้อาหาร เกื้อกูลต่อกัน.....	206 230 231 237 238 246 254

ค.

คนไทยอ่อนแอ.....	59 75 79-80 83 106
ความเหลื่อมล้ำสมบูรณ์.....	60 106

ช.

ชุมชนท้องถิ่น.....	26 72 83 85 91 99 101 142 164 170 180 184 190 193-194
	244 273 289 294 296 309 316-318 325 333-334 343

ท.

ทฤษฎีใหม่.....	51 141 143 174-175 178 183 185 193-194 295 346 349 353 361
ทักษะชีวิต.....	4 36 39 49 106
ทุนสังคมวัฒนธรรม.....	142 190 339

น.

นวัตกรรมวิถีพอเพียง.....	138 200 264 272-273 277 278 280 285
น้ำคือชีวิต.....	51 178 193-194

ผ.

ผู้สูงอายุสมบูรณ์.....	59 92 106

พ.

พาข้าวหักแพง.....	290-292
พึงพอใจในชีวิต.....	206 207 232 238-239 247
“พอ” พัฒนาดตนเอง ไม่เบียดเบียน.....	207 212 232 238-239 247

ภ.

ภูมิปัญญาภูมิพัฒน์.....	1 289 296-297

ม.

มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน.....	2 8 10 44 79 125-127 129-130

ย.

โยนิโสมนสิการ.....	19-23 31 36 49

ร.

ราชภัฏพัฒน์ท้องถิ่น.....	289 294 296 314-315 325 343

ว.

วิกฤติเศรษฐกิจ.....	100
วิธีพอเพียง.....	138 200-201 259-260 264-268 272-273 277-278 282-283 285
วิธีพอเพียง.....	200 260 268-273 275 283 285

ศ.

เศรษฐกิจฐานราก.....	5 71 96 107 190

ส.

สบายดีอีสาน.....	200 252-260 262-264 272-273 275 277 279 285 289
สังคมฐานราก.....	141 142 190-194
สังคมผู้สูงอายุ.....	6 59 79 87 92-93 327

ห.

หนึ่งไร่สองแสน.....	141 181 183 185
หลักการทรงงาน.....	42 44 48 141 170 174-175 178 179 180 193 289 325 346
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง..	2 8 10 30 51 72 74-75 78-79 125-126 141-143 145 146 150 153-154 157-159 162 165-166 171-172 178 181 188 193 194 200-201 205-208 211-213 227 230-235 237 244-249 250 253-259 271 273 281 293 295 310 325 334 346 349 352-353 361

อ.

อีสานกำลังศิวิไลซ์.....	102 107
เอตทัคคะ.....	32-33 86

ประวัติผู้เขียน

ประวัติและผลงานวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

(ชื่อ-นามสกุล) Asst.Prof.Dr.Phusit Phukamchanoad

ที่อยู่ปัจจุบัน 81/7 Icondo Salaya อาคาร A ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม 73170

เบอร์โทรศัพท์(มือถือ) 083-177-5973

E-mail phusit.ph@ssru.ac.th

ระดับการศึกษา ปริญญาโท (การบริหารการพัฒนา) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,
2562

ปริญญาตรี (การพัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2551

ปริญญาโท (การบริหารการศึกษา เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545

ปริญญาตรี (นิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ การพัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง

ตำแหน่งปัจจุบัน - อาจารย์ประจำหลักสูตรกลุ่มวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม
แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ฝ่ายบริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

หนังสือ ตามรอยพ่อ...อยู่อย่างพอเพียง

เศรษฐกิจสังคมตามแนวพระราชดำริ

ประวัติและผลงานวิจัย

- งานวิจัย - พ.ศ. 2552-2559 ทำการวิจัย 15 เรื่อง (งบประมาณรายได้ มหาวิทยาลัย/ทุน กทม. /ทุน วช./ทุน สกอ.)
- **พ.ศ. 2558** (ทุน สกอ.) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและการจัดการ ทุนทางวัฒนธรรมด้านการละเล่นท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ดุสิตารามเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - **พ.ศ. 2559** ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนอาเซียน กรณีศึกษานครหลวง เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ทำวิจัยร่วมกับ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว)
 - **พ.ศ. 2559** (ทุน วช.) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเครือข่าย ทางสังคมเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชนตลาด น้ำสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
 - **พ.ศ. 2560** (ทุน วช.) เรื่อง การพัฒนาสังคมแห่งความสุขตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นที่ผลกระทบนาข้าวและนา เกือบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอบ้านดุง จังหวัด อุดรธานี
 - **พ.ศ. 2561** (ทุน วช.) เรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหาร การพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนโซนภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง.
 - พ.ศ. 2562** (ทุน วช.) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อก้าวพ้น จากความยากจนสู่ “ระดับความพอเพียง: สบายดีอีสาน” ภายใต้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนกลุ่มจังหวัดภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑.
 - พ.ศ. 2562** (ทุน วช.) เรื่อง การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตยตาม หลักธรรมาภิบาล: หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร.

ประวัติและผลงานวิจัย

- บทความ พ.ศ. 2552-2559 รวมทั้งหมด 48 บทความ จาก <https://scholar.google.co.th/citations?user=ml9JWslAAAAJ&hl=th>
- พ.ศ. 2561 มีบทความเพิ่มขึ้น 4 บทความ (Article International)
- Sufficiency Economy based Community Development Management for Reducing Inequality among the Poor Households (Journal of MCU Peace Studies, 2020)
 - Sufficient Way-Method Of Life Based On The Sufficiency Economy Philosophy Of Asean People: Vientiane, Lao Pdr. (International Journal of Management and Applied Science, ISSN: 2394-7926 Volume-5, Issue-8, Aug.-2019, pp.17-21)
 - Guidelines for Social Network Development Towards Environmental Conservation and Ways of People' Lives at Floating Market for Sustainable Tourism in Taling-Chan District, Bangkok. (International Journal of Management and Applied Science, ISSN: 2394-7926 Volume-5, Issue-8, Aug.-2019, pp.22-26)
 - การพัฒนาชุมชนวิถีประชาธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาล: หลักความโปร่งใสของประชาชนในพื้นที่เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2562, pp.278-293.

ประมวลความรู้ให้เกิดงานเขียนหนังสือเล่มนี้ด้วย 7 สรรพสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย 1 การสอน 1 บริหารจัดการ 1 บริการวิชาการ 1 ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำ 1 การประมวลองค์ความรู้ 1 งานเขียนเกิดขึ้นจากการรวบรวมหนังสือวรรณกรรม 1

ปัจฉิมพจน์

ผู้เขียนปรารถนาการบรรลุอรหัตผล ไม่อยากเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะสงสารนี้.. การได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนา เกิดมาในแดนดินแห่งพุทธภูมิ มีคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เป็นความจริงของชีวิต มีแนวทางการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง มุ่งให้คนสามารถขัดเกลากิเลสลงด้วยการ ลด ละ เลิก ไปได้ให้เบาบาง จนที่สุดหมดไปได้ ... ใครที่ปฏิบัติได้ย่อมเป็นอัครรรยแก้ตนยิ่งนัก...หากวันนี้เราไม่หลุดพ้นอย่างน้อยเรารู้ว่า การดำรงชีวิตตามหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของชีวิต หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ... เราผู้เกิดมาในแผ่นดินพระองค์ได้ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง อย่างน้อยเราได้ลดละเลิกกิเลสให้เบาบางลงมากแล้ว

ผู้เขียนได้หยิบยกหลักธรรมแท้ของพระพุทธเจ้า ที่มีอริยสัจ 4 เป็นเบื้องต้น และหยิบหลักธรรมแนวทางปฏิบัติที่ติงามของพระอริยสงฆ์สายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต มาเชิดชูและนำทางการเขียนไว้เตือนย้ำเสมอแก่ผู้อ่าน ปลายทางนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาอธิบายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจริง...หากหนังสือเล่มนี้เป็นบุญใหญ่ยิ่งจงนำทางให้ข้าพเจ้าและครอบครัว บริวาร จงเป็นสะพานถึงซึ่งดวงตาเห็นธรรม บรรลุพระโสดาบันเป็นเบื้องต้นในภพชาติอันมีชีวิตน้อยนิดนี้เถิด...หากบุญใหญ่ยิ่งแล้วจงนำทางข้าพเจ้าและครอบครัวไปสู่แดนพระนิพพานในพบชาตินี้ด้วยเทอญ....สาธุ.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด

47105-120

